NOVA ACTA ERUDITORUM, ANNO MDCCXLVI publicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Prostant apud JO. FRID. GLEDITSCHIUM & B. LANCKISII hæredes.

Venduntur etiam Romæ apud PAGLIARINOS, Venetiis apud JO. BAPT. ALBRIZZIUM & SEBAST. COLETUM, Parisiis apud BRIASSONUM, Ultrajecti apud JO. BROEDELETUM, Lugduni Batavorum apud SAM. LUCHTMANSIUM, & Amstelodami in WAESBERGIORUM & WETSTENII officinis.

LITERIS LANGENHEMIANIS,

MDCCXLVI.

Lectori aequo & benevolo Salutem!

Ita nobis a longo inde tempore in more fuit positum, ut sub anni cujusque initium tui, Lector, compellandi, tenerrimeque salutandi, nobis veniam peteremus, &, hac impetrata, talem ante oculos tuos animi nostri, tibi prorsus dediti, imaginem sisteremus, qualem tibi vel maxime probari, longo usu, & certis amoris tui indiciis, cognovimus. Nam, cum, post Deos immortales, quorum nutu & auspiciis, quicquid humanarum rerum est, servari & florere scimus, tibi inprimis, Lector, Musae nostrae felicissimos successus debeamus, nec aliunde certior, quam a favore tuo, capi nobis laborum nostrorum fructus soleat, nihil magis convenire aequitati potest, quam ut de tanto nostri studio eas tibi, quae a viris bonis proficisci possunt, non habeamus tantum gratias, sed publice privatimque agamus etiam. Antiqui igitur, & tibi, quod speramus, non ingrati, hujus moris nostri memores, nunc etiam, in novi anni limine constituti, eum tibi honorem habemus, ut, quae per transactum modo annum leta nobis & optata acciderunt, eorum partem maximam tibi acceptam uni referamus. Nam, quod Musa nostra, id unum agens, ut tibi utilis esse aliqua ex parte possit, te laborum suorum non spectatorem tantum curiosum, sed facilem etiam benevolumque approbatorem habuit, id ipsum in felicitatis prorsus summae, & qua major homini in literis versanti exspectari vix potest, loco reponimus. Nimirum nihil magis aut excitare scribendi alacritatem, aut excitatam confirmare & augere, potest, quam eorum, qui recte judicandi facultate pollent, secunda acclamatio, & in laudes nostras amica ac perpetua consensio. Quod, satis per se magnum & illustre, bonum magisne nobis fortuna quaedam, an nostra merita, comparaverint, definire nobis hoc minus licet, quo & ex altera parte rarior in his rebus fortuna est, & ex altera minora esse nostra merita apparet. Nam, si ex dignitate sua aestimetur labor noster, quis est, qui aut ingenii acu-

men summum, aut doctrinam excellentem, aut quæ alia in famæ non vulgaris scriptore collaudari solent, iis tribuat, qui per omnem vitam suam in enarrandis aliorum dictis factisque occupantur, & si quid singulare & eximium in commune conferunt, ex aliena id penu, non ex sua, expromunt? Nempe omne hoc scribendi genus, etsi labore & molestia non vacuum, tamen ita est comparatum, ut a mediocriter doctis, modo studium industriamque huc afferant, & suum cuique jus tribuere didicerint, satis feliciter exerceri possit, neque adeo dignum, in quo deprimendo, & nugatoriis conviciis lacerando, suas invidia, malevolentia, obtrectatio, et quicquid talium malorum est, vires consumant. Itaque, si recte rem cogitamus, unum hoc relinquitur, ut, qui studiis nostris favent, illam, ex hac nostra opera ad literas redundantem, utilitatem spectent, quam qui neget insignem & præclaram esse, næ is ita formatus a natura est, ut præ nimio amore sui aliena omnia despiciat, &, quid salutare literis ac fructuosum sit, intelligere haud possit. Multum hic valent, et valere utique debent, sapientum hominum suffragia, quos & olim instituti hujus, honestissimi, ut ipsi dicunt, & laudabilis, autores habuimus, & nunc, ne abstrahi ab hisce curis tædio laboris, in longissimas ætates, sine ulla melioris vitæ spe, sine ullo actorum stipendio, abeuntis, nos patiamur, hortatores fere quotidianos habemus. Horum igitur, cum ex animo, non literarum tantum, sed nostræ etiam inprimis famæ, valde studioso, proveniant, tantum omni tempore monitis consiliisque tribuemus, ut nulla nobis major, quam quæ exspectari potest tale munus, quale nostrum est, gerentibus, voluptas sit futura, &, si Deus nobis vires corporis & animi conservet integras, si clementissimus AVGVSTVS, *quo, nescimus, an ullum aut feliciorem, aut sapientiorem, aut amore suorum digniorem, orbis terrarum tulerit, illa indulgere Musis nostris, quæ inde a tot annis bonus favensque indulsit, otia jucunda et honesta pergat, si, quæ in rebus humanis mala solent et sinistra evenire, eorum nihil præsentem sortis nostræ tranquillitatem perturbaverit, hanc, quam diu satis, &, ni fallimur, cum literarum commodo insigni, sustinemus, porro curarum omnium et nobilissimam simus, et dulcissimam, habituri.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCCXLVI.

DEL MUSEO CAPITOLINO TOMO PRIMO, &c.

hoc eſt,

MUSEI CAPITOLINI TOMUS PRIMUS, complectens imagines Virorum illuſtrium.

Romæ, venditur in Chalcographia Cameræ Apoſtolicæ ad pedem marmoreum, 1741, fol. maj.

Conſtat Tabulis æneis 90.

Nihil vel ad laudem illuſtrius, vel ad æternitatis memoriam aptius, potuit excogitare *Clemens XII*, Pontifex M. quam omnia marmora antiqua in Capitolium, tanquam priſtinam & peculiarem ſedem, transferendo. Hac enim ratione providit, ne præſtantium operum reliquias, quas barbarorum rabies olim non everterat, vel fures conarentur auferre, vel imperiti harum rerum, & aliquanto magis, quam *L. Mummius* olim, rudes, homines ad alios quosque uſus accommodare, poſſent. Eſt ſane hoc Muſeum dignum Pontificis munere, dignumque Capitolio, in quo ſolo contemplando mirandoque hærere poſſunt hoſpites. Eo enim eſt ſplendore, ea varietate operum, ut ars certare videatur cum copia, ea magnificentia, ut intelligi poſſit, non tam ad urbis apparatum, quam ad nobiliſſimæ illius ampliſſimæque arcis ornamentum, eſſe factum. Ut autem illorum quoque ſtudia adjuvarentur, quibus non datum eſt adire Corinthum, Pontifex M. is, qui nunc faſces dominationis ſacræ tenet, pro ſummo

suo & laudabili in bonas literas amore curavit, ut non modo plura signa coacervarentur, sed tabulis etiam radio scriptis promulgarentur. Quæ etsi opes uno tempore simul in lucem prodire non possunt; constitutum tamen est, earum partes sensim paulatimque juris publici facere. *Volumen* hoc *primum*, cum aliis præstantissimis Operibus, & multis numero, & dignitate egregiis, haud ita pridem, insigni, & tanto Principe vere digna, Summi Pontificis munificentia, non exorata ante, sed prorsus voluntaria, ad nos pervenisse, grati prædicamus, exosculantes sacram illam manum, unde, sicut ipsæ literæ decus & honorem, sic harum etiam cultores sui studii capere & subsidia, & præmia, & ornamenta, solent. In hoc *Volumine* apparent tantum capita insignium eruditione & rebus gestis virorum, qui sunt *Apulejus*, *Virgilius*, *Asclepiades*, *Aristoteles*, *Agatho Posidonius*, *Epicurus*, *Heraclitus*, *Socrates*, *Alcibiades*, *Carneades*, *Aristides*, *Hippocrates*, *Seneca*, *Plato*, *Junius Rusticus*, *Theophrastus*, *M. Aurelius Antoninus*, *Diogenes Cynicus*, *Thales*, *Theon Platonicus*, *Magon Carthaginiensis*, *Pythagoras*, *Hieron*, Rex Siciliæ, *Aristophanes*, *Terentius*, *Pindarus*, *Persius*, *Anacreon*, *Aratus*, *Hesiodus*, *Apollonius Tyaneus*, *Homerus*, *Cleopatra*, *Sappho*, *Aristomachus*, *Leodamas*, *Euripides*, Poeta tragicus, *Lysias*, *Isocrates*, *Herodotus*, *Thucydides*, *Pithodoris*, *Massinissa*, Rex Numidiæ, *Cicero*, *Ptolemæus*, Rex Ægypti, *Bacchus*, *Archimedes*, & *Zeno* Stoicus. Verecunde in his omnibus interpretandis versati sunt Editores, nulli temere imagini subscribentes nomen & titulum, nisi ex aliis numorum, gemmarum, & marmorum, monumentis formas recognoscerent. Neque diffitemur, rationem, ab illis institutam, explicandi talia vetustatis λείψανα nobis mirabiliter placuisse. Non enim ingenti verborum strepitu, ut solent minorum gentium interpretes, rem ancipiti sensu obscuram & dubiam illustrarunt, sed, breviter fontibus indicatis, e quibus haurire quemlibet oportet, id inprimis efficere studuerunt, ut locum aliquem insignem e libris veterum deligerent, cujus argumento ad nullum alium, quam eum virum, cui marmor assignarunt, pertinere videbatur. E multis exemplis tria tantum expro-

expromere liceat. Ad veritatem *Socratici* vultus demonstrandam rectissime *Ciceronis* locum *de Fato Cap.* 2 adduxerunt, *Zopirus*, inquientis, *eum stupidum & bardum fecit, quod jugula concava non haberet. Platoni* opportune addiderunt verba *Senecæ Ep. 58: Illi nomen latitudo pectoris fecit.* Ad statuam *Zenonis*, quae iconica similaris est, eleganter ex *Platone* & *Diogene Laertio* probarunt, staturam ejus valde proceram fuisse. In hoc uno fortassis judicio nostro, quod, nescimus, an rectum satis & sobrium sit, interpretes doctissimi nondum satisfecerunt, quod in hac egregia marmorum sylloge ordinem temporum sequi noluerunt. Verum, ut absurdum foret, propter minutæ hujus rei curiositatem librum splendidissimum macula quadam aspergere, cum in venustissimo illo corpore cetera omnia niteant, ita vehementer optamus, ut reliqua etiam *Volumina*, in quibus capita Augustorum Augustarumque, item anaglypha opera (*Bassi rilievi*), aliaque miscella, tradentur, non tantum sub hujus Pontificis M. auspiciis, qui jam summas rerum cum laude tenet, sed urgente quoque & moderante opus illustri Marchione *Alexandro Capponio*, Palatii S. S. Apostolicæ Custode majore, quamprimum luce publica donentur.

ANTONII LAMPRIDII DE SUPERSTITIONE vitanda, sive Censura voti sanguinarii, in honorem immaculatæ conceptionis Deiparæ emissi, a LAMINDO PRITANIO antea oppugnati, atque a CANDIDO PARTHENOTIMO, Theologo Siculo, incassum vindicati.

Mediolani & Venetiis, apud Simonem Occhi, 1740, 4.

Alph. 1 plag. 5½.

Acris de voto sanguinario controversia intercessit *Lampridio* cum alio Romanæ Ecclesiæ Doctore. Composuerat *Lampridius* complures ante annos librum, *de ingeniorum moderatione in religionis negotio* inscriptum, in quo candide professus erat sententiam, qua improbantur omnes ii, quotquot, pro

doctrina de immunitate S. Virginis a labe originali tuenda & propugnanda sanguinem se daturos, spondent. Adversarium hac in re nactus erat A. 1729 Theologum quendam Siculum, qui, sub involucro nominis *Candidi Parthenotimi* latitans, librum divulgabat, ita inscriptum: *Votum pro tuenda immaculata Deiparæ conceptione, ab oppugnationibus Lamindi Pritanii vindicatum.* Opponebatur ille Nostro, qui tecto *Lamindi Pritanii* nomine antea inconspicuus adversario fuerat, quibus vero vocibus per anagramma *Antonium Lampridium* abscondi, ipse indicat. At *Lamindus* sine necessitate videtur rationem expetere alterius nominis, cum cuique, Latinarum Græcarumque literarum gnaro, pateat, *Candidum Parthenotimum* exprimere verum sincerumque honoris D. Virginis defensorem. Sed hæc velut in transcursu. Videamus jam, quid in Libro ipso, *Capita XXVI* complexo, *Lampridius*, vel tectus antea *Lamindus*, egerit. *Capite I* excitantur Decreta de immaculata Deiparæ conceptione, a Pontificibus Romanis, *Sixto IV*, *Pio V*, *Paulo V*, *Gregorio XV*, inprimisque *Alexandro VII*, lata. Adjunguntur ea, quæ *Concilium Tridentinum* Sessione V de eadem re promulgavit. Quibus latius expositis, status controversiæ inter *Lamindum* & *Parthenotimum* his verbis subjicitur: *Utrum amplectenti sententiam de immunitate Virginis ab originali peccato liceat vovere & jurare, se pro hujus sententiæ patrocinio sanguinem quoque & vitam, quoties occasio ferat, daturum.* Ex quo apparebit, quæ sit ratio voti sanguinarii, quidque eo nomine exprimatur. Pontificum neminem quæstionem hanc attigisse, Noster submonet, indeque cujuslibet arbitrio relinqui existimat, utrum eam examinare velit. Ab iis tamen Decretis Pontificum discessisse, ait, qui votum sanguinarium defendant, ac, silentio Decretorum abusi, addant ea, quæ nunquam in mentem Pontificum venerint. Præcipit igitur *Lampridius*, vel *Lamindus* noster, *voce* saltem & *calamo* tuendam esse sententiam de immunitate Deiparæ, sed *Parthenotimus* addit, ipso etiam *sanguine*. Telum quoddam inopinatum subministrari sibi a *Parthenotimo*, Noster judicat, quia refert ille, in iis Academiarum formulis, quas fere

fere omnes *Latius* de conceptione exhibeat, non legi particulam *usque ad* sanguinem, illudque telum, ab adversario non prævisum, in eundem vibrat. *Caput primum* excipit *secundum*; quo declaratur, votum sanguinarium a *Parthenotimo* frustra propugnari pietatis nomine, cum vera pietas conjungenda sit cum ceteris virtutibus, quod hoc in negotio fieri nequeat. Posse etiam, pergit, deficiendo, posse excedendo, peccari. Dari pietatem falsam, imprudentem, superficiariam. Pietatis nomine venditari sæpenumero id, quod verius dicatur error, temeritas, superstitio, fanaticismus, deliramentum. Quæ omnia pluribus ibi deducuntur. *Capite III* evincitur, vitam hominum habendam esse pro dono Dei pretiosissimo, & honori, famæ, aliis rebus, pretio anteferendam. Suppeditantur loca nonnulla Magistri Angelici, Divi *Thomæ*. Ex quibus antea disputatis argumentatur Autor, obligari hominem omni modo ad vitæ conservationem, mortemque tum demum oppetendam esse, cum rationes id suadeant legitimæ, ac regulæ prudentiæ. Hic autem legitimam adesse causam, plane negat. Respondet ad exempla *Joannis* Baptistæ & aliorum, ad quæ provocatum ab adversario fuerat. Producuntur quædam ex *Thoma Tamburino*, *Filliuccio*, *Bellarmino*, *Lessio*, quæ inserviunt sententiæ *Parthenotimi* propellendæ. *Caput IV* indicat, vitam dandam solum pro bono majori, eodemque certo, peccari contra leges prudentiæ, si sponte, nullaque urgente necessitate, mortem incurramus. Fit etiam mentio nonnullorum, qui mortis, minus prudenter oppetitæ, macula se contaminarint. *Capite V* demonstratur, effusionem sanguinis pro tuenda immunitate Deiparæ non referendam esse ad leges sanctissimas, nec spectare ad defendendam sanctitatem *Marianam*. Ubique labefactat *Lampridius* sententiam *Parthenotimi*, qui ad hæc capita se receperat. Distinguit etiam Noster pietatem intrinsecam a pietate opinativa, &, cui generi præsens de conceptione immaculata Virginis doctrina sit accensenda, definit. *Capite VI* negatur, sententiam de immunitate Deiparæ recte cohonestari titulo dogmatis fidei, ob eamque additur, propter illam mortem non esse obeundam. Cui tractationi inserviunt

loca *Alphonsi de Castro* & *Gabrielis Vasquezii*, quæ exhibentur. Relinquitur inde, opinionem duntaxat esse, pro qua nemo periculis mortique se objiciat. *Caput VII* exponit, *Parthenotimum* minus bene pietatis prætextu suam tueri sententiam, de qua ideo latius jam disputat *Lampridius*, eamque definit per *habitualem dispositionem animæ, qua promte mobilis est a Spiritu S. ad habendum filialem affectum ad Deum ut Patrem, eumque colendum & amandum ea ratione, qua ipse vult a nobis coli & amari.* Quibus præfultis præmunitisque, pietati, dicit, convenientem esse sententiam, de experte maculæ Deipara, contra vero adversari ei alteram de morte, ob doctrinam illam obeunda. Opiniones pias, concludit, defendi posse, non morte obsignari. *Capite VIII* agitatur quæstio, de certitudine dogmatis *Scotistici* de conceptione Virginis illibata. Negat *Lampridius*, certitudinem illam firmis atque idoneis fulciri posse rationibus, ideoque opinionibus accenset, quæ ea de re disputantur. Triplex subjicitur certitudinis species, certitudo fidei divinæ, alia fidei humanæ, denique certitudo, quæ dicitur persuasionis, sive subjectiva. Et, hanc extremam sententiæ *Scoti* convenire, opinatur. *Capite IX*, impingere, docet, omnes eos, qui sententiæ *Scotisticæ* certitudinem moralem, physicam, metaphysicam, vindicare velint. Falli *Cardenam*, qui hanc eruere certitudinem velit ex institutione Festi Conceptionis, cujus objectum in Bulla *Alexandri VII* constituitur præservatio Virginis ab omni macula. Quo de Festo plura Noster disserit, inprimis autem de subnata contentione per Decretum *Innocentii X*, qui vocari prohibuit Festum *immaculatæ* Conceptionis. Dicit de ignorantia vincibili *Lampridius*, & de errore eorum, qui certitudinem intrinsecam largiantur opinioni *Scotisticæ*. A Patribus ita non doceri, probe monet, nullumque apud *Petavium*, de Conceptione Virginis disserentem, adduci testimonium, quod faveat; potius adversari videri, quæ ibi ex Patribus subjiciantur. Ecclesiam Romanam sententiam hanc solum agnoscere pro probabili ac pia, postea subjungit, & loco cuidam *Caramuelis* innititur. *Capite X* indagatur, qui factum sit, ut multi sibi persuaserint, dubitan-

dubitandum plane non eſſe de veritate ſententiæ *Scotiſticæ*, cauſamque rei hujus derivandam, credit, a confictis quibusdam Hiſtoricis gentis Hiſpanæ. In his numerantur *Chronicon Flavii Dextri*, alia *Marci Maximi*, *Braulionis*, *Luitprandi*, *Juliani Toletani*, *Alberti Hiſpalenſis*, & *Helecæ*. Artes has detexiſſe *Nicolaum Antonium* in Bibliotheca vetere Hiſpanica, ex loco quodam ejus oſtendit, pluraque alia in eandem rem diſſerit. *Capite XI* reſpondetur *Parthenotimo*, qui Baſileenſis Concilii autoritate munire ſe voluerat. Dixerat *Parthenotimus*, juſſu *Eugenii IV* actam eam rem in Concilio fuiſſe. At *Lamindus* docet, Baſileenſes illo tempore ab eodem *Eugenio* alieniſſimos fuiſſe. Idem ſcripſerat, autoritati Baſileenſium multum detuliſſe *Natalem Alexandrum*. Alia longe docet Noſter, ipſa *Natalis* confeſſione nixus. Sunt plura Antagoniſtæ aſſerta, quæ viriliter aggreditur *Lampridius*. Quando ille ad *Concilium Tridentinum* atque ad *Gerſonium* ſe recipit, habet *Lampridius*, quæ & hic regerat. Refert Noſter, pro certitudine ſententiæ *Scoti* allegari teſtimonia Patrum, ſed vim eorum frangit exemplo loci e libro contra hæreſes, *Auguſtino* vulgo adſcripto, in quo non *Mariæ* a parentibus immaculata conceptio, ſed Chriſti a *Maria*, ſtabilitur. Ita enim ille: *Sicut Chriſtus natus eſt ſolus inter mortuos liber; ſic Mariæ pudor ſolus eſt integer.* Deſcendit ad Laminas Granatenſes, quæ, A. 1595 in Granatenſi Hiſpaniæ agro effoſſæ, literis Arabicis ſignatæ erant, *Deiparam*, *ſine labe conceptam*, repræſentantibus, ut vulgo perſuaſum erat. Varia de his erudite commemorat, ſed extremo loco ſubjicit, laminas illas, Romam delatas, velut merces adulterinas, & monumenta commentitia, juſſu Pontificis *Innocentii XI* proſcriptas fuiſſe, æternumque damnatas. *Capite XII* id agit *Lampridius*, ut, communem Theologorum ſententiam *Scotiſticæ* illi opinioni adverſari, evincat. Excitatur locus *Bonaventuræ*, de Deipara, a labe originali haudquaquam immuni. Ipſum *Scotum*, additur, circa A. 1305 *communem* pronuntiaſſe ſententiam illam, quæ illibatæ conceptioni *Marianæ* e diametro opponitur. Suffragantur *Alvarius Pelagius*, *Philippus Faber*, *Franciſcus Pitignanus*,

gnanus, *Baptista Mantuanus*, Carmelita, *Suarez*, *Vasquez*, Theologi Salmanticenses, *Cordua*, *Salmero*, *Marsilius*, alii. Extremo conclusiones quædam examinantur *Gabr. Saavedræ*, sibi non satis constantes. *Capite XIII* ostenditur, contra leges prudentiæ suscipi votum sanguinarium, eidemque non patrocinari pietatem opinativam. Non mori peccati in Deum expertem, qui, hoc adactus voto, mortem oppetat. Quid sit pie credere aliquid, ibidem distinctius aperitur. *Capite XIV* honorem intrinsecum discernit *Lampridius* ab opinativo, sanctitatemque intrinsecam ab opinativa sanctitate. Ad priorem refert incomparabilem maternitatis Dei prærogativam, virginitatem perpetuam, immunitatem a peccato omni actuali, humilitatem, caritatem, virtutesque alias; ad posteriorem vero eam, de qua hic sermo est, sanctitatem, quam sigillo veritatis ac certitudinis carere dicit. Loquitur postea de cultu opinativo, de pia credulitate, piaque persuasione. *Capite XV* ex hac causa improbatur votum sanguinarium, quod veritatibus, divina fide donatis, adjungat opiniones hominum, quod sit injurium in sedem Apostolicam, in Ecclesiam etiam universam, amplius, quod doctrinam Ecclesiæ Romanæ & prudentiam risui hostium exponat, quod grave illius pondus non satis a viventibus expendatur, quod sit votum officiosum tantum, ac potius irrisorium. *Capite XVI* progreditur Autor ad rationes alias, & inprimis frustra promitti urget voti sanguinarii patronis coronam martyrii, quo fit, ut ejusmodi generis martyres omnes non martyres fidei dicat, sed martyres opinionis. Quæ etiam antea ab Autore scripta erant, quod sedes Apostolica votum hoc in *Theoph. Raynaudo* non probaverit, sed affirmantem eum voti integritatem silere jusserit, latius jam contra *Parthenotimum* disputantur. *Capite XVII* ea evolvitur quæstio, utrum vitæ jacturam facere liceat, ne sententiam de *Mariana* sanctitate damnemus, quidque eo in casu agendum. Hic casum distingui duplicem, Autor jubet, quorum alter est, eligere velle interitum, ut asseramus, veram certamque esse eam sententiam; alter, vitæ suæ jacturam facere potius, quam damnare eandem ut falsam & impiam. Hisque

præfultis,

præfultis, diſtincte ad ipſam quæſtionem reſpondet. *Capite XVIII* leviora nonnulla attingit crimina *Lampridius*, quæ ſibi queritur a *Parthenotimo* impacta. Ac, ne fruſtra videatur adverſario viſiones tribuere & ſomnia, ipſius ex verbis omnia evincit *Capite XIX*. Votum ſanguinarium, *Lampridius* docet, & Romæ inſuetum eſſe, & aliis in locis. Relinqui inde, exiſtimat, fruſtra ſe tueri adverſarium conſuetudinis titulo. Hiſpanis receptum eſſe hoc votum, nondum comprobari, ait, teſtibus fide dignis. Apud Siculorum perpaucos idem concipi, ipſe *Parthenotimus* teſtis eſt. Romanam Eccleſiam noſſe hanc conſuetudinem, *Parthenotimus* ſcripſerat, ſed, ſapientiores negare, regerit Noſter. Agitata erat a *Parthenotimo* quæſtio, utrum particula *uſque ad* ſanguinem ſubintelligatur in votis omnibus de tuenda immunitate Virginis. Quamobrem & eandem *Lampridius* indagat. *Capite XX Thomiſtica* examinatur de conceptione *Mariæ* ſententia. Locus *Gerſonii*, a *Parthenotimo* excitatus, huic opponitur. Producitur quæſtio, ab adverſario propoſita: Utrum Chriſtus pro filio Dei *naturali* habendus, atque utrum negativam eligens ſententiam liber ab hæreſi pronuntiari poſſit. Dicit de ea erudite *Lampridius*, & hiſtoriam refert certaminum, ob eandem ſubortorum. *Capite XXI* amoliri a ſe Autor noſter ſtudet cavillatoris notam, a *Parthenotimo* ſibi inuſtam. Cum quandam infallibilitatis ſpeciem Antagoniſta vindicaſſet Inquiſitioni Hiſpanæ, utrum id jure fieri poſſit, nec ne, quærit Noſter. Diluuntur alia, a *Parthenotimo* objecta. *Capite XXII* liberat ſe *Lampridius* ab aliis maculis, quas ei *Parthenotimus* adſperſerat, videlicet a confuſione, a crimine traductorum Doctorum Catholicorum & Theologorum Scholaſticorum, ut alia dimittamus. *Caput XXIII* alia ſuppeditat. Videlicet accuſarat *Lampridium* Antagoniſta, quod Theologis, voti ſanguinarii fautoribus, contradixerit. Verum commendat Noſter autoritatem Theologorum, quorum tamen omnes ſine diſcrimine certos ad veritatem duces eſſe, recte negat. Urget propoſitiones varias, ab *Alexandro VII*, *Innocentio XI*, & *Alexandro VIII*, proſcriptas, quarum autores ipſi Theologi fuerint. Plura Theologorum placita ſperni a ſa-

B pientioribus,

pientioribus, ſubnectit, ob eamque cauſam provocat ad *Heteroclita Raynaudi*, ac *Diptycha Mariana.* Abſtinendum eſſe præcipit ab amore factionis & novitatis. Peccari etiam poſſe in extollendis prærogativis Deiparæ. *Capite XXIV* multo labore id agit Autor, ut demonſtret, peccati originalis debitum agnoviſſe in *Maria* omnes veterum, uſque ad A. 1615, a quo tamen debito incurrendo per ſingularem Dei providentiam fuerit præſervata. Non omnes *debitum* negaſſe ei, ſcribit, qui peccati originalis expertem eam dixerint. A. 1615 primum auditam fuiſſe theſin, Deiparam minime contraxiſſe *debitum* peccati originalis. Huic tamen adverſari Patres, *Clementem Alexandrinum*, *Tertullianum*, *Origenem*, *Dionyſium Alexandrinum*, *Hilarium*, *Ambroſium*, *Chryſoſtomum*, alios, quorum nubem excitat, præterea & pleroſque Theologorum. *Capite XXV* plura eandem in ſententiam diſputantur. Refert Noſter, civitatem Cuſentinam in Calabria adductam fuiſſe ad votum, de ea *debiti* excluſione, ſanguine defendenda, ſuſcipiendum. *Capite XXVI* ratio redditur, cur hic liber *de Superſtitione vitanda* inſcriptus fuerit, quam a ſententia adverſarii non alienam eſſe, recte judicat. Exſtimulat in fine omnes, ut pro immaculata Virginis conceptione certent, a voto vero ſanguinario abſtineant, donec quæſtio a Sede Apoſtolica dirimatur.

FERDINANDI VALDESII EPISTOLÆ, SIVE Appendix ad librum ANTONII LAMPRIDII de Superſtitione vitanda, ubi, Votum ſanguinarium recte oppugnatum, male propugnatum, oſtenditur.

Mediolani & Venetiis, apud Simonem Occhi, 1743, 4.
Alph. 1 plag. 7.

Scriptus hic liber pro *Lamindo* eſt, ejuſdemque cauſam agit, quam ipſe in præcedente libro docte copioſeque peroravit. Repræſentantur in eo Epiſtolæ numero XVII, quas *Valdeſius* Neapoli exaravit, deditque ad D. *Gregorium Azevedum*,

vedum. In Præfatione, quam præmisit Autor, submonet, temere, & contra mentem Theologorum veterum ipsiusque Ecclesiæ, postremis temporibus culpæ originalis debitum a Deipara fuisse exclusum. Se igitur demonstraturum esse, pollicetur, *certitudinem* deesse sententiæ *Scotisticæ*, eamque ob caussam minime ferendum Votum sanguinarium, ex vana certitudinis, nullis fulcris insidentis, persuasione conceptum. Voti hujus gravitatem ex eo relinqui, judicat, quod ipsam hominum vitam attingat, quodque vergat tum in dedecus religionis, quæ pro opinionum tutela mori vetet, tum in detrimentum reipublicæ, quod promoveatur per mortem, sine causa legitima oppetitam. Inde porro conficit, Siculos temere & sine ratione voto se sanguinario obstringere. Multa igitur, imo pleraque, cum argumento libri prioris convenire, *Valdesius* ipse in Præfatione indicat, nec fieri aliter potuit, cum eadem objecta a quibusdam fuerint, quæ jam adversus alios evicta erant, & sub examen vocata. Quamobrem non est, ut copiosiori singularum Epistolarum recensioni inhæreamus, quas potius Lectorum nostrorum cuique, hujus controversiæ interius noscendæ cupido, maximopere commendamus.

MEMOIRES DE L' ACADEMIE ROYALE DE Chirurgie.

id est,

COMMENTARII ACADEMIÆ REGIÆ, ad excolendam Chirurgiam institutæ.

Tomus I.

Parisiis, apud Carol. Osmont, 1743, 4.

Alph. 4 plag. 11, cum Fig. æn. 20.

Diu jam est, quod hunc librum avide exspectant omnes ii, qui, sive quod Chirurgorum Parisiensium plures, rerum suarum satis intelligentes, vere cognoverunt, sive quod & in hac manu medendi arte nihil ingeniose excogitatum esse opinantur & utile, quod non ab extraneis, præcipueque Gallo Francis, proficiscatur, esse ipsum permagnum aliquem thesaurum

utilissimarum observationum futurum, acute providebant. Qui an vere is sit, quo & horum spes satis expleri, & magna de Chirurgis Parisiensibus opinio confirmari, queat, ex illis speciminibus patebit, quæ ex hoc ipso libro afferemus. Quod antequam faciamus, fatendum est utique, longas illas & per se parum laudabiles Chirurgorum Medicorumque Parisiensium lites hanc tamen utilitatem habuisse, ut illi, Rege Christianissimo probante, ante tredecim circiter annos, in societatem aliquam coirent; nempe ad hoc, ut, collatis exquisitæ curæ observationibus, partim Medicorum accusationes de se demolirentur, partim & re ipsa probarent, se, vel sine Medicorum imperio, cum laude posse, ægrotantiumque fructu, suam artem exercere. Cum cujus societatis laboribus si & nunc tanta utilitas conjuncta non sit, quanta per tot annorum intervallum fortassis exspectari posset, spes tamen non vana est, fore, ut ipsi porro studiose magis excolantur, & poliantur. Etsi enim, quicunque, juramento præstito, Chirurgiam Parisiis exercent, huic, quam vocant, Academiæ adscripti sunt, quod quis fortasse posset parum ad promovenda hæc studia utile existimare, tamen & exteros magni nominis Chirurgos, atque etiam Medicos, in hanc suam societatem adsciverunt, quod, ut speramus, indigenarum partim diligentiam provocabit, partim & nimiam audaciam coercebit ac reprimet. Qui vero sint, præter Parisienses Chirurgos, huic Academiæ adscripti, ex Catalogo, huic libro præfixo, disci potest. Curavit autem hujus *primi Tomi* editionem, Regique suo dedicavit, & Præfationem satis longam addidit, primus ex Regis Christianissimi Chirurgis, *de la Peyronie*. In eaque Præfatione expositum invenitur, quantum cum observationes, tum etiam physica experimenta, ad perficiendam artem chirurgicam valeant. Neque sufficere, ut suis quisque observationibus experimentisque utatur, sed oportere etiam, ut, quæcunque recens inventa ab aliis & excogitata sint, plane cognita habeat. Prætereaque Chirurgiam parum promoveri hoc, quod quis in exercenda arte manu recte utatur, nisi & ea præcepta teneat, quibus & morbi remediorumque cognitio continetur. Posse autem perfectio-

nem

nem artis quam maxime a societate aliqua exspectari, quæ, quod singuli & observarint & fecerint, colligat, idque sic, ut Parisiensi Academiæ propositum sit, ad plures antiquorum sententias vel confirmandas, vel corrigendas, adhibeat, aut etiam ad novas inde veritates deducendas. Jam, ut ad Commentationes ipsas accedamus, quarum in universum *octo* & *viginti* sunt, prima, eaque longissima, de humorum vitiis est. Autorem Chirurgum habet, nomine *Quesnay*, qui duobus libris, quos ante aliquot annos in lucem emisit, aliquam sibi famam peperit. Divisa est hæc tractatio sic, ut in prima parte de impuritate humorum, quæ ex admistione heterogenearum particularum nascitur, in altera de spontanea humorum corruptione, agatur, in tertia de imperfecta eorum elaboratione per vasorum vitium, in quarta denique de omnis generis acrimoniis, ex tribus jam allegatis causis ortis. Primam partem, vel ipse Autor fatetur, nihil fere novi continere. Tamen satis multa utilia continet hoc, quod, quæcunque sunt a recentioribus de natura actioneque impuritatis humorum proposita, vana inutiliaque esse, ostenditur. Eos autem tutissime agere, qui, ad veterum exemplum, in curandis malis, ex impuritate humorum ortis, solam experientiam sequantur. Cumque veteres omnia, etiam in humoribus, ad calidum, frigidum, siccum, & humidum, retulerint, de frigido recte affirmatur, probabiliorem veterum sententiam esse, qui, id in actione aliqua consistere, opinati sunt, quam recentiorum, qui, frigus oriri, ponunt, si calor, qui ex motu particularum oritur, auferatur. Spontaneæ humorum corruptiones, de quibus in altera parte exponitur, fermentatio & putrefactio sunt, quarum tres esse effectus, dicitur, contagium, malignitatem, & infectionem. Contagium, quod a putrefactione provenit, hoc loco non morborum, sed ea motus spontanei communicatio, est, qua similis motus in alio corpore excitatur. Cum vero illius contagii exemplum in variolis, ex pure varioloso, in venas recepto, ortis, hujus in fermentatione per fermenti tantillum, massæ cuidam admixtum, excitata esse, Cl. *Quesnay* posuerit; dubitamus utique, an ipsa satis clare distincta sint. Malignitas partes præcipue organicas afficit, eoque

vel febres malignas, inflammatorias, convulſioneſque, excitat, vel vitale principium tam graviter impugnat, ut vel mors brevi ſequatur, præterquam quod corruptionis aliqua ſigna in corpore appareant. Denique, quod infectio ex cujuscunque putridæ materiæ miſcela cum noſtris humoribus proficiſci dicitur, videtur nobis neque hæc a contagio & malignitate, neque hæc tria a corruptione, quæ ante heterogenearum particularum admiſtionem conſequi ponebatur, recte diſtincta eſſe, ne dicamus, per malignitatis effectus ſolidorum vitia cum illis fluidorum confuſa fuiſſe. Inde ad fermentationis effectus progreſſus, poſtquam, ex ea acidam, vinoſam, & rancidam, corruptionem provenire, poſuit, hanc & maxime noxiam, & plurium, quam vulgo putetur, morborum cauſam, eſſe, non ſine aliqua probabilitate, exiſtimat. Cauſas vero ſpontanearum corruptionum quatuor numerat, quietem, humidum, aera, & calorem, ad quarum præcipue tertiam illuſtrandam permultæ obſervationes afferuntur. Sed omnes humores corporis humani non uno modo corrumpuntur; alia vitia chyloſi & gelatinoſi ſucci, & pinguia, alia ſanguis & lympha, alia excrementitii ſucci, contrahunt, quorum Cl. *Quesnay* plura accurata exempla adduxit. Porro per vaſorum ſive debilitatem, ſive robur nimium, ſucci vel crudi manent, vel pervertuntur, vel in conſiſtentia vitiantur. Ex iisque corruptionibus, quia iſta præcipue in febribus accidit, plura, ad coctionem & abſceſſus, ex febribus ortos, pertinentia, neque tamen ſatis clara atque diſtincta, vel a ſolidorum tantum vitio provenientia, afferuntur. Neque ſibi facile perſuaderi Medici patientur, vel nullas, vel parum utiles, diluentes & attenuantes medicinas haberi, ſcirrhoſque non ex inſpiſſatione ſuccorum provenire. Secunda Commentatio *Petiti*, Chirurgi, eſt, eaque obſervationes de tumoribus continet, ex felle, in veſica retento, ortis, neque raro pro abſceſſibus jecinoris habitis. Qui ut posſint a veſiculæ tumoribus diſtingui, in prima parte ſigna utriusque mali accurate expoſita ſunt. In altera comparatio inſtituta eſt inter bilis urinæque per calculos retentionem. Cumque urina ſibi ex veſica, interdum per abſceſſum, viam faciat, idem

etiam

etiam cum bile fieri, Cl. *Petitus* per observationes aliquot probavit, in quibus casibus, cum vesicula fellis, sive cum peritonæo, sive, ex altera parte, cum intestino colo, quasi concreta fuerit, bilis evacuari potuit, præterquam quod in ventrem effunderetur. Post hæc duas novas curationes proposuit, alteram punctionem, alteram lithotomiam vesicæ biliariæ, quæ utræque cum fieri non nisi tunc possint, ubi vesica peritonæo adhæret, etiam signa hujus adhæsionis non neglexit adjicere. Tertio loco de modioli usu in casibus dubiis sic agitur, ut, quando in his vel adhiberi, vel non, debeat, ex permultis observationibus ostendatur. Cl. *Quesnay*, qui Autor hujus Commentarii est, exscindendum cranium in omni fractura depressioneque ossis esse, existimat, nisi in magna fractura partes internæ sic pateant, ut facile sit, omnem effusum sanguinem evocare. Contra, si cranium integrum inveniatur, symptomata, quæ inde consequantur, sola efficere posse, ut ad modioli usum confugiamus. Horum symptomatum gravissimum fere hoc est, quod sensus perduntur. De eo Cl. *Petitus* primum observasse dicitur, si statim ab ictu oriatur, commotionis cerebri effectum esse, si aliquo tempore post, sanguinis effusi. Quæ observatio ut perpetua non est, quin etiam exempla habeantur, ejus symptomatis ictum excipientis, in quibus ex vasis ruptis sanguis effusus erat, commotionis contra nullum signum inveniebatur; sic jam olim a *Berengario* factam esse, in ejus de cranii fractura libro legi potest. Si cerebrum commotum fuit, trepani nulli utilitas est, maxima vero, si sanguis effusus. Quia vero utrumque accidere potest, quo fit, ut gravissima illa symptomata tempore non distingui queant; cum, trepani indicationem dubiam esse, apparet, tum ad alia quoque signa advertendum. Minus ambigere Chirurgo licet de modioli applicatione, si sclopetarium vulnus, etsi leve, est. Tertia observationum classis, quas Cl. *Quesnay* adducit, ad fixos sensimque increscentes cranii dolores pertinet, qui post ictus cranio illatos curatosque remanent. Ex illis hoc sequitur, sufficere, si dolor in exteriore calvæ parte percipiatur, ossis exfoliationem procurare; si vero dolor in interna lamina resideat, ad

trepanum

trepanum confugiendum esse. His omnibus singulare utilissimumque examen de Observationum usu subjectum est. Quartum locum *Petiti*, filii, tentamen de sanguinis profusione obtinet, cujus etsi sex partes esse debuerint, hic tamen non nisi prima legitur, quæ observationes continet, de sanguine, in imum ventrem effuso. Ex his Cl. *Petitus* primo loco indicavit, sanguinem, in ventrem effusum, utplurimum per aliquem hypogastrii tumorem sui indicium facere, ceterum post mortem fere semper inventum esse, unicam sedem occupare. Sequuntur deinde aliæ observationes, ex quibus, & posse cerebrum, sine periculo, magno aliquo vulnere patere, Cl. *Quesnay* probat, &, quando modiolum oporteat repetitis vicibus applicari, exponit. Hoc primum colligit necesse esse tunc, quando in suturarum regionibus plaga inflicta est, quia, si ab utroque latere sanguis effusus, & nexus duræ matris, qui solet cum suturis arctissimus esse, ictu solutus non esset, cranio in uno tantum suturæ latere aperto, malum omne non tolleretur. Suturas enim ipsas exscindere, veterum recentiorumque fere nullus permittit. Esse tamen casus, in quibus commune hoc præceptum negligere oporteat, & cogi Medicum posse, ubi cranium super sinus subjectos depressum est, ut suturis ipsis non parcat, luculentis aliquot exemplis probatur. Æque necessarium est, duram matrem pluribus locis patefacere, quoties vel sanguinis modus magnus late effusus est, vel ossis magna pars fracta, quod eo minus timendum est, quo certius per plures observationes esse Cl. *Quesnay* docet, etiam integra cranii ossa fracta, & sine noxa ablata, fuisse. Neque tamen semper oportet totum quasi os modiolo exscindere, sed sufficit, sæpe eum locum, ex quo longinque sive sanguis, sive pus, provenire percipitur, unico foramine patefacere, quod recentiores contra-aperturam nominant. Tertio loco etiam caries repetitum trepani usum postulat, cujus singulare admodum exemplum affertur, jam olim a Cel. *de la Peyronie* observatum. Coactus fuit totum frontis os cum plana ethmoidei parte auferre, quod ubi duorum circiter mensium spatio factum fuerat, novæ quædam carnes succrescebant, sed nimis lente propter magnum modum

modum crudi rodentisque humoris effluentis, qui non nisi vulnerariis liquoribus balneisque cedebat, quo affectæ partes aliquoties de die abluebantur. In alio simili casu idem Chirurgus lixivium ex cineribus genistæ similibusque cum fructu superhabuit. His omnibus quarto loco aliqua de modo subjecta sunt, quo aperturæ, trepano factæ, clauduntur, & quomodo cicatrix nimis mollis vel bracherii specie, vel lamina argentea imposita, aliterque quasi indurari possit. Sequens Commentatio de ingenti femoris tumore est, qui post unius anni acutissimum, ac repente ortum, dolorem natus, post mortem tribus quasi capsis comprehendi, sedemque suam in solo periostio habere, inveniebatur. Ut, cujus naturæ in tumore contenti succi essent, constaret, Autor observationis ipsos per varia experimenta tentavit, ex quibus omnibus & gelatinosæ & lymphaticæ naturæ esse apparuerunt. Post quæ etiam cum resolventibus medicinis experimenta instituit, ex quibus etsi hoc colligat, non potuisse tumorem, nisi sale ammoniaco, resolvi, tamen & hujus medicinæ postremo morbi tempore ullum usum futurum fuisse, negat. Tandem etiam conjicit, in tumoribus, qui ex albis humoribus orti, neque tamen scirrhosi, sint, ac diu incorrupti maneant, probabiliter gelatinosos succos, contra, si scirrhosi fiant, lymphaticos, abundare, hosque adeo in glandulis residere, in quibus utplurimum scirrhi nascuntur, ac plus periculi habere, lymphaticarum, quam gelatinosarum, congestionum resolutionem tentare, si vetustas accesserit. Hanc Commentationem alia excipit, qua Cl. *Quesnay* ex observationibus variis aliquot modos proponit, quibus exfoliatio cranii, ut accelerari, sic etiam evitari, possit; quorum ut illi inprimis *Bellostii* methodus, interdum & rasorium, forfex & modiolus, sunt, ita hi in rara levissimaque vulneris deligatione quam maxime consistunt. Ad capitis morbos etiam sequens *Petiti* Commentatio pertinet, quæ partim judicia de elevatoriis, hactenus usitatis, continet, partim novi descriptionem. Hujus duæ partes sunt, elevatorium ipsum, quod cum vecte comparatur, & fulcrum arcuatum. In summo hujus fulcri cochleam mobilem fieri curavit, per quam vectis ita firmaretur, ut, super

fixo manente fulcro, varie inclinari posset. Debent vero fulcra diversæ, cochleæ ejusdem, magnitudinis esse, hoc, ut omnibus idem vectis, illud, ut, si magnæ fracturæ sunt, fulcrum locis a se multum distantibus æque tuto imponi queat. Ex quibus, an hoc instrumento omnes difficultates sublatæ sint, quibus tripes, vel etiam *Hildani* elevatorium, premi creditur, an potius novæ quædam conjunctæ sint, facile erit intelligere. De cerebri vulneribus sequens Cl. *Quesnay* tractatio est, qua & posse cerebrum varias plagas ferre ostenditur, &, quæ medicinæ earum curationi conveniant, declaratur. Quas in hunc finem observationes affert, aliæ confirmant hoc, posse omnes cerebri partes, solo calloso corpore excepto, vulnera pati, abscedere, atque exscindi, imo & cerebellum interdum sedem morbi esse, præterquam quod vita pereat, ex aliis vero, magnum semper cum cerebri vulneribus periculum conjunctum esse, consequitur, quamvis hoc sæpius a pluribus aliis ægri conditionibus pendeat, quam a læsione ipsa. His observationibus aliæ subjectæ sunt, de curatione herniarum, quæ cum gangræna conjunctæ sunt. Chirurgus Regis Galliarum, *de la Peyronie*, ad quem autorem hæ observationes pertinent, ut non solum vita ægri servari, verum etiam plagæ firma cicatrix induci, possit, hæc necessaria esse posuit: 1) Intestinum non debere longius corruptum esse, quam ut commode extrahi e ventre queat; 2) neque debere in ullo alio loco apertum esse, ex quo vel chylus, vel fæces, in ventrem effundantur; 3) intestini corrupti extrema cum ad annulum ab interna parte, tum ad se invicem, ita adduci ac firmari debere, ut inter se æque ac cum annulo concrescant. Utrumque Cl. *de la Peyronie* obtinuit hoc, quod filum per complicatum mesenterium transmisit, eoque intestinum adduxit. Porro 4) præcipit ægro & pauca & facile digerenda alimenta dare, etiam longo tempore post, quam cicatrix inducta est. Nam, qui ægri se, ipso morbi tempore, diætæ non satis adstrinxerunt, vel morte pœnam dederunt medicis, quorum consilia neglexerunt, vel admodum sero ac difficulter sanati sunt, qui vero post vulnus curatum, illi vel ruptionem cicatricis experti sunt, vel a frequentibus colicis

colicis doloribus male affecti. Hæ observationes a descriptione tumoris scirrhosi excipiuntur, quem ante asperam arteriam, prope sternum, in nobili quadam fœmina quadragenaria, *Petitus* vidit, atque curavit. Eum neque scirrhosum, neque dolentem, per sex annos habuit. Post tam longum tempus subito vox exstincta fuit, sed pro tempestatis diversitate, & prout vel calido, vel frigido, potu utebatur, ad minimum ex parte rediit. Post plura circumforaneorum tentamina, tumor in fœtidum ulcus mutabatur, & cum febri lenta multa alia mala ægram fere ad mortem deduxerunt. Cum ipsa paulo ante febri quartana laborasset, quam *Petitus* pariter ac vocis exstinctionem inter luis venereæ symptomata refert, cumque & gonorrhœa & cancrosis tumoribus affecta fuisset, *Petitus* Mercurii usum adhibuit. Quo salivæ fluxu excitato, & illa mala profligata fuerunt, & ulcus purgatum. Hoc tamen tarde processit, vel propter hoc, quod cartilaginis asperæ arteriæ exfoliatio fieri debebat. Eaque facta, cum apertura perfecte occludi non posset, *Petitus* laminam ex linteo carpto, solutioni ceræ & spermatis ceti calidæ intincto, paravit, quæ, super aperturam circa collum firmata, integrum vocis usum fœminæ reddidit. Duodecima Commentatio, quia gravidarum hæmorrhagias uteri exponit, ad artem obstetriciam pertinet. Vult autem ejus Autor, nomine *Puzos*, satius esse, digitis in uteri orificium immissis, sensim dolores excitare, quibus partus expelli queat, quam ipsum digitis prehensis extrahere. Cui sententiæ suæ quamvis pondus addere hoc voluit, quod ex gravidis, uteri hæmorrhagiam expertis, plures mori posuit, quibus partus extractus, quam vi dolorum expulsus, sit, tamen, quod hoc observationibus firmare neglexit, videtur suæ sententiæ parum prospexisse. Ut enim concedamus, quando levior hæmorrhagia & uteri orificium perparum apertum est, satius esse, dolores provocare, quam, manu quasi intrusa, gravidæ vim inferre, experti potius scimus, ubi sanguinis quasi effusio est, vires gravidæ, a quibus dolorum efficacia pendet, omni momento imminui, esseque a natura nullum, ab arte omne, auxilium exspectandum. Adhæc cum omnis uteri extensio a

 partu

partu pendeat, ſuper quo exeunte, etiam uterus ſe absque mora contrahere obſervatur, quæ cauſa eſt, cur hoc minus cito fiat, partu extracto, quam vi dolorum expulſo? aut quis non videt, ſi, quaſi oculi ictu, omnis ſanguinis fluxus ſiſteretur, eſſe hoc ſine dubio hunc effectum habiturum, ut gravida, ſicut in omni vacuatione ſubito ſuppreſſa, graviſſime lædatur? Fortaſſis autem Cl. *Puzos* hic non omnem immaturi partus extractionem vituperat, ſed quæ ſine debita cautione, & cum nimis violenta orificii uteri extenſione, fit, in quo ipſi omnes adſtipulabuntur. In decima tertia Commentatione Cl. *Petitus* obſervationes de aliquot ſpeciebus ani, in pueris recens natis, occluſi, affert, præcipue de hac, qua ſphincter in extremo concretus, & nullum ani veſtigium eſt. Ex quibus cum Cl. *Petitus*, difficillimum eſſe, cognoverit, anum ita occluſum obfirmatumque cum ſcalpello feliciter aperire, tum maxime apertum ſervare, novam ad hunc finem acum triquetram excogitavit, ſuper qua in locum inteſtini aperti demiſſa, ſcalpellum immitti poſſit, & ſphincter tuto recludi. Pueri vero, quorum hac methodo ſectorum exempla afferuntur, omnes mortui ſunt. Poſt hanc tractationem alia ſequitur de abſceſſibus, circa anum ortis. In hoc *Fagetus*, natu major, oſtendere annititur, debere non abſceſſus tantum, verum etiam inteſtinum, aperiri; clarumque ex eo exemplo eſſe videtur, quod allegavit, poſſe omnem propemodum ſphincterem ſectione auferri, præterquam quod fæces, etſi fluidiſſimæ, præter voluntatem emittantur. Huic Obſervationi amplus *Huſteti* Commentarius de calculis, ad veſicam adhæreſcentibus, ſubjectus eſt. Quod cum non uno modo fiat; Cl. *Huſtetus* quamplurimas obſervationes attulit, ex quibus hæc patent: 1) in veſica interdum cellulas & vacuas, & 2) calculos continentes, reperiri; 3) calculos etiam per fungoſam ſubſtantiam veſicæ adhærere, aut aliter quaſi adglutinatos eſſe; 4) eosdem, etſi ſæpe in ſinu, qui poſt ligamentum tranſverſum ureterum eſt, cujus deſcriptio Cl. *Morgagno* debetur, hæreant, tamen non raro etiam in anteriore veſicæ parte, & in ipſo ureterum orificio, retineri; 5) poſſe etiam capſas ſine noxa aperiri, modo eam ſedem habeant, ad quam & digitus,

gitus, & ſuper eo ſcalpellum, tuto demitti poſſit; 6) ſi calculi non membrana velati, ſed tantum accreti, ſint, utile eſſe ad ſuppurationem excitandam, idoneas medicinas in apertam veſicam conjicere. Ut *Huſtetus* etiam autoritate medentium confirmaret, calculos interdum vere ad veſicam adhærere, plures veteres recentioresque Medicos Chirurgosque excitavit, qui de hoc morbi genere locuti ſunt. In quo tamen & hoc dolemus, nomina & libros eorum, maxime qui Latine ſcripſerunt, hic æque negligenter, ac in omnibus fere reliquis Commentariis hujus *Voluminis*, adductos fuiſſe, & plures etiam omiſſos. Potuiſſent enim & hi facile addi: *Petrus Francus de Herniis Cap. XXXI pag. 117, Th. Williſius de Urinis, Theoph. Bonetus* in *Sepulchreto Lib. III Sect. XXXII Obſervat. IV, Chr. Lud. Roſæ* Diſſert. *de Calculo Veſicæ*, Argent. 1713, *Denyſius* in *Obſ. de Calculo Cap. V*, Cl. *Vaterus* in Diſſ. *de Obſerv. rariſſ. calculorum in corpore generationem illuſtrantibus*, Witteb. 1726, Cel. *Platnerus de Calculo ad veſicam adhæreſcente*, Lipſ. 1737, & Cl. *Teichmeyerus* in Diſſ. ejusdem argumenti, imo ex antiquiſſimis *Celſus Lib. VII Cap. 26*. Inter ea mala, quæ minus recte curatos morbos venereos conſequuntur, impedita etiam ſeminis emiſſio eſt. Ejus mali cauſas potiſſimum has eſſe, *de la Peyronie* deprehendit, directionem aperturæ utriusque vaſis ejaculatorii, per cicatricem, mutatam, ac tumores duros in corporibus cavernoſis reſidentes, a quibus etiam erectio membri ſic impeditur, ut in illud latus curvetur, a quo tumor percipitur. Etſi vero hujus vitii a Cel. *Aſtruccio* in libris de Morbis veneris mentio facta eſt, tamen hæc nova eſſe obſervatio videtur, contra illos tumores, Mercurii uſum nihil valere, omne vero auxilium ab aquis Baregianis, etſi tum demum, exſpectandum eſſe, quando venereum virus per Mercurii uſum profligatum ſit. His impeditæ ſeminis emiſſionis cauſis Cl. *Petitus* hanc addidit, nempe urethræ anguſtationem per cicatrices. Eam, ſi magna atque dura cicatrix ſit, per ſectionem tolli, ſi levior, & glandi propinqua, ſit, per cereos ex linteo factos, & pulvere Sabinæ conſperſos, curari debere exiſtimat. Proximo loco Cl. *le Dran* obſervatio de Palpebra infe-

riore sequitur, primum per male tractatam fistulam lachrymalem, deinde per tumorem, in ejus interna facie natum, inversa. Huic morbo hanc medelam adhibuit, ut primum tumorem tolleret, deinde vero novo & triangulari vulnere in angulo majori facto, & oras plagæ, & nimium distantes palpebras, sutura facta, conjungeret, cui utrique curationi successus respondit. Hanc observationem amplissimus *Hevini* Commentarius excipit, de variis rebus sive in stomachum, sive in asperam arteriam, delapsis, deque variis eas educendi modis. Ex iis, quæ in œsophago hærent, cum aliæ dimoveri, aliæ non possint, illas vel in ventriculum detrudere oportet, vel apto instrumento protrahere. Quæ tuto detrudi possunt, debent ejus naturæ esse, ut ventriculum & intestina non lædant, ex quo patet, debere ipsas leves atque æquales, ac, si duræ sint, rotundæ figuræ, esse. Solent tamen & levia corpora non sine noxa deorsum urgeri, si nimis magna, vel ejus naturæ, sunt, ut pylorum aut intestina obturent, aut corrupta in his viis, putredine noceant. Cum vero hæc possint summe noxia esse, *Hevinus* recte jubet, ipsa pariter ac ea omnia protrahere, quæ, quod acuta, angularia, & secantia, sunt, eo certius ventriculum & intestina lædere debent, neque addere neglexit hoc, Chirurgos sibi cavere debere, ne, quando ipsa extrahere volunt, œsophagum lædant. Hinc primum inter media, quibus Chirurgi ad protrahendum peregrina corpora, utuntur, digitos & breves forcipes, uncos, annulos, ac spongiam, deque hujus usu novas aliquas utilesque observationes, proponit. Spongia enim, ut commode, vel infra peregrinum corpus, demitti possit, debet parva & quasi contracta esse, utque per eam corpus peregrinum extrahatur, in œsophago dilatari. Quis ergo *Hevinum* non laudet, quod spongiam sive tenuissima quadam pelle involvere, sive serico filo ita constringere, docet, ut, ubi ad destinatum locum delata est, & pellis & filum laxari possit, spongiæque, ut se dilatare queat, permitti? Altera *Hevini* observatio ad fila pertinet, quibus spongia firmari solet, quæ, cum putrefacta facile rumpi possint, spongiaque in ventriculum deferri, Cl. *Hevinus* ex argento facere præcipit. Ut vero hæc media

media tuta satisque certa esse, ita tussim, sternutationem, vomitum, aliaque, quibus olim uti consueverunt, prorsus incerta esse, recte affirmat. Tamen & his, & illis, protrahere sæpe ea corpora non licet, quæ propter metum læsionis ventriculi & intestinorum, etsi possint, detrudi tamen non debent. In quo casu quid faciendum sit, *Hevinus* per observationes exposuit. Ex quibus cum gravius malum sequi cognoscatur, si peregrina corpora in œsophago hærent, quam si in ventriculum deferuntur; nemo facile *Hevino* sese opponet, qui ea detrudere jubet, imo laudabit potius de hoc, quod, quibus ita detrusa corpora vel cito propelli, vel ad anum delata eximi, queant, quæque ad hæc utilissima auxilia sint, indicavit. Quarta hujus Commentarii pars plures observationes de ejusmodi corporibus continet, quæ cum neque protrahi, aut detrudi, neque detrusa cum fæcibus reddi, potuerint, sibi vel vario modo viam fecerunt, vel post mortem in remotis etiam corporis locis inventa sunt. Quarum observationum ut plurimas in dubias vocemus, etsi permultum abest, tamen non omnes fidem mereri, eo minus affirmare dubitamus, quo certius est, plura deesse, quæ possunt, ut mira quædam historia pro vera habeatur, efficere. His observationibus quædam subjuncta sunt de bronchotomia in hunc finem facta, ut, quæ in asperam arteriam delapsa sunt, extrahantur. Eamque, ex allatis exemplis patet, etiam sic fieri interdum debere, ut aspera arteria longa sectione patefiat. Longe audacius *Hevini* consilium de ipso ventriculo intestinisque aperiendis est. Tamen operam dedit, ut multis, etiam novis, observationibus de vulneribus earum partium sanatis, hanc suam sententiam corroboraret. Superiore aliquo loco vidimus, Cl. *Petitum* de eo infantum recens natorum vitio observationes proposuisse, quod anum clausum nominant. Alius eorum, si non æque periculosus, tamen molestus, morbus est, qui labrum leporinum nominatur. De hoc observationes aliquot Cl. *de la Faye* dedit, sic, ut simul, quo modo corrigi hoc vitium deberet, exposuerit. Is, etsi labra a nativitate fissa, utplurimum cum palati ossei mobilisque divisione conjuncta sunt tamen ab eo, quo ad aliud

quod-

quodcunque labium leporinum curandum utimur, parum diversus est, nisi vel dentes, vel ossis aliqua pars, promineat, quæ, cum orarum vulneris unionem impediunt, tolli oportet. Hoc enim Autori per varias observationes constitit, quas eodem hoc loco allegavit, labio unito, etiam os sensim jungi, palatumque undique clausum atque æquale fieri. Alia inde observatio Cl. *Petiti* sequitur de fistula in perinæo, quæ ex neglecta leviore urinæ retentione orta est. Postquam ipsa bis, sed sine fructu, ab aliis secta fuerat, atque *Petitus* in ægro signa luis venereæ se invenisse opinabatur, recte Mercurii usum adhibebat ante, quam tertiam sectionem tentabat. Eo vero & venereum virus tollebatur, & callus fistulæ magnam partem quasi solutus esse reperiebatur. Hinc, ubi sectio facienda erat, eam usque ad corpus vesicæ, ultra collum hujus visceris, extendebat, quod tam alto loco orificium fistulæ esse debere, ex perpetua & involuntaria urinæ per fistulam excretione certissime cognoverat. Quo cum ægrum pristinæ sanitati restitutum fuisse dicat, vere inde collegisse videtur, nisi fistula & intus patefiat, etiam a sectione nullum auxilium exspectari debere. Huic observationi *Simonis* disquisitiones de partu Cæsareo in matre viva, subjectæ sunt. Earumque prior pars historiam hujus operationis & argumenta continet, quæ, posse hanc sectionem institui, evincunt, in altera, quando ad eam confugere oporteat, olim declarabitur. Cl. *Simon* antiquiora hujus partus exempla, si a *Julio Cæsare* recesseris, quam quæ a *Bauhino* data fuerunt, reperire non potuit. Quæ cum nemo fortassis nesciat, tamen plura scripta allegat, quibus se multi *Rousseti* ausibus opposuerunt, quosve *Roussetus* ad suam sententiam tuendam edidit, & quorum cognitio videtur ad exteros vix pervenisse. Qui hanc operationem vituperarunt, ex his inprimis *Pareus* est, *Guillemau*, & *Marchant*. *Roussetus*, præter Apologiam, quæ A. 1590 prodiit, eodem anno alteram Latinam, novisque exemplis auctiorem, sui libri editionem paravit, cujus an ullus eorum, qui de libris medicis scripserunt, clare mentionem fecerit, dubitamus. Adhæc *Lindenius* forte aliique errorem commiserunt hoc, quod *Theoph. Raynaldi* librum

de

de ortu infantum contra naturam A. 1647 prodiisse scripserunt. Quæ enim editio a Cl. *Simone* allegatur, A. 1637 parata est.* Ex his libris nova quædam, aut potius parum cognita, exempla collegit, quæ tamen minus notatu digna sunt, quam octo alia prorsus nova, quorum aliqua ad minimum accurate exposuit, præter hoc unum, quod, quæ sint, sectione facta, in deliganda plaga observata, omisit. Proximo loco methodi *Fulbertianæ* calculum secandi expositio legitur. *Fulbertus*, postquam & *Celsi* & *Albucasis* loca, *Meryi*que observationes de partibus, a fratre *Jacobo* sectis, adduxit, prima sua tentamina refert, quæ A. 1727 in cadavere fecit, & quæ ipsum facile docuerunt, si satis longus scalpellus super acu triquetra adhiberetur, solis musculis triangulari, ac levatore ani, & pubis ligamento, præter integumenta, ex parte sectis, vesicam a latere colli, super, aut potius ante, ureteris insertionem, tantum patefieri, quantum ad calculum protrahendum requiritur. In vivo se A. 1731 demum scribit hanc novam curandi viam iniisse. Quam, cum eadem sit, quæ ante octo fere annos a Cl. *Kesselringio*, & ante sex circiter annos, a Professore nostro *Günzio*, exposita fuit, repetere hic non volumus. Maximum fere incommodum, quod cum hac medendi ratione conjunctum est, a vesicæ repletione provenit; igitur de hoc leniendo Cl. *Fulbertus* inprimis sollicitus fuit. Si æger urinam retineat, quod non sine ratione optimum esse existimat, vel altera manu hypogastrio illius imposita, alterius vero digitis in anum immissis, vel ex modo urinæ, quam æger post longissimam retentionem mittit, dijudicandum esse proponit, an vesica satis distenta sit. Sufficere vero, si unum alterumque urinæ calicem continere possit. Quem cognoscendi modum, metuimus, ut multi tutum esse certumque credant, quia, non omnis urinæ eandem mensuram in vesica retineri posse, nemini ignotum est. Alia duo incommoda sunt, quæ *Fulbertianam* methodum consequuntur. Horum alterum, quod scilicet gangrænosi abscessus in vulnere oriantur, se ultimis temporibus hoc evitasse scribit, quod cannulam flexilem, ex argento factam, vulneri imponeret, ad alterum vero tollendum, quod in

D infimo

infimo levatoris ac triangularis musculi fibrarum fasciculo consistit, qui se magnorum calculorum extractioni opponit, scalpellum curvum, & globulo in apice munitum, excogitavit, quo inter forcipis laminas demisso, ille fibrarum fasciculus discindi possit. Sequenti tractationi, quæ *Fagetum* Autorem habet, tumor cancrosus occasionem dedit, quem ex mamma virginis, quadraginta circiter annorum, exscidit. Examinatus tumor apparuit lymphaticus esse, & resolventibus medicinis vinci non posse. Brevis, sed utilis, est sequens Cel. *de la Peyronie* observatio, quam in hernioso fecit. Is, cum casu aliquo intestini devoluti constrictionem experiretur, durities quidem tumoris idoneis medicinis ita cedebat, ut reponi posset, symptomata vero omnia adeo augebantur, ut brevi post moreretur. Ventre inde aperto, intestinum fuit per epiploi in superiore annuli parte adhæsionem constrictum inventum. Post hanc observationem tabula sequitur, quæ bracherii elastici speciem repræsentat, a Cl. *de Launay* excogitatam, sed figura præcipue directioneque parum ad continendas hernias aptam. De herniis deinde, quæ minus notæ sunt, longior *Garengeoti* Commentatio sequitur. Hæ herniæ sunt, primo ventriculi a latere cartilaginis xiphoideæ, secundo intestini in vaginam uteri, tertio ejusdem per foramen ovale pubis devoluti. Quæ partim non novæ sunt, partim quoque ita descriptæ inveniuntur, ut multa & contradici possent, si locus permitteret, & magna illa de anatomica scientia opinio, qua ranæ Æsopiæ ad modum inflatus Autor est, comprimi. Postrema observatio *Fulberti* est. Eamque in homine triginta circiter annorum fecit, qui, postquam pectoris aliquo interno morbo male curatus erat, sputo sanguineo cum tussi ac febre quasi continua laboravit, tandemque in dextro latere inter cartilaginem ensiformem & septimæ octavæque costæ cartilaginem, tumorem percepit, qui inter tussiendum eminentior fiebat. Eum *Fulbertus* post mortem invenit pulmonis undique adnati abscessum esse, quales, si ægri vires permittant, sectione aperiri, & sanitatem restitui, posse existimat. In tabulis adjectis elevatorium *Petiti*, vesicæ aliquot cum calculis membranæ inclusis,

vitia,

vitia, seminis emissionem impedientia, palpebræ inferioris inversio, instrumenta aliquot *Petiti* ad corpora peregrina ex œsophago protrahenda, labium leporinum peculiaris figuræ, in infante quatuor annorum, intestini per omenti ac peritonæi coalitionem constrictio, & bracherium *de Launay*, exhibentur. Omnium utilissimæ illæ sunt, quæ ad *Fouberti* Commentarium de calculi curatione pertinent, & quæ, præter instrumenta, potissimum partes ante oculos ponunt, quæ in hac curandi ratione discindi debent.

THEORIA MOTUUM PLANETARUM ET COmetarum, continens methodum facilem, ex aliquot observationibus Orbitas cum Planetarum, tum Cometarum, determinandi; Autore LEONHARDO EULERO.

Berolini, sumtibus Ambrosii Haude, 1744, 4.
Alph. 1, Tab. æn. 4.

Postquam studio eximii *Newtoni* explicatæ sunt leges, secundum quas motus cum Planetarum, tum Cometarum, in systemate nostro diriguntur; conjunctis viribus desudarunt summi tam Geometræ, quam Astronomi, illi quidem in eo, ut ex principiis geometricis atque analyticis perfectam virium centripetarum atque motuum, exinde consequentium, theoriam conderent; hi vero in eo, ut theoriam hanc cum ipsis motuum cœlestium phænomenis compararent, atque mirabilem inter duo ista consensum, qui illam magis magisque extra omne dubium ponit, elicerent. Quamvis autem, quod quidem Planetarum motum attinet, ope theoriæ hujus, cum innumeris observationibus conjunctæ, res ad tantum perfectionis gradum deducta sit, ut omnia, huc pertinentia, & satis facile, & perquam exacte, computari possint; tamen, in motu Cometarum, istius theoriæ adjumento, perficiendo permultas atque in Planetis haud obvias difficultates sese manifestare, nemo est in Astronomicis vel paululum versatus, qui ignoret. Hisce impedimentis remedium afferre annisi sunt permulti, at-

que inter hos præclari viri; alii quidem, rigorem conservare conantes, methodos dederunt valde intricatas, atque in exequendo operosissimas, ita, ut quivis enormem calculi molestiam abhorreat; alii contra his deterriti, approximationibus contenti fuerunt, & rem, fictionibus pluribus assumtis, exequi tentarunt, sed quæ via vel prorsus secum eandem fert molestiam, si exacti quid desideretur, vel admodum est incerta atque lubrica. Equidem methodus maxime naturalis esset pure analytica, qualem in aliis vel maxime intricatis Problematibus cum successu adhiberi constat. Cum enim elementa illa, quæ ad determinandam Cometæ orbitam requiruntur, spectari possint ceu totidem incognitæ; si ex assumtis istis incognitis determinarentur loca aliquot Cometæ observata, haberentur totidem æquationes, ex quibus ipsæ incognitæ reperiri posse videntur. Sed, hac via rem aggrediendo, deveniretur ad æquationes, ex quibus tot incognitas invicem permixtas elicere, intellectus humani vim prorsus superare videatur. His perpensis, quilibet perspicit, methodum optimam atque maxime expeditam restare eam, quæ rem ope Analyseos eo deducat, ut, una tantum fictione adhibita, omnes illæ incognitæ exinde determinari possint. Hoc vero primus felicissime executus est Celeberrimus hujus Tractatus Autor, de cujus in rem mathematicam meritis præstat silere, quam pauca dicere. Is quidem theoriam motuum cœlestium ope Analyseos aggressus jam est in incomparabili *Mechanices* opere, & in *Commentar. Petrop. Tomo VII*, atque, quod Cometas spectat, in *Miscellan. Berolinens. Tomo VII*; nunc vero non solum, quod præcipuum est, Cometarum theoriam insigniter perfecit, sed etiam ob horum cum Planetis affinitatem, præcipua, ad Planetarum theoriam spectantia, simul addidit. Nimirum, posita ea lege, qua corpora omnia in hoc systemate solari tendunt ad Solem viribus, quæ sunt in reciproca duplicata distantiarum, clarum est, omnes Sectionum Conicarum species posse describi; ideoque Planetas a Cometis tantum in eo differre, quod illi describant Ellipses, haud multum a circulis abludentes, hi vero Ellipses valde excentricas, imo Parabolas, vel Hyperbolas. Igitur utrique

que eadem theoria comprehendi poterunt, si anomalia vera generatim computetur a Perihelio (cum id in Planetis communiter ab Aphelio fiat,) atque pro anomalia media adhibeatur ipsum tempus verum a Perihelio. Ut vero distincte pateat, ad quaenam quaesita in theoria hac perficienda potissimum respiciendum sit, attendendum est, duo requiri, alterum, *determinationem Orbitæ* Planetæ, vel Cometæ, alterum, *inventionem motus* in hac Orbita. Primum quidem sex primaria deposcit elementa: 1) requiritur distantia Perihelii a Sole; 2) latus rectum Orbitæ, quibus duobus ipsa Orbita specie datur; ut jam referatur hæc ad Eclipticam, quæritur 3) intersectio plani utriusque, seu linea nodorum; & 4) inclinatio Orbitæ ad Eclipticam; nec non in ipsa Orbita 5) distantia lineæ nodorum a Perihelio; & denique, ut locus quivis in Orbita ad tempus referri possit, 6) momentum, quo sidus versatur in Perihelio. Hisce sex primariis elementis pro Orbita sideris datis, ipse motus in ea determinabitur, si pro tempore quovis inveniatur tum angulus ad Solem inter Perihelium & sidus, seu anomalia vera, tum distantia sideris a Sole. His præmissis, licebit nunc ideam distinctam sibi formare de methodo, qua Cel. Autor utitur, quamque ita explicabimus, ut, in quo totius rei cardo vertatur, possit haud difficulter perspici.

Problemate igitur *I* ostendit, quomodo, data area, quam sidus dato tempore circa Solem descripsit, inveniatur latus rectum Orbitæ, quod quidem ex assumta Terræ distantia a Sole media = 100000, & tempore ejus periodico, fiet, ope legis, quæ in systemate nostro obtinet, vi cujus latera recta sunt in composita ratione ex duplicata arearum directa & duplicata temporum inversa. Dein *Probl. II* docet, quænam in Sectione conica, cujus distantia verticis a foco & latus rectum dantur, sit relatio inter distantiam cujusvis puncti a foco, & angulum cum vertice, seu anomaliam veram. Hujus ope conficitur Analysis *Probl. III*, quo, dato Orbitæ latere recto, ex datis duabus sideris a Sole, seu foco, distantiis & angulo incluso, quæritur ipsa Orbita positione. Cum enim hic sint duæ incognitæ, distantia Perihelii, seu verticis, a Sole, & positio ejus,

 seu

ſeu angulus, quem cum una datarum rectarum facit; patet ex *Probl.* præc. propter data duo loca fieri poſſe duas æquationes, ex quibus incognitæ more ſolito determinantur. Sequens *Probl. IV* pertinet ad motum in orbita data, cujus inventio ipſi Orbitæ inventioni quammaxime inſervit. Oſtendit nempe pro data quavis anomalia vera invenire tempus, quo ipſa conficitur; quod cum ab area pendeat, facile patet, ejus expreſſionem in Parabola eſſe algebraicam, in Ellipſi ad Quadraturam Circuli, ſeu reſolutionem angularem, in Hyperbola ad Logarithmos, redire. Pro caſu primo adjecta eſt in fine Tabula motus in Parabola, pro duobus reliquis oſtenduntur modi in praxi faciliores. Jam *Probl. V* docet ex datis duabus diſtantiis a Sole, & angulo incluſo, qui debet eſſe haud adeo magnus, nec non tempore, quo ſpatium interjacens deſcriptum eſt, invenire quam proxime aream incluſam, atque per *Probl. I* latus rectum Orbitæ; unde porro ope *Probl. III* dabitur Perihelii a Sole diſtantia atque poſitio, hinc ipſa Orbita. Simul etiam ex *Probl. IV* datur tempus, quo angulus inter Perihelium & unum datorum locorum deſcribi poteſt, ideoque ipſum momentum, quo ſidus in Perihelio verſatum eſt. Tempus autem illud, quod ex *Probl. IV* determinatur, ita comparatum eſt, ut, ſi Orbita ſit Parabola, ipſum etiam exacte & algebraice definiri poſſit; ſin autem Orbita tantum proxime ad Parabolam accedat, tum expreſſio ejus, vel per ſinus, vel per logarithmos, facta, commiſſo errore minimo, quam maxime a vero aberrare poſſit. Huic incommodo occurrit *Probl. VI*, quod in Orbita elliptica, vel hyperbolica, Parabolæ proxima, ex data anomalia vera tempus definire docet; idque per ſeriem infinitam quidem, ſed valde convergentem. Solvit deinde Cel. Autor Problema converſum, atque pro motu Planetæ, vel Cometæ, definiendo ſumme neceſſarium, quo nempe pro dato tempore anomalia vera quæritur, idque tribus ſequentibus. Igitur *Probl. VII* docet in Orbita vel Parabolica, vel Parabolæ proxima, pro dato tempore anomaliam veram, atque ope *Probl. II* diſtantiam a Sole, aſſignare; quod in caſu priori fit ex *Probl. IV* per reſolutionem æquationis cubicæ,

bicæ, in posteriori vero per reversionem seriei *Probl.* præced. In *Probl.* vero *VIII* & *IX* idem expeditur pro Ellipsi & Hyperbola quavis, per conversionem formularum *Probl. IV* inventarum. Sequens *Probl. X* ostendit, quomodo, datis duobus sideris locis, a se invicem non multum remotis, & tempore, quo spatium interjacens confectum est, inveniatur locus ejus pro tempore quovis intermedio quam proxime; dum nempe ex natura virium centripetarum, & ex comparatione cum motu terræ, definitur sagitta, quam in loco medio ex vi centripeta Solem versus descripsit; idque eo propius vero, quo magis intervalla temporum inter locum medium duosque extremos ad æqualitatem accedunt.

Hisce *Problematibus*, tanquam principiis, præmissis, aggreditur Cel. Autor duo *Problemata* primaria, atque methodum hanc peculiarem inprimis absolventia. Igitur *Probl. XI* docet, ex datis tribus Planetæ, vel Cometæ, locis geocentricis, a se invicem non nimis remotis, si insuper cognita sit distantia ejus vera a Terra in loco e tribus illis medio, definire omnia illa elementa, quæ ad Orbitam determinandam requiri, supra monuimus. Nempe ex datis invenitur pro loco medio distantia sideris a Sole; hinc, cum ex *Probl. X* detur sagitta inter orbitam & chordam intercepta, dantur exinde duo reliqua loca ad planum Eclipticæ reducta, atque inde 1) linea nodorum, & 2) inclinatio Orbitæ ad Eclipticam; nec non duæ distantiæ a Sole in locis reliquis, & angulus ab iis inclusus; ex his vero ope *Probl. V* datur 3) latus rectum Orbitæ, & 4) Perihelii distantia a Sole, ejusque 5) angulus cum linea nodorum, item ex hoc & *Probl. IV* 6) momentum, quo sidus per Perihelium transiit. Jam vero in *Probl. XII* Orbita cujusvis Cometæ ex observationibus aliquot per unius tantum rei fictionem sequenti modo determinabitur: Sumantur tres observationes, non nimis a se invicem remotæ, & fingatur pro lubitu distantia Cometæ a Terra in loco medio, unde per *Probl.* præc. tota Orbita determinabitur. Jam, ut tentetur, an illa sit exacta, sumatur Observatio, ab illis maxime remota, & ope *Probl. VII, VIII, IX*, computetur in Orbita modo inventa ad hoc tem-

pus

pus locus Cometæ, qui, si cum observato congruat, orbita erit justa. Si vero non congruat, fingenda erit alia distantia in loco medio, &, resumendo opus simili modo, vel vera eruetur Orbita, vel saltem satis prope ad eam accedetur, ita ut dein interpolatio in usum vocari possit, atque tandem habeatur quæsitum.

Hac itaque theoria explicata, exemplis eam Cel. Autor illustrat. Primum Cometa ille famosus anni 1680 præbet, de cujus Orbita summi viri, *Newtonus* & *Hallejus*, laborarunt; quorum etiam observationes adhibens, Orbitam invenit ab illorum quidem determinationibus paululum abludentem, quod vero haud adeo mirum esse potest, cum *Newtonus* tantum constructione geometrica usus sit, *Hallejus* autem calculo quidem arithmetico, sed tamen retentis præcipuis *Newtoni* elementis, rem executus sit. Ceterum ex Orbita Autoris nostri prodit tempus periodicum 170 annorum. Secundum exemplum Cometam nuperrimum anni 1744 respicit, cujus Orbita determinatur ex observationibus Parisiis missis, sed quæ emendatior in *Additamento* sequenti exhibetur.

Additamentum hoc, quod superiori tractationi jam absolutæ accessit, continet adhuc quædam, ad theoriam præcedentem magis perficiendam apprime utilia. Nimirum methodus præcedens quidem Orbitam Cometæ proxime invenire docet, sed, cum propter approximationes plures, in Problematibus præcedentibus usurpatas, pro accurata nondum haberi queat, necessario requiritur, ut jam inventa Orbita ope plurium observationum denuo corrigatur. Huic vero correctioni illa methodus haud adeo inservire potest, cum semper requirat tria tantum loca proxima, ita, ut multæ & a se invicem remotæ observationes subsidium, ab ipsis tamen merito sperandum, afferre nequeant; cui accedit, quod etiam per se valde sit operosa. Addit igitur Cel. Autor novam methodum, qua Orbita ope præcedentis circiter cognita corrigi, atque, quantum lubet, exactissime assignari, potest. Hoc autem fit assumendo lineam nodorum Orbitæ, & inclinationem ad Eclipticam, tanquam prope cognitas, atque ex iis reliqua definiendo.

niendo. Itaque *Probl. I* ex datis lineæ nodorum & inclinatione ad Eclipticam, ex quovis loco geocentrico docet invenire locum heliocentricum & distantiam a Sole. Hujus ope in *Probl. II* ex datis tribus observationibus, si quidem nodus & inclinatio sint cognita, inveniri possunt omnia, ad Cometæ Orbitam pertinentia. Nam per præc. inveniuntur tria loca heliocentrica & distantiæ a Sole; unde ope trium æquationum eliciuntur tres incognitæ, nempe latus rectum, perihelii a Sole distantia, ejusque positio; unde ex data hac Orbita ope *Probl. IV* & *VI* computari possunt tria tempora a Perihelio ad tria loca data, ideoque duo intervalla temporum inter tres observationes. His præmissis, poterit nunc Orbita prope inventa corrigi methodo sequenti: Ex methodo priori inveniatur proxime linea nodorum & inclinatio ad Eclipticam; sumtis nunc tribus observationibus quibusvis, computentur per *Probl.* præc. duo temporum intervalla inter eas, quæ si cum observatis congruant, Orbita erit juste assignata; sin minus, in *Probl. III* docetur, quomodo ex ipsa aberrationum quantitate possint veri valores pro linea nodorum & inclinatione inveniri, atque ita per *Probl.* præc. omnia, ad theoriam Cometæ spectantia, quam exactissime determinari.

Posteriorem methodum adhibet exempli loco ad Orbitam Cometæ anni 1744 exacte inveniendam. Usus est hac in re elegantissima observationum serie, a Cel. *Cassino* communicata, ex quibus tam accurate determinata est Orbita, ut, computato loco pro observatione quadam, longitudo non nisi 2′, 35″, latitudo 12″, ab observatis discrepent, quam quidem convenientiam adeo magnam esse, ut eam vix in Planetarum theoria majorem deprehendere liceat, omnes calculorum astronomicorum gnari facile judicabunt. Prodit vero Orbita, ad Parabolam proxime accedens, ita, ut Cometæ tempus periodicum plurium seculorum sit, cujus respectu mora in Hemisphærio boreali est admodum exigua, quippe quæ tantum 209 dierum reperitur.

Explicata igitur methodo Cel. Autoris, qua Orbita Cometæ tam inveniri, quam etiam pro lubitu corrigi, possit, de-

 cerpemus

cerpemus adhuc duo ex elegantiſſimo Opere, quorum alterum *reverſionem Cometarum*, alterum eorundem *effectus in Syſtema noſtrum planetarium*, reſpicit. Quod ad primum attinet, occaſione Cometæ, A. 1680 obſervati, *pag. 95 ſeq.* oſtenditur, ex apparentia Cometarum nihil ad eorum reverſionem concludi poſſe. Non enim ſolum apparentia tam corporis, quam caudæ, Cometæ pendet maxime a loco terræ in orbita ſua, & utriusque magnitudo ex ſitu relativo reſpectu noſtrum æſtimatur; ſed etiam terra talem habere poteſt ſitum tunc, cum Cometa ad Solem accedit, ut ille ſemper remotior a Terra, quam Sol, maneat, ideoque prorſus conſpici nequeat. Unde idem Cometa diverſis temporibus diverſiſſima ſpecie apparere poteſt, ita, ut e terra viſus nullo modo pro eodem haberi poſſit; quin imo ſæpius ad Solem reverti, nec tamen a nobis obſervari, poteſt, adeo, ut numerus Cometarum, ſyſtema ſolare exornantium, longe major eſſe poſſit, quam quidem ille huc uſque obſervatus eſt. Quod vero ad effectum Cometarum in Planetas ſpectat, Cel. Autor non dubitat *pag. 97* mutationem obliquitatis Eclipticæ, nec non variationem in motu punctorum æquinoctialium, attractioni Cometarum adſcribere. Etſi enim attractio juxta planum Eclipticæ evaneſcat præ vi Solis in Terram, niſi Cometa huic quam proximus ſit, tamen attractio Eclipticæ normalis omnino effectum habere poterit, ita, ut pro diverſo loco Terræ, tunc, cum Cometa in Perigæo verſatur, vel obliquitas Eclipticæ afficiatur, vel puncta æquinoctialia promoveantur, vel regrediantur. Eadem ratione ſuſpicatur *pag. 135*, Cometam poſtremum anni 1744 in tranſitu ſuo prope Mercurium, a quo tantum 11° abfuit, notabilem perturbationem in motu ejus effeciſſe. Monet itaque Aſtronomos, ut obſervationes tam de obliquitate Eclipticæ, quam de motu Mercurii, inſtituant, ut de quantitate perturbationis judicari poſſit, an illa ſenſibilis fuerit.

Ceterum noſtrum non eſt, ſcriptum, quod ab *Eulero* proficiſcitur, elogiis comitari; hoc tantum monebimus, neminem in theoria Cometarum aliquid vel ſolidi, vel concinni, deſiderare poſſe, cui non hocce Opuſculum evolvendum,

atque

atque veſtigia methodi, ibi traditæ, premenda ante omnia commendemus.

COMMERCII EPISTOLICI LEIBNITIANI TOmus prodromus. Recenſuit JO. DANIEL GRUBER. Partes duæ.

Hanoveræ & Gœttingæ, apud fratres Schmidios, 1745, 8.
Alph. 4 plag. 6.

Ampliſſimum cum fuerit *Leibnitio* literarum commercium cum viris ſuæ ætatis eruditiſſimis, hæque mutuæ epiſtolæ ſint varii generis argumentis refertæ; magnam inierunt a noſtra ætate gratiam ii, qui ſuis e ſcriniis non exiguum earum numerum protulerunt in lucem publicam. Nec dubium nobis eſt, quin & Illuſtris *Gruberus*, Regis M. Britanniæ & Electoris Brunſuic. Conſiliarius Juſtitiæ intimus, Bibliothecarius, & Hiſtoriographus, (quæ munera item obiit *Leibnitius*,) gratiſſimum faciat orbi literato, epiſtolas *Leibnitii* ad alios, aliorum ad ipſum, *nondum editas*, e locuplete penu promens, & omnium exponens oculis. Præmittit nunc *Prodromum*, exhibens *Boineburgii* & *Conringii* epiſtolas mutuas; quibus aliorum epiſtolæ ſunt intermixtæ, lectu omnes digniſſimæ. Reperit ſcilicet has in *Leibnitii* ſcriniis, qui, cum *Boineburgium* nactus eſſet fortunæ ſuæ fabrum, occaſione non caruit, eas faciendi ſuas. Nec vero id ſolum operam dedit Celeberrimus Editor, ut eæ ſine mendis exſcriberentur, ſed etiam ſuum cuique argumentum præfixit, prætereaque annotationes adjecit, non qualescunque, ſed rariores, ſed neceſſarias. In *Præfatione* quoque, poſtquam de *Conringii Boineburgii*que ingeniis ſtudiisque accuratum protulit judicium, tria potiſſimum eſſe docet harum epiſtolarum argumenta. Aliæ ſcilicet potiora Juris publici tractant capita; aliæ Hiſtoriam illuſtrant literariam; aliæ denique continent controverſias religioſas, *Boineburgio* eam Theologiam, ad quam transgreſſus erat, tuente acriter, *Conringio* eam impugnante majori fere vehementia. Quanquam

id non obſtitit, quo minus literatam colere amicitiam pergerent per omnem vitam.

Ex hocce theſauro epiſtolico nunc nonnulla libet proferre ſpeciminis in modum. Statim *pag. 1 ſeq.* exhibentur literæ Electoris Moguntini, ab Imperatore petentis, ut conſentiat, *Boineburgium* creari Procancellarium Imperii. Sed id quidem non ſucceſſit; quod illo ipſo tempore jam prævidebat *pag. 318 Conringius. Pag. 14* infortunatus *Ba*[illegible]*i* in Academia Upſalienſi caſus deſcribitur. *Pag. 23 ſeq.* petit a Principe ſuo *Conringius* dimiſſionem ex Academia Julia, iturus in Sueciam, & futurus tum Archiater, tum Conſiliarius politicus Reginæ. *Pag. 35 ſeq.* amice adhortatur *Boineburgium*, ne tranſeat in caſtra Papæ, inter alia ſic ſcribens: *Mihi facilius perſuaſu & veroſimilius videtur, Mahometem eſſe prophetam, quam Papam eſſe Dei vicarium.* Paulo poſt ait, *facile oſtendi poſſe, inter omnes totius mundi eccleſias nullam Romana magis eſſe contaminatam.* Ac ſubſequentes quoque ſex epiſtolæ ad *Boineburgianam* religionis mutationem pertinent. *Pag. 41* memoratur *Henr. Julius Blumius*, deſignatus Theologiæ Profeſſor in Academia Julia, paulo poſt & ipſe factus Pontificius. De hoc homine multa in toto hoc *Tomo* mentio; quem tandem Baronem fuiſſe creatum, conſtitutumque ſupremi Appellationum tribunalis Pragenſis Propræſidem, e *pag. 978* diſcimus. *Pag. 80 ſeq.* ſcripta *Conringii* commemorantur pro jure Electoris Moguntini, coronandi Regem Romanorum; quo de argumento & ſequentes epiſtolæ plures. *Pag. 222 ſeq.* de Vicariatu Imperii Rhenenſi diſputatur, utrum Palatini, an Bavari, jus ſit potius. *Pag. 274* novam profert *Conringius* de origine Electorum ſententiam; cui cur non ſit aſſentiendum, ex annotatione Editoris facile cognoſcetur. *Pag. 245 ſeq.* & *298 ſeq.* multa inter ſe diſputant de electione *Leopoldi*, præſcribendaque ipſi Capitulatione Cæſarea. *Pag. 382 ſeq.* de *Pallavicini Hiſtoria Concilii Tridentini* ſuam ſententiam diſtincte dicit *Conringius*, præter alia ſic cenſens: *Pallavicinus & de Romana curia præclare eſt meritus, & Proteſtantium rebus famæque Sarpii bene conſuluit, adeoque meruit, ut ab utraque parte ipſi agantur gratiæ.*

tiæ. Pag. 404 de *Pufendorfii Elementis Jurisprudentiæ universalis* ita judicat idem: *Liber ille superavit meam exspectationem. Est enim dictione elegans, argumento præclarus, tractandi ratione nervosus quidem & brevis, attamen, quæ istbuc pertinent, attingens omnia, & hactenus sic satis diffusus. Post Grotium nihil vidi simile.* Sciant autem Lectores nostri, talium de Autoribus recentioribus judiciorum *Conringii* plenas esse has epistolas. *Pag.* 411 *seq.* exhibetur consilium aliquod, in concordiam redigendi Pontificiam & Protestantem ecclesias; quod A. 1660 ex aula Moguntina emanasse creditum est. *Pag.* 543 *seq.* disputant *Boineburgius* & *Conringius* de Pontificia religione, uterque acriter & ingeniose. Apparet tamen, *Conringium* esse acutum & justæ eruditionis Theologum, *Boineburgium* non esse instructum eo judicio, quo opus est in tanti momenti controversia. *Pag.* 627 *seq.* de *Vorburgii* opere historico suum judicium expromit *Conringius*, multisque & magnis id ornat laudibus. *Pag.* 643 *seq.* singularia memorat *Boineburgius* de libris *Scioppii*; quem *pag.* 657 inter fanaticos, vel certe divinationibus deditos, refert *Conringius*. Postremæ *prioris* hujus *Partis* epistolæ rursus sunt polemicæ, *Conringio* & hic se præstante Theologum acutissimum.

Perlustremus, age, & *alteram Partem*. Hic *pag.* 738 *seq.* exhibetur *Salmasii* epistola, in qua *Grotium* comparat cum *Vossio* patre, &, hunc illo majorem doctrina & ingenio esse, contendit. Sequitur *pag.* 742 *seq. Hottingeri* de hac censura judicium, arbitrati, invidia impellente ita judicasse *Salmasium*, qui, cum, ipsum *Vossio* majorem esse, dubitaret nemo, hoc pacto fore sperabat, ut etiam anteponeretur *Grotio*. Observat præterea, hoc vitio laborasse *Salmasium*, ut parem non agnosceret, &, quibus eruditionis palmam non auderet eripere palam, eos clandestinis aggrederetur artibus. *Pag.* 753 indicat *Boineburgius*, *Judicii theologici de pace Westphalica*, sub nomine *Ernesti Eusebii* editi, autorem esse *Wangnereccium*, Jesuitam; idque repetit *pag.* 780 & 815. *Pag.* 761 ita *Conringius* *Boineburgio*, qui ipsum, ut in Papæ castra transiret, adhortatus erat, respondet: *Ut ego accedam vestris partibus, non*

eſt, quod ſperes. Nimis pellucide mihi perſpecta eſt dogmatum veſtrorum vanitas & impietas. Reliqua ejus verba, quæ Editor noſter non exhibuit integra, *pag. 770* & *781* repetit *Boineburgius*, ita ſuper his exclamans: *Terribilis iſthæc judicatio eſt, qualem ego ferre reformidem de veſtrate eccleſia; tametſi vitio & originis & multo alio evidenter infamis ſit. Conringius* vero *pag. 787* ſuum de eccleſia Papæa judicium repetit aliis verbis, ſed non minus acribus. *Pag. 792 ſeq.* deſcribit *Lyprandus*, Jeſuita Ingolſtadienſis, collegæ ſui, *Bartholomæi*, vaticinia de Anglia & alia, eaque divino inſtinctui tribuere non dubitat; ut ſcilicet nec prophetæ deſint ſacræ huic Societati. *Pag. 859 ſeq.* exhibetur Anonymi cujusdam Galli diſputatio, in qua contenditur, Ducem *Carolum* jus habere vendendi Regi Galliæ Lotharingiam; id quod ſuperioribus in epiſtolis negarant *Boineburgius* & *Conringius*. Hic *pag. 870* & *1019* docet, *Iſaacum Voſſium* eſſe atheum. Quam arduum ſit, ſcribere *Hiſtoriam Receſſuum Imperii*, idem docet *pag. 889*. *Boineburgius* igitur *pag. 890* ei narrat, *Bœclerum* in eo eſſe, ut hiſtoriam iſtam concinnet; quem ſimul confidit multa hujus argumenti monumenta eſſe accepturum tum e Moguntino, tum e Viennenſi, Archivo, quæ alio tempore impetraturus nemo ſit. Optat autem *pag. 897 Conringius*, ut laborem hunc ſuſcipiat *Chriſtoph. Forſtnerus. Nemo ſane*, inquit, *illi rei fuerit aptior.* At vero *pag. 1006 ſeq.* pluribus oſtendit *Forſtnerus*, hunc laborem eſſe & longe difficillimum, & valde periculoſum. *Pag. 911 ſeq.* exhibentur *Gronovii* & *Hottingeri* epiſtolæ de criteriis ætatis MStorum Codicum. *Pag. 930 ſeq.* & *936 ſeq.* recenſet *Boineburgius* magno numero libros politicos, eosque cenſuræ ſuæ ſubjicit. Idem *pag. 957* docet, in Archivo Moguntino parum ineſſe magni & rari, nec id continere monumenta ducentis, vel ad ſummum trecentis, annis antiquiora. *Pag. 977* profert *Conringius* cauſam, cur *Lambecius* Hamburgo diſceſſerit, Romamque ſe contulerit. Cur *Hippolithi a Lapide* liber ab aliis ad alium autorem fuerit relatus, ſi quis noſſe avet, facile id cognoſcet ex iis, quæ *pag. 981* ſcribit *Boineburgius*. *Pag. 1000* refert *Conringius*, ſe lauta ſatis conditione

A. 1662

A. 1662 evocatum esse in Sueciam, ut esset ibi Consiliarius Status; sed se vitam Academicam prætulisse, quod natus sibi videatur ad studia Academica. *Pag. 1113 seq.* in epistola ad *Conringium Capellanus*, clarissimi illius de puella Aurelianensi poematis conditor, vitam suam describit satis luculenter. Idem *pag. 1122* narrat, *Joannem Bodinum* ideo favisse religioni Judaicæ, quod natus esset matre Judæa. De hujus Colloquio irreligioso MSto crebra in his epistolis mentio. *Martinum Schoockium* ita *pag. 1145* laudat *Conringius*, ut eum omnibus Belgii fœderati eruditis variæ & accuratæ doctrinæ nomine longe anteferat. Diversum vero de eo profert judicium *pag. 1216*. Idem *pag. 1147* supernatationem sagarum putat certum esse indicium pacti cum dæmonum aliquo initi; deque hac re singularem promittit libellum. *Pag. 1153 seq.* relatum legimus e *Pufendorfio*, cur *Boineburgius* ab Electore, domino suo, fuerit conjectus in carcerem. *Pag. 1190 eximium scriptorem* vocat *Monzambanum Conringius*, addens, suis (*Conringii*) libris eum usum esse cum judicio. Edoceri simul cupit a *Boineburgio*, quis sub *Monzambani* nomine lateat. Eundem scriptorem studiose laudat *Boineburgius pag. 1194*, & iterum *Conringius pag. 1196*. Huic vero aperit *pag. 1198 Boineburgius, sub Monzambani persona latere duos fratres Pufendorfios, auspiciis Electoris Palatini jutos.* Tamen *pag. 1207* soli *Samueli Pufendorfio* tribuit libellum *Monzambani*; cumque *pag. 1216* id non satis persuasisset *Conringio*, eum ea de re *pag. 1220 certum esse* jubet. Hic vero *pag. 1440* docet *Boineburgium*, e suis *de Republica Imperii Germanici Exercitationibus* pleraque sua mutuatum esse *Monzambanum*. *Pag. 1229 seq.* exhibetur testamentum *Joannis Casimiri*, Principis Poloniæ, & *pag. 1237 seq.* avthentica narratio de ejus ingressu in Societatem Jesu, denique *pag. 1243 seq.* epistola ejus ad Poloniæ Regem, fratrem suum; quem rogat impense, ut sibi permittat manere in Societate Jesu. *Pag. 1303 seq.* jucunde leguntur *Erici Mauritii* & *Joannis Fabricii* ad *Boineburgium* epistolæ, in quibus exponuntur, quæ quisque observarat in itinere suo Batavico, memorabilia literaria. Similis relatio *Morhofii* de Belgico pariter & Anglico suo itinere

nere *pag. 1341 seq.* reperitur. Hic tamen cum narrentur multa de metamorphosi aliorum metallorum in aurum; recte acutissimus Editor notat credulitatem *Morhofii. Pag. 1370 seq.* perdigna lectu occurrit epistola Capucini cujusdam monachi, *Benedicti Leodii*, condemnantis noxios Jesuitæ cujusdam abusus exorcismorum in diœcesi Paderbornensi. Qua occasione cum magnus numerus nasceretur obsessarum a diabolo mulierum; noster monachus profert artem, qua ipse sit quondam usus, cum in urbe Coloniensi esset exorcista. *Cum*, inquit, *uno die plures ad me tanquam energumenæ confluxerant, respondi illis, Archiepiscopum & Electorem Coloniensem decrevisse, ut omnes ejusmodi personæ, antequam exorcizarentur a sacerdote, per dimidium annum in carcerem intruderentur, & alternis diebus virgis cæderentur. Quo audito, omnes evanuerunt, & nunquam redierunt. Et sic liber fui*, hoc est, nulla postea venit ad me energumena, sive obsessa mulier. *Pag. 1429 seq.* proferuntur excerpta e *Conringii* ad Gallos epistolis, in quibus Galliæ Regi usque adeo addictum se præbet, ut profiteatur, se optare, ut, cum Imp. *Leopoldus* careat filio, post ejus obitum Imperator Germaniæ fiat Rex Galliæ, vel ejus filius.

Sufficiant e tanto lectu dignarum rerum cumulo hæc pauca. Superest, ut e doctissimis Editoris annotationibus nonnulla proferamus. Hic scilicet *pag. 19* docet, sub *Hippolithi a Lapide* nomine latere *Bogislaum Philippum Chemnitium*, cujus *duo Tomi* exstant *de bello Suecico;* ac simul refert, *tertium* hujus operis *Tomum*, a se nuper in septentrione repertum, inter MSta cimelia nunc esse Bibliothecæ Regiæ Hannoveranæ. *Pag. 656* refert *Scioppium* inter doctos impostores ob confictas genealogias illustres; quarum exemplum aliquod indicat. *Pag. 814* docet, se possidere MStas epistolas *Grotii* ad *Joannem Oxenstirnam. Pag. 1388* docet, *Boineburgium* diem supremum obiisse A. 1672 mense Decembri; id quod *Struvius*, cum Vitam *Boineburgii* componeret, ignorabat. *Pag. 1326* refert, *Leibnitium* Principi cuidam Catholico promisisse demonstrationem transsubstantiationis in S. Cœna mathematicam. *Pag. 1449 seq.* singularem exhibet Illustris Editor Dissertationem de plagio literario,

terario, quod vulgo tribuitur *Conrado Urſpergenſi.* Negat ſcilicet argumento valde probabili, *Chronici* hujus autorem eſſe *Conradum* hunc, &, magno errore factum eſſe, putat, ut hujus libri haberetur compoſitor. Scilicet, cum Chronicon hoc in uſum Urſpergenſis monaſterii tum coemtum fuiſſet, cum *Conradus* hic ejus eſſet Abbas, inſcriptum ei fuit ejus nomen, non tanquam autoris, ſed tanquam emtoris. *Pag.* 1455 de re diplomatica critice diſſerit, &, quam arduum ſit, vera Diplomata diſcernere a ſubdititiis, præclare docet.

Ultimo loco e *ſecundæ Partis* Præfatione docemus, ſecuturis in *Tomis* productum iri, præter *Leibnitii* epiſtolas, reſponſiones ad eum *Spizelii*, *Boineburgii*, *Franciſci de Lana*, *Henr. Oldenburgii*, *Kochanskii*, *Speneri*, *Conringii*, *Ottonis Gerikii*, *Grævii*, *Ezech. Spanhemii*, *Huetii*, *Ferdin. Furſtenbergii*, *Boſſueti*, *Andr. Mulleri*, *Erneſti*, (Haſſiæ Landgravii,) *Seckendorfii*, *Jobi Ludolphi*, *Henr. Juſtelli*, *Thomæ Smithi*, *Helmontii*, *Joan. Walliſii*, aliorumque; quas cupide exſpectamus, &, ut Vir Illuſtris quamprimum eas exhibeat, toto pectore optamus.

JACOBI ELSNER SCHEDIASMA CRITICUM, quo Autores, aliaque antiquitatis monumenta, Inſcriptiones item & Numiſmata, emendantur, vindicantur, & exponuntur; ad continuationem Tomi VII Miſcellaneorum Regiæ Societatis Scientiarum Berolinenſis.

Berolini, typis J. G. Michaelis, 1744, 4.
Alph. 1.

Dudum eſt, quod Summe Reverendus *Elsnerus*, Sereniſſimo Boruſſorum Regi a ſacris & eccleſiaſticis conſiliis, & orientali Regiæ Societatis claſſi præfectus, lætum ad famam & immortalitatem iter ingreſſus eſt, editis in Novum Fœdus Obſervationibus, magno opere, quo difficillima & obſcuriſſima loca, Græcorum præcipue & Latinorum ſcriptorum ope, admirandum in modum illuſtrari cœpere. Cujus dum novam editio-

nem, passim auctam & locupletatam, molitur, varias Graecorum Autorum, *Luciani* praecipue, *Lysiae*, *Aeliani*, emendationes, in adversaria congestas, eruditorum judicio submittendas duxit, quas omnium plausus laturas esse, nulli dubitamus. Universum opus in *XIII Capita* digessit, in quibus Graecae & Romanae antiquitates illustrantur, ac summorum virorum conjecturae, non tam sanandis, quam corrumpendis, scriptoribus natae, modeste refelluntur. *Capite primo Lucianum* in *Prometheus es in verbis Tom. I pag. 18* emendat, loco: κλεπτικῆς ὁ θεὸς, substituens: κλέπτης ὁ θεὸς, ut ipse *Prometheus* intelligatur. In *Hermotimo pag. 569*, ubi *Lucianus*, *Aesopum* hominem fluctus numerantem in fabulis inducere, ait, pro: ἐπὶ τὴν κυματώδη, ἐπὶ τὴν κυματωγὴν reponit, eaque voce non *littus* modo, sed *aestuantis etiam maris fluctuationem*, significari, eumque sensum huic loco aptum & convenientem esse, docet. *Pag. 521, 522*, ubi *Lucianus* viam & rationem ad civitatis, quam fingit, beatae jus & praerogativas enitendi, ostendit, τὸ ἀλιπαρὲς nullo jure a *Graevio*, λιπαρὲς ex MSto afferente, sollicitatur, cum *non nitidum* significet, ut apud *Xenophontem* in *Memorabil. Socratis*, ubi λιπαροὶ αὐχμηροῖς opponuntur, & τὸ ἀλιπαρὲς, neglecta formae & cutis cura, ad beatam illam civitatem omnino pertineat. *Capite secundo* in *Luciano* emendando, & a pravis correctionibus vindicando, pergit. In *Toxari pag. 55 Graevius* verba: τῶν κλοιῶν τὶς ἅλυσιν διειρεμένων, non intellexit, κλοιὸς *compedes* reddens, cum non pedum, sed colli, vinculum fuerint, ut Cl. Autor ex *Aristophanis* Scholiaste probat, eumque locum rectius ab *Erasmo*, quam a *Graevio*, conversum esse, ostendit. In libro *de conscrib. histor. pag. 617* verbi ἐπάγειν veram significationem, *in aciem educere*, contra *Lambertum Bosium*, qui in *Animadvers. ad Script. quosdam Graecos Cap. 14* alium sensum commentus erat, vindicat. In *Gallo pag. 184* verborum: μὴ καταφωράσῃ παρόντας ἡμᾶς, versionem inconcinnam & obscuram esse monet. *Pag. 185* ὁ τοὺς δακτύλους κατεσκληκὼς non est: *cujus digiti contabuere*, ut *Graevio* placuit, sed interpunctione locus is restituendus, & legendum, videtur: ὁρᾷς ἀναλογιζόμενον τοὺς τόκους κατὰ τοὺς δακτύλους,

δακτύλες, κατεσκληκότα, *vides usuras numerantem ad digitos contabescentem.* In *Icaromen. pag. 186 Lucianus* recte junxit σαθμὲς καὶ παρασάγγας, nec opus erat, cum *Grævio* σάδια intrudere; deinde Φορτικά, in eodem loco, non sunt *ridicula*, sed potius *insolentia, gravia, vix ferenda. Capite tertio Ælianus* explicatur, qui *Lib. IX Cap. 21 Hist. Animal.* Helenii herbæ mentione injecta, ait: Καὶ μέν τοι καὶ ἐν τῇ Φάρῳ θηρίον τοιόνδε γενέσθαι. *Lamb. Bosius* mavult θηριακὸν, *medicamentum contra ictus morsusve venenatorum animalium;* sed Cel. *Elsnerus* post τοιόνδε excidisse putat ἐδὲ, & vertit: *quin & in Pharo tale animal ne esse, & ne inveniri quidem.* Non felicius *Æliani Varias* uno atque altero loco eruditus Britannus in *Miscell. Observ. Vol. II pag. 249* tentavit, ut optimorum Autorum testimoniis, *Ælianum* illustrantibus, accurate ostenditur. Obiter *Gratiani a S. Bavone*, in *Epistola ad Hebræos Cap. XI* pro ἐπειράσθησαν, ἐσπειράσθησαν reponentis, sententia refellitur, quod *Suidæ* & aliorum loca, in medium allata, aut huc non pertineant, aut minimum non probent, ἐσπειράσθησαν significare *excruciari, rota torqueri, rota contundi.* In *Æliani Lib. VII Cap. 33*, ubi, Athenienses Cephissum fluvium viri specie, sed cornua ostentantis, repræsentare, narrat, verba: ἄνδρα μὲν δεικνύεσιν ἐν τιμῇ, κέρατα δ' ὑποφαίνοντα, varie ab interpretibus accepta sunt, qui, quo pertineat illud ἐν τιμῇ, assequi non potuerunt. Cel. Autor *Perizonii* sententiam, hæc verba de *statuæ honore* exponentis, sequi, quam viri docti, qui in *Miscell. Observ. Vol. III pag. 88* vertit: *vir honoratus*, conjecturam probare, mavult. *Capite quarto Gratiani de S. Bavone* stricturæ in *Xenophontis* Ephesiaca ad examen vocantur, & *Barnab. Brissonius*, qui in libro *de Regno Persarum* ex *Xenophonte* Atheniensi docuerat, Persas, in conspectum Regis venientes, manus inseruisse, contra eundem defenditur, eumque morem adhuc hodie apud Turcos Persasque obtinere, ex *Chardino* comprobatur. *Alciphronis* Epistolæ a Viro docto in *Miscell. Observ. Vol. IV pag. 446* non satis faventibus Musis tractantur. Sic, quod *Lib. I Epist. 8 pag. 30* legitur: τρέφει ἐδὲν ἡ θάλασσα, bene se habet, nec τὸ τρέφει in φέρει mutandum erat. Piscator enim

 hic,

hic, ſui ratione mare nihil alere, queritur, quod nihil ad capiendum præbebat. *Capite ſexto Ariſtides*, contra *Lamb. Boſium*, ac ceteros, vulgatas lectiones fruſtra emendantes, ex præſtantiſſimis Autoribus explicatur, *Luciano* præcipue, quem nocturna ac diurna opera a ſe verſatum eſſe, S. R. *Elsnerus* omnibus paginis prodit. Elegans præ ceteris obſervatio eſt, qua locum obſcurum & difficilem in *Orat. in Minervam:* *οἷα δὲ ἐν αὐλῇ θαυματοποιῶν ἅμα τοῖς αὐτοῖς ὅ, τε Ζεὺς, καὶ ἡ θεὸς χρῆται*, illuſtrat. Vir doctus in *Miſcell. Obſerv.* converterat: *Prorſus ut in triclinio præſtigiatricem artem exercens Jupiter ſimul atque Minerva iisdem armis utuntur.* Sed *Jupiter* & *Minerva* parum honorifice præſtigiatores appellarentur, nec *αὐλὴ* ſimpliciter poſitum *triclinium* ſignificat. Retinendum videtur *ἐν αὐλῇ*, quo *Jovis* aula deſignatur, ut apud *Homerum*, quem ſe ea in re ſequi, *Ariſtides* alibi profitetur. Inanis quoque correctio eſt alterius *Ariſtidis* loci, quam Vir doctus in *Miſcell. pag. 241* propoſuit, ubi pro Ἀθηνᾶς *νόμος ἱερὸς*, ſubſtituit *νομὸς*, & de præfectura Saitica exponit. Sed lex illa ſacra ex *Platonis* Timæo eruenda erat, qui, *Minervam* Ægyptios militares leges & armorum uſum docuiſſe, tradit. *Capite ſexto* S. Rev. Autor in *Xenophonte* emendando & illuſtrando pergit, eaque occaſione ſententiam de proverbio: *εἶναι κατὰ Σάγραν τὰ λεχθέντα*, olim in *Obſervat. ſacris* prolatam, defendit. In *Arriani* verbis, ubi de coma *Achillis:* *ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς οὐ κάλλιον καὶ τὸ ξανθὸν*, illud *οὐ κάλλιον* non temere in *χρυσοῦ κάλλιον* commutandum eſſe, optimorum ſcriptorum locis probat. *Tacpocon*, qua voce Græcos quoddam ſcribendi genus deſignare, *Feſtus* teſtatur, in *Taprobanum* mutat, ut ſcriptura, qua olim Taprobanitæ uſi ſunt, intelligatur. Porro doctiſſimum *Arnaldum*, in *Specimine Animadverſ. ad Scriptores Græcos*, *Herodotum Lib. I Cap. 47* corruptum eſſe, cenſentem, notat. Tradit ibi, *Crœſum*, oracula tentantem, Lydis, ad *Apollinem* ablegatis, præcepiſſe: *ἀπ᾽ ἧς ἂν ἡμέρης ὁρμηθέωσιν ἐκ Σαρδίων ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέοντος τὸν λοιπὸν χρόνον ἕκαστον, τῇ ἡμέρῃ χρῆσθαι τοῖσι χρηστηρίοισι.* Pro *τῇ ἡμέρῃ*, quod ſenſum nullum habere, *Arnaldus* putat, *μιῇ* ſubſtituit; ſed, cum idem vulgata lectio exprimat, ab ea diſcedendum non videtur. Præterea Doctiſſ. *Elsnerus* animadvertit,

Mura-

Muratorium fruſtra ſe torſiſſe, dum in inſcriptionibus oraçulum *Cræſo* datum inepti nebulonis obſcurum commentum vocat, quem *Muratorii* errorem in *Miſcellan. Lipſ. Nov. Tom. I P. III* Cl. *Jo. Henr. Leichius* etiam notavit. Idem *Arnaldus* male *Xenophontem Lib. I Cap. 2 de Cyri expedit.* interpretatur, ubi ὁ δὲ ἐλπίδας λέγων διῆγε, a *Leunclavio* vertitur: *non, niſi ſpe propoſita, conſolabatur*, ſed ille, διάγειν hic potius *ducere, fallere*, eſſe, contendit; perperam omnino, nam διάγειν non cum ἐλπίδας, ſed cum ὁ δὲ, conjungitur: *ille perrexit, ſpem oſtentans*, quo ſenſu διάγειν ab Autoribus uſurpari oſtenditur. *Capite ſeptimo Pauſanias* in *Atticis* reſtituitur, cujus verba hæc ſunt: Καὶ ἀνδριάντες εἰσιν ἐντὸς οἷς ἐμαντέυετο τολμίδη καὶ αὐτὸς τολμίδης. *Kuhnius* ſupplet: Ευδοῖος ὃς ἐμαντέυετο. Sed, cum nemo veterum *Eudæum* vatem commemoraverit, S. Rev. *Elsnerus* Θεαίνετος ſupplet, cujus apud *Thucydidem Lib. III* mentio occurrit. Apud *Ariſtænetum Lib. II Epiſt. 1* pro: οὐκ οὖσα τιτρώσκεις, rejectis aliorum correctionibus, legere jubet: ἄκουσα τιτρώσκεις, *etiam invita vulneras*, quod ſenſum admodum elegantem habere, facile apparet. A *Diogene Laertio Lib. VI Segm. 79 Diogenes Cynicus* in Eliſſum fluvium ſe præcipitaſſe narratur, quem interpretes locum varie acceperunt, ut *Menagius*, qui pro: εἰς τὸν Ελισσὸν, εἰς τὸν Ἔλεον reponit, & Cel. *Trillerus*, εἰς τὸν ἀλισμὸν reſcribens; uterque male. Nam genuina eſt lectio, & Eliſſus fluvius apud *Ælianum* in eadem hiſtoria occurrit. Idem *Diogenes Lib. I Segm. 59* de *Solone*, tragœdias vetante: Θέσπιν ἐκώλυσε τραγῳδίας ἄγειν, quod non ſatis recte *Caſaubonus* intellexit, cum ſenſus ſatis apertus ſit, & *tragœdias agere* etiam apud Latinos Scriptores, *Quintilianum*, alioſque, reperiatur. *Ælianus Lib. I Var. Hiſt. Cap. 20:* Τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος ἔχον καὶ αὐτὸ χρυσοῦς βοςρύχους. Hoc αὐτὸ redundare *Perizonius* cenſet, *Trillerus* in αὐτοὺς convertit. Sed non eſt ſollicitandum, cum *Ælianus* ejuſmodi repetitionibus non raro gaudeat. In alio *Æliani* loco *Lib. XII Cap. 52* περιφρονεῖν *Trillerus* in παραφρονεῖν mutat, quod etiam *Kuhnius* conjecerat; ſed, cum præcedens εὐτελῶς τὸ περιφρονεῖν omnino requirat, ut ſit: *nemo tam eſt exiguo judicio &c.* locus certe non erat commutandus. Simili ſolertia Cl. Au-

tor *Diogenem Laertium* ab emendationibus haud neceſſariis locis aliquot vindicat. *Capite octavo Ælianum* in *Var. Hiſt. Lib. XIV Cap. 32* examinat. Narratur ibi *Timandridas* Lacedæmonius nimium opum amplificandarum ſtudium, quod in Deos potius ac homines converti debuiſſet, graviter in filio reprehendiſſe: τὰ γὰρ περιττὰ τέτων εἰς ἐκείνες ἀναλίσκεσθαι. Τέτων, quoniam numerus nullus multitudinis antecedit, mendoſum viſum eſt; ſed Autor, τὰ περιττὰ divitias eſſe, eoque ſenſu apud præſtantiſſimos Autores occurrere, exemplis docet. Non majori jure idem *Lib. III* tentatur, ubi *Pindarum* tyrannum φιλοπαῖδα appellat, quam vocem manu medica indigere, Commentatores arbitrantur. Autor, rejectis *Trilleri* & aliorum conjecturis, φιλόπατρις, aut φιλόπολις, quod beneficia in patriam Epheſum magna & memoranda contulerat, reponit. In *Athenæo Lib. XII Cap. 7*, ubi *Sardanapali* effœminatos mores deſcribit, verbis ὑπογέγραπτο τὰς ὀφρῦς, quæ immerito mendoſa dixerant interpretes, ſenſum elegantiſſimum reſtituit, vetuſtum morem, ſupercilia pingendi, & acu producendi, cujus in ſacro Codice veſtigia ſuperſunt, clariſſime illuſtrans. In *Arriano de Expedit. Alexandri Lib. VI Cap. 13* pro καθάπερ εἰ ἄλλης τινὸς ἐξηττωμένες, ſubſtituit ἀλκῆς, *quaſi vi quadam majori ſuperatos*, quæ quidem lectio longe planior eſt, quam ſi aut ὀλκῆς cum *Clerico*, aut ἀέλλης cum *Trillero*, ſubſtitueris, & ſe præterea optimorum Autorum ſimilibus locis tuetur. In *Alciphrone Lib. III Ep. 44*, ubi de *Gryllione*, qui ſe veneficarum ope in omnium animos & amorem inſinuare poterat, pro Ἀκαρνίδα, Ἀκαρνανίδα Cl. Autor legit, &, Acarnanidas mulieres, de quo dubitaverat *Berglerus*, veneficiis claras fuiſſe, ex *Herodoto*, *Philoſtrato*, atque aliis, opportune docet. In fine *Capitis Taciti* loca, quæ Cel. *Trillerus* mendoſa ac dubia eſſe pronuntiaverat, iterum ad examen vocat, &, doctiſſimi Viri emendationes partim violentas, partim non valde neceſſarias, eſſe, demonſtrat. *Capite* ſequente *Heliodoro Lib. II pag. 117* vera lectio aſſeritur, & uſus particulæ ἦ μὴν, *re vera*, Autorum teſtimoniis confirmatur. Apud *Ælianum Lib. II Cap. 11*, ubi de more tragœdorum, horrendos tyrannorum exitus poſt ſcenam & velum exhibentium, loquitur, aut ἐγκαλύπτονται legendum, ut ſit: *poſt velum & ſcenam occiduntur*,

ciduntur, & nefarias illas cœnas cœnant, aut vulgatum ἐκκαλύπτοντας retinendum, arbitratur. *Luciani* locus vexatissimus exstat in *Apol. pro mercede conductis pag. 482*, ubi interpretibus τὰ σφίγγια καὶ τὰ κυράλια crucem fixere. Autor doctissimus σφίγγια non animalcula, sed vincula, cervicem, manus, ac pedes, constringentia, κυράλια, seu potius κολλάρια, (quod etiam *Almeloveenio* placuit) vincula collo injecta, esse, ex *Heliodoro, Æliano*, aliisque, ostendit. In ejusdem Autoris *Navigio*, quid παρασεῖον sit, eruditi ignorarunt, sed, παρασειρον ex *Athenæo* restituendum, &, vel *funes purpureos*, vel *prætextam*, ad oras veli appensam, intelligendam esse, contendit. Simili diligentia *Lucianum Dial. XXVIII Mortuor.* ubi verba μαζοὶ ἀπετάκησαν, *mammæ emarcuerunt*, etiam nuperis Editoribus scrupulum injecerant, exponit. *Capite decimo Dionis Chrysostomi* emendationes, a Cl. *Wolfio Tom. I Anecdot. Græcorum* vulgatas, expendit, easque vix publica dignas luce, sed futiles maximam partem esse, & a *Casaubono* jam dudum occupatas, judicat. Hac occasione nonnulla ejus scriptoris loca illustrans, scolium & pæana diversa carminum genera, Ἀττικὸς ἐπαίνους accuratius carminum, quo laudes fortium ac bene meritorum virorum inter convivas tribules decantabantur, esse ostendit; præterea de emendationibus *Dionis*, in *Miscell. Observat. Vol. IX* editis, judicium suum candide & modeste expromit. *Capite undecimo Ciceronem de Deorum natura Lib. I Cap. 34* emendat, pro: *Apollodorum, Syllum, ceteros, figebat maledictis*, rescribens: *Syllis, ceteros figebat maledictis.* Eandem vocem in *Epist. ad Attic. Lib. XVI Epist. 11* restituit, & pro: *sive vallo Lucilliano*, legit: *Syllo Lucilliano. Libro II, remittere & continere appetitus*, probum ac *Ciceronianum* esse, contra *Lambinum* ac *Davisium* docet; *Cap. 58 canorum & fuscum* recte ad sonos a coloribus transferri, contra eundem *Davisium* probat. *Ciceronem* in *Orat. pro Flacco Cap. 78* gentem Judaicam *Pompeji* temporibus *elocatam & servatam* recte dicere, observat, quod *Pompejus* captam Hierosolymam, *Josepho* teste, vectigalem fecerit. *Servata* autem est, in suos terminos redacta, multis firmisque præsidiis obsessa & circumclusa. *Minutii Felicis* difficilem locum: *Dispice Isidis ad hirundinem*

sistrum,

ſiſtrum, ingenioſe declarat, ut ſit: vocem hirundinis exprimens; poſſet etiam *hirundininum* legi, ſenſu eodem manente. *Iſis* ipſa, occiſi mariti vicem lamentata, in hirundinem converſa dicitur, nomenque ab Hebraico סיס, *hirundo*, traxit, ut *Bochartus* monuit. *Deſpicere* hoc loco eſt obiter adſpicere, aut cum contemtu, quamvis etiam *diſpicere* pro videre, conſiderare, non incongruum ſit. *Capite duodecimo*, *Platonem in Menexemo* a *Weſſelingio*, doctiſſimo ac celeberrimo Viro, non ſatis dextre emendari, & ἀναιρεῖσθαι ἐκ θαλάττης non eſſe, *ad ſepulturam tollere corpora*, ſed ſimpliciter *tollere naufragos in mari periclitantes*, contendit. In eundem locum ante verba κεῖνται ἐυθύδε non ſatis commode negandi particula inſeritur, cum ſenſus ſit: quod & illi, qui ad ſepulturam inveniri non potuerant, monumento tamen Athenienſium publico conditi cenſerentur, cum ciſta, aut lectus eorum, quorum corpora reperiri non poterant, publica pompa inferebatur. *Hegeſippi* locus apud *Euſebium*, *Hiſt. Eccleſ. Lib. II Cap.* 23 exſtat, ubi *Jacobum*, fratrem Domini, a Judæis interrogatum: τὶς ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ; reſpondiſſe ait: τοῦτον εἶναι τὸν σωτῆρα. Θύρα hoc loco eſt *doctrina*, quem ſenſum ſi admittas, aptiſſima reſponſio eſt, cum Chriſtus certo ſit princeps & fundamentalis doctrinæ Chriſtianæ articulus. Locum *Deuteron. XXVI*, 5, a *Weſſelingio* tractatum, examinat, verbaque, quæ in controverſiam venerant: *Syrus erat periens, aut periturus, pater meus*, convertit. Queritur deinde, obſervationes nonnullas ex iis, quas in Nov. Teſt. dederat, ab ultimo *Variarum Æliani* editore ſibi furtim ſublectas eſſe; in fine autem *Capitis Plutarchum de Iſide & Oſiride*, *Diodori* item & *Cyrilli* loca, docte & acute exponit. *Capite ultimo* inſignem Thyatirenam Inſcriptionem, a *Ricotio*, *Sponio*, *Van Dalen*, *Bimardo*, *Muratorio*, relatam, nova verſione & uberrimo commentario illuſtrat, de Pontifice maximo, & ejus dignitate, deque Pontificatu, διὰ βίου multa non protrita docet, emendato, præter cetera, *Dionis Caſſii* loco, in quo ſummi viri hactenus hæſitaverant. Porro, an duo imperii collegæ ſimul Pontifices maximi fuerint, diſquirit, & Ampliſſ. *Buberii* de Pontificatu maximo Romanorum Imp. Diſſertationem ad examen vocat.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Februarii Anno MDCCXLVI.

HOMERI ODYSSEA, GRÆCE ET LATIne, item Batrachomyomachia, Hymni, et Epigrammata, Homero vulgo adscripta. Edidit, annotationesque, ex notis nonnullis MStis, a SAMUELE CLARKE, S. T. P. defuncto relictis, partim collectas, adjecit, SAMUEL CLARKE, S. R. S.

Volumina II.

Londini, impensis Joannis & Pauli Knapton, 1740, 4 maj. Alph. 4 plag. 12.

Quæ de *altero Iliados Volumine* in *Actis* nostris *A. 1733 Mense Martio* diximus, ea omnia de universa hac *Odysseæ* editione usque adeo dici posse videntur, ut, qui illius recensionem bene perspectam habuerit, de labore illo, qui edendæ *Odysseæ* impensus est, facile judicium possit facere. Quamobrem licebit nobis idem, quod tunc observavimus, institutum hic servare, &, quoniam de patris separatim & filii, Virorum Clarissimorum, *Clarkiorum*, meritis in hanc *Homericæ* Poesios partem nobis non datur commemorare, propterea, quod nullam Cl. Editori visum est Præfationem præmittere, quæ hac de re nos faceret certiores, generatim de præstantia hujus editionis pauca docendi gratia monebimus. Id sane accurata nos perlustratio docuit, hanc *Odysseæ* editionem æque, atque ultimos *Iliados* libros, a patre *Samuele Clarkio* institutam jam fuisse, & post hujus obitum a filio demum absolutam. Unde factum est, ut eadem,

qua in *Iliade*, aſſiduitate & accuratione ii ſint loci Autorum veterum adducti, in quibus verba quædam, aut integri verſus, ex *Homeri Odyſſea* laudati reperiuntur, & iſtæ Poetarum Latinorum particulæ annotatæ, in quibus imitationis *Homericæ* veſtigia ſane clariſſima conſpiciuntur. Et, quemadmodum in *Iliade* Cel. Editor *Barneſii* editionem in verbis Poetæ exhibendis inprimis ſibi ſequendam ſumſerat, ſic idem in *Odyſſea* obſervatum eſſe uſque eo videmus, ut non raro *Barneſii* lectio reliquis legendi rationibus præferatur. Sic *A. verſ. 403* vulgati antea libri legerunt ὅϛις ἀέκοντα βίηφι, pro quo *Barneſius* ex uno MSto edidit ὅϛις σ᾽ ἀέκοντα βίηφι, a noviſſimo Editore bene probatus. Ibidem *verſ. 406* pro vulgari ἐξεύχεται, præeunte *Barneſio*, Editor dat ἐξ εὔχεται. *Lib.* Δ. *verſ. 634*, quando vulgati habuerunt, ἐμὲ δὲ χρειὼ γίνετ᾽ αὐτῆς, ex nonnullis editionibus, quarum lectionem Codex, a *Thoma Bentlejo* collatus, confirmat, reſtituit *Barneſius* ἐμὲ δὲ χρεὼ γίνεται αὐτῆς. Quem prout in hac ſcriptura ſuo loco reddenda laudat Cel. Editor, ſic parum propter temporum rationem probat ejusdem ad hunc locum *Barneſii* conjecturam, qua putat legi poſſe, ἐμὲ δὲ χρειὼ γένετ᾽ αὐτῆς. *Lib.* E. *verſ. 79* pro vulgato Οὐ γάρ τ᾽ ἀγνῶτές γε θεοὶ, ex *Euſtathio* dedit *Barneſius* Οὐ γάρ τ᾽ ἀγνῶτες θεοί. Quam quia lectionem & Codices nonnulli, a *Thom. Bentlejo* collati, firmant, exprimendam curavit etiam *Clarkius*. *Lib.* H. *verſ. 267* vulgati plane corrupte legunt ἑπτακαίδεκα, quod recte jam *Barneſius*, cui fidem facit Codex, a *Bentlejo* collatus, per ἑπταδεκαίδεκα emendavit, quem non minus recte ſecutus eſt Editor. Sic *Lib.* Δ. *verſ. 771* vulgo legitur, ἀρτύνει· οὐδέ τι οἶδεν, pro quo ex duobus MStis jam reſtituit *Barneſius* ἀρτύει, quem vel ideo ſequendum ſibi putavit Editor, quod & ita habent Codices, a *Bentlejo* collati, & verbum ἀρτύνω apud *Homerum* ſemper mediam producit ſyllabam. *Lib.* Λ. *verſ. 67* Cl. Editor recte exiſtimat *Barneſium* reſtituiſſe ὅ σ᾽ ἔτρεφε τυτθὸν ἐόντα, pro vulgari ὅς ἔτρεφε, cum & eadem phraſis *Iliad.* X, *480*, & eadem lectio in Codice, occurrat, a *Bentlejo* collato. *Lib.* O. *verſ. 146* αἰθούσης ἐριγδούπου vulgares exhi-

exhibent editiones. Quoniam autem editiones veteres præ se ferunt αἰθέσης ἐριδέπε, hanc recipit *Barnesius* scripturam, quem hoc minus dubitavit hac in parte Cl. *Clarkius* sequi, quod et ita legitur constanter *Iliad.* Ω. *323*, & *Odyss.* Γ. *399* & *493*, & sic hic quoque habet Codex, quem contulit *Bentlejus*, præsertim cum illud ἐριγδέπε versum plane perimat. Sed, licet in his & aliis compluribus locis scripturam, quam *Barnesio* cumprimis debemus, Editor doctissimus in hac nova editione retinuerit, non raro tamen, suis adductus rationibus, a lectione *Barnesiana* discedit idem, & veriorem omnino nobis repræsentat. Sic *Lib.* Θ. *vers.* *299* ὅτ' οὐκ ἔτι Φευκτὰ πέλονται rationibus haud satis idoneis edidisse censet *Barnesium*. Unde ipse præfert ὅτ' οὐκ ἔτι Φυκτὰ πέλονται. Ibidem *vers.* *408*, quando *Barnesius* edidit, χαῖρε, πατὴρ ὦ ξεῖνε, id præter rem factum videtur Editori, qui exhibet χαῖρε, πάτερ ὦ ξεῖνε, quin et, satis inficete, pronuntiat, eundem *Barnesium* hic loci legendum conjecisse χαῖρε, πατὴρ ὁ ξεῖνος. *Lib.* I. *vers.* *126* *Barnesium* minus recte ait dedisse οἱ κεκάμοιεν, pro quo ipse dat οἵ κε κάμοιεν. *Lib.* K. *vers.* *244*, quando *Barnesius* edidit Ευρύλοχος δ' ἂψ ἦλθε, id de suo edidisse videtur *Clarkius*, rationibus, ut opinatur, haud satis idoneis, qui præfert, Ευρύλοχος δ' αἶψ' ἦλθε. *Lib.* Λ. *vers.* *513* similiter *Barnesium* ex *Eustathio* parum accurate edidisse judicat, Ὄυτε πότ' ἐς πληθὺν μένεν ἀνδρῶν. Ac, licet Codex, quem consuluit *Bentlejus*, referat, Ὀύποτ' ἐνὶ πληθύϊ μένεν ἀνδρῶν, eamque lectionem vocet Cl. Editor optimam, quod & sequenti οὐδ' ἐν ὁμίλῳ aute respondeat, & ex *Iliad.* X. *vers.* *458*, ubi eandem phrasin usurpat Poeta, firmetur, exscribendum tamen in hac editione curavit Ὀύποτε ἐς πληθὺν μένεν ἀνδρῶν. *Lib.* M. *vers.* *157* vulgati libri legunt, καὶ κῆρα Φύγοιμεν, pro quo ex *Eustathio* dedit *Barnesius* Φύγωμεν. Verum, etsi in editionibus *Eustathii* scriptum sit Φύγωμεν, tamen, quoniam ipse in Commentario citat Φύγοιμεν, vulgatam sibi lectionem, relicta *Barnesiana*, retinendam duxit *Clarkius*. *Lib.* Σ. *vers.* *165* sistit *Barnesiana*, παῖδα δέ κἀν εἴποιμι, quam & hic relictam videmus, et sic editum, παιδὶ δέ κεν εἴποιμι. Quin usque

 ad eo

adeo reliquit *Barnesium* in sua editione Cl. *Clarkius*, ut religioni sibi haud duxerit, integros plane versus, quos suæ ille editioni inseruerat, quasi obelo notandos, omittere, et loco suo movere. Sic, quando *Barnesius Lib.* Λ. post *versum 92* ex *Eustathio* hunc versum inseruerat:

Διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ,

id perperam factum videtur Editori nostro, qui hunc versum ex editione sua plane exulare jussit. Pari ratione *Barnesius*, nullis allatis Codicibus, inseruit *Lib.* P, post *versum 58*, istum:

Εἰς ὑπερῷ' ἀναβᾶσα, σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξὶν,

qui jam in antecedenti *versu 49* adfuerat. Sed, cum nec Codex, a *Bentlejo* collatus, nec *Eustathius*, hunc versum agnoscant, nec ipsi locum esse voluit in sua editione *Clarkius*, quin potius eundem plane proscripsit, licet *versum 49* retinuerit. Neque tamen a solo *Barnesio* in textu exhibendo Cl. Editor fecit discessionem. Nam & interdum a reliquis dissentit editionibus, et ex manuscriptis Codicibus, vel etiam ingenio usus, lectionem nobis novam commendat. Quam in rem hæc afferre nobis liceat. *Lib.* Δ. *vers. 485* vulgati habent: τᾶυτα μὲν δὴ ἔτω τελέω. Atque ita etiam edidit *Barnesius*, & in annotationibus, *Amphimacer*, inquit, *in primo loco.* Sed recte credit Doctiss. Editor, hoc in ejusmodi carmine ferri non posse, &, quamvis Vir laudatus in partes vocet *Lib.* Σ. *vers. 246*, ubi in vulgatis legitur, πλέιονές κεν μνηστῆρες ἐν ὑμετέροισι δόμοισιν, tamen non immerito credit Cl. *Clarkius* mendum aliquod & ibi irrepsisse. Hinc ex Codice MSto Collegii Corporis Christi Cantabrig. in sua editione legi voluit: τᾶυτα μὲν ἔτω δὴ τελέω. *Lib.* K. *vers. 166* vulgo visitur, ἔασα· ἀυτὰρ ἐγώ. Ad quem locum *Henricus Stephanus* in annotationibus, *legitur*, inquit, *&* ἔασ', *cum qua lectione stare potest versus*, *cum hoc* ά *producatur & alibi.* Ubi recte monet *Clarkius*, nisi ita legatur, versum stare non posse, quod ἔασα mediam necessario producat. Quare, cum accedat autoritas Codicis, a *Bentlejo* collati, qui legit ἔασ'. ἀυτάρ, sic omnino typis exscribi jussit, qui hanc nobis editionem paravit. Ex eodem Codice veram quoque lectionem revocavit in ejusdem *Libri vers. 320*, μετ' ἄλλον

λέξο

λέξο ἑταίρων, cum vulgati male hic legant λέξον, quia hæc vox non *cuba*, sed *cubare fac*, significat. Minus etiam recte hic *Barnesius* legendum contendit λέξαι, quod & *Eustathius* habet, & in editione Florentina scriptum reperitur, quam tamen vocem nusquam alibi apud *Homerum* inveneris. *Lib.* O. *vers.* 47 in vulgatis editum est, ὄφρα πρήσομεν ὁδοῖο. Sed, cum in omnibus editionibus legatur πρήσσωμεν, πρήσσησιν, *Iliad.* Ω, 264; *Odyss.* Γ, 476, & O, 219, & hic πρήσσωμεν est editum. *Lib.* Π. *vers.* 2 vulgati, eosque secutus *Barnesius*, legunt: Ἐντύνοντο ἄριστον ἅμ' ἠοῖ. Quoniam autem *Eustathius* & *Athenæus*, qui hunc locum laudavit, legunt, ἐντύνοντ' ἄριστον, recte hanc lectionem textui inseruit Editor propterea, quod ἄριστον hoc in sensu primam producit. Male vero *Dionysius Halicarnassensis* hunc locum legit, ἐντύνοντες ἄριστον, quam lectionem ne sententia quidem loci admittit. Cumque interpretatio *Homeri* Latina, quam editio *Wetsteniana* in lucem protulit, omnium habeatur accuratissima, eandem nonnunquam a sententia Poetæ aberrasse, Doctissimus Editor iterum iterumque demonstravit. Sic *Lib.* Z. *vers.* 193 participium ἀντιάσαντα modo laudata editio, quacum & *Barnesius* facit, vertit *occurrentem*; sed, quoniam de supplicibus est sermo Poetæ, suo jure potius vertendum censuit noster Editor per *compotem factum*. *Lib.* Π. *vers.* 297 verba, Ὡς ἂν ἐπιθύσαντες ἑλοίμεθα pessime reddit interpretatio *Wetsteniana*, *ut facta re divina sumamus*. Nam, cum verbum ἐπιθύω apud ipsum *Homerum Iliad.* Σ. *vers.* 174, ubi illa interpretatio recte per *irruere* exponit, occurrat, tunc hoc potiore jure huc facere ea notio videtur, quod verbum hoc ἐπιθύω non tam ab ἐπὶ & θύω, quam ab ἐπὶ & ἰθύω, componatur. Unde & antepenultima recte hic producitur. *Lib.* Υ. *vers.* 171 verba, οὐδ' αἰδοῦς μοῖραν ἔχουσιν, varie explicantur. Scholiastes exponit, οὐδ' ὀλίγον αἰδοῦνται. Similiter reddit versio *Wetsteniana*, *neque pudoris vel particulam habent*, Barnesius vero eodem tendit, qui vertit, *neque pudoris partem*, id est, tantillum, *habent*. Sed recte monet Cl. *Clarkius*, vocem μοῖρα isto sensu vix usquam reperiri, qui etiam bene

reddidit, *neque pudoris portionem*, qualis nimirum ceteris hominibus inesse solet, *habent*. Ceterum eadem, qua *Odyssea* ipsa, ratione quoque illustrantur *Batrachomyomachia* & *Hymni*,* quamvis hæc carmina vix genuina *Homerici* ingenii monumenta Editori videantur; quibus subjiciuntur Epigrammata & fragmenta quædam. Tandem totum Opus clauditur Indice verborum Græco & rerum Latino.

DECAS EPISTOLARUM, QUAS, SUB prelo sudante FRANCISCI BARBARI Epistolarum collectione, harum Editor & Illustrator in lucem emisit.

Brixiæ, typis Ioannis Mariæ Rizzardi, 1742, 4 maj.
Alph. 1 plag. 6.

AD REVERENDISSIMUM PATREM D. RENUM L'ANEAU, Superiorem Generalem Congregationis S. Mauri, Epistola.

Ibidem, 1743, 4 maj.
Plag. 9.

Qui haud ignorant, quanta gravitas, cum venustate conjuncta, quanta stili jucunditas, & quanta eruditio, paginam utramque faciat in Epistolis Emin. Purpurati *Angeli Mariæ Quirini*, Vaticanæ Præfecti, & Episcopi Brixiensis, illi non possunt, quin bonis literis gratulentur, quarum quippe splendor & dignitas beneficio earum mirifice amplificatur. Epistolæ ipsæ ad Viros, summis honoribus fulgentes, scriptæ fuerunt anno 1741 & 1742, datæque in Episcopali Brixiæ urbe. In Præfatione Emin. Musarum coryphæus docet, studia & literas optimas jam ope *Cosmi* Medicei ante Synodum Florentinam in Italia revixisse, qui celeberrimam Græcarum literarum Academiam Florentiæ aperuerit. Prædicat præterea indidem *Cosmi III*, Ducis quondam Magni, animum erga sese beneficentissimum. Nec dicere omittit, se Florentiæ tirocinium vitæ mo-

nasticæ & selectiorum studiorum posuisse, nec non deinde per 14 annos traxisse moram. *Epistolarum prima* ac *secunda* ad *Benedictum XIV*, Pontificem ecclesiæ Romanæ Maximum, datæ sunt. *Tertia* missa fuit ad Emin. & Rev. Cardinalem *Andream Herculem de Fleury*. *Quarta* data est ad Emin. & Rev. Cardinalem *Nereum Corsinum*. Ad cujus calcem apparet *Sylloge Epistolarum* Apostolicarum *Clementis XII*, Pont. Max. de Vaticanæ Bibliothecæ incremento, de nova S. *Ephraem Syri* editione, ex ejus Codicibus adornata, atque una simul, qua *ichnographia* aulæ, ab eodem Summo Pontifice ad Vaticanam Bibliothecam adjunctæ, exhibetur. *Quinta* ad eundem tendit. Accessit ejus calci *Sermo Italicus*, ab Emin. Autore habitus in nova cathedrali ecclesia, inter Missarum solennia, die Assumtionis B. M. V. anno 1741. Ad eundem data fuit æque *sexta*. Adjecta est calci ejus *Oratio de Mosaicæ historiæ præstantia*, habita Florentiæ A. 1705, iterum excusa Veronæ A. 1741. *Septima* missa fuit ad Ill. & Exc. *Marcum Fuscarenum*, Equitem & Procuratorem D. *Marci*, data Brixiæ A. 1742, 19 Mart. *Octava* Epistola data est ad Illustriss. & Excell. *Ioannem Emo*, Procuratorem D. *Marci*. *Nona* fuit data ad Reverendiss. Patrem D. *Cyprianum Benaglia*, Præsidem generalem Congregationis Casinensis, alias S. *Justinæ de S. Padua*. Ad cujus calcem apparet Epistola pastoralis, Italico sermone ad Clerum Populumque Brixianum data, qua ad gratiarum actiones singulari cultu tribuendas Sanctis Brixiæ Patronis, *Faustino* & *Jovitæ*, ob eorum singulare tutamen, binis documentis recens detectis certo comprobatum, excitantur. *Decima* Epistola spectat denuo ad Pont. Max. *Benedictum XIV*. Inseritur ei Opusculum, cui titulus: *Monumenta literaturæ Episcoporum Venetæ ditionis, qui Francisci Barbari ætate floruerunt*. Recensentur inibi Præsules, qui ab A. 1430 usque ad A. 1455 Episcopales infulas in Venetorum terris gestarunt, duobus tantum exceptis, nempe *Gregorio Corrario* & *Theodoro Lælio*, qui tamen intra illud temporis intervallum honore gradus ecclesiastici effulserunt, ex quo hic Tarvisinam, ille Vicentinam primum, deinde Venetam, Cathedram conscendit.

scendit. Non omittenda est præter illas mentio Epistolæ,
quam Eminentiss. Autor A. 1743 ad Reverendiss. Patrem D.
Renatum l'Aneau, superiorem Generalem Congregationis S.
Mauræ, dedit, duodeviginti plagulas complexæ. In hac dis-
seruit *de Hymnis quadragesimalibus Græcorum, eorumque auto-
ribus*. Lucubraverat hoc opus jam ante 25 circiter annos, &
illa, quae hic exhibentur, complexus fuerat eo opere, quo
Pag. 3. orthodoxa Græcæ Ecclesiæ officia ad veterum MStorum Co-
dicum fidem edenda susceperat sub auspiciis *Clementis XI*, Pont.
Max. id magnopere curantis, ut ea officia a deliramentis Schis-
maticorum Græcorum expurgarentur. Dolemus, nullam am-
plius spem superesse, nanciscendi librum *de Melodis Græcorum*,
a *Leone Allatio* compositum. Pollicitus fuerat olim nostras
Urbanus Godofredus Siberus eorundem *Melodorum* historiam.
At edidit de eis nihil, nisi schediasma, paucis pagellis com-
prehensum, A. 1714 Lipsiæ vulgatum. Minus probantur
Eminentissimo Autori, quæ *Siberus* §. *35* de irritis *Allatii*
promissis pronuntiavit, ratus, verba illa adversus literarios
Allatii labores et adversus puriorem tam Græcorum, quam Ro-
manorum, doctrinam spirare aliquid obtrectationis. Sub finem
huius Epistolæ ipse ad illa *Siberi* nonnihil reposuit, vel po-
45. tius, sese repositurum esse, indicavit hoc modo: *Calamus
mihi modo distringendus foret in Godofredum Siberum, Allatii
laborum, ut vidimus, obtrectatorem. At hoc alterius loci erit.*
6. Laodicenam Synodum sub finem Seculi quarti habitam fuisse,
idem contendit. Morem apud Græcos fuisse antiquissimum,
decantandi hymnos inter ecclesiasticas preces, ostendit, ad-
dens tamen, 1) incompertum esse, quinam primis illis tem-
poribus fuerint hujuscemodi hymni, quibusve autoribus fue-
rint conscripti, 2) Hymnographos Græcos, quos non edita
modo Graecorum Officiorum exemplaria, sed antiquiores
etiam MSti Codices, exhibent, non nisi post Seculum VII ple-
rosque omnes florere cœpisse. Sacri Graecorum hymni ex Odis
componuntur seu novem, seu quatuor, seu tribus, seu non-
nunquam duabus tantum. Et ex ea varietate diversum quo-
que nomen sortiuntur. Canon enim dicitur hymnus, qui
novem

novem; Tetraodium, qui quatuor; Triodium, qui tribus; Diodium, qui duabus Odis, conſtat. Singulis Hirmus præfigitur, veluti regula cantus, & præterea certus in hymni fronte tonus notatur. Odæ ex pluribus coaleſcunt Tropariis, quorum poſtrema plerumque Trinitatis & Deiparæ laudes continent, indeque Triatica & Theotocica nuncupantur. Primæ Trópariorum literæ, in unum conjunctæ, acroſtichidem haud raro effingunt. Omnibus hiſce vocabulis Eminentiſſ. Purpuratus explicationem adjicit, cui non parum conducit Commentarius *Ioannis Zonaræ* in Anaſtaſimos Canones *Ioannis Damaſceni* ex Bibliotheca Bavarica, a *Gretſero Lib. V Tom. III de Cruce* in Procemio laudatus. Lucem verbis *Zonaræ* idem ex *Jacobi Goari Euchologio pag. 435* affundit. Hirmus, εἱρμὸς, eſt canon modulationis, ſeu regula cantus, in aliis poſtea tropariis concinendis ſervanda. Præter hirmos, quibus, iisque variis, ſingulæ Odæ prænotantur, apponitur etiam in principio totius Canonis, ſeu Cantici, certus quidam tonus, qui non unius tantum, ſed ſubſequentium omnium Odarum, modulationi præeſt. Octo autem ſunt toni, quibus Græcorum Muſica conſtat, quatuor ſimplices, reliqui obliqui. Triodium primus in figuram ſanctæ Trinitatis excogitaſſe fertur *Cosmas Hieroſolymitanus* pro Dominicæ Paſſionis hebdomade. In Quadrageſimali Græcorum officio cantiones hujusmodi, tribus Odis conſtantes, frequentiſſimæ ſunt, utpote quæ omnibus, exceptis Sabbatis & Dominicis, adhibentur. Hinc eſt, quod integrum ejusmodi Officii volumen generali vocabulo *Triodium* appellatur. Triodiorum aliorumve Quadrageſimalium Hymnorum inter autores excelluerunt *Coſmas* ille ac duo celeberrimi *Studitæ*, ita a Byzantino *Studii* cœnobio, ubi monaſticis inſtitutis vacarunt, dicti, *Theodorus* & *Joſephus*, quorum nomina iisdem hymnis in MStis priſcis ac exemplaribus editis inſcripta apparent. *Theodorus* ſub finem Seculi VIII varia fortuna claruit. Menæa Græcorum ſuccincte vitam ejus ad Nov. XI recenſent. Ex profeſſo eam ſuppeditavit *Michael*, Monachus Studita, *Theodori* diſcipulus, quam *Sirmondus Tomo V Operum* edidit. *Urbanus VIII*, Pont. Max. nomen ejus

Pag. 7.

11.

Pag. 15. Martyrologio Romano inscribi iussit. Addit Noster: *Dete-
stabile prorsus Græci Schismatici admiserunt scelus, dum inter
vera, & tot iam annis usui ecclesiasticarum precum consecra-
ta, Theodori scripta, quæ sibi et posteris omnino a maculis
innoxia servare debebant, compacta ab ipsismet nugamenta
inserere ausi sunt, Synaxaria nimirum, & alia hujusmodi,
quorum vicinia sanctiora piæ antiquitatis monumenta, ceu qua-
dam contagione, quodammodo inficerentur. *Theodorum* Ro-
manæ ecclesiæ adhæsisse, constat ex *Anastasii* Bibliothe-
carii Præfatione ad *Theodori Studitæ* Sermonem de S. *Bar-*
tholomæo Apostolo apud *Dacherium* in *Spicilegio Tom. III,*
ex ipsiusmet ad *Leonem* Pontificem Epistola *n. 33,* nec non ex
literis ad *Basilium,* Archimandritam S. Sabæ, *n. 35.* Catalogus
scriptorum *Theodori,* mortui A. 826, legitur apud *Sirmondum*
Tom. V Operum. Eminet inter ea Epistolarum volumen. Optavit
17. *Baronius,* ut inveniatur vir doctus, qui ea colligat edatque. Fra-
ter *Theodori, Josephus,* institutis, doctrina, & fide, illi fuit par
& germanus. Defendit imaginum cultum contra Iconoma-
chos, & Thessalonicensi tandem infula decoratus fuit, *Jose-*
phus. Vitam ejus exhibent Menæa ad Jul. XV. *Josephus* alius,
circiter 40 annis junior, æque inter Hymnographos enituit
sacros. Menæis ad III Apr. percelebratur ipse. Vitam hu-
jus scripsit *Joannes Diaconus,* ex quo *Maracius* in suo *Josephi*
Hymnographi Mariali eam recitat. Quantum utrique in
Triodiis sit tribuendum, dispicit Emin. Autor. Floruit in-
19. ter Hymnographos ipse *Joannes Damascenus*, cujus elogium
Menæa ad IV Dec. exhibent, & copiosius executus fuit in
vita ejus *Joannes Hierosolymitanus.* *Damascenus* ex ea in can-
tionibus ecclesiasticis conscribendis excellentia nomen inde-
23. ptus est *Meludi,* sive *Cantoris,* testibus *Cedreno* & *Suida.* Sæ-
pius ipsum vocari nude *Joannem Monachum,* Noster ostendit.
Addit utrique huic *Joanni* tertium cognominem, æque Hy-
mnographum sacrum, qui, Μαυρόπους a *nigris pedibus* dictus,
primum fuit Monachus, deinde Euchaitarum Metropolita.
Prodierunt hujus Poemata Ætonæ prope Vindesoram in lu-
cem opera *Matthæi Busti.* Plura ejus cantica sacra latent re-
condita

condita in Bibliotheca Vindobonensi. Triodii cantica, quæ nu- Pag. 25.
dum *Joannis Monachi* nomen præferunt, cur *Joanni*, Euchai-
tarum Metropolitæ, asserere recuset, complures Emin. Purpu-
ratus producit rationes. *Michaelem Psellum* omni studio
schisma inter Latinam & Græcam Ecclesiam fovisse & promo-
visse, monet. Hymnographis deinde inserit *Theophanen*, in
Palæstina natum, post Iconomachiæ incommoda Episcopum ec-
clesiæ Nicænæ, ejusque fratrem, *Theodorum*, in quorum fron-
tibus inusti fuerunt jambi, unde uterque appellatus fuit γρα-
πτός. *Andream Cretensem* medio Seculo octavo claruisse, 33.
conjectat. *Cosmam* Hierosolymitanum albo Hymnogra-
phorum ut insereret, effecit Menæorum autoritas, in qui-
bus tamen pro τίνα τῶν Ἀσικρίτων legendum censet τίνα
τῶν Ἀσυγκρίτων, siquidem *Cosmas* fuerit de secta philosophi-
ca, quæ judicium de rebus plerumque solet suspendere, & 37.
secta ἀσυγκρίτων dicta est. Distinguendum esse monet hunc
Cosmam a magistro *Cosma*. Sabbati Tetraodium a *Cosma* illo
fuit inchoatum, a *Marco* autem completum, qui Monasterii
S. *Mocii* Oeconomus, ac *Leoni* Imperatori circa annum 900
ætate suppar, exstitit. Addit hisce tandem Autor *Casiam*, seu
Icasiam, Poetriam, quæ, imperio repulsa a *Theophilo* Impe-
ratore, monasterium Constantinopoli condidit *Studiano* pro-
ximum, hymnisque sacris pangendis sese addixit. Hæc de
Hymnographis *Triodii Barberini* copiose exposuit Emin.
Purpuratus, hoc pacto feliciter partem jacturæ reparans, quam
orbis eruditus ægre patitur, nondum invento *Leonis Alla-
tii* libro MSto *de Melodis Græcorum*, nec in lucem emissa *Me-
lodorum Græcorum historia*, quam B. *Urbanus Godofredus Sibe-
rus* noster olim promisit. Incudem hanc denuo tundet Emin.
Vir, simulque *Siberi* monita, ad *Leonis Allatii* & aliorum labo-
res, Hymnographis Græcis propius noscendis impensos, obelo
passim notabit. Fuimus jure nostro longi in hoc argumento
rariori, ardentes continuationem ejus videre. Hæc ad Episto-
lam separatim editam. Avet fortassis Lector ex Decade, tan-
quam epulo saliari, nonnihil delibare. Annuendum desiderio
tam justo. *Epistola prima* Emin. Cardinalis Pontificem Roma-

num certiorem facit de ſua Epiſtolarum *Franciſci Barbari* editione, ac ſpeciminis loco unam offert, qua *Barbarus Nicolao V* dignitatem Papalem fuit gratulatus. *Secunda* nonnullas *Franciſci Barbari* neceſſitudines & amicitias reddit notiores. Comparat ſimul *Nicolaum V* cum *Benedicto XIV*. *Epiſtola tertia* memorat itinera ſua, olim in Gallias & ad ipſos Britannos inſtituta, ſuamque Pariſiis cum *Andrea Hercule de Fleury*, Gallia-
Pag. 3. rum regni adminiſtro, excultam amicitiam. Monet ex *Epiſtolis Barbari* ſui, caute omnino eſſe belligerandum, &, quamvis majoris animi ſit, inferre arma, quam propulſare, tutiora tamen conſilia ſpecioſioribus & celerioribus eſſe anteponenda. Addit Epiſtolam *Franciſci Barbari* ad *Gentilem*, A. 1453 exſtinctum ex ſagitta, Venetarum olim copiarum Ducem. Addit, probari Summo Pontifici ſuum Brixianæ Eccleſiæ non de-
11. ſerendæ propoſitum. *Epiſtolæ quartæ* præmittit epigraphen, quam, a Præſule *Carolo Majella* compoſitam, marmoreæ tabulæ incidi, & in fronte aulæ, a ſe conſtructæ, *Clemens XII* collocari juſſit. En illam: *Clemens XII P. M. Corſinus excipiendis & aſſervandis impreſſis Codicibus, tam Pontificia liberalitate comparatis, quam ab Angelo Maria Quirino, S. R. E. Cardinali Bibliothecario, dono datis, inſigni aulæ hujus acceſſione Vaticanæ Bibliothecæ ſpatia laxavit, armaria pluteosque conſtruxit, anno Domini 1732.* Indicat ſimul, Syllogen literarum Apoſtolicarum *Clementis XII*, a ſeſe in præſens vulgandam, Cardinali *Nereo*, ex fratre nepoti *Clementis* ejusdem, dedicatum iri. Præconiis ſummis litat famæ *Clementis*, ejusque beneficia, in ipſum collata, mente memori grataque recognoſcit. Succedunt *Clementis* illius literæ Apoſtolicæ, ad Card. *Quirinum* datæ, de Vaticanæ Bibliothecæ incremento, de nova S. *Ephraem Syri* editione, ex ejus Codicibus adornata, atque ſimul de paſtoralis ſollicitudinis laudibus. Subjicitur ichnographia illius aulæ, ad Bibliothecam adjunctæ, ære expreſſa. *Epiſtolæ quintæ*, vel potius Sermoni inaugurali, ſubjicitur novum templum Brixienſe cathedrale, æri inciſum, & Epigrammate addito celebratum. *Epiſtola ſexta* recenſet Cardinales Vaticanæ Bibliothecarios, orſus ab *Hieronymo Aleandro*, ac anno 1519. Excipit eam Oratio

tio *de Historiæ Mosaicæ præstantia*, qua Emin. Vir pronuntiat, sibi sacrarum literarum studia in amore semper atque in deliciis fuisse. Memoratu digna hæc ejusdem sunt verba: *Quoniam doctissimorum virorum judicio & communi etiam experimento sine linguarum ope, Hebraicæ præsertim & Græcæ, perfecta planaque sacrarum literarum intelligentia comparari nequit; nam, quemadmodum ad Hieronymum egregie scribit Augustinus, ut veterum librorum fides de Hebræis voluminibus examinanda est, ita novorum veritas Græci sermonis normam desiderat; ne hoc adjumento indigeremus, in Græca quidem, cujus latior utilitas atque necessitas, operæ plurimum laborisque consumsi; Hebraicam vero paucis tantum abhinc mensibus attigi, efficiam tamen, ut in posterum neque in hujus addiscendæ studio diligentiam meam desideretis.* Commendamus hæc eis verba, qui Vulgatæ principatum præ Codicibus Hebræis Vet. Test. & Græcis Nov. Test. passim deferunt. In *Epistola octava* idem significat, detectas in Vaticano Codice MSto literas quasdam *Georgii Trapezuntii*, ad *Andream* filium A. 1454 datas, testantesque Epistolam *Mahometis*, Turcorum Imperatoris, ad *Nicolaum V* Pontificem, quæ germana non sit, sed a *Poggio*, Florentino, supposita. Suppetunt nobis præterea ex hac cœna non contemnendæ dapes. At cancelli, quibus institutum nostrum nos circumsepsit, jubent invitum tacere, locumque facere aliis orbis eruditi monumentis. Nunquam tamen de Emin. Purpurati summa eruditione ingeniique gloria tacebimus. Nec ulla erit tam ingrata posteritas, quæ in decus ac speculum immortalis doctrinæ hoc luculentissimum lubente animo intueri recuset.

Pag. 15.

7.

HISTOIRE DE L' ACADEMIE ROYALE DES INSCRIPTIONS & belles lettres, &c.

hoc est,

HISTORIA ACADEMIÆ REGIÆ INSCRIPTIONUM & elegantiorum literarum, & simul

MEMOIRES DE LITERATURE, &c.
hoc eſt,

DISSERTATIONES, IN ISTA ACADEMIA PUblicatæ ab anno 1726 uſque ad anni 1730 exitum.

Tomus VII.

Lutetiæ, in typographia Regia, 1733, 4 maj.
Alph. 5 plag. 2, cum Fig. æneis.

Redimus jam alacres ad intermiſſam diu operam, dicendi de Commentariis Regiæ Inſcriptionum Academiæ, bonæ frugis, ut inter omnes conſtat, pleniſſimis. *Sextum Volumen* eorum, quæ olim nos occuparunt, ultimum fuit. Nunc igitur ad *ſeptimum* progredimur, prioribus illis, quod ad doctrinæ elegantiam, prorſus ſimillimum. Præmiſſo eorum ſodalium indice, quos inde ab A.1726 uſque ad 1730 aut amiſit, aut accepit, hæc Academia, exhibetur hiſtoria operum, ab Academicis eodem temporis ſpatio elaboratorum. Ac initio recenſetur Abbatis *de Fontenu* liber de altaribus, vero Deo ſacratis, inde ab ortu mundi uſque ad natalem Chriſti; in quo non ſolum docet, dilutis adverſariæ ſententiæ argumentis, *Bileamum* veri Dei fuiſſe Prophetam, ſed etiam, non obſtante lege illa, quam *Deut. XII, 5*, reperimus, pluribus occaſionibus licuiſſe ſingulares exſtruere aras, iisque victimas imponere. Recenſetur 2) *Bonamici* Diſſertatio de paganæ Theologiæ eſſentiali parte, Magia, profluenti quippe ex illius Theologiæ principiis ac doctrinis; 3) *Gedoyni* de origine equitationis in Græcia Diſſertatio; 4) *Ferreti* Explicatio fabulæ de *Bellerophonte*, putantis, *Pegaſo*, ejus equo, ſignificari navem, *Chimæra* claſſem navium; 5) *Banierii* Diſſertatio de itinere *Perſei*, ejusque pugna cum *Phinea*, deſcribi exiſtimantis expeditionem *Perſei* maritimam in mari mediterraneo adverſus Gorgones, id eſt, Libyæ incolas; 6) *Blanchardi* Diſſertatio de tribunalibus, in Athenarum urbe ad conſervandas leges conſtitutis; 7) ejusdem Diſſertatio de Pritaneorum origine, deque Pritanum officiis; ubi, rejectis aliorum conjecturis etymologicis, docetur, *Prytanea* nomen accepiſſe a *Pritane* quodam, regiæ familiæ viro; 8) Diſſertatio ejusdem de

de *Heliaſtis*, quod Athenis erat certum genus judicum; 9) *Mabudelii* Diſſertatio de *Hero* & *Leandro*; quam eſſe meram fabulam, contenditur, ab Abydenis fictam, quorum glorioſe mentiendi licentia peperit proverbium; 10) *Pariſii* Diſſertatio, in qua veſtigiis *Huetii* inſiſtens, demonſtrat lucidius, jam olim cognitas fuiſſe partes Africæ meridionales; 11) *Nauzii* hiſtoria regni *Seleuci Nicatoris*, quod ultra quinquaginta annos duraſſe contendit; 12) *Mabudelii* Diſſertatio de *Cornelio Celſo*, & librorum ejus *de Medicina* editionibus, deque ceteris ejus ſcriptis; 13) *Bonamici* Diſſertatio de Imp. *Juliano*; in qua docetur, eum non minori dignum eſſe laude, quam *Trajanum* & *Antoninum Philoſophum*, reprehenditurque *Gregorius Nazianzenus*, ſcripta ejus plane contemnens, cum tamen ex ipſis clariſſime agnoſcamus ſummum hujus Principis ingenium. Putat etiam Vir doctiſſimus, nunquam, niſi ſimulate, Chriſtianum fuiſſe *Julianum*, nec tamen rudem fuiſſe ethnicum, ſed Philoſophorum ethnicorum coluiſſe religionem. 14) *Gedoyni*, qui Gallicum in ſermonem tranſtulit *Pauſaniæ Græciam*, Diſſertatio de vitiis verſionum librorum Græcorum; in qua multa proferuntur eorum vitiorum exempla, ſingularem demonſtrantia *Gedoyni* perſpicaciam; 15) *Curnei* de *Romulo* Diſſertatio, multos notantis errores *Plutarchi*, in ejus Vita commiſſos; 16) 17) 18) 19) 20) 21) ejusdem Diſſertationes ſimiles de vita *Craſſi*, (ubi etiam diligenter diſputatur de cauſa, ob quam cognomine *Magni* affectus fuerit *Pompejus*,) de *Catone Uticenſi*, de *Caſare*, de *Cicerone*, de *Bruto*, de *Antonio*; 22) *Sallierii* Examen correctionum aliquot criticarum; 23) *Vatryi* Emendatio & illuſtratio loci cujusdam in Rhetorica *Ariſtotelis*; 24) *Hardionii* Emendatio loci cujusdam *Euripidis*; 25) *Sallierii* Diſſertatio, in qua docet, quid ſignificet in veterum libris ἡρῷον μνῆμα; 26) & 27) ejusdem Diſſertationes de notione vocabuli ἔγχυς apud *Euripidem*; 28) *Barrii* Emendatio trium locorum *Plinii*, *Lib. VII Cap. 23*, & *Lib. IV Cap. 12*, & *Lib. V Cap. 32*; 29) *Banierii* Critica Diſſertatio ad locum quendam *Pauſaniæ*; 30) *Furmontii* Demonſtratio utilitatis linguarum orientalium in hiſtoria veteris Græciæ. Ingenioſa admodum eſt, lectuque digniſſima, hæc Diſſertatio, ſpeciminis cauſa

exhi-

exhibens explicationem fabulæ de *Perſeo* & *Gorgonibus*, itemque interpretationem epitaphii *Sardanapali*; 31) *Lanceloti* Commentatio de aliquot Inſcriptionibus; 32) *Mahudelii* Diſſertatio de antiquis Medallionibus; 33) *Sallierii* Obſervatio de aliquot libris Bibliothecæ Regiæ, quibus annotationes ſuas adſcripſerunt primi poſſeſſores eruditiſſimi; 34) *Foncemagnii* Demonſtratio, quod *Vitæ Aridii* autor non ſit *Gregorius Turonenſis*; 35) *Curnei* Diſſertatio de MSta *Vita Caroli M. juſſu Imp. Friderici Barbaroſſæ conſcripta*; 36) *Lanceloti* Diſſertatio de libro MSto *de la Court amoureuſe, & des Rois de l'Epinette*. Prior ſcilicet fuit Societas quædam illuſtris, in aula Regia Galliæ inſtituta Seculi decimi quinti initio. Poſterius erat feſtum joculare Inſulis, urbe Flandriæ, celebrari ſolitum Seculo decimo tertio ac duobus proxime ſecutis; 37) *Falconeti* Diſſertatio de vetuſtiſſimis verſionibus Gallicis, una cum ſpecimine *Bibliothecæ Gallicæ*; 38) *Foncemagnii* Obſervatio critica ad *Valeſii Notitiam Galliæ*; 39) *Secuſſii* Specimen novæ *Notitiæ Galliæ* inde ab ortu monarchiæ; 40) *Foncemagnii* Diſſertatio, *Maittairio* oppoſita, in qua probat, primum librum in Gallia excuſum fuiſſe Lutetiæ a typographo *Ulrico Geringio*, Conſtantienſi. Recordamur, hoc etiam narrari in *Bulæi Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis Tom. V pag. 918 ſeq.*; 41) *Sallierii* Examen criticum *Vitæ Caſtruccii*, a *Machiavello* ſcriptæ; quam deſcriptionem oſtenditur eſſe fabuloſiſſimam; 42) *Furmontii* Relatio, e MSto Turcico hauſta, de quadam regni Perſici perturbatione, Seculo ſexto facta; 43) Hiſtoria itineris literarii, juſſu Regis per Orientis terras facti a *Sevino* A. 1729 & 1730, qui ſecum attulit Lutetiam ſexcentos circiter MStos libros; 44) Hiſtoria itineris literarii, per easdem terras eodem temporis tractu facti a *Furmontio*; qui Lutetiam ter mille & amplius Inſcriptiones antiquas, nondum editas, ſecum attulit; quarum publicam editionem, juſta ornatam illuſtratione; quis elegantior non exſpectet avide? Hactenus recenſio Diſſertationum Academicarum. Excipiunt eam *pag. 361 ſeq.* Elogia Academicorum, ab anno 1726 uſque ad annum 1730 exſtinctorum, *Hieronymi Bignonii*, (qui nepos erat celebratiſſimi illius *Hieronymi Bignonii*,) m. 1726 d. 5 Dec. *Mich. Peletierii de Souzy*, m. 1726

m. 1726 anno vitæ octogesimo sexto d. 10 Dec. *Joannis Boivinii*, junioris, m. 1727 d. 29 Oct. *Philippi Antonii Gualterii*, Cardinalis, m. 1728 d. 21 Aprilis, *Claudii Francisci Fraguierii*, m. 1728 d. 3 Maji, *Jacobi Quienii de la Neufville*, m. 1728 d. 20 Maji octogesimo secundo ætatis anno, *Couturii*, (prænomine carentis, cum, an & ubi baptizatus fuerit, non satis certo constaret,) m. 1729 d. 16 Aug. *Francisci Butardi*, m. 1729 d. 9 Dec. *Simonis Louberii*, Legati quondam Regis Galliæ ad Regem Siamensem, m. 1729 d. 26 Maji exacto anno vitæ octogesimo septimo, *Joannis Baptistæ Thiauderii de Boissy*, m. 1729 d. 27 Junii, denique *Joannis Petri Moreti de Bourcheny*, Marchionis *de Valbonnays*, m. 1730 d. 2 Dec. anno ætatis septuagesimo nono.

Nunc exhibentur uberiores diductioresque Academicorum Dissertationes, novas complexæ, sed pristinis & adhuc usitatis meliores, sententias. *Prima* est *Furmontii*, junioris, errare eos, docentis, qui, plures fuisse, credant, *Mercurios*, simulque, unum duntaxat fuisse *Jovem*, demonstrantis. In *altera pag. 14 seq.* idem docet, unam tantummodo *Venerem* habuisse veteres, errorisque communis aperit originem. In *tertia pag. 34 Banierius* de *Deabus matribus* agit, eorumque, qui antea de iis scripserunt, rejectis conjecturis, probat, non in sola Gallia & Germania eas, sed in Occidente & Oriente, cultas fuisse, nec propinquiori demum ævo, sed jam antiquissimo tempore. Ipsas, docet, nihil aliud fuisse, quam *Junones*, quæ pro una *Junone* in veterum scriptis occurrunt. In *quarta pag. 51 Fontenuus*, de *Hercule Musageta* disserens, producit adversus eos, qui indignum hoc titulo judicant *Herculem*, testimonia veterum, e quibus lucidissime apparet, heroem hunc militarem etiam laude maximæ eruditionis, summique erga literas favoris, olim floruisse. In *quinta pag. 69* historiam *Bellerophontis* interpretatur *Banierius*, sublatis fabularum involucris veritatem eruens ope vetustissimorum monumentorum. In *sexta pag. 83 Freretus*, *Homero* duce, probat, *Bellerophontem* duobus Seculis antiquiorem esse bello Trojano. In *septima pag. 113* disserit de Hyperboreis *Gedoynus*, contenditque, certam gentem

olim hoc nomen gessisse, eamque habitasse inter paludem Mæotidem & Euxinum pontum. Disputans vero de eodem populo in *octava pag. 117 Banierius*, longius eum removet, atque in Colchide collocat. Hic simul fabulas, de Hyperboreis (quod nomen putat esse synonymum *Scytharum*,) olim frequentatas, traducit in sensum commodissimum, ut emergat historia, nihil monstri alens, &, cui fides habeatur, dignissima. In *nona pag. 151* agit *Nauzius* de populis, in Epiro habitantibus ante bellum Trojanum, Chaoniis, Thesprotiis, Æthicibus, Athamanibus, Perrhæbis, & Ambraciis. In *decima pag. 174* de Areopago curatissime agit *Canajus*. In *undecima pag. 201* eruditissime pertractat *Valesius* historiam primi belli sacri. Dicit autem illud bellum, quod Amphictyones intulerunt Crissensibus, templum qui expilarant Delphicum. In *duodecima pag. 240* contendit *Nauzius*, quæ veteres narrant de *Herus* & *Leandri* amore, ea accidisse verissime, nec adscribi oportere (id quod factum est a nonnullis,) lepidis merisque fabellis. In *decima tertia pag. 250* disserit *Hardionius* de saltu Leucadio, certissimo scilicet amoris remedio. In *decima quarta pag. 262 Barrius Lycurgi* historiam & chronologicum & historicum in ordinem redigit studiosissime. In *decima quinta pag. 273* de *Psyllorum* miraculis ita disserit *Suchajus*, ut, prolatis veterum narrationibus, vera discernat a falsis, doceatque, scientiam & virtutem medicam Psyllorum fuisse naturalem. In *decima sexta pag. 286* artis equitandi in Græcia antiquitatem & originem solerter eruit *Freretus*. In *decima septima pag. 335* de Elegia disputat *Suchajus*, ejusque & originem indicat, & genium veramque indolem describit. In *decima octava pag. 352* idem fert sententiam de veteris ævi Poetis elegiacis, Græcis pariter ac Latinis. Postponit hic *Tibullo Propertium*, utrique *Ovidium*. In *decima nona pag. 398* disserit *Sollierius* de parodia, ejusque origine ac virtutibus. In *vigesima pag. 411 Homerici* systematis Olympi montis explicationem exhibet junior *Boivinius*. In *extrema* Dissertatione *pag. 427 seq.* ad *Xenophontis Cyropædiam* animadversiones profert *Freretus* subtilissimas. Postquam videlicet in *Tomo quarto* horum *Commentariorum* pag.

pag. 588 seq. aliquot difficultates geographicas ex hocce *Xenophontis* opere sustulerat, nunc, eodem in stadio pergens, docet, quas sedes habuerint commemorati ab illo *Grylli* filio *Sacæ* & *Cadusii*. Qua investigatione ad colophonem perducta, disquirit etiam, quam longe, quamque late, regnarit magnus ille *Cyrus*, suisque ejus imperium circumscribit ex omni parte terminis. Imo etiam appendicem annectit, in qua probare conatur adversus *Banierium*, *Cyropædiam* non esse veri nominis historiam, sed fictionibus refertissimam. Objicit scilicet *Xenophonti* primum vitia chronologica, deinde omissionem belli, cum *Astyage* gesti a *Cyro*, tandemque fictionem Regis *Cyaxaris*, quippe qui sub sole fuerit nunquam. Præterea docet pluribus, *Xenophontem* hoc in libro multa tradere historiæ *Biblicæ* contraria. Quapropter merito sibi videtur concludere, *Ciceronis* de *Cyropædia* judicium esse verissimum justissimumque.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE NATURelle des Petrifications dans les quatre parties du monde, avec Figures, & divers Indices, aussi methodiques, que necessaires.

hoc est,

COMMENTARII, HISTORIAM NATURALEM corporum, in lapides conversorum, illustrantes, per quatuor mundi partes; cum Figuris, & variis Indicibus, tam accuratis, quam necessariis.

Hagæ Comitum, apud Joannem Neaulme, 1742, 4 maj. Alph. 1 plag. 11, cum Tab. æn. 60.

Disquisitio corporum naturalium, inter strata terræ dispositorum, & in lapideam substantiam mutatorum, non ultimus Physicorum labor est. Hic eo magis necessarius videtur, quod in definiendis & explicandis Globi terraquei mutationibus eo carere nobis vix licet. Hunc igitur nonnulli rerum naturalium indagatores, in Principatu Neocomensi habitantes, maximo cum studio susceperunt, & paucis abhinc annis multa corpora, in lapideam substantiam mutata, *Scheuchzero* & *Langio*,

gio, Viris in hoc ſtudiorum genere verſatiſſimis, incognita, detexerunt. Hæc igitur æri inciſa nunc in publicum emiſerunt, ſimulque ea, quæ a modo laudatis Viris inventa ſunt, addere non dubitarunt. Cum vero hæc collectio nimium excreſcere videretur; non omnia foſſilia petrefacta, ſed marina tantum, hoc in Opere exhibuerunt. Hinc etiam factum eſt, ut ſcriptorum *Scheuchzeri* & *Langii* verſionem Gallicam non ſimul elaboraverint, ſed potius varia ſcripta, hanc doctrinam illuſtrantia, collegerint. Exponamus præcipua momenta tractationis primæ de origine lapidum, cujus autorem Cel. *Bourguetum* eſſe conjicimus. Lapides dicit corpora inſipida, dura, non ductilia, neque in aqua diſſolubilia. Horum duæ potiſſimum conſtituuntur claſſes, quarum prima comprehendit 1) lapides pretioſos transparentes, vel opacos anguloſos; 2) lapides pretioſos minus transparentes, vel opacos, marmora, ſilicem culinarem, lapides calcareos; altera vero complectitur 1) lapides lamellatos, ſplendeſcente ſuperficie præditos, 2) lapides arenoſos, & alios aggregatos. Hac diviſione præmiſſa, quotidiana lapidum geneſis exemplis variis oſtenditur, & inprimis Stalactitis formatio uberius declaratur. Primo quidem intuitu videntur omnes lapides per cohæſionem variarum particularum cryſtallinarum, terreſtrium, &c. producti fuiſſe. Sed, ſi ulterius diſquiratur, quomodo flumina, fontes, & aliæ aquæ, his partibus impprægnatæ, ad tam alta ſæpius & diſſita loca penetrare potuerint, tunc aſſertum maxime dubium redditur. Ad mutationes ſuperficiei terræ inſignes hoc quidem in caſu provocari, ſtatuique, poſſet, easdem per terræ motus, rapidiſſima flumina, et torrentes, ex præcipiti delapſos, inductas fuiſſe; Autor tamen multis exemplis declarat, globum noſtrum per aquas non ita mutari poſſe, ut ea, quæ in variis terrarum ſtratis obſervantur, inde explicari queant. Porro monet, in mutua arenæ & lapidum formatione circulum vix explicandum obſervari. Tandem ipſam quoque figuram montium huic formationi contrariam judicat. Novum itaque ſyſtema, quod originem lapidum primitivam & generalem explicat, proponit.

Parti-

Particulæ variæ indolis, per motus impressos rectilineos motæ, ob resistentiam vicinarum tandem ad circularem motum disponuntur, hinc vortices producuntur, quibus varii globi in systemate universi constituti fuerunt. Materia enim omnis, ad centrum mota, per vortices tales ad proprios globos constituendos deducta fuit. Hinc etiam in globi nostri terraquei prima productione particulæ, in vorticoso motu constitutæ, varia strata, variosque lapides, pro ratione pressionis corporum vicinorum effecerunt, & prima globi nostri fundamenta posuerunt. Sed hæc compositio ob homogeneas particulas non diu durare poterat. Aquæ enim se illis immiscebant, & motum terræ lentiorem reddebant, ita ut, dissolutione facta, alia corpora, mineralia, animalia, & vegetabilia, simul abriperentur, & in nova stratorum formatione in interiora eorundem penetrarent, ibidemque duriora redderentur. Hac ratione igitur & originem lapidum, cum origine terræ convenientem, & stratorum variorum, in dissolutione sequenti, vel paulo post eandem, ortorum, dijudicare valemus, quod Cel. Autor plurimis exemplis illustrat, & simul rationem figurarum diversarum in lapidibus particularibus exponit. Hanc enim ex motu globi ipsius, & circulatione aquarum, et ex diversa resistentia corporum, circa lapides, in genesi constitutos, positorum, deducit. In genesin crystallorum inprimis sollicite inquirit, figurarum dispositiones studiose describit, &, crystalli montanæ generatione exposita, ad reliquas etiam crystallisationes lapidum pretiosorum progreditur. Ex omnibus his, fusius pertractatis, tres modos primarios geneseos lapidum deducit. Primus in formatione globi nostri observatur; alter in restitutione terræ in eum statum, in quo nunc deprehenditur; tertius vero, qui localis appellari posset, in hodiernum usque diem observatur. Difficilis quidem est disquisitio, ad quam classem ratione originis pertineant lapides; in ea tamen ad rupes vicinas respiciendum est, ex quibus per torrentium impetum separari potuerunt. Si partes diffractæ ejusdem substantiæ cum rupibus vicinis sunt, ad novam formationem pertinent;

si tamen diversæ sunt, tunc ad primigeniam formationem pertinere videntur. Tandem Autor genesin lapidum in corporibus humanis & animantium brutorum disquirit. Lapides hos ad tres classes reducit, tophaceos nimirum, bezoardicos, & crystallinos. Tophacei ex materia terrestri compositi sunt, bezoardici aliquam portionem materiæ lapideæ continent, quæ tamen in crystallinis magis abundat. Cum hæ particulæ cum alimentis ingerantur, ulterius in genesin calculorum in animalibus inquirit, & differentias inde declarat. In tota hac tractatione Autor quidem maximam ingenii vim demonstrat, ea tamen, quæ proponit, semper ex phænomenis naturæ declarare annititur.

Tractatio *altera* accurate & evidenter ostendit: primo, lapides figuratos, marinis corporibus similes, esse conchas & alia corpora, ex mari producta, quæ, antequam huc adducta fuerunt, jam formata erant; secundo, hanc mutationem loci non nisi per diluvium universale fieri potuisse.

Tractatio *tertia* assertum Cel. *Neutoni*, quod aqua, in terram mutata, & vapores cometarum, superficiem terræ augerent, & globo nostro aliquid adderent, destruit, & potissimam observationem allegat, quod strata superiora montis Juræ multa petrefacta marina ostendant, quæ nulla accessione tecta sunt. Has tractationes excipiunt nonnullæ Epistolæ de petrefactione cancellorum, *Crabbe* dictorum, litoris Coromandel; de piscibus petrefactis, qui in Europa & Asia inveniuntur; de Sceleto Elephantis petrefacto; de silice culinari.

Hæc omnia in *prima Parte* continentur; *altera* vero complectitur 1) Catalogum fossilium, proprie sic dictorum, in quo terræ, lapides, salia, bitumina, mineralia, & metalla, brevissime recensentur, methodico tamen ordine usque ad genera sibi invicem subordinata non perducto; 2) Indicem Autorum, qui de lapidibus, inprimis figuratis, scripserunt. Hic forsitan variis locis augeri, & emendari, posset. Miramur inprimis, *Kleiniana* varia neglecta esse. 3) Indicem locorum in quatuor orbis partibus, in quibus corpora petrefacta inveniuntur; 4) Indicem, qui figuras corporum petrefacto-rum,

rum, in hoc Opere delineatorum, illuſtrat, & nomina apponit.

Non negare poſſumus, in his Commentariis varias novas obſervationes, nonnullasque meditationes, expoſitas eſſe, quæ mineralium, & inprimis foſſilium figuratorum, indagatoribus placere poterunt, inprimis cum multa, theoriam telluris illuſtrantia, paſſim immixta inveniantur.

METHODUS INVENIENDI LINEAS CURVAS, maximi minimive proprietate gaudentes, ſive Solutio Problematis Iſoperimetrici, latiſſimo ſenſu accepti; Autore LEONHARDO EULERO, Prof. Reg. & Acad. Imp. Scient. Petrop. Socio.

Lauſannæ et Genevæ, apud Marcum-Michaelem Bousquet & Socios, 1744, 4.

Alph. 1 plag. 18, cum Tab. æn. 4.

Inter tot inventa, eademque præclariſſima, quibus rem mathematicam hodierni ditarunt Geometræ, analyſeos infinitorum ope adjuti, methodum *de maximis & minimis* caput fere ſuper cetera efferre, & præcipuum quendam ſibi locum vindicare, nemo eſt peritiorum, qui dubitare poſſit. Quemadmodum vero, quæ pulchra, eadem utplurimum difficilia ſolent eſſe: ita hac in re præſertim uſu venit, ut Problemata, maximi minimive conditionem ſecum ferentia, tantis ſæpenumero ſpinis obſepta ſint, ut non niſi impeditiſſimus ad ea aditus pateat, a ſummis duntaxat hujus artis magiſtris tentandus. Quam ob cauſam animo facile præcipimus, impenſe gaviſuros, quicunque ſublimioris ſcientiæ ornamentum & profectum amant, cum perceperint, doctrinæ huic poliendæ, ornandæ, amplificandæ, ſeſe accinxiſſe Virum laude noſtra majorem, *Eulerum*, cujus in rem analyticam merita dudum in luce poſita atque confirmata ſunt. Non impeditum, non ſalebroſum, ſed facile poſthac, & planum, per hoſce iter erit; non contortis illis nodis ejusmodi Problemata amplius laborabunt,

bunt, quos adeo feliciter diſſolvit ſecuitque Vir eruditiſſimus, ut, qui plura deſideret, ingrati animi ſuſpicionem vix effugere nobis quidem videatur. Noſtrum jam eſt, elegantiſſimi Opuſculi rationem curatius exprimere noſtra legentibus, eisdemque ſalivam movere. Principio quidem monendum eſt, methodum de maximis & minimis hoc loco non adhiberi ad ſolvendas ejusmodi quæſtiones, ubi, expoſita quadam linea curva, quæritur maximus, vel minimus, valor quantitatis cujusdam variabilis, ad illam pertinentis, veluti maxima, vel minima, ordinata, maximus, vel minimus, radius curvaturæ, & quæ alia ſunt, ex Analyſi infinite parvorum, vel aliis hujus generis libris, facile haurienda. Hæc enim non niſi infantia quædam atque gradus methodi infimus eſt. Quin inverſa potius ratione hoc loco dantur formulæ maximi, vel minimi, & quæruntur lineæ curvæ, quibus illæ competant. Diu autem eſt, quod Geometræ ad Problemata hujusmodi enucleanda animum appulerunt. Primum omnium nobis quidem videtur fuiſſe, quod circa ſolidum minimæ reſiſtentiæ verſatur, a *Newtono* in *Principiis Phil. math.* ſolutum. Secutum inprimis eſt Problema de invenienda Curva Brachyſtochrona, quod, ab inclyto in hiſce caſtris heroe, *Jo. Bernoullio*, ſub finem Seculi ſuperioris propoſitum, ſummos totius Europæ Geometras exercuit. Succeſſit tandem quæſtio omnium celeberrima, de figuris iſoperimetris, inter nobile par fratrum *Bernoulliorum* non mediocri quondam animorum motu agitata. Antea vero, quam ulterius progrediamur, ipſam methodi definitionem diſtinctius conſideraſſe juvat. Primo quidem, cum ad plenam linearum curvarum cognitionem maxime neceſſarium ſit, eas ad axem quendam poſitione datum, idque ope coordinatarum, referre, ita, ut determinatæ cuidam Curvæ portioni determinata quoque abſciſſa atque ordinata reſpondeant, facile intelligitur, in hac methodo de eo agi, ut inter omnes Curvas, ad eundem axem relatas, atque eidem abſciſſæ reſpondentes, ea detegatur, in qua formula quædam data maximum minimumve valorem ſortiatur. Niſi enim hanc addas reſtrictionem, quæſtio plane erit vaga atque nulla. Qua-

la. Quacunque enim Curva oblata, in qua formula quædam utlibet magnum valorem nancifcatur, femper infinitæ aliæ duci poffunt, in quibus valor ifte adhucdum evadat major. Secundo aliæ etiam conditiones ad Problema perfecte determinandum fæpenumero aut in ipfa ejusdem enuntiatione efferendæ funt, aut per ipfam demum folutionem inferri debent, id quod ex natura et gradu æquationum, ad quas pervenitur, non difficulter intelligi poteft. Adfcendat v. g. æquatio differentialis Curvæ quæfitæ ad gradum tertium; quo facto, triplici integratione opus eft, adeoque tres quantitates conftantes ordinatim in æquationem introducendæ. Unde confequitur, ad Problema plene determinandum tribus conditionibus, præter quantitatem Abfciffæ, opus effe, atque tria puncta, per quæ Curva tranfeat, dari oportere; fecus enim folutio iterum vaga nimis foret, cum innumerabiles dentur Curvæ, æquationi differentiali fatisfacientes, prout innumeris modis quantitates illæ conftantes definiri poffunt. Loco punctorum vero, quæ Curva trajicere debet, aliæ conditiones, ut libuerit, proponi poffunt, modo inferviant definiendis conftantibus, quæ per fucceffivas integrationes in æquationem introducuntur. Hifce quidem in genere prælibatis, apprime tenendum eft, methodum de maximis & minimis a Cel. Autore in *abfolutam* & *relativam* difpefci. Abfoluta quidem eft, quæ inter omnes omnino Curvas poffibiles, ad eandem axis portionem relatas, eam determinare docet, in qua formula quædam maximum minimumve obtineat valorem. Ad hanc methodum pertinet e. g. Problema de Brachyftochrona, de folido minimæ refiftentiæ, &c. ubi inter omnes omnino Curvas, in plano quodam verticali per data duo puncta, non in recta verticali pofita, ductas, ea quærebatur, fuper qua mobile citiffime defcenderet: vel, ubi inter omnes Curvas, ad eandem Abfciffam relatas, ea defiderabatur, quæ converfione circa axem gigneret folidum, quod in fluido juxta directionem axis motum, minimam ab eo refiftentiam pateretur. Relativa autem methodus in eo verfatur, ut inter omnes Curvas, una vel pluribus proprietatibus communibus præditas,

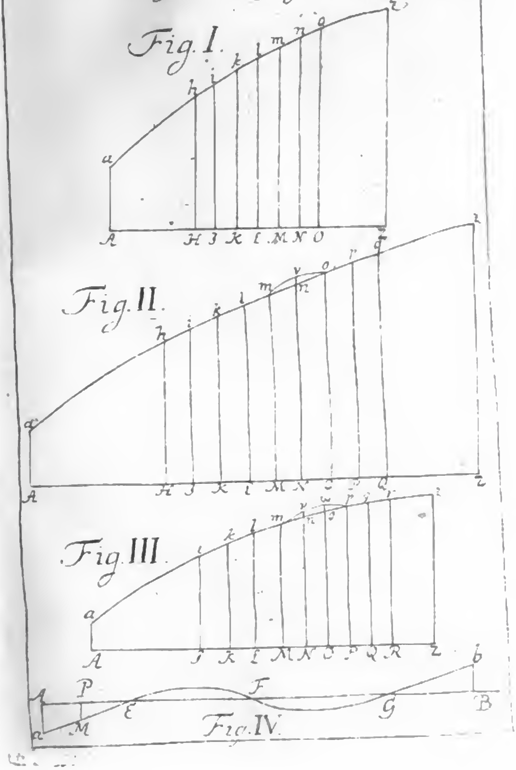
tas, hæc eruatur, in qua formula quædam præſcripta maximum minimumve valorem nanciſcatur. In hac Problematum claſſe ſine ullo dubio primas tenet Problema *Iſoperimetricum*, a *Jacobo Bernoullio* quondam in ſcenam productum, atque in *Actis* noſtris *Anni 1701* feliciſſime ſolutum: Ubi nempe non inter omnes omnino Curvas poſſibiles, ſed inter eas duntaxat, quæ, ad eandem axis portionem relatæ, ejusdem ſunt perimetri, ſive longitudinis, ea quærebatur, quæ præſcripta quadam maximi minimive proprietate gauderet. Eidem nodo ſolvendo ſeſe accinxit *Jo. Bernoullius*, in arenam a Fratre præcipue provocatus, ejusque primam ſolutionem legere eſt in *Commentar. Acad. Pariſ. A. 1706*, quam vero deinceps mirum quantum perfecit in iisdem *Commentar. A. 1718*, & in *Actis* quoque noſtris ejusdem *Anni*. Præcipue vero hac in re notandum, loco *Iſoperimetriſmi* aliam quoque proponi poſſe proprietatem quamvis communem. Ita e. g. quæri poteſt Curva, quæ inter omnes, ad eandem Abſciſſam relatas, & æquales areas comprehendentes, converſione circa axem, producat ſolidum maximum minimumve; vel talis, quæ inter omnes Curvas, converſione circa eandem Abſciſſam ſolida æqualia gignentes, faciat ſolidum, quod, in fluido juxta directionem axis motum, minimam excipiat reſiſtentiam, & quæ alia hujusmodi longe plurima excogitari poſſunt. Quin etiam numerus proprietatum communium ad libitum augeri poteſt. Ita e. g. inter omnes Curvas, ad eandem Abſciſſam relatas, quæ tam longitudine æquales ſint, quam æquales areas comprehendant, ea quæri poteſt, quæ rotatione circa axem ſolidum procreet maximum minimumve; vel generaliter, inter omnes Curvas, quibus proprietates A, B, C, D, &c. communes ſint, eam inveſtigare licet, quæ data maximi, vel minimi, affectione gaudeat. Quæ quidem Problemata, ut naturali pulchritudine conſpicua ſunt, ita ingentem in ſolvendo difficultatem pariunt, atque ſolutorem, niſi ſcopulos dextre evitet, in calculi labyrinthum quendam atque abyſſum immergunt. Quamobrem jam ante aliquot annos in enodandis hiſce quæſtionibus, atque ad tractationis formam expeditiorem reducendis, laboravit

ravit Cel. Autor, & methodi, qua usus est, specimina minime vulgaria in *sexto* atque *octavo Petropol. Comment. Volumine* exhibuit. Postea tamen, quod usu venire solet, secundis curis omnia denuo elimavit, planiora reddidit, multisque accessionibus adauxit, ut in hoc, quod nunc recensemus, justæ magnitudinis opusculum, a scientiæ peritis deosculandum, excteverint. Perplacuere diligentia non minus, quam ἀκρίβεια, Viri Clarissimi, in notionibus, quæ toti huic doctrinæ fundamenti loco substernendæ sunt, enucleandis, quo labore defunctus est *Capite primo*, quod quidem introductionis loco in universam tractationem esse potest. Principio de ipsa formularum, maximum minimumve complectentium, indole accurate differit. Eam vero in eo poni ostendit, ut formula W, maximum minimumve præbitura, sit quantitas quædam integralis, in genere integrationem haud admittens, ita ut integralis, sive fluens, non nisi determinata quadam inter Abscissam x & ordinatam y relatione assumta exhiberi queat. Oportet igitur esse $W = \int Z dx$, ita ut fluens $\int Z dx$ exhiberi in genere nequeat; secus enim per formulam W Curva non poterit determinari. Sit enim W functio quævis algebraïca coordinatarum x & y; manifestum est, valorem ejus pendere a sola ultima ordinata y, adeoque pro infinitis Curvis, communem Abscissam x & ordinatam y habentibus, fore eundem. Si sit ulterius $p dx = dy$, $q dx = dp$, $r dx = dq$, &c. sitque W functio algebraica τῶν x, y, p, q, &c. perspicuum est, præter punctum Curvæ ultimum, ad quod pertinet ordinata y, positionem unius, vel duorum, &c. elementorum Curvæ determinatum iri, nihil adeo ultra, præter portionem Curvæ infinite exiguam, quo posito, valor ipsius W idem erit pro omnibus Curvis, quæ in eandem extremitatem desinunt. Per talem itaque functionem, loco formulæ maximi minimive assumtam, cum Curva minime determinetur; patet, assumendam $W = \int Z dx$, quæ integralis exhiberi nequeat, nisi certa inter x & y relatione concessa. Simile judicium esto de functionibus, re quidem vera transscendentibus, sed quæ hac consideratione algebraicis æquipollent, e. g.

 $l(xx+yy)$

$l(xx+yy)$, $e^{\sqrt{(xx+yy)}}$, & ſimilibus, denotante e numerum, cujus logarithmus hyperbolicus eſt unitas. Cujus rei ratio eſt, quod valor ejusmodi functionum per valorem coordinatarum x & y, eo loco, quo ſunt, determinentur, nullo reſpectu ad valores earundem præcedaneos habito. Sic ultro patet, valorem ipſius $l(x^m+y^m)$ per hos ipſos valores, quos x & y in locis ſuis obtinent, immediate, nulla præcedentium ratione habita, definiri. Quibus prælibatis, jam ſecundo loco cum Cel. Autore advertendum, ipſam quantitatis Z indolem, quæ in formulam W, ſive $\int.Zdx$, ingreditur, ingens omnino diſcrimen in quæſtiones maximi & minimi invehere. Triplicis quippe generis poteſt eſſe Z. Aut enim eſt functio τῶν x, y, p, q, &c. *determinata*, hoc eſt, vel algebraica, vel transſcendens ejusmodi, ut in hac conſideratione æquo cum algebraicis paſſu ambulet, ceu modo diximus; aut eſt functio earundem quantitatum *indeterminata*, hoc eſt, talis, quæ per valores τῶν x, y, p, q, r, &c. quos in loco ſuo habent, non determinatur, ſed valores præcedentes, eosdemque omnes, conjunctim involvit. Talis eſt v. g. $Z=\int.ydx$, quæ totam aream præcedentem, vel $\int.\sqrt{dx^2+dy^2}=\int.dx\sqrt{(1+pp)}$, quæ totum arcum Curvæ præcedentem involvit, vel $\int.ydx\sqrt{(1+pp)}$, & ſimilia; ut adeo hiſce caſibus ſit $W=\int.dx\int ydx$, vel $W=\int.dx\int dx\sqrt{(1+pp)}$, vel $W=\int.dx\int ydx\sqrt{(1+pp)}$ &c. Vel tandem Z poteſt dari in x, y, p, q, &c. per æquationem quamvis differentialem, cujus integratio ne quidem exhiberi poteſt, ut ſi ſit $W=\int Zdx$, exiſtente nimirum $dZ=ydx+ZZdx$. Jam, ſi Z ſit functio determinata τῶν x, y, p, q, &c. Linea Curva, in qua pro certa Abſciſſa x valor $\int Zdx$ ſit maximus minimusve, ita erit comparata, ut pro omni ejusdem portione, adeoque & pro omni alia Abſciſſa, idem obtineat; quo pacto non opus eſt quæſtionem ad certam Abſciſſæ magnitudinem alligare; plane ſecus quam accidit, ſi pro Z functio dictarum quantitatum indeterminata accipiatur. His enim caſibus quæſtio ad datam Abſciſſæ magnitudinem adſtringitur, pro eaque ſola $\int Zdx$ maximum minimumve

TAB. I ad Nov. Act. Erud. A. 1746 Mens. Febr. pag. 77. 78. 85. et 91.

mumve valorem, non autem pro aliis, præbet, niſi forſan peculiari ratione, ex ſpeciali quæſtionis indole oriunda, acciderit, ut data Abſciſſæ magnitudo calculo excedat. Quod ita pariter ſe habet, ubi Z datur in x, y, p, &c. per æquationem differentialem haud integrabilem. His ita leviter adumbratis, ipſam nunc Methodi rationem, qua totum opus abſolvit Cel. Autor, paulo propius inſpiciamus. Statim vero conſideremus, quomodo calculos, qui prolixiſſimi alias forent, in hoc negotio contrahere ſatagat. Expoſita itaque Curva quavis amz, ſit pro data Abſciſſæ magnitudine AZ, valor formulæ $\int Z dx$ exprimendus. Capiatur Abſciſſa quævis intermedia $AH = x$, cui reſpondeat ordinata Hb, reliqua vero pars HZ diſſecta concipiatur in particulas numero infinitas & inter ſe æquales, HI, IK, KL, LM, &c. ductæque intelligantur ordinatæ Ii, Kk, Ll, Mm, &c. Jam pertineat $\int . Z dx$ ad Abſciſſam x, pro qua congruentem ſortiatur valorem; manifeſtum utique eſt, valorem hujus formulæ, quatenus ad Abſciſſam AZ pertinet, æquari $\int Z dx$ una cum omnibus incrementis, quæ ad $\int Z dx$ in tranſitu ex H in Z accedunt. Ita incrementum, quod $\int Z dx$ capit in tranſitu ex H in I, eſt $Z dx$; in tranſitu ex I in K eſt $Z dx + d. Z dx$; ex K in L eſt $Z dx + 2 d. Z dx + dd. Z dx$, & ſic porro. Hanc vero notationem, idque percommode, ſic contrahit Cl. *Eulerus*, ut loco $Z dx + d. Z dx$. loco $Z dx + 2 d. Z dx + dd. Z dx$, loco $Z dx + 3 d. Z dx + 3 dd. Z dx + ddd. Z dx$. &c. reſpective ſcribat $Z' dx$, $Z'' dx$, $Z''' dx$, &c. Quamobrem, ſi $\int Z dx$ debeat exhiberi pro Abſciſſa AZ, erit utique illud $= \int Z dx + Z dx + Z' dx + Z'' dx + Z''' dx +$ &c. donec perveniatur ad ultimum punctum Z. Quod porro maximum calculi ſubſidium parit, eſt ſimilis denotatio ordinatarum, quæ aſſumtam Hb vel ſequuntur, vel præcedunt. Ita, ſi Hb ſit y, erunt ſequentes Ii, Kk, Ll, &c. reſpective y', y'', y''', ut adeo ſit $y' = y + dy$, $y'' = y' + dy' = y + 2 dy + ddy$, $y''' = y'' + dy'' = y + 3 dy + 3 ddy + dddy$, &c. præcedentes autem ſignantur per $y_{,}, y_{,,}, y_{,,,}$, &c. ut adeo ſit $y_{,} + dy_{,} = y$, $y_{,,} + dy_{,,} = y_{,}$ &c. Quin

TAB. I Fig. 1.

 etiam,

etiam, si F designet functionem quamvis variabilem ad punctum Axis H relatam, valores ejusdem antecedentes erunt $F_{\prime}$, $F_{\prime\prime}$, $F_{\prime\prime\prime}$, &c. sequentes autem $F^{\prime}$, $F^{\prime\prime}$, $F^{\prime\prime\prime}$, &c. Quodsi jam statuatur $p\,dx = dy$, sive $p = \frac{dy}{dx}$; $q = \frac{dp}{dx}$; $r = \frac{dq}{dx}$; $s = \frac{dr}{dx}$; $t = \frac{ds}{dx}$; &c. erit $p = \frac{y^{\prime} - y}{dx}$; $p^{\prime} = \frac{y^{\prime\prime} - y^{\prime}}{dx}$; $p^{\prime\prime} = \frac{y^{\prime\prime\prime} - y^{\prime\prime}}{dx}$ &c. porro, $q = \frac{p^{\prime} - p}{dx^2}$; $q^{\prime} = \frac{p^{\prime\prime} - p^{\prime}}{dx^2}$; $q^{\prime\prime} = \frac{p^{\prime\prime\prime} - p^{\prime\prime}}{dx^2}$ &c. hoc est, $q = \frac{y^{\prime\prime} - 2y^{\prime} + y}{dx^2}$; $q^{\prime} = \frac{y^{\prime\prime\prime} - 2y^{\prime\prime} + y^{\prime}}{dx^2}$ &c. ita quoque est $r = \frac{q^{\prime} - q}{dx} = \frac{y^{\prime\prime\prime} - 3y^{\prime\prime} + 3y^{\prime} - y}{dx^3}$; $r^{\prime} = \frac{q^{\prime\prime} - q^{\prime}}{dx} = \frac{y^{\mathrm{IV}} - 3y^{\prime\prime\prime} + 3y^{\prime\prime} - y^{\prime}}{dx^3}$ & sic deinceps. Pariter est $p_{\prime} = \frac{y - y_{\prime}}{dx}$; $p_{\prime\prime} = \frac{y_{\prime} - y_{\prime\prime}}{dx}$; $p_{\prime\prime\prime} = \frac{y_{\prime\prime} - y_{\prime\prime\prime}}{dx}$ &c. unde judicium de aliis facile patet. Longe autem præstat hic notandi modus vulgari, atque in enodandis quæstionibus hujus generis lucem non mediocrem affert, cum præsertim in earundem solutione differentialia alterius generis, de quibus mox, occurrant, cum naturalibus alioqui facile confundenda. Quibus sic expositis, jam ad ipsam maximi, vel minimi, considerationem provehimur. Sit itaque Curva *amnz* hujusmodi, ut pro Abscissa *AZ* formula $\int.Zdx$ maximum nanciscatur minimumve valorem. Per eosdem terminos *a* & *z* ducta concipiatur alia Curva *am*vZ, quæ a priori infinite parum discrepet. Oportet igitur valorem τȣ $\int.Zdx$ pro Curva *amn*Z æque ac pro immutata *am*vZ prodire eundem, vel, quod idem est, horum valorum differentiam evanescere. Dum enim quantitas variabilis proxime circa maximum minimumve valorem suum versatur, fit quasi stationaria, incrementis

TAB. I Fig. 2.

mentis ejus, vel decrementis, ad nihilum redactis. Unde perspicitur, universam methodi vim in eo poni, ut differentia valoris $\int.Z\,dx$ pro Curva $amnz$ fiat nihilo æqualis; exinde enim æquatio, naturam Curvæ $amnZ$ definiens, resultat. Mutatio quidem in tot curvæ $amnZ$ punctis, quot volueris, tacta concipi potest; ad calculum vero promte subducendum necesse est, eandem fieri locis, quantum fieri potest, paucissimis. Ut vero ad totam Curvam pertineat, in loco quodam indefinito fieri debet, veluti in puncto n, cujus ordinatim applicata Nn augeri supponitur particula infinite exigua $n\nu$, ita ut Curva $amnZ$ transeat in $am\nu Z$. Debet vero $n\nu$ quoque infinite parva esse respectu elementi mn, vel no, ne scilicet angulus curvedinis in ν magnitudinem finitam sortiatur, utque mutatio adeo infinite exigua accidat. Quibus ita factis, negotii cardinem in eo verti intelligitur, ut differentia inter binos valores ipsius $\int.Z\,dx$, quatenus ad binas Curvas, infinite parum a se invicem discrepantes, puta $amnZ$ & $am\nu Z$ pertinent, commode exprimi queat. Quem in finem summopere necessarium est, mutationes, quas quantitates determinatæ, ad Curvam pertinentes, a translatione puncti n in ν subeunt, expiscari. Ponamus, (id enim per se arbitrarium est,) ordinatæ Nn, quæ quinta est ab Hb, adeoque juxta hunc signandi modum $= y^{v}$, particulam $n\nu$ accrescere. Quoniam igitur est $t = \dfrac{y^{v} - 5y^{iv} + 10y''' - 10y'' + 5y' - y}{dx^{5}}$, hæc quantitas exinde augebitur particula $\dfrac{n\nu}{dx}$, quia nempe ordinatæ anteriores y^{iv}, y''', y'' &c. a translatione puncti n in ν haud afficiuntur. Porro, cum sit $s' = \dfrac{y^{v} - 4y^{iv} + 6y''' - 4y'' + y'}{dx^{4}}$, hæc augebitur particula $\dfrac{n\nu}{dx^{4}}$. Iterum, quia $r'' = \dfrac{y^{v} - 3y^{iv} + \&c.}{dx^{3}}$ augebitur hæc

pariter

pariter particula $\frac{nv}{dx^3}$. Rurſus, quia $t' = \frac{y^{vi} - 5y^{v} + 10y^{iv} - 10y''' + 5y'' - y'}{dx^5}$, hæc minuetur particula $\frac{5nv}{dx^5}$, vel incrementum ejus erit $= - \frac{5nv}{dx^5}$; et ſic de ceteris; formulis nempe omnibus mutationem patientibus, in quibus ineſt y^n. Exinde facili opera colliguntur incrementa infinite exigua, quæ quantitatibus, ad Curvam pertinentibus, puta $y, p, q, r, s, t,$ &c. imo quibuscunque aliis, exinde formatis, accedunt. Quod ut appareat, quærendum ſit incrementum quantitatis $\sqrt{(1 + tt)}$, ex translatione n in v oriundum. Differentietur hæc formula, prodibitque $\frac{tdt}{\sqrt{(1+tt)}}$; jam loco dt ſcribatur incrementum $\frac{nv}{dx}$, erit adeo incrementum ipſius $\frac{tdt}{\sqrt{(1+tt)}} = \frac{nv}{dx} \times \frac{t}{\sqrt{(1+tt)}}$; atque ita pariter in reliquis, ſcribendo nempe loco differentialium conſuetorum $dp, dq, dr, ds, dt,$ &c. incrementa, ex tranſitu puncti n in v oriunda, ceu attendenti facile patet. Quibus ita peractis, facilis jam patet aditus ad inveſtigandum formulæ cujusvis, maximi minimive conditionem ſecum ferentis, *valorem differentialem*, quo nomine Cel. Autor appellat differentiam inter valores formulæ $\int Zdx$, quos tum in curva $amnZ$, tum in eadem infinite parum immutata $amvZ$, obtinet. Quo facto, valor iſte differentialis, nihilo factus æqualis, pariet æquationem pro Curva quæſita. Quæ quidem notiones, uti conceptu faciles, ita quoque generaliſſimæ, nec ulli unquam exceptioni obnoxiæ, ſunt, atque adeo pro baſi & firmamento univerſæ tractationis reputari debent. Sola jam quæſtionum diverſitas ex indole functionis Z fluit, ceu jam diximus. Quamobrem in *Capite ſecundo* Doctiſſimus *Eulerus* methodum maximorum & minimorum ad eas primum quæſtiones applicat, ubi Z ſtatuitur functio determinata quantitatum, ad Curvam pertinentium. Incipiendo autem a ſimpli-

ſimplicioribus, ad caſus magis compoſitos progreditur, tandemque rem generaliſſime concipit, determinando Curvam $amn'Z$, in qua pro Abſciſſa AZ maximum minimumve præbeat formula $\int.Zdx$, exiſtente $dZ = Mdx + Ndy + Pdp + Qdq + Rdr + Sds + Tdt +$ &c. Licet enim ſolutio ad terminum Tdt duntaxat extendatur; ad plures tamen, in infinitum, manifeſta inductione, eandem valere, colligitur. Poſita Abſciſſa $AH = x$, $Hh = y$, vi eorum, quæ ſupra adduximus, valor ipſius $\int.Zdx$, ad Abſciſſam AZ relatus, eſt $= \int.Zdx + Zdx + Z'dx + Z''dx + Z'''dx +$ &c. donec perveniatur ad punctum Z. Jam concipiatur punctum n fluere in v, ut Curva infinite parum immutata ſit amvZ; patet igitur, per ea, quæ modo ante explicavimus, quærendos eſſe valores differentiales ſingulorum terminorum Zdx, $Z'dx$, $Z''dx$, &c. (cum $\int.Zdx$ nullam mutationem patiatur,) eorundemque ſummam ponendam $= o$, unde reſultabit æquatio pro Curva quæſita. Quod quomodo perficiendum ſit, unico exemplo oſtendemus. Ad inveniendum itaque valorem ipſius $Z''dx$, vel ſolius Z'', quia dx ponitur conſtans, differentiale ejusdem capiendum, atque loco differentialium, ſive fluxionum conſuetarum, quæ in illo inſunt, ponenda incrementa, ex tranſitu puncti n in v oriunda. Eſt vero $dZ'' = M''dx + N''dy'' + P''dp'' + Q''dq'' + R''dr'' + S''ds'' + T''dt''$. Jam, quia eſt $t'' = \frac{y^{\text{VII}} - 5y^{\text{VI}} + 10y^{\text{V}} - 10y^{\text{IV}} + 5y''' - y''}{dx^5}$, patet, ordinata Nn, ſive y^{v}, ex translatione puncti n in v accreſcere particulam nv, adeoque ipſi t'' accreſcere $= \frac{+10nv}{dx^5}$, quod adeo eſt $= dt''$. Quia $s'' = \frac{y^{\text{VI}} - 4y^{\text{V}} + 6y''' - \text{&c.}}{dx^4}$ eadem decreſcet particula $\frac{4nv}{dx^4}$, adeoque $ds'' = -\frac{4nv}{dx^4}$.

 Quia

Quia porro $r'' = \frac{y^{v} - 3y^{iv} + \&c.}{dx^3}$ hoc iterum augebitur particula $\frac{n\text{v}}{dx^3}$, ergo $dr'' = \frac{n\text{v}}{dx^3}$. In reliquas, q'', p'', y'', non ingreditur y^{v}; adeoque dy'', dp'', dq'', sunt omnes $= o$. Quare valor differentialis ipsius $Z''dx$ est $= n\text{v} + dx \left(\frac{R''}{dx^3} - - \frac{4S''}{dx^4} + \frac{10T''}{dx^5}\right)$. Pari ratione valores differentiales reliquorum terminorum venari licet, qui deinceps in unam summam conjecti, nihiloque æquales positi, dant æquationem Curvæ quæsitæ. Hæc autem summa, monstrante Cl. Autore, concinne exprimitur per $n\text{v} + dx \left(N - \frac{dP}{dx} + \frac{ddQ}{dx^2} - \frac{d^3R}{dx^3} + \frac{d^4S}{dx^4} - \frac{d^5T}{dx^5} + \&c.\right)$ quæ igitur nihilo æquata, præbet æquationem pro Curva quæsita

$$o = N - \frac{dP}{dx} + \frac{ddQ}{dx^2} - \frac{d^3R}{dx^3} + \frac{d^4S}{dx^4} - \frac{d^5T}{dx^5} + \&c.$$

Hujus formulæ usum unico exemplo *Brachystochronæ* declarare liceat. Sit Curvæ hujus Abscissa verticalis $= x$, eritque, posito $dy = pdx$, elementum arcus respondentis $= dx\sqrt{(1+pp)}$; velocitas autem corporis in hoc loco per demonstrata *Galilæi* erit ut $\sqrt{x}$, adeoque tempusculum, quo elementum Curvæ percurritur, ut $\frac{dx\sqrt{(1+pp)}}{\sqrt{x}}$. Hoc itaque casu est $Z = \frac{\sqrt{(1+pp)}}{\sqrt{x}}$, adeoque $dZ = \frac{pdp}{\sqrt{(1+pp)x}} - \frac{dx\sqrt{(1+pp)}}{2x\sqrt{x}}$; hincque $N = o$, $P = \frac{p}{\sqrt{(1+pp)x}}$, $Q = o$, $R = o$, &c. Ergo $N - \frac{dP}{dx} = o$, sive $\frac{dP}{dx}$ atque $dP = o$ unde $P =$ Constanti, quam homogeneitatis ergo vocemus, $\frac{1}{\sqrt{a}}$; unde sequitur

pp(a—

$pp(a-x)=x$, & p hoc eſt $\frac{dy}{dx}=\sqrt{\frac{x}{a-x}}$, atque $dy=dx\sqrt{\frac{x}{a-x}}$, quæ æquatio eſt ad Cycloidem, hoc nomine dudum inter Geometras celeberrimam; hæcque proprietas Curvæ ad quamlibet Abſciſſam convenit, prout ſupra in genere monuimus.

His ita expeditis, Cel. Autor ad eas maximi minimive formulas *Capite* ſequenti progreditur, in quibus quantitas Z functio quomodocunque indeterminata eſt quantitatum, ad Curvam pertinentium. Res denuo ad valores, quos diximus, differentiales inveniendos redit. Quem in finem Autor formulam quamvis Π contemplatur, quæ ſit ſigno ſummatorio affecta, indefinitam vero integrationem, niſi relatio inter x & y ſtatuatur, haud admittens. Poſita igitur $\Pi = \int.\mathfrak{Z}dx$, adeoque $\int.Zdx=\int\Pi dx= \int.dx\int\mathfrak{Z}dx$, ubi ſit $\mathfrak{Z}$ functio τῶν x, y, p, q, &c. exiſtente nimirum $d\mathfrak{Z}=\mathfrak{M}dx+\mathfrak{N}dy+\mathfrak{P}dp+\mathfrak{Q}dq+\mathfrak{R}dr+$ &c. inquirit in incrementa, quæ ſingulis hiſce terminis ex tranſitu puncti n in ν accedunt, eum prorſus in modum, quem antea attigimus. Reperit autem, omnes ipſius Π valores ſucceſſive Π', Π'', Π''', Π^{IV}, &c. poſt locum Abſciſſæ N, quo ordinata Nn mutari ponitur, uſque ad punctum ultimum Z, mutationem ſubire, una cum aliquot anterioribus, quorum numerus a gradu *differentialitatis*, qui in Π ineſt, dependet. Unde conſit, quod ſupra notavimus, hiſce caſibus Abſciſſam, pro qua formula propoſita maximum minimumve valorem nanciſci debet, determinandam eſſe, Curvamque pro aliis Abſciſſis hac proprietate non amplius gaviſuram. Porro ejusmodi quæſtiones plurimum variari poſſunt pro varia indole ipſius Z in forma $\int Zdx$. Nam Z vel eſt functio tantum ipſius Π, vel inſuper quantitates x, y, p, q, &c. involvit. Rurſus in Z ineſſe poterunt plures ejusmodi formulæ integrales, a ſe invicem diverſæ. Præcipuum autem momentum eſt in ipſa Π, ſive $\int\mathfrak{Z}dx$, poſitum. Poteſt enim pro $\mathfrak{Z}$ accipi functio quædam determinata; aut hæc ipſa $\mathfrak{Z}$ iterum integralia

indefinita complecti. Quin etiam ista formularum indeterminatarum complicatio in infinitum produci, vel potius recurrere, potest, si nempe $\mathfrak{Z}$ iterum involvat Π, existente $d\mathfrak{Z} = \mathfrak{L}d\Pi + \mathfrak{M}dx + \mathfrak{N}dy + \mathfrak{P}dp +$ &c. Tunc enim, quia $d\Pi = \mathfrak{Z}dx$, iterum considerare oportebit $d\mathfrak{Z} = \mathfrak{L}d\Pi + \mathfrak{M}dx +$ &c. & sic in infinitum. Quibus ita generaliter expeditis, ad ipsam Problematum enodationem Vir Eruditissimus provehitur, quæ autem singula percensere, spatii angustia nos prohibet. Ad quantam vero rerum complicationem pertigerit, judicet Lector ex Problemate, cujus solutio exstat *pag. 106 seq.* Sit nimirum $\pi = \int \mathfrak{z}dx$, & $d\mathfrak{z} = \mathfrak{m}dx + \mathfrak{n}dy + \mathfrak{p}dp + \mathfrak{q}dq$; atque $\mathfrak{Z}$ ita involvat π, ut sit $d\mathfrak{Z} = \mathrm{Z}d\pi + \mathfrak{M}dx + \mathfrak{N}dy + \mathfrak{P}dp + \mathfrak{Q}dq$. Jam ponatur $\Pi = \int \mathfrak{Z}dx$, sitque Z functio ipsius Π, atque τῶν x, y, p, q, existente nimirum $d\mathrm{Z} = Ld\Pi + Mdx + Ndy + Pdp + Qdq$. Quæritur Curva, in qua valor $\int \mathrm{Z}dx$ datæ Abscissæ $AZ = a$ respondens fiat maximus minimusve. Ultro intelligitur, casum hunc latissime patere, &, qua ratione solutio ad casus adhuc magis complicatos accommodanda sit, ab Autore ostenditur, ita ut ne ulla quidem maximi minimive formula excogitari queat, ad quam non pertingeret. Qua vero ratione solutio quæstionis instituatur, animo non difficulter præcipere licet. Sumta nimirum quavis Abscissa intermedia $AH = x$, valor $\int \mathrm{Z}dx$, ad Abscissam ultimam AZ relatus, erit $= \int \mathrm{Z}dx + \mathrm{Z}dx + \mathrm{Z}'dx + \mathrm{Z}''dx + \mathrm{Z}'''dx +$ &c. donec perveniatur ad ultimum punctum Z. Cum igitur $\int.\mathrm{Z}dx$, quod Abscissæ x respondet, a particula nv haud afficiatur, quærendi sunt valores differentiales terminorum $\mathrm{Z}dx$, $\mathrm{Z}'dx$, $\mathrm{Z}''dx$, &c. quorum summa nihilo æqualis posita, æquationem pro Curva desiderata exhibebit. Cum vero in $d\mathrm{Z}$, $d\mathrm{Z}'$, $d\mathrm{Z}''$, &c. involvantur $d\Pi$, $d\Pi'$, $d\Pi''$, &c. hoc est, valores differentiales τῶν Π, Π', Π'', &c. porro, cum in hisce includantur valores differentiales τῶν $\mathfrak{Z}$, $\mathfrak{Z}'$, $\mathfrak{Z}''$ &c. tandemque hæc complectantur valores differentiales τῶν π, π', π'', &c. obscurum esse non potest, quanto cum labore inventio valoris differentialis formæ $\int.\mathrm{Z}dx$ conjuncta sit. Eum nihilo

minus

minus superavit Noster, ejusque expressionem, ut natura rei fert, satis concinnam, artificiis quibusdam adscitis, condidit. Quibus subsidiis instructus, Problemata, alias sane inaccessa, expugnavit, ea præcipue, quibus Π in x & y per æquationem differentialem, cujus integratio lateat, dari ponitur; quem in finem duo specimina, eaque oppido elegantia, protulit. Primum est, ut inveniat Curvam, in qua maximum sit Π, existente $d\Pi = g\,dx - \alpha\Pi^n dx\sqrt{(1+pp)}$; quæ Curva ejus est indolis, ut grave, super ea descendens, in medio, quod resistit in ratione celeritatum $2n$ — plicata, maximam acquirat celeritatem; hocque casu Π maximum erit pro quavis Abscissa x. Denotant autem, Π quadratum celeritatis, & g vim gravitatis, cujus directio axi verticali parallela est. Alterum ita habet, ut quæratur Curva, in qua pro data Abscissa a, minimum sit $\frac{\int dx\sqrt{(1+pp)}}{\Pi}$, existente $d\Pi$, quod prius. Super hac Curva descendens corpus, positis iisdem, quæ prius, brevissimo tempore absolvet arcum, Abscissæ a respondentem. Sequenti autem *Capite IV* non solum omnium formularum valores differentiales in conspectu exhibentur, ut promte excerpi queant, sed ipsa quoque methodus ad solvendas varii generis quæstiones ulterius applicatur, tandemque ostenditur, quid factu opus sit, si expressio, maximum minimumve valorem habitura, non simplex est formula integralis, sed ex pluribus ejusmodi utcunque composita; quæ omnia cum voluptate insigni percipient, quibus ad talia legenda & intelligenda satis facultatis est; ut adeo pluribus supersedeamus.

Jam vero quid circa methodum maximorum & minimorum *relativam* præstiterit Vir acutissimus, paucis adhuc dispiciendum erit, de quibus agitur *Cap. V* & *VI*. Sit itaque $amnoz$ Curva, ad datam Abscissam $AZ = a$ relata, talis indolis, ut inter omnes alias Curvas, ad eandem Abscissam relatas, quæ proprietatem quandam communem habent, formula indefinita W designatam, valor expressionis V sit maximus, vel minimus. Ponatur Abscissa quævis $AI = x$, & $Ii = y$. Sit $V = A$, & $W = B$, posita $x = a$. TAB. I Fig. 3.

 Nunc

Nunc mutetur Curva $amnoZ$ in aliam $am\nu\omega Z$, infinite parum a priore discrepantem; mutatio autem in duabus ordinatis contiguis, veluti Nn & Oo, fieri debet, aucta nempe Nn particula $n\nu$, & Oo particula $o\omega$, ut utrique expressionum A & B satisfieri possit. Quoniam enim B communis est utrique Curvarum, necesse est, ut valor differentialis ipsius W evanescat, quia nempe W est utrobique idem: deinceps valor differentialis ipsius V pariter erit $=o$, idque ex consideratione maximi, vel minimi. Igitur, conditione utrique ut satisfiat, ad binas ordinatas incrementa accedere debent. Facile nunc perspicitur, atque etiam a Cl. Autore demonstratur, valorem differentialem ipsius A, ex $n\nu$ resultantem, habiturum formam $n\nu \times dA$; & ex $o\omega$ hanc: $o\omega \times dA'$, conjunctimque $n\nu \times dA + o\omega \times dA'$, qui cum sit $=o$, erit, introducta constante arbitraria, $n\nu \times \alpha dA + n\nu \times \alpha dA' = o$. Pari modo valor differentialis ipsius B erit $= n\nu \times dB + o\omega \times dB'$. Quare, adscita arbitraria β, per alteram conditionem est $n\nu \times \beta dB + o\omega \times \beta dB' = o$. Eliminatis jam $n\nu$ & $o\omega$, prodit $\frac{dA'}{dA} = \frac{dB'}{dB}$, hoc est, quia $dA' = dA + ddA$, & $dB' = dB + ddB$, erit $\frac{ddA}{dA} = \frac{ddB}{dB}$, unde $l dA = l dB + lC$, atque $dA = CdB$; ponatur constans $AC = -\frac{\beta}{\alpha}$, eritque $\alpha dA + \beta dB = o$, qua aequatione solutio Problematis continetur. Cumque non amplius in ea insint dA' & dB', particulam $o\omega$ respicientes; jam intelligitur, in ipsa solutione ne amplius quidem consideratione eius opus esse. Quodsi enim investigentur dA & dB, hoc est, valores differentiales τῶν V & W ad AZ relatarum, ex sola $n\nu$ oriundi, & uterque in constantem quandam arbitrariam ducatur; factorum summa, nihilo aequalis posita, exhibebit aequationem pro Curva desiderata. Ex his, quae adduximus, praecipuam quandam harum quaestionum affectionem cum Cl. Autore derivamus: nempe expressiones V & W posse inter se commutari, hoc est, unam eandem-

eandemque Curvam prodire, si inter omnes proprietate W præditas ea quæratur, in qua V præbeat maximum, vel si ordine inverso V sit communis & W maxima. Nihil enim refert, an v. g. valor differentialis, ex $o\omega$ oriundus, ob maximi minimive naturam, vel ex conditione proprietatis communis, evanescat; sufficit, eundem evanescere; parique modo de altero, ex nv oriundo, pronuntiandum. Quod autem in hoc negotio ulterius maximi momenti est, in eo ponitur, ut methodus max. & min. *relativa* ad *absolutam* reduci possit. Jam perspicitur, si quæreretur Curva, in qua maximum minimumve valorem habeat $\alpha A + \beta B$, pro ea fore æquationem $\alpha dA + \beta dB = o$, omnino eandem, ac prius. Generaliter autem notandum, si inter omnes Curvas, communi proprietate A præditas, ea quæratur, in qua B sit maximum minimumve: idem omnino est, ac si inter omnes omnino Curvas possibiles ea quæratur, in qua sit $\alpha A + \beta B$ maximum, vel minimum. Nam Curva, quæ inter omnes possibiles valorem formulæ $\alpha A + \beta B$ habet maximum, vel minimum, eadem simul inter omnes Curvas, eadem proprietate A gaudentes, habebit B maximum minimumve; quod quidem facile perspicitur. Unde, convertendo propositionem, Curva M, quæ inter omnes, proprietatem A communem habentes, B maximo minimove gaudet, una eademque est cum illa, in qua $\alpha A + \beta B$ est maximum, vel minimum. Cujus conversionis probitas apogogice potest ostendi. Si enim negas: sit Curva K, in qua sit $\alpha A + \beta B$ maximum, vel minimum, ab M diversa. Quoniam igitur in Curva K est $\alpha A + \beta B$; hæc Curva K inter omnes, communi A gaudentes, habebit B maximum, vel minimum; quod est absurdum, quippe contra hypothesin, cum M sit ejusmodi Curva. Ergo in Curva M est $\alpha A + B\beta$ maximum, vel minimum; quod intenditur. Quæ gravissima veritas hunc plane usum præstat, ut methodus relativa vertatur in absolutam. Facile autem intelligitur progressus: nempe si e. g. quæratur Curva, inter omnes, proprietatibus communibus A & B præditas, C maximum habens, idem est, ac si quæreretur inter omnes possibiles Curvas ista, in qua

$\alpha A +$

$\alpha A + \beta B + \gamma C$ fiat maximum. Unde ſimul perſpicuum eſt, eandem Curvam prodituram, quodcunque par proprietatum communium aſſumatur. His præſidiis inſtructus Cel. Autor, ad feraciſſimam Problematum ſegetem viam pandit, quæ alias intricatiſſimam, & cum labore ſummo conjunctam, ſolutionem requirerent. Specimina noluimus transſcribere, ne nimii ſimus. Notamus in tranſitu elegantem Curvæ elaſticæ proprietatem, quod inter omnes Curvas, ad eandem Abſciſſam relatas, quæ ejusdem ſunt longitudinis, atque æquales areas comprehendunt, ſolidum maximæ, vel minimæ, capacitatis, rotatione circa axem producat. Vid. *p. 239.*

Ita quidem ſpeciem quandam Operis oppido elegantis, rudi licet penicillo, effinximus; quo tamen minus hic ſubſiſtamus, Additamentum, quod tractationem continuo excipit, idque duplex, in cauſa eſt. Quæ in eo continentur, ſingularia, Autoribusque ſuis digna, eſſe, nemo, opinamur, inficias ibit, qui animo ſecum reputaverit, quanta vis ſit hujus methodi in abſtruſioribus naturæ effectibus rimandis, atque ad numeros & menſuras revocandis. Dubium quippe nullum eſt, quin natura rerum, utpote a divino opifice ſapientiſſime ita condita, ut mirabilis harmonia inter cauſas efficientes & finales nusquam non eluceat, in omni operationum genere ad *ἀποτέλεσμα* quoddam, in quo maximi quædam minimive ratio inſit, jugiter contendat. Quæ ſi penitius introſpicere naturæ ſcrutatoribus liceret; eadem omnino facilitate per cauſas finales, hoc eſt, per methodum de maximis & minimis, Problemata phyſica reſolvi poſſent, qua in iisdem a priori, hoc eſt, ex conſideratione cauſarum efficientium, dilucidandis Geometræ huc usque verſati ſunt. Cujus quidem rei cum inſignia jam ſpecimina habeantur, a Cel. *Bernoulliis* exhibita; maximum huic ſententiæ robur exinde accedit. Interim, ut natura varietate rerum infinita abundat, ita negari nequit, hoc ipſum, quod in effectibus certi generis maximi minimive rationem habet, ſæpenumero adeo involutum eſſe, tamque alte jacere, ut internoſci vix ac ne vix quidem poſſit, ſi vel maxime a priori aditus ad ſolvendum pateat. Maximopere igitur hortandi

hortandi ſunt Philoſophi & Mathematici, ut in hiſce eruendis qua fieri poteſt, contentione laborent, atque *Teleologiam*, hoc eſt, cauſarum finalium ſcientiam, maximo Philoſophiæ naturalis incremento, pulchre promoveant. Videant autem, qui cum *Carteſio* cauſas finales ex Phyſica proſcribunt, qua ratione ſententiæ ſuæ amplius patrocinari liceat. Quibus ita præmiſſis, duplex, idque egregium, hujus doctrinæ ſpecimen in hac Mantiſſa videre eſt. *Primum* debetur *Danieli Bernoullio*, Geometræ inſigni, atque in hac naturam ſcrutandi methodo admodum felici, circaque figuram laminæ elaſticæ incurvatæ verſatur; *alterum*, de motu projectorum in vacuo, ipſum *Eulerum* habet autorem. Neminem fugit, figuram laminæ elaſticæ incurvatæ jam longo abhinc tempore a ſummis Geometris a priori eſſe determinatam; ſed, qui ejus natura ex conſideratione maximi, vel minimi, indaganda ſit, id quidem, præter *Bernoullium*, nemo ad hunc diem aſſecutus eſt; qui Cel. *Eulero* ſignificavit, ſe univerſam vim laminæ elaſticæ incurvatæ, quam *potentialem* appellat, una formula complecti poſſe, eandemque in Curva elaſtica minimam eſſe debere. Hæc autem formula eſt $\int \frac{ds}{RR}$, ſignificante s arcum laminæ incurvatæ quemcunque, & R radium curvedinis ad extremitatem arcus s. Cum vero inter duos terminos datos A & B infinitæ laminæ elaſticæ iſoperimetræ inflecti queant; ad quæſtionem penitus determinandam poſitionem tangentium in A & B dari oportet. Unde Problema a Cl. *Eulero* ita enuntiatur: Inter omnes Curvas ejusdem longitudinis, quæ non ſolum per puncta A & B tranſeant, ſed etiam in iisdem a rectis poſitione datis tangantur, eam definire, in qua valor formulæ $\int \frac{ds}{RR}$ ſit maximus, vel minimus. Cui Problemati ſolvendo continuo formulas admovet, & reliqua etiam, qua pollet, calculi virtute uſus, in eandem pro Curva quæſita æquationem incidit, quam a priori dudum pro Elaſtica ubique æqualiter craſſa inventam conſtat, ſicque aſſertum *Bernoullianum* extra dubitationis aleam

M ponit.

ponit. Quod cum non possit non impense placere scientiæ sublimioris æstimatoribus; solutionem quoque Problematis directam continuo subjicit, quo consensus utriusque methodi eo melius in oculos incurrat. Ut vero ferax esse solet in re mathematica ingenium *Eulerianum*; ita hanc quoque de Curvis elasticis materiam, a summis licet Geometris, & a se ipso quoque, tantopere excultam, ut nihil amplius desiderari posse videretur, multis accessionibus ditavit, facta inprimis enumeratione specierum *novem*, quas Curva elastica induere potest, quarum tertiam constituit vulgaris, a *Jac. Bernoullio* olim in *Actis Erud. A. 1694* eruta, quæ definitur æquatione $dy = \frac{xxdx}{\sqrt{(a^4 - x^4)}}$, vel $ds = \frac{aadx}{\sqrt{(a^4 - x^4)}}$, nonam vero circulus absolvit. Mittimus pulchras observationes, quibus omnia scatent, ne in immensum excrescat narratio, unicamque attingimus, de robore columnarum ad perpendiculum erectarum, quæ *pag. 276* exstat, ubi demonstratur, (quæ quidem veritas in re præcipue tignaria momenti haud vulgaris est,) data crassitie columnæ, adeoque elasticitate ejusdem, pondus, quod absque periculo incurvationis sustinere potest, esse reciproce ut quadratum altitudinis. Mittimus, inquam, quæ de curvatura, laminæ elasticæ naturaliter haud rectæ, inæquabilis, proprio pondere gravatæ, quin a potentiis quibuscunque inflexæ, Vir ingeniosissimus adduxit. Non possumus autem, quin de iis paucula referamus, quæ de motu oscillatorio laminarum elasticarum subnectit. Quanquam enim argumentum hocce in *Tomo VII Comment. Petrop.* jam excoluit; idem tamen commodius postea tractare didicit, inventa cumprimis methodo integrandi æquationes differentiales altioris gradus, quam in *Tomo VII Miscell. Berol.* fuse descripsit. Præterea per commercium cum laudatissimo *Dan. Bernoullio* variæ adhuc considerationes accesserunt. Primo omnium invenire docet figuram, quam lamina elastica, altero termino in murum firmissime infixa, inter oscillandum, induit, suppositis excursionibus quam minimis. Quo

facto,

facto, infinitos oscillandi modos æque possibiles laminæ competere, per calculum detexit, &, qua ratione determinandi sint, luculenter commonstrat, prout nempe lamina inter oscillandum uno, duobus, pluribusve, punctis axem intersecat. De velocitatibus quoque oscillationum definiendis sollicitus fuit Vir eximius, de longitudine penduli isochroni, deque sonis, a lamina oscillante editis, adstructo Theoremate, quod soni, a diversis laminis elasticis, altero terminorum muro infixis, sint in ratione composita ex subduplicata elasticitatum absolutarum directe, inversa duplicata longitudinum, & inversa subduplicata gravitatum specificarum. Quibus ita pertractatis, contemplatur quoque vibrationes laminæ elasticæ, nusquam fixæ, vel, quod idem est, seposita gravitate, in vacuo oscillantis, iterumque modos oscillandi innummerabiles eruit, pro diverso numero intersectionum laminæ vibrantis cum axe. Interim tamen, non nisi eos ad institutum facere casus, quibus numerus intersectionem cum axe est par, principio existimavit, adeoque semissem casuum possibilium exclusit. Monitus autem ea de re a Cel. *Bernoullio*, ἀβλεψίαν non modo statim agnovit, sed peculiari scheda, nobiscum communicata, & mox subjicienda, eandem reparavit, quod quidem ingenui, qualis magna ingenia decet, candoris specimen est.

Cum vero ad finem properandum sit; de altero quoque Additamento dicamus brevissime. Venit aliquando Viro Cl. in mentem, in lineis curvis, quas corpora projecta, & a viribus quibusvis sollicitata, describunt, maximi minimive cujuspiam proprietatem inesse debere. Cum vero in his potissimum spectari debeat effectus, a viribus oriundus, qui in motu corporis genito consistit; visum est, aggregatum omnium motuum, qui in corpore projecto insunt, minimum esse debere. Hanc proprietatem ad calculum revocans, perfectissimum consensum cum iis, quæ methodo directa erui solent, detexit, ut adeo de memorabili hac veritate vix amplius sit dubitandum. Nempe, si massa corporis sit M, spatiolum, sive elementum projectoriæ $= ds$, velocitas in eo loco $= \sqrt{v}$, debebit projectoria hanc proprietatem habere, ut $M \int ds \sqrt{v}$ in ea sit minimum. Jam, adscitis

formulis ſuis, ex hac affectione omnia plane elicuit, quæ a ſcriptoribus Mechanicæ traduntur, quin etiam Problema virium centralium inverſum hac methodo ſolvit. Quo autem diſtinctius amplitudo hujus principii cognoſcatur, ejusdemque uſus tuto fieri poſſit, motum projectorum in duo genera diſpeſcit; quorum altero celeritas, quam corpus habet, a ſolo ſitu pendet, quod uſu venit, ſi corpus ad quotcunque centra fixa attrahatur a viribus, functioni cuilibet diſtantiarum a centro proportionalibus; altero autem celeritas corporis per ſitum ejusdem non determinatur, prout accidit in medio reſiſtente, vel ſi centra virium concipiantur mobilia. Priori caſu proprietas memorata generaliſſime valet; ut adeo ſolus poſterior excipiendus videatur. Quin imo, ſi plura corpora, in medio non reſiſtente, quomodocunque in ſe invicem agant, ſumma motuum elementarium ſemper erit minima, cujus quidem ratio ex natura inertiæ corporum, qua omni ſtatus mutationi, quantum poſſunt, reluctantur, non difficile perſpici poteſt. Sed manum de tabula.

LEONH. EULERI ANIMADVERSIO AD LIBRI præcedentis §. 83 & ſeq. de Curvis elaſticis.

Cum Vir Celeberrimus, *Daniel Bernoulli*, (qui hoc argumentum de oſcillationibus laminæ elaſticæ diligentiſſime eſt perſcrutatus, ſuasque meditationes jam ante complures annos cum Academia Scientiarum Petropolitana communicavit, in cujus Commentariis eæ mox comparebunt,) hanc meam tractationem jam ante impreſſionem evolviſſet; in iſto loco errorem deprehendit, meque de eo benevole eſt hortatus. Cum autem exemplar meum manuſcriptum non amplius eſſet in mea poteſtate, eum corrigere non licuit; quamobrem hanc occaſionem arripio, illum emendandi.

Quanquam ſcilicet inveſtiganti mihi omnes modos, quibus lamina elaſtica libera, ſeu nusquam fixa, ſeſe ad motum oſcillatorium componere poteſt, calculus innumerabiles modos ſuppeditavit, prouti lamina inter oſcillandum axem, ſeu rectam directricem, qua ſtatus laminæ quietis repræſentatur, vel in uno, vel duobus, vel tribus, pluribusve, punctis interſecat; tamen horum

rum modorum ſemiſſem tantum, ſcilicet eos, in quibus interſectionum numerus eſſet par, ad inſtitutum aptos eſſe putavi. Cauſa, quæ me in hac opinione confirmare videbatur, hæc erat, quod pro interſectionum numero impari ſummam omnium momentorum virium ſollicitantium non evaneſcere arbitratus eſſem, cum ea pro numero pari evidenter evaneſcat. Ut enim motus oſcillatorius laminæ liberæ ſubſiſtere poſſit, non ſolum requiritur, ut omnes vires, quibus lamina inter oſcillandum ſollicitari concipitur, ſe mutuo deſtruant, quod quidem pro omni interſectionum numero æque uſu venit, ſed etiam neceſſe eſt, ut quoque earum virium momenta ſe mutuo deſtruant. Niſi enim hoc fieret, lamina circa ſuum centrum gravitatis motum gyratorium impetraret, quo motus oſcillatorius perturbaretur & tolleretur.

At vero perpetuo, ſive interſectionum numerus ſit par, ſive impar, ſumma omnium momentorum pro tota lamina æque evaneſcit, ac ſumma ipſarum virium. Repræſentet enim $aEFGb$ figuram laminæ, quam inter oſcillandum induit, exiſtente AB ejus ſitu naturali, in ſingulis punctis M ipſi applicatæ concipi debent vires, ſecundum perpendicula MP ad axem urgentes, quæ ſint his ipſis diſtantiis MP proportionales. Poſitis ergo Abſciſſa $AP = x$, & applicata $PM = y$, quæ ubique minima conſideratur, ita ut elementa Curvæ aM ab elementis Abſciſſæ AP non diſcrepent, erit vis in M applicata ut y, & ſumma omnium virium $= \int y\,dx$. Erat vero ex æquatione pro Curva $\int y\,dx = \frac{c^4 d^3 y}{dx^3}$, atque Curva ita comparata eſſe debere oſtenſa eſt, ut in extremitate b formula $\frac{d^3 y}{dx^3}$ evaneſcat. Poſita enim tota longitudine $AB = a$, æquatio pro Curva inventa $y\,dx^4 = c^4 d^4 y$, ita quater integrari debebat, ut primo poſito $x = o$, fieret $y = Aa = b$; ſecundo ut poſito $x = o$ fieret $\frac{ddy}{dx^2} = o$, tertio ut poſito $x = o$, fieret quoque $\frac{d^3 y}{dx^3} = o$;

TAB. I Fig. 4.

quarto ut posito $x = a$, fieret $\frac{ddy}{dx^2} = o$, & quinto ut posito $x = a$, fieret $\frac{d^3y}{dx^3} = o$. Ex æquatione autem differentiali est $\int y\,dx = \frac{c^4 d^3 y}{dx^3}$ & $\int dx \int y\,dx = \frac{c^4 ddy}{dx^2}$; unde apparet, summam omnium virium $\int y\,dx$ pro tota Curva evanescere. Quod jam ad summam omnium momentorum attinet, quoniam vis y in M applicatæ momentum est $= xy$, erit summa omnium momentorum $= \int xy\,dx$, quam pro tota Curva non nisi iis casibus, quibus intersectionum numerus E, F, G, &c. esset par, evanescere opinatus eram. Hac de re autem monitus, perspexi quoque, hanc expressionem $\int xy\,dx$ pro tota Curva evanescere debere. Est namque $\int xy\,dx = x \int y\,dx - \int dx \int y\,dx$, &, quoniam pro tota laminæ extensione tam $\int y\,dx$, quam $\int dx \int y\,dx$, evanescunt, perspicuum est quoque, summam momentorum $\int xy\,dx$ in nihilum abire. Hoc ergo animadverso, omnes oscillationum modi, his æquationibus contenti:

I. $\frac{a}{c} = \frac{1}{2}\pi - \varphi = \text{l.}\cot\frac{1}{2}\varphi$

II. $\frac{a}{c} = \frac{3}{2}\pi + \varphi = \text{l.}\cot\frac{1}{2}\varphi$

III. $\frac{a}{c} = \frac{5}{2}\pi - \varphi = \text{l.}\cot\frac{1}{2}\varphi$

IV. $\frac{a}{c} = \frac{7}{2}\pi + \varphi = \text{l.}\cot\frac{1}{2}\varphi$ &c.

ad oscillationes perficiendas æque sunt apti, etiamsi ordine tantum pares ad hoc idoneos judicavissem. Prima igitur æquatio dat $\varphi = \frac{1}{2}\pi = 90°$, ac propterea $\frac{a}{c} = o$, unde nullus motus oscillatorius resultat; secundus modus duas habet intersectiones, fitque $\varphi = 1, 0', 39\frac{7576''}{10000}$ & $\frac{a}{c} = 4{,}7300350232$.

Tertius

Tertius modus inſervit pro tribus interſectionibus, eſtque, cum angulus φ fiat valde parvus, proxime $\frac{a}{c} = \frac{5}{2}\pi - 2e^{-\frac{5}{2}\pi} - 4e^{-5\pi}$ denotante *e* numerum, cujus logarithmus hyperbolicus $= 1$. Quartus modus præbet quatuor interſectiones, &, quia φ eſt angulus multo minor, quam ante, erit adhuc propius $\frac{a}{c} = \frac{7}{2}\pi + 2e^{-\frac{7}{2}\pi} - 4e^{-7\pi}$ atque ita porro.

His igitur monitis, in §. 96 perfectus conſenſus inter oſcillationum modos laminæ, utroque termino parieti infixæ, & laminæ liberæ deprehendetur, neque exceptiones caſuum hoc loco factæ locum habent. Dum igitur lamina utrinque fixa ita oſcillatur, ut inter oſcillandum axem vel nusquam, vel ſemel, vel bis, vel ter, &c. interſecet, tum ejus motus oſcillatorius idem erit, ac ſi eadem lamina libera ita oſcillaretur, ut axem vel in duobus, vel tribus, vel quatuor, vel quinque, punctis &c. interſecaret.

NOVA LITERARIA.

Quas nuper publice propoſuit *Heſychii* duobus Voluminibus majoribus edendi leges & conditiones *Samuel Luchtmannſius*, Lugdunenſis Typographus, cum Lectore noſtro, illarum cognoſcendarum fortaſſe cupido, en communicamus:

Operis illius, diu deſiderati, duo *erunt* Volumina, *quorum alterum nuper demum prodiit, ſic inſcriptum*: Ἡσυχίου Λεξικόν, *Heſychii Lexicon, cum Notis doctorum Virorum integris, vel editis antehac, nunc auctis & emendatis,* Hadr. Junii, Henr. Stephani, Joſ. Scaligeri, Claud. Salmaſii, Jac. Palmerii, Franc. Guyeti, Godefr. Sopingii, Jo. Fungeri, Jo. Cocceji, Jo. Fred. Gronovii, Jo. Caſp. Suiceri, Tanaq. Fabri, Corn. Schrevelii, Ed. Bernardi, &c. *vel ineditis* Henr. Valeſii, Dan. Heinſii, Phil. Jac. Mauſſaci, Thom. Brunonis, Iſaaci Voſſii, Jo. Viti Pergeri, Thom. Munckeri, Marci Meibomii, Jo. Verweji, &c. *inprimis* Ludolphi Kuſteri, Tiber. Hemſterhuſii, Jo. Chriſtiani Biel, *&c. Ex Autographis partim recenſuit, partim nunc primum edidit, ſuasque Animadverſiones perpetuas adjecit,* Joannes Alberti, *Theol. Doct. & Prof. Ord. in Academia Lugduno-Batava, cum ejuſdem Prolegomenis, & Apparatu* Heſy-

Hesychiano. Alterum prelo subjicitur. Prior Tomus, *qui nunc venalis proponitur, typorum elegantia chartæque nitore facile se omnibus commendabit. Adhibiti sunt typi novi tam ad textum, qui Græcus tantum est, quam ad Notas, quæ plurimæ sunt, maximam partem ineditæ, & quod vel ex inspecto titulo patet,* (*cui* Rich. Bentleji, Lamberti Bos, *aliorumque, nomina addi potuissent,*) *uberiores, quam vulgo ad ejusmodi Autores conferri solent. Constat hic* Tomus prior *foliis 253. Pro quolibet folio solventur* $1\frac{1}{2}$ *Stufertus; unde surgunt floreni Hollandici* 18 -- 19 -- 8.
Accedit Effigies Editoris : -- 15 -- :

f. 19 -- 14 -- 8

Qui libros Græcos typis aliquando mandarunt, non ignorant, quanto majores sumtus requirant hi typi, eorumque dispositio, & imprimendi corrigendique merces; immo videbunt, minus huic libro pretium statui, quam ceteris impositum est libris Græcis, quorum dimidia pars Latinam præterea versionem continet, minus utique sumtuosam. Prior *ille* Tomus *ab hoc ipso tempore usque ad finem Anni 1746 venalis erit florenis Hollandicis* 20, *ea tamen lege, ut, qui 1747 ante Calendas Martias anni hunc emerit, Tomi posterioris pretio deducturus sit florenos* 2, *quo jure ceteri, qui tempus illud præscriptum neglexerint, destituti erunt.* Alter Tomus, *qui reliquam totius Operis partem, una cum Indicibus necessariis, complectetur, magnitudine priorem non excedet, quin potius mole minor erit, eadem charta, &c. imprimendus; & pro ratione prioris Tomi postea venalis iis, qui nunc suum dederint nomen. Illius quoque editionem, quantum pote, adornat & urgebit Cl. Editor, qui totus in eo est, ut optatam tandem metam attingat: etiamsi tempus ipsum, per plurimas ejus occupationes, certo quidem definire nondum liceat, alias commodius in Novellis literariis indicandum. Interim, dum omnia ad manus sunt, (etiamsi quid humanitus Cl. Editori accideret,) quæ ad absolvendum librum pertinent, per triennium continuata diligentia universo operi finem, uti spes est, quam proxime imponet, ad quem nimis non esse festinandum, norunt satis harum rerum periti. Ceterum, ut quorundam desiderio satisfieret, exemplaria quædam charta majori, sive regia, sunt impressa, quorum non nisi triginta venalia prostabunt, idque pretio, ut moris est, singula (hujus Tomi prioris) florenorum Hollandicorum* 30. *Qui vero ante finem anni 1746 nomen suum dederint, Tomo sequenti (chartæ majoris) detrahent florenos* 3. *Cujuscunque autem chartæ, sive majoris, sive ordinariæ, exemplar quis elegerit, a Typographi officina illud ad se deferri quisque curabit. Qui dictis conditionibus hujus Operis copiam sibi fieri velint, Bibliopolis ex quaque urbe nobilissimis ante Calendas Martias anni 1747 nomina dare rogantur; quo temporis spatio elapso, pretii detrahendi prærogativa, superius expressa, cessabit.*

✡ ✡ ✡

NOVA ACTA ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Martii Anno MDCCXLVI.
Pars I.

NUMISMATA QUÆDAM, CUJUSCUNque formæ & metalli, Musei HONORII ARIGONI, Veneti, ad usum juventutis rei numariæ studiosæ.

Tarvisii, sumtibus Autoris, apud Eusebium Bergamum, 1741, fol.

Constat Tabulis æn. 119.

Non sunt vituperandi, sed laudandi, qui, nostris quoque temporibus, operam scientiæ numismaticæ perite navantes, prisci orbis numismata, sicut sunt, in vulgus emittunt, haud adjuncta illorum explicatione. Ea res quantum boni utilitatisque habeat, & quantum iis commodi afferat, qui vel erudiendi his studiis sunt, vel jam instituti, facile apparebit accurate id ipsum meditanti. Tali enim modo sapienter eruditorum crumenæ consulitur, cum contra, explicatione adjecta, liber plerumque in magnum volumen crescat, cujus mole fit, ut doctos emtores, qui usum librorum non magnitudine, sed bonitate, metiri solent, pretii tam ingentis sæpe pœniteat, hique ipsi, pretium internum non respondere externo, conquerantur. Præterea, in quo multum omnino situm est, juvenum negligentiæ ac desidiæ occurritur, quorum animus, demta explicatione omni, tanto vehementius impellitur, ut, in tentandis experiundisque numis ipsis, & excutiant intelligentiam suam, & ingenium acuant, & confirment judi-

judicandi facultatem. Sunt denique plerique numi, certe horum magna pars, qui nostra ætate e Cimeliis pronuntur, ab aliis jam expositi, adeo ut nihil opus sit repetito labore, nisi tot jam cognita atque trita denuo velis protrudere. Quodsi Latinæ interpretationes, quas Græcis scriptoribus antiquis citerior ætas subjicere cœpit, parum commoditatis, ut mollissime dicamus, in eruditam civitatem importarunt, cur copiosas priscorum numismatum explanationes, quarum quidem numerus satis amplus est, tantopere expetamus, quibus, haud ignorat optimus quisque, magis impediri juventutem, quam juvari? Quare & *Prosperi Parisii rariora magnæ Græciæ Numismata*, & *Jacobi Biai Numismata Imperatorum Romanorum*, & *Numismata moduli maximi ex Cimeliarchio Ludovici XIV*, & *Pauli Patavii Numismata vetera atque nova*, & *Philippi Parutæ Numismata Siciliæ*, & *Laurentii Begeri Herculem Ethnicorum*, & *Hermolai Pisani rariora Romanorum Imperatorum Numismata maximi moduli*, & alias denique numorum collectiones, sine ulla divulgatas explicatione, valde prodesse iis posse, qui aliqua cupiditate studii numismatici tenentur, extra dubitationem positum est.

His, quorum est a nobis facta mentio, jure atque merito aggregamus Clarissimum Eruditissimumque Venetum, *Honorium Arigonum*, hocque jucundius aggregamus, quod hoc certissimo documento admonemur, eum gloriam Italorum antiquam, quos principes excolendæ antiquitatis, in numismatibus sitæ, exstitisse, nemo negat, suo quoque, tam bono & præclaro, exemplo egregie tueri. Hic, quantum emolumenti ex Museo suo amplissimo, pretiosisque ac rarioribus eruditæ vetustatis spoliis quantumvis onusto, exspectandum sit curiosis harum deliciarum amatoribus, ipse accurate eleganterque declarat, editis his, quos in manibus habemus, cujuscunque formæ & metalli Numis elegantissimis, tanquam parte aliqua grandioris operis, quod molitur. Qualis hic sit liber, quale præterea institutum Cl. Autoris, quantoque cum fructu liberalioris disciplinæ conjunctum, age, percipiamus jam ex pererudita, quam huic suo libro præmisit, Præfatione.

Aperit

Aperit nobis Myſtagogus Muſeum, quod Numis antiquis Pag. 3.
totum refulget, non brevi adeo tempore, nec mediocri labore, comparatis, ſed aſſidua plurium annorum cura, & ingenti pretio, congeſtis, inſtitutis 25 per Italiam peregrinationibus, quas idem venerandus Senex, cum ſeptuaginta, amplius, annos jam habeat, nova inveniendi acquirendique cupiditate inflammatus, nondum intermittit. Quibus quidem fructuoſiſſimis, iisque repetitis, per Italiam itineribus, quæ *ἱϛορίας ἕνεκα* ingreſſus fuerat, fit, ut ingentem ſibi theſaurum deponat veteris ævi numiſmatum, qualem ſibi plures optent, quam acquirant. Diu ſecum deliberavit, num hæc ſint edenda, dubius de publica doctorum hominum approbatione. Noverat enim faſtidioſum hujus ſeculi palatum, nec ignorabat, numerum numorum tam grandem, ſi edendi ſint, plus exigere pecuniæ, quam ferre privatæ fortunæ poſſint facultates. Moverunt eum tandem partim preces amicorum, partim ſua ipſius cupiditas adjuvandi augendique rem numariam. Sic illud nunc agit, quod optimus ac prudentiſſimus quisque, ut non ſibi ſolum, ſed publicis eruditorum commodis, velit conſultum. Neque tamen omnes ſuos numos, quorum amplius viginti millia poſſidet, conjunctim unoque velut adſpectu in hoc volumine ſpectandos præbet, maxima horum parte jam ab aliis divulgata. Ex multis aliquos ſelegit, qui apud editores numorum fortaſſe non inveniantur. Hos, ſi raritate non commendentur omnes, tales tamen eſſe contendit, qui uſui eſſe 4.
poſſint. Neque eos, ait, convenire cum his, quos alii dederunt. Poſſe multa ex eisdem cognoſci, quæ ceteri Numographi prætermiſerint. Diverſa genera Numorum hic collecta dari, quos apud alios ſparſim reperias. Siſtitur autem ſola *prima Pars*, quæ ſi non diſplicuerit juſtis harum rerum cenſoribus, ſequentur poſthac Numi Imperatorum, aliique forte mille, in Coloniis 5.
Græcisque Urbibus cuſi. Adjungentur Conſulares Numi. Qui omnes nequicquam apud *Vaillantium* quæruntur. Nec deſiderabuntur Ægyptiaci Numi, ex quibus poſſit contexi omnium fere Imperatorum Romanorum Chronologia uſque ad *Conſtantinum* & *Maximianum*, Cæſares, quorum ſub imperio cudi numiſmata

in Ægypto defierunt. Porro fpectabuntur Numi Imperatorum Romanorum, a *Mediobarbo* atque *Bandurio* non expofiti. Neque omittentur poft *Anaftafium* percuffi, quamlibet invenufte. Scenam claudet Numifma, unicum & fingulare, *Conftantini XI Palæologi.* Adjicientur, velut per lancem faturam, plures alii Numi, ut Conturniati, omiffi ab *Havercampo*, etiam Regum, Urbium, Populorum, quos nullusdum edidit; præterea Phœnicii, Punici, Hifpanici, Arabici, alii incerti. Rari etiam comparebunt, iique felecti, raro, aut nunquam, obvii in eruditis Cimeliis. Elegantiæ Numifmatum typi formarumque nitor refpondebit, quibus in exprimendis ut accuratiffime fingula obferventur, fumma cura a Clariff. Autore
Pag. 6. adhibebitur. Totum illud Opus, quod, folo virtutis amore, literisque ferviendi ftudio, fufceptum ab fe, Doctiff. *Arigonus* prædicat, hunc ad modum inftruetur, ut, appofitis literis, fingulorum numorum indicetur magnitudo, literæ, non bene apparentes, punctis demonftrentur, quæ defint, non ex-
7. primantur. Animadverfiones, quæ univerfo labori lumen afferant, Autor promittit, qui fidem etiam horum Numifmatum, optimorum judicio Antiquariorum exploratam confirmatamque, præftat, ceterum, benignam correctionem fibi non
8. ingratam futuram, fignificat. Sperat idem, fore, ut alii fortaffe, fuo hoc exemplo, excitentur, ut, quæ in gazis condita adhuc fervent, patiantur aliquando lucem adfpicere, jurisque publici fieri. Optat ergo vehementer, ut *Petrus Marcellus*, ut *Marcus Antonius Diedus*, ut *Petrus Garzonus*, ut *Antonius Savorgnanus*, ut *Apoftolus Zenus*, ut alia denique Italiæ lumina, Numophylacia fua in lucem prodire jubeant. Summam dedimus Præfationis, quæ fcriptorem prodit, non modo doctum & limatum, fed etiam ingenuum, candidum, fincerum, modeftum, eum denique, cujus fimiles multos nobis valde optemus. Certe, quam egregio conatu promovere integram Numorum veterum cognitionem & velit, & poffit, indicio eft tam ea, quam enarravimus, Præfatio, quam illa ipfa *prima Pars* Numifmatum, de qua nunc eft exponendum.

Liber eft omnis divifus in Ordines *octo*, quorum *primus*, *Tabu-*

Tabulis XII æneis conſtans, *Numos* continet *Urbium & Populorum antiquiſſimos*, conflatos ex ære gravi, quibus vetuſtiſſimi Romani, ceterique Italiæ ſeſſores, in negotiationibus loco numorum uſi ſunt, ut Aſſes, Semiſſes, Trientes, Quadrantes, Sextantes, Uncias, cum antiquis aliis numis æneis, ante primum bellum Punicum cuſis, Sextantariis, Uncialibus, Semiuncialibus, etiam minoris ponderis numeralibus notis impreſſis. Ex quo judicari poſſe, Cl. Autor oſtendit Præfationis *pag. 6*, Aſſes librales, ac Semiſſes, priſcis etiam temporibus exſtitiſſe, & ad noſtram permanſiſſe memoriam, quod utrumque tamen Doctiſſ. *Vaillantius*, in Familiarum Numos præfatus, adduxerat in dubitationem. Nolumus multos ex his Numis deſcribere, qui antiquam produnt ſimplicitatem, & plerumque *caput Jani Bifrontis*, in averſa *navem*, præferunt, eam videlicet notam, quam, inde a Regibus, veteres Romanorum numos geſtaſſe, ex *Plinio*, *Ovidio*, atque aliis, tritum eſt. Tantum attingimus numum *quintum* & *ſextum Tabulæ XVI*, cujus utriusque adſpectus erudire nos poteſt, quem ad modum cæſtus fuerit manibus athletarum alligatus. Unum præterea obſervamus, numos hos ea quoque nota vetuſtatis ſuæ luculentum indicium dare, quod omnes fere inſcriptione carent.

Jam tranſitur ad *ſecundum* Ordinem, qui *antiqua Urbium & Populorum Numiſmata, cum notis numeralibus, Tabulis XII* complectitur. Hæc quidem prioribus illis non valde ſunt abſimilia, ſed tamen præterea quiddam elegantiæ atque varietatis habent. *Prima* ac *ſecunda Tabula*, cum parte *tertiæ, Janum* eundem, cum navi, in aſſibus monſtrant. In *Tab. VIII num. 6* aquila exhibetur, leporem unguibus tenens atque dilanians, in Agrigentinorum numiſmate, quod devictæ gentis eſt ſymbolum. *Tab. IX num. 2* Romæ caput galeatum, in averſa noctua cum ramo oleæ, συμβολικῶς, ut, *Minervam Paciferam*, intelligas, cultam a Teatenſibus fuiſſe, quorum hic eſt numus. *Quintus* ejusdem *Tabulæ Vulcanum* dat, cum inſignibus ejus in averſa, malleo ac forcipe, addita etiam voce ΛΥΜΝΟC. Lemnii enim, ſicut accepimus, *Vulcanum* maxime, quod is eam in inſulam cœlo deturbatus ab irato *Jove* fin-

 gitur,

gitur, ſunt venerati. *Tab. XII num. 1* Cælinenſes tropæum ponunt, quod ad *Herculem* pertinere, adjecta clava ſignificat.

Sequuntur, Ordine *tertio*, *Numiſmata Urbium & Populorum ſine numeralibus notis*, *Tabulis XXIII*, quæ ſelectiſſima ſunt, rariora etiam, ſuoque nitore atque elegantia valde nos trahentia. Dabimus quædam ex his quoque ſpecimina. Exſtat *Tab. I num. 6* præclarus numus Ægienſium, isque perrarus, ceterum in titulo, quod venia Cl. *Arigoni* ſit dictum, paulisper mutilus. Cernitur *Jupiter*, juvenili ac viridi forma, nudus etiam, fulmen dextra vibrans, læva aquilam ſuſtinens. Scribitur in ambitu: ΘΕΟΣΙΟΣ ΚΑΝΤΑΙΟC. At enim, refingenda hæc eſſe, ſcribendo ΘΕΟΞΙΟΣ ΚΡΗΤΑΙΟΣ, tam *Jovis* imberbis effigies ſuadet, quam inprimis numus Ægienſium Græcus, cum eodem titulo, quem *Ez. Spanhemius*, ad *Callimachum*, commemorat. Intelligitur *Jupiter Creſcens Cretenſis*, quod *Jovis* epitheton numi Romanorum haud ignorant. Verum hæc mittimus, quæ ſine dubio Cl. Autoris ſolertia multo luculentius, in Animadverſionibus, expediet. In eadem *prima* Tabula numus *nonus*, qui eſt Albiopolitanorum, *ſceptrum* effingit, non rudi expreſſum Minerva, ſed elaboratiore forma, quod aliquanto rarum in numis. In *decimo* numo *Apollo* ſtat, radiato capite, pharetra a dextro humero ſurrecta. Siniſtra manu lyram tangit, repoſitam in Parnaſſo monte, ſicut videtur. *Tab. III num. 6* eſt Apolloniatarum Siciliæ. Lyra hic ſpectatur pentechordos, ut, ad *Apollinem* retuliſſe illos originem ſuam, appareat. *Tab. IV num. 7* Athenienſium. Senex in ſella, ſeminudus, macilentus, barbatus, pileatusque, cum libello in ſiniſtra. Vide, num ſit *Pythagoras*. *Tab. VII num. 3* numus Chiorum, ſane elegans. *Homerus*, tanquam meditabundus, ſedens, capite nudus, tectus amiculo, & in libro legens. Titulus, ΟΜΗΡΟC. *Tab. XI num. 1* Gortynæorum. Vir nudus in arbore inſidet, quæ multos ſe diffundit in ramos, in averſa *Europa* cum velo, tauro vecta, adſcripta voce ΓΟΡΤ. Hic, ſi per Doctiſſ. *Arigoni* humanitatem licet, dicemus, *Jovem* ſpectari, quem cum *Europa*, in agro Gortynenſi, ſub platano arbore, concubuiſſe, *Theophraſtus* atque *Plinius* referunt. De

que

quo differit, ad Cyrenaicum Vatem, *Spanhemius. Tab. XII num. 4* Lacedæmoniorum. Sunt duo capita *Castoris* & *Pollucis*, laureata & pileata, cum stellis impositis. Hi nimirum Lacedæmone oriundi putantur, ob eamque causam *Λακεδαιμόνιοι* a *Callimacho Theocrito*que usurpantur. Numus *sextus* illius *Tabulæ* habet caput laureatum, cum epigraphe ΕΦΟΡΩΝ. Ex altera parte *Diana* venatrix, cum voce ΛΑ. ut continuo *Ephoros* agnoscas, summum *Lacedæmoniorum* magistratum. *Tab. XVI num. 2* Milesiorum. *Homerus*, isque sedens, legit in libro, sicuti supra in Chiorum numo, hic tamen præterea baculus adjicitur. In ejusdem *Tabulæ* numo *sexto* cernitur aquila, in aversa ΜΥΛΑΣΣΩΝ, cum tridentis superiore parte. Spectat aquila ad *Jovem*, cujus magnam apud Mylasenses fuisse venerationem, *Septimii Getæ*, atque *Hecatomni*, Regis Cariæ, numi, apud *Buonarrotam*, *Spanhemium*, *Seguinum*, *Petitum*, *Begerum*, luculenter demonstrant, qui *Jovem* effingunt, stantem in templo, cum hasta, quæ interdum ad tridentis formam accedit, & titulo ΜΥΛΑΣΕΩΝ. Quod ideo etiam monemus, ut appareat, rectius in *Arigoniano* numo ΜΥΛΑΣΕΩΝ scribi, quam ΜΥΛΑΣΣΩΝ. Quæ quidem scriptio utrum in ipso archetypo exstet, an vitio Chalcographi inducta sit, nemo judicare melius potest, quam ipse Possessor Clarissimus. *Tab. XIX num. 2* Remensium, cum tribus capitibus, &, in aversa, cum bigis. Qui numus in rarissimis omnino numerandus est, quod, quo plura numus habet capita, eo rarior ponitur, ut Antiquarii sciunt. *Tabulæ XX numus 7* prorsus elegans. Manum ostendit, cæstu armatam, cum ramo palmæ, qui subjacet, ut, luctatione præmium acquirendum esse, declaretur. *Tab. XXI num. 10* Thessalorum, cum equo, symbolo illorum numismatum frequentissimo. Thessali enim maxime equis, quos optimos eorum terra alebat, delectari sunt soliti, unde eis Ἱππικὴν, tanquam proprium studium, *Maximus Tyrius* tribuit.

Sed hæc satis sint. Veniamus ad *Numismata Deorum*, *Heroum*, *Deæ Romæ*, *Populi & Senatus*, quæ in Ordine *quarto*, *VIII Tabulis* comprehensa, cernuntur. *Tab. I num. 1* caput

put

put *Serapidis*, cum calatho, DEO SARAPIDI. In aversa *Isis*, velum navis expandens, ob inventum velorum usum. Numo *secundo* ejusdem *Tabulæ* caput *Æsculapii* apparet, laureatum, &, quod rarius, *cornutum*. In altera parte serpens, perpetuus *Æsculapii* comes, cui, revoluto in spiras, insidet noctua, id est, *Minerva*, quam veteres, ob repertæ Medicinæ opinionem, *Medicam* dicunt, cumque serpente pingunt, atque *Æsculapio* ipsi, etiam in numis, ideo adjungunt. *Quintus Numus Tabulæ I* a Thessalonicensibus cusus est. Stat KABEIPOC, ut titulus habet, qui malleum sinistra tenet, dextra, nescimus quale, animal, quod in caudam piscis exit. Cabiros autem, ut alibi locorum, sic Thessalonicæ inprimis, cultos fuisse, notum est. Sed monstrum illud marinum, quod in *Arigoniano* numo additur, num ad tutelam navigantium, Cabiris adscriptam a veteribus, commode referri possit, exspectandum potius ex Animadversionibus Cl. Autoris, quam a nobis certo definiendum. Haud prætereundus videtur numus *sextus*, ideo potissimum, quod multo est expressior ceteris numi ejusdem ectypis. Cernitur caput cornutum, circumscriptis literis ΘΕΟΥ ΠΑΝΟC. *Graverollus* atque *Rigordus*, quorum de hoc numo controversiam in *Actis* nostris, *Suppl. Tom. II pag. 369, 372*, exposuimus, in id consentiunt, *Isidis* esse caput, idque partim glabra facie, partim mammis protuberantibus, partim etiam ipsis cornibus, confirmari censent. *Panis* autem nomen quomodo eidem Deæ possit attribui, id quoque probare student. At vero, tametsi constet, veteres, non modo Ægyptios, sed Assyrios etiam, atque alios populos, *Isidi* cornua dedisse, quod tam ex *Herodoto*, quam *Libanio*, pervulgatum est, & prisca pictura *Isidis Begeriana* luculentius demonstrat, hoc tamen in numismate *Panem* potius ipsum effingi, non solum titulus est indicio, verum inprimis etiam icon *Arigoniani* numi, quæ faciem ostendit minime muliebrem, ut apud *Graverollum*, sed caput senis, barbatum rugosumque, & cornutum, ut Deum Arcadiæ quasi vivum adspicias. Gratulamur ergo Cl. Possessori hunc egregium numum. *Tab. IV num. 10* caput comatum barbatumque,

CIΠΥΛΟC.

CΙΠΥΛΟC. Hunc Sipylum Cl. *Arigonus* in viris illuſtribus numerat. Poſſis tamen cogitare forſan de Genio montis Sipyli, quem *Begerus* ad *Florum*, aut de *Jove* ipſo, culto a Sipylenſibus, quem *Nonnius* ad *Goltzium*, in numis hujus populi invenerunt. Nihil definimus.

Exſpectant nos, in *quinto* Ordine, *Numiſmata, in Coloniis percuſſa*, eaque elegantiſſima, quæ *XII Tabulis* conſtant, neque a *Vaillantio* ſunt exhibita. Quorum quidem plurima ad Corinthum Coloniam pertinent. Ex his quoque, age, videamus quædam. *Tab. II num. 3* caput *Tiberii*, corona radiata, cum ſtella atque fulmine, ſymbolis Ἀποθεώσεως. *Tab. III num. 15* Corinthiorum. Mons, in eo templum tetraſtylon, cum imagine *Veneris*. Hic eſt ille mons, quem *Acrocorinthum* appellatum, *Veneris*que fano fuiſſe celebrem, *Strabo* atque *Pauſanias* memoriæ prodiderunt. *Tab. IV num. 3 Minerva*, cum haſta & ſcuto, inſiſtit in navi, comite noctua, addito etiam tropæo. Ita victoria navalis celebratur in hoc numo. Nam res nautica, ſicut *Maximus Tyrius* atque *Ariſtides* teſtantur, *Minervæ* putatur eſſe inventum. Quare etiam Athenienſes *Palladis* imaginem navibus ſuis, loco tutelæ, imponunt, ut partim veteres Græci ad *Ariſtophanem*, partim numi Attici, declarant. Ejusdem *Tabulæ* numus *decimus tertius*, qui Corinthius eſt, templum habet, in quo *Neptunus*, Numen Corinthiorum, in delphino recumbit. Cernitur, in tecto templi, ab utraque parte, delphinus. Solent enim inſignia Deorum fanis adjungi, ut aquila, vel fulmen, in *Jovis*, gallus, vulpes, caduceus, in *Mercurii*, & ſic in aliis denique. *Tab. V num. 12* rurſus *Neptunus* cum delphino, inter duas arbores; ad pedes jacent palma & corona. Indicantur Iſthmia, ſeu ludi, quos huic rectori maris inſtituit CLI COR. *Colonia Julia Corinthus*, ut titulus monet. *Tab. XII numus 12* inſignis eſt, & plane aureolus. Cernitur arbor, inter duas rupes, non ita procul canis, ante conchylium. Titulus numi: COL TYRO MET. Arbor, licet minus accurate hic expreſſa, *palma* eſt, quam in Tyriorum numis crebro ſpectamus, quod ille tractus adeo magno hujus arboris proventu

O

ventu fœcundus fuit, ut Epigramma *Meleagri* ἀνέκδοτον ipsam *patriam palmarum* in Tyro reperiat. *Duæ rupes* situm Tyri informant, quam in rupibus, quæ *Scalæ Tyriæ* usurpantur, & quo ipsum urbis nomen צור respectum habet, excitatam fuisse, accepimus. *Canis* autem, qui, *conchylio* adstans, usum purpuræ, ab *Herculis* Tyrii cane patefactum, designat, argumentum dat judicandi de pretio numismatis *Arigoniani*, cum canis quam rarissime, ut *Jobertus* monet, in numis Tyriis exstet.

Jam succedat Ordo *sextus*, qui nobis ostendit, *XV Tabulis*, *Numismata Imperatoria, in Græcis Urbibus percussa*, & a *Vaillantio* non edita. *Tab. I num. 10* ΣΑΜΙΩΝ. Pavo, cum gladio, id est, *Juno* regina, in Samo insula religiose culta. Unum hic, in numismate cetera nitidissimo, summonemus, quod, credimus, non moleste feret humanissimus *Arigonus*. *Sceptrum*, non gladium, veteres numi, apud *Goltzium* atque alios, *Junoni* dant, tanquam reginæ. Quod quidem sceptrum cum in eo numo, de quo loquimur, sit in gladium commutatum, error ille sitne ipsius archetypi, an sculptoris, non facile est judicatu. Exspectat ea res limam judicii *Arigoniani*. *Tab. IV num. 5* mensa bipes, in qua jacet fulmen, ΣΕΛΕΥΚΕΩΝ ΠΙΕΙΕΡΙΑC. Est hæc mensa ex earum numero, quæ ararum vicem usumque olim obtinuerunt, sterniturque *Jovi* τῷ Κεραυνίῳ, seu Fulminatori, qui cultus in Seleucia est, teste *Hesychio*. Cujus generis mensas, *Jovis* honori dicatas, alii quoque Seleucensium numi, apud *Spanhemium Norisiumque*, modo cum duobus, modo cum quatuor, pedibus, ostendunt. *Tab. XII, 10,* numisma *Philippi* senioris, valde rarum. Cernitur, in aversa parte, Mars, galeatus, nudus, & gradivus, dextra hastam, sinistra clypeum, &, quod animadvertendum maxime, *scalam* in ulnis, gestans, pede in colliculum nixus. Titulus hic est: ΒΙΖΥΗΝΩΝ, *Bizyenorum,* populi Thraciæ. Numum, hujus similem, sed *L. Sept. Severi*, edidit e Cimeliis Schuarzburgicis, ac singulari, ad Illustriss. *Jo. Henr. a Timæs,* Epistola descripsit, *Joannes Christoph. Olearius*, Jenæ A. 1696, ubi eum dicit rarissimum, nec adhuc a quoquam editum.

tum. Credit idem, latere sub scala singularem *Martis* appellationem, videlicet *Expugnatoris*, quod urbes atque mœnia, scalis admotis, expugnentur. Hinc autem apparet, quantum, in hoc numo, cimelium Cl. *Arigonus* in Museo suo servet.

Properamus ad *Numismata* alia, *in Coloniis cusa*, nec relata a *Vaillantio*, quæ, *XIII* delineata *Tabulis*, dat Ordo *septimus*. Hic Cl. Autor præmittit aliquod Antelogium, seu, ut ipse vocat, *Monitum*, ubi occurrit dubitationi, si quis putet, numos eosdem apud *Vaillantium* spectari. Ostendit, cuncta, quæ hic edantur, numismata non semper esse omnino a *Vaillantianis* diversa, ea tamen, adjungit, aut non habere *Vaillantium*, aut non ita habere. Quædam horum esse diversa typo, quædam titulo, alia in adversa parte differre, alia in aversa. In nonnullis caput effingi laureatum, radiatum, nudum, rursus in aliis cerni literas, numeros, titulos, Tribunitias Potestates, Consulatus, nomina Cæsaris, Imperatoris, Augusti, & complura alia generis ejusdem discrimina. Quæ quidem cuncta tanta animi moderatione a Peritiss. Antiquario nostro dicuntur, quanta virum decet sapientem, studiisque perpolitum humanissimis. Verum numos quosdam ex his adspiciamus, delectu habito. *Tab. II, 2*, numus *Augusti*, cum Siglis PSSC. Dubium, quomodo legas. *Vaillantius* ita: *Posuere Suffetes Carthaginenses. Harduinus* autem: *Poni Suo Sumtu Curavere.* De quo numo, atque alio *Tiberii*, eisdem literis signato, scripsit nuper aliquis Vitembergæ, qui rationem Sufetum explicavit. Nec vero Cl. *Arigonus* suam hac de re sententiam erudito orbi invidebit. *Decimum* ejusdem *Tabulæ* numisma, a Corinthiis percussum, *Jovem* habet nudum, cum hasta & aquila, eumque stantem. Adscriptum est: JUPITER LIBERATOR. Hic nimirum ille est, qui in *Grajorum* Numis dicitur ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ. *Tab. V num. 3* Dioscuri, stantes cum hastis, sedet aquila in medio, qui horum ortum a *Jove* designat, quo etiam alii numi valent, qui modo *Jovi* sedenti adstantes faciunt Dioscuros, modo eisdem fulmen *Jovis* apponunt. *Tab. VII num. 2* Antiochensium, in *Severi* honorem cusus. Cernitur *Deus Lunus*, id est, figura vi-

rilis, seminuda, dextra hastam, læva globum cum Victoriola, tenens, tecta pileo Phrygio. Dorso adhæret luna falcata, cujus cornua eminent utrumque humerum. Ad pedes conspicitur gallus a dextra, & a sinistra columna. Egregius sane numus, multisque aliis in hoc genere anteferendus. Quanquam enim etiam apud *Spanhemium*, *Seguinum*, *Patinum*, *David. Millium*, *Vaillantium*, *Norisium*, Deus *Lunus* in numis exprimitur; non tamen hi symbola illa omnia ostendunt, quæ in *Arigoniano* simul apparent, nec seminudum dant, sed vestitum, omissa etiam columna. Ut ergo hic numus haud mediocre decus addat *Arigoniano* Museo. *Tab. XI num. 7* Berytiensium. Imago Deæ *Astartes*, quæ in Numinibus Berytieorum numeratur, in templo cernitur. Sed, in aditu fani cum actuaria navis effingatur, templum fuisse ad oram fluvii situm, facile cognoscitur.

Superest, ut *octavum* Ordinem breviter perlustremus, quo *Numismata alia Imperatoria*, *in Græcis Urbibus cusa*, *XV Tabulis* exhibentur, eaque diversa a *Vaillantianis*. Sunt hi quoque numi egregii, quorum e multitudine paucos tantummodo, pro instituti nostri ratione, seligemus. *Tab. I, 4*, numus *Augusti*, cum epigraphe: ΑΠΟΛΛΟΝΙΟϹ ΑΦΡΟΔΙϹΙΕΟΥ ΥΙΟϹ. Animadvertendum, suppleri ellipsin nominis Υἱὸς, quod in ceteris numis plerumque omitti solet. Sic unus numus, ut sæpe fit, potest alios plures explicare. *Tab. III num. 9 Diana*, cum hasta, arcu, pharetra, ceterum *cervino* capite, cum quatuor *cornibus*, quod singulare & rarum. *Tab. XIII, 9*, numus *Philippi* senioris, sane elegans. Sedet, cum hasta & aquila, *Jupiter* in templo sex columnarum, circumscriptis his literis: ΔΙΟϹ ΚΑΤΕΒΑΤΟΥ. Infra legitur: ΚΥΡΡΗϹΤΩΝ. Nempe *Jupiter* cum fulmine, cognomento Καταιβάτης, de quo singularem scripsit *Petrus Burmannus* Dissertationem, in Cyrrhestensium numis, apud *Patinum*, *Vaillantium*, *Begerum*, & alios, obvius est, videturque illud nomen *Jovi*, per κακοζηλίαν, adscriptum, ex pervulgata fama de Jehova, descendente cum tonitrubus in montem Sinai. *Tab. XV num. 5 Saloninæ.* Templum, in quo stat persona virilis. Titulus numi aliquantum detritus, ex quo hæc legi possunt:

CTP

CTP ACIAPX A. *Sub Magistratu Asiarcha primum.* CAITTHNΩN subscriptio habet, quæ quidem nobis suspecta videtur. Haud moleste, opinamur, Cl. Autor feret, si de alia lectione cogitandum putemus. Nam, cum Asia sola Proconsularis Asiarchas habuerit, nec antiquum æs, præter Smyrnensium, Sardianorum, Pergamenorum, Trallianorum, Cyzicenorum, Laodicensium, Hypæpænorumque, Asiarchas, quosquam commemoret, nullo negotio assequimur, non posse Saitenses, populum Ægyptiacum, in hoc numo tolerari. Itaque expediet, revocasse veram, ut nos quidem arbitramur, scriptionem, ΣΑΡΔΙΑΝΩΝ.

Possunt hæc, quæ attulimus, specimina sufficere, ad excitandam, in eruditis harum mercium æstimatoribus, cupiditatem evolvendi has Tabulas Numismatum, quæ quidem ut nos (non est enim celandum,) incredibiliter delectarunt, sic non possumus easdem illas omnibus atque singulis, qui literis favent, majorem in modum non commendare. Dignus est liber, qui a studiosis artis numismaticæ cupide diligenterque teratur. Sed ex eodem facile est judicare de præstantia *Arigoniani* Musei, quod haud vulgaribus est refertum opibus, sed rariora maxime numismata, & non obvia, condit in penetralibus suis, eoque in principibus Museis Italorum privatis illustrem locum obtinet. Diximus interdum, in his recensendis numis, quid nobis videretur. Quod factum haud fuisset, nisi de Doctiss. *Arigoni* singulari humanitate, cui non displicet amica correctio, satis nobis, ex Præfatione, constaret. Quemadmodum autem Cl. Autor, edito hoc Volumine, magnam a doctis viris gratiam inibit; sic, idem ut de Museis suis numariis ceteri faciant Itali, & optandum vehementer, & sperandum, est. Ceterum septuagenario Seni, qui, ut diximus, plura molitur, ut inter nobilissimos conatus adsint aptæ commodæque vires, respondeat prospera valetudo, faveat fortuna, id quidem nos cum optimo quoque habemus in votis, qui, toto absoluto Opere, animadversionibusque illustrato, amplissimum ejus in omni elegantiorum literarum studio usum futurum, spe certa auguramur.

MEMOIRES DE LITERATURE &c.

hoc eſt,

DISSERTATIONES, IN ACADEMIA INSCRIptionum & literarum humaniorum publicatæ inde ab anno 1726 uſque ad finem anni 1730.

Tomus VIII.

Lutetiæ, in typographia Regia, 1733, 4 maj.

Alph. 4 plag. 2.

Offeruntur hic nobis quadraginta Diſſertationes eruditiſſimorum hominum eruditiſſimæ de argumentis & cognitu utilibus, & lectu perjucundis. Inprimis, qui antiquiſſimam amant Hiſtoriam literariam, & multas & delicatas hic ſibi apponi dapes gaudebunt, ſeque incendi ſentient ſimilia conandi cupiditate maxima. Et in *prima* quidem, *Bougeantio* potiſſimum Jeſuitæ oppoſita, *Burettius* ſententiam fert de pluribus recentiorum libris, Muſicam veterum deſcribentium. In *ſecunda pag. 27 ſeq.* idem *Plutarchi* librum *de Muſica* (quem a ſe ait in linguam Gallicam traductum eſſe,) ſuo ſubjicit examini, ſummoque ſtudio contendit, verum hunc eſſe *Plutarchi* fœtum, non ſubdititium. Idem in *tertia pag. 44* hiſtoriam hujus libri literariam perſequitur, docens, quando primum & quoties deinceps typis exſcriptus fuerit hic liber, quæ & quot ejus exſtent verſiones, & quanti quæque ſit pretii, qui denique annotatis eum & qualibus illuſtrarint. Idem, in *quarta pag. 63* de ſymphonia Muſicorum veterum diſputans, cuidam reſpondet Societatis Jeſu monacho, qui contra ſe acriorem ſtrinxerat ſtilum in Commentariis Trivoltienſibus. In *quinta* idem Autor *pag. 80* libri *Plutarchi*, quem modo laudavimus, exhibet analyſin. In *ſexta pag. 97* diſſerit *Sallierius* de pictura veterum & ſculptura perſpectiva, utramque priſcæ ætati fuiſſe cognitam, copioſe docens contra *Perraltum*. In *ſeptima pag. 109* de vita & ſcriptis *Euhemeri* diſſerit *Sevinus*, inque *octava pag. 118* de *Phylarchi* vita ſcriptisque; quem vix mediocres inter Græciæ ſcriptores referendum eſſe, exiſtimat. Idem in

nona

nona pag. 126 de *Callisthenis*, & in *decima pag. 144* de *Tyrtæi*, vita & scriptis commentatur. Ac, hunc fuisse Athenis natum, docet initio. Tum, quo tempore vixerit, constituit. Hinc in ejus historia a veris sejungit falsa, multasque eliminat fabulas. Tandem ita, ut Critico dignum est, de *Tyrtæi* disputat scriptis, ac præcipue de carminibus ipsius bellicis, tanti olim æstimatis Lacedæmone. In *undecima pag. 157* vitam *Demetrii Phalerei* describit *Bonamicus* accuratissime. In *duodecima pag. 178*, an duo fuerint *Zoili* Homeromastiges, disquirit *Hardionius*. Docet, vulgo confundi *Zoilum* cum alio *Zoilo* antiquiore; alterum *Platoni* fuisse æqualem, alterum *Ptolemæo Philadelpho*; priorem, eloquentiæ laude conspicuum, censorem fuisse *Homeri* justum ac moderatum; posteriorem autem imperitum & stulti fastus plenum summi Poetæ contemtorem. In *decima tertia pag. 188* hanc quæstionem excutit *Vatryus*, an tragœdiam constare quinque actibus necesse sit. Hic, præmisso de natura tragœdiæ sermone, negantem tuetur sententiam, causasque suppetere posse contendit, cur alia tragœdia plures, quam quinque, habeat actus, alia pauciores. In *decima quarta* Dissertatione idem *pag. 199* de veteris tragœdiæ choris agit, eorumque utilitate, eamque tragœdiæ nostræ ætatis, choris carenti, præfert. Idem in subsequenti *pag. 211* de tragœdiarum apud veteres recitatione, sive pronuntiatione, agit, docens, recitatas olim fuisse in theatris tragœdias non usitato sermone, sed vero cantu. In *decima sexta pag. 224* de *Agamemnone*, tragœdia *Æschyli* obscurissima, disserit *Salierius*; ac notas *Casauboni* ad hanc tragœdiam promittit, quæ conservantur in Bibliotheca Regia. In *decima septima pag. 243 Euripidis Medeam* contemplatur *Hardionius*, ita ejus patrocinium suscipiens adversus *Petrum Cornelium* ac *Dacerium*, ut contendat, hanc *Euripidis* tragœdiam omnibus esse numeris perfectam, eique nullam veterum tragœdiarum, quæ quidem supersunt, jure præferri. In *decima octava pag. 264* idem disserit de *Euripidis Andromache*, deque ea aliam exspectare nos jubet Dissertationem, habituram & animadversiones exegeticas & correctiones e pervetusto quodam Regiæ Bibliothecæ

thecæ MSto Codice. In *undevigesima pag. 276* disputat idem de choro hujus *Andromaches;* ubi ipsi occurrit occasio, accurate confutandi vulgarem de bigamia *Socratis* fabulam. In *vigesima pag. 288* comparat *Racinius Iphigeniam Euripideam* cum *Raciniana*, longeque præfert *Euripidis* tragœdiam tragœdiæ Poetæ sibi cognominis. Idem in *vigesima prima pag. 300 Euripideum Hippolytum* cum *Raciniano* confert, laudeque *Euripidi* tributa maxima, *Racinianam* adscribit sociam tragœdiis præstantissimis. In *vigesima secunda pag. 314* de cursibus equorum & curruum in ludis Olympicis præclare disputat *Gedoynus.* In *vigesima tertia pag. 341* observationes exhibet *Barrius* ad *Herodotum* de intervallo Sardium & Susæ urbium, deque fluminibus Haly, Euphrate, Araxe, & Phaside. In *vigesima quarta pag. 363* ad *secundi Libri Livii Caput 18, 19, 20, & 21*, annotationes exhibet *Curneus.* In hac historiæ Romanæ parte cum *Livio* vehementer adversari videatur *Dionysius Halicarnassensis;* Noster viam invenit, eos redigendi in concordiam. Illud tamen addit, meliori ordine majorique cura, quam *Livium*, enarrasse hanc historiam *Dionysium.* In *vigesima quinta pag. 372* de *libra* veterum Romanorum disputat *Barrius*, itemque de aliquot veterum mensuris, inprimis de *chœnice.* Quibusdam, autore *Budæo*, arbitratis, libram Romanam habuisse centum denarios, aliis nonaginta sex, aliis denique octoginta quatuor, mediam Noster amplexatur sententiam, nec eam solum munit gravibus argumentis, sed etiam a quibusvis objectionibus defendit. In *vigesima sexta pag. 403* idem disputat distincte de Romanorum Imperatorum diversis Galliæ in provincias divisionibus, cum aliorum, tum præcipue *Antonii Pagii*, errores notans ac refellens. In *vigesima septima pag. 430* de limitibus regnorum Francici & Gothici suam exponit stabilitque sententiam *Mandagorsius.* In subsequenti *Lancelotus pag. 450*, excussis eorum argumentis, qui *Genabum*, veterum Carnutum oppidum, habent pro hodierna urbe *Gien*, docet perspicue, *Genabum* esse *Aurelianum*, *Orleans.* In undetrigesima *pag. 464* demonstrat *Foncemagnius*, regnum Franciæ primam stirpem Regiam habuisse hæreditarium

rium pariter & succeſſivum. Jam in *ſexto* horum *Commentariorum Tomo* publicata eſt ejus de hoc argumento Diſſertatio. Cum autem ibi ſimpliciter demonſtratam exhibuerit ſuam ſententiam; nunc ad *Vertotii* reſpondet argumenta, contrariam tuiti opinionem. In *trigeſima pag. 476* idem diſſerit de diviſione, ſive partitione, Franciæ ſub ſtirpis primæ Regibus. Idem in *trigeſima prima pag. 490* ad quæſtionem illam, an fœminæ vi legis alicujus Salicæ fuerint a ſucceſſione in regnum Francicum excluſæ, reſpondet, non vi legis ullius, ſed ex conſuetudine, primæ ſtirpis imperantibus Regibus excluſum fuiſſe ſexum muliebrem. In *trigeſima ſecunda pag. 505* eundem habet ſollicitum amplitudo regni Francici ſub ſtirpe Regum prima. In ſubſequenti *pag. 528* diſſerit *Curneus* de vita ſcriptisque *Rigordi* & *Guilielmi Britonis*, qui eſt prioris Hiſtorici continuator. Horum priorem, qui maximam vitæ partem tranſegit in duodecimo Seculo, & monachus in S. *Dionyſii* Cœnobio, itemque Regis Hiſtoricus, fuit, ait, bonum eſſe Hiſtoricum in deſcribendis rebus *Philippi Auguſti*, etſi ſuperſtitionibus ætatis ſuæ ſumma credulitate addictiſſimum; ac ſimul docet, editionem ejus hiſtoriæ poſteriorem eſſe priori multo emendatiorem. Ad *Guilielmum* quod attinet, qui natus circa annum 1170 in Britannia minore, ſive Armorica, creatus fuit Regis *Philippi Auguſti* Capellanus, Noſter eum prolixe laudat tum ut Hiſtoricum, tum ut Poetam, atque etiam de editionibus ejus diſſerit, præferens, magnificeque commendans, *Barthianam*. Idem in *trigeſima quarta pag. 549* de vita ſcriptisque *Radulphi Glabri* diſſerit, Hiſtorici Seculi undecimi, & Cluniacenſis monachi. Etſi autem hunc refert inter levioris notæ Hiſtoricos; aliquot tamen exemplis docet, ex ejus hiſtoria quædam cognoſci, alibi locorum haud occurrentia. Pari utitur *ἀκρίβεια* in Diſſertatione ſequenti *pag. 560*, ubi de vita & ſcriptis *Guilielmi de Nangis*, Seculi XIII Hiſtorici, agit, deque hiſtoriæ ejus continuatoribus. In *trigeſima ſexta Lancelotus* exhibet *pag. 579*, ſubjunctis ſuis annotationibus, *Poema* Gallicum *in laudem Annæ*, *Caroli VIII* ſororis. Fuit hæc *Anna* fratri ſocia conſiliorum in adminiſtrando regno, mulier

P quippe

quippe prudentiæ pleniſſima. Etſi vero hujus carminis conditor incognitus, qui id A. 1489 pepigit, haud multum valuit arte poetica; dignum tamen omnino eſt lectione ob materiam hiſtoricam. Idem in Diſſertatione *trigeſima ſeptima pag. 602* monumentum interpretatur *Guilielmi Conqueſtoris.* Exhibuit id quidem jam *Monteſalconius* in *Monumentis* ſuis *Monarchiæ Francicæ*; at Noſter novam ei curam adhibuit, clarioremque ejus promit deſcriptionem, atque ex illius temporis hiſtoria illuſtrationem. In *trigeſima octava pag. 669* idem defendit *Philippum* Valeſium in controverſia cum *Roberto* Arteſio, concitore belli inter illum *Philippum* & *Eduardum III*, Angliæ Regem. Refutat igitur multos Hiſtoricos Gallos, etiam noviſſimum illum, *Danielem*, Jeſuitam, contrariam pronuntiantes ſententiam, *Robertum*que laudantes, *Philippum* accuſantes. In *trigeſima nona pag. 682* idem refellit fabulam, magnis multisque munitam autoritatibus, quæ tradit, cum Magiſtro ordinis Templarii combuſtum una fuiſſe *Guidonem*, fratrem *Delphini* Viennenſis, Equitem Templarium. Manifeſtum igitur facit Noſter, *Guidonem* illum non fuiſſe hujus Ordinis Equitem, prætereaque omnem ejus *Guidonis* hiſtoriam perſequens, eum A. 1318 demum vita exceſſiſſe, demonſtrat. Ut autem erroris tam late ſparſi ne lateat occaſio atque origo, docet, illum, qui combuſtus fuit, alium *Guidonem Dalphinum* fuiſſe, filium *Roberti II*, Comitis Alverniæ. Deferimur tandem ad poſtremam hujus *Voluminis* Diſſertationem, ab eodem *Lanceloto* compoſitam, in qua *pag. 709 ſeq.* primorum annorum regni *Caroli VIII* hiſtoria ſingulari ſtudio illuſtratur, notatis potiſſimum erroribus, qui multi ſunt, Jeſuitæ *Danielis*.

MEMOIRES POUR SERVIR A L' HISTOIRE des Inſectes, &c.

hoc eſt,

COMMENTATIONES, AD ILLUSTRANDAM Inſectorum hiſtoriam pertinentes, Autore DE REAUMUR, Academiæ Regiæ Scientiarum, Societatis Regiæ Britan-

Britannicæ, Academiarum Petropolitanæ & Instituti Bononiensis, Sodale, Ordinis Regii & militaris Sancti Ludovici Præfecto & Inspectore. Tomus quintus, continuatio historiæ Muscarum bipennium, & plurimarum quadripennium, serras pro aculeo habentium, Tettigarum etiam & Apum.

Parisiis, ex Typographia Regia, 1740, 4 maj.

Alph. 4, cum Tab. æn. 38.

Non dubitamus, fore plerosque rerum naturalium studiosiores, quibus jucundum fuerit, elegantissimas perspicacis *Reaumurii* de Insectorum genesi & œconomia narrationes in his *Actis* legere, &, quid industrius Observator de Muscis bipennibus & quadripennibus, amplissima certe Insectorum gente, propositurus sit, percipere. *Quartus Tomus* expositione Muscarum quadripennium, quas Culices appellamus, exspiravit, cupidique lectoris non tam legendi desiderium explevit, quam excitavit. Habemus nunc reliqua. *Prima Observatio* Tipulas exponit, Muscarum quadripennium familiam, Culicibus affinem, sed in quamplurimis ab ista classe recedentem. Culices enim tubo sugunt animalium sanguinem, inflicto aculeis vulnere. Inermes sunt Tipulæ, ore gaudentes edentulo; quare nec mordent, nec ova pariunt in perniciem aliorum insectorum & animalium, sed pratis locisque uliginosis volitant pedibus sex prælongis, quibus perinde ac alis progredi, & limo vagari, discunt. Magna est Tipularum diversitas, quam & locus natalis & color varians constituit. Aliæ verme nascuntur subterraneo. Ponit enim Tipula, forma reliquis major, ovula innumera, terra limosiore nidificat, & apte prope litora lacuum ripasque fluminum fœturam alta tellure defigere novit. Nascitur vermis, quem etiam in cavis arborum truncis & terra, intra eosdem stabulante, reperire possis. Hic, postquam radiculis plantarum satur est, Nymphæ formam induit. Vermem deprehendit Observator stigmatibus carere, nisi quæ sunt ad anum gemella, quibus respirat, quorum etiam vestigia partim in vermis exuvia,

 ante-

antequam nympham ſubeat, depoſita, partim in nympha ipſa, clare videmus. Aliæ Tipulæ tubere terreno, quod *Truffel* dicitur, vel agaricis arborum, vel fungis & boletis, ova deponunt, quæ vermem emittunt, vegetabilis ſui deſtructorem. Hic, dum nympha fit, circa ſe coccum ſtruit, in quo leges metamorphoſeos ſubire ſolet. Differunt omnes multum coloribus. Videas luteas, nigras, cinereas, colore variantes. Aliæ Tipulæ ſunt aquaticæ, majores, mediæ, minimæ, ex quarum claſſe eſſe debent inviſibilia iſta animalcula aerea, quæ guttam aquæ, quam Obſervator ſub lente vermibus ſcatentem vidit, fœtura complent, poſitis momentaneo partu ovulis, quæ ſubito vermes, brevique tranſitu per ſtatum medium nymphæ, iterum muſcæ fiunt. Tipulæ iſtæ aquaticæ immenſum ovorum numerum in ſuperficie ſtagnantis aquæ ponunt. His vermes prodeunt, quos in vaſe, aquam putridam habente, innumerabiles conſpicimus. Vermes appellat polypos Obſervator, ideo, quod polyporum inſtar flagellis procedant, natentque in aqua. Modo enim fundum petunt, modo ſtigmatibus, quæ prope anum ſunt, dum ad ſuperficiem aquarum emergunt, aerem hauriunt. Deinde in fundo vaſis, fibris ex putrida aqua carptis, nidificant, nympha fiunt mobilis, quod novum & in omni muſcarum hiſtoria inauditum eſt, ſeu, ſi cum *Swammerdammio* loqui velis, Nympha animal. Nympha iſta alarum rudimenta habet. Pinnas appellare ſatius eſt. Hac prodit ornatiſſima & criſtata Tipula, elegantiore tamen coma, ſi mas eſt. *Altera* Commentatio ſupplet hiſtoriam Muſcarum bipennium, obſervationibus admodum variis. Deſcribitur Muſcæ geneſis, quam a Divo *Marco* appellat Obſervator. Hæc alam videtur habere unam, ideo quod utraque non ſit juxta ſe invicem poſita, ſed altera alteram tegat, prout incedere ſolent ſtercorariæ vulgatiores, a quibus forte parum diſcrepant. Proboſcide deſtituuntur, os habent ſine dentibus, ova deponunt in terra, ibi vermis excluditur, qui tuberibus terreſtribus radicibusque plantarum veſcitur, tandemque per medium ſtatum nymphæ muſca prodit, alis corpore longioribus, quod huic generi muſcarum terrigenarum, ſtercorariis etiam, aut lutariis, ſolenne eſt. Ad

Muſca-

Muſcarum bipennium hiſtoriam explendam, adduntur quædam de Muſcis minimæ menſuræ, quæ foliis ulmi, caulibus ſambuci, aliisque plantarum caulibus, circumvolitant, quas, viviparæ ſint, an oviparæ, arduum eſt definire. Videas inter illas quasdam pennatas, quasdam involucres, nymphas forte priorum. Nam, & has quibusdam inſectis ambulatorias eſſe, novimus. Curioſiſſima præterea eſt obſervatio de Muſca cervaria, quæ patentes narium hiatus cervi intrat, ovula figit prope velum palatinum animalis, vel in tonſillis, vel prope laryngem; unde fiunt tubera, ſimilia illis, quæ in vervecum naribus a ſimili muſca, vel in cute ruminantium variorum, ab Ichnevmonis muſcæ ovulo & verme fieri, alibi Obſervator expoſuerat. His tuberibus naſcitur vermis, a venatoriæ rei peritis haud ſemel viſus, ſed fabuloſe deſcriptus. Putant enim venatores, hunc vermem rodere cornuum radices, unde illa defluant. Princeps *Condæus* Obſervatori noſtro truncum cervi caput transmiſit, in quo vermes invenit, nec aliter evenire poſſe putat, quam ut vermes iſti, quos cervi ſæpe tuſſiendo projiciunt, vel naribus emungunt, in muſcam, ſub terra, bipennem, Bombylo ſimilem per medium ſtatum nymphæ, permutentur. Vero etiam ſimile eſt, in ipſa carnea iſthac theca, qua vermis nidificat, transmutationem fieri, habuitque nympham Obſervator, quam dolet muſcæ habitum non induiſſe; quapropter experimentum opportunitate data repetere non intermittet. *Tertia* Commentatio agit de Pſeudo-Erucarum muſcis. Regulæ & legis conſtantis loco eſt, Erucas, ſi quæ veræ ſunt & legitimæ, omnes in papiliones permutari. Videas tamen reptilia, quæ parum verſato in hiſtoria inſectorum ex erucarum gente eſſe videbuntur, cum tamen toto genere diſcrepent, muſcam in viſcere gerant, nec papilionem. Pedibus incedunt, prout erucæ, octodecim, viginti, viginti & uno, viginti & quatuor. Sericea fila componunt in coccum, quo clauſæ, chryſalidem ex cute indurata concipiunt, hinc transmutantur. Characteres tamen ſunt diſtincti, quibus veram erucam a ſpuria dignoſcas. Pedes habent ſine uncis poſteriores omnes. Anterioribus binis tenentur folio, reliquo corpore fluctuant, & illud mirifice fle-

 ctunt

ctunt in formas varias, spiraliter contorquentur, rigent, iterumque contorquentur, quasi convulsæ. Tales sunt, quæ scrophulariæ foliis vescuntur, & plures aliæ. Musca exit, postquam chrysalis aversa folii parte facta est, quadripennium more os habens sine dentibus, nec proboscide instructa. Singulare id est huic muscarum familiæ, quod pro aculeo serram ano gerant, quam artificiosissime in contrarios sensus ducere norunt. Non autem utrique sexui familiare est, serram habere, sed fœmineo id competit. Musca enim fœmina, ovis gravida, hoc instrumento utitur, ad stationem aliquam ovulis in fruticum cortice construendam. Vidit Observator muscam fœminam, quæ in rosetis frequentissima est, opus facientem, & intellexit, quam operose ista serram inter corticem fruticis externum sensim sensimque defigere, eductamque iterare, noverit, quo id effectum est, ut ovum matris efflueret ovario, & inter corticem externum mediumque constitueretur. Singulum vulnusculum, unum capit ovulum, quorum longæ series constituuntur in uno ramulo. Non aliter rem perficit musca, quam hortulanus, dum gemmam cortice defigit; imo etiam incrementum cepisse ovula visa sunt. Habent enim quædam insecta id, quo ovula cum fœtu sensim augeantur. Clarum id est in formicæ & pediculi exemplo. Ovum etiam hujus muscæ crescit, dum cortex in tuber elevatur, id quod num succi vegetabilis accessu, num sponte, fiat, dubium esse videtur. *Quarta* Commentatio luci admovet decantatissimam antiquissimis temporibus canoram muscam, quam Tettigam & Ichetam a sono musico *Aristoteles* appellavit. *Cingalam* vocant Galli. Nec tamen ore sonum movet, nec, prout locustæ, grylli, vel muscæ, faciunt, alis & subtensa his chorda contremiscit, sed sub ventre duplicem membranam cavo prætensam habet, qua, musculorum actione, acuti quid sonat. Fœmina serram habet juxta anum, qua cortices arborum exsculpit, & ova ponit, lege prioribus simili, unde vermis nascitur pedatus. Sex scilicet pedibus incedit instar pulicis, hinc terra absconditus, aliquo post tempore, apparet tanquam nympha, quæ non, prout aliis muscis est, quiescit, sed ambulat, & per arborum folia divagatur. Sub hoc habitu olim gulis Græcorum suavissimus

vissimus cibus fuit. Scribit enim *Aristoteles: Quo tempore suavissimæ sunt, antequam cortex rumpatur.* Ova scilicet sub hac forma concipit, quibus alvo protractis vesci mos fuit. Tettigometram appellant veteres. Educta tandem exuvia, prodit Musca quadripennis, omnium maxima & elegantissima, nec omnibus terris frequens. Frequentius eveniunt Pseudo-Tettigæ, Pro-Cingalæ Observatori dictæ, parvæ rosarum muscæ, a quibus mores majorum ediscere possis, quas nascendi conditione, more ovum serra defigendi nympha ambulante, & corporis, dum muscæ fiunt, habitu, imitantur. Describitur hac Commentatione Noctiluca Brasiliensis, quæ & Laternigera dicitur, musca magnam lucem tenebris fundens, quamvis, quod ad metamorphosin ejus attinet, certi quidpiam affirmari haud possit, cum *Sibylla Meriana*, quæ prima insectum inter Surinamenses descripsit, brevis admodum in expositione fuerit. Reliquæ, quæ hoc Opere continentur, Commentationes a *quinta* ad *decimam tertium*, Muscæ mellificæ, apis, industriam & mores, ingenio humano sæpe mirabiliores, exponunt. Continuo sermone potiora istius jucundissimæ enarrationis attingere liceat. Omni ætate Autorum animos in se converterunt animalia, corpore parva, ingenio magna, quorum leges & una vivendi consuetudinem multi rationi, deliberato animo, & legum præstabilitarum normæ, hinc imperio unius principis fœminæ, adjudicaverunt. Admiranda autem omnia, quæ plerumque de ista republica prodi solent, fabulam sapiunt, dum verus animalculorum instinctus ignoratur a quamplurimis. Observator curiosissimus non tantum ante se ab aliis tradita sedulo comparavit, sed sua potissimum experimenta etiam adjecit, nec quidquam superesse passus est eorum omnium, quæ ad condendam gentis istius historiam facere posse videbantur. Plurima, quæ ad vitam sociam apum spectant, momenta simplici observatione eventuum & motuum quotidianorum, quos vel ad singulam, vel ad plures, vel ad omnes, pertinere videmus, declarari possunt. Dum evolant, dum in florum calyce sedent, & organis utuntur, dum redeunt, dum opus faciunt, dum cellulas struunt, dum mella condiunt, dum ex verme intra cellulam,

nympha,

nympha, deinde musca fiunt quadripennis, dum bella gerunt, aculeum figunt cute humana & animalium, ictu nocent, dum hostes profligant, & internecione delent, vel intestina bella gerunt, funera efferunt, dum, tempestate oborta, subito domum convertuntur, dum emigrant, dum unius apis obsequio omnes moventur, dum una statione, diversa familia geniti, manere recusant, & si quæ alia sunt facta, œconomis, aut plebejis, cognita, jam habent, quo ingenium spectatorum exercere possint. Ast longe alia & his superiora sunt laboris exempla, & vitæ gregariæ inauditi mores, quos a fabula vix abesse putares, nisi experimenta pro veritate loquerentur. Quod regina materque populi sui una duodecim mille ovula ventre gerat, quod eadem vacuis cellulis ovum, singula unum, pariat, quod vermes ex ovo, per medium statum nymphæ, muscæ fiant, quod istæ partim novæ migrationi, novoque populo condendo, destinentur, partim in civium defunctorum stationem succedant, quod masculæ apes plurimæ, tercentum putatæ, unius fœminæ concubitum petant, quod apes operariæ omnes nullius sint sexus, & si quæ alia sunt curiosissima vitæ apis momenta, omnia habent aliquid novi, inauditi, & prorsus admirandi. Matrem apum facile cognoscas magnitudine corporis, & alarum brevitate. Hæc simili modo, quo apes reliquæ, ex ovo nata est, perque medium statum nymphæ ivit, tunc musca facta est. Quapropter fieri solet, ut una mater inter innumera ovula non unum, sed plura ovula regia, pariat, ut adeoque uni populo plures sæpe sint dominæ. Hinc divisio nascitur & examen reginæ ductu, unum alterumque pro dominarum numero novam stationem quærit. Ut obsequium, quo dominam & matrem omnes colunt, certis experimentis constaret, tentavit varia Observator. Reginam aliquam peregrinam apibus dedit, & intellexit, eodem amore ab omnibus cultam fuisse, ac si simul nata fuisset. Adoptant enim apes, quam primam inveniunt, dominam, dummodo habeant spem fertilitatis. Plures reginæ in eodem apiario rarius existunt; duas simul esse posse, expertus est Observator; plures impatienter ferunt; imo videas reginas & matres occisas, & parri-

parricidium quietis publicæ causa commissum. Colunt apes reginam suam nondum natam in statu nymphæ. Obtulit Observator talem nympham, quæ mater apum futura erat apibus, & vidit, illas magno amore amplexas infantem fuisse, quam scirent propediem muscam regiam fore. Similiter mares apes habitu externo ab operariis differunt. Majores sunt,& fucos forma referunt, aculeis tamen destituuntur. Hos ad opus faciendum ineptos, nec evolantes, sed otiosos, postquam fœcunda mater facta est, occidunt apes, siquidem mense Augusto & reliquis interesse apibus haud observantur, quorum cadavera mense Junio apiariis prope adjacere observamus, sive fato suo defuncta, sive crudeli morte occisa. Triplex iste apum ordo, fœmineus, masculus, hermaphroditicus, eadem matre nascitur. Hæc, ovulis fœta, fœturam cellula singula ponit. Quapropter,ex quo examen novum suam stationem subiit, hoc primum est, condere ex cera cellulas, quæ ovula matris recipere possint. Hinc triplex est cellularum, quas apes struunt, ordo: alter, quo mella conduntur, alter, quo ceracea materies, apis esca, reponitur, tertius, quo ova cubant. Cum autem triplex sit apum familia, regia, mascula, & plebeja, diversæ etiam magnitudinis cellulas oviferas apes struunt, regiam unam vel alteram, quæ forma & ambitu eminet reliquis, ovulum regium habituram, plures masculas, ambitu itidem majores, & reliquas omnes mensuræ minoris. Sic singulo anno, prout in civitate quadam, defunctarum apum locum occupant neogenitæ; quæ autem multitudine societatem gravant, excedunt patria, & examen faciunt. Ut autem mellificæ apis industria clarior esset, anatomen omnium curiosissimus Observator instituit. Id commune habent omnes, ut sint ex illa classe muscarum, quæ promuscidem & os dentatum simul habent. Thorax abdomini tenui filo committitur, quatuor respirant stigmatibus, abdomen sex annulis dividitur. Oculi duo prægrandes, pilis distincti, in capite eminent. Præterea etiam tres minores ocellos in fronte gerunt, nec dubium est, oculorum titulum his organis deberi, dum, postquam gluten his inductum est, excæcatæ errant apes, incerto volatu, vel in

terram præcipites feruntur. Tribus incedunt pedum paribus. Singulos quinque dividunt articuli, inter quos notabilis eſt tertii paris articulus ab infimo primus, utpote qui ceræ colligendæ potiſſimum deſtinatur. Cochlearis in modum excavatus eſt, quo pulverem vegetabilem, ex florum antheris corraſum, ſenſim colligunt, tanquam ceræ materiam. Quapropter, ſi redeuntes domum apes conſpicias, diverſi coloris tibialibus induti poſtremi pedes videbuntur, aſt id, quod domum comportant, non cera eſt, ſed ceracea materies, ex qua mandendo ceram admirabili arte conficiunt. Experimentum inſtitutum eſt, ut conſtaret, num ceram ex flore abſolutam obtineat apis. Apibus enim pluribus, domum revertentibus, quod pedibus circum eſt pulverulenti, ablatum eſt, id quod nec odoris quidpiam ex cera habuit, nec potuit inter digitos in maſſam ductilem condenſari, nec carbonibus arſit. Hanc materiam apes & ceræ rudimentum & eſcam inſimul habent; imo vero aliter cera non fit, quam digeſtione ventriculi primi, ex quo deglutitam materiam ruminando repetunt, quod clare admodum videre licet eo tempore, quando examen ramo arboris adhæret. Tunc enim, quæ primæ adhærent apes, cellularum rudimenta ceracea condunt, pro ſtabilimento totius, quem omnes formant, glomeris, nec niſi ore apis iſta cera exire potuit. Singulare illud eſt, quod apes ceraceam materiam in futuros uſus cellulis reponant, unde eam repetunt, quando ab opere vacant, & domi ſedent. Frugalitatis memorabile exemplum eſt, quod operariæ apes mel non comedant, niſi dum penuria eſt, ſed ceracea materia tantum nutriantur, prout anatome docuit. Nam ceræ rudimenta in ventriculo reperta ſunt, quæ etiam carbonibus uſta ceram redolebant, mellis autem nihil. Mares autem, fruges conſumere nati, mella avidi deglutiunt. Quare etiam, ex quo fertilitate utiles eſſe deſierunt, internecione delentur. Paucos ſupereſſe patiuntur apes, ſi mellis parum eſt. Mellis autem officina tantum eſt os apis operariæ, quod pro volumine corporis capax & guloſum eſt. Hoc, quod proboſcide ex nectario plantarum eductum fuit, mel avide recondunt. Neque enim ſugunt, prout muſcæ bipennes, aut papiliones, ſed

ſaltem

ſaltem arripiunt; quo tempore lingua apis operis hujus ſocia eſt, ut mellis globulus fiat. Clarum illud fit experimento. Dum enim comprimitur caput apis, non ex proboſcide guttula mellis, ſed ex ore glomus integer & magnus, prodit, unde diſcitur, mel non proboſcide ſugi, ſed ore carpi. Jucundiſſimum eſt ſpectaculum, apem, dum domum repetit, obviis vacuisque melle apibus oſculum offerre, quod vel amoris argumentum eſt, vel diligentiæ. Nam, quæ accepit, revertitur, quæ dedit, ad flores redit, utraque autem viæ compendium habet. Proboſcis iſta ſub collo deflexa jacet, & inter laborem ſaltem prominet. Hac & calyces florum aperiunt, & mella congerunt. Dentes autem, quos geminos habent, tunc maxime ſerviunt, quando cera ad cellulas ſtruendas dividitur, vel quando dura corpora incidenda ſunt. Chartam enim oblatam in partes diſcindere mandendo valent, bella etiam dentibus gerunt, ſed maxime aculeo. Hic juxta anum eſt, non ſimplici fabrica, ſed artificioſiſſimo opere, effectus. Duo aculei ſimul ſunt & conjunctiſſimi, unum faciunt, qui præterea in capſa movetur, ſicut forte acus triquetra Chirurgorum intra cannulam latet, & junctim cum cannula vulnus facit; ſic etiam, dum pungit apis, aculeum cum theca ſimul defigit; hæc autem ſerræ in modum dentibus horret; quare defixus aculeus ex vulnere raro redit, ſed in eo manet, id quod ipſi api exitiale eſt. Defluit cum ictu in vulnus humor acris, veneni virus habens, quod experti ſunt, qui ſuccum, ex veſicula venenifera apis depromtum, vulneri, acu facto, indiderunt. Acutiſſimus enim dolor, rubor, & tumor, ſubſecutus eſt. Raro utuntur aculeo apes, nec homines facile injuriam paſſæ invadunt, ſed pro re publica iraſcuntur, inſectis infenſæ, quæ haud raro apiarium hoſtiliter invadere ſolent. Non enim tantum crabrones & veſpæ & fuci irruunt, ſed limaces etiam & pſeudo-erucæ, aut tineæ, cum quibus omnibus bello decernendum eſt. Hinc domeſtica etiam bella gerunt, mares otioſos occidunt, peregrini examinis apes domicilio pellunt. Inermes ſunt maſculæ; regina, corpore eminens, aculeo armatur, dignitatis magis, quam iræ, inſtrumento. Hanc ſemel viſam non facile confundas cum aliis. Præter eadem, quæ api operariæ

insunt, organa, ovarium gestat, innumeris ovulis fœtum, quæ, postquam mares passa est, luculenta, infanti reginæ & virgini minuta, sunt, matura tandem ovi ductu, qui inter aculeum & anum est, facili partu eduntur. Postquam enim mater apum partui propinqua est, abdomen cellula mergit, nec ante, nisi ovo posito, recedit. Hac industria, brevi tempore, plurimas cellulas fœtura replet. Hic obstupescit spectatoris animus, dum architectonicas cellularum mensuras secum reputat, hexagonas, inæquilateras, rhomboideas, in se conversas. Nam duplex semper series una est. Spatio parvo plurimas dum condere oportuit, ita quidem anguli respondent angulis, ut vacuum non supersit. Inter singula strata intersunt plateæ, quibus ambulare possint apes, dum opus faciunt. Portæ etiam construuntur, quæ ambulacris apte respondent. Nec autem omnium cellularum eadem est mensura, sicut nec eadem utilitas. Thalamus reginæ unus est aut alter plurium cellularum amplitudine. Nam ovulum regium quandoque est gemellum. Masculi apes majusculi incunabula itidem majora habent, reliquæ cellulæ apibus operariis destinantur. Hinc triplex est cellularum, cera constructarum, series: altera pro vermibus, unde apes, metamorphosi, fiunt, altera pro melle, altera pro ceracea materia. Hanc enim in primo apis ventriculo elaborari, dictum est, hinc apis, operi intenta, specie vomitus, ruminando ceram ventre egerit, dentibus masticat & disponit. Dentes enim primarium laboris hujus instrumentum esse putantur. Præterea etiam gluten quoddam est a cera diversum, quod apes in alios usus ano egerunt, tanquam fæcem ab alimentis residuam. Hac multis prospicitur commodis. Rimæ, quæ apiario insunt, oppilantur, cadavera, quæ hyeme cadunt, obducuntur, & a putredine præservantur. Dum limaces apiarium casu intrant, crudeliter occiduntur ab apibus, sed, dum apis una efferendo cadaveri impar sit, obducitur limax glutine, &, quæ a fœtore oriri posset, pestilentia avertitur. Hoc gluten *Erithace*, *Sandaraca*, *Cerinthe*, *Metys*, *Pissoceron*, *Propolis*, antiquis Græcis & Latinis dictum est. Immensa est unius apis reginæ fertilitas, ut non tantum præsenti tempori cives, sed futuro etiam posteros, & no-

vum

vum examen, impertiri possit. Alveoli aliquando non sufficiunt. Quare sæpe eodem tria quatuorque ovula ponuntur. Cum autem uni nymphæ saltem par sit alveolus, apes operariæ, quibus istud officium demandatum est, destruunt supernumeraria ova, & unicum superesse patiuntur. Visæ etiam sunt apes interea, dum metamorphosin subeunt ova, solerti intuitu prospexisse futuræ apis necessitatibus, cumque crescat vermis, nec tamen habeat, unde alimentum capere possit, præterea etiam omnium vermium, quæ muscæ fiunt, mos sit, liberalius comedere, sunt ex nostratibus, qui putent, apes operarias vermi mel offerre, & eundem nutrire. Unde autem ovula matris fœcunda fiant, una penes omnes haud stetit sententia. Masculorum numerus, luxuriare visus multis, opinionem fecit, ac si mares seminali aura conspergerent ova, jam cellulis recondita, sicut piscis masculus lacte plastico ova piscium fœminarum, postquam ovario exierunt, conspergere solet. Ast non tantum coitum, quem regina cum maribus celebrat, sed & maris organa, testiculos, vasa seminalia & tortuosa, hinc & penem, detexit Observator curiosissimus. Conclusit enim tubo vitreo reginam cum maribus, & vidit, blanditiis reginæ excitatum marem, desiderium explevisse. Vidit quosdam a coitu viribus exhaustos & defunctos, nec tamen, num illud amoris præmium omnes referant, satis perspexit. Ovarium fœminæ 2550 ovula continuisse visum est, quæ primo partu edenda sunt, unde, quantus populus in viscere unius matris sint reconditus, judicatu haud est difficile. Quo autem instinctu mater pariens præsciat, num regium, num masculum, num plebejum, ovulum partui instet, arduum est exponere. Debet enim singulum alveolo conveniente deponi, sed, cum magnitudo ovulorum discrepet, nixu & dolore, quem a grandiore fœtura habet, sine dubio compellitur mater illuc, quorsum opus est. Id autem singulare, dum ova parit mater, nullos conspici mares. Mares interficiuntur mense Julio; hinc a coitus tempore ad partum intercedunt novem menses, quo termino graviditas matris apum describitur. Nam proxime a migratione examinis, postquam illud sua statione reconditum est, ova ponit mater juvencula, examinis dux,

 quam

quam adeoque oportet gravidam apiario evolasse, quod per experimenta etiam constitit. Methodus, qua Observator ad notitiam rerum pervenit, quæ ad apis sexum & œconomiam spectant, singularis est, ast innoxia. Demersit apiarium aqua, edidicit autem ante, quamdiu apis sub aqua salva esse possit. Hinc stupidas ab immersione apes in tabula reposuit, numeravit & masculas, & operarias, & matres accurate perspexit, deinde moderato calore suscitavit omnes, & apiario reddidit. Quæ methodus etiam in usum pertrahi debet eo tempore, quando apes melle spoliamus. Impium enim est, laboriosam gentem, quod multi ita peragunt, destruere, dissipare, fumo enecare, quam posses servare salvam, & ejus labore non minus perfrui. Continuant enim apes generationum series, ita ut apiarium decem annis subsistat, utut apes anno elapso eædem, quæ superiore, haud supersint. Nam vitam annuam omnes habent, sed fertilitas matris rempublicam quotidie novis civibus auget, qui ex ovulis quotidie repullulant. Metamorphoseos istius singularia admodum momenta sunt. Vermis ex ovulo nascitur sine pedibus, qui subito incremento sex diebus excrescit, aliturque gelatina quadam, quam apes singulæ cellulæ, ovulum habituræ, indunt. Officium illud est apis, quæ fovere ovula dicitur; Germani *Brutbienen* appellant. Hæc enim cellulas, in quibus vermis nidificat, operculo ceraceo claudit. Hinc tribus septimanis in statu nymphæ perdurat, deinde, relictis bis exuviis, exit musca, perrupto operculo, quod cellulæ obductum antea fuerat. Vermis sericea fila ante mutationem suam parietibus cellulæ inducit. Vix exiit musca, cum apis operaria alveolum sordibus purgat. Nam novo partui aptandum est incunabulum, quod paulo post ovulo novo a matre replebitur. Idem regio ovo accidit. Habuit Autor nympham regiam, dedit eandem apibus, quas vidit magna solicitudine infantem coluisse, & nascentem pro regina agnovisse. Singularis est cultus, quo omnes reginam excipiunt. Hac absente, populus opere vacuus sine ordine fertur, dissipatur, & vicinis gregibus associatur. Hac evolante, omnes sequuntur, & stationem deserunt. Fuerunt, qui imperium & vocem augustam reginæ adfinxe-

adfinxerunt, qua desiderium exponat, vel classicum canat. Certum est, exaudiri strepitum insuetum, quando examen migrationem parat, quem ala reginæ edit. Nam hæc, sicut apes, ala susurrat, vocis omnis expers. Plures una reginas unus populus haud fert. Dividuntur animi subditorum, videasque ex una societate duas, quarum singula reginæ suæ vestigia legit. Cum autem singularis sit apum utilitas, qua ceram, qua mel, curam apum gerere debent non patres tantum familias, sed & principes. Sunt, quæ apes internecione delent, frigus summum, multo autem magis tepida hyems. Nam frigore obstupescunt apes, & fruges non consumunt; ast, tepente aere, consumitur mel, & fames populum opprimit. Quare male consulunt, qui apiaria fovent. Satius est, frigus circum esse, quam aerem mitiorem. Interea tamen arcendum est frigus palearum, quibus apiaria farciuntur, usu, & aliis, quæ apes ab aeris contactu removent. Adduntur multa de morbis apum, diarrhoea, pediculis, temulentia, quam florum stupefacientium, vel venenatorum, prout de Chamærhododendro *Tournefortius* refert, succo contrahunt, de hostibus eorum, bufonibus, crabronibus, vespis, muribus, pseudo-erucis, ranis, lacertis. Maximum promotæ salutis publicæ, dum apes colere docuit, laudem refert, &, qui præcedentibus Commentationibus ingeniis tantum scripsit, nunc rei domesticæ utiliter scripsisse censetur, immortalis *Reaumurius.*

JOANNIS GEORGII HENRICI KRAMER, PHIlosoph. & Med. Doctoris, Tentamen botanicum emendatum & auctum, sive Methodus Rivino-Tournefortiana emendata & aucta.

Viennæ Austriæ, apud Leopoldum Joannem Kaliwoda, Universitatis Typographum, 1744, fol.

Alph. 2 plag. 8, Tab. æn. 3.

Tentamen botanicum, sive Methodum *Rivino-Tournefortianam* in Tabulas digestam, jam A. 1728 libello, forma, quam octavam vocant, edito, Cl. Autor publicavit

vit, in opuſculo hoc amplificando & emendando ab illo tempore occupatus, quo tandem id ad illam perfectionem duceret, ut plantæ omnes facillime ad ſua genera & ſpecies reduci, & ex characteribus, in Tabulis expreſſis, cognoſci, poſſent. Ampliſſimam præmiſit Præfationem, in qua introductionem generalem ad Botanicam exhibet. Pauca de hiſtoria Botanices profert, &, præter *Geſnerum*, *Cæſalpinum*, & fratres *Bauhinos*, quos nominat, de Triumviris illis Botanicis, *Rajo*, *Tournefortio*, *Rivino*, & eorum aſſeclis, diſſerit. *Rivini* vero methodum reliquis præſtantiorem eſſe judicat, quod ad claram & diſtinctam cognitionem & diagnoſin congenerum plantarum ducat. Omnes plantas in completas atque incompletas diſtinguit. Illæ omnibus plantæ partibus, aut ſaltem pluribus, inſtructæ ſunt, ut herbæ, frutices, & arbores; hæ vel omnibus, vel pluribus, deſtituuntur, ut lichenes, fungi, &c. A *Rivino* recedit, quod herbas ſeparatim primo loco, & arbores & frutices deinde, pertractat, id quod cum *Tournefortio* & aliis commune habet. Plantæ completæ flores vel perfectos, vel imperfectos, obtinent, quam rationem, a *Rivino* inventam, Autor defendit. *Rivinianæ* methodo porro inſiſtit, dum florem perfectum in ſimplicem & compoſitum dividit, regularitatis & irregularitatis characterem ſubjungit, & petalorum numerum aſſumit. Poſtea vero figuram petalorum cum *Tournefortio*, ad diſtinguenda genera, addit. Ipſe tandem, ſitum floris, ſive modum florendi, ad diſtinguenda genera aptum eſſe, judicat. Conſiderationi vero florum in methodo tandem quoque fructum ſubnectit, & in ejus diverſitate eſſentialem plantarum differentiam ponit. Ad hanc normam omnia plantarum genera, a *Tournefortio* deſcripta, nec non alia, quæ *Rivinus*, *Ruppius*, *Dillenius*, *Michellius*, *Bœrhaavius*, & *Linnæus*, addiderunt, in Tabulis ſuis ita digeſſit, ut facile ex characteribus ſuis inveniri queant. Qua de cauſa etiam nonnullas plantas in diverſis Tabulis repetiit, ut certo a Botanophilo inveniantur. Non ſolum autem flores perfectos ſimplices, ſed & compoſitos, & poſtea imperfectos, nec non plantas flore tantum, ſed & flore & fructu, carentes, ſubnectit, & ex fundamentis methodi *Rivinianæ* dijudicat.

judicat. Addit poftea nonnulla de ufu plantarum, inprimis ea, quæ recentioribus temporibus inventa funt. E. g. Phellandrii feminum efficaciam contra quaslibet febres intermittentes cum *Ernftingio* extollit, quem effectum etiam refinofæ & aromaticæ radici Cervariæ adfcribit. Radicem Pruni filveftris verum effe calculi renalis remedium curativum & præfervativum, Illuftris *Heucherus* detexit, & Autor, repetita experientia, cognovit. Radicem Valerianæ hortenfis, collo epileptici appenfam, morbum curare afferit, & alios plures vegetabilium virtutes recenfet. His pertractatis, methodum, a ftaminum numero, fitu, & proportione, defumtam, & fexum plantarum ftabilientem, rejicit, quoniam 1) minimarum partium difquifitio difficilis fit, & fine microfcopio fufcipi haud poffit, 2) plantæ ad pauciora genera reducantur, 3) lafciva & Chriftianæ reipublicæ contraria videantur. Quæ objectiones, ab aliis jam prolatæ, methodum fexualem non prorfus inutilem reddere potuerunt. Quinque vero funt momenta, quæ a Botanicis contra editionem primam hujus Tentaminis prolata fuerunt, & quæ, cum, noftro quidem judicio, ad hanc quoque editionem fpectent, commemoranda funt: 1) Tabulas menftruas in tabulam generalem contrahendas fuiffe, quo omnes plantæ in una ferie fubdividerentur; menftruas enim effe obfcuras & difficiles, neque climati fupra 60 gradus elevationis poli conftituto congruere. His permotus, generales in hoc Tentamine propofuit Tabulas, monens, quomodo & priores, paucis obfervatis circa climatum differentiam, affumi poffint. 2) Petalorum numerum effe inconftantem, nec figna certa præbere; ubi oftendit, monopetalum in polypetalum, fed non vice verfa, mutari, & in polypetalis non omnes flores unius plantæ, fed paucos tantum a reliquis differre, ad quod accedit, quod aliæ quoque plantarum partes numero varient. 3) Autorem plantarum fpecies disjunxiffe, & nova genera, ab aliis non accepta, ftatuiffe; ubi optime monet, fe ex affumtis methodi fuæ characteribus plantas non aliter difponere potuiffe, nec naturæ, fed aliis affumtis plantarum methodis, contraria propofuiffe, fe etiam pauca nova genera formaffe. 4)

Tabularum methodum alii rejiciunt, quos adhortatur Noſter, ut ſuas Tabulas crebrius perquirant, cum inde in plantis diſquirendis exercitati evadant. 5) Terminos Tabularum technicos, ſive vocabula, quibus characteres plantarum expreſſit, alii rejecerunt, quos tamen ſuam ignorantiam prodere affirmat Autor, quod plurimos Botanicos, quibus hæc vocabula in uſu fuerunt, non evolverint. Quo vero plantarum icones & characteres Botanophilis ſemper ob oculos verſentur, ſuadet, ut herbarium vivum inſtruant, cujus methodum brevibus tradit, & ſimul totum apparatum Botanici in itineribus inſtituendis deſcribit. Sequitur Catalogus terminorum botanico-technicorum, ordine alphabetico digeſtus, cui Tabulas de differentia foliorum & radicum inſeruit, &, cum verbis ſolis non omnia accurate explicari poſſint, cuncta, quæ ad florum ſtructuram, modum florendi, fructuum, foliorum, & radicum, figuram, ſpectant, iconibus declaravit. Tandem ad vegetationem plantarum explicandam accedit, & ad evertendam generationem plantarum, ex ſexu demonſtratam, plurima phænomena adducit. Vegetationem non ab anima quadam vegetativa, ſed ab interna plantarum ſtructura & mechaniſmo, dependere, ait. A ſemine incipit, & oſtendit, quomodo illud poſt macerationem & emiſſionem radiculæ aquam, maſſulis gelatinoſis, ex terra ſolutis, turgidam, accipiat, & plantulam producat. Novem vero modis plantæ ſe propagare ſolent: 1) per radices, 2) per bulbillos, quos in ſummitate, in foliorum alis, & circa radicem, gerunt, ut Cepa, Dentaria, & Saxifraga, 3) per vimina ramosque arborum & fruticum juniorum, 4) ablactatione, quæ a præcedenti modo parum differt; 5) inſitione, ſive inoculatione, 6) annulatione, qua annulus corticis ad laburnum, (ſive alburnum,) aut librum, uſque inciſus deglubitur, & alius arboris ramo ejusdem craſſitiei inducitur, 7) transplantatione, quæ cum lactatione convenit, 8) per folia terræ immiſſa, 9) per ſemina. Hinc concludit, quod non ſolum per ſemina, vel ſexus differentiam, propagatio plantarum perficiatur. Variis præterea argumentis oſtendere annititur, ſexum plantarum accidentalem, non eſſentialem, eſſe. *Vaillantii* fertilitatem Palmarum fœmi-

narum

narum ex floribus masculis impetrandam, nec non experimenta alia, circa Mays & Cucumeres facta, aut plane negat, aut universales non esse ostendit. Scrutinium virium plantarum, licet probabile, tantum ex sequentibus petendum esse asserit: 1) ex plantarum signatura, antiquis magni æstimata, a recentioribus plane neglecta; 2) a plantarum climate, regionibus nimirum, in quibus copiosius, quam alibi, crescunt; 3) a loco speciali, in quo vegetant; 4) a charactere vegetationis & fructificationis, quibus plantæ plures inter se conveniunt; 5) a sapore plantarum, earumque partium; 6) ab odore earundem; 7) a colore & facie, sive habitu, plantarum; 8) a plantarum insectis, similibus aliarum plantarum insectis; 9) a plantarum usu & effectu in brutis; 10) per analysin physico-chemicam; 11) casu fortuito & fato; 12) per observationes accuratas ponderis specifici singulæ plantæ; 13) ratiocinio & æquatione virium & qualitatum notarum in brutis insectis. Hos vero omnes modos, a priori desumtos, nullos esse, nisi a posteriore per experientiam confirmentur, in fine monet. Appendicis loco addit tractationem de vitis speciebus, vinorumque varietate & differentia, præcipue in Austria. Tabularum ipsarum ideam pleniorem exponere haud possumus. Credimus, Cel. Autorem iis optime uti posse, & admiramur insigne ejus in his elaborandis studium; an vero methodus in disquirendis plantis adeo facilis sit, ut tyrones ipsa uti possint, non sine ratione dubitamus, cum subdivisionum & characterum disquisitio summe tædiosa sit, & copia omnino confundat.

NOVÆ ET CORRECTÆ TABULÆ AD loca Lunæ computanda.

Berolini, ære Michaelis, 1745, 4.

Plag. 2.

Tabulas lunares, motuum legibus innixas, quibus systema mundanum ex sententia Ill. *Newtoni* regitur, anteferendas esse iis, quæ fictis contra rei naturam, ad calculum solum faciliorem reddendum, hypothesibus adstrictæ sunt, & veri-

tas physica, & eximius istarum præ ceteris cum cœlo consensus, suadent. Leges autem istæ, licet in lunæ motu irregularitatum fontes recte aperiant, ad perfectionis tamen fastigium ejusmodi Tabulas nondum perduxerunt. Deficiunt ex parte observationes fundamentales, in quibus lunæ motus a plerisque aberrationibus liber requiritur, ut quæsitæ variationes eo certius innotescant; partim vero leges ipsæ motum lunæ in orbita tot irregularitatibus obnoxium pronuntiant, ut, ad calculum exactum istas revocare, huc usque vix possibile visum sit. Quamobrem quoque hypotheses omnes nondum excludere licuit, quæ computum dirigere solent, ad correctiones motus lunaris sub datis circumstantiis proxime indicandas. Conditioni, quæ computum tractabilem, &, quantum fieri potuit, hypothesibus liberum, huc usque desideravit, optime nunc satisfactum esse, lectores mathematici sibi facile persuadebunt, si intelligant, Tabularum, quas annuntiamus, conditorem esse summum illum Mathematicum, *Eulerum.* Hic tandem, superatis gravibus difficultatibus, fructum theoriæ suæ lunaris exoptatissimum in Tabulis istis orbi erudito largitur. Solæ quidem Tabulæ comparent, ast prænuntiæ operis eximii, quo Cel. Autor theoriam suam exponet. Nostrum erit, Tabularum conditionem paucis indicare. Constructæ sunt istæ ad tempus medium currens stili veteris in meridiano Londinensi, sic quidem, ut Tabulæ mediorum motuum, longitudinem lunæ mediam, anomaliam mediam, & nodum adscendentem, respicientium, una cum radicibus istorum aliunde supponantur, superstructæ tamen elementis, a *Newtono* traditis. Reliquæ Tabulæ Cel. *Eulerum* autorem solum agnoscunt, & definiunt æquationes septem pro loco lunæ medio corrigendo, ut tandem habeatur verus in orbita; æquationes quinque pro loco nodi emendando; sex pro correctione distantiæ lunæ a terra in partibus ejusmodi expositæ, quarum 100000 conficiunt mediam lunæ a terra distantiam; duas pro inclinatione orbitæ ad eclipticam a mutationibus liberanda; quibus adhibitis, vera longitudo, latitudo, diameter apparens horizontalis, & parallaxis horizontalis lunæ, facile determi-

terminantur. Utitur autem Cel. Autor Solis anomalia media, anomalia eccentrica, longitudine vera; lunæ anomalia media, anomalia eccentrica, et locis lunæ in orbita nodique inventis, partim instar argumentorum, partim ad argumenta invenienda, quorum ope æquationes istas ex Tabulis excerpere licet. Deficiunt hic quidem Tabulæ Solis pro argumentis solaribus inveniendis; ast in hoc negotio quævis aliæ adhiberi possunt, dummodo pro eccentrica anomalia Solis (pariter ac Lunæ) proxime cognoscenda, mediæ ejus anomaliæ applicetur dimidia æquatio centri subtrahendo, vel addendo, prout fert titulus æquationis; istam enim hic prope nosse sufficit. Fundamenta, quibus Tabulæ æquationum superstructæ sunt, ipsa Cel. Autoris theoria suo tempore aperiet, quæ, ut propediem in lucem prodeat, pro certissimo Astronomiæ incremento, ardenter optamus. Sequentia monere sufficiet. Orbita lunæ tum magnitudine, posita ratione semiaxis majoris ad eccentricitatem ut 100000: 5445, tum positione per anomalias, constans assumitur; variatio autem eccentricitatis & apogæi, quam alii Tabularum conditores fingunt, per alias æquationes theoriæ magis conformes explicatur; ita ut hoc modo non solum certiorem correctionum deductionem, verum etiam faciliorem calculi pro loco lunæ indagando executionem, non possimus non prædicere. Omnes autem æquationes, supposita orbitæ eccentricitate, & sumta parallaxi Solis horiz. = $12\frac{1}{2}$ sec. sola nituntur theoria, prout id a Cel. Autore compertum accepimus; ideoque æquationes, elementis illis non superstructæ, ulteriore quoque correctione non indigent. Eæ tantum, quæ ab eccentricitate & motu lunæ anomalistico pendent, correctionem, si qua opus sit, admittunt, ex observationibus eclipsium lunarium explorandam. Præterea Cel. Autor quandam omisit æquationem, sinui differentiæ proportionalem, quæ emergit, si a dupla distantia Solis a Luna subtrahatur anomalia lunæ eccentrica, bis sumta. Hanc enim, quam, si maxima est, 4 minut. esse suspicatur, ex observationibus potius, quam calculo laboriosissimo, definiendam esse censuit, cui negotio satisfacere possent eclipses lunares, in quibus ano-

malia lunæ eccentrica circiter eſt 45 graduum. Denique etiam obſervationes, ſi opus eſſe judicetur, de æquationum annuarum certitudine decidere valent, quæ ab aſſumta Solis parallaxi pendent; imo hæc obſervationum comparatio cum theoria novam monſtrat viam, ad parallaxis Solis cognitionem perveniendi. Satis exinde conſtare arbitramur, quibus nunc ſubſidiis, quæ indefeſſo Cel. Autoris ſtudio debemus, ad perfectionem theoriæ lunaris certe accedere liceat.

SOLUTIO PROBLEMATIS OPTICO-ANALYtici, in Novorum Actorum Erud. A. 1745 Menſe Septembri P. I pag. 523 propoſiti, Autore CHRISTIANO FRIDERICO OECHLITZ, *Lipſienſi, A. M.*

Quantum ad incrementa ſcientiarum mathematicarum faciat, Problemata publicæ eruditorum inveſtigationi proponere, id experientia adeo comprobatum eſt, ut nemo, leviter modo in recentiorum inventorum hiſtoria verſatus, illud ignorare poſſit; cum vel ſola illa inſignia Problemata, quæ in his *Actis* a ſummis Viris, *Leibnitio, Bernoulliis*, aliisque, fuere propoſita, mirum quantum ad perficiendam divulgandamque recentiorem Analyſin contulerint. Quapropter nullum eſt dubium, quin omnes, quibus ſolidiora in Matheſi ſtudia, inprimis analytica, curæ cordique ſunt, conſpecto Problemate, quod in horum *Actorum Anni* ſuperioris *Menſe Septembri* propoſitum exſtat, illud ita comparatum eſſe fateantur, ut ſingularem prorſus apud Geometras attentionem ſibi conciliare poſſit. Non enim ſolum proficiſcitur illud a Celeberrimo *Eulero*, quem nominaſſe ſuffecerit, ſed etiam ipſa methodus, quam ſibi depoſcit, ejus eſt indolis, ut ab ejus perfectione ſingularia, tam in Analyſi, quam in applicatione ad partes Matheſeos phyſicas, incrementa ſperare liceat. Cum igitur Problematis hujus ſolutionem adeptus ſim, eamque Celeberrimo Problematis Autori approbatione ſua dignari placuerit, eam publico erudi-

eruditorum conſpectui jam ſubmittere non dubito. Cum autem nobiliſſimum hoc Problema mereatur, ut methodis diverſis tentetur, atque alii etiam alia via ad idem perveniant; ejus ſolam ſaltem ſolutionem primo exhibere conſtitui, ipſam Analyſin, quæ in Cel. *Euleri* eſt manibus, alio tempore traditurus.

Eſt vero Problema tale: Dato puncto radiante, invenire Curvam talem, ut, ſi radius aliquis in punctum eius quodvis incidat, radius reflexus, Curvæ in ſecundo puncto occurrens, ex hoc denuo reflectatur in punctum radians. Sit abſciſſa, a puncto radiante computata $=x$, ordinata $=y$, diſtantia concurſus radii reflexi cum axe $=u$, & v alia indeterminata, per quam definiuntur xy; ponaturque $dx=-pdy$. Natura Problematis præbebit ſequentem Æquationem differentialem:

$$(p^2 u - pvu)dv = (v^2 u + u)dp + (p^2 v - pv^2 + p - v)du,$$

a cujus integratione pendet determinatio omnium Curvarum poſſibilium, Problemati ſatisfacientium. Patet vero, ob tres indeterminatas, inter quarum duas quasque æquatio infinitis modis aſſumi poteſt, infinitas quoque Curvas Problemati poſſe ſatisfacere. Quoties itaque, aſſumta tali æquatione, integratio procedit, & æquatio inter ipſas upv certas habet conditiones, ex natura Problematis definiendas, toties invenientur Curvæ algebraicæ, ut ex exemplis ſequentibus patebit.

Exempl. I. Si ponatur $u=a$, æquatio generalis induet formam integrabilem; fiet nempe ſumma $\frac{pv+1}{p\sqrt{(v^2+1)}}=C$, ſeu $dy=vdx-Cdx\sqrt{(v^2+1)}$; æquatio vero inter ipſas xyv tunc eſt $vy+x-a=0$, unde ſubſtituendo habetur æquatio differentialis inter xy, quæ integrata dat $\sqrt{(\overline{a-x}^2+y^2)}=b-cx$; quæ eſt æquatio generalis pro ſectionibus coni, ubi abſciſſæ a foco computantur, quales ſub Problemate noſtro contineri, a priori conſtat.

Exempl. II. Si ponatur $u=cv(v^2+m)$, æquatio iterum eſt integrabilis, & valores prodeuntes conditionibus re-

quiſitis

quisitis satisfaciunt; fit vero tunc $y = c(v^2 + m)(3v^2 - 2 + 2\surd(v^2 + 1)) : v^2$, & $x = cv(v^2 + m) - vy$. Ideoque, eliminando v, æquatio inter ipsas xy haberi potest. Cum autem cm sint indeterminatæ, quarum utraque pro lubitu variari potest; patet, has æquationes præbere jam infinitas Curvas ex desideratis; speciem autem simplicissimam prodire, si $m = o$, & tunc etiam constructionem Curvæ statim esse in promtu. Ut altiores Curvæ, præter allatas, prodeant, tota res redit ad resolutionem æquationis differentialis primariæ.

Hujus Problematis casus, specialis quidem, sed tamen infinita Curvarum genera complectens, est, si punctum radians ponatur in infinito, hoc est, si radii omnes incidentes sint inter se paralleli, & quæratur Curva, quæ eos post duplam reflexionem iterum reddat parallelos. Hoc vero in casu Problema solutionem valde simplicem admittit, simulque adeo generalem, ut omnes Curvæ possibiles sint vel algebraicæ, vel per datas Quadraturas construibiles. Ponatur nempe Z = functioni ipsius $\frac{p^2 - 1}{p}$, & capiatur $y = \int p \frac{dZ}{p^2 + 1}$, & $x = \int p\, dy$. Dico, xy fore coordinatas Curvæ quæsitæ. Harum igitur valores si prodeant algebraici, eliminando indeterminatam p, prodibit æquatio quæsita Curvæ; reliquis vero in casibus constructio semper manifesta est.

Exempl. I. Sit $Z = a(p^2 - 1) : p$, unde $\int dz : (p^2 + 1) = c - \frac{a}{p}$ & $y = cp - a$, & $x = \frac{1}{2}cp^2 + b$, unde $y = -a + \surd 2c(x - b)$, æquatio Parabolæ, ad diametrum quamvis relatæ, qualis etiam a priori requiritur.

Exempl. II. Sit $Z = a(p^2 - 1)^3 : p^3$, & fiunt coordinatæ $3ap^2 - a : p^2$, & $2ap^3 - 2a : p$. Ex quibus prodit Curva quarti ordinis valde simplex, & duabus Paraboloidibus, se decussantibus, constans.

Exempl. III. Si sumatur $Z = ap^2 : (p^2 - 1)^2$, fiet Curva quarti ordinis in se rediens.

Si sit generatim $Z = a : (p^2 - 1)^n : p^n$, fiet Curva alge-

algebraica, si $n =$ integro affirmativo impari, vel negativo pari, reliquis casibus transcendens.

Præter solutionem istam analyticam datur etiam Methodus generalis, infinitas Curvas, Problemati generali satisfacientes, ope simplicis constructionis geometricæ inveniendi, quarum aliæ sunt algebraicæ, aliæ transcendentes, & hæ quidem omnes per rectificationem construibiles. Inter priores exstant infinitæ ex genere Epicycloidum, inter posteriores vero ipsa Cyclois vulgaris, quippe quæ, sibi ipsi situ contrario superimposita, pro casu radiorum parallelorum inservit.

CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI Dissertationum Sylloge.

Tomi I Pars III.

Gottingæ, apud J. P. Schmid, 1745, 8.

Plag. 16.

Prima Dissertatio voluminis hujus est *de Peccatis clamantibus.* De his cum justa & plena tractatio desideretur in Systematibus pariter & Compendiis theologicis, laborem hunc suscipere Nostro placuit. Initio igitur loca Biblica, in quibus fit mentio peccatorum ejus generis, exhibet singula. Tum informat definitionem peccati clamantis, ejusque genera describit, & simul falsas plurium Theologorum definitiones rejicit. Imo, ipsum nomen *peccati clamantis*, docet, non esse Biblicum, cum vocanda fuerint *peccata, clamorem ad cælum excitantia.* Inter hæc ad has duas quæstiones respondet: an Christiano homine digna sit ad cœlestem judicem appellatio, & an recte vulgo referatur sodomia inter peccata clamantia. Secunda in Dissertatione adversus *Antonium van Dale* demonstratur, Chrestum, a *Suetonio* in *Vita Imp. Claudii* memoratum, esse Christum Salvatorem, ac singula *Dalei* argumenta refelluntur. In *tertia* illustratur *Athalarici*, Regis Italici Gothici, edictum de eligendo Papa, Romæ in tabula marmorea ante atrium S. *Petri* omnium oculis expositum. Cum nec *Flacius*, nec *Spanhemius*,

nec *Heideggerus*, nec *Basnagius*, hanc historiæ ecclesiasticæ particulam considerarint & illustrarint, hoc labore defungens Noster, primo epistolam longiorem *Athalarici* ad Papam *Joannem II* exhibet, multisque partim criticis, partim exegeticis, annotationibus lucidiorem reddit. Deinde de hujus Regis mandato agit ad Præfectum urbis, ut *edictum de electione Papæ* proponat publice. Laudat hinc & prudentiam Regum Italiæ Gothicorum ecclesiasticam, & Paparum sub regno Gothico modestiam. Nec hanc occasionem neglexit, tradendi certiora de primis tredecim Romanæ ecclesiæ Episcopis, & notissimo illi *Irenæi* loco de *principalitate ecclesiæ Romanæ* verum suum asserendi sensum. *Quarta* Dissertatio est theologica moralis *de Zelo.* Hic, & homonymia & definitione zeli explicata, propositisque exemplis pii zeli Biblicis, exhibet extraordinarios, adeoque non ad imitandum propositos in sacra historia, zeli effectus. Tum varia zeli genera persequitur, cum veri, tum falsi, singula illustrans studiosissime. In *quinta* considerat *ecstasin Hieronymi anticiceronianam*, diversisque de ea prolatis judiciis, manifestum facit, hoc fuisse pium, quod vocant, sancti viri mendacium. *Sexta* Dissertatio est *de Cruce Criticorum nummaria*, *CONOB.* Recitatis refutatisque aliorum interpretationibus, putat, eo verborum compendio indicari *Constantinopolin*, *olim Byzantium.* Quam sententiam cum amicis aliquot exhibuisset considerandam, hique ei nonnihil objecissent, in appendice ad singula respondet breviter. *Septima* Dissertatio inscripta est *de Psalmis medicis, sive soteriis,* hoc est, de iis *Psalterii* odis, quibus componendis occasionem præbuerat morbus, vel recuperata sanitas. Hac notitia omnino opus est ad verum inveniendum talis *Psalmi* sensum, ne forte, quod multis accidit interpretibus, longe alium ei sensum affingas. Hujus generis *Psalmos* esse hic docetur *sextum, decimum tertium, trigesimum, trigesimum octavum, & nonum, quadragesimum primum, octogesimum octavum, nonagesimum*, cum subsequenti, *centesimum secundum*, & *tertium*, & *decimum sextum.* Horum alios ad sensum metaphoricum de morbis mentis, alios ad mysticum de Christo aliisque N. T. rebus, sensum traxere & veteres multi & recentiores;

id quod

id quod indocte factum esse, hic loci ostenditur. Unum duntaxat *Psalmum* intuebimur, *quadragesimum primum;* quem *Augustinus*, *Seb. Schmidius*, aliique multi, totum capiunt de Christo. Noster, ægrotum *Davidem* hic canere, docet, solique *decimo versui* duplicem inesse censet sensum, literalem & mysticum: cum, quod de aliquo *Davidis* servo verum erat, id etiam filio *Davidis*, Christo, eventurum esse, Spiritus S. in *Davide* loquens, præviderit. *Octava* Dissertatio exhibet *defensionem Loti a crimine oblatarum ad stuprum filiarum.* Communiter quidem certe id fecisse *Lotus* creditur. Verum Noster, id ab eo fieri non potuisse, multis argumentis contendens, aposiopesin hic agnoscit, & hunc verbis *Loti* sensum tribuit: *Jubete, quæso, a me tradi vobis filias meas, vt vestræ obsecundetis libidini. Facile vero intelligetis, id a me vos non esse impetraturos. Sciatis proinde, quam facere non possum, ut vestro furori filias exponam meas, tam nec futurum esse, ut meos vobis tradam hospites.* Hujus generis aposiopeses cum plures habeat sacer Codex, *quid dubitemus*, inquit Noster, *hoc sensu interpretari sermonem Loti, qui & Hebrææ linguæ conveniens est, & viro summa pietate conspicuo dignus?* In Dissertatione *nona* exhibetur *Specimen Germanismorum Thomæ a Kempis*, ad redarguendum eorum errorem, qui laudatissimum illum *de imitatione Christi* librum Italo alicui, vel Gallo, tribuerunt. *Decima* Dissertatio piam de Paschatis Christiani celebratione vera & falsa meditationem continet. *Undecima*, quæ eadem postrema est, in Dissertatione *de vaticiniis casu veris* disputatur. Scilicet, uti miracula dantur falsa, sic & falsi nominis prædictiones. Hunc in censum referri oportet non solum divinationes politicas, sed etiam prædictiones quasdam mere fortuitas; quarum exempla hic proferuntur satis multa, cognituque jucunda.

DE DIPTYCHIS VETERUM, ET DE Diptycho Eminentissimi QUIRINI, S. R. E. Cardinalis, Bibliothecarii Apostolici, Episcopi Brixiensis, Diatribe.

Lipsiæ, apud Joh. Frid. Gleditſchium, 1743, 4 maj.

Plag. 7.

Ita vero habent etiam Germani, quos cum Italis comparent, antiquitatum perveſtigatores. Præſentis lucubrationis, id ipſum teſtantis, hæc eſt ratio, hoc argumentum. Cum Eminentiſſimi Purpurati *Quirini* Epiſtola ad *Claudium de Boze*, qua doctorum virorum de Diptycho eburneo, quod *Pauli II* fuit, jam vero in Vaticana cuſtoditur, ſententiæ proponuntur, Lipſiam ad *Menckenium* noſtrum miſſa, cum eruditis, in Bibliotheca urbis publica de rebus literariis inter ſe conferentibus, communicata eſſet, &, variis in utramque partem diſputatis, tandem in eo conveniretur, has tabulas neque Conſulare Diptychum eſſe, neque ad remotam illam ætatem forſitan pertinere; hæc apud animum perpendens ſuum doctiſſimus *Leichius*, lectis, quæ de veterum Diptychis *Wilthemius* & *Buonarotta* diligentiſſime commentati ſunt, illorum obſervationes largiſſima manu locupletavit, ſicque hanc Commentationem, lectu plane digniſſimam, elaboravit, quam nunc acutiſſimi *Quirini* judicio ſubmittit. Dividitur autem opus hoc in *Sectiones tres*, quarum *prima* de Diptychis Conſularibus analecta proponit, *altera* de Brixiano *Boetii* Coſ. & de eccleſiaſticis Diptychis agit, ac
Sect. I n. 1. *tertia* demum in eburneum *Quirini* inquirit. *Prima quinque* ſumma *Capita* complectitur. Initium facit varia ipſius vocabuli acceptio, ubi duplicia præſertim veterum δίπτυχα nominantur. Sacra facientes exſciſſas e victimis coxas, et omento involutas, cum imponerent aris, δίπτυχα ποιεῖν, *Euſtathio* teſte, dicebantur. Porro, veſtem ſtragulam duplicem δίπτυχον vocari, e *Suida* diſcimus. Deinde a Græcis & Latinis, non optimorum tamen temporum, ad pugillares, binis tabulis, filo connexis, conſtantes, illud nomen tranſlatum eſt, ſicut, qui plura folia continebant, τρίπτυχα, πολύπτυχα, dicebantur. Eorum figuram antiquus lapis, a Cel. *Boldetto* editus, omnium optime exhibet. Erat autem apud veteres uſu receptum, ut Diptycha, ex ebore, aut buxo, eleganter cælata, anno ineunte, cum aliis ſtrenis ad amicos mitterentur. Certe Conſulum, qui novum annum aperiebant, mos, eburneas tabulas, vultu ac titulis ſuis ſplendentes, ſenatui aliisque offerendi, non aliunde traxiſſe originem

originem videtur; licet, qua primum cœperit, ætatem, veterum ſcriptorum præſidio deſtituti, indicare nequeamus.
Ejusmodi in tabulis Conſulem omnibus ornamentis, quæ am- n. 2.
pliſſimæ dignitati tributa ſunt, excultum videmus. Palmatæ & pictæ Conſulum in Diptychis faſcia acu variata ſuperjicitur, &
quæ ſunt alia ornamenta, quæ *Conſtantini Porphyrogeniti* opus 3.
de Cerimoniis aulæ Conſtantinopolitanæ ineditum, unde locus,
eo ſpectans, hic excerpitur, uberius proponit. Talia Conſu- 4.
lum uxoribus, forte quoque liberis, pariter concedebantur. Præterea largitionis, ludorum, apparitorum, indicium fiebat.
Cui impoſitus cernitur Conſul, ſella curulis eſt. Eburnea iſta 5.
ſella ab ea, quæ in florentis reipublicæ monumentis conſpicitur, longe fuit diverſa, quippe gradibus ad eam adſcendebatur. Hoc idem tum ex omnibus Diptychis, tum e *Caſſiodoro*, apparet, qui, *ſellam*, inquit, *curulem pro ſua magnitudine, multis gradibus eniſus, adſcende.* Sed ad *alteram Sectio-* Sect. II
nem progredimur. Diptychum Brixianum vultum exhibet n. 1.
Boetii. Et quis, quæſumus, paulo ſaltem humanior, tanti viri, qui, perturbatis rebus, unus ab interitu literas vindicavit, cujus ſcripta ex penetralibus diſciplinarum hauſta, cujus divina Conſolatio cum omnibus antiquorum operibus comparari meruit, adſpectu non delectaretur? Literas autem, quibus nomina & dignitates illius indicantur, ita exprimit Noſter: *Anicius Manlius Boethius* V. C. Et *Inluſtris Expræfectus* Prætorio, Præfectus Urbi *ſecundum Conſul ordinarius, & Patricius.*
Inde de Conſulatu *Boethii* agitur. Cumque nomen illud ter 2.
in Faſtis occurrat, *Sirmondi* & *Pagii* ſententiis relatis, ex anno, quo *Boethius* Philoſophus occiſus eſt, oſtenditur, ipſum anno 487 Conſulem non fuiſſe, faſtique anni 488 emendantur. Primus quippe Philoſophi Conſulatus in annum 510, ſecundus in annum 522, incidit, quem cum *Symmacho* ſocero
adminiſtravit. Hinc diſquiritur, utrum ab Imperatoribus, an 3.
a Gothorum Regibus, Occidentis Conſules creati ſint; qua iterum occaſione *Valeſii* & *Pagii* ſententia ſub examen vocatur,
*Procopii*que & *Caſſiodori* loca illuſtrantur. Ita vero ad tractatio- 4.
nem de Diptychis eccleſiaſticis fit acceſſus, quibus Sanctorum

 & An-

& Antiſtitum nomina inſcripta fuerunt. Eadem occaſione Rambonenſe Diptychum affertur, & a *Montfauconii* opinione diſceditur. Ipſe itidem Clar. Autor iſtiusmodi Diptychi fragmentum, ex muſeo reipublicæ Lipſienſis depromtum, attulit, ærique incidendum curavit. In eo S. *Michael,* erectum ad cœlum caput tollens, & draconem lancea perfodiens, cernitur. Nec minus aliud antiquum pietatis Chriſtianæ monumentum, beatæ ſcilicet Virginis, Servatorem infantem, & ſacrum volumen manu tenentem, brachio geſtantis, effigies, tabellæ eburneæ inſculpta, commemoratur, & notitia veteris Evangelii Bibliothecæ Lipſienſis adjicitur. Denique, quod fere caput rei eſt, de Diptycho Eminentiſſ. patris purpurati *Quirini* verba fiunt, quorum hoc eſt argumentum. Primum locum Diptychi deſcriptio tenet, ſimulque varia Academiæ Gallicæ & eruditorum Italiæ de eodem judicia expenduntur. Poſt, ad Diptycha Conſularia, vel amantium, referendum non videri, oſtenditur, nonnullaque de forma tunicæ & pallii antiqui referuntur. Hinc, renatis demum artibus Seculo XV ab egregio quodam ſculptore Italo elaboratum eſſe, conjicitur, deque pictura & ſculptura, his temporibus reſtituta, & de ſculptoribus eximiis ac præſtantiſſimis, non contemnenda memorantur, ac denique, *Paulum II,* P. M. elegantiorum artium ſtatorem fuiſſe, ex numis ejus oſtenditur.

M. ANTONII MURETI OPERUM, IN USUM Scholarum ſelectorum, Tomi tres. Acceſſerunt nunc in calce Tomi III quædam ejusdem Autoris, partim edita quidem olim, ſed mox propemodum obliterata, partim producta nunquam in lucem antehac. Præfatio præmittitur, de his Operibus, & potiſſimum Additamentis, accurate diſputans, atque inſuper novus in quemque Tomum Index, non mediocri diligentia contextus.

Patavii, apud Joſephum Cominum, 1741, 8 maj.

T. I Alph. 1 plag. 15½, T. II Alph. 1 pl. 6, T. III Alph. 1 pl. 3.

Non

Non ſine cauſa *Muretus* Oratorum recentiorum principibus annumeratur; nec mirum eſt, ipſius Orationes, Epiſtolas, lucubrationes, cupidiſſime expeti, nec raro prela exterorum exercere. Duas annis paucis pæne conterraneas editiones Operum, inprimis rhetoricorum, Veronenſem unam, & hanc Patavinam, accepimus. In poſteriore, præter alia, maxime Præfatio, a *Comino*, vel ejus nomine, ſcripta, florida illa ſatis & longa, (conſtat enim paginis 75,) notari meretur. Agitur ibi præſertim de laudibus laudandi maxime Oratoris, deque aliis rebus, ad illum, & ad inſtitutum, ſpectantibus. Ingenium *Mureti* ad quandam Atticiſmi normam effictum eſſe, Autor contendit. Accuratius autem leporis Romani laudem ipſi tribuit *Barnabas Briſſonius*. Hunc & admirati ſunt, præter Italos & Gallos, Germani, atque inter illos ſingulatim *Jacobus Thomaſius*, cujus editionem Operum *Mureti* ſequitur Noſter. Adhæc *Antonius Fridericus Segbetius* ex ipſo Autoris avtographo, quod apud ipſum aſſervabatur, nonnulla, quæ nunc primum lucem adſpiciunt, liberali manu ſubjunxit; nec alia rariora, quanquam olim edita, negliguntur. Priorem locum hæc inter additamenta Oratio tenet, qua Muſarum *Iſocraticarum* fontes ſeſe penitus effudiſſe dicuntur; ſecunda, nimirum de ſtudiis humanitatis, Venetiis habita eſt, non multo poſtquam in Italiam ex Gallia eſſet advectus Orator. Eo hæc eſt accuratius ſcripta, quod malevolis invidisque tum erat expoſitus peregrinus; quod & periculum ante ipſum Romæ adierat *Chriſtophorus Longolius*, Belga. Æque lectu dignum videtur, quod jam primum comparet, Orationis parentalis in honorem *Zeni*, purpurati patris, fragmentum. Epiſtolarum tres ſunt adjectæ; quarum una in ſylloge quadam Carminum inventa eſt, a *Scipione de Montibus* curata; reliquas αὐτόγραφον de integro ſuppeditavit. In his etiam, ut in reliquis tantum non omnibus, varietas ſeſe conſpicuam præbet ac pulchritudo. Sed ad Carmina veniamus, quorum fœtu feraciorem habemus hanc editionem; idque propter has cauſas. Editus in Gallia jam fuerat, ab juvene tum quidem *Mureto*, libellus carminum. Iis carminibus Autor ipſe *Juvenilium* titulum

lum fecit. Sed, cum idem post annos aliquot in Italia suos in lucem efferret versus, isthæc, ceu ingenio essent illiberali, prætermissa, neglecta, exposita sunt. Neque in aliis editionibus eorum vestigium apparet. Hic vero iterum, post paucas Juvenilium peculiares editiones, indidem nonnulla seliguntur, quæ gustum præbeant lectori *Mureti* studiorum veluti pubescentium. Alii sequuntur versus, recens nunc editi, non autem ejusdem cum juvenilibus naturæ, quique multo caput altius efferunt. Sunt omnino tres Elegiæ, quæ repertæ sunt eadem ipsa scriptæ *Mureti* manu. Illæ pariter, ut reliqua Poemata, quam arctum sit inter Musarum occupationes, eloquentiam sigillatim ac poesin, commercium, ostendunt. Quo de argumento inter utiliores *παρεκβάσεις* præfatur Editor. Inter reliquas inveniuntur, quas ibi vix quæsiveris. Nominari debent ideo de *Hercule* Gallico, de quæstione: num *Plotio* magistro *Cicero* sit usus, de loco quodam in *Cicerone ad Div. Lib. IX Ep.* 18 ad *Papirium Pætum* emendando, de versus cujusdam *Luciliani* emendatione, de Venetorum reipublicæ laudibus, de librorum indices elaborandi modo, de notarum quarundam in lectionibus Domini perpessionum explicatione, de annotationibus in subsidium memoriæ factis, de quorundam librorum *Origenis* inscriptione, & si qua sunt alia, disputata. Potius autem, nec decepti, quæsivimus eloquentiæ *Mureti* laudes, de *Mureti* asperitate tractationem, de *Mureti* ingenio magno, judicio acerrimo, criticam exquisitionem, de senilibus *Mureti* Orationibus, deque Epistolis, de summa *Mureti* & *Pauli Manutii* familiaritate, de *Ciceronis* ad *Atticum* Epistolarum a *Mureto* facta imitatione, observationes, quæque sunt aliæ, de quibus etiam vita *Mureti*, ex scriptis ejus & funebri Oratione *Francisci Bencii* ab *Andrea Schotto* collecta, consuli potest, & quibus non minus de *Mureto* carmina & testimonia, superiorumque editionum Dedicationes ac Præfationes, diligenter subjunctæ, inserviunt.

✲ ✲ ✲

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXLVI.

Pars II.

T. LIVII PATAVINI HISTORIÆ, ET SUPPLEmenta, a JO. FREINSHEMIO concinnata. Recensuit J. B. L. CREVIER, emeritus Rhetoricæ Professor in Collegio Dormano-Bellovaco Universitatis Parisiensis.

Tomus V & VI.

Parisiis, apud Gabr. Francisc. Quillau & Joannem Desaint, 1741 & 1742, 4.

Tom. V Alph. 4 plag. 3, Tom. VI Alph. 1 plag. 17.

His *duobus Voluminibus* clauditur *Creverianus Livius.* Et prius quidem complectitur *Supplementa Freinshemiana* inde a *libro CI*, alterum Indices rerum & sententiarum. *Supplementa* illa diligenter recensita sunt, passim adspersis notulis, quibus vel res subobscuræ explicantur, vel errores *Freinshemiani* indicantur, cum ille aut non optimos Autores secutus, aut bonos non satis accurate interpretatus, aut alia aliqua in re lapsus est. Ad calcem *Supplementorum* additur quoddam quasi spicilegium notarum, ad superiora *Volumina* pertinentium. Quod ad Indices attinet, primus est rerum, in quo conficiendo usus ille quidem est eo, qui in *Clerici* editione reperitur, sed ita, ut diligenter corrigeret peccata, eumque locupletaret. Est enim ille *Clericanæ* editionis Index ita negligenter confectus, ut mirari satis non possis inscitiam Autoris. Alter Index sententiarum acutarum, ad rem civilem pertinentium, est ille quidem dudum a *Corbinello* confectus, sed is librorum ordinem retinuit; *Crevierius* autem eas ad al-

phabeticum revocavit. Geographicum Indicem addere non necessarium visum est in tanta libellorum geographicorum copia; ab Indice latinitatis autem, qui utilissimus futurus erat, laboris magnitudo ipsum deterruit. Sed facilis erat futurus labor, si Indice locupletissimo, qui in Anglicana editione a *Maittairio* confectus exstat, uti voluisset.

HISTOIRE DE L'EGLISE GALLICANE.
id est,
HISTORIA ECCLESIÆ GALLICÆ, AUTORE JACOBO DE LONGUEVAL, e Societate Jesu. Tomus VII ab A. 987 usque ad A. 1086, Tomus VIII ab A. 1086 usque ad A. 1137.

Lutetiæ, apud Franc. Montalantium & socios, 1734, 4 maj. Alph. 7 plag. 5.

Eadem, qua superioribus in libris usus fuerat, methodo persequens hic Rever. Autor Ecclesiæ Gallicæ historiam, inde ab anno 987 progreditur ad annum duodecimi Seculi trigesimum septimum. Nostrum est, lectoribus nostris exhibere potiora cujusque *Libri* argumenta. Complectitur autem quisque *Tomus Libros tres;* ut hic sistantur totius operis *Libri sex*, ab *undevigesimo* videlicet ad *vigesimum quartum*, qui est ultimus. *Libri XIX* initio docetur, quomodo *Hugo Capetus*, superatis adversariis, sibi confirmarit regnum Galliæ. Hinc *pag. 18 seq.* Rhemense Concilium describitur, in quo exauctoratus fuit *Arnoldus*, Archiepiscopus Rhemensis, qui, sacramento, quod *Capeto* præstiterat, violato, ejus æmulum, *Carolum* Lotharingum, callide pariter ac strenue adjuverat. De ejus successore, *Gerberto*, qui postea Papa fuit *Sylvestri II* adscito nomine, *pag. 34 seq.* agitur, quem Noster vocat virum eruditum, sed eundem ambitiosum, & artibus politicis instructissimum. Hujus & vitam enarrat, ante, quam Rhemensis creatus est Archiepiscopus, actam, itemque res ab eo gestas in hoc Archiepiscopatu; quo non ita multo post exutus est jussu Papæ, qui *Arnoldum* restituit. Brevis autem fuit hic *Gerberti* dolor, ab Imp. *Ottone*

Ottone III, cujus præceptor fuerat, constituti Archiepiscopi Ravennæ. Imo A. 999 creatus est Papa in locum *Gregorii V*, qui Regem Galliæ *Robertum* adegerat ad uxorem dimittendam, propinqua secum conjunctam cognatione. Hunc *Sylvestrum II* primum fuisse Papam natione Gallum, Noster observat, adjiciens, inter prima ejus acta fuisse confirmationem *Arnoldi* in recuperato Archiepiscopatu Rhemensi. *Pag. 119 seq.* vita exponitur & funestum fatum *Abbonis*, Floriacensis Abbatis, cujus & scripta commemorantur. Vita *Fulberti*, Episcopi Carnotensis clarissimi, occurrit *pag. 142 seq.* de quo pergitur *pag. 158* & *162*, itemque *Lib. XX pag. 213 - 222*. Secta Manichæorum Seculo XI in urbe Aurelianensi prognata, *pag. 165 seq.* ita describitur, ut ex eo, quod Sanctorum invocationem damnarunt, ac præsentiam corporis & sanguinis Christi in S. Cœna negarunt, nonnulli videantur collecturi, eos fuisse vindices veritatis contra errores, illo ævo regnantes, ceterosque & errores, & mores, iis fuisse affictos, e. g. negationem resurrectionis Christi, promiscuum exstinctis lucernis concubitum, combustionem infantis in suis congregationibus. Noster etiam Concilium Aurelianense describit, cujus e decreto tredecim hujus generis hæretici, inter quos fuit Reginæ confessionarius, rogo fuerunt impositi, & quidem alacres hilaresque. Paulo post *pag. 176 seq.* mentio fit Selingstadiensis Concilii, A. 1022 ab Archiepiscopo Moguntino habiti, in quo inter alia sancitum fuit, ut sacerdoti, qui per noctem compotor fuit usque ad gallicinium, non liceat postero die celebrare Missam. Nec cetera octodecim Synodi hujus decreta sunt multo gravioris momenti. Paris pretii est controversia, *pag. 187 seq.* recensita, quæ orta fuerat in Gallia de S. *Martiale*, aliis numero Apostolorum eum adscribentibus, aliis pro Confessore duntaxat eum habentibus. Sequenti in *Libro pag. 231* relatum legimus, Papam *Joannem XIX* finem imposuisse huic liti, & *Martialem* fecisse Apostolum; id quod & A. 1031 confirmatum fuit in Concilio Bituricensi. Pag. 81.

Libri XX pag 193 seq. hæretici commemorantur Atrebatenses, qui, in Synodo A. 1025 ab Episcopo examinati, pro-

fitebantur, soli sese addictos esse doctrinæ Apostolicæ, eique adjungere mores pios; præterea rejicientes fiduciam in baptismo sub initium vitæ accepto, negantesque transsubstantiationem. Dicitur tamen ille Episcopus, nomine *Gerhardus*, hosce hæreticos, homines illiteratos, & ne arte quidem scribendi præditos, revocasse a suis erroribus, suamque traduxisse in sententiam. *Pag. 208 seq.* legimus, A. 1026 quendam Galliæ Comitem in monte juxta urbem Rothomagum sito instinctu monachi cujusdam e monte Sinai, tum in Galliam delati, monasterium exstruxisse in honorem S. *Catharinæ*; cujus Sanctæ nomen tum primum auditum fuisse, Noster observat. *Pag. 224 seq.* res gestæ exhibentur laudesque *Brunonis*, Tullonensis Episcopi, qui deinceps factus fuit Papa, *Leonis IX* nomen gerens. Hujus Papæ res gestæ, habitaque ab eo Concilia, Rhemense, Moguntinum, & Lateranense, copiosius enarrantur *pag. 307 - 380.* Hoc temporis tractu perfrequentes fuisse Gallorum peregrinationes ad urbem Hierosolymitanam, etiam virorum matronarumque illustrium, discimus e *pag. 264*, itemque e sequentis *Libri pag. 448 seq.* Quam flagitiosam egerint vitam plures Galliæ Episcopi, palam alentes concubinas, docetur *pag. 266 seq.* ubi & *Orscandi*, Episcopi Quimperiensis, fit mentio, qui publice uxorem duxerat. *Simeonis* Trevirensis canonizationem cum Noster *pag. 274 seq.* commemorat, simul animadvertit, secundam omnium hanc fuisse canonizationem, primum hoc honore affecto *Udalrico* Augustano. *Canonicos regulares* primum A. 1039 institutos fuisse, docetur *pag. 282.* Nec omitti hic poterat *Berengarius*, cujus contra errorem de S. Cœna primus scripsisse dicitur *pag. 331 Hugo*, Lingonensis Episcopus, munere hoc suo exutus ob eximia flagitia, sed pessimis tamen suis moribus adjungens pium in hæreticos odium. Cetera *Berengarii* historia exhibetur *pag. 336 - 359*, & *Lib. XXI pag. 391 seq. 416 seq. 453 seq.* & *568 seq.*

In *Libro XXI pag. 394* refertur, Seculo hoc undecimo in Gallia, maxime in Normannia, multos sacerdotes vixisse in conjugio, secutos exemplum duorum illius temporis Archi-

Archiepiſcoporum Rothomagenſium, ſolenni ritu cum uxoribus conſociatorum. *Pag. 442 ſeq.* recenſetur hiſtoria *Thribaldi*, juvenis illuſtri ſtirpe orti, pietatem colentis ſuperſtitioſiſſimam, quæ tamen illo ævo idonea erat ad comparandum *Sancti* titulum. Similem hiſtoriam de Comite quodam, *Ebrardo*, reperimus *pag. 447.* De *Guimundo* monacho, qui *de Eucharistia* libros tres compoſuit adverſus *Berengarium*, *pag. 479 ſeq.* agitur, ac ipſi hi libri recenſentur. Factus iſte *Guimundus* poſtea eſt Cardinalis a *Gregorio VII*, cujus Papæ hanc *pag. 500* exhibet Noſter imaginem: *Erat corpore puſillus, ſtirpe ortus haud nobili, ſed heroico præditus animo, vaſto ingenio, moribus honeſtiſſimis, zeli plenus, pragmaticus, intrepidus. Sola ei deerat moderatio, quæ conſiliis ipſius datura erat majorem ſucceſſum. Nec intra fines poteſtatis ſpiritualis ſe continuit, ſed in regimen Principum civile etiam auſus eſt exercere judicium, qui tamen ſoli Deo coronam ſuam referunt acceptam.* Quare, quæ hic Papa fecit adverſus Imp. *Henricum IV*, Noſter nequaquam approbat. Idem Papa cum Regi Galliæ, Epiſcopi cujusdam electioni adverſanti, ſtatim minatus eſſet anathema; Noſter laudat Gallos, qui Regem hunc poſtea excommunicatum habere pro ſuo Rege non deſierint. Non enim, inquit, ea vis eſt excommunicationis, ut Reges, illo fulmine tactos, ſuo privet imperio. Hinc Papæ hujus iras deſcribit erga Regem Galliæ, eo uſque inflammatas, ut juberet Gallicos Epiſcopos totam Galliam *interdicto*, quod vocant, ſubjicere, ipſeque profiteretur, ſe Regem eſſe exuturum imperio. In quo quidem peccaſſe Papam, & fines poteſtatis ſuæ tranſiliiſſe, Noſter *pag. 508* ingenue agnoſcit. *Pag. 514* occurrit Concilium, in Anglia a *Lanfranco* habitum, in quo permiſſæ ſunt ſacerdotibus ruralibus ſuæ uxores, adjecto tamen, nemini poſthac demandatum iri ſacerdotium, niſi qui cœlibatum promiſerit perpetuum. De *Brunone*, Carthuſiani Ordinis conditore, ac primis hujus Ordinis monachorum moribus, diſſeritur *pag. 585 ſeq.* Ubi tamen *pag. 588*, ob ſilentium ſcriptorum συγχρόνων, inter fabulas rejicit Noſter vulgarem traditionem de Canonico quodam, ſua e feretro exclamatione:

Damnatus sum, impellente *Brunonem* ad subeundum tam austerum vivendi genus. Fatetur igitur Noster, se non subscribere socio sui Ordinis, Jesuitæ *Colombio*, qui longa Dissertatione probare studuit, historiam hanc esse verissimam.

Libri XXII initio facto a *Victoris III* successione in locum *Gregorii VII*, aperitur *pag. 15 seq.* origo instituti in Gallia Ordinis S. *Antonii*. Hinc *Brunonis*, patris Ordinis Carthusiani, transitus in Italiam *pag. 17 seq.* commemoratur, ubi is novum condidit monasterium, in quo vita excessit A. 1101. Observat hic Noster, inter scripta, sub ipsius nomine edita, plerorumque autorem esse *Brunonem* Astensem. De illicito Regis *Philippi* cum *Bertrada* conjugio, propterea excommunicati, agit *pag. 37 seq.* de *Roscelini* hæresi, habitoque ob eam Concilio, *pag. 59 seq.* de *Roberto* Arbrissellensi, quem contra famam maledicam defendit, *pag. 72 seq.* itemque *pag. 130 seq.* & *Lib. XXIII pag. 313 seq.* ac *pag. 328 seq.* Concilium Claromontanum, A. 1095 a Papa *Urbano II* eo potissimum consilio habitum, ut indiceretur expeditio sacra in Palæstinam, describitur *pag. 76 seq.* itemque itinera hujus Papæ per Galliam, habitaque tum plura Concilia, inter quæ Nemausense eminet. Hinc *pag. 101 seq.* repræsentat Noster fervorem, seu potius furorem, quo agitati omnis ordinis homines constituerunt in bello illo sacro militare; cujus belli fax & tuba erat *Petrus* eremita. Ac totam hanc expeditionem Noster copiose describit usque ad expugnationem urbis Hierosolymæ. *Pag. 126 seq.* institutio Ordinis monachorum Cisterciensis exponitur, & *pag. 138 seq.* vita *Hildeberti*, Cenomanensis Episcopi, ante Episcopatum gesta, cujus cetera quoque vita sparsim enarratur, idque satis copiose, e subjecto *Indice* facile colligenda. Nec perfunctorie de eruditione ejus scriptisque differitur. *Pag. 181* docetur, in Parisiensi Concilio A. 1104 excommunicationis vinculo solutos esse *Philippum* Regem, & concubinam ejus, *Bertradam*. De hæretico *Tanquelino pag. 187 seq.* differitur, & *pag. 192 seq.* de *Henrico Brusio*, hæretico fortunæ prosperæ; de quo & inspicienda *Libri XXIV pagina 560*.

Libri

Libri XXIII pag. 204 seq. describitur iter Papæ *Paschalis* per Galliam, cujus Regis auxilium imploravit adversus *Henricum V* Imperatorem, qui illuc legatos miserat, impetraturos a Papa perpetuitatem juris investituræ. Verum renuit Papa, & illo ipso tempore in Trecensi Concilio solenniter damnavit investituras Principum Episcopales. Interjecta *pag. 228 seq.* recensione trium librorum *Udalrici*, monachi Cluniacensis, de illius monasterii ritibus & consuetudinibus, *pag. 247 seq.* describit Imp. *Henrici V* iter Romanum, qui tum Papam conjecit in vincula, eique jus investituræ extorsit. Ac tum consentiens Papa coronavit Imperatorem, sed paulo post habito Romæ A. 1112 Concilio promissum elusit. Quæ *pag. 278 seq.* traduntur de secta Manichæa, id temporis in diœcesi Suessionensi exorta, & Comitem Suessionensem, *Joannem*, nacta patronum, similia sunt iis, quæ supra *Lib. XIX pag. 165 seq.* de Aurelianensibus hæreticis cognovimus. Mirari hic libet sapientiam Suessionensis Episcopi, qui *Clementium*, horum hæreticorum principem, aquæ injecit, cumque ei supernataret, contrario elemento sustulit e medio. *Pag. 283 seq.* origo indicatur Equitum sacrorum S. *Joannis*, eorumque exhibentur Statuta, cumque & Carthusianus Ordo, qui antea scriptis vitæ regulis caruerat, A. 1213 sua Statuta acceperit, hæc quoque recensentur *pag. 291 seq.* S. *Bernhardi* vitæ prima pars hinc exponitur *pag. 298 - 312*, & quidem ita, ut superstitioso illi seculo, quo vixit hic Sanctus, convenit. Qui enim sacrarum literarum satis periti sunt, non possunt non mirari sanctitatem illius ævi, diversissimam quippe ab ea sanctitate, quam Christus ejusque Apostoli descripserunt, præscripseruntque. *Pag. 319 - 328* laudes prædicantur *Ivonis*, A. 1116 d. 13 Dec. exstincti, cujus & scripta recensentur accuratius. *Pag. 358 seq.* Papæ *Gelasii* exilium Gallicum describitur, vita excedentis in monasterio Cluniacensi A. 1119 d. 24 Ianuarii. Cujus in locum cum statim suffectus esset *Calixtus II*, hujus Tolosæ habiti Concilii Canones *pag. 363 seq.* exhibentur, subjecta mentione Rhemensis Concilii, in quo Imp. *Henricus V* excommunicatus fuit ob assertionem sui juris investituræ.

Libri

Libri XXIV in exordio prodit S. *Norbertus*, Præmonstratensium Ordinis autor. Hujus viri historiam pluribus Noster persequitur, multa habentem mirabilia, imo & miracula, ex more Historicorum illius ævi. Etiam *Bernardi* primum miraculum *pag. 442 seq.* commemoratur, illo jam tempore falsitatis suspectum, sed pluribus miraculis subsequentibus inter vera referri cœptum. Hujus viri historiam texere pergit Noster, non tamen *pag. 409* silentio præteriens, ab *Abalardo* & *Bernhardum* & *Norbertum* habitos esse pro hypocritis, miracula mentientibus. Ac hanc Noster arripit occasionem continuandi historiam *Abalardi pag. 410 - 421.* Plura vero *Bernhardi* miracula recensentur *pag. 474 seq.* inter quæ eminet *excommunicatio muscarum.* Ac rursus alia ejus miracula *pag. 565 seq.* laudantur; imo per totum hunc librum sparsim describuntur res gestæ clarissimi hujus *Bernhardi. Pag. 495 seq.* exhibentur Templariorum Statuta, A. 1128 edita in Concilio Trecensi. Denique *pag. 505 seq.* schisma Papale describitur inter *Innocentium II* & *Anacletum*; quorum ille pervagabatur Galliam summa cum autoritate, hic et ipse perdiu retinebat & nomen & autoritatem summi Pontificis.

HISTOIRE DE L'ACADEMIE ROYALE DES INSCRIPTIONS & belles lettres, &c.

hoc est,

HISTORIA ACADEMIÆ REGIÆ INSCRIPTIONUM & elegantiorum literarum. Accedunt Dissertationes, in ista Academia publicatæ annis 1731, 1732, & 1733.

Tomus IX.

Lutetiæ, in Typographia Regia, 1736, 4 maj.

Alph. 3 plag. 22½, cum multis Fig. æn.

Præmissa hujus Academiæ historia trienni, recensentur scripta Academicorum, illo temporis spatio elaborata, hoc ordine. *Mauturii* Dissertatio de nummis, *Pavorem* & *Pallorem*, Romanorum

norum Deos, exhibentibus; *Banierii* Diff. de incendiis Vesuvii, quod videlicet jam olim ea acciderint, non *Plinii* demum ætate; ejusdem demonstratio, quod *stadium* Olympicorum ludorum Romano circo fuerit simillimum; *Chambortii* emendatio atque interpretatio primi versus *scuti Herculis Hesiodei*, itemque loci cujusdam obscurissimi in *Ciceronis Libri primi ad Atticum Epistola XVIII; Hardionii* emendationes aliquot *Euripidis; Sallierii* Analysis Dialogi *Platonis* illius, qui *Phædrus* inscribitur; ejusdem Sermo de libris aliquot Bibliothecæ Regiæ, quorum marginibus inscriptæ sunt a prioribus dominis annotationes doctissimæ: e quarum numero plures hic proferuntur in lucem publicam; Dissertatio de fragmento quodam *Livii*, centum abhinc annis reperto in quodam Sueviæ monasterio. Miserat id Lutetiam clarissimus Argentoratensium Professor, *Schœpflinus*, ac, genuinum esse, judicarat. At Academicorum horum quidam causas attulerat, cur habendum sit pro supposititio; cumque has docte diluisset *Schœpflinus*, ei ille novas objectiones exhibuit. Nos quidem optamus, ut accuratius excutiatur hoc fragmentum a Criticis, ne forte aut *Livio*, quod suum est, eripiatur, aut partus ipsi subdatur alienus. Sequitur *Martialis Lib. X Epigrammatis 24* explicatio; *Nauzei* Commentatio de annis Christi, in qua statuit, æram vulgarem carere sex annis, adeoque hodie, quo numeramus annum 1741, fluere annum 1747; *Barrii* de eodem argumento Disputatio; *Valesii* Dissertatio, in qua docet, olim virgines, monasterio se dicantes, eo ipso tempore, quo intrarint monasterium, statim (non aliquo tempore post, uti fit hodie,) indutas fuisse vestem monasticam; *Boubierii* Dissertatio, qua probat, plerosque Imperatores, simul regnantes, etiam simul fuisse Pontifices maximos; *Mauturii* Disputatio, demonstrantis, *Maxentiani* exercitus ducem supremum fuisse *Ruricium* Pompejanum, eosque errare, qui alium faciant *Ruricium*, alium Pompejanum; *Lanceloti* de nomine *Argentorati* disquisitio, quod non Latinum esse, sed Celticum, sive Germanicum, contendit; *Mandagorii* Emendatio loci cujusdam in *Gregorii Turonensis*

 Lib.

Lib. II Cap. 20; Mahudelii interpretatio duodecim vetuſtarum Inſcriptionum, in urbe Lingonum repertarum; *Bozii* Obſervationes ad plura monumenta antiqua: quorum & effigies hic exhibentur; *Lanceloti* Deſcriptio figurarum, adhuc conſpicuarum in fronte templi cujusdam Gallici; *Mauturil* Repræſentatio præcipuorum monumentorum Abbatiæ Ciſtercienſis. Hic cum ſit ſepultus etiam *Alanus*, *doctoris univerſalis* titulo quondam ornatus, *pag. 229 ſeq.* ejus exhibetur epitaphium. Ultimum hic locum occupat *Lanceloti* Explicatio veteris cujusdam Calendarii. Sequuntur nunc Elogia duorum Academicorum, hoc triennio exſtinctorum, *Henrici Caroli du Cambout*, Ducis Coislinii, Epiſcopi Metenſis, A. 1664 nati, A. 1733 d. 28 Nov. rebus humanis erepti; & *Joannis Franciſci Pauli Fabri de Caumartin*, Epiſcopi Bleſenſis, qui inter vivos eſſe cœpit A. 1668, deſiit d. 30 Aug. A. 1733. Prior eſt ille *Coislinius*, cujus *Bibliothecam MSS.* tam erudite deſcripſit *Montefalconius*.

Recenſendæ nunc nobis veniunt, quæ ſubſequuntur, Diſſertationes majores; quas quidem ita deprehendimus elaboratas, ut caviſſe videantur Autores, ne, quod ad caput rei attinet, quidquam proferant, quod jam dictum ſit prius. Prima eſt *Bonamici* de veterum Philoſophorum de pluralitate mundi ſententiis. Sunt hujus Diſſertationis tria argumenta. Initio ſcilicet nominantur ii veterum Philoſophorum, qui plures ſtatuerunt mundos; deinde, qui innumerabiles crediderunt eſſe mundos; tum denique, qui, unum duntaxat ſtatuentes mundum, lunam tamen habitari ab hominibus, ſibi perſuaſerunt. Ipſe nullam harum ſententiarum defendit, munus hiſtorici obiiſſe contentus. Sequitur *pag. 20 Blanchardi* Diſſertatio de animantibus, olim in Ægypto ſuperſtitioſe cultis. Hic inprimis de bove *Api* diligenter agitur. *Pag. 37 ſeq.* de origine Cabbalæ diſſerit *Nauzeus*, eam pro doctrina habens vana & ſuperſtitioſa, nugarumque refertiſſima; ac, Seculo demum decimo Chriſtiano natam eam fuiſſe, pronuntians. Eodem Seculo compoſitum eſſe docet librum *Jezira*. Liber autem *Sohar* ipſi adhuc junior habetur, Illud plane novum

eſt,

est, quod docet, Judæos a Saracenis, sive Arabibus, quorum studia æmulabantur, accepisse Cabbalam. *Pag. 54 seq.* de Argonautis, & aurei velleris occupatione, differens *Banierius*, veritatem historicam, tanquam margaritam, eruere conatur e fimo fabularum, illamque Argonauticæ expeditionis historiam perducere ad liquidum. *Pag. 97 seq.* secundi belli sacri, in vetere Græcia gesti, historia exponitur a *Valesio*. *Pag. 113 seq.* historiam Cariæ diligentissime illustrat *Sevinus*. De Sybaritis differit *pag. 163 seq. Blanchardus*, eorumque historiam, multis hucusque tenebris involutam, certum redigit in ordinem. *Pag. 177 seq.* fabulis de *Dædalo* velum detrahit *Gedoynus*, perspicueque res, ab eo gestas, describit. Idem *pag. 189 seq.* pari diligentia persequitur historiam *Phidiæ*. *Hardionius*, de artis rhetoricæ in Græcia ortu progressuque *pag. 200 seq.* differens, docet, diu ante *Homerum* in Græcia floruisse & Rhetoricæ, & Grammaticæ, & Poeseos, studium. *Pag. 228 - 304* longa fluit disputatio *Vatryi* & *Barrii* de Poemate epico, ejusque natura & constitutione. *Pag. 305 seq.* de origine & natura epithalamii differit *Souchaius*, qui & *Psalmum Davidis quadragesimum quintum* inter epithalamia refert, itemque *Canticum Canticorum*, eos, qui aliter censent, negans, esse Criticos. Ac in exitu hujus Dissertationis docet, *Psalmum* illum omnes & singulas partes dotesque habere epithalamii. Subsequitur *pag. 320 seq. Nauzei* Observatio de Canticis veteris Græciæ, de convivalibus, de pastoralibus, de messoriis, de amatoriis, & nuptialibus, de funebribus, & aliis cantionum generibus. *Pag. 360 seq.* tertiam (priores enim duas superior *Tomus* continet,) exhibet *Gedoynus* Dissertationem de cursibus equorum & curruum in ludis Olympicis. *Pag. 376 seq.* de locis, ad ludos publicos in Græcia destinatis, disputat *Barrius*, deque habitis ibi curriculis. *Pag. 397 seq.* accurate compositam a *Bonamico* deprehendimus Bibliothecæ Alexandrinæ historiam. Idem *pag. 416 seq.* illum urbis Alexandriæ statum ponit ob oculos, qui fuit *Strabonis* tempore; & *pag. 432 seq.* bellum, a *Julio Cæsare* post *Pompeji* necem in urbe Alexandria gestum, describit topographice.

POMPONII MELÆ DE SITU ORBIS LIbri III, ad veterum exemplarium fidem castigati.

Luduni Batavorum, ex officina Luchtmanniana, 1743, 12.

Plag. 10.

Inter plurimas hujus laude dignissimi Scriptoris lucubrationum editiones, si quæ communi, atque inprimis scholarum, usui, cui perquam commendabiles sunt tres illi libri, accommodatæ esse videntur; hæc nobis videtur *Abrahami Gronovii*. Exigua libri moles, accuratio contextus, annotationes recisæ, copiosissimus Index, istud nobis judicium exprimunt. Præfationis locum, de qua vel sola superest agendum, occupat Epistola, *Joanni Wardo*, in Collegio Greshamiensi eloquentiæ Professori, dedicata. Ibi quidem duo tractat breviter Celeberrimus Editor. Alterum hic minime speraveramus. Recordatus adolescentiæ apud Britannos literarum ergo transactæ *Gronovius*, in memoriam simul revocat, quod, summa *Jo. Hudsoni* humanitate admissus ad fontes omnigenæ eruditionis limpidissimos & fragrantissimos, Græcii, Latii, Syriæ, latices magna copia propinantes, sitim maxime levarit versando Codice MSto versionis Syræ quatuor vitæ Christi, & gestorum divinissimo spiritu impellente, consignatarum descriptionum, omnibus *παραφράσεως* notis viduæ, & contextum Græcum curiosissime exprimentis. Hoc postquam ex aliquot locis *Matthæi* didicerat; impetus eum deduxit protinus ad istam pericopam, a qua D. *Joannes* auspicatur, quamque, coram *Simpliciano*, Mediolanensium olim in rebus sacris antistite, aureis literis conscribendam, & in locis ubique Christianorum eminentissimis proponendam, esse ajebat Platonicus quidam. Illam igitur postquam ad exemplar versionis Syræ typis exaratum compararat, reliquam *primi Capitis* partem excussit, &, citra ullas verborum ambages, mutilationes, & transpositiones, fidem atque autoritatem contextus Græci caste repræsentari, dum lætus invenit, hujus rei veluti specimina ex multis Græce, Syriace, Latine, in medium hic profert *v. 18,*

27, 41, 46,

27, 41, 46, quæ ſimul effata cum verſione Syriaca vulgari comparat, manuque ſcriptæ, qua tunc uſus eſt, prærogativam oſtendit. Ideo autem hic illa proferuntur, quod, cum ante meridiem eadem didiciſſet, poſt meridiem in cognitionem atque amicitiam venit, cui jure Dedicationem inſcripſit, *Jo. Wardi.* Is nimirum commercium literariam cum Noſtro, etiam apud Belgas iterum verſante, amicitiam continuandi gratia, inſtituens, inter alia munuſcula, editionem aliquando miſit *Pomponii*, Londini A. 1719, ut titulus habet, publicatam, deque eadem ſequentia in Epiſtola ſubjuncta notavit, quæ & hic legi ac repeti merentur: *Editio hæc primum lucem adſpexit anno 1171, Iſcæ, haud Londini, impreſſa; neque Londini venalis exponitur, quicquid in contrarium mentiatur inſcriptio. Cum Editor autem, nec quis ipſe ſit, nec operis ſui inſtitutum, aperiat; de utroque, ut ex amici epiſtola intellexi, pauca accipies. Nomen editoris eſt* Joannes Reynoldus, *vir non indoctus, ſcholæque publicæ apud Iſcanos moderator.* Melam *autem in diſcipulorum præcipue uſum edidit; quorum cauſa etiam chartis geographicis adornavit; in quibus conficiendis adjutorem habuit* Guilielmum Muſgrave, *medendi arte, dum viveret, inter ſuos celeberrimum, & apud poſteros eruditis ſcriptis ſuis haud obſcuri nominis. In contextu ſine MSS. autoritate nihil ſe mutaſſe, Autor affirmat Quod ad Codices autem attinet, quorum ope adjutus fuit, dicit, ſe impreſſum exemplar nactum fuiſſe, in cujus margine clariſſimus* Bernardus, *apud Oxonienſes olim Aſtronomiæ Profeſſor, multorum MSS. variantes lectiones, dum peregre eſſet, adſcripſerat. MS. autem ex Collegio noſtro Greshamienſi; alterum ex Archiepiſcopi Cantuarienſis Bibliotheca, quem Voſſius præ omnibus, quos viderat, aliis commendat; tertium ex novo Collegio Oxonii; quartum denique apud Hibernos ſe contuliſſe ait. His acceſſerunt tria exemplaria typis edita, unum ex prima omnium editione, ac duo altera ex noſtro Collegio, ante annum MD. publicata. Hoc apparatu inſtructus, opus ſuſcepit; nec contextum ſolummodo ad MSS. fidem emendare, ſed etiam tria alia ad calcem libri adjicere, propoſuit, quorum nullum*

 adhuc

adhuc ibi comparet. Unum fuit Synopſis Pomponiana, *Index ſcilicet omnium locorum apud* Melam, *cum novis eorum appellationibus, quantum licuerit, ex adverſo collocatis. Alterum,* Diſſertatio de Ariane. *Tertium,* Notæ & variantes lectiones. *Nec a propoſito deſtitit. Singula enim hæc apud ſe confecta habet, brevi, ut promittit, publici juris facturus.* Iſtam igitur editionem poſtquam cum ſuis in *Melam* collectaneis contulerat *Gronovius;* plurima, e MSS. a Cl. *Reynoldo* emendata, MSS. aliorum, quibus uſus fuit, autoritate confirmari lubens animadvertit. Ita vero cum inſtruxerit hanc ipſam editionem indefeſſi laboris Vir, ſimul promittit, cui deinceps inſudavit, *Æliani* de animalium natura novam atque elegantem editionem. Quam utramque ipſi occupationem, boni publici cauſa, gratulamur.

PERSPIRATIO DICTA HIPPOCRATI per univerſum corpus, anatomice illuſtrata, Autore ABRAHAMO KAAU, Med. Doct. Cui accedit ejusdem Declamatio Academica de gaudiis Alchemiſtarum.

Lugduni Batavorum, apud Sam. Luchtmanns, 1738, 8.
Alph. 1 plag. 7½.

Cl. Autor, juvenis adhuc Medicus, ſed quem magno ſuo avunculo *Bœrhaavenio* dignum eſſe, vel ex hoc libro intelligas, ſedulo cadavera ſecuit, ut magis magisque in detegenda corporis fabrica progrederetur. Quemadmodum igitur hac via varia detexit, quæ olim non adeo erant cognita; ita præcipue crebris experimentis comperit, in omni parte corporis, imo & in quolibet fere puncto, perpetuam fieri perſpirationem, quam hac Commentatione clarius exponit. Cujus rei cauſa ubique fabricam partis etiam minimæ, cujus perſpirationem enucleare inſtituit, accurate diligenterque ex præſtantiſſimorum Anatomicorum libris, atque ſuis etiam obſervationibus, enarrat, experimenta anatomica, eo fine inſtituta, inprimis injectiones, candide expromit, ceterum aliis quoque argumentis

gumentis ſententiam ſuam tuetur, eaque occaſione principum
artis anatomicæ opiniones vel confirmat, vel modeſte notat,
ubique autem ad *Hippocratis* conſenſum provocat, ejusque
placitis paſſim allegatis, hæc omnia ſedulo & incomparabili
naturæ ſcrutatori atque obſervatori haud conſtitiſſe tantum,
ſed & ab eodem ubique fere explicari, oſtendit. Notum eſt
enim, *Hippocratem* ὡς ἔκπνοον καὶ εἴσπνοον ὅλον τό σῶμα
deſcripſiſſe, adeoque intimarum æque partium, ac exti-
marum, perſpirationem non ignoraſſe. Ceterum hinc inde &
alia admiſcet, quæ hic reperiſſe neminem forte pœnitebit.
Atque utinam ejus hic obſervationes & experimenta anatomi-
ca repetere nobis liceret! Sed brevitas atque inſtituti ratio
conſtringunt nos, ut ipſam tantum, quæ exinde demonſtratur,
perſpirationem breviter perſequamur. Juſta methodo pro- Cap. 1.
ceſſurus, primo perſpirationem partium extimarum, quæ ab
aere externo attinguntur, deinde intimarum, quæ abſcondun-
tur cavitatibus, perſequitur, & primo de exhalatione, dein-
ceps de inhalatione, agit, partium etiam ordine nunquam ne-
glecto. Ut igitur totum corpus exhalat; ita epidermis quo- 2.
que atque epithelium, & illa quidem humorem inviſibilem,
hæc vero notabilem. Quamvis vero epidermis & reticulum 3. 4.
nervis careant, nec feliciſſima injectione in iis detegantur vaſa
ſanguifera; ob nutritionem tamen ſuam atque incrementa non
videtur deſtitui ejusmodi vaſculis, quæ tamen non evehunt ſe-
rum, ſed ex iis emergentia minora vaſcula, quorum ſubtilitas 5.
a *Leuwenhœckio* definitur. Ob craſſitiem humoris mucoſi, qui
inter ſeparandum inter cutem & cuticulam reperitur, Noſtro
videtur emitti ſimul ſmegma cryptarum tenuius, dum, quod
craſſius eſt, in ruptis emiſſariis manet. Eodem modo & epi- 6.
thelium perſpirat, per arterias ſcilicet maxime ſubtiles. Ne-
que minus per reſpirationis organa fit perſpiratio. Humor il-
lorum vel ex cryptis, vel ex arteriis ultimis, manat, & aerem
ſiccum inſpiratum humectat. Poſtquam multa eum in finem 7.
de pulmonis ſtructura, & experimentorum quorundam caute- 8.
lis, commemoravit; redit Cl. Autor ad perſpirationem reli-
quarum partium. Per membranam, quæ primas vias ſuccin- 9.
git,

git, eadem ratione, ac ſuperius dictum eſt, humor tranſpirat. Humor, quo œſophagus madet, ab arteria œſophagæa præparatur, tenuis per vaſcula ultima, lubricos per folliculos. Idem fit in ventriculo atque inteſtinis, qui multo humore, ex
Cap. 10. innumeris arteriolis in eorum cavum eructato, irrorantur. Uterus quoque & pudendum totum ſudat in fœminis blandum humidum. Veſica urinaria interne humore blando mucoſo oblinitur, ad acredinem urinæ mitigandam. Præterea aliud eſt exſudationis genus, quod æque obtinet eo in loco, quo cuticula pergit ſupra papillas, ac ubi cutim inveſtit, quod ſcilicet fit ope folliculorum, qui ubique in cute hærent, excepta interiori parte manuum pedumque, & digitis. Et cryptæ quidem *Bœrhaaviana* conſtant membrana & emiſſario, quam membranam innumerabiles arteriolæ perforant, & humorem effundunt, qui initio blandus eſt, ſtagnando autem & reſorptu craſſior evadit. Cryptæ ejusmodi baſi inhærent cuti, ex qua emergit emiſſarium, quod in epidermide patet. Materies, quamdiu in folliculis continetur, nullum præſtat uſum; expreſſa inungit cutem, maximeque eſt in partibus, aeri, vel motui, expoſitis. Exſiccata ſub furfurum ſpecie decidit. Frigore a defectu ejus materiæ, labiorum fiſſuræ, perniones oriuntur. Eadem materia ſtigmata efficit. In cryptis ſedes eſt omnis generis tumorum cutaneorum. Facile laxata cute delentur. Quando inter digitos comprimuntur, materies vermis ſpecie exit, ſervans tenacitate ſua figuram emiſſarii. Pars ejus prima nigra, vel flava, quod aeri fuit expoſita, caput, reliqua corpus & caudam vermis, refert. Hinc plurimi vermes
12 cutaneos putaverunt. Cryptæ hæ inveniuntur ſub epithelio, & ſub epidermide, ubi partes aerem attingunt, & eadem ratione exhalant. In areolis mammarum utriusque ſexus humorem exprimunt. In limbo palpebrarum glandulæ *Meibomianæ* ſudant ſmegma. Ceruminoſæ glandulæ oleum deponunt blandum, quod ſtagnando incraſſatur, flaveſcit, & cerumen fit. In naſo cryptæ in tunica *Schneideriana* mucum ſecernunt. In oris totius interna ſuperficie, excepta anteriori parte, fundunt humorem lubricum, in deglutitione utilem. Tonſillæ pariter

pariter a bolo deglutiendo pressæ eructant mucum. Arite-
noideæ glandulæ, ad laryngem positæ, hærent in trachea, sub
membrana intima, ibique humorem suum deponunt, a qua
madet semper interior trachea. In tunica œsophagi glandu- Cap. 13.
losa cryptæ inveniuntur, quæ lubricum eructant humorem, ad
illinendam gulam. In ventriculo exstant folliculi *Brunneri*, vel
Peyeri, qui evomunt tenacem mucum, quo obducitur ventri-
culus internus, ne detrimentum capiat, vel tenacia ipsi adhæ-
rescant. Similes folliculi in intestinis, ex textura vasorum orti,
mucum deponunt. In glande penis ejusmodi cryptæ vel nul-
læ, vel rariores, non eodem in omnibus numero observan-
tur, quas *Ruyschius* pro papillulis potius habet, in quibus vo-
luptatis dolorisque sensus excitetur. In urethra virili interna
foraminula in recta linea disposita conspiciuntur, ex quibus
emitti solet humor, ad obtundendam urinæ & seminis acrimo-
niam. In muliebribus, alis nymphis, circa meatum urina-
rium, sub glande clitoridis, sub fossa muliebri mucus item se-
cernitur, neque minus in vesica urinaria, quo præcipue urina
acris temperatur. Exsudationi ab interioribus extrorsum an- 14.
numeratur saliva, sex locis e glandulis suis per ductus in os ex-
creta, humor pancreaticus in pancreate, & bilis in hepate, se-
gregati, qui succi, officio suo functi, novo circuitu emendan-
tur. Præter exhalationem corpori communem singularis est 15.
in epidermide per ductus adiposos, seu pinguiferos, qui ex-
halant omni in parte, qua cutis est, pingue quoddam, quod
ex ipso oleo membranæ adiposæ ortum ducere videtur, &
nunquam in homine sebi instar induréscit, sed molle & flui-
dum est, nec stagnat, sed resorbetur, & sanguini miscetur.
Exsudat perspiratque corpus per pilos etiam, quos non putat 16.
Autor extremitates nervorum esse cum *Malpighio* & *Ruyschio*, sed
singularia esse corpora, orta ex folliculis cutaneis, vel ex mem-
brana cellulosa. Neque minus fit per ungues perspiratio, quos 17.
itidem non cum *Malpighio* & *Ruyschio* pro induratis papillis
habet, sed cum *Albino* potius pro epidermide indurata. Quem- 18.
admodum igitur ex his, tum quod totum corpus exhalet, tum
modus & differentia vasorum atque humorum, patent; ita plura

jam earum rerum vestigia in scriptis *Hippocratis* exstant.
Cap. 19. Hactenus de exhalatione. Inhalat vero etiam totum corpus per venas, non secus ac homo per nares & os inspirat. Inspirationem hanc comprobant balneæ, pediluvia, affrictio medicamenti purgantis, epithemata, terebinthina, manibus tractata, affrictio mercurii, cantharidum, penetratio ad partes internas, externa applicatio sudoriferorum, diureticorum, vomitoriorum, supernatatio animalium mortuorum in aqua.
20. Epithelium quoque inspirare evincit Auto continua humidi, hic secreti, evanescentia, & refectio momentanea ex pane vinoso in chylum manducato, quoniam ita patentes venulæ vinum imbibunt, & ad venas majores, hinc ad jugulares, quæ cum subclaviis venam descendentem efficiunt, transmittere solent. Inde reficiens statim vis in corde sentitur. Nares
21. quoque per venulas inspirant. Venulæ in trachea, bronchiis, & vesiculis *Malpighianis*, humidum resorbent, videturque aer etiam omni momento in bronchiis novus simul a venis recipi, & una ex causis esse, quæ sanguinis venosam indolem in arte-
22. riosam mutant. Eadem inspiratio fit per venas œsophagi, ventriculi, & intestinorum, ubi lacteæ etiam venæ imbibere ali-
23. quid solent. Vesica urinaria partesque genitales itidem per venas inhalantes inspirare observantur. Fortassis autem inspiratio ista non per solas fit venas; sed cryptas etiam, pingui-
24. feros ductus, et nervos, eaque nunc salutaris est, nunc mala & noxia, prout corpus vel reficit, vel in deterius mutat. Inspiratio ipsa pariter atque ea, quæ exterius applicata illam promovent, *Hippocrates* jam cognovit, ut ex variis ejus locis,
25. hic explicatis, facile comprobatur. Verum, ut corpus extime, ita intime quoque, in cavitatibus nimirum internis, exhalat, inhalatque, ut jam *Hippocrates* egregie notavit, in cujus scriptis quid per σάρκας intelligatur, Noster copiose disquirit.
26. Ut vero partes antiquitus in continentes & contentas dividuntur; ita de utrisque ea perspiratio recte dicitur. Partes enim continentes in capite, thorace, & abdomine, non secus ac partes contentæ in tribus his regionibus, id quod de cerebro
27. inprimis mediastino, pericardio, pulmonum externa superficie

copio-

copiosissime demonstratur, exhalant, fitque id in continentibus æque ac contentis abdominis partibus per vascula ultima arteriosa in membranis extimis, quas omnes peritonæi esse processus, fuse comprobatur, posita & patula. Eodem modo venulæ in tribus his ventribus, eorumque partibus, humidum resorbent, ut *Hippocrates* jam notavit. Sigillatim minutissimi rami arteriarum feruntur ad omne pericardii punctum, humoremque pericardii emittunt partim, altera ejus liquoris parte ex cordis vasculis exeunte, arteriis scilicet omnium minimis, in superficie cordis & vasorum majorum coronariorum, hiante osculo apertis, ex quibus humidum destillat, quod necessario brevi colligitur, in vivis vero parum ejus, vel nihil, adest. Quanta enim ex arteriis emittitur humoris copia, tanta resorbetur a venulis, quæ tum in cordis superficie, tum in pericardio, patent. Alias enim morbus emergit. Nisi vero ros exhalat, cor atque pericardium concrescunt. Tunica quoque vaginalis in teste exspirat, in oculi vero cameram anteriorem humor aqueus exhalat & resorbetur. Adest semper in omnibus his partibus, epithelio tectis, humor quidam, ubique autem diversus. Atque inde etiam rationem reddere licet, cur post mortem humor in cavitatibus, & sudor in moribundis, colligatur. Omnes arteriæ videntur simul & exhalare & resorbere. Vascula etiam inter cutem & cuticulam exhalant, idemque humor resorbetur. In panniculo adiposo arteriæ oleum deponunt in cellulas, quod secretum consistit, sed venulæ illud tenuissimum recipiunt, inde incrassatur, & sanguinem temperat. Olei hujus motus quidam est per cellulosam membranam, idque præterea a transudatione, tanquam altera causa etiam incrassatur. Cellularum tenuitas requirit fortiorem membranam coercentem, quæ forte oleum propellit. Musculi & tendines exspirant mucum, qui motum expedit, & cum humore in ligamentis ossium inveniendo convenit, excretus autem pariter resorbetur. Humor in articulis ex triplici fonte oritur, vel ex glandulis *Haversianis*, quas tamen *Ruyschius* vascula exilissima esse affirmat, isque tenuis manat, vel ex vesicis membranarum cavarum,

Cap. 28.
29.
30.
31.
32.
33.
34.
35.

 qui

qui craſſior prodit, vel ex ipſo oſſe, quandoquidem in cavum articuli transſudare videtur humor oſſium medulloſus. Idem vero humor attenuatus in articulis reſorbetur. Forte etiam li-
Cap. 36. gamenta, quæ oſſa retinent, ſudant humorem quendam. Ex duris cartilago plus humidi habet, quam os. In fibris oſſium puncta reperiuntur, non concreſcentia cava, atque inter illa oleum, quod oſſa etiam exſudant, cum in cava, tum in pro-
37. priam ſubſtantiam. Ceterum Doctiſſ. Autoris conjectura eſt, ſubtiliſſima illa celluloſa involucra, quibus forſan inviſibilis & omnium minima ultima fibra involvitur, tenuiſſimo liquore repleri, idque ultimum liquidum forte πνεῦμα eſſe *Hippocratis*, eundemque ultimum ſpiritum forſan etiam inſinuari inter fibras, cavum conſtituentes, earumque elementa ex ipſo cavo,
38. pariterque per venulas, reſorberi. Ut adultus ita fœtus quoque a primo conceptu, quando ovum fœcundatur, uſque ad partum perſpirat. Ovum ſcilicet fœcundatum in humido & calido clauſi uteri innatans, & per dilatatos membranarum porulos, tenuiſſimas ex humore particulas inſpirans, augetur. Inſpirat autem per cuticulam, & ea quidem parte maxime, qua ante conceptum ovario adhæſerat. Major fit perſpiratio, facta per placentam uterinam cum utero cohæſione. Humor in cavo amnii non videtur ſtagnare, ſed a matre reſorbetur. Simul atque natus eſt homo, in aerem ſpirat, &, quo magis increſcit, eo minus perſpirat. Senes quoque non admodum
39. exhalant. Illa igitur perſpiratio toto in corpore & omni fere in puncto, eadem in genere per univerſum corpus communicat & confluit. Id quod a conceptu ad natum hominem, ab edito eo ad mortem uſque, ortus incrementa & decrementum comprobant, morbique & ipſa perſpiratio declarant. Ut igitur *Hippocrates* conſpirantia una, confluentia una, recte pronuntiaverit. Ad extremum exiſtentia & poſſibilitas vaſorum, in partibus exterioribus reſorbentium, experimentis hydraulicis confirmatur. Quamvis vero Doctiſſ. Autor magna cura & diligentia ea, quæ noviſſime ſummi Anatomici detexerunt, ubique enarrare data occaſione ſoleat; nonnulla tamen, ut fere cum rebus ſubtiliſſimis fit, ejus ſe oculis

oculis subduxerunt. Et miramur nos, quando *Cap. XII* foraminis cœci in lingua mentionem injicit, & *Cap. XIV* ductus salivales commemorat, ipsi prætervisa esse, quæ ex nostratibus de foramine isto *Vaterus, Coschwizius,* & *Hallerus,* de novisque glandularum sublingualium ductibus *Waltherus,* literarum monumentis prodiderunt. Quæ in calce opusculi exstat Oratio, magnos quidem & laboriosos Alchemistarum conatus, irritos tamen, & vanam ipsorum spem, esse declarat.

AD PUBLICAM CHIRURGICARUM operationum in cadaveribus ostensionem Oratio, Autore PETRO PAULO MOLINELLIO, Philosopho & Medico Bononiensi.

Bononiæ, apud Lælium a Vulpe, 1742, 4 maj.
Plag. 5.

Dolent jam diu omnes boni, in permultis regionibus, in quibus pleræque artes in magno honore sunt, tamen chirurgicam negligi, æque, ac medica, reipublicæ utilem, præcipueque ad eam rite discendam opportunitates deesse. Quam enim pauci ex Principibus sunt, qui, etsi aliarum artium amantissimi, erga Chirurgicam eo animo sunt, quo a ducentis, & ultra, annis, Reges Galliarum fuerunt? Adeo in Italia, illa olim bonarum artium sede, præter Sardiniæ Regem, vix ullus Princeps exstitit, qui Chirurgiæ addiscendæ opportuna adjumenta constitueret. Eique rei cum hæc *Molinellii* Oratio, tum ad *Benedictum XIV*, Pontif. Max. præmissa Epistola, argumento est. Nam hic primus, ubi *Molinellius* rem proposuerat, pro summo erga bonas literas, utilesque Reipublicæ artes, amore, constituit, ut Bononiæ aliquis esset, qui Chirurgis rationem, artis secure exercendæ, publice in cadaveribus ostenderet. Fuit autem hæc provincia ipsi *Molinellio*, tanquam primo hujus instituti autori, demandata, quam cum susciperet, Orationem habuit, de qua nunc breviter exponendum est. Ducit autem ejus principium a laude patriæ, quam præcipue eo nomine fortunatam prædicat, quod eum

Principem in *Benedicto XIV* nacta sit, qui beneficiis prævenire patriæ voces & vota malit, quam exspectare. Quod præter alia & hoc demonstraverit, quod locum, cum amplissima supellectile ferramentorum, daret, in quo Professor, ad hunc finem constitutus, & lauto stipendio donatus, operationes chirurgicas publice ostenderet. Utque hujus novi instituti præstantia & necessitas appareret, *Molinellius* ad Gallo-Francos potissimum & Anglos provocat, apud quos jam pridem hoc institutum ita valuerit, ut, qui jam Chirurgorum societati adscribi velint, cunctas operationes, coram aliquot ex Chirurgis, in mortuorum corporibus, perficere teneantur. Debere vero ad rationem præcipue instituti hujus respici. Nam, cum artificem usus faciat, chirurgicæque operationes, imperite factæ, & sanitati & vitæ ipsi periculum inferant, quæ est, quæsumus, ars, præter Chirurgicam, quæ tantum necesse habet, ut prius in viliori, sed apta, materia, quam in vivo humano corpore, exerceatur? Corpore autem humano mortuo, quæ potest aptior materia inveniri? In hoc institutis chirurgicis exercitationibus debetur sane ea artis perfectio, quæ in operationibus, partim plane novis, partim emendatis, consistit. Nam hæ, etsi pulchre excogitatæ, si ad actionem deferuntur, quam sæpe exspectationem fallunt, ægrumque in vitæ periculum adducunt? Tentatæ in cadaveribus mutari perficique certo possunt. Neque vero alia est hujus rei ratio, si tradenda Chirurgice tironibus est. Quam si quis, maxime quantum ad operationes attinet, quam accuratissime enarraret, utrum species actionum tam vivida in tironibus excitabitur, quam si actiones ipsæ oculis subjiciantur? Utque ii, qui bellicam disciplinam in umbra didicerunt, veris pugnis gerendis apti fiunt, sic, qui chirurgica opera volunt in vivis administrare, debent se prius in mortuis exercere. Neque ad hanc ipsam rem tantam vim habet, vel centum vivorum curationibus adfuisse, quam ipsam decies in mortuis tentasse, præcipue cum & ferramentorum, & his utendi rationum, permagna diversitas sit. His aliisque ad ostendendam rei utilitatem expositis, *Molinel-*

lius

lius dicit, se in instituendis operationibus ita versaturum esse, ut, præter ferramenta, etiam partes ostendat, circa quas opus chirurgicum versatur, &, qui velit operationes in cadaveribus repetere, adjuvet, quod certe in his rebus summam utilitatem habeat. Hinc in eo laborat, ut cum argumentis, tum exemplis quoque, ostendat, cum ad Chirurgiam anatomicæ facultatis peritia necessaria sit, tamen, qui eam habeat, Chirurgum perfectum non esse. Qua occasione & *Valsalvæ* chirurgica scientia laudatur, & *Morandi* singulare studium discendi a *Cheseldenio* calculosos curandi rationem, commemoratur, encomiisque meritis ornatur. Hinc *Molinellius* iis respondet, qui, ut non omnem ostensionum operationum in cadaveribus utilitatem denegent, tamen plane modicam deferant, eo, quod, cum morbi, qui vulgo iidem putantur, tamen plerique natura dissimiles, diversam curationem requirant, communem aliquam normam præscribi non posse sibi persuadeant. Ac vere, si tale valeret judicium, etiam de medica arte actum esset, cujus instrumenta pariter ac chirurgica varie pro morbi varietate applicari debent. Neque est ullum ex ceteris Chirurgiæ addiscendæ adjumentis, a quo exspectari possit, ut, quæcunque in vivis mala occurrunt, in eo demonstrari queant. Neque hoc intactum relinquit *Molinellius*, quod objiciebant, novum hoc institutum esse. Quæ justa vituperatio esset, si id mollitudinem crearet, luxum foveret, pecuniam exhauriret, Italica gravitate sapientiaque indignum esset; jam, cum potius ad servandos cives excogitatum sit, injustissima est. Neque est hoc vere novum Italiæ, quoniam ipsa quasi stipes & radix est, a qua & hic literarum fructus, qui jam ab exteris repetitur, primitus provenit. Quodsi vero etiam novum esset, tamen, modo utilitatem habeat, decet utique cives, id, contemtis vulgi judiciis, vel a barbaris repetitum, in patriam transferre, quod *Molinellius Marsilii* exemplo comprobat. Tandem rerum chirurgicarum studiosos cohortatur, ut hanc occasionem sedulo arripiant, tanquam præcipuum aliquod subsidium ad facultatem chirurgicam expeditius percipiendam, securiusque exercendam. His

Y 2 omni-

omnibus hoc unum addamus, *Molinellium* inter vindices pristinæ gloriæ non postremum locum mereri, quam scilicet Medici sibi bonarum literarum scientia, & Latine dicendi scribendique facultate olim compararunt.

Natur-Lehre zweyter Theil, 2c.

id est,

JOANNIS GOTTLOBI KRÜGERI PHYSICES Pars secunda, quæ Physiologiam, seu doctrinam de vita & commoda hominum valetudine, complectitur, cum Indice copioso.

Halæ, impensis Caroli Hermanni Hemmerde, 1743, 8.
Alph. 1 plag. $13\frac{1}{2}$.

Sectionem hujus *Partis priorem* jam attigimus in *Supplem. ad Nova* hæc *Acta Tom. V Sect. VII p. 316.* Restat, ut jam de *Sectione posteriori* etiam nonnihil exponamus, qua *Capita 9 - 24* exhibentur. *Nono* Cel. Autori visum est e re communi, doctrinam, quæ respirationem edisserit, persequi. *Decimo* pertractat separationem eorum, quæ in corpore humano sunt fluida. De splene *Caput undecimum* inscriptum est. De omento traditur *Capite 12. Decimo tertio* de hepate exponitur. Renibus pervestigandis *Caput 14* est dicatum. *Capite 15* exponitur de vesica. *Capite 16* de sensione generatim agitur. Visum oculosque Autor perlustrat *Capite 17.* Auditum *Capite 18* contemplationi suæ subjicit. Olfactum *Capite undevigesimo* complexus fuit. De gustu philosophatur *Capite vigesimo.* Tactum explanat *Capite 21.* De sensionibus internis commentatur *Capite 22. Caput 23* de musculorum operationibus inscripsit. *Vigesimo quarto* de generatione & nutritione exposuit. Adjecit tractationi Tabulas æri incisas decem. *Duodecima* vesicam urinariam, ureteres, testiculos, vasa deferentia, & vasa spermatica, repræsentat. *Decima tertia* exhibet similitudinem animalium spermaticorum, palpebras, cilia superiora ac inferiora, testiculi tunicam albugineam, tenerrima vasa, in quibus semen perficitur, & nervum acusticum, ejusque in testu-

in teſtudinis mæandros procedentem diviſionem, veſtibulum, & canales ſemicirculares. *Decima quarta* exhibet naſum, partem oſſis frontalis, tubum in alterum narium infertum, ductum lachrymalem in naſo deſinentem, veſicas majores naſi, orbem oculorum cum glandulis lachrymalibus, glandulam lachrymalem, glandulam innominatam, meatus excretorios, ad extrema oculi deſinentes, pilos ciliares, & nervum ophthalmicum, nec non partes oculi microſcopio amplificatas, cutem reductam, glandulam ſuperiorem, ductus excretorios, glandulas interjacentes, marginem cartilagineum, cutes ejus, cilia, glandulam denuo lachrymalem, meatum naſo & tegumento oculi accedentem. *Decima quinta* ſiſtit ſpectandam oculi orbitam, proceſſum utrumque, & duo editiora loca verſus tempora. *Decima ſexta* repræſentat oculum una cum muſculis, ſpeciatim cum muſculo attollente, deprimente, abducente, adducente, trochleari, & amatorio, tendinem inſtar cutis expanſum, nervum opthalmicum, oculum ex transverſo poſitum, pelles oculi, & quidem ſcleroticam, choroideam, & retinam, corneam tunicam, pupillam, lentem criſtallinam, humorem vitreum, ac denuo nervum viſorium. *Tabulæ 17* & *18* illuſtrant modum, quo fit viſio. *Undevigeſima* ſupeditat auriculam, meatum auditorium, tubam *Euſtachianam*, tympanum, malleum, incudem, ſtapedem, oſſiculum rotundum, tres canales ſemicirculares, teſtudinem, oſſaque auditoria ſecundum magnitudinis acceſſiones. *Tabula vigeſima* exhibet teſtudinem auris una cum meatibus ſuis, in quibus deprehenditur zona ſonora, atque præterea muſculum cum fibrillis ac ambobus tendinibus ſuis. *Tabula prima & vigeſima* repræſentat membra utriusque ſexus genitalia, ac ipſum hymena, e quo diſrupto carunculæ myrtiformes oriuntur. Hiſce præmiſſis, Cl. Autori viſum fuit de ſpiritu, quem e pulmonibus ducimus, exponere, & *Capitis noni* argumentum jucunde pertractare. Partes ſtructuramque pulmonum ediſſerit. Celebrat D. *Liberkühnii* artem conſtruendi microſcopia, & injiciendi liquores notabiles in minimos corporis humani meatus. Oſtendit, ſanguinem circulari per pulmo- Pag. 380.

nes æquali corpore, quo illud per universum corporis humani ambitum gyratur. Ideo sanguinem in pulmonibus tar-
Pag. 385. dius moveri, addit, ratus, illum frictione calefieri intra tunicas meatuum, ideoque subtilitatem intra pulmones induere majorem, simul tamen in minus spatium cogi. Coactionis hujus origo ex aere frigido, in pulmones demisso inter respirandum, est repetenda. Utrumque proinde est verum: Sanguis intra pulmones & calefit & refrigeratur. Nolumus ea, quæ Cl. Vir de usu respirationis significavit, repetere. Cur
402. embryones citra respirationem possint vitam agitare, affert rationem solidam. Dispicit causam, cur pisces & amphibia
413. sine respiratione vitam exigant. Docet, sanguinem intra pulmones reddi spissiorem ac solidiorem, ibique ex chylo generari. De respirationis legibus mechanicis exponit curate. Pulmones infantis recens nati, at, antequam excluderetur,
426. exstincti, in aquam si conjiciuntur, subsidunt. Rationem hujus phænomeni Autor more suo, id est, solide & plane, enodat. Nec tamen cautiones simul proferre omittit, siquidem pulmones jam putrescentes & cadaverosi phænomenon mutant. Nam sanguis, putere incipiens, extenditur, ac in materiam admodum elasticam abit. Si infantis, recens nati, ac post partum vivi, deinceps autem enecati, pulmones sint indurati, calloque obducti, ipsi procul dubio subsident, aquæ injecti. Cur sanguinem homines, in sublimes montes enisi, ex-
433. spuant, causam Noster indagat. Quæritur, an aer ex pulmonibus se in sanguinem insinuet. Sponte sua ac sine admoto aeris extrinsecus impulsu id fieri, negat Cl. Vir ita, ut haud liceat contra hiscere. Rationem vero, cur argenti vivi partes linteum haud penetrent, aqua autem hoc pervadat, veremur
437. cum ipso ex vi lintei attractrice deducere. Frictionem, in venis arteriisque ad tunicas fieri solitam, in causa esse, cur salia fixa, quæ una cum cibis capimus edimusque, in corpore
442. nostro in salia volatilia abeant, ipsi facile credimus. Jucunda & meditata est ejus doctrina, dum, respirationis scopum esse loquelam, ostendit. De sono, ejusque varietate, de vocis humanæ mutationibus, de tonorum terminis limitibusque, de usu,

usu, quem nasus præstat loquelæ, de loquela ipsa, de cantione, de risu, de tussi, de sternutatione, & de oscitatione, Pag. 449.
ita commentatur, ut *Fabio* vel judice vincat. *Capite decimo*
differit de fluidarum partium separatione. De liene *Caput 11* 458.
inscriptum est. Inservire eum sanguini attenuando, ut fluendo reddatur accommodatior, dubitandum haud videtur. Nec
tamen is, cui splen exsectus est, eapropter vita privatur, quin 481.
potius ipse ad venerem fit pronior. Morbum hypochondriacum a corrupto motu peristaltico, non admodum a splene,
derivat & arcessit. Cur hypochondriaci sæpius præter con- 483.
suetudinem & rationem voluptatis rideant, luculentam tradit rationem. *Capite* autem *12* de peritonæo exponit. Sequenti
hepar, ejusque usum, perpendit. Eo, quod sequitur, de re- 490.
nibus commentatur. De vesica differit *Capite 14*. Momentum trahit *Caput 16*, de sensione inscriptum. Visus naturam considerat *Capite 17*, ibique permulta theoremata, quibus in Optica est locus, curate dispicit & probat. *Capite 18* de au-
ditu exponit, ac de odoratu *Capite* agit *undevigesimo*. Ad 709.
gustus rationem & naturam edifferendam ipse animum convertit *Capite 20*. Tactui consecratum est *Caput 21*. De sensibus internis tractationem suscepit *Capite 22*. De effe-
ctibus musculorum differit *Capite 23*. Ad generationem & nu- 741.
tritionem exponendam spectat *Caput 24*. Nisi chorus eruditorum de eruditione solidissima scientiisque cultissima, quæ in Cl. Viro eminet, esset persuasissimus, compendiaria enarratio nostra latius excrevisset. Instat tamen id temporis momentum, quo exteri physicas hasce expositiones, insigni earum pretio allecti, suscipient, & in gratiam conterraneorum suorum in linguas suas transire vertique jubebunt. Erit nobis tunc occasio recensendi & *unum* & *alterum Caput* fusius ac dilucidius, qnod jam carptim & in modum canis e Nilo bibentis attigimus. Et quis est, quin physicas hasce doctrinas jam lectione sua prosequatur, eisque incipiat favere? Favet profecto lectioni stilus & planus, & facilis, & a rugis Mathematicorum seclusus. Id vero inficiandum haud est, frustra ad penetralia hujus libri illos aditum moliri, qui Matheseos prorsus

 sunt

ſunt imperiti. Quoties Cl. Autor *naturam* nobis ſiſtit inſtar dominæ omniſciæ, ac ſapientiſſimæ, toties noſtrum eſt meminiſſe, ipſum ab Hylotheiſmo eſſe remotiſſimum, ibique magis agere Oratorem, quam Philoſophum.

JO. NICOLAI FUNCCII DE IMMINENti Latinæ linguæ ſenectute Tractatus.

Marburgi, apud P. C. Mullerum, 1736, 4.
Alph. 4 plag. 5½.

Cum in his *Actis* nuper *A. 1745 Menſe Aprili pag. 213 ſeq.* recenſeremus eam *Hiſtoriæ criticæ linguæ Latinæ* Partem, quam Celeberrimus *Funccius* emiſit noviſſime, non recordabamur, a nobis nondum eam Partem fuiſſe recenſitam, quæ præceſſerat proxime. Nunc igitur Lectorum noſtrorum in gratiam et hoc facere aggredimur. Præſenti igitur in libro deſcribitur hiſtoria Latinæ linguæ inde a morte *Cæſaris Auguſti* uſque ad *Hadriani* principatum. Quo temporis ſpatio decreviſſe ac ſeneſcere cœpiſſe linguæ Latinæ gloriam, & ætati eius aureæ ſucceſſiſſe argenteam, Noſter docet. Cujus rei cauſas in *primo* profert *Capite*. Reprimebat videlicet eloquentiæ ſtudium hoc temporis tractu primum vita priori luxurioſior, ac ſimul literarum contemtrix. Deerant etiam ſubinde Principes, qui honoribus artes liberales, & inprimis eloquentiæ ſtudium, alerent. Succedebant item prioribus dicendi magiſtris declamatores ineptiſſimi, qui, cum elegantiorem reddere ſibi viderentur eloquentiam, eam depravabant quam maxime. Quod cum Noſter demonſtraſſet liquido et *Senecæ* & *Quintiliani* teſtimonio, luculentius hoc argumentum ac diſtinctius perſequitur. Accedebat Imperatorum nonnullorum in literas odium, & acrius belli, quam pacis, ſtudium. Nec tamen omnis his temporibus exulavit vera eloquentia; cujus & ipſius rei cauſas Noſter affert probabiles. Nam fuerunt Principes, qui rei literariæ conſervandæ ſe præberent admodum ſtudioſos; quorum merita dignis laudibus Noſter in *ſecundo Capite* proſequitur. Ipſe *Tiberius* & *Nero* in partem hujus laudis veniunt.

niunt. Majori vero præconio celebrantur *Vespasianus*, *Titus*, & *Trajanus*. Ac *Trajani* quidem vita hic luculenter exponitur. Progreditur hinc Noster ad singula eloquentiæ studiosorum virorum hujus ævi genera. Et in *Capite* quidem *tertio Poetas* recenset, & ita recenset, ut de cujusque ætate, vita, scriptis, horumque tum virtutibus, tum vitiis, & scriptorum singulorum editionibus, adjectisque recentiorum annotationibus, summo studio disserens, egregie locupletet Historiam literariam. Hæc igitur, quæ modo diximus, nosse qui cupit de *Phædro*, de *Persio*, de *Lucano*, de *Seneca*, filio, de *Petronio*, de *Valerio Flacco*, de *Silio Italico*, de *Statio*, de *Martiale*, de *Terentiano Mauro*, de *Juvenale*, de *Sulpicia*, Poetria, famem suam satis expleri sentiet. Implet enim *Caput* hoc centum quinquaginta tres paginas; ut hinc facile appareat, nihil fere, quod ad hosce Poetas pertineat, sive in vetustiorum, sive in recentiorum, libris occurrens, effugisse oculos Viri in quorumcunque hujus generis librorum lectione assidui. Cum autem multorum hujus ævi Poetarum monumenta perierint; memoriæ eorum conservandæ *Caput quartum* dicatum est. Horum triginta hic memorantur, &, quicquid de iis relatum legitur apud veteres, producitur. *Quinto* in *Capite* clariores exhibentur ævi hujus *Grammatici*; in quibus cum emineant *Hyginus* & *Asconius Pedianus*, de duobus his ita luculenter disseritur, ut nec hic jure desideres Clarissimi Autoris diligentiam. *Sextum Caput* implet æque copiosa & accurata *Rhetorum* mentio. Hic postquam, quam corrupta hoc seculo fuerit eloquentia, manifestum fecit, & quæ Rhetorum orta sint schismata, melioris notæ Rhetoras laudat, de eorumque & meritis in dicendi artem & scriptis diligenter disserit. Qui igitur *M. Annæi Senecæ* & *Quintiliani* literariam historiam perlustrare gestiunt, huc a nobis delegantur merito. Eundem in modum *Oratores* hujus ævi exhibet *Caput septimum*. Quorum cum plerorumque Orationes perierint; Noster de superstite *Plinii Panegyrico*, itemque de *Epistolis* ejus, disputat uberius, editiones etiam utriusque operis recensens singulas. In *octavo Capite* nobiliores hujus ævi *Jurisconsulti*

 laudan-

laudantur, &, quorum fragmenta supersunt in *Digestis*, ea indicantur singula. Deprehendimus itaque hic *Massurium Sabinum*, *Coccejum Nervam*, *Proculum*, a quo secta *Proculiana*, *Cassium Longinum*, a quo schola *Cassiana* nomen accepit, *Cœlium Sabinum*, *Pegasum*, *Juventium Celsum*, *Priscum Javolenum*. Longiusculum nunc sequitur *Caput nonum*, in quo hujus ætatis *Historici* describuntur a *pag. 474* usque ad *pag. 613*. Habuit enim hoc ævum Historicos præstantissimos, quorum scripta nostram ad ætatem pervenerunt, ac diurnis nocturnisque teruntur manibus, *Vellejum Paterculum*, *Valerium Maximum*, *Curtium*, *Pomponium Melam*, *Suetonium*, *Tacitum*, *Florum*, *Frontinum*. Quam merito Noster hæsit in contemplatione tam pulchri Historicorum chori, & non suam solius, sed aliorum etiam, sententiam exposuit de cujusque stilo & fide historica & virtutibus vitiisque, & editionibus singulorum ab ortu artis typographicæ Seculorum, & memorabilibus ceteris! Ac, de *Curtii* ætate cum sit magnus eruditorum dissensus, Noster esse credit *Curtium Rufum*, quem *Tacitus Annal. XI, 21*, laudat, adeoque sub *Tiberii* & *Claudii* imperium eum refert. Nos quidem aliam fatemur nobis esse sententiam, & iis subscribimus, qui, *Vespasiano* regnante, hunc fuisse putant Rhetorem nulla dignitate publica conspicuum; id quod pluribus demonstrare hujus loci non est. In *decimo Capite Philosophi* hujus ævi commemorantur eodem, quo superiores scriptores, modo ac pari diligentia. Prodeunt igitur hic *Cornelius Celsus*, *Scribonius Largus*, *L. Annæus Seneca*, *Apicius*, *Columella*, *Palladius*. Ac *Senecæ* quidem vitam laudesque singulari prosequitur studio; etsi nec ceterorum descriptio justo brevior haberi poterit. Claudit doctissimum hunc librum, quem recte appellaveris *Bibliothecam Latinam ætatis argenteæ*, *Caput undecimum*, in quo senescentis, quam vocat Autor, Latinæ Linguæ idiotismos contemplatur, studiose docens, linguam Romanorum auctam hoc temporis tractu fuisse vocabulis adulationis erga Imperatores plenis, multis item novis Græcismis, poeticis multis dictionibus, multis Archaismis, multis recens factis fictisque verbis ac phrasibus; novos item multis

aureæ

aureæ ætatis vocabulis tribui cœpisse sensus; ut ceteras hujus generis observationes grammaticas prætereamus silentio.

JOANNIS ANTONII VULPII CARMINUM Libri quinque. Editio altera, nonnullis ejusdem animadversionibus illustrata. Accesserunt JOANNIS ANTONII VULPII, antiquioris, Patricii & Episcopi Novocomensis, ac HIERONYMI, ejus fratris, Carmina, quæ supersunt.

Patavii, excudebat Josephus Cominus, 1742, 8 maj.

Plag. 19.

Cum anno ante volumen Carminum Italicorum *Jo. Ant. Vulpii* enchiridii forma ex officina *Cominiana* in lucem prodiisset, quod studiosi poeticarum deliciarum libenter acceperant; gratum iisdem fore, non injuria putavit eidem officinæ præfectus, si & Latina *Vulpii* Carmina, cultu ac specie non dissimili, publicam ederet in lucem. Illa igitur, ex duobus Voluminibus, antea editis, collecta, & in *quinque Libros* distributa, rursus evulgavit. Omisit autem opuscula, libero stilo consignata, aut alienos versus, quod, experientia edoctus, laudabiliter cognovit, minus placere nonnullis libros, ex diversi generis lucubrationibus confectos, & præstare omnino, suas digeri quælibet in classes, ac separatim collocata in medium proferri. Nihilo minus editio hæc nova, præter aliquot Poemata, non ita pridem ab Autore conscripta, animadversiones etiam ipsius legendas proponit, quæ in veteribus editionibus non comparebant. His additus libellus est Carminum, quibus docti amici *Vulpium* honorarunt, una cum veterum *Vulpiorum* Poematibus. Ita & suæ se sententiæ servire putat Editor, & editionibus prioribus pretium servare suum, cum in illis multa contineantur, ad alias disciplinas, Rhetoricam, Historiam literariam, Philosophiam, pertinentia. Digna vero plane fuerunt etiam sæpius repetita publicatione Carmina ista; quippe quorum Autor, ut ipse profitetur, in elegia scribenda, quod genus poematis jam inde a pueritia maxime adamavit, *Tibulli* vene-

res,

res, candorem, incorruptamque Latinitatem, potiſſimum ſecutus, neque *Propertii* nervos, eruditionem, peregrinos colores, aut *Ovidii* copiam, ingeniumque, adſpernatus eſt; ut & in ceteris carminibus optimum quemque Romanum Poetam imitandum ſibi propoſuit. Adſunt præterea *Jo. Ant. Vulpii*, antiquioris, Patricii rerumque ſacrarum Antiſtitis Novocomenſis, qui Seculo decimo ſexto Latinam Poeſin frequentavit, ſatiræque *Horatianæ* formam imitatione ſua ſatis diligenter expreſſit, carmina. Sed quid multa laudum repetitione hic opus, cum easdem prorſus meritas jam in *Actis* noſtris, editionem anni 1725 percenſentes, largiti fuerimus? Continentur autem, ſecundum ordinem novum, in *Libro primo* Carminum *Joannis Ant. Vulpii* Carmina VII laudatoria & gratulatoria, quorum primum laudes Divi *Rainerii*, Piſarum patroni, cantat, ſextum tamen locum habet *Charidemus*, ecloga. *Altero* Elegiæ octo, quarum quinque priores hoc nomen ſenſu ſtrictiore, poſteriores latiori, merentur. Eodem ita dicuntur XI illæ, quæ *Librum* ſequentem conſtituunt, quarum e. g. tribus prioribus navigationem deteſtatur, ruſticam tranquillamque vitam optat, itemque paupertatem divitiis praefert Poeta. *Libro IV* ſeptendecim, *quinto* undetriginta, varii argumenti carmina inſunt. Carmina Italorum eruditione inſignium ad *Vulpium* noſtrum, aut de ipſo, ſunt XVI, inter quæ & duo Diſticha Græca *Blaſii Sclavi* reperiuntur; ut antiquioris *Vulpii* Poemata, quorum itidem unum atque alterum antea ineditum fuerat, ſilentio involvamus. Ceterum, quod unum reſtat, mirabile nonnullis videri poſſet, amplis ipſum Noſtrum Poemata ſua notis inſtruxiſſe; mirari tamen iidem deſinent, ſi bonæ frugis, non autem jactantiæ, plenas animadverterint. Imitatus eſt Noſter ſæpiſſime antiquos & recentiores, eosdemque principes, ſed ita, ut nihil ſervum habeat hæc imitatio. Inter antiquos non Latinorum ſolum Poetas principes æmulatur, ſed ex ipſis pariter Græcorum fontibus haurit. Ita e. g. illa *Lib. I Carmine IV v. 33:*

Plura dedit gelido Turcarum corpora leto
Alitibus canibusque cibos,

exprimunt

exprimit *Homericum* illud initio *Iliados*:

Πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς ἄϊδι προΐαψεν
Ἡρώων, αὐτοὺς δ' ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν
Οἰωνοῖσί τε πᾶσι·

Carm. VII v. 36:

- - *meritæ victima pulla cadet,*

consentit cum *Euripidis Iphig.* in *Aulide v. 1113:*

μόσχοι τε πρὸ γάμων ἃς θεᾷ πεσεῖν χρεών.

Lib. II & III v. 12:

Sæpe etiam duros mens anxia fertur in agros;
Nam celeres pennas commodat ales Amor,

accommodat se ad *Homeri Odyss. Lib. VII v. 36*, *Theognidis* in Γνώμαις *v. 977*, *Nonni Panop. Lib. VII Dionys. v. 315*, ubi *Homerum* is expressit. *El. VI v. 16:*

Meque vocet balbo filius ore patrem,

conferri meretur cum *Homeri Il. V, 408*, *Euripidis Iphig.* in *Aulide v. 1220*, atque aliis locis. Ad *El. VIII v. 74:*

Commendat totum scilicet una genus,

evolvatur *Homerus Odyss. XI, 432*, *Seneca Hipp. v. 237*. In eadem *El. v. 142:*

Omnis enim cupidos mulier spe lactat amantes
Interdum,

locutio est *Terentiana* in *Andr. IV, I, 24*, quam is hausit ex fonte omnis elegantiæ, quem Noster vocat, *Homero*, *Il. XXI, 276* & *604*. Porro conferantur *Lib. IV Carm. I v. 1: Si possent lacrymas effundere Numina*, cum *Euripidis Hippol. v. 1395*; ejusdem *Carminis v. 6: Imbutas quamvis cædibus innumeris*, cum *Homeri Il. V, 844*; porro *Carm. XI v. 45: Perculsus interim, ut solet vento mare, circum popellus fluctuat*, cum *Homeri Il. II, 144*; ejusdem *Carminis v. 51: Nam vocetur ad tribunal Curius, aut Fabricius, aut siccus Cato, Quis tunc figuris usus, aut coloribus? Patronus esto quilibet* &c. cum *Euripidis Phœn. v. 472*; denique *Carm. XII v. 3 seq.: Quem cruor & fœdi morientum pulvere vultus - - Perculsæque juvant acies, clamorque minæque*, cum *Homeri Il. I, 177*, & *Silii Ital. Lib. IX Punic. v. 553*. Quin & Philosophorum atque aliorum pedestris stili scriptorum sententias exprimere nonnunquam laboravit. Unus prodeat *Plato*. Cum Noster *Lib. II & III v. 32:*

Aureus excipiat corde micante puer, hic in *Phæd.:* *φίλτατος ὤν, καὶ ὡς ἀληθῶς, χρυσοῦς ὦ Φαῖδρε.* Cum ille *Eleg. VIII v. 31: Quique Helenæ turpi temerarat carmine formam, Mutavit stultum lumine captus opus*, hausit ex eodem Dialogo, ubi *Stesichori*, lyrici Poetæ nobilissimi, *παλινῳδία* ista exponitur. Neque alium respexit *Lib. V Carm. II v. 20: Nuper cœperat hic -- Exspectare avide tui parentis Discessum*, *πατρὸς γὰρ*, inquit in *Phædro* Philosophus, *καὶ μητρὸς καὶ ξυγγενῶν καὶ φίλων στέρεσθαι ἂν αὐτὸν* (*ἐρώμενον*) *δέξαιτο* (*ἐραστὴς*) *διακωλυτὰς καὶ ἐπιτιμητὰς ἡγούμενος τῆς ἡδίστης πρὸς αὐτὸν ὁμιλίας.* Tandem, ubi *Vulpius Lib. V Carm. IV v. 34: At me cubantem graminis molli toro Juvat palæstra præliantes trossulos videre*, simillima sunt verba *Theodori* geometræ apud *Platonem* in *Theæteto:* *Οἶμαι ὑμᾶς πείσειν, ἐμὲ μὲν ἐᾶν θεᾶσθαι καὶ μὴ ἕλκειν πρὸς τὸ γυμνάσιον, σκληρὸν ἤδη ὄντα· τῷ δὲ δὴ νεωτέρῳ τε καὶ ὑγροτέρῳ ὄντι προσπαλαίειν*, ut alia taceamus.

Das wesentliche in der Religion, Vernunft- und Schrift-mäßig untersucht, &c.

hoc est,

ID, QUOD IN RELIGIONE TRAHIT momentum præcipuum, lumini rationis sacrique Codicis congruenter demonstratum.

Francofurti & Lipsiæ, apud Fridericum Hekelium, 1744, 8.

Plag. 13.

Id, quod religionis vocant *essentiale*, hic in censum venit. Autorem haud licuit huc usque expiscari. Pium, moderatum, solidumque, esse ipsum, hoc ingenii monumentum testis est locupletissimus. Distribuit idem Commentationem hanc in *Capita octo*. *Primo* de religione generatim sumta exposuit. *Secundo* disseruit de eo, quod in religione momentum trahit generatim. *Tertio* egit de eo, quod religionis continet caput præcipuum, cui *essentiæ* vulgo est nomen, secundum palmariam notionem. *Quartum* proprium est edisserendæ

rendæ religionis naturæ intimæ, habito ad Deum respectu. *Quinto* adjunxit religionis momentum præcipuum, ratione naturæ hominum habita. *Sexto* addidit testimonia Codicis sacri, quibus medulla religionis exhibetur. *Septimo* sese convertit ad revelationem Jesu Christi. *Octavo* adjecit usum necessarium, qui ex eo, quod in religione præcipuum trahit momentum, emanat. Tandem subjunxit de differentia vitæ humanæ mantissam, seu appendicem. Hæc est libelli summa. Occasio & ansa ei conscribendo subnata fuit ex libro illo, quem *Religion essentielle* inscriptum esse, universi norunt, & de quo disseruimus in *Supplementis ad* hæc *Nova Acta Tom. IV Sect. XI pag. 501 seq.* Refellerunt famosum illum librum Autores haud uni. Exiit Anonymi liber Amstelodami in lucem A. 1741, 12, cui est titulus: *Lettres sur les vrais principes de la Religion.* In eodem clivo sudavit *Franciscus de Roches*, Genevensis Ecclesiastes, in libro, cui est index: *Defense du Christianisme, ou Préservatif contre un ouvrage intitulé Lettres sur la religion essentielle à l'homme, Tomis duobus* Lausannæ ac Genevæ edito, 1740, 8. Nonnihil monuit B. *Joannes Gustavus Reinbeccius* in Præfatione ad *Partem quartam Meletematum in Augustanam Confessionem*, nec non Cel. *Canzius* in *Continuatione* eorundem *Meletematum Medit. 56 §. 3 p. 555 seq.* Nec omittenda est Cel. *Joannis Jacobi Breitingeri* de *Principiis in examinanda & definienda religionis essentia ex mente nuperi scriptoris Galli adhibendis, amica disputatio*, quæ Tiguri Helvetiorum A. 1741, 8, prodiit in lucem. Noster arcem causæ ipsius invadit; in refutando haud est occupatus, existimans, eos, qui religionis Christianæ ordinem, & verbis, & animo, & opere, expressum, sequuntur, omnium esse multo fortunatissimos, nec egere jaculis, vel pharetra, nisi ad adversarios animæ profligandos. Religionis eam Pag. 8.
prædicat indolem, quæ in consociatione hominis cum Deo ac Christo consistit. Qui vim viæ Dei ac salutis suæ potissimæ jam obtinuerunt ac degustant, eis hic liber erit ad palatum; illi contra, qui philosophicas amant catenas, nec simul animo exsatiando student, monebunt, multa hic poni, quibus

 demon-

demonſtrationum nervi fuiſſent præmittendi. Id ipſum, quo
poſito ponitur religio, & quo demto deſtructoque ceſſat reli-
Pag. 11. gio, appellat Noſter religionis *eſſentiam* ac *formam internam*.
Hanc vero medullam expetimus, quærimus, & exoſculamur,
tum ob Deum, felicitatis ac veritatis juſtitiæque autorem, tum
ob ſalutem & requiem mentium noſtrarum, tum ob præſtan-
tiam medullæ, quam ipſa complectitur, & qua ſublata tolli-
tur ipſa vis & ipſum nomen religionis. Inertiæ noſtræ, levitati-
que innatæ, per illam formam religionis potiſſimum obicem po-
15. nimus. Per eam reſiſtimus eis, qui genuinam religionis ex-
cellentiam vel lacerare & torquere, vel confundere & obſcura-
re, vel prorſus proturbare & expellere, audent; eisque, qui
nugis & pannis ei aſſuendis dant operam, auroque ſcorias
jungere laborant. Conſiderandi tamen perpetuo ſunt limites,
ne id, quod religionis eſt caput, dilatemus plus juſto, neu
immoderatius coarctemus. Id vero in religione debet eſſe
palmarium, ut ipſa homini cognitionem Dei, ejusque certa
ratione honorandi ac colendi, exhibeat, ut hanc cognitio-
nem in homine reddat actuoſam & ſalubrem, ut in ipſo doctri-
nam fidei ſtabiliat & firmet, ut ipſum præparet ac adducat ad
genuinam in Deum & Servatorem fidem fiduciamque, ad con-
feſſionem & exercitationem fidei, ac, interventu illuminatio-
nis divinæ, ad ſanctitatem, juſtitiam, ac beatitudinem. Sco-
pus itaque primarius religionis in eo verſatur, ut inſcitiæ cœ-
citatique mentium humanarum ipſa medeatur, ac ut has red-
dat puras ſanctasque, & beatitudinis habiles. Societas & co-
24. pulatio mentis humanæ cum Deo ac Chriſto eſt fons & caput
religionis genuinæ, ejusque Chriſto dignæ. Copula externa &
communio, illi ſocietati adverſa, eſt vinculum repudiandum
2 Cor. VI 17 ſeq. licet alioqui concordia cum vera Chriſti, ea-
que adſpectabili, eccleſia religionem reddat firmiorem ac ama-
biliorem. Id, quod religionis Chriſtianæ eſt nucleus, ſpectat
ad ea, quæ minus ſunt adſpectabilia, *2 Cor. IV, 18, Pſ. XLV. 14,*
32. *Luc. XVII, 20 ſeq. 1 Petr. III, 3, 4.* Sufficientiſſimus ſibi eſt
Deus, nec nobis, vel cultu noſtro, indiget. Id largitur Noſter. At
nihilo minus exinde rationem deducit, cur Deum colere, & ex
eo feli-

eo felicitatem derivare oporteat noſtram. Non ſibi tantum ſuf-
ficit Deus; ſufficit ipſe haud minus deſideriis omnium men-
tium, ab ipſo creatarum. Sufficere omnino eis voluit, ſiqui-
dem eas condidit, ac felicitatis expetendæ ſtimulis inſtruxit.
Explevit eas bonis caducis & adſpectabilibus; quidni majori-
bus, quæ viſum ſenſusque externos fugiunt? Si Deus omni- Pag. 35.
bus, ab ipſo creatis, ſufficit; noſtrum eſt, amare ipſum, con-
fidere ipſi, & ab ipſo quævis bona, eaque neceſſaria & optan-
da, exſpectare atque petere. Myſteria ipſa religionis in piis 41.
augent religionis genuinæ ſtirpem & fructus. Doctrina, quæ
Trinitatem divinam tractat, a potiſſimo religionis cardine ſejungi
haud poteſt, ſiquidem in ea ſitus eſt & modus & ordo hominis 43.
cum Deo reconciliandi. Verſatur præterea religionis apex reſpe-
ctu hominum in eo, ut ipſa naturæ hominis congruat, hanc
ſecundum Dei ſapientiam emendet, ac homini veram in Deo
beatitudinem concilier. Natura hominis primo loco deno-
tat ejus eſſentiam & id, quod in eo reſtat, boni. In ſecun-
do loco ipſa deſignat ſtatum hominis corruptum. Ad eſſen-
tiam quadret religio oportet, eſſentiam puta & Dei & homi-
nis. Medicinam qui expetit, vel adhibiturus eſt, is expen-
dit potiſſime, an ea indoli corporis ſui ſit conſentanea. Si-
gnum religionis genuinæ eſt 1) defæcatio mentis a ſuper-
ſtitione, & 2) examen veritatum, cuicunque permiſſum, *1 Cor.* 52.
X, 15, 16, Marc. XII, 34, 1 Theſſ. V, 21, Act. XVII, 11, Prov.
XIII, 10, nec non 3) voluntaria erga id, quod bonum eſt ac
cognitum, propenſio, violentiæ & coactionis expers; 4) tran- 55.
quillandæ conſcientiæ adminiculatio, divinitus approbata; 5)
corporis humani cura, & adductus ad cultum Dei ſtatus. Per-
placuit illud, cur vita corporis ſit tuenda, nec præcipitanda, 73.
argumentum, quod Autor a perfectione mentium, in corpo-
ribus perficienda in dies, deſumſit. Id ipſum efficit, ut *fa-*
tum occupare nemini mortalium liceat. Signum veræ religio-
nis eſt præterea illud, ſi homines per eam docentur vivere con-
gruenter beatitudini ſempiternæ conſequendæ, ac ſentiunt in
ipſa morte intra mentis penetralia ſolatium verum & tranquil-
litatem. Et quodnam eſt id, quod ponderoſius eſt ipſis do-
ctrinis,

ctrinis, quas & rationis & oraculorum divinitus patefactorum
lumen ostendit, ac in ipsum religionis apicem attollit? In
censum hic venit pædagogicus prioris luminis usus, & in altero
hoc proxime noscendo expendenda est œconomia fœderis,
Pag. 120. per typos illustrati, ac tandem eis liberati. Adde, quod Je-
sus ipse luculente declaravit, quid in religione sit palmarium
& momenti plenum, & quid, ea salva ac inviolata, inde
nequeat demi, vel auferri. Consideranda hic est gratia Dei, in
Jesu Christo reclusa & demonstrata. Excellit hic, & punctum
omne fert, *systema substitutionis*, solidissime evolutum & de-
130. monstratum. Commendat hic sese illa, quæ de fide justifican-
te exponit, doctrina. Enitent fundamenta ministerii docto-
rum ecclesiæ, unici sacrificii, vere ac sua natura expiantis pec-
cata, doctrinæ, sacramentis duobus ad finem mundi stabilibus
propriæ, unici sacerdotii, quod Jesus adhuc gerit, ac ipsius
viæ calamitosæ, per quam Jesu duce Christianis ad æterna est
157. eundum, quibus mors pios admovet. *Capite octavo* tradun-
tur ea, quæ ex cognitione illius excellentiæ, quam *religionis*
162. *essentiale* vocant recentiores, in usus affectatorum doctrinæ vi-
tæque Jesu redundant. Excellentiam illam constantia fidei ac
197. professionis exprimere, omnino est Christianorum. Adjun-
gitur appendix, qua de differentia & gradibus vitæ humanæ
201. exponit. Ingratissimi essemus mortalium, nisi publice profi-
teremur, nos in Autore, quem haud novimus, prædicare per-
spicuitatem elocutionis, ordinem tractationis, sponte perfluen-
tem, soliditatem, eruditionem exegeticam, pietatem & ani-
mum cœlesti gratia illuminatum, atque serio in ecclesiam Je-
su amore flagrantem. Quam vellemus, legeretur liber ab
omnibus, qui vel Indifferentismo, vel Deismo, vel religione
prudentum, laborant! Deus certe præmia haud denegabit la-
bori, tam pie, tamque solide & cordate, suscepto, feliciterque
exantlato.

*DISSERTATIO DE AUGUSTISSIMO EUCHA-
ristiæ Sacramento & Sacrificio, Autore M. ANTO-
NIO TRIVELLATO, S. Theol. Doct. & Prof.*

Patavii,

Patavii, apud Joannem Manfré, 1742, 8. Plag. 16.

Erat in eo S. Rev. Autor, ut longum opus, de ſeptem Sacramentis inſcriptum, in publicam emitteret lucem. Mutavit eam tantiſper ſententiam, certe prorogavit. Noſtrum eſt, ex ſpecimine hoc decerpere nonnihil, ut de reliquis operis partibus quodammodo judicium liceat antecapere. Opuſculum in *Capita 56* eſt diſtributum. Id inprimis operoſe intendit agitque Autor, ut tradat, Chriſtum vere & phyſice eſſe in Euchariſtiæ Sacramento; in Euchariſtia contingere per- Pag. 37.
fectam panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti converſionem; accidentia euchariſtica non eſſe fucata, ſed vera; aquam conſecrando vino eſſe admiſcendam, & hanc æque in ſangui- 83.
nem Chriſti commutari; ſola verba: *hic eſt calix ſanguinis mei*, eſſe formam conſecrationis calicis; euchariſtiæ Sacramentum 114.
haud eſſe formam conſecrationis calicis; euchariſtiæ Sacramentum haud eſſe infantibus ad ſalutem æternam obtinendam neceſſarium; Chriſtum non præcepiſſe laicis utriusque ſpeciei euchariſticæ uſum; Sacramento euchariſtico peccata mortalia haud deleri. Addit *Capite 16* pauca, quæ *de antiquitate &* 64.
conſtantia uſus panis azymi in eccleſia Latina ſunt inſcripta, ratus, nihil noſtra referre, panis euchariſticus, an azymus, ſit, an 74.
fermentatus, vinone admiſceatur aqua, nec ne. *Jacobus Sirmondus* ſibi perſuaſerat, Latinam Eccleſiam per octingentos & amplius annos fermentatum panem conſecraviſſe, poſtea autem ob ſchiſma, Græcos inter & Latinos ortum, azymum cœpiſſe adhibere. *Joannes Mabillonius*, *Chriſtianus Lupus*, aliique, in omnia alia ierunt, ac, azymum in Latina Eccleſia inde ab exordio rei Chriſtianæ adhibitum fuiſſe in ſacra ſynaxi, arbitrati ſunt. Cardinalis *Bona* diviſit ſententiam utramque, ratus, Latinos primis Ecleſiæ Seculis pane utriusque generis, nunc fermentato, nunc fermenti experte, uſos. *Sirmondo* accedit Noſter. En ejus rationes. *Leo X*, P. R. 66.
Michaeli Cerulario circa annum 1053 reſpondit, Latinam eccleſiam ſemper & jam inde ab Apoſtolorum inſtitutione azymo pane uſam fuiſſe. Idem ſentit P. R. *Innocentius III*, *de*

Miſſa

Missa IV, 4. *Rabanus Maurus de Institutione Clericorum I, 31,* plane prorsus: *Panem infermentatum & vinum aqua mixtum in sacramentis corporis & sanguinis Christi sanctificari oportet.* Si quid nobis in re obscura cernere licet, *Bonæ* subscribendum esse, existimamus. In præsens haud licet testimonia, quibus opinionem eam licet communire, in medium proferre. Pergimus potius ad ea, quæ Rev. Autor nobiscum communicat.
Pag. 107. Credibile ipsi videtur, Christum in ultima cœna eucharistiam consecravisse his verbis: *Hoc est, hic est.* Sacerdotes,
168. hoc judice, possunt solos illos Christianos ab altari arcere, quorum improbitas est in propatulo. Addit idem, solos presbyteros, seu sacerdotes, esse hujus Sacramenti ministros, quippe quibus solis sit conficiendæ Eucharistiæ potestas. Nec
194. a sese putat alienum, credere, eucharistiam, seu missam, esse verum sacrificium, eoque juvari eos admodum, qui in igne purgatorio excoquantur. Subjungit tandem de purgatorio hoc potiores ecclesiæ suæ opiniones & sententias, ac illud more consueto ex *2 Mac. XII* it ambabus vindicatum. Poterat ad luculentiora *Homeri* ac *Virgilii* loca cum *Bellarmino* provocare. *Judæ* enim *Maccabei* sententia singularis & privata non videtur omnibus æque universalis. Confugit præterea Autor ad illa *1 Cor. III: Sic tamen quasi per ignem*, atque *Matth. XII, 32.* Solet Cel. Vir more suo adjicere adversariorum argumenta, eisque responsiones jungere, quas ex maxima parte nec novas, nec recenti ratione instructas, esse, existimamus. Nostrum vero non est, hoc loco disputare. Operæ potius nostræ fecimus satis, cum summam & argumenta libri potiora indicavimus.

Jon Thomas von Höckdorf gründliche Betrachtungen über die in des Herrn von Pufendorfs Buche von der Verhältnis der Christlichen Religion gegen den Staat enthaltenen, und damit verknüpften, göttlichen Wahrheiten, &c.

id est,

JONÆ THOMÆ DE HOECKDORF SOLIdæ Me-

da Meletemata in doctrinas veritati conformes, quæ in L. B. de Pufendorf libro de Habitu Christianæ religionis ad rem publicam civilem deprehenduntur, ac in veritates, quæ cum illis sunt copulatæ.

Lipsiæ, impensis Theodori Schwan, 1744, 8.

Alph. 1.

Meditationes *octo* complectitur hæc tractatio. *Prima* spectat ad indolem religionis, quæ ante rerum publicarum origines exstitit. *Secunda* significat modum, quo Deus a quocunque privatim & seorsim est colendus. *Tertia* monstrat, qua ratione religio intra hominis libertatem naturalem sit affecta. *Quarta* limites exhibet, intra quos oportet parentes de liberorum suorum religione esse solicitos. *Quinta*, urbes non religionis causa conditas esse, tradit. *Sexta* docet, eos, qui Regibus Principibusque parent, primoribus respectu religionis sese obnoxios haud reddidisse. *Septima* exponit, quid potestatis ex indole reipublicæ civilis tribuendum sit magistratibus supremis. *Octava*, eaque postrema, indolem religionis divinitus revelatæ evolvit ac pandit. Oramus Autorem publico nomine, ut reliqua capita addere, ac laborem optime collocatum continuare, dignetur. Perplacuerunt nobis ea, quæ ipse de jure Principis circa sacra in hoc *Tomo* edisseruit. Sed descendere juvat ad momenta magis specialia. Generosiss. Autor primam de Deo notionem ita format, ut, illum re vera existere, & rationem sui sufficientem in semet continere, præmonendum statuat. Religio est, ipso judice, comple- Pag. 3.
xus actionum liberarum, earumque moralium, quas secundum Dei voluntatem conformare debemus. Existentiam Dei demonstrari posse a priori, ipse negat, atque *Cartesianorum*, 6.
qui secus docuere, discutit argumentum. Præfert argumenta metaphysica physicis, moralibus, ac historicis, solide, existere Deum, comprobaturus. Rationes, cur ita sentiat, ad- 9.
dit luculentas. Id, quod a consensu gentium desumitur, argumentum præcipue convellit & denudat. Miratur admodum, quid fuerit rationis, cur Cel. *Feuerlinus* ac *Langhansen* principium rationis sufficientis in dubium revocare conati sint, quod omnino ex sententia *Joachimi Langii* est universi gene- 13.

ris humani principium commune. *Spinozæ* fundamenta No-
ster denuo demolitur. Cur homo non valeat volare, disqui-
Pag. 31. rit. Testimonia *Senecæ*, *Ciceronis*, *Luciani*, *Galeni*, laudat,
quibus, existere Deum traditur. Nec *Strabonis* omittit
egregie cogitata, qui ex distributione aquæ, in telluris ambi-
34. tu obviæ, providentiam Dei agnovit. Dari gentem in terra-
rum orbe, quæ, Deum esse, neget, ac omni religione vacet,
strenue & solide inficiatur. Res publicas existere religionis
46. causa, ex omni parte verum esse negat. Fundamentum reli-
gionis genuinæ ex fine ultimo, cujus gratia Deus mundum
50. exstruxit, solide constabilit ac firmat. Unum loco alterius
posse pietatem colere, ac nihil agendo quemquam ex homi-
nis alterius religione salvum beatumque fieri posse, negat.
De satisfactione ϑεανϑρώπου vicaria hic non est sermo. At
nec hac frui licet, nisi vivere, Deoque vivere, incipias.
58. Herrenhutianorum, qui, hominem renatum peccare amplius
posse in hac vita, negant, errorem refellit. *Tindalii* errorem
recenset, ac late destruit. Fidei carbonariæ tectoria radit ac
76. tollit. Præscientiam Dei, ad universa & singula patentem,
propugnat; modum præsciendi haud definit, tutissima secu-
86. tus. Voluntatis, quæ Deo inest, naturam ratione *Ablwardtiana* exponit. Si quid judicando pollemus, in vo-
luntate Dei credimus ad physicum non modo, sed ad mo-
rale etiam, seu spirituale, esse respiciendum. De mysteriis
Christianæ religionis differit Autor admodum solide & acute,
103. eaque in duas distribuit classes. Ad posteriorem refert myste-
rium satisfactionis vicariæ ac fidei justificantis, atque, illud lu-
mini rationis esse accommodatissimum, ostendit. Eadem ra-
tione doctrinam, de resurrectione hominum inscriptam, dijudi-
107. cat. De propagatione religionis, & hujus cum aliis & verbo
& re communicatione, differit perpulchre. Amor, quem aliis
debemus exhibere, ab eo ad originem sui revocatur, ut recta
procedat definitio. Immortalitatem mentium humanarum fir-
120. mo imponit talo. Enthusiasmum, & verbi interni araneas, fe-
liciter profligat. Sacrificia divino præcepto niti, evincit. Vio-
lentam, religionis causa susceptam, coactionem ac insectationem
181. rationibus ac Patrum Ecclesiæ sententiis proscribit. Argu-
menta,

menta, in contrarium afferri solita, solvit & expedit. De obligatione conscientiæ erroneæ hypothetica solide exponit. De atheorum classibus, & quatenus ipsi possint tolerari, differit. Et quid non præterea hic liber complectitur optimæ frugis & selectissimi argumenti?

GEOGRAFIA IN DIALOGO, &c.
id est,
GEOGRAPHIA, PER MODUM DIALOGI SCRIPTA, cum permultis notitiis historicis ac chronologicis, Autore MARCO ANTONIO CAZZAITI, *Nobili Corcyrensi, Zazynthi, ac Cephaleniæ, inscripta Serenissimo Venetorum Duci,* ALOYSIO PISANO.

Venetiis, typis Joannis Mariæ Lazzaroni, 1738, 8.
Plag. 21.

Divisus est libellus pro ratione partium, in quas orbis terrarum solet dispesci, in *Libros quatuor.* In *primum Librum* conjecta fuit definitio Geographiæ & ea, quæ ad globum terraqueum, ejusque divisionem mathematicam physicamque, spectant. *Capite quarto* deinde exponitur de Lusitania, *quinto* de Hispania, *sexto* de Gallia, *septimo* de Britannia magna, Scotia, & Hibernia, *octavo* de Italia, *nono* de Germania secundum 12 circulos, *decimo* de Hungaria, Slavonia, Croatia, Transilvania, Walachia, Servia, Bosnia, Dalmatia, Morlachia, Dalmatia Veneta, Republica Ragusa, & Albania Veneta, *undecimo* de Scandinavia & Dania, *duodecimo* de Ducatu Slesvicensi, Norvegia, ac Islandia, *decimo tertio* de Suecia, *decimo quarto* de Polonia, Lithuania, Prussia, & Curlandia, *decimo quinto* de Moscovia Europæa, *decimo sexto* de Tartaria Europæa, Moldavia, Bessarabia, Croatia, Serisia, Bulgaria, Romania, Græcia, Græciæque adjectis insulis. Germaniæ annumeravit Belgium & Helvetiam. Terras Tartariæ majoris accuratius descripsit B. *Jo. Matthias Haasius.* De reliquo exquisitam ubique diligentiam Autor tractationi impendit. Notabimus pauca, quibus in posterum lima est addenda. Credi-

 bile

bile non eſt, *Tuiſconem*, ſeu *Aſcanen*, fuiſſe regni Germaniæ conditorem, licet Autor ita ſtatuerit *pag. 135*. *Gregorio V* attribuit originem Electorum Germaniæ, qui Seculo demum XIII ineunte fuerunt exorti. Sedes Francorum primas ad mare Balthicum haud attigit. Iſtævones minus recte pro Germaniæ populis habuit. Tacitus audivit vocem eam, qua *incolæ ad orientem reducti* indicantur, nec ſatis intellexit. Peucini, nunc Boſni & Pizini, a Germania fuerunt olim disjunctiſſimi, ad oſtia Iſtri habitantes, appellati ab inſula Peuce. Hæc ad *pag. 136* erant notanda. *Speneri Germania antiqua* hic eſt conferenda. Electorem Hannoveranum eſſe Archivexilliferum, Autor docet *pag. 138*. Verum hæc dignitas hæreditaria fuit illi ab initio deſtinata, nequaquam collata. Architheſaurariatum inde ab A. 1708 ei collatum eſſe, nemo inficiatur. Duci Lotharingiæ eſſe in comitiis Ratisbonenſibus ſuffragium imperiale, prouti *pag. 139* docetur, dudum dici haud debet, præcipue ex quo Lotharingia Regi Gallorum ceſſit. Monaſterium *Neuburg*, Viennæ proximum, Autor vocavit *pag. 144 Hayn̄burg*. Propugnaculum Stiriæ *Czakentburn* hic vocatur *pag. 145 Czakatum*. Comitatus Ortenburg *pag. 145* Carinthiæ annumeratur. Botzen, urbs Tirolica, vocatur *pag. 146 Bolzan*. Sanctionem pragmaticam *Caroli VI* credit *pag. 147* orbi Chriſtiano univerſo probari. Urbs Bavariæ *Burkhauſen pag. 148* vocatur *Aurkhauſen*. Comites Ortenburgi *pag. 149* vocantur *d'Oltemburg*. Credit Autor *pag. 150*, incolas circuli Bavarici ad unum omnes eſſe Pontificios, excepta Ratisbona. Gibellinos ab urbe Wirtembergica *Weibling* appellatos, *pag. 151* exiſtimat, quæ opinio quidem eſt vulgo tritiſſima, neque tamen ideo ſatis vera. Stollhofen, caſtellum Badenſe, vocat ibidem *Stollhofeti*. Principem Oettingenſem eſſe Lutheranum, Comites Oettingenſes Pontifici addictos, memorat ibidem. *Montfort* Comitatum appellat *pag. 152 Momfory*. Aichſtadium ibi circulo Suevico aſſignat. Comites Pappenheimenſes credit eſſe Imperii Mareſchallos *pag. 153*, volens dicere *Vicemareſchallos*. Pro *Strasbira* reſcribendum eſt *pag. 157 Strasburg*, pro *Zierenberg pag. 158 Ziegenberg*, pro *Hiſchfeld* vero *Hirſchfeld*, pro *Vanfuid pag. 159 Vanfrid*, pro *Laiugen Lainingen*, pro *Landenburg*

denburg pag. 160 Ladenburg, &c. Pro *Dettelbach pag. 166* rescribe *Dernbach*; pro *Rappin pag. 172 Ruppin*. *Gandersheim* dividenda est *pag. 174* in Abbatiam, præfecturam, & urbem. Singulis dominatur Princeps Wolferbuttelanus. Ad *Gottingam pag. 175* notanda est Academia, A. 1737 fundata. Cerevisia Goslariensis non vocatur Breihan, sed Gose. Omittimus alia complura. Si lima opusculo accesserit, confici inde potest præstantissimum compendium Geographiæ recentioris.

CONRADI IKENII, S. S. THEOL. DOCT. & Prof. Publ. Ord. ad Ædem Div. Stephani Past. Primar. Oratio de illustri Bremensium schola, magnorum ingeniorum, summorumque in omni scientia virorum, alma atque fœcunda matre, dicta pro felicibus Rectoratus auspiciis A. 1741, 2 Febr.

Bremæ, typis viduæ B. Hermanni Christophori Jani, 1742, 4. Plag. 17.

Constituerunt A. 1584 scholam oppidanam Bremensem illustrem Consules *Daniel Burenius* & *Christianus Stedingius*, suasoribus ac impulsoribus *Christophoro Pezelio*, Superattendente, & *Joanne Ewichio*, Medico, præcipuis ævi sui viris. Pag. 7.
Ex ea inde ætate floruit Gymnasium illud non solum Professoribus scientiarum & linguarum, sed etiam variis Musarum cultoribus, passim undecunque eo confluentibus. Magistros & Theologiæ, & Jurisprudentiæ, & Medicinæ, & Philosophiæ, atque Philologiæ, illos ad hanc fere ætatem edisseruit, eorumque merita exposuit, Cel. Autor hac limatissima & facundissima Oratione. Subjunxit ei observationes, e monumentis literarum 36.
epistolisque, partim ineditis, depromtas, ad amussim factas, quibus vitas eruditorum, quas breviter attigerat ob orationis cancellos, præclare exposuit, præmisitque nonnihil de schola veteri Bremensi, jam Seculo decimo admodum illustrata. Bremenses in Livoniam ipsam primos doctrinam Christianam intulisse, solide monuit. Eos, qui Bremam literatam memoriæ prodiderunt, recensuit succincte. Exposuit vitas *Da-* 38.
nielis a Büren, *Joachimi Meisteri*, primi Rectoris in illustri Ly-

Pag. 48. ceo, *Nathanis Chytræi*, *Thomæ Gephyrandri*, *Christophori Pe-*
zelii, *Andreæ Widmarii*, *Joannis Esychii*, *Matthiæ Martinii*,
quanti viri, atque *Ludovici Crocii*. Succedunt his *Henricus*
62. *Isselburgius*, *Urbanus Pierius*, *Joannes Lampadius*, Brunsuicen-
sis, *Philippus Cæsar*, qui ad Pontificios transiit, *Conradus Ber-*
72. *gius*, *Joannes Combachius*, *Balthasar Willius*, *Hermannus Hil-*
debrandus, *Joannes Schildius*, *Gerhardus Meierus*, *Henricus*
Flockenius, *Joannes Jacobus Thurmius*, *Franciscus Kæhne*, *Cor-*
nelius Hasæus, & *Matthias Boot*. Hosce excipiunt *Franciscus*
Baringius, *Nicolaus Gurtlerus*, *Hieronymus Guilielmus Snabe-*
82. *lius*, *Wolfgangus Crellius*, *Joannes Hofmeisterus*, *Joannes Coc-*
cejus, cujus famam resonant Tagus & Indus, *Michael Wol-*
fers, *Henricus Dusingius*, *Jo. Riesselmannus*, *Herm. Hilde-*
87. *brandus* denuo, *Abdias Widmarius*, *Christophorus Wittichius*,
Caspar Alteneichius, *Eberhardus Bornhorstius* & *Henningius Bie-*
sterfeldius, *Joannes Linius*, *Henricus a Cappeln*, *Justus Reis-*
senbergius, *Franc. Pirenius*, *Gerh. Coccejus*, *Jo. Angelius Wer-*
93. *denhagen*, *Lüderus Cæperus*, *Joannes Wachmannus*, *Conradus*
Schnellius, & *Georgius Cæperus*. Nec omittendos Cel. Autor
judicavit *Christianum Schæneum*, *Joannem Cæperum*, *Herm.*
Schæneum, *Ottonem Phil. Zepperum*, *Joannem Bake*, *Frid. Ca-*
simir. Tilemannum, *Jac. Hunekenium*, *Henr. Meierum*, *Ni-*
col. Heerdenium, *Joannem a Rheden*, *Jo. Eberh. Schwelin-*
gium, *Gerh. Meierum*, *Conr. Ikenium*, patrem Cel. Autoris,
Alb. Meierum, *Henr. Coccejum*, *Henr. Kreftingium*, *Eberh.*
129. *Speckhanium*, *Theod. Esychium*, pluresque alios. *Constantinum*
l' Empereur Bremæ fuisse natum, docuit, monens præterea,
Ottonem Menckenium, *Actorum* horum conditorem primum,
Musas coluisse aliquando Bremenses. In calce commemoran-
tur Theologi, JCti, Medici, ac Philosophi, qui nunc Gymna-
sium ibi illustre doctrina nobilitant, & fulgore implent. Deus
illis servet vitam perdiu! De reliquo varios passim errores
aliorum feliciter notavit Cel. Autor.

NOVA LITERARIA.

Quam nuper Celeberrimus *Gesnerus*, Gottingensis Academiæ, aut Germaniæ potius universæ, ornamentum, Epistolam

lam publicavit, novi *Linguæ Latinæ Thesauri* talem præconem, qualem a modestia præstantissimi Viri exspectare licet, hic, tum quod polita sit & venusta, tum quod rem literis valde salutarem annuntiet, iis omnibus, qui *Gesnerianæ* elegantiæ amantes sunt, legendam damus. Est igitur hæc: *Jo. Matthias Gesnerus Lectoris S. Eluctatus tandem, majori quidem ex parte, videtur* Thesaurus, *quem paramus*, Linguæ Latinæ *difficultates, quibus illi confligendum per hosce aliquot annos fuit maximis, quasque hic enarrāre nec jucundum nobis, neque cuiquam opus, est. Postremum impedimentorum fuit intempestiva nobis mors* Caspari Fritschii, *qui et suscipiendi operis mihi autor, & deinde inter multas difficultates ἐργοδιώκτης, fuerat. Sed, ut fit, quæ res securim injecisse quibusdam videbatur toti operi nostro, eadem fuit occasio, ut nunc demum illud tanto felicius celeriusque, Deo bene juvante, expediri possit. Nempe prudenti, ut equidem arbitror, consilio in societatem perficiendi operis assumsit* Fritschia *vidua* Bernhardum Christophorum Breitkopfium, *qui ea bonæ fidei et servatorum promissorum dedit specimina, ut nemo sit eorum, quibus innotuit, quin optima quæque de illius fide atque integritate exspectet. Ceterum mora longior, quæ nemini profecto majoris, quam mihi, constat, hanc vim habuit, tanto ut cumulatius ea, quæ priori Programmate promissa sunt, præstari potuerint, possint. Illud quidem sperare certo jubemus emtores, quæ non perfunctoria plurium annorum industria perfici ab homine in hoc genere laboris non novo, sed tertium hoc curriculum emenso, potuere, ea diligenter esse præstita, ut jam linguæ Latinæ copiæ, quantæ ex omnibus libris hujus generis, conjunctis inter se & comparatis, hauriri possunt, tantæ ex uno thesauro nostro peti queant in posterum, ea insuper accessione facta, atque emendatione, quam æstimare potuerunt, quibus depositos in* Fritschiana *taberna labores nostros toto hoc anno inspiciendi copia facta est. Apparebit quidem certe, ubi in manus hominum veniet Thesaurus noster, non impudenter a nobis factum, quod nomen nostrum solum in titulo operis, quod tanto nobis labore constat, exprimi certa de causa patimur. Ceterum insignis opera a nobis data est, ut quam plurima quam angustissimis spatiis, quam paucissimis chartis, exhibeantur,*

tur, nec tamen diſtinctionis luci, & commoditati lectorum, quidquam decedat; quod melius intelligent, qui hoc Opus comparare cum Theſauro Rob. Stephani *Anglicano, vel Baſileæ, ſplendide ſane, nec ſine utiliſſima acceſſione, recuſo, voluerint. Itaque apparebit, in pari, vel minore adeo, chartarum numero tantam acceſſionem exemplorum, obſervationumque, & emendationum, factam eſſe, ut, aliorum etiam librorum poſſeſſores, ſi iidem hoc genere literarum delectentur, non male pecuniam huic inſuper comparando theſauro impendi, faſſuros eſſe, auguremur. Quorſum utiles eſſe poſſint paginarum & verſuum numeri in marginibus poſiti, in Præfatione ſuo tempore indicabitur. Poterunt itaque, qui adhuc & nomina & pecuniam dedere, ſecuri eſſe, nihil ſe perdidiſſe, vel perdituros, & moræ præmium non contemnendum, meliorem multis partibus librum, accipient, quam accipere per rei naturam poterant, niſi moræ inevitabiles differre nos promiſſa coegiſſent. Alii, qui nunc demum molientes ſumtuoſum opus bibliopolas, & cum maximis nixibus velut parturientes, nec ſine commodo ſuo, juvare voluerint, his legibus invitantur: 1) Tomus primus Operis, Deo bene juvante, prodibit mercatu ipſo autumnali A. 1746, alter verno 1747, tertius autumnali ejusdem anni, quartus, hoc eſt, ultimus, verno 1748; 2) qui prænumerare Ducatum unum voluerit, habebit dicto tempore Tomum primum; is cum tradetur, dabit pro altero Tomo tantundem, &, cum hic exhibebitur, Ducatum pro tertio, &c. ut totum opus Ducatis quatuor, hoc eſt, undecim imperialibus, ipſi conſtaturum ſit; 3) reliqui, qui exſpectare finem operis maluerint, æquo & ipſi pretio, ſuo tempore conſtituendo, ſed aliquanto majori, illud redimere non gravabuntur; 4) prænumerantibus operam rogatu noſtro dabunt nobiliſſimi quique per Germaniam Belgiumque Bibliopolæ.* Cum hac Epiſtola conjunctum eſt totius Operis ſpecimen, elementi *A* aliquot voces voculasque continens, unde intelligere cuique intelligenti rerum lectori licet, de opere univerſo magna & egregia omnia exſpectari jure poſſe, idque proditurum tale eſſe, quale in hoc genere adhuc orbis literatus non vidit. Cœpta hæc præclara proſperet & ſecundet Deus!

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno MDCCXLVI.

MUSEUM FLORENTINUM, EXHIBENS ANtiqua Numiſmata maximi moduli, quæ in Regio theſauro magni Ducis Etruriæ aſſervantur; cum obſervationibus ANTONII FRANCISCI GORII.

Volumina III.

Florentiæ, ex typographia Franciſci Moucke, 1740-1742, fol. maj.

Vol. I plag. 6, cum Tab. æn. 115, Vol. II Alph. 2 plag. 12, Vol. III Alph. 3 plag. 14.

Novo igitur diligentiæ ſpecimine Cel. *Gorius*, Italiæ ſuæ decus præcipuum, & noſtra laude multo major, orbem literatum ſibi devinxit, qui aureos & argenteos nummos præſtantiores, æreos etiam maximi moduli, qui in theſauro magni Ducis Etruriæ, ad Imperiale jam faſtigium ſummo omnium applauſu evecti, aſſervantur, exhibuit, doctisſimisque obſervationibus illuſtravit. Quo majora autem ſunt præſtantiſſimi *Gorii* in rem antiquariam merita, eo acriori deſiderio hoc ipſum Opus, ſplendore non magis, quam doctrina, admirabile, exſpectarunt omnes, quotquot harum rerum deliciis ducuntur; cum præſertim ex prioribus, quæ jam in lucem data ſunt, *Muſei Florentini*, & ex illis *Muſei Etruſci*, Voluminibus, quid de *Gorio* ſperari debeat, cognoverint. At dolent iidem, juſto ſerius tanti theſauri ſibi copiam fieri, id quod non ſua, ſed aliorum, culpa factum, ipſe in Præfatio-

ne *Gorius* ſignificat. Nimirum, ſecundum ordinem, quem in Muſei Florentini delineatione *Gorio* præſcripſerat *Philippus Bonarrotius*, vir doctiſſimus, poſt *tria* jam edita *Volumina*, in lucem proferendæ erant vetuſti operis protomæ Cæſarum Auguſtorum Auguſtarumque, Philoſophorum item, & virorum illuſtrium, quibus inſtructum eſſet *quartum Volumen*. *Quintum* deinceps, ex ejusdem *Bonarrotii* inſtituto & conſilio, aheneis Deorum ſignis, quæ veterum ſuperſtitio colenda hominibus propoſuit, erat exornandum. His tandem abſolutis omnibus, *tria Volumina* collectioni Numiſmatum rariſſimorum maximi moduli, adjectis Cel. Autoris obſervationibus, erant aſſignanda, ſique poſtea quid otii ſupereſſet, in altero ex his Voluminibus deſcriptio omnium cujusque generis Numiſmatum Medicei Cimeliarchii erat exhibenda, atque inedita tantum, æreis tabulis inciſa, in lucem mittenda. In reliquis Voluminibus poſtmodum exponendæ fuerant icones pictorum celebrium, qui ſe ipſos pinxerunt, cujus collectionis præclariſſimæ jam plures tabulas æri inciſas eſſe, & adhuc quotidie in-
Pag. 14. cidi, Cel. Autor nuntiat. Hic igitur operis ordo, a *Bonarrotio* præſcriptus, cauſa fuit, ut paulo ſerius prodiret illa, de qua jam agitur, Numiſmatum collectio. Rectiſſime autem rationes ſuas ad *Bonarrotii* conſilium compoſuit Cel. Autor. Non ſolum enim ducem in eo habebat & ſtudiorum moderatorem peritiſſimum, qui editione Numiſmatum Muſei *Carpinei* nominis immortalitatem jam erat aſſecutus; verum etiam ipſa res loquebatur, optime ſibi conſulturum eſſe, ſi explicationem nummorum ultimo demum loco inſtitueret, ut interim veteris ævi ſcriptores, ſine quorum ope nihil laude dignum hoc in genere quispiam poteſt præſtare, ſibi redderet familiares. Inſtitutum tamen hunc Muſei Florentini ordinem inopinatus *Bonarrotii* obitus ſubito diſturbavit. Hinc tempori inſerviendum erat. Cumque Vir Clariſſ. *Sebaſtianus Blanchius*, theſauri Florentini Cimeliarcha, cui Numiſmata in ſingulas tabulas ordine diſponenda erant, ſenectutis incommodis jam valde laborare inciperet, ejusque ultima imminere viderentur fata, neglectis legibus ordinis, qui primo placuerat, ſancitum eſt, ut, poſt tria jam edita Volumina,

Nummi

Nummi antiqui succederent, quibus delineandis egregius pictor, *Joannes Dominicus Campiglia*, manus admovit. Prope finem anni 1736, inscio Autore, hæ delineationes, cum archetypis tamen nondum collatæ, & eam ob causam haud paucis in rebus emendatione indigentes, Chalcographo peritissimo, *Vincentio Franceschinio*, sunt traditæ. Deinceps incisarum tabularum schemata ipsimet Autori data sunt observationibus illustranda. Negavit autem Cel. *Gorius*, pro incomparabili sua & prorsus indefessa, quam hisce rebus impendere consuevit, diligentia, hoc se facturum esse, nisi prius expressa schemata cum archetypis contulisset, cum tanta cura vulgare hos nummos apud animum contulisset, ut ne minimum quidem a fide archetyporum differrent. In hac vero collatione, stupendi sane laboris opere, Cel. Autori affuerunt, consiliisque ipsum juverunt, Reverendus Abbas *Antonius Nicolinius*, nec non *Sebastianus Blanchius*, *Joannes Lamius*, in Florentino Athenæo Historiæ Ecclesiasticæ Professor, Abbas item *Philippus Venutus*, Cortonensis, quorum omnium in se humanitatem ipse prædicat. Maximus tamen labor ipsimet Cel. Autori subeundus fuit, qui Pag. 17. ærugine exesa numismata perspicilli orbicularis ministerio operosissime contemplatus est, & cum figuris æri incisis summa cum cura contulit, quæque prototypis non optime respondebant, eo monente, *Josephus Menabonius*, pictor Florentinus, diligenter emendavit. Hoc pacto opus absolutissimum atque emendatissimum reddidit, oculorum vero aciem, uti ipsemet queritur, haud parum labefactavit. Florentiæ tunc temporis commorabatur *Carolus Fridericus*, Anglus, rei nummariæ peritissimus. Is, cum Numismata Medicea maximi moduli diligentissime tractasset, suarum observationum, quæ ad eorum sinceritatem & fidem probandam spectant, symbolam cum Cel. Autore humanissime communicavit. Centum tabulas Cl. *Blanchinus* in ordinem digesserat, sed, cum reliquisset bene multa numismata, quæ vel in paucis differebant, vel non satis integra erant, ea tamen ne prætermitteret, Cel. Autori suasit Abbas *Antonius Nicolinius*, ut hoc pacto numismatum Mediceorum sylloge in lucem quam absolutissima

prodiret. Labore igitur hoc, ſummo certe, & tædii pleniſſimo, Cel. Autor poſt ſedecim & amplius menſium ſpatium feliciter defunctus, ad explicanda, quæ his in tabulis viſuntur, Numiſmata ſe contulit. Ut omnia notatu digna ſtudioſiſſime obſervarentur, nihilo tamen ſecius brevitati etiam conſuleretur, *Bonarrotium* & *Vaillantium* duces, quorum exempla ſequeretur, ſibi delegit. Obvia, & ſatis jam ab aliis explicata, recte omiſit, ad illos etiam, qui ante ipſum aliquem nummum explicarunt, lectorem ablegavit. Autorum locos ad calcem uniuscujusque paginæ curioſe indicavit. Inter cetera etiam diligentiſſime inquiſivit, quo tempore, quave occaſione, in honorem Cæſarum nummi percuſſi ſint. Utque temporum ſeries accurate obſervaretur, interpolata numiſmata, quæ non juſto ordine diſpoſita erant, in meliorem redigere ordinem ſtudioſiſſime laboravit. In ſingulis paginis ad marginem ſuis quibusque locis tabularum & numiſmatum numeros adjecit, ut eo facilius reperiri poſſint. Singuli nummi in medio quadam teſſera copulantur, in qua muſeum, ex quo depromti ſunt, & metallum declarantur. Præpoſitæ ſemper ſunt literæ, ab *A* uſque ad *I*, quæ nummorum modulos deſignant, prout ad calcem Præfationis in æs inciſos lector inveniet. Singulorum metalli genus & pondus, in eorum etiam deſcriptione & explicatione, quæ poſteriores Operis hujus *Tomos* abſolvit, addidit. Prior numerus, ibi poſitus, uncias, alter ſcriptula, ſeu, ut vulgo, quanquam minus recte, loquuntur, ſcrupula, ultimus grana, denotat. Hac igitur ratione Numiſmata 360, maximam partem rariſſima, tam ex inſigni Marchionum *Nicoliniorum* muſeo, quam inprimis ex magni Ducis Etruriæ, hodierni Imperatoris inviciſſimi, theſauro, qui Florentiæ aſſervatur, depromſit, atque eruditiſſime illuſtravit. *Primus* præſtantiſſimi hujus Operis *Tomus* figuras Numiſmatum, tabulis æneis Cl. *Franceſchinii* artifici manu inciſas, exhibet. In *altero Tomo* præmittitur index Numiſmatum maximi moduli ex ære, & præſtantiorum ex argento, quæ poſtea obſervationibus illuſtrantur. Quamvis inſcio Cel. Autore, & fortaſſis præter ordinem, quem ſequi conſtituerat, aurea Numiſmata ſint præpoſita. Ut

autem

autem in horum Numismatum explicatione & memoriæ prospiceret, & temporum ordinem servaret, diligenter cavit. Alphabeticum vero ordinem in nummis aureis Regum, urbium, populorum, itemque Imperatorum, recensendis ante oculos habuit. Hinc, ut exemplum hujus rationis afferamus, in Classe I agmen ducit *Arsinoe*, *Ptolemæi Philadelphi* uxor, quam excipit Tom. II
Alexander M., *Perseus*, Macedoniæ Regum ultimus, *Pharnaces*, pag. 7.
Seleucus Νικάτωρ, *Antiochus* Θεὸς, *Demetrius* Σωτὴρ, & *Lysimachus*. Ipsa nummorum explicatio ita est comparata, ut nec sagacitatem, nec doctrinam, nec modestiam, in ea desideres. Ubi enim nummum invenerat aureum, qui in adversa *Achil-*
lis caput galeatum, in aversa autem *Thetidis*, simulacrum ex- 11.
hibet, hoc ipsum numisma ad *Alexandrum M.* pertinere, acute conjicit, quod vel ipse, vel Macedones, quo plus dignitatis & gloriæ prona in obsequium adulatio haberet, cudi jusserint. Gloriatum vero esse *Alexandrum*, se jure materni generis *Achillem* agnoscere autorem, *Vellejus* memorat. *Thetis* vero arma quædam ostendens in altera nummi parte ideo est efficta, quia cassidem & thoracem filio *Achilli* impetrasse, apud *Homerum* dicitur. Ita & alium nummum, caput *Palladis*, galea, cui serpens insculptus, ornatum, exhibentem, in cujus altera parte Victoria stans, dextra coronam, læva tridentem, & pone fulmen, gerens, visitur, ad eundem *Alexandrum* re-
ferre, nullus dubitat; cum ille ipse *Alexander Minervam* im- 12.
pensissime coluerit, eidemque omnes victorias adscripserit. In Cilicia enim constitutus, eidem sub *Magarsitis* cognomine sacra fecisse, *Arriano* dicitur. Serpens, galeæ *Minervæ* insculptus, prudentiæ symbolum est. Victoria in altera nummi parte coronam Regi victori offert, ac tridentem præfert, quasi terræ marisque dominum *Alexandrum* designet. Fulmen esse additum, ad celeritatem tanti Regis in victoriis reportandis celebrandam, prudentissime Cel. Autor conjicit. Cum nummus ipsi occurreret, caput *Minervæ* galeatum præ se ferens, in altera autem parte Victoriam gradientem, quæ dextra coronam, sinistra palmam, infra autem vasculum, habet, ostendens, nullam vero habens nec in antica, nec postica, parte

 epigra-

epigraphen, illum tamen in *Seleuci*, Syriæ Regis, qui præclara victoria *Lysimachum* superavit, honorem cusum esse, hariolatur.
Pag. 15. *Alexandrum* enim imitatus hic *Seleucus*, non suam, sed *Palladis*, effigiem nummo curavit insculpendam, cum, eam sibi quoque in bello propitiam fuisse, arbitraretur, id quod locus *Justini*, a Cel. Autore adscriptus, satis corroborat. Vasculum, quod in nummo visitur, ludos, a *Seleuco* victore celebratos, indicare videtur. Erant enim vasa, tripodes, & pateræ, victorum in certaminibus illustria præmia, uti ex antiquis scriptoribus loci bene multi declarant, & vetera monumenta, quæ passim in Bibliothecis deprehenduntur, & athletas victores, vasculum ostentantes, præferunt, clare indicant. Alius nummus, cui *Lysimachi* caput, ornatum regio diademate & cornibus arietinis, insculptum est, sed in cujus altera parte *Minerva*, clypeo innixa, in throno sedens, dextra Victoriolam, quæ coro-
18. nam offert, læva hastam, gerens, visitur, Cel. Autori cusus videtur, postquam *Lysimachus Antigonum*, *Demetrii* filium, & *Pyrrhum* ingenti prælio superavit, totaque Macedonia, teste *Pausania* in *Atticis Lib. I Cap. 10*, potitus est. Hoc ipsi declarare videtur *Minerva* *νικοφόρος*, Macedonum tutelare numen, quæ Victoriolam, volanti similem, & coronam, quam manu gerit, *Lysimacho* offert, indicatque, eum animi magnitudine, philosophia ipsa, uti narrat *Justinus Lib. XV Cap. 3*, viriumque gloria, omnes, per quos Oriens domitus est, devicisse. Arietinis autem cornibus *Lysimachus* ornatur, quia, diviso *Alexandri M.* imperio, Macedoniæ videtur esse potitus, utque *Alexandri* divinæ originis & gloriæ se ostenderet hæredem, præter diadema, arietina etiam cornua adscivisse. Est quidem hæc sententia plurimorum, cui, uti videmus, & Cel. Autor calculum suum adjecit. Cum vero alii dissentiant, &, in hisce nummis non *Lysimachi*, sed ipsius *Alexandri*, vultum expressum esse, contendant, eo, quod nullus *Alexandri* successorum hunc capitis ornatum in nummis usurpavit, non injucundum lectoribus fore arbitramur, si, quæ Vir Cl. *Joannes Georgius Wachterus*, qui, ob singularem harum rerum peritiam, mirifice Lipsiam nostram illustrat, in *Archæologia nummaria*

maria pag. 67 in contrarium affert, contulerint. Nummum, qui caput muliebre, diademate & velo ornatum, cum epigraphe PIETAS, in altera autem parte *Vestam* sedentem velato capite, dextraque palladium, læva sceptrum, sive hastam, tenentem, exhibet, ad *Liviam* Augustam ideo refert, quia alia Pag. 21.
ex ære conflata numismata exstant, in quibus eadem *Livia* cultu Dearum, Pietatis, Justitiæ, & Salutis, expressa est. *P. Licinii Gallieni* imaginem armatam, in auro expressam, post bellum cum Persis A. C. 275 confectum effictam esse, conjicit. Visitur enim *Gallienus* specie proficiscentis ad bellum, 24.
capite dextrorsum converso, armis insignis. *Gallienum* vero de Persis triumphasse, & equestri statua ornatum esse, *Trebellius Pollio* in ejus vita commemorat. Baltheo gemmato hunc Imperatorem esse usum, quo cinctus in nummo comparet, idem *Trebellius* autor est. In Romæ antiquæ nummis haud raro occurrere caput *Herculis* juvenis, Nemeæi leonis exuviis contectum, in altera autem parte ratem cum epigraphe *Roma*, additis utrobique tribus globulis, qui quadrantes, seu quartam assis partem, valere declarant, observat. Hanc observatio- 57.
nem ad nummi ærei, qui caput *Herculis*, contectum apri exuviis, & pone tres notas, seu globulos, in altera autem parte taurum, & sub eo serpentem, ocyssime currentes, superne tres itidem globulos, infra epigraphen: ROMA, exhibet, ingeniose transfert. Taurum videlicet Italiæ originem, & *Herculis* genus, respicere, contendit. Italiam enim dici ferunt vel ab *Italo* duce, vel ab uno taurorum *Geryonis*, quos *Hercules* abegit. Taurum nempe Tyrrheni, seu, ut alii scribunt, Graeci, ἰταλὸν dixere. Serpens etiam, qui in illo nummo visitur, peculiarem aliquam fabulam, quæ ad *Herculem* spectat, indicat. Condito enim *Jovis* templo in Capitolio, cum *Tarquinius Superbus*, coloniis mittendis, occupare latius imperii fines vellet, & Signiam Circeiosque coloniam misisset, memorat *Livius*, anguem, ex lignea columna prolapsum, fugam in regiam ejus fecisse. Memoriæ quoque proditum, *Romam*, *Æsculapii* filiam, Romæ urbi nomen imposuisse. Nummus autem, de quo jam agitur, eo fortassis tempore cusus est, quo

validæ

validæ Romanorum vires erant, devictis potiſſimum Etruſcis & Carthaginenſibus, id quod taurus & ſerpens videntur indicare. Nummum *Hadriani*, in quo iſte Imperator, præter morem, ægide, quam *Gorgonis* caput & gryphus ornat, eique *Minerva* jaculum, ſeu haſtam inverſam, præferens, deprehenditur, cuſum
Pag. 78. eſſe cenſet, poſtquam Sarmatarum, Roxolanorum, vel Maurorum, tumultus Imperator ille repreſſit. Siniſtrorſum enim apparet barbarus miles, ſculptus in clypeo. *Minerva*, armorum Dea, bellicam *Hadriani* deſignat virtutem, cum, *Spartiano* teſte, armorum periciſſimus, & rei militaris ſcientiſſimus, fuerit. Cum in Mediceo theſauro nummum *Hadriani* inveniret Cel. Autor, in averſa adeo temporis injuria corruptum, ut, præter nudam figuram ſtantem, & menſam cum vaſculo, nihil in eo poſſet videri; eum ex alio numiſmate, eximio atque integerrimo, cum typo aſſimili, quod Romæ in Cimeliarchio Prin-
79. cipis *Chiſii* aſſervatur, ſupplet. Figuram nimirum, in nummo comparentem, *Apollinem* denotare, exiſtimat, qui dextra, ut videtur, duplicem ramuſculum gerit, ſiniſtra vero arcum. Infima nummi pars notam Conſulatus *Hadrianei* exhibet. Vaſculum, quod ante *Apollinem* poſitum eſt, non eſſe diotum, contra *Vaillantium* contendit. In antica Medicei numiſmatis deeſt nota *P. P.* quæ *patrem patriæ* indigitat, quæ tamen in *Chiſiano* habetur. *Apollinem* vero Muſarum principem ac ducem ſculptum ideo arbitratur, uti declaretur, *Hadrianum* diſciplinas omnes complexum eſſe, praeſtantesque doctrina atque artibus viros mirifice foviſſe. Præmia etiam, quæ in eruditis *Apollinis* certaminibus, qualia inſtituere ſolebat, vel accepit, vel ſubinde dedit, indicare Cel. Autori videtur menſa, cum lebete ſuperimpoſito. Duplex lauri ramus, quem *Apollo* in manibus gerit, auguratorium innuit, quod *Hadrianus* pecunia ſua Romæ reſtituit, & cujus etiam mentio in vetuſto marmore, a *Grutero* evulgato, injicitur. Probabile etiam eſt, cum nummus Romæ percuſſus ſit, *Apollinem* innuere vaticinium, quod *Hadriano* de futuro imperio factum eſt in Mœſia inferiore, extremis *Domitiani* temporibus, uti *Spartianus* prodidit memoriæ. Hæ igitur, quas ſpeciminis loco attulimus, con-

conjecturæ utique declarant, quanto ingenio polleat *Gorius*,
qui non ſine fundamento, uti quorundam mos eſt, hariola-
tur, & ſomnia lectoribus obtrudit, ſed multis antiquorum lo-
cis ea, quæ tradit, ita confirmat, ut ſummum probabilitatis
gradum attingant. Plenum eſt & refertum totum ejus Opus
ingenioſiſſimis ejusmodi conjecturis, & nummorum interpre-
tationibus, quibus non ſine ſumma voluptate omnes anti-
quitatum ſtudioſi utentur. Sed maximam idem etiam in
omni antiquitatis & hiſtoriarum genere doctrinam prodit.
Occaſione nummi aurei ſummæ raritatis, in *Joannis Palæo-
logi*, cum Florentiæ, Concilii celebrandi cauſa, ageret,
honorem cuſi, de Concilio illo Florentino, anno Seculi decimi
quinti triceſimo nono conſummato, ſumma eruditione diſpu-
tat. Oecumenicum illud vocat, in eoque cum de præſcriptis Pag. 29.
fidei dogmatibus diu diſceptatum eſſet, Eccleſiam tandem
Græcam & Latinam in unam eandemque doctrinam conſpi-
raſſe, ſtatuit. Exſtat memorandi hujus conſenſus monumen-
tum egregium, tabula marmorea baſilicæ Florentinæ, quæ
cum multum ad ejus hiſtoriam cognoſcendam faciat, integram
ejus inſcriptionem Cel. Autor exhibuit. *Joſephum*, Patriar- 30.
cham Conſtantinopolitanum, Florentiam pridie Idus Januarias
ejusdem anni veniſſe, &, cum ſancitis dogmatibus propria ma-
nu ſubſcripſiſſet, paulo poſt ibidem deceſſiſſe, obſervat. Hono-
rifico is ſepulcro in templo S. *Mariæ Novellæ* donatus eſt, ejus-
que imago integra, picta in area marmorei ſepulcri, quo condi-
tus eſt, viſitur. Legitur & in ea area Latinis Græcisque verſi-
bus conceptum epitaphium, quod, cum nondum fuerit editum,
totum Cel. Autor nobis legendum dedit. Chartam avthenti-
cam, in qua ſolennis ille Græcæ cum Romana Eccleſiæ conſen-
ſus publice declaratus eſt, cuique manu ſua ſummus Pontifex
Eugenius IV, Imperator *Joannes Palæologus*, (& hic quidem
rubro charactere,) itemque Latini & Græci patres, ſubſcripſere,
in argentea theca aſſervatur in gazophylacio magni Ducis
Etruriæ. Ex ima chartæ iſtius parte annexum pendet aureum
ſigillum, quod Cel. Autor *Tab. VI n. 2* primus æri inciſum
exhibuit. Celebratiſſimi ſunt in antiquitate nummi, qui *ciſto-*

phori vocantur, & a cista Liberi patris, e qua serpens prosilit, in illis comparente, nomen acceperunt. In honorem Proconsulum Romanorum in Asia minore tales Cistophoros subinde percussos fuisse, constat, eorumque haud paucos viri de re antiquaria valde promeriti, *Vaillantius*, *Seguinus*, *Patinus*, *Liebius*, *Haymius*, & *Pamelius*, evulgarunt. Cel. Autor vero eorum numerum insigniter jam adauxit, quando tria hujus generis numismata, quæ nullus antiquariorum hucdum

Pag. 40. vidit, primus lectorum conspectui stitit. Prior ex illis ad *C. Claudium*, sive *Clodium Pulcrum*, quem *Appii Claudii Pulcri* patrem fuisse, ex *Cicerone* discimus, pertinet. Hic cum *M. Perperna* Consul fuit anno U. C. 623. Quo vero anno Proconsul Ciliciam administrarit, veterum testimoniis deficientibus, certo constitui non potest, quamvis Cel. Autori post Consulatum eam provinciam cum imperio administrasse videatur *Clodius*. Sigla, dextrorsum addita, ΠΕ, Asiæ principem urbem, atque imperii caput, *Pergamum*, denotat. Baculus, sinistrorsum propositus, cui serpens circumvolvitur, Asiæ, & inprimis Pergami, insigne videtur, cum in aliis etiam Pergamenorum nummis hæc figura deprehendatur, &, Pergamenos *Æsculapium* summa religione coluisse, ex *Pausaniæ* variis locis constet. Subditum est in nummo *Menophanti* nomen, qui, ex Cel. Autoris sententia, Prytanæi princeps fuit. Alter cistophorus semiapertam cistam, ex qua serpens prosilit, in medio coronam ex hederæ foliis & baccis, absque inscriptione, exhibet. In altera parte duo serpentes, invicem implexi, aplustrum & aspergillum complectuntur. In area tria sigla comparent, lævorsum sceptrum, seu baculus, cui advolutus serpens. Prænomen nimirum, nomen, & cognomen, *Appii Claudii Pulcri*, per siglam priorum literarum A. C. P. expressa sunt, cum alius Cistophorus, a *Seguino* editus, nomen hoc integre scriptum proferat. Altera, quæ in nummo comparet, sigla ipsum Prytanæum denotat, &, tertiam Pergamenos indicare, non obscurum est. Is ipse *Appius Claudius*, *C. Claudii Pulcri* nepos, anno 700, uti *Dio Cassius Hist. Rom. Lib. XLVIII* autor est, cum *L. Domitio Ahenobarbo* Cos. magistratu exiens, Ciliciæ præfuit, resque

resque per triennium tam præclare gessit, ut Imperatoris nomen susceperit, id quod & ejus nummi, & *Ciceronis* autoritas, evincunt. In tertii Cistophori antica parte cista semiaperta, in quam insilit serpens, visitur. Positæ in medio coronæ, hederæ foliis & baccis insignes, absque inscriptione. In altera nummi parte, serpentes, simul implexi, templum tetrastylon utrinque complectuntur, cujus fastigio simulacrum Deæ, dextra pateram, sinistra hastam, seu sceptrum, tenentis, superimpositum est. Dextrorsum sigla PA. sinistrorsum aquila, fulmini insistens, cernitur. In inscriptione legitur *C. Fannius Pont.* Anceps igitur hæret Cel. Autor, cui ex *Fanniorum* gente, plebeja, an consulari, eximium ac singularem hunc Cistophorum tribuat. Complures ex *Fanniis* ab Autoribus antiquis laudantur, sed eorum cognomina non indicantur. Cum cognomine duntaxat memoratur *L. Fannius Strabo*, qui A. U. C. 593 cum *Valerio Messala* Consul fuit. Cistophorus noster exhibet *C. Fannium Pont.* quam siglam per Ponticum Proconsulem interpretatur. Assignat ergo nummum *C. Fannio*, qui cum *M. Nonio Suffenate Cn. Pompejum* in Græciam anno U. C. 404, vel 405, secutus est, eumque paulo post proconsulare imperium in Asia minore obtinuisse, conjicit. Sigla PA Pamphyliam provinciam ipsi indicare videtur, in qua fortassis nummus iste cusus est. Dea, templo superimposita, aut *Junonem*, aut *Minervam*, indicat, quæ templum ibi habuisse videtur, ejusque sacerdos dictus est *Menander*, cujus nomen in ima nummi parte legitur, ubi in spatio, temporis injuria detrito, vox ἱερεύς dubio procul fuit apposita. Cæsaraugustæ in Hispania incolas divinis honoribus *Tiberium Cæsarem* vivum adhuc coluisse, varii nummi docent. Templum vero ab illis *Pietati Augustæ Tiberii* dedicatum fuisse, primus Cel. Autor observavit, quando nummum æneum, ad hoc tempus ignotum, evulgavit, quem inter sua cimelia recondidit præstantissimus veterum elegantiarum æstimator, Marchio & Eques *Josephus Nicolinius*. Elegantem etiam nummum, in *Hadriani* Imperatoris honorem cusum, in quo sus, lactans succulos sub ilice, comparet, rectissime interpretatur, &, suem,

Pag. 55.
75.

succulos lactantem, primos urbis Romæ natales denotare, observat, cum apud *Virgilium Æneid. VIII, 43*, faustum dicatur & auspicatum *Æneæ* & *Ascanio* ea res fuisse omen. Quamvis igitur vel ea, quæ jam in medium protulimus, Cel. Autoris summam eruditionem affatim loquantur, omnesque merito in ejus admirationem rapiant, eo pluris tamen prudentibus rerum æstimatoribus Vir ille faciendus erit, quo majorem ipse cum amplissima eruditione modestiam conjungit. Neminem eruditorum laude sua privat, nec, uti perversus quorundam mos est, se solum sapere existimat. Dissentientes modeste semper confutat, &, si qui errores a nonnullis commissi sunt, (hæc enim in re tam difficili & lubrica vix evitari possunt,) ea non nisi comiter & amice corrigit. Neque, omnia se, quæcunque demum in nummis occurrunt, ad liquidum posse perducere & interpretari, jactitat, longissime remotus ab eorum arrogantia, qui, inanem gloriolam captaturi, nihil inveniri posse, quod ingenii aciem fugiat, nugantur. Certe, ubi Noster nummum aureum *Persei*, Macedonum Regis, invenerat, non solum *Begerum*, qui numisma argenteum, huic simile,
Pag. 13. evulgarat & illustraverat, summis mactat laudibus, verum etiam, palantes in illo nummo literas se non intelligere, & aliis earum explicationem relinquere, candide profitetur. In nummo *Pharnacis* Regis illustrando cum facem ei prætulisset Ill. *Spanhemius*, ejus etiam explicationem, non sine honoris præ-
14. famine, adducit. Eodem cultu eminentissimum *Norisium* pro-
22. sequitur, quando de nummo aureo *Diocletiani* & *Maximiani* Aug. disputat. In nummo *Augusti* æreo inscriptionem, quam vetustas exedit, nec non literas M. A. quæ lyram circumstant,
53. se non intelligere, profiteri nullus dubitat. Supererant adhuc quædam numismata, quæ in *tertio* hujus Operis *Volumine* illustrantur. Præfatus est ei verbis modestissimis. Cum nimirum Operis editio avidissime ab eruditis flagitaretur, viginti mensium spatio hoc *Volumen* erat conficiendum. Eo facilius ergo veniam se ab æquis lectoribus impetraturum esse, Cel. Autor sperat, sicubi offenderit; cum præsertim illos, qui consilio & opera olim eum adjuverant, morte sibi ereptos doleat, & Indices ipsemet

met conficere fuerit coactus. Investigavit autem potissimum tempus & occasionem, qua in honorem Augustorum Augustarumque excusa fuerint hæc numismata. Ad pleniorem eorum explicationem alios frequenter nummos ex ære maximo descripsit, & illustravit, ut exinde illi, quos adducit, lucem caperent. Cujus rei ut specimina quædam demus, explicanti nummum *Severi*, in quo Imperator iste laureatus, pectore dextrorsum nudo, lævorsum squamata ægide armato, cernitur, altera vero pars Romam galeatam stantem ostendit, visum est ad similes nummos, qui in aliis Museis exstant, provocare. In illis enim omnibus herois specie insignis visitur *Severus*, in nonnullis etiam thorace munitum habet pectus, cum *Gorgone* in medio. *Jovi* nimirum assimilatur, quem ægide armari solitum, ex *Homero* constat, propterea quod, superatis tribus Imperatoribus, solus tandem Romano imperio potitus est. Aversam nummi faciem Romam exhibere, Cel. Autori certissime persuasum est. Quamvis enim in aliis quibusdam *Severi* nummis, eundem cum nostro typum habentibus, *Martis* imago in aversa parte deprehendatur, inque nostro, valde jam detrito, Roma exsertam nudamque papillam non bene ostendat, differre tamen censet a *Martis* specie cultum vestium, qui Romæ tribuitur. Immo, re vera *Romam* hic exhiberi, non *Martem*, ex alio nummo, qui in Regis Christianissimi thesauro asservatur, comprobari posse, contendit. Neque improbabilis hæc ipsi videtur opinio, cum, uti variis exemplis illustrat, non solum sedens, verum etiam stans nonnunquam, in antiquis nummis effingatur Roma. Eadem ratione nummum ex ære flavo illustrat. Visitur in eo Imperator *Severus* laureato capite, & pectore lorica armato. In altera parte corona laurea, sex radiis ornata, comparet, & ex inscriptione intelligitur, eum a Tarsensibus esse percussum, quando solennia ἐπινείκια, quæ & Σεβήρεια dicta sunt, in honorem Imperatoris Tarsi celebrata sunt. Duos adeo alios hujus generis nummos adducit. Prior enim, ex thesauro Galliarum Regis depromtus, ab *Andrea Morellio* primum editus, & ab *Ez. Spanhemio* peculiari Dissertatione illustratus est. Alterum *Vaillantius* descripsit, & apud se asservari

Tom. III pag. 8.

12.

vari teſtatus eſt; ſed ejus ſchema nec ipſe, nec alii, evulgarunt. Horum igitur nummorum explicationes, a viris doctis prolatas, ſtudioſe adducit, & deinde ad Mediceum nummum accedens, eum ab homine quodam vaferrimo pro genuino, qui
Pag. 16. in gaza aſſervabatur, ſuppoſitum hariolatur. Corona enim, in eo comparens, & laurea eſt, & radiata, cum tamen in nummo Regis Galliæ eadem corona radiata, non vero lauri foliis compoſita, ſed ſolida, appareat. Inſuper etiam non ſex radiis, ut in Mediceo, ſed ſeptem, nobilitatur, quorum quatuor in acumen deſinunt, reliqui vero tres intorti abeunt, & quaſi flammas imitantur. Accedunt alia adhuc argumenta. Nempe utriusque faciei numiſmatis opificium *νόθον* apoſphragiſma exhibet, neque ejusdem nummi pondus æquum eſt & conveniens. Cum typo inſuper aliorum numiſmatum non congruit corona, quæ laurea ſimul eſt, & radiata. Coronæ enim laureæ, aut quernæ, quæ in nummis viſuntur, nunquam radios habent, &, ubi radiatæ coronæ comparent, ſolidæ ſunt, neque foliis conſtant. Nummum *Severi*, temporis injuria adeo corruptum, ut epigraphe in ambitu alterius faciei, exceptis duntaxat quibusdam literulis, legi non poſſit, ex num-
35. mis theſauri Gallicani & Piſani reſtituit, atque illuſtrat, literas in eo obvias ϹΤΡΑ. ΚΛ. ΡΟΥΦΙΝΟΥ ϹΟΦΙ. ſub Prætore *Claudio Rufino* Sophiſta denotare, contendens. Ille enim *Claudius Rufinus* Sophiſta, Smyrnæorum Prætor, carus inprimis fuit *Severo*, & *Antonino*, ejus filio, quorum permiſſu vacationem ab aliis muneribus integram aſſecutus eſt a Smyrnæis civibus ſuis, uti honorifica de eo inſcriptio, quam *Sponius* in *Itiner. Athen.* affert, declarat. Nummus quidam Mytilenæorum, in honorem *Antonini* Imperatoris cuſus, figuras quidem integras oſtendit; at epigraphe præſertim averſæ partis injuria temporis ita labefactata eſt, ut & viri oculatiſſimi in ejus explicatione hallucinati ſint. Et, cum quamplurimæ ſint & diverſæ hoc de nummo eruditorum conjecturæ, lucem in tantis tenebris accendit immortalis vir gloriæ, *Vaillantius*, qui, integrum aliquem Mytilenæorum nummum, eidem *Antonino* dedicatum, eundemque typum præferentem, deſcribens, veram

veram ejus epigraphen conſtituit. Cel. Autor vero, *Vaillantii* circa hunc nummum merita ſuperaturus, ut extra omnem difficultatem & dubitationem ejus ſententiam poneret, operam dedit. Uſus nimirum eſt ope & conſilio Abbatis *Antonii Nicolinii*, qui, cum ſciret, Ericorum numiſmata in cimeliarchium *Theupolæ* gentis tranſiiſſe, a *Barbonio Moroſinio* idem numiſma, ad fidem ejus, quod *Vaillantius* ſe deſcripſiſſe affirmat, diligenter delineatum, accepit, permittente *Laurentio Theupolo*, equite, qui hunc ipſum nummum in gazophylacio, quod poſſidet, exquiſitiſſimo aſſervat. Ope iſtius nummi, Medicei numiſmatis epigraphe, pæne deleta, feliciter reſtituta eſt; & hoc pacto res, quæ tot difficultatibus fuerat implicita, egregie dilucidata. Hujus generis vero explicationes Cel. Autor innumerabiles profecto attulit, &, ſi nos omnes veneres, quas hoc in Opere lector deprehendet, hic enarrare vellemus, tempus & charta prius, quam materia ſcribendi, nos deficeret. Quamplurimas enim difficultates ſublatas, multa ultimæ antiquitatis argumenta egregie pertractata, quamplurimos nummos, qui hucdum eruditis incogniti fuerant, evulgatos, reperias. Unde certiſſime & ex vero affirmari poteſt, nobiliſſimam artem, quæ in illuſtrandis veteribus nummis occupatur, per has Cel. *Gorii* lucubrationes inſigne incrementum accepturam eſſe. Ut vero nihil prorſus in opere abſolvendo deſideraretur, & eo commodius illo uterentur eruditi, Indices locupletiſſimi additi ſunt. Eorum prior inſcriptiones, quæ in poſtica nummorum parte deprehenduntur, indicat. Hunc Index Geographicus, quo urbes & populi, qui numiſmata in honorem Imperatorum percuſſerunt, declarantur, excipit. Tertius Index typorum eſt, quibus nummi ornati ſunt. Quartus viros, urbium magiſtratu, & dignitate ſacra, vel civili, ornatos, alphabetico ordine recenſet. Ultimo loco Index rerum, quæ in antiquis nummis obſervantur, ſequitur. Emendanda denique leviuſcula quædam coronidis loco adjiciuntur. Fruere igitur, benevole Lector, hiſce amœnitatibus eruditæ antiquitatis, quas Cel. *Gorius* tibi propoſuit, utque propediem & reliqua antiquitatum cimelia, quæ in Florentino theſauro proſtant,

Pag. 48.

ſtant, ejus opera perpolita & illuſtrata evulgentur, nobiſcum precare.

SIMONIS BALLARINI, PRESBYTERI ROMANI, J. U. D. & Bibliothecarii, Archiepiſcopi, Epiſcopi Carpentoracti, Animadverſiones in Muſeum Florentinum Antonii Franciſci Gorii.

Carpentoracti, 1743, 4 maj.
Plag. 2.

Quo conſilio brevem hunc libellum, qui *Muſeum Gorianum* vocat ſub cenſuram, Cl. Autor ſcripſerit, ipſe in Epiſtola, ad *Proſperum Petronium*, Interpretem Græcæ linguæ Vaticanum, data, & huic ſcripto præmiſſa, declarat. Laudat principio *Muſeum* illud *Florentinum*, quod tam ſcite elaboratum *Goriano* ſtudio profitetur, pauci ut hac ætate, tot obſcuriſſima vetuſtatis arcana explicandi dexteritate pares, reperiantur. Neque eo ſecius animadvertit, non modo leviter ab eo quædam attingi, quæ explicatius accuratiusque *Ballarinus* vellet, tradita, ſed ea etiam, quæ certiſſima *Gorius* poſuerit, haud ſemper eſſe ejusmodi, ut accredi penitus poſſint. Quid ergo? *Ballarinus*, dum grande Opus perluſtrat, tumultuaria quædam opera ſchedis ſuis committit, ex quibus deinceps prodierunt, quas hic vides, annotatiunculæ, perbreves illæ quidem, ſed quas latius explicare, politiusque formare, Autor Clariſſimus, quamvis vellet, pluribus diſtrictus laboribus, non potuit. Satis ergo habet, annotaſſe nonnulla, quæ quo ſint loco habenda, exſpectat *Petronii* ſui ſententiam.

His ex Notulis quædam ut ſeligamus, illud minus probatur *Ballarino*, quod *Gorius*, in tertia Claſſe *Tomi I*, Philoſophorum, Poetarum, aliorum illuſtrium virorum, imaginibus nomina adſcripſerit, idque ad fidem figurarum *Fulvii Urſini*. Capita enim, probat, ab *Urſino* plerumque ex ingenio, vel conjectura, ad hunc, vel illum, referri, quædam ex numis

numis esse depromta. Ex his autem numis multos, ait Noster, nunquam visos, eoque fidem haud mereri, alios, cum titulo careant, qualis adsit effigies, dubios nos incertosque dimittere. In gemmis nunquam nomina, nisi interdum artificum, capitibus apponi, contendit, ut *Fulvii* sola autoritas hic nihil efficiat. Fatetur etiam, protomas marmoreas, apud eundem *Ursinum* obvias, antiquitatem quidem habere, harum tamen epigraphas omnino recentiorem manum ostendere. Pleraque tandem horum monumentorum, subjungit, multis annis post mortem eorum, quorum exprimant icones, elaborata fuisse, tantoque studiosius cavendum antiquario, ne talia, ut fit, literato orbi pro certis obtrudat. *Pag. 16* ejusdem *primi Voluminis* mentio fit *Antoniæ, Drusi Cæsaris* conjugis. Hic Noster negligentiæ inscitiæque *Varronem* Tuscorum postulat. Negligentiæ, quod *minor* hæc dici debeat, ut discernatur ab sorore, *Antonia majore*, quæ nupserit *L. Domitio Abenobarbo.* Inscitiæ, quod illius *Antoniæ* maritus minime fuerit *Drusus Cæsar*, id est, filius *Tiberii Augusti*, sed *Nero Claudius Drusus*, hujusce frater. Negat idem Noster, *Agrippinam*, neptem *Augusti*, recte *Juliam pag. 21* a *Gorio* appellari, cum ejus pater, *M. Agrippa*, nunquam in familiam *Juliam* adoptione transierit, ac potius *Visspaniam* (quidni *Vipsaniam?*) esse eam, a patre, vocandam. Caput Hyacinthi, quod *Tab. XXXII n. 3* effingi, dixerat *Gorius*, Noster non agnoscit. Ex diademate, quod ibi cernitur, Regem potius indicari, quam regium juvenem, colligit. *Pag. 81 Gorius* signum *Herculis* ΟΠΛΟΣΜΕΝΟΥ adducit. At *Ballarinus: Lege* ΟΠΛΙΣΜΕΝΟΥ. Quod leviculum. Dixerat *pag. 86* Mystagogus Florentinus, *Herculem* esse *inter Deos ἐπιφάνους connumeratum.* *Ballarinus* primum: *Lege ἐπιφανεῖς.* Bene. Sed deinde idem: *Nullum vero peculiare fuit Θεῶν Ἐπιφανῶν collegium.* At nescimus, cur non, sicut Diis Συνναίοις, Συνθρόνοις, Συμβώμοις, hic vel ille dicitur annumerari, quorum haud peculiare fuit Collegium, pari modo possit idem valere de Diis Ἐπιφανέσι. Nec conceptis ille verbis Collegium nominat, sed tantummodo *connumera-*

 tum,

tum dicit. *Vitam* autem *Scipionis*, quam Autor Musei *pag. 62 not. 4 Plutarcho* tribuit, nos nullam habere, Noster monet. Ostendit etiam ex Critica *Pagiana*, *Hadrianum*, cujus mortem *Gorius pag. 33* in *quadragesimum secundum* annum ætatis posuerat, annos sexaginta duos potius vixisse. Nec concedit, *Macrinum* se modo *Severum*, modo *Antoninum*, nuncupasse. Namque in numis sæpe quidem *Severum*, sed nunquam *Antoninum*, eum vocari. *Tab. XLIII*, in *Gemma 7* & *10*, doctus Animadversor minime *Virgilium*, ut *Gorius*, sed *Dramatum Poetam*, propter larvam additam, agnoscit. *Alter Tomus Musei Florentini* commemorat, in *Præfatione*, *Cannas*, Romanorum quondam clade nobilitatas, quæ *nunc Canusium*. Sic *Gorius*. *Ballarinus* contra erudite probat, nec veterem urbem *Canusium*, lanæ præstantissimæ proventu valde celebrem, nec hodiernam *Canusium*, quæ & *Canosa*, & *Canossa*, cum antiquis *Cannis*, vico Apuliæ Peucetiæ, esse confundendam. Neminem etiam Geographorum veteres *Cannas* cum recentiore commiscuisse *Canusio*. Caput, quod in *XII Tabula* Sarda præfert, non, cum *Gorio*, ad *Herculem* refert, sed ad *Jovem*, cumque recentiores artifices nomina Gemmis antiquis sint inscribere soliti, idem etiam de altera Gemma, in qua HANNIBAL, posse existimari. Victorem Olympiæ, in ejusdem *Tabulæ Gemma tertia*, perinde ac *Gorius*, Noster quidem agnoscit; inscriptionem tamen, monet, sine hæsitatione legendam, MNHC — Hτι ΟΛΥΜΠΙΑC, *Memineris Olympiæ*, ubi nempe victor coronam es adeptus. Formulam loquendi, *missum facere*, gladiatoriam esse, idemque sonare, quod, victum se fateri, *Gorio*, ad *Tab. XVII*, *4*, id affirmanti, minime dat *Ballarinus*, præsidiumque, in quo hæc nitatur opinio, desiderat. Quæ num recte notentur, viderint doctiores. *Missio*, vox gladiatoria, cum victi liberarentur ab imminente mortis periculo. Hanc autem missionem cum suis a victoribus implorarent læsi gladiatores, quod *Quintiliano* est, *rogare missionem*, & *Martiali*, *petere missionem*, ut *Justus Lipsius Saturn. Serm. II*, *21*, observat, ecquam aliam, quæsumus, fuisse, putes, formulam rogationis,

quam

quam hanc: *Fac me missum.* Præterea *Ballarinus* monet, *Ursum togatum*, in *Gruteriano* marmore, minime feram bestiam indicare, ut *Gorio* visum, sed esse nomen viri. *Tab. C n. 2 vultum senilem & barbatum* ideo non posse, cum *Gorio*, ad *Augustum* referri, quod *Hadrianus*, primus omnium Imperatorum, barbam alere cœperit, satis quidem perite Cl. Autor annotat; utrum tamen ejusdem *Hadriani* vultus hac in Sarda, de quo ipse non dubitat, exprimatur, id vero firmiorem desiderat probationem, si, ejusdem quoque successores, idem institutum secutos, bene barbatos incessisse, memineris. Ad *tertium Volumen Musei Etrusci* duo notat Animadversor, sed non ita magni momenti. Alterum respicit verba Præfationis: *Pancratiastarum, sive, ut ajunt, Luctatorum.* Hæc *Ballarino* videntur cera miniatula digna esse, propterea, quod confundantur πάλη & παγκράτιον, quæ tamen differant sicut pars & totum, composito ex Luctatione & Pugillatu Pancratio. *Gorium* ergo deceptum cum vulgo. At, quomodo id doctissimo Antiquario vitio dari possit, nos haud intelligimus. Videtur potius ille caute locutus, seque voluisse segregare a vulgo. Nam non ipse hoc affirmat, sed tantum ex vulgi loquitur opinione, *ut ajunt.* Alterum illud est, male *Gorium*, ad *Tab. II*, scribere, *Magna Deum Mater Juno.* Nunquam enim *Junonem* a veteribus ita dici, sed *Terram*, quæ & *Rhea*, & *Cybele.* Quis autem dubitet, voluisse *Gorium* ponere *Idæam*, pro *Junone*, cum nihil crebrius in literatis lapidibus occurrat hisce Siglis: M. D. M. I. *Magna Deum Mater Idæa.* Quare cum hoc μνημονικὸν ἁμάρτημα, tum alios quosdam levioris notæ errores, *Goriano* thesauro nonnunquam adspersos, facile excusabit is, qui secum reputet, vix sperandum esse, posse, in tam vasto Opere, unius, quamlibet docti, viri cura & industria, cuncta sic limari perpolirique, nihil ut omnino errorum, etiam invito Autore, clanculum irrepat.

MEMOIRES DE LITERATURE, &c.

hoc est,

DISSERTATIONES, IN ACADEMIA INſcriptionum & literarum humaniorum publicatæ annis 1731, 1732, & 1733.

Tomus X.

Lutetiæ, in typographia Regia, 1736, 4 maj.
Alph. 4 plag. 3.

Diſſertationum, hic exhibitarum, pleræque Hiſtoriam illuſtrant literariam, multaque in apricum proferunt, antea nondum ſatis perſpecta. Lectoribus itaque noſtris gratiſſimum erit, cognoſcere, quæ argumenta hic occurrant ſtudioſiſſime excuſſa; quanquam & de nonnullis dicemus copioſius, cum, ſingularum tractationem exponere, brevitati noſtræ haud conveniat. *Prima* in Diſſertatione *pag. 1-20* de *Thaletis* philoſophia ita agit *Canajus*, ut non ſolum philoſophicas ejus opiniones examinet, ſed ipſius quoque vitam & fata deſcribat. Docet hic, *Thaletem* non habuiſſe Deum pro creatore mundi, ſed materiæ tribuiſſe & æternitatem & originem entium omnium. In *ſecunda* idem *pag. 21-35* de *Anaximandri* philoſophia diſſerit. In *tertia* de vita & ſcriptis *Archilochi* verba facit *Sevinus pag. 36-53*; in *quarta* de *Empedoclis* vita ſcriptisque *Bonamicus pag. 54-74*; in *quinta pag. 75-88* rurſus *Sevinus* de *Panætii* vita & libris. Hic idem in *ſexta pag. 89-97 Thraſylli*, Aſtrologi Imp. *Tiberio* familiaris, hiſtoriam accurate perſequitur. In *ſeptima pag. 98-110* diſſerit *Chambortus* de *Tito Labieno*, fortiſſimo libertatis Romanæ patrono. Hinc longum ſpatium occupat (*pag. 112-310*) *Plutarchi de Muſica* Dialogus, adjunctam habens verſionem Gallicam *Burettii*, ac notas ejusdem eruditiſſimas. In his enim non ſolum notitia panditur laudatorum a *Plutarcho* Muſicorum, ſed plurima quoque hujus Dialogi loca emendantur; prætereaque ars veterum muſica ſolerter deſcribitur, adjecta etiam vocabulorum muſicorum interpretatione. Nunc igitur Dialogum hunc, habitum huc uſque obſcuriſſimum, intelligi omni ex parte, ſuaque luce radiare, merito confidit acutiſſimus *Burettius*; qui accuratius,

ratius, quam quisquam, *pag. 189 seq.* agit de *Heraclide Pontico; pag. 195 seq.* de *Lino; pag. 201 seq.* de *Philammonis; pag. 209 seq.* de *Stesichori; pag. 213 seq.* de *Terpandri; pag. 235 seq.* de *Timothei; pag. 239 seq.* de *Archilochi; pag. 262 seq.* de *Orphei; pag. 274 seq.* de *Hipponactis; pag. 309 seq.* de *Aristoxeni* vita scriptisque. Perdocte etiam *pag. 258 seq.* vitam exponit *Marsyæ*, ac *pag. 268 seq. Phrynidis*, in *Fabricii Bibliotheca Græca* non memorati Musici. Nec illaudatam dimittimus Orationem de *Dithyrambis*, eorumque & origine & natura, *pag. 306 seq.*

Nono loco *Racinius* Andromachen *Euripidis* cum *Racinii* senioris Andromache comparat *pag. 311-322*, ostendens, utrumque Poetam mores geniumque sui populi secutum esse; adeoque *Racinium*, si olim vixisset Athenis, compositurum fuisse eam Andromachen, quæ nunc est *Euripidis; Euripidem* contra, si fuisset nostri ævi Gallus, eam daturum fuisse, quam a *Racinio* accepimus. In *decima* Dissertatione *pag. 323-337* docte & acute contemplatur *Hardionius* veterem illam de *Rheso* tragœdiam; quam cum alii *Euripidis*, alii *Sophoclis*, esse contendant, ipse neutrum agnoscit autorem, satisque lucide demonstrat, esse hunc Poetam utroque aliquanto juniorem. In *undecima* exhibet *Sallierius pag. 338-346* observationes criticas in *Plutarchi de Fortuna* librum, itemque in aliquot *Platonis* loca. Idem in *duodecima pag. 347-356* exhibet Odarum *Pindari* quartæ & quintæ versionem suam Gallicam, suis comitatam annotationibus. In *decima tertia pag. 357-376* judicium suum profert *Ferretus* de cœlesti quodam phænomeno, antiquissimis observato temporibus. Scriptum scilicet reliquit *Varro*, regnante *Ogyge* stellam Veneris & colorem & magnitudinem & figuram & cursum mutasse. *Hevelianam* hujus phænomeni explicationem rejicit Noster, ac valde probabiliter opinatur, fuisse cometam. Imo suspicatur, ipsum illum cometam fuisse, qui visus est a patribus nostris A. 1680; idque rationibus quibusdam subductis ostendit a vero non abhorrere. Simul tamen refutat *Whistoni* opinionem, statuentis, illum ipsum anni 1680 cometam produxisse olim diluvium

 illud

illud universale, quod descripsit *Moses.* In *decima quarta* idem de antiquitate ac certitudine Chronologiæ Sinensis disputat *pag. 377-402,* fabulas a vero discernere studens. In *decima quinta pag. 403-456* de occurrentibus in Gallia *campis Cæsaris* differens Abbas *de Fontenu*, docet, non fuisse ibi locorum castra *Julii Cæsaris*, sed longe juniorum belli ducum. In *decima sexta pag. 457-464* illustrat *Schæpflinus* monumentum aliquod octavæ legionis Augustæ, nuper Argentorati effossum, eaque occasione illius legionis pertractat historiam. In *decima septima pag. 465-506* lucem infert Abbas *de Fontenu* nummo cuidam, ex Oriente nuper allato, qui caput laureatum exhibet, hoc solo nomine circumdatum: GORDIANUS. Altera nummi hujus facies virum habet togatum eundem & laureatum, qui dextra flosculum aliquem, sinistra scipionem, tenet, circumscriptis his literis: C. R. I. F. S. AN. CCCXI. Interpres noster docet, cerni hoc in nummo Imp. *Gordianum,* natu minimum, cognomento *Pium*; & altera in facie *Serapidem* Deum; ac ita legi oportere circumpositas literas: *Colonia Romana Julia Felix Sinope.* Has igitur explicaturus, universam initio urbis Sinopes historiam diligentissime persequitur; deinde docet, cur *coloniam Romanam,* cur *Juliam*, cur *Felicem,* se appellarit urbs ista. Denique *annum CCCXI* numerari ostendit ab eo tempore, quo libertatem huic urbi *Lucullus* reddidit. Differit item de magna *Gordiani* hujus eruditione, ac de cultu *Serapidis.* In *decima octava* Dissertatione *Resnelius* agit *pag. 507-524* de more, Poetas laureandi, initio demonstrans, non fuisse *Petrarcham* primum recentioris ævi Poetam coronatum, sed *Albertinum Mussatum.* Post *Petrarcham* ornatos hoc titulo esse docet *Franciscum Philelphum, Faustum Andrelinum*, ac *Torquatum Tassum*, quanquam huic pridie, quam coronaturus eum erat Cardinalis *Aldobrandinus,* mori contigit. Ex eo tempore neminem putat in Italia coronatum esse Poetam ante annum 1725, quo magna & *Petrarchica* simili cum pompa coronam poeticam Romæ accepit *Bernardinus Perfectus*, Eques, Poeta extemporalis. In Germania primum docet hoc honore affectum fuisse *Conradum Celtem*;

tem; quam occasionem arripit, dicendi de frequenti hujus tituli & usu & abusu in Germania. In Hispania laurum hanc *Ariæ Montano* impositam fuisse, in Anglia *Joanni Cajo* & *Joanni Skeltono*, adjicit. Ad ultimum duos actus coronationis poeticæ, Argentorati A. 1616 & 1621 habitos, describit. Accedimus ad Dissertationem *undevigesimam*, in qua *pag. 525-541* examini suo subjicit *Foncemagnius* sententiam Comitis *de Boulainvilliers* de prisco Franciæ regimine. In *vigesima pag. 541-552* de Chronico monasterii Morigniacensis, cujus autor est *Teulfus*, Seculi XII scriptor, continuatores plures sunt, disserit *Curneus de S. Palaye*; qui & in subsequenti *pag. 553-562* vitam exponit *Helgaldi*, sive *Helgaudi*, Floriacensis monachi, scriptoris Vitæ Regis *Roberti*. Ac idem *pag. 563-570* in *vigesima secunda* disquirit, a quibus autoribus profecta sint *Gesta Ludovici VII Regis*, *filii Ludovici Grossi*, & *Historia gloriosi Regis* ejusdem *ab anno 1137 usque ad annum 1165*. Docet autem, utriusque scripti autorem esse Abbatem *Sugerium*, cujus *Historiam* non ita pridem scripsit *Gervasius*, in his etiam *Actis* recensitam *A. 1722 Mens. Jul. pag. 285 seq.* In *vigesima tertia pag. 571-663* diligentissime illustrat *Lancelotus* historiam *Roberti Artesii*, vulgo minus ex vero traditam. In sequenti *Curneus* modo laudatus *pag. 664-690* vitam *Joannis Frossardi*, summo studio compositam, exhibet. Circa annum 1337 natum eum esse putat; quo anno mortuus sit, ignorare se, fatetur. Postrema Dissertatio, quæ *Lanceloti* est, vitam moresque *Francisci Philelphi*, A. 1398 nati, A. 1481 d. 31 Julii exstincti, tam copiose, tamque accurate, enarrat, ut, *Catone* hoc & *Varrone* contentos fore lectores, facile credamus.

CORN. VALERII VONCK SPECIMEN CRITIcum in varios Autores. Accedunt Observationes miscellaneæ.

Trajecti ad Rhenum, apud Henr. Spruit, 1744, 8 maj.
Plag. 10.

Laudanda omnino est industria nobilissimi & ultra ætatem suam docti, quippe annorum vix jam viginti, Juvenis, qui

qui in hoc *Critico Specimine*, quam præclare olim ſperare de ipſo liceat, ſatis & abunde prodidit. Quot, quæſumus, is Autores, quove judicio, jam perlegit! Atque in his multos ſibi familiares reddidit, quos ſubinde vix de nomine vel tricenarii noſcunt. Vix ullus ſane liber ab eo intactus eſt, qui ad pleniorem humanitatis & literaturæ cultum pertinet. Poetæ, Hiſtorici, Philoſophi, Oratores, adducti ſunt. Nec ipſæ S. Literæ ſilentio omiſſæ. Habent omnino Duumviri Celeberrimi, quibus Opuſculum inſcriptum eſt, *Abrah. Wielingius* & *Petrus Weſſelingius*, quod tam erudito & præſtantiſſimo diſcipulo ſincere gaudeant. Præterea judicio utitur non profecto juvenili, ſed in plerisque jam ſatis maturo, neque ſe imperitum in aliis diſciplinis, præſertim in elegantiori Jurisprudentia, exhibet. In duas veluti partes libellum ſuum deſcripſit. Cujus in priore *Obſervata ad Antonii Carmen adverſus gentes*, dein *Animadverſiones in Corippum*, denique *Conjectanea in Autorem Collationis Legum Moſaicarum & Romanarum*, occurrunt. In poſteriori autem *Obſervationes miſcellaneæ*, eæque in ſelectiora ac difficiliora optimorum Autorum loca, exhibentur. Non ultimæ ſane voluptati nobis erit, varia ex hoc nobiliſſimo ſpecimine in medium nunc producere. In quibus tamen proferendis, ſi pace Cl. Autoris fieri poterit, quædam de noſtris conjecturis immiſcebimus. Igitur in *Antonii Carmine adverſus gentes*, quod exſtat in Cel. *Muratorii Anecdotorum Libro I*, Autor Cl. cum in vocibus ac dictione, tum in cæſura, quædam corrigit. Et primo omnium, *Muratorium* falli, affirmat, quando is Carminis autorem *Paulinum* fecit, ad *Fabricium* provocans, qui in *Syllabo Script. de Relig. Chriſt. Cap. IV §. 11*, hos verſus ab *Antonio* compoſitos eſſe, evicit. Deinde ad ipſum Carmen accedit, in quo ait *Antonius verſu 6*:

David ipſe chelym modulata voce rogavit.

Durum eſt, regerit Autor, *chelyn rogavit*, & transmutat in *Deum modulata voce rogavit*. Sed ferenda durities in hoc ſcriptore eſt. *Chelyn rogavit*, omnino pro *lyram*, *plectrum*, *ſollicitavit*, hoc loco ponitur. Quin durius eſt, mutare *chelyn* in *Deum*. In priore *verſu 5*, quando reponit Vir Cl.: *quod talia*

talia carmine pando, elegantius hoc quidem dictum eſt, ſed veremur plane, ne tamen ſcripſerit *Antonius*: *quod talia carmina pando*. *Verſu 13* habet *Antonius*:

Cum duce, qui mergi infeſtos vidit equeſtres.

Cel. *Muratorius*, ut laboranti metro ſuccurreret, pro *mergi* reponebat *merſos*. Noſter: *qui mergi funeſtos vidit equeſtres.* Non opus tamen utraque emendatione. Nam ſic *Virgilius* etiam per hiatum talem:

Et ſuccus pecori & lac ſubducitur agnis.

Atque ita optimi Poetæ ſæpiſſime. *Antonius* mox denuo ſimiliter:

Manna cui e cælo, & fons de rupe cucurrit.

Eleganter transponit quidem duo verba Autor: *fons & de rupe cucurrit.* Sed nihil hoc loco mutandum ob Poetæ licentiam videtur. De *Jano* dicit *verſu 66 Antonius*: Pag. 3.

— — prudens homo, qui cum multa futura
Poſſet reſpicere, hunc duplice pinxere figura.

Quos verſus ſic emendat Noſter:

— — prudens homo, ſcivit multa futura,
Poſt ſe & reſpicere, hinc duplice pinxere figura.

At hæc emendatio nimia videtur. Laudandum quidem eſt, quod *hinc* poſuit pro *hunc*; ſed reliqua *Antonii* ferri poſſunt. Cur enim dici non poſſet *reſpicere futura?* Elegans potius locutio eſt. *Verſu 125* legitur: 6. 8.

Nunc homo, nunc panis, nunc corpore languidus ægro.

Sed rectiſſime Cl. Vir reponit *ſanus* pro *panis*. Hoc enim vult *Antonius*, Deum *Serapidem* ſub *hominis* figura repræſentari, qui nunc *ſanus* ſit, nunc *morbo languidus*. Vide etiam *Marshami Can. Chron. Sec. XI pag. 319*. *Verſu 151* Autor Carminis habet: 9.

Hac ego cuncta prius, clarum cum lumen adeptus,

Noſter mallet, aut *clarum ſum lumen adeptus*, aut *lumen adeptum*. Quid? ſi legeres *clarum quam lumen adeptus*. Sic omnia bene fluerent. Dicit *Antonius*: Hæc ego cuncta prius cogitavi, quam clarum lumen adeptus eram, ſanctaque Eccleſia me recipiebat. In *verſu 248*, qui locus nec a *Murato-* 10.

rio plane, nec a *Fabricio* recte, correctus est, optime nobis placuit emendatio, in qua pro *vita potestas*, quæ verba sensum non habent, Noster *visa potestas* reponit; quod omnem
Pag. 11. contextum planum reddit. In *Animadversionibus ad Corippum Africanum* varia etiam industriæ & bonæ *κρίσεως* specimina reperiuntur. Cel. quidem *Barthius*, in *Adversariorum* libris suis, non uno in loco *Corippum* illustravit & emendavit; at hæc loca non repetiit Cl. Autor, sed de suo collegit, quæ explicari
14. merebantur. In hujus igitur *Corippi Lib. I in laudem Justini versu 8* legitur ex MStis Codicibus:

Vos Divæ date verba, atque Vigilantia mater.

Mich. Ruizius, probante *Barthio Lib. XXI Cap. 2*, restituit *& quæ Vigilantia mater.* Sed sensus his nullus inest. Noster itaque sic putat:

Vos Divæ date verba duæ, Sapientia, Mater;

ut per *Sapientiam* intelligeretur *Sophia Augusta*, & per *matrem* Imperatoris *Vigilantia.* Ni ductus literarum nimis abiret, conjectura non contemnenda foret hæc:

Vos Divæ date verba, Sophia & Vigilantia mater.

Et sic *Sophia* dissyllabum fuerit, quo modo optimi sæpe Poetæ
16. loquuntur. At, quomodocunque legeris, durum est. *Versu 109* ait *Corippus*: - - *unde solebant Undivagum spectare fretum.* Perbelle Cl. Autor conjectat, forte ex seculi sui genio Poetam scripsisse: *Undivagum spectare ferum.* Dubitat quidem *ὁ πάνυ Burmannus* ad *Lucani Lib. I vers. 412*, an *feræ* de belluis marinis recte dicantur. Sed salva res est. *Ovidius* belluam marinam, a qua devoranda ad scopulum alligata *Andromeda* erat, *feram* appellavit in *Metam. Lib. IV vers. 706, 712, 718*, & *Pedo Albinovanus* in *Fragm. de Navig. German. vers. 101* sic est locutus:

Seque feris credunt per inertia fata marinis.

17. *Versu 161* sic habet *Africanus Corippus*:

— — largoque rigabat
Imbre genas, fletusque viri vestesque madebant.

Dempsterus reposuit pro *fletus*, *vultus.* Sic *Assagrius* quoque, putamus. Et *Ruizius* in margine editionis suæ notarat: *forte pectus*,

pectus, aut vultus. Noster subscribit τῷ *vultus*, nisus illo *Virgilii Æn. Lib. I, 469*:

Multa gemens, largoque humectat flumine vultum.

At sic ταυτολογίᾳ laboraret contextus. Nam *genas imbre rigare*, & *vultus madere*, parum inter se differunt. Quid? si igitur legeres:

— — *fletuque viri vestesque madebant.*

Hoc est, fletuque viri vestes *adeo ipsæ* humectabantur. Ferenda est in *Corippo* hæc significatio particulæ *que*. In *versu 332* nulla certior est lectio hac, quam *Savaro* ad *Sidonii Carm. XXIII pag. 198* in *Corippi* locum invenit, probante Cl. *Perizonio* ad *Ælian. V. H. Lib. III Cap. 38*: Pag. 20, 21.

Oenomaum referam primum junxisse quadrigas.

Hinc vix vocari in dubium a Viro docto poterit. *Lib. II vers. 43* divinarum *trium* personarum *Corippus* mentionem facit, quibus *Justini* preces placuerant. Emendat tamen Cl. Autor sic, ut *duæ* tantum personæ maneant, Christianis, ajens, in more esse, ubi de personis divinis loquerentur, *non semper* omnes *tres* afferre. Verba *Corippi* hæc sunt:

— — *placuere Parenti*
Orantis pia verba viri, Genitusque precanti
Annuit, & Sanctus regnator Spiritus inquit.

Corrigit Noster: 22.

Orantis pia verba viri gemitusque, precanti
Annuit, & Sanctus &c.

Sed mutatione tali opus non est. Nam, utut verum est, quod ait Vir doctus; tamen etiam in more est positum Christianis, *omnes* tres personas, & id quidem *sæpius*, adducere. Dein Editionum & Codicum consensus vetat. *Dempsterus* ex veteri exemplari refert *Genitoque precanti.* Non male. Et ceterum ubique est *Genitus.* Confirmant etiam vulgatam lectionem, quæ *Corippus* dixit *Lib. IV vers. 316*:

Utque Pater Deus est, Genitus Deus æquus honore,
Spiritus & Sanctus pariter Deus.

Libro III vers. 73 occurrit: 27.

Mille voluptatum species, convivia mille.

 Dempste-

Dempsterus tuetur *convicia.* Et probat Noster. Sed elegantior est hæc nova lectio, quam ut a *Corippo* ita dici potuisset. Vir Cl. ipse tam intelligens est, ut tale quid in simili *Corippi*
Pag. 28. loco ad *vers. 102* perspiciat. Conf. *Burmannus* ad *Calpurnii*
30. *Eclog. III vers. 69.* Sic elegantius quoque *Munckerus*, ad *Hygini Fab. 64*, locum *Corippi* emendat in *Lib. IV vers. 48: tonat æthere pulsans Malleus.* Doctiss. *Munckerus* legit *æthera. Recte, ut puto,* ait Noster. Recte quidem omnino, regerimus,
32. ni *Corippus* sic emendatus esset. At optime correxit Vir doctus in *versu 324*, qui olim habebat:

Consimilis Deitate Patris, omnique profecto
Consimilis: sine peccato peccata relaxans.

Nam quid certius est, quam legi debere: *hominique profecto Consimilis?* Ex compendio enim scripturæ error factus est.
33. Pergimus ad Cl. Viri *Conjectanea in Autorem Collationis Legum Mosaicarum & Romanarum*, in quibus plena omnia bonæ frugis sunt. Nos quidem jam *Pithœi* ac *Schultingii*, virorum celeberrimorum, labores ad hunc librum habemus, ubi multa loca illustrata & emendata sunt; sed penes Nostrum æque de-
34. prehendimus utilia atque elegantissima. Statim arrisit mirifice emendatio loci in *Tit. I §. 6*, in quo sic erat: *Ergo hoc exquirite: & si voluntas occidendi fuit, ut homicidam servum supplicio cum jure jubete affici.* Sensus prorsus incommodus, nullusque. At ut recte omnia fluunt, postquam ita correxit Vir doctus: *Ergo hoc exquirito, & si voluntas occidendi fuit,*
38. *ut homicidam certum supplicio eum jubeto affici.* Porro in *Tit. II §. 5* legitur: *Generaliter dicitur injuria omne, quod non jure fit, specialiter alia est contumelia, quam Græci ἀδικίαν vocant.* Sed hunc locum Noster corruptum judicat, & sic refingit: *specialiter contumelia: alias est, quam Græci ἀδικίαν vocant.* Quæ emendatio paulo obscurior est. Nec opus illa, quod prior lectio satis patet. Sensus hic est: *Specialiter alia* (injuria) *est* (id est, dicitur,) *contumelia, quam Græci ἀδικίαν vocant.* Scilicet ἡ ἀδικία, seu *contumelia,* continetur *genere* injuriæ. Sequitur: *Unde apparet, verum non esse, quod Labeo putabat, injuriam ὕβριν duntaxat significare. Commune omnibus enim*

injuriis

injuriis est &c. Sic optime legitur ex emendatione Viri Cl. Nam absonum plane & sine sensu erat: *communem omnibus enim juris est.* Ceterum, quæ ex *Apollodori Biblioth. Lib. XI Cap.* Pag. 39.
5, ac *Petiti Legibus Atticis*, de voce ὕβρις adducit Noster, recte se habent. Sed ex *Luciani Solæcista*; & *Achillis Tatii Lib. II pag. 121*, facile alia loca his addi possent. Alius locus 47.
est *Tit. XV §. 3*, quem Doctiss. *Vonck* bene restituit. Autor Collationis inquit: *Hi enim, qui novellas & inauditas sectas veterioribus religionibus opponunt.* In vulgatis exhibebetur *deterrioribus religionibus.* Pro quo malebat *Pithœus: deterioribus.* Sed quis non videt, hoc loco *veteriores* religiones *novellis* sectis opponi? Conferatur *Schultingius* in Notis ad hanc Collationem. Deinde pro, *hi enim, qui novellas*, simpliciter legendum est, *hi enim novellas* &c. Pergit Autor Anonymus: *Quoniam nobis, de quibus solertia tua Serenitati nostræ retulit, Manichæos audivimus eos nuperrime velut nova prodigia, de Persica gente in hunc mundum orta esse.* Illud *quoniam nobis, de quibus* dubiam sententiam reddit. Tentat Noster: *Quoniam etiam novis de quibus solertia tua* &c. At hæc emendatio & sensum valde obscurum relinquit, & intrudit τὸ *etiam.* Altera autem correctio Viri docti: *quo-* 48.
niam nocivos, de quibus, bono quidem sensu est, sed genuina non videtur. Quid igitur? Si illud *nobis* in constructione verborum velis ad commatis exitum protrahere, ut hic sit sensus: *Quoniam Manichæos, de quibus solertia tua Serenitati nostræ retulit, veluti nova prodigia, in hunc mundum, de Persica gente,* nobis *orta esse, audivimus;* sic locus integer medicina non indigeret. Paullo post ita denuo legitur: *Et verendum est, ne forte conentur execrandas consuetudines & istebas leges Persarum innocentiores naturæ homines Romana gente modesta atque tranquilla - - infigere.* Pro inani sono, *istebas*, No- 49. 50.
ster ingeniose reponit *scævas*, id est, *infames* & *nefandas*, leges de licitis parentum ac liberorum nuptiis, quas apud Persas in usu fuisse, *Brissonius de Regio Pers. Principatu* nos edocet. In his autem & similibus rebus proprium vocabulum *scævum* est. Vide *Leg. 9 & 43 Cod. Theodos. de Hæretic.*

 & con-

& confer *Leg. 19 Cod. Justin. de Episcopis & Cler.* qui locus sic habet: *In his enim nihil scaevi criminis existimari foedus naturale permittit.* Reliqua in contextu, non minus depravata, integritati sic restituuntur: *& scaevas leges Persarum, in innocentiores naturae homines, Romanam gentem modestam atque tranquillam insigere.* Sed de Manichaeorum communi cum Persis & scaevo more conf. *Burtonus* in *Veteris Lingu. Pers. λειψάνοις pag. 84, Jac. Tollius*, in *Insign. Itinerar. Ital.*
Pag. 42. *pag. 126*, & Cel. *Muratorius Anecdotor. Tomo II.* Ceterum, sub exitum horum Conjectaneorum Autoris nostri *Lamb. Danaeum* in *Ethices Christian. Lib. II* excitasse suffecerit, qui, instituta simili Legis Divinae cum Jure Civili collatione, varios ritus explicat atque illustrat. Sic habebunt nonnulli, quem cum hujus Collationis Autore quodammodo conferre poterunt. Haec de *prima* libelli parte sufficiant. Jam in *altera* parte *miscellanea* diversorum Autorum loca explicantur atque corriguntur, ritus etiam nonnulli perquiruntur, & cum aliis conciliantur locis. Ex omnibus elegans Autoris nostri delectus & στοχασμὸς perspicitur. Sed pauca dabimus ex longe
56-64. plurimis. *Capite I* Vir Cl. in *circumcisionis Aegyptiorum originem* sat fuse inquirit, nec ab Israelitis hunc ritum deduci posse, satis idoneis rationibus probat. Causae praecipuae hae sunt. Hebraei, in Aegypto advenae, summa incolis abominatione erant, quibus vel vesci cum Judaeis nefas habebatur. Vide *Genes. XLIII.* Post eorum, duce *Mose*, ex Aegypto excessum, augebatur in dies odium, multaque calumniose dicta contra eos fingebantur. Testatur hoc *Origenes contra Celsum Lib. I Sect. 1, 2*, atque figmentum peculiare de *Typhone Plutarchus* enarrat in libello *de Iside & Osiride.* Gentem itaque liberam sacra sua a servili, & summo odio habita, sumsisse, non videtur verisimile. Instat quidem *Morinus* in *Diss. II de Cognat. Lacedaem. & Hebr. pag. 78, 79*, derivandam esse, ajens, hanc originem a tempore *Salomonis*, quod ille *Pharaonis* Aegypti Regis, filiam in matrimonium sibi adscivisse, *1 Reg. XI, 1*, legitur. Sed perperam plane. Aegyptiacae enim circumcisionis superstitio non *Salamonis* tantum, sed jam

jam *Josephi*, ætatem excedit. Et quis crederet, a sacro Scriptore rem tam memorabilem omissam esse? Nam tali modo vel ab *Ismaele* deduci hæc consuetudo posset, ut qui patre quidem Hebræo, sed *Hagare*, matre Ægyptia, fuit; uxorem vero, Ægyptiam, duxisse memoratur *Genes. XVII, 23*, & *XXI, 21.* Igitur ritus ille circumcisionis Ægyptiorum ad solos *Sacerdotes* restringendus est. Cujus rei causam *Philo*, Judæus, in peculiari libro hanc affert, ut illorum corpus partim purius, partim ad sacerdotalia officia aptius, redderetur. Sed plerique Scriptores, nimis generaliter loquentes, vulgari errori ansam dederunt; quorum adeo loca de solis Sacerdotibus intelligenda sunt. Et hoc sensu Ægyptii etiam inter circumcisas gentes a *Jeremia* vate referuntur *Cap. IX comm. 25, 26.* Sic multa a Scriptoribus generaliter Ægyptiis attribuuntur, quæ a *Josepho*, *Plutarcho*, *Horapolline*, aliisque, ad solos unice *Sacerdotes* dicuntur pertinuisse. Bene hæc cuncta, & eleganter! Ceterum nova, quæ ab Autore Cl. in eam rem conjectura profertur, ingeniosa quidem est, sed dubio suo non caret; præsertim quando in Oriente, nominatim apud Ægyptios, difficiliorem fuisse venerem, sibi persuadet, *ob properata illorum connubia.* Nam bene *Horatius: nec dulces amores sperne* puer - - *Donec virenti canities abest Morosa.* Sed ad alia veniamus. Quæ *Capite III* ad locum *Pauli ad* Pag. 65,
Ephes IV, comm. 22-24, ab Autore dicuntur, nempe Divum 66.
Apostolum his verbis: ἀποθέσθαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν, *manumissos veterum*, & *Jus Civile Romanorum*, respexisse, admitti non possunt. Res longe sanctior & divinior est, quam Vir θεόπνευστος commemorat, quam ut ad Juris Civilis tricas digitus intendi queat. De *renovatione* potius ac Ἁγιασμῷ, qui ex *justificatione*, ut Theologi loquuntur, venit, hoc loco sermo est. Nec *servus* hic opponitur *libero*, ut Noster putat, sed ἡ Σὰρξ τῷ Πνεύματι. Satis id indicant verba *versus 23*: ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν. Confer *2 Corinth. V, comm. 16, 17*: ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα. Et statim ante: ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ

νῦν

Pag. 67. νῦν ἐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα. Dein pergit Autor noster: *Forte etiam Paulus has locutiones a Judæorum Proselytis mutuatus est.* Non urgemus τὸ *forte*, quod Autor habet, aut sola, quæ adducit, *Seldeni* & *van Dale* testimonia. Rem plane negamus. Mutuatus est *Paulus* hanc locutionem, φερόμενος ὑπὸ πνεύματος ἁγίε. Vid. *2 Petr. I, 20, 21.* Sed nollemus, Viro docto tales observationes excidisse. Qui, si velit, legat Cel. *Moshemii* Cogitationes *de eo, quod justum est circa S. Literas, & earum ex Græcis & Latinis Scriptoribus interpretatione*, quæ habentur in eius *Observationibus sacris*, Amste-
76, 77. lodami editis A. 1721. *Capite IX* ad aliquem *Paulini Nolani* locum in *Natal. Lib. XI vers. 29 seq.* Noster commentatur. Is olim corrupte sic habebat:

Ergo Dea est Isis, mulier Dea, si Dea corpus,
Non habet, & sexus sine corpore, aut sine sexu
Pars habet. Unde ergo illi quem quærat Osirim,
Atque ubi quærat eum nescit Dea?

Jam ante Cel. *Muratorius Anecdotorum Tomo I* emendationem tentaverat, quæ tamen nimis a veteri scriptura recedit. Hinc valde nobis placuit Cl. Autoris crisis:

Ergo Dea est Isis? mulier Dea? Si Dea corpus
Non habet & sexum; sine corpore, nec sine sexu,
Natum habet; unde ergo illi quem quærat Osiris,
Atque ubi quærat eum, nescit Dea?

Sed quid, si versus ultimos ita interpungeres:

- - - *unde ergo illi, quem quærat, Osiris?*
Atque ubi quærat eum? nescit Dea?

Et, si elisionem ante *illi* evitare vis, insere: *unde ergo est illi quem.* Sed sine dubio elisin neglexit *Paulinus*, ut solent Poetæ recentiores. Ita quoque *Antonius* supra. Mallemus
88. etiam legere: *quem quærat Osirim?* Jam loco *Silii Italici Lib. II vers. 372* medicas manus Noster admovet. Poeta inquit:

Di procul, o, (merita est si nunquam talia plecti
Karthago,) probibete nefas!

Sic habent vulgatæ editiones. Ecce autem, urit & secat Vir doctus. Nam legendum putat:

Di

Di procul, o, meritus qui numquam talia, plecti
Karthago prohibete nefas.

Hæc verba ſic interpretatur, (interpretatione certe opus habent,) *Dii, tuque Karthago, tantum prohibete nefas, eo modo plecti, qui talia nunquam eſt promeritus.* Quibus ultimis ad *Hannibalem* ait reſpici. Nodum in ſcirpo. Sana erant atque integra omnia. Planiora etiam, quam uti Autor correxit. Et quare *Hannibalis* jam mentio fieri debebat, ubi Poeta ſtatim adjicit

noſtrique ſolutas
Ductoris ſervate manus.

Nec parentheſis omittenda, quæ elegans eſt hoc loco. Similiter *Virgilius* paſſim loquitur. Et inter alia *Æneid. II, 536:*

Di, (ſi qua eſt cælo pietas, quæ talia curet,)
Perſolvant grates &c.

Ad *Plinii* junioris *Epiſt. Lib. X pag. 782* ſic habent editiones Cel. *Gesneri* & *Longolii: Nolo, exiſtimet quisquam, quæ alio Principe vel privatim, vel publice, conſecutus, ideo ſaltem a me reſcindi, ut potius mihi debeat, ſi illa rata & certa, nec gratulatio ullius inſtauratis eget precibus.* Noſter, verba: *ſi illa rata & certa*, putat, ſenſu carere, atque ſic conſtituit: *ut potius mihi debeat. Sint illa rata & certa.* Dein pergit emendando, & novum plane vocabulum procudit: *nec ratilatio ullius inſtauratis egit precibus.* Ait, *ratilatio*, ſimili modo dici poſſe, quo *acceptilatio*, aut *expenſilatio.* At recte ſe hæc cuncta habeant; nullibi tamen vox *ratilatio* legitur, neque ſic *Plinius* emendari debet. Praeterea commodam interpretationem locus admittit, absque correctione. In Præfatione *Libri II Diſtichor. moral.* quæ *Dionyſio Catoni* tribuuntur, legitur: Pag. 91. 94.

Si Romana cupis & Punica noſcere bella,
Lucanum quæras.

Sed neſciuntur *Lucani* bella *Punica.* Interpretes itaque *civica* repoſuere. At probat Noſter ex Codice MSto, qui apud ſe eſt, *Lucani* clariſſime ibi in Indice ſcriptum eſſe:

Lucani liber de Bellis Punicis. Titulus nempe primitus fuerat *Lucani liber de Bellis Civicis.* Inde facile sciolus effingere *de Bellis Punicis* potuit. Atque ita vitium in alios deinceps libros irrepsit.

Pag. 79. In *Justini Lib. XXXII cap. 2* bene transmutat Noster *fugare* in *figere. Assuetus feras*, Epitomator de *Mithridate* ait, *cursu aut figere*, (legebatur *fugare*,) *aut persequi*, *cum quibusdam etiam viribus congredi.* Nam *fugare* & *persequi* vix sibi recte opponuntur. Nec res est tanti *fugare feras.* Longe majus est *cursu feras figere.* Apud *Virgilium* in *Eclogis*, ut meminimus, est *& figere cervos.*

103-107. Quæ Autor *de Jure Quiritium* disputat in *Cap. XXIV*, docta sunt, atque satis accurate exposita. Bene enim *Jus Quiritium* a *Jure Civitatis* separavit. *Jus Quiritium* explicat per *jus Civitatis*, *omnibus privilegiis*, *Quiritibus*, *sive civibus ingenuis*, *id est*, *Romæ natis & domicilium habentibus*, *tantum propriis*, *munitum.* Sed clare *Sigonius* ac *Spanhemius* ostenderunt, non omnes, qui cives Romani fuerunt, eodem jure gavisos esse. Nam, qui in *Coloniis Romanis* erant, deteriori civitatis jure fruebantur, quam reliqui Quirites. Qui autem *Municipiorum* vivebant legibus, idem jus non habebant cum his, qui in urbe habitabant. Atque hæc causa est, quare Municipiorum & Coloniarum juribus utentes, nomine *Peregrinorum* contineantur. Vide Cl. *Jo. Henr. Mylii Diss. de Prætore Peregrino* §. 5. Optimum itaque & plenissimum Civitatis jus, *Quiritium* erat. Hoc *jus Quiritium* re vera quidem comprehendit jus Civitatis, sed non vicissim omne jus Civitatis etiam jus Quiritium continet. Ac sic jus illud cum Civitate & confundi, & ab eadem distingui, potuit. Ita v. g. servi manumissi fiebant quidem Cives Romani, sed non poterant dici jus Quiritum habere, quoniam in multis a reliquis civibus discrepabant. Si vero ab Imperatore jura Civium legitimorum impetraverant, ut nempe natalibus restituerentur, jam fiebant Quirites, & Civitatem plenam, adeoque & Quiritium jus, adipiscebantur. Pertinet ad hoc jus Quiritium, inter alia, *jus Cognationum*; quod nisi quis habebat, Civis quidem Romanus erat, sed non *optimo jure*, neque

neque *Quiris Romanus*; nam sic dicitur apud *Lucanum Lib. II vers. 386.* Et *Theophilus* ad §. *ult. Instit. de Libertin.* conjungit *jus Quiritium Romanorum.* Apud *Gellium Noct. Att. Lib. I cap. 12* habetur *Populus Romanus Quirites.* Male autem omnino jus Quiritium cum jure Romano confundunt *Ulpianus in l. 1 §. 2 de Rei vindic.* atque alii. Nam, quicunque *quolibet jure* Civis erat, *jus Civitatis* quidem habebat; at, qui *optimo* & *plenissimo*, *jus* demum *Quiritium.* Seu, omnis jure Quiritium gaudens, Civitatem, sed non omnis Civitate gaudens, jus Quiritium, habebat. Bene hæc omnia a Viro Doctiss. distincta sunt. Unicum modo restat, ut nominatim ostendisset, quonam *τὸ optimum & plenissimum jus* constiterit. His enim ex dictis ejus generatim quidem, jus Quiritium, constat, *melius* jure *Peregrinorum* fuisse, sed, quibus speciatim prærogativis fuerit absolutum, nemo hinc exsculpere poterit. Nec nostrum est jamjam, eas adjicere. In Pag. 110.
loco *Eutropii Lib. IX cap. 24* hujus lectionis: *Galerius Maximianus primo adversus Narseum adversum prælium, exin secundum, habuit*; in hoc igitur loco *Cellarius* & *Havercampus τὰ exin secundum* delent, veluti spuria, & a Glossatore adjecta. At Vir Cl. secutus *Vinetum*, verba ista retinenda esse, studet contendere. Enimvero, quoniam illa sequentibus nullo modo adhærent, evidens est, omnino abjicienda esse, præsertim ubi *Capite XXV* alterum ac fortunatum *Galerii Maximiani* bellum ex instituto enarratur. Frigidum plane contextum reddit, quando *exin secundum* retinetur. Apud *Valerium Flaccum Lib. I vers. 149* legitur: 114.

> *Hæc quanquam miranda viris stupet Æsone natus;*
> *Et secum: Heu miseros nostrum notosque patresque.*

Sententia prorsus nulla. Nec ipsi *Broukhusius* & *Burmannus* quidquam extricant. Noster itaque sic tentat:

> *Hæc quanquam miranda viri stupet Æsone natus,*
> *Sic secum? Heu - -*

Viri, id est, *Argi*, qui navi, a se fabricatæ, & toti expeditioni, nomen indidit. Optime. Pro *natosque patresque* legendum cum *Burmanno*: *matresque patresque.* Tantum sufficiat.

ficiat. Plura enim afferre, nobis quidem jucundum foret, sed verendum, ne nimium longi simus. Nos itaque, Nobilissimo Juveni præclarum hoc doctrinæ ac elegantis ingenii specimen gratulantes, eum, ad scribenda suo tempore similia, excitatissimum cupimus.

DE AMBIGUE PROLATIS IN JUDICIUM criminationibus Consultationes physico-medicæ nonnullæ.

Bononiæ, ex typographia D. Thomæ Aquinatis, 1742, 4. Plag. 10.

Ex Consultationibus his physico-medicis, quæ ad forensem tantum Medicinam pertinent, duæ priores jam olim editæ fuerunt, sed, cum iterum prelo submittendæ essent, binæ aliæ his sunt additæ. Priores de infantis nece accusatam matrem spectant, quæ, appropinquantibus partus doloribus, nocte, hyemali tempore, sine auxilio & lumine, in pavimentum prostrata, fœtum expressit, eumque manibus pertentans, & motus obscuros percipiens, cingulo vestis avulso circa collum strinxit, & in latrinam una cum secundinis dejecit. Quæsitores fœtum inveniebant perfectum, umbilico pendulo soluto, collo sulcato livido, lingua extra os protrusa, pulmonibus incorruptis aquæ innatantibus. In *prima* Consultatione matrem contra accusatores defendit *Matthæus Bazzani.* Hic quidem controversiæ caput in eo ponit, utrum filiæ re ipsa vivæ, an mortuæ, laqueum injecerit mater. Posterius ex partu summe laborioso ostendere annititur. Præter reliquas circumstantias inprimis situm incommodum matris adducit, & funiculum circa collum ductum, & postea disruptum, assumit, quod fœtui lethale esse, ex testimoniis Autorum comprobat. Non ejulasse infantem, dicit, quoniam mater, ejulatum timens, laqueum collo injecerit. Tumores etiam colli & faciei, nec non linguam extra os emissam, ex aliis causis oriri posse, contendit. Motus infantis, quem mater sensit, prorsus erat obscurus, & nocte, hyemali tempore, vix certo definien-

finiendus. Tandem oſtendit, pulmones, aquæ innatantes, incertum infanticidii ſignum eſſe. In *altera* Conſultatione eandem matrem defendit *Joſeph. Pozzi*, *Jacobi* filius. Is ſigna illa, quæ criminationi locum dederunt, expendit, &, controverſa & incerta eſſe, ex teſtimoniis Autorum affirmat, tandem ex confeſſione matris defenſionem ſuſcipiens. Ipſe vero ea, quæ in præcedenti Conſultatione alio ordine agitata fuerunt, ulterius perpendit, & novis argumentis & Autorum teſtimoniis commonſtrat. Oſtendit itaque, matrem viventi fœtui vim non intuliſſe, nec homicidium perpetraſſe. Ergo illam, capitis abſolutam, perpetuo carceri judicum urna condemnavit. Conſultatio *tertia* virum de intentato uxoris veneficio accuſatum ſiſtit. Hic uxori veneni, probabiliter arſenici, copiam, quantum ſummis digitis capere poterat, pulticulæ inſperſam, exhibuerat; inde ſymptomata veneni aſſumti eandem ita quidem corripuerant, ut certo diem obiiſſet ſupremum, niſi auxilio Medici ſublevata & conſervata fuiſſet. Virum tamen in judicium vocatum defendit *Matthæus Bazzani.* Defenſionem vero non eo animo ſuſcepit, ut reus ab omni pœna abſolveretur, ſed ne capite plecteretur. Primum monet, diſquiſitionem veneni attentiorem ſuſcipiendam fuiſſe, nec ſufficere, reum affirmare, ſe venenum dediſſe, nec ei pro arſenico venditum fuiſſe, ſed ipſum venenum examini ſubjiciendum eſſe. Monet porro, non certo ex illo veneno ſymptomata fœminæ derivanda eſſe, cum vel fœniculo dulci, quod antea aſſumſerat, inhærere poſſet, vel aliunde ex cauſa morboſa in corpore excitari, quod exemplis variis illuſtrat. Sed, ſi ponatur etiam, arſenicum fuiſſe, quod fœmina aſſumſerat, quoniam copulatum fuit cum farris pulmento; frænum certe illius actioni injectum fuit, & præterea minima erat arſenici copia, quæ ſummis digitis ſtringi poterat, quam, licet alii Medici ad ſcrupulos duos æſtimaverint, ipſe tamen vix ad ſcrupulum ſemis reducit. Et, cum Medici medicamenta altero poſt aſſumtum pulmentum die exhibuerint, fœmina ex aſſumto veneno non in periculo vitæ poſita eſſe potuit, cum jam die præcedenti per vomitum & alvum rejecerit. Ex his omnibus concludit,

cludit, peccandi voluntate deliquiſſe virum, a malitiæ autem conſiliis deſertum, re vera uxori ſuæ vitæ ac valetudinis liberum jus uſumque integrum reliquiſſe, unde etiam capitis abſolutus, ad triremes reus ablegatus fuit. Conſultatio *quarta*, quæ ab eodem Autore Italico ſermone elaborata fuit, oſtendit caſum de infante cum umbilico non ligato ſub acervo ruderum ædificii mortuo reperto. Fœmina junior gravida latere impingit in ſcalam, poſt octo dies puerum mortuum partu elidit, quem ſub acervum ruderum ædificii condit, ubi quidem inventus eſt. Ad judicium delata res fuit. Sectione itaque legali inſtituta, pulmones, fundum aquarum petentes, inventi fuerunt. Cum tamen huic phænomeno, poſt undecimum a morte diem obſervato, non confiderent judices; Autor oſtendit, fœminam, utpote maritatam, non opprobrii cauſa partum ſupprimere debuiſſe; & porro monet, quanta mala in gravidis a caſu & contuſione abdominis oriri queant; umbilici ligaturam non neceſſariam eſſe, &, lac in mammis non fœtum vivum indicare, urget. Tandem, pulmones, in hoc caſu fundum petentes, fœtus, docet, in utero mortui ſignum certum eſſe, cum poſt corruptionem potius in aquis eleventur; ex quibus omnibus concludit, fœtum mortuum in lucem editum fuiſſe. Judices igitur & fœminam & maritum ex carcere dimiſerunt.

L. E. SOLUTIO PROBLEMATIS CATOptrici, in his Actis A. 1745 Menſe Septembri P. I pag. 523 propoſiti.

Problema hoc, quo quæritur curva circa datum punctum lucidum deſcribenda, ut ſinguli radii poſt geminam reflexionem ad curvæ perimetrum paſſi in ipſum punctum lucidum revertantur, ad id genus pertinet, ut ex data relatione, quæ in bina curvæ puncta æqualiter competat, eruantur lineæ curvæ continuæ, hac ipſa proprietate præditæ. Ex quo genere jam plura exſtant Problemata in his *Actis* propoſita & ſoluta; inter quæ inprimis numerandum eſt Problema trajectoriarum recipro-

TAB. II ad Nov. Act. Erud. A. 1746 Mens. April. pag. 231 et 232

Fig. I

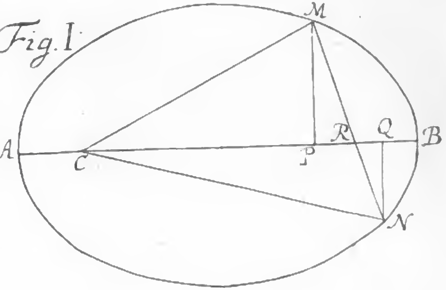
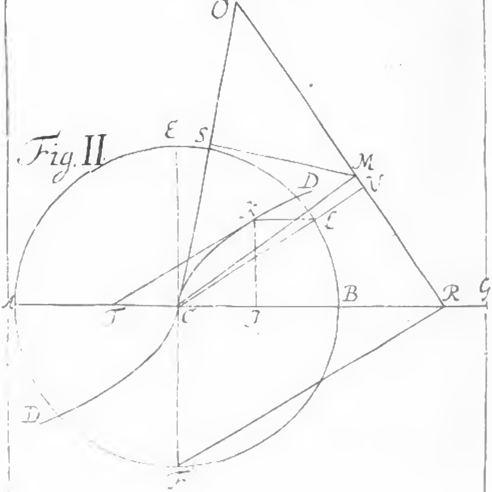

Fig. II

reciprocarum, cujus plurimæ solutiones his *Actis* reperiuntur insertæ; ex quibus Analysis non contemnenda augmenta accepisse jure videtur. Plures autem in solutione hujusmodi Problematum occurrunt difficultates; quarum præcipua in constitutione continuitatis versatur; cui etiamsi satisfiat, tamen plerumque ad æquationes differentiales adeo complicatas pervenitur, ut difficillimum sit, ex iis curvas simpliciores, Problemati satisfacientes, atque inprimis algebraicas, elicere; quæ difficultas altera potissimum in Problemate trajectoriarum reciprocarum sese obtulit. Quodsi autem præsens Problema catoptricum cum illo conferatur, hoc multo magis absconditum videtur, cum formulæ analyticæ, quas natura reflexionis pro binis illis reflexionum punctis suppeditat, admodum fiant intricatæ, elementisque differentialibus inquinatæ, ut vix via patere videatur, eas ad aliquam curvæ continuitatem accommodandi; unde longe magis arduum videri debebit, curvas algebraicas, quæ Problemati satisfaciant, exhibere. Interim tamen peculiaris methodus, qua hoc Problema sum aggressus, non solum me ad cognitionem omnium curvarum satisfacientium manu duxit, sed etiam curvas algebraicas omnes, quibus Problema solvi potest, formulis analyticis non nimis complicatis involutas, suggessit; quas hic, celata tamen analysi, communicabo, ne aliis occasionem adimam, vires suas in hoc Problemate elegantissimo, & cujus enodatio plurimum utilitatis Analysi polliceri videtur, exercendi, suamque tesseram ad augmentum scientiæ conferendi.

Quæruntur ergo curvæ AMBN (Fig. 1) circa punctum radians C describendæ, ut singuli radii CM, ex C emanantes, postquam in M & N duplicem reflexionem sint passi, in idem punctum C revertantur. Ad has curvas inveniendas sumta variabili u capiatur ejus functio quæcunque v ita comparata, ut, si loco u ponatur $-u$, functio v abeat in $-v$, cujusmodi functiones sunt αu; αu^3; αu^5; &c. item $\frac{\alpha+\beta uu}{u}$, $\frac{\alpha u+\beta u^3}{\gamma+\delta uu}$ &c. quas functiones impares appellare soleo: atque TAB. II Fig. 1.

ex

ex his quantitatibus u & v sumtis pro lubitu duabus constantibus a & c coordinatæ orthogonales $CP = x$, & $PM = y$, curvæ satisfacientis cujuscunque ita exprimentur, ut sit:

$$CP = x = \frac{-u(a-v)}{c} + \frac{2dv(cc-uu)}{cdu} + \frac{udv^2(cc-uu)}{cdu^2(a-v)}$$

$$PM = y = \left(a - v + \frac{2udv}{du} - \frac{dv^2(cc-uu)}{du^2(a-v)}\right)\frac{\sqrt{(cc-uu)}}{c}$$

eritque $CM = a - v + \dfrac{dv^2(cc-uu)}{du^2(a-v)}$.

Factis autem u & v negativis, hæ eædem formulæ exhibebunt coordinatas CQ & QN, alteri puncto reflexionis N respondentes, siquidem & ipsi $\sqrt{(cc-uu)}$ valor negativus tribuatur; unde simul intelligitur, hæc bina puncta M et N in eadem curva continua esse posita. Si igitur pro v accipiatur functio algebraica ipsius u, curvæ prodibunt algebraicæ, transcendentes vero habebuntur, si v capiatur functio transcendens ipsius u. Notandum hic est, si ponatur $v = u$, curvam quæsitam fieri ellipsin, alterum focum in puncto C habentem, quæ est solutio obvia & simplicissima, hocque casu radius reflexus MN axem AB constanter in eodem puncto R intersecabit; reliquis vero casibus hi radii reflexi MN causticam quandam formabunt, cujus figuram assignasse, operæ pretium est, quoniam vicissim ex idonea harum causticarum forma ipsas curvas, Problemati satisfacientes, definire licet.

Omnes quoque has curvas, quibus quæstioni satisfit, generatim per constructionem geometricam describere licet, sequenti modo: Construatur (*Fig. 2*) curva quæcunque DCD, circa punctum C habens ramos, alternatim oppositos, CD, CD' similes & æquales, cujusmodi est parabola cubicalis $y^3 = aax$ vel linea recta $y = nx$, vel etiam sectio conica quæcunque, centrum in C habens, in hunc finem adhiberi poterit. Tum centro C radio arbitrario describatur circulus $AEBF$, ductaque ad quodvis curvæ assumtæ punctum K tangente KT, huic per F recta parallela agatur FR axi AB occurrens in R. Deinde per K ducatur axi AB parallela KL, circulum in L secans,

TAB. II Fig. 2.

ſecans, per quod punctum L producatur radius CL, in eumque ex R perpendicularis demittatur RV, quæ producatur in O, ut ſit recta $RO = GT$, exiſtente G puncto conſtante in axe AB pro lubitu aſſumto; denique conſtituatur angulus $OCM =$ ang. O, ut ſit $CM = OM$, erit M punctum in curva quæſita, cujus cum recta AB futura ſit diameter orthogonalis, ſufficiet, ejus portionem ad alteram tantum axis AB partem deſcripſiſſe. Si loco curvæ DCD ſumatur linea recta quæcunque per C ducta, punctum T perpetuo in ipſo puncto C erit poſitum, ideoque recta GT erit conſtans, cui recta $RO = RM + CM$ erit æqualis. At punctum R ob FR ipſi KT parallelam pariter erit fixum, unde hoc modo formabitur ellipſis, focos habens in C & R & axem transverſum $= GC$. Ceterum hic in genere monendum, per hanc conſtructionem, qua curvæ punctum M determinavimus, rectam RM ſimul definire poſitionem radii reflexi, qui radio CM reſpondeat; ſicque rectam, angulum CMR biſecantem, fore normalem ad curvam in puncto M. Demonſtrationem hujus conſtructionis tum facilis dabo, quando totius ſolutionis meæ analyſin communicabo.

Conſtructio ſuperior ſequenti modo concinnior reddi poteſt. Poſtquam tangenti KT parallela eſt ducta FR, & ex R ad CL perpendiculariter acta $RVO = GT$, Juncta recta CO biſecetur in S ad eamque ex S normalis ducatur SM, rectam RO in M interſecans, erit cum M punctum in curva quæſita, tum recta SM tangens hujus curvæ in M; ſicque non ſolum ſingula curvæ puncta M, ſed etiam tangentes curvæ, ubique determinantur. Unde perſpicitur, ſi curva aſſumta DCD fuerit algebraica, curvam, hoc modo deſcriptam, quoque fore algebraicam. Deinde ex eadem curva DCD, pro lubitu aſſumta, ob quantitates CA & CG arbitrarias infinitæ curvæ ſatisfacientes elici poſſunt, quin etiam, manente poſitione curvæ DCD, rectam quamvis, per C ductam, pro axe aſſumere licet. Unde denuo infinita varietas naſcitur.

ACTII SYNCERI SANNAZARII, NEA-

politani Patricii, de partu Virginis Libri tres, Etrusco carmine redditi a Comite JO. BARTHOLOMÆO GESAREGIO, nunc primum collati cum Vaticano & Mediceo Codice, adjectis eorum Notis; cum observationibus in quatuor veterum Christianorum monumenta, quæ exhibent nati Domini præsepe, cura & studio ANTONII FRANC. GORII.

Florentiæ, ex typographia Cajetani Albizinii, 1740, 4. Alph. 1 plag. 12, cum Fig. æn. 1.

Divinum Poema, quod *Sannazarius Clementi VII*, Pontifici Maximo inscriptum ediderat olim in lucem, nunc denuo prodit, & Latino, quo prima scriptura constat, & Etrusco interpretis, stilo augustum. *Erasmi* censuram, in id emissam in *Ciceroniano*, *Franciscus Floridus Sabinus Lib. III Lectionum* suarum *Cap. 6* castigavit. Inficiari quidem nolumus, fictionibus poeticis ac appellationibus Numinum extraneorum *Sannazarium* fuisse usum, nec munus historici in carmine illo explesse. Illud tamen præ nobis ferimus, Poetam muneri suo pro ætatis illius indole omnino fecisse satis, ac *Gregorii Nazianzeni* vestigia pressisse. Carmen id, manu Autoris scriptum, *Alphonsus Cambius*, Importunus, Bibliothecæ Ducis *Cosmi* Medicei Florentinæ intulit, defunctus A. 1549 id. Jan. Viginti annorum lima *Sannazarius* Poema istud perpolivit, judice *Paulo Jovio*, cui *Crispus* in *Vita Sannazarii* consentit. In Vaticana æque illud manu Autoris in folii forma scriptum exstat. Non ubique congruit Codex uterque. Cel. Autori eapropter libuit discrimen id in annotationibus subjectis significare. In tribus monumentis, quæ Cel. Editor æri incidenda curavit, suisque commentariis perfudit, apparet Jesus recens natus, fasciis involutus, ac super mensa ac præsepi jacens, adstante bove asinoque. In Carminis editione hac recentissima legitur *v. 6 ab orgine* pro *ab origine*. De reliquo splendent in ea universi pulchritudinum & ornamentorum radii. Dabimus specimen translationis Etruscæ, præmissis versiculis Latinis, ut Lector ex hac fimbria possit de texto judicare. En illud:

Nascere,

Nascere, magne Puer: nostros quem solvere nexus Pag. 28.
Et tantos Genitor voluit perferre labores.
Magne Puer, cui se hæc tandem spolianda reservant
Regna, tot heu miseris hominum ditata ruinis;
Nascere, venturum si te mortalibus olim
Pectore veridico promisimus.

Italica metaphrasis:

Nasci, o gran Figlio, che disciorre i nostri
Legami, e tanti sofferir travagli
Per le voler del Genitor dovrai;
Gran Figlio, a cui da spopolare al fine
Serbansi questi regni, ahimè, da tante
Fatti ricchi dell' uomo alte ruine;
Nasci, se già con veritieri accenti,
Noi promettemmo all' uom la tua venuta.

Adjunxit Poemati versiculorum 513 Editor Carmen *Sannazarii* lyricum in villam Mergillinam, *Horatianam* odarum indolem referens, eique subjecit hoc, quod *Sannazarii* marmoreo tumulo inscripsit *Bembus*, epitaphium: 158.

Da sacro cineri flores, hic ille Maroni
Syncerus Musa proximus, ut tumulo.
Vixit annis LXXII, obiit anno MDXXX.

REFLEXIONS POLITIQUES SUR LES FINANCES & le Commerce.

id est,

COGITATA POLITICA DE FISCI REDITIBUS & commercio.

Tomi II.

Hagæ Comitum, apud Antonium de Dole, 1740, 8.
Alph. 1 plag. 14.

Prædicavimus loco suo libellum Anonymi, cui index est præfixus: *Essai politique sur le Commerce.* Autori illi placuit contendere, ex usu Regis reique publicæ esse, si pretium

monetæ eiusdem evehatur, ampliusque ſtatuatur. Sententiam adeo haud probat Autor *Cogitatorum*, ut potius in alia eat omnia. Utriusque Autoris & exiſtimatio & accurata ſtatus publici Galliarum notitia eſt tanta, ut judicium ipſis noſtrum haud interponere debeamus. Si quid tamen ſuſpicando aſſequimur, Cogitatorum Autor nobis perſuaſiſſe videtur, variationes monetæ pretiique conſueti amplificationem obeſſe ſaluti Regum reique publicæ, ac tributi incrementa, urgente neceſſitatis telo, illis viciſſitudinibus eſſe præferenda. Illuſtrat ſententiam hic Autor ſuam ex hiſtoria regni Gallici tam luculente, ut nihil ſupra. Demonſtrat mentem ſuam tabulis calculorum accuratis. Reditus eorum, qui Regibus ſunt ſubjecti, re vera decreſcunt variationibus illis, commercioque vis infertur exinde. Quo ipſo non poteſt non ærarium publicum, quod in bonis ſubditorum conſiſtit, decreſcere. Nec ea, quæ ad tempus videntur utilia, ſucceſſu ipſo talia deprehenduntur. Id ipſum, ni fallimur, evidentiſſimis in hoc argumento Autor argumentis comprobavit. Non poſſumus libri ſummam dare copioſam, argumento eam reſpuente. Dimittimus itaque lectores, quorum intereſt hæc accuratius noſſe, ad Autorem ipſum, qui ſolide & copioſe tractationi ſuæ fecit ſatis.

EVERHARDI FEITHII ANTIQUITATUM Homericarum Libri IV. Editio nova, prioribus multum emendatior, Notis & Indicibus aucta, atque figuris illuſtrata.

Argentorati, impenſis Henrici Leonardi Steinii, 1743, 8. Alph. 1 plag. 22.

Licet Poeſeos Græcæ ſtudium ſatis hodie frigere videatur; de Poetis tamen Græcis, non deſunt, qui bene mereantur. Et quidem horum principis, *Homeri*, inde a perpaucis annis vitam apud Scotos conſignavit *Blakwellus*, carmina ediderunt *Clarkius* & *Hagerus*, diſputationes *Homericas* publicæ luci donavit *Angelus Maria Riccius*; neque deeſt, qui, in Germania,

mania, eodem tales tempore promisit, ut alias aliorum occupationes literarias taceamus. Inter hos jure quoque suo, quanquam jam diu scriptum librum ad publicam lucem revocat, Cl. *Elias Stæberus* numerari meretur. Non enim revocat solum, sed & emendat, amplificat, exornat. Autores igitur, quos ad concinnandum hoc opus sibi familiares reddiderat, quorumve testimoniis in opere ipso usus est, *Feithius*, sedulo evolvit, & loca, quibus emendatione opus erat, correxit. Quæ ex Græcis allegata sunt, ea Latine reddidit, & characterum forma a reliquis diversa, in gratiam eorum, qui linguæ illius non admodum gnari sunt, adjecit. Locorum ultra duo millia investigavit, & capitibus, in quibus eorum sedes est, accurate notavit. Capita cujusque libri in segmenta minora distinxit, eorumque ordinem & argumentum, in ipsa capitum fronte, exhibuit. Accessit insuper animadversionum specimen, earum maxime, quibus hæc editio, perfectior & emendatior, carere non poterat. Paucæ sunt, ob compendii cancellos. Sunt tamen, in quibus quædam antiquæ Græciæ monumenta vel clarius indicata, vel descripta, reperiamus. Maximam harum partem studio & operæ celeberrimi in Argentoratensi quondam Academia Philologi, ac præceptoris sui, *Jo. Isaaci Heupelii*, se debere, ingenue profitetur. Indices adhæc subjunxit locupletissimos, alterum locorum, tum ab ipso *Feithio*, tum in notis, illustratorum, & passim allegatorum, alterum vero maxime notabilium verborum & rerum. Nec minus antecedentium editionum Præfationes ac Dedicationes hic reperiuntur, & temporis quidem habita ratione. Notabilis hic est ea potissimum, quæ, a *Jacobo Gronovio* lucubrata, in Præfatione *Thesauri Antiqu. Gr. Vol. VI pag. 15 seq.* legitur; ubi quædam simul obscuritatis arguuntur, a Nostro ex parte inventa atque emendata. Annotationes, ut ad illas vel tantisper revertamur, dum, excerpere quasdam, vel inutile foret extra contextum, vel difficile propter æquale pretium, sive potissimum fontes aperiunt, ex quibus, plura qui cupiunt, sitim levare queant, sive sunt paulo fusiores, simulque inprimis antiquitatum quædam capita exponunt, e. g. ad

pag.37 de lustrationibus, ad *pag.39* de vasis usui sacro destinatis, ad *pag. 66* de aris, ut alias, alibi obvias, nunc taceamus.

OBSERVATIONUM PHILOLOGICARUM in Palæphatum περι Απιςων periculum. Accedunt aliæ animadversiones in nonnulla Musæi & Achillis Tatii loca.

Lipsiæ, apud hæredes Lankisianos, 1743, 8, Plag. 11 ½.

Doctissimus harum observationum Autor, *Jo. Ben. Carpzovius*, A. M. non jam primum, licet adhuc junioribus annis, eruditionis periculum facit, libellum edens doctum & bonæ frugis plenum. Neque parum merita ipsius auget hoc opus, quippe quo lectissimæ varii generis annotationes veluti per lancem saturam proponuntur. Fidem nobis faciet ipsa summorum capitum eorum, quæ observationibus
Pag. 5 seq. illis concluduntur, vel exigua percensio. Ita primæ, ad Præfationem *Palæphati*, inest potissimum consideratio differentiæ atque oppositionis verborum ὄνομα & λόγος, quorum illud est nudum vocabulum sine re subjecta, vel significatione, hoc semper significans designat, atque etiam ἀποδείξει opponitur, qua occasione varia sanctissimarum literarum loca, ut & placita Stoicorum & *Platonis*, ad istorum verborum vim ac sen-
15 seq. sum quod attinet, expenduntur. Secunda observatione refutatur
16 seq. temeraria sententia: *Quicquid hodie non est, nec olim fuit.* Tertia docetur, *Melissum Palæphati* non esse Euboicum, sed Eleaticum, Philosophum, ut & quo modo Deus cum mundo fuerit confusus, nec minus quid de opinione sentiendum: *Quod olim fuit, erit in sequentibus denuo*; qua occasione κύκλωσις, ἑωθὼς δρόμος, περιοδικὴ παλιγγενεσία veterum Philosophorum, Judæorumque rotæ circumvolutio in rebus humanis, expen-
23. duntur. Ad *Caput primum*, Centaurorum origines & historiam complectens, observatur primo, quid fuerint Centauri, simulque *Clerici* etymologia, *Luciani* descriptio, variæque de monstris

monſtris iſtis tartareis opiniones, exponuntur. Hinc ipſum Pag. 32.
Palæphati argumentum, *Galeni* item, qui pro figmento Centauros habuit, *Maimonidis*, & aliorum, loca ſuper ea re conſiderantur. Inde de montibus, hic notabilibus, Oſſa, Pelio, Olympo, Pelethronio, atque aliis, agitur. Poſtea vocabula καρπὸς, ζεῦγος, ut & grex & armentum, non ſemel commutata, indicantur. Obſervatione quinta non niſi variam lectionem, ut alias ſæpe, acute ſatis perpendit. At ſexta ſiſtuntur Κέλητες pluribus verbis atque accurate, ſimulque indicatur, quis artem equitandi docuerit primus, eſſe incertum, quis victor primus in equo ſingulari, quis ſcriptor primus de re equeſtri, quo modo ταυροκαθαψίας hiſtoria ex marmore Arundelliano ſit explicanda; item quod Celeres, ſeu Celetes, equeſtris ſint ordo, Gereni autem equorum domitores. Octava dicata eſt taurorum furori, ſubigendorumque modo. Illum eſſe libidinem, docetur, & quatuor, *Plato* quæ ſtatuit, furoris genera conferuntur; hoc per ſtimulos factum dicitur, verbaque ἀκονείζειν, κέντρον, κεντρίζειν, κεντριάδαι, explicantur. Sequens conſiderat vocabula ἔργον & ἰδέα, quorum illud prælium pariter atque ingenium, hoc faciem, vultum, os, deſignat. Decima confirmatur, ſuperbiam plerumque cum felicitate eſſe conjunctam, quidque ſit ὕβρις cum ſuis derivatis, præter alia, docetur: e. g. ὕβριν & ſtuprum indicare, ὑβρίζειν eſſe petulanter & libidinoſe ſe gerere, contumelia afficere, ὑβριστὴν maritum, qui nocte τὴν χάριν nimis flagitet, item quæ ſacra fuerint Hybriſtica Argivorum, quale fanum τῆς ὕβρεως καὶ ἀναιδείας Athenis, quale diſcrimen inter τὸ ὑβρίζειν τινα & ὑβρίζειν εἰς τινα conſtituat *Lucianus*, &c. Lariſſa urbs argumentum præcipuum exhibet ſequenti, quippe cujus origo, nomen Lapithe, autor munitionis *Acriſius*, ejusdemque natales, quam magna & potens fuerit Lariſſa, quod indidem *Jupiter* Lariſſeus, *Apollo* Lariſſenſis, *Achilles* Lariſſeus, *Timolaus*, *Philo* Lariſſenſes, quodque Theſſali & Lariſſenſes antiquiſſimis temporibus Ἕλληνες dicti, indicatur. Excipit hanc de Centauris agens vinoſis, jugioſis, mulierum inter nuptias raptoribus, inſolentibusque, unde & Lariſſenſes & Lapithæ ob eosdem formidabiles. Tertia

[Margin: 38. 39. 42. 44. 54. 64. 68. 78. 82.]

Pag. 87. tia super decimam occupatur bello Lapitharum & Centaurorum, cujus tempus, theatrum, conditio, definiuntur. Postre-
93. ma Centaurorum alia nomina spectat. Dicebantur enim Gigantes, Titanes, ac prius Nephilæi, cujus nominis Ebraica origo a, cadere quod notat, verbo affertur, vel ob stupra, vel quod latrones fuerint, aut venatores, cum laus veterum heroum ex occisis feris nominatim esset insignis, unde & γίγας sit homo audax, bellicosus, fortis. Porro sonus vocabuli Nephilim νεφέλην, nebulam, peperit, ex qua Centauros ortos esse, opinio ferat; nubes autem cælum apud antiquos idem valere. Quo ostenso, quis δικαιότατος κενταύρων, inquiritur, scriptoresque de Nephilæis laudantur. Sequuntur animadversiones in *Musæi* & *Achillis Tatii* quædam loca. Quamvis enim, anno vix ante, integro *Musæus* Commentario a *Jo. Schradero* illustratus, & paucis antè præclaram *Matthiæ Roveri* diligentiam fuerit expertus; largissimam tamen messem & hic sibi relictam habuit Cl. *Carpzovius*. Loca selegit ea, in quibus vel ab horum interpretationibus, vel a lectione ipsius *Kromayeri*, atque aliorum, discessit. *Kromayeriana* enim editio a sola *Roveriana*, uti per se, ita per stramineum ante Scholiasten ineditum, & elegantissima Cel. *Dorvillii*, licet pauca sint, observata, vincitur. *Schraderi* autem illam ptisanarium orizæ cum rapulis assis appellat. Ad *Achillem* porro *Tatium* quod attinet, ante centum annos, & quod excurrit, a *Salmasio* editum, hunc illis Noster inprimis locis, in quibus sive interpretem Latinum anonymum correxit, sive ad quæ ex priscis Autoribus similia invenire potuit, explicavit. Præsertim ex aliis eroticis scriptoribus loca non pauca adduxit, quæ cum *Achille Tatio* communia loquuntur. Istas reliquorum fabulas manibus terere hoc etiam propter juvat, quod doctissimus periculi Autor, de quo jam *Salmasius* olim, *Gilbertus Gaulminus*, atque alii, cogitarunt, scriptores eroticos omnes, omnium cum notis, suisque, in unum aliquando corpus redigere apud se constituit. Cui instituto, quod omni commendatione dignum est, successus precamur exoptatissimos.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Maji Anno MDCCXLVI.

DE ASTRONOMICA SPECULA, DOMEstico & organico apparatu Astronomico, Libri duo, Reginæ dicati a JO. JAC. MARINONIO, Patricio Utinensi, Cæsareo antehac, nunc Regio, Mathematico & Consiliario, inclytorum Statuum inferioris Austriæ Mathematico, Scientiarum Academiis, Bononiensi & Neapolitanæ, adscripto.

Viennæ Austriæ, 1745, fol.
Alph. 2 plag. 9, Tab. æn. 43.

Illustre jam inter Observatores nomen adeptus Cel. *Marinonius*, in egregio hoc Opere, quo observatorio, quibusque organis, utatur, tam plene luculenterque exponit, ut pateat, posse eum cum instructissimis in exteris regionibus astrorum consultis de palma contendere. Qua de re ne dubitare quis possit, jam, quantum instituti nostri ratio permittit, operis æque ac observatorii contenta sumus enarraturi. Dividitur vero Opus hoc insigne in *duos Libros*, quorum singuli quid contineant, titulus jam indicavit. *Alter* enim speculam ipsam, *alter* organa, describit. Itaque *primo primi Libri Capite* de illis agit Autor, quæ ante constructionem speculæ consideranda fuerunt. Non omnibus impedimentis, liberum cœli prospectum adimentibus, caret Metropolis Vindobonensis. Amplitudinem solis ortivam patentem habet, atque patentia etiam bina fere integra illius ad orientalem semicir-

culum ſupplementa. Ad auſtrum eminet clivus, vulgo *Wienerberg* dictus, ab extremo ſuburbio leniter adſcendens, cujus faſtigium vix editiores urbis turres altitudine æquant. Majus adhuc occidentale plagæ impedimentum afferunt montes, ultra terminos occiduæ ſolis amplitudinis hinc ad Vindobonam amnem, illinc ad Danubium, protenſi. Inſignis inter hos Cetius (*Kalenberg*), Pannoniam olim a Norico dirimens, in varia faſtigia elatus, cœlum obtegit ad altitudinem graduum duorum. Proſpectum denique borealem alius mons limitat, *Biſenberg* dictus infimumque cœli gradum operiens. Itaque integro horizonte præditus locus Vindobonæ non occurrebat, præter montem Cetium, in quo templum exſtat, cum manſionibus ſacerdotum ſecularium, quos poſſet loci opportunitas ad Aſtronomiam excolendam allicere, ſi aliis requiſitis eſſent inſtructi. Autori vero in urbe degendum erat, conſultumque, ut maneret in area, nuper acquiſita, quam *Leander* Comes *Anguiſola*, egregius Mathematicus & urbis Vindobonenſis Architecturæ militaris præfectus, ad ædificandam ſibi domum elegerat A. 1690, quando fere vacua adhuc erat ſtatio vallaris. Favebat altitudo hujus areæ, tum propugnaculo, tum ſuggeſtui ſuperſtructo, dominantis, adeoque ſecundam contignationem plerarumque domuum excedentis. Favebat & locus in angulo urbis, ab ædificiis altioribus haud parum remoto, & a ſuburbanis omnibus plane diſſito, ita ut non multa opus eſſet altitudine, ut idonea ſpecula fieret. Hujus itaque pavimentum ſatis elevatum iri judicabat, ſi æquaretur domeſtici tecti faſtigio, ex quo videbat pauca ædificia magis exſtantia, eaque parum obſtare, præter turres & templa, non evitanda, niſi per aliam turrim, qualem, utut intra vetuſta mœnia civitatis, in vicinia tamen valli, erigere non licebat. Nec ſubibat animum cauſa ulla, cur de altiori pavimento eſſet ſollicitus, niſi levis quædam ſuſpicio cujuspiam phænomeni raro contingentis, & dubiæ obſervationis, cujus modici fructus ſpes incerta remotaque manebat. Feneſtris autem ſpeculæ nulla inveniebatur in muris lateralibus altitudo ſufficiens, niſi per alias, inclinato in tecto patentes. Data itaque erat poſitio domus,

domus, in declinatione graduum 45, cui ſpecula octogona apte poterat accommodari, ut Bononiæ in Inſtituti ſcientiarum palatio optimo ſucceſſu factum Autor viderat. Jam plaga meridiani, quæ uranicæ ditionis primaria eſt, peculiariter ſibi exigebat ſpeculam, in tota communi ſectione ſimul, aut ſucceſſive, patentem, ſol autem, nec non planetæ & fixæ inſigniores, interdiu culminantes, obſcuram poſtulabant, & quædam inſuper inſtrumenta majora atque fixa requirebantur, parietibusque firmata. Sed has conditiones, præter univerſalem obſervationum uſum, & organa mobilia, una eademque ſpecula non patiebatur. Itaque in ejusdem veſtibulo exigua camera erigenda fuit, (in dato ſpatio, quod veteres muri concedebant,) & aliorum more a Meridiano nuncupanda. Denique, cum oporteret etiam interdum ſub dio eſſe, ad majorem cœli partem conſpiciendam, ad diſtinguenda loca & nomina ſtellarum, & ſimilia, ſpatium, huic negotio quoque aptum, addendum fuit, inſtar pergulæ externæ. His igitur partibus, ſpecula ipſa, camera meridiana, & pergula, Obſervatorium abſolvitur. Pavimentum firmum ſpeculæ ſubſtrui curavit Autor, in cujus medio hiatus eſt, hieme aperiendus, ut per eum tantum caloris adſcendat, quantum ad ſpeculæ aerem tepefaciendum, & oſcillatorium horologium a nimio frigore præſervandum, ſufficiat. Neque enim licebat hiemalem fornacem ſpeculæ addere, ne ſcilicet calidi vapores, tubos opticos perrepentes, & ad ſuperficies lentium, frigori expoſitarum, pervenientes, ipſarum uſum adimerent, vel infirmarent. Feneſtræ verticales, altitudinibus usque ad 60 gr. inclinatæ, in tecto, usque ad zenith & ultra, capiendis ſufficiunt. Spatium, ſub tecto ſpeculæ inter feneſtras inclinatas reſiduum, occupatur a circulo, horizontem referente, nominibusque ventorum inſignito, qui ope indicis nomen plagamque venti flantis oſtendit. Sunt præterea appendices hujus ſpeculæ; quo ſpectant obſervatorium inferius, cum duobus quadrantibus, muro affixis, altero borealibus ſideribus, altero auſtralibus, deſtinato, item camera obſcura, meridianæ contigua. His abſolvitur, quod de ipſo ædificio dici poteſt. Jam ex *altero Libro* organa recenſebimus,

ſebimus, initium facturi a linea meridiana, de qua Autor *Sectione I* hujus *Libri* agit. Adhibet autem meridianam filarem, cujus umbra ſpeciem ſolis in meridie bifariam ſecat. Cum enim antiqui vel umbra uterentur, vel radio ſolis, in ductam jam lineam meridianam incidente; animadverſum deinde eſt, neutram methodum perfecte ſufficere, quia umbra non diſtincte ſatis terminatur, radius ſolis per rotundum foramen transmiſſus, ſi plano horizontali, aut verticali, oblique ſecetur, ellipſin exhibet. Primus radii & umbræ uſum conjunxit *Nicolaus de l' Isle* in præclara ſua methodo, quam legimus in *Commentar. A. R. S. Anni 1719 pag. 59* ed. Pariſ. quam, cum ab Aſtronomis quoque Bononienſibus adhibitam A. 1729 vidiſſet Autor, in uſum ſuum traduxit, hicque dilucide, additis etiam exemplis, deſcripſit. Deinde explicat, quibus artibus poſitio lineæ meridianæ examinetur, &, ſi opus fuerit, corrigatur, praxinque adeo, altitudines, quas correſpondentes vocant, capiendi, exhibet. Obſervantur autem ſingulis fere diebus ſerenis in ſpecula hac plerumque decem, vel duodecim, ſolis altitudines mane, totidemque veſpere, tum ut plurium correſpondentium habeatur conſenſus, tum ut, ſi forte nubes, quod ſæpius accidere ſolet, aliquam ex veſpertinis impediant, reliquarum uſum ſperare liceat. Deinde meridiei corrigendæ ex his altitudinibus methodum *Hireanam*, geometricis demonſtrationibus munitam, tradit, tabulas, illi negotio expedite perficiendo neceſſarias, ſubjiciens. Sequitur hæc *altera Sectio* de Inſtrumento a culminationibus, ſive de tubis dioptrico teleſcopicis in plano Meridiani mobilibus. His olim *Rœmerus* uſus eſt, & poſt eum utitur Cel. *Horrebovius*, addito circulo, cujus ope poſſit ſimul declinatio haberi. Idem *Marinonius* initio fecit, ſed, cum res non apte ſuccederet, melius cenſuit cum *Manfredio*, declinationes ex altitudinibus quadrante obſervatis deducere, multum jam præſtitum exiſtimans, ſi illo inſtrumento culminationes ſaltem exacte obtineantur. Unico autem tubo, quem olim Aſtronomi ad hoc negotium adhibuerunt, addidit alium, ſed ſitu inverſo, pro illis ſideribus, quæ fere ſimul meridianum attingunt, ſed in partibus, eis oppoſitis. Erant autem plurimæ conditiones

ditiones combinandæ, difficillimum Problema in hac organica praxi reddentes. Requirebatur enim, ut lineæ dioptricæ utriusque telescopii uni plano, vel duobus contiguis, inter se parallelis, adhærerent, ut ambæ normales essent ad axem rotationis, ut hic axis horizontalis esset, quo planum dioptricarum linearum, revolutione genitum, fiat verticale, ipsi meridiano congruens, denique ut posset machina in ipso loco, ubi usus ejus est, examinari atque rectificari. Hæc omnia quibus artibus obtinuerit, Autor luculenter exponit. *Sectio tertia* describit quadrantem fixum, pro altitudinibus meridianis capiendis radii 9 ped. *Sectio quarta* alium quadrantem australem fixum, aliumque adhuc borealem; *quinta* quadrantem ampliatum mobilem, præcipue describit. Is azimuthalis est, vel potius azimathali similis. Volvitur enim super circulo horizontali, ad modum azimuthalium, sed magis tamen ad faciliorem quadrantis motum, quam ad usum azimuthalium angulorum, comparato, qui jam, commodioribus methodis inventis, rarius observari cœperunt, quanquam & usui esse possint, ad stellas diurno tempore inveniendas. Quadrans ipse radium habet 30 unciar. pedis Vindobonensis, ampliatusque est addito alio arcu, alhidadæ prælongæ conjuncti. Deinde in eadem *Sectione* agitur adhuc de quadrante paullo minore, radii unciar. 20, sed similis cum priore structuræ, de verticali majore itidem ampliato, denique de aliis adhuc hujusmodi minoribus & mobilibus organis, puta de alio adhuc quadrante, semicirculis, sectoribus, & similibus. *Sexta Sectio* micrometrum contemplatur. Lineæ, quibus in eo opus est, aptissimæ videntur primo intuitu, quæ adamante in tabula vitrea ducuntur. Tunc vero, ut hæ lineæ perquam exiles & nitidæ prodeant, non manu ducendus est cuspis adamantinus, sed tenui chorda trahendus, ope cursoris inter duas parallelas crassiusculas regulas mobilis, & ab iisdem in eadem continuo directione detenti, utque linea pro lubitu crassior evadat, ipsi cursori superadditur aliquod pondus, quod sulcum adamantinæ cuspidis profundiorem efficiat. Ambæ regulæ, inter se quidem fixæ, motum tamen habent simul, utrinque in accessum

 & re-

& recessum, ab alia quadam regula prius in apta positione firmanda, ut per certam cochlearum circumvolutionem ipsæ parallelæ regulæ, respectu fixæ, promoveantur, aut retrahantur, donec cuspis adamantina utrique puncto ducendæ lineæ congruat. Hoc artificio, ad longiores regulas extenso, utuntur jam artifices Autoris in scalis conficiendis, radiis lineisque ducendis per puncta data. Nævi autem ejusmodi vitrorum hi sunt, quod nunquam satis munda, etsi detersa, sed fæculenta semper, inveniantur, ob pulvisculos, ipsis adhærentes, & a lente oculari, cujus in foco constituuntur, enormiter auctos, &, licet possint haud difficulter extrahi atque purgari, id tamen non fit absque tædio & molestia remedii sæpius applicandi. Proinde *Marinonius* non nisi unum ex micrometris suis vitris ejusmodi instruxit, reliquis vero crines argenteaque fila opposuit, quæ sericis præferri merentur. Crinibus quidem objicitur crassities, qua partem objecti haud exiguam, pluribus nempe minutis secundis æquivalentem obtegant, tensio ob mutationes aeris inconstans, denique insultus vermium, crines corrodentium, ut ipsi Autori, præcipue equinis uso, contigit. Sed hæc dilui existimat acumine oculi, discernentis genuinum punctum contactus, aut intersectionis, etsi lineæ, se secantes, vel tangentes, fuerint crassiusculæ; deinde, non semper constare, dicit, an crinis curvaturam ipsi ceræ, qua plerumque firmatur, vel crini ficciore in aere flaccescenti, adscribi debeat. In capillis humanis, ante octennium priori suo micrometro aptatis, nullam unquam variationem se invenisse, testatur. Itaque glutini, aut ceræ, quibus ad firmandos tendendosque crines utuntur, substituit in aliquibus micrometris clavos cylindricos exiles, quadri lateribus insitos, & externe repercussos, vi tamen huc vel illuc tantillum convertibiles. Argentea fila crinibus adhuc præfert, quod & tentiora sint, vel saltem æque tenuia, & a vermium insultibus plane immunia. In tendendis illis laudat artificium *Grahami*, qui elasticam vim applicuit, Mathematicis Parisiensibus in libello, *la Figure de la terre* inscripto, editoque Parisiis A. 1738, *Cap. V pag. 9* descriptum. Neque vero unica forma micrometrorum contentus fuit

Autor,

Autor, ſed earum plures enumerat, alia fixa, quorum partes fixæ, vel ſtabiles, manent, tubo teleſcopico conſtanter adſtrictæ, nec nisi cum ipſo tubo moventur, alia mobilia, quæ ita tubis aptantur, ut circa eorum axes moveri poſſint, & ſingulis horariis ſucceſſive applicari, quorum omnium conſtructionem uſumque docet. *Septima Sectio* agit de fixis dioptris teleſcopicis, ad inerrantia ſidera, eaque culminantia, directis. Prælonga teleſcopia fixa utilia eſſe ad collocanda, examinanda, ſtabiliendaque organa, ad eliciendam menſuram temporis medii, nec non horologii motum explorandum, notum eſt; neque dubium exiſtit, ea multum conferre poſſe ad nobiliſſimam hodiernam indaginem, quæ annuas ſtellarum inerrantium aberrationes proſequitur. Itaque, fixum verticale teleſcopium eximiæ utilitatis fore, præviderat Autor, neque tamen ad unicum zenith reſpiciendum cenſebat, ſed & ad alia quædam puncta, in ejus vicinia & in noſtro meridiano jacentia, ut non ſimplex verticalis linea prodeat,ſed exiguus quidam verticalis ſector meridiani. Nullam enim inveniebat ſtellam præciſe in vertice culminantem,&, ſi qua inveniretur, præſertim ex agmine minorum,non niſi nocte per aliquot menſes, perque dies aliquot in crepuſculis ob diurnam accelerationem in hoc tubo appareret, ipſaque poſt paucos annos mutata declinatione ſe a verticali culminatione ſubduceret. Nulla quoque primi ordinis reperiebatur prope verticem culminans, ſiquidem α capræ reliquarum proxima diſtat adhuc 2° 31′. Itaque inter alias 2. 3. 4. magnitud. eligebat lucidam Perſei, cujus alt. bor. 89° 18′, aliasque in eadem conſtellatione propinquas, duas in anteriore pede ſiniſtro urſæ majoris, quarum auſtralior non niſi 4′ diſtat a vertice, unam lacertæ in educt. caudæ, ita ut toto fere anno duæ,vel plures, obſervari poſſint, noctu, vel in alterutro crepuſculo, culminantes, & quidem in arcu meridiani, ſemialterum gradum non excedente. Talem itaque ſectorem obtinuit tubo verticali, cujus poſitum, aliaque, huc ſpectantia, deſcribit. Præterea utitur aliis taleſcopiis oblique fixis, ad Capram, Sirium, lucidam Lyræ, & Fomahand, directis, pro obſervandis illorum culminationibus. Poſt hæc, vix operæ pretium, monere, quam inſtru-

instructus sit Autor tubis mobilibus, tum communibus 8.10. usque ad long. 18. ped. tum telescopiis Anglicanis catadioptricis, 3,4,5, ped. Hæc autem & omnia a se visa catadioptrica, structuræ artificio, claritatisque & imaginis augmento superare longissime dicit, quod Augustissima Romanorum Imperatrix, *Elisabetha Christina*, scientiarum præsidium & columen, custodiæ Autoris commisit. Appendix hujus *Capitis* lignea fulcra tuborum prægrndium describit; *octava* vero *Sectio* horologia, quorum aliqua Vindobonæ constructa sunt stilo Londinensibus simillimo, unum Parisiense est. *Nona*, eaque ultima, fructum aliquem observatorii hujus apparatusque exhibet, observatis transitibus siderum per Merid. Vindobonensem diebus 13,14,15, Dec. anni 1741. Ad imitationem enim *Ræmeri* triduum astronomicis laboribus exigere voluit Autor. Notæ in hoc triduum, cum plerarumque fixarum ordine transituum per meridian. Vindobonens. & altitudinibus visis, colophonem imponunt libro. Ex hoc, quem Lectoribus dedimus, præclari Operis gustu facile quivis perspiciet, quantum deceat de conatibus illustris Autoris gratulari ipsi, prætereaque Germaniæ nostræ, quæ ea felicitate fruitur, ut tantum Astronomum in sua veluti metropoli jam detineat.

DISSERTATIONES HOMERICÆ, HABITÆ in Florentino Lyceo ab ANGELO MARIA RICCIO, Græcarum Literarum Professore; quibus accedunt ejusdem Orationes pro solenni instauratione studiorum.

Volumina III.

Florentiæ, ex Typographia Cajetani Albizinii, 1740, 4.
Vol. I Alph. 1 plag. 21, Vol. II Alph. 1 plag. 21, Vol. III Alph. 2 plag. 1.

Semper hoc fuit de *Homero* judicium, hæc existimatio, ut omnes, non solum Classicorum principatum ei concedendum, existimarent, sed etiam totum *Homericum* opus quasi Palladium aliquod de cœlo delapsum, & tam diu literas apud nos remansuras, arbitrarentur, donec illud Palladium nobis superesset, eique sua laus, suusque honos, constaret. Itaque, etsi plurimi semper fuerunt, qui ejus explicandi, illustrandique

dique laborem in se susceperunt, & felici etiam successu perfecerunt, tamen rem faciunt etiam nunc maximopere laudandam, qui sua eum opera vindicandum, aut explicandum, illustrandumque, ducunt. Inprimis vero utile erat, maximeque e re literaria, futurum, si quis, quæ alii sparsim *Homeri* illustrandi vindicandique causa dixerunt, ea conferret in unum locum, & de suis quoque adderet ea, quæ adhuc deessent. Vidit hoc *Angelus Maria Riccius*, Vir doctissimus, & Græcarum literarum Professor Florentinus. Itaque Dissertationes suas *Homericas*, hortatore inter alios multos & autore *Muratorio*, Viro in his literis primario, sub certa capita redactas, & in unum corpus collectas, in lucem emisit; in quibus nunc, quid præstitum sit, quantum quidem ratio nostra patietur, commemorabimus.

In his igitur Dissertationibus eam rationem secutus est, ut multa loca insignia ex *Homero* illustraret, difficilia & impedita expediret, *Homerum* a criminibus atque adeo calumniis defenderet, & inprimis de moribus antiquis ageret, quibus exponendis hoc sciebat fieri posse, uti homines melius & magnificentius de *Homerico* ingenio sentire inciperent. In quibus omnibus ita versatus est, ut cum *Homericis* locis interdum alia similia, tum ex sacris, tum ex profanis, scriptoribus desumta, compararet, eodem consilio, quo usus erat antea *Huetius* & *Calmetius*. Inprimis etiam, quantum sacræ literæ ex *Homero* lucis capere, & vicissim huic afferre, possint, documentis luculentis ostendit. Sed, quo omnibus etiam Græcæ linguæ ignaris hæ Dissertationes prodessent & placerent, fecit, ut a Græcis verbis pæne semper abstineret, sed interpretatione Latina uteretur. Antequam vero eas luci committeret homo sui laboris non nimis amans, sed modestus & humanitatis suæ memor, communicavit eas cum Viris duobus celeberrimis ac doctissimis, *Ant. Fr. Gorio* & *Thoma Monelia*, ut, in quo offensum a se titubatumque reperissent, illud corrigerent, atque emendarent; id quod fecisse eos prædicat. Ceterum, cum *Jo. Lamius*, Vir Clariss. eum admonuisset, ut indicem historiamque *Homeri* Codicum scriptorum, qui in Bibliothecis Florentinis asservantur, adjungeret, id consilium eximium, & rationibus

eruditorum accommodatum, ratus, eum in Præfatione exhibuit; præfertim cum fciret, quanta Florentinæ civitatis in *Homero* demerendo opera fuiffet, & quanta ei laus fit & gratia tribuenda; quod paucis in Præfatione perfequitur. Adjecit quoque quasdam Orationes, a fe habitas pro folenni ftudiorum inftauratione, fed ita tamen, ut, cum totum fuum opus *tribus Voluminibus* comprehendi vellet, fingulis Voluminibus aliquot Orationes adjungeret. Deinde Cl. Autor dicit, fe lætari, quod reperiffet, fe interdum cum acutiffimo *Popio* confentire, quo nemo unquam felicius *Homerum* illuftravit, explicavit, aut vindicavit, cujus interpretationem *Homericam* & animadverfiones demum poft expreffas has Differtationes ab amico aliquo legendas acceperit. Denique imago *Homeri*, in fronte operis expreffa, depromta eft ex inedita antiqua ænea protoma Mufei Medicei, quæ paucis abhinc annis in littore parvæ infulæ Meloriæ, prope portum Labronis, recedente mari, reperta eft.

In *primo Volumine* continentur XX Differtationes & Narratio de ftudio Græco, & Orationes IV. Ac Differtatio quidem *prima* veluti ceterarum procemium eft; 2) de *Homerica* apud *Virgilium* & *Taffum* imitatione; 3) de *Homero* totius antiquitatis omniumque doctrinarum parente; 4) de *Julii Cæfaris* in *Homerum* cenfura; 5) de *Platone*, *Homerum* e republica fua dimittente; 6) de repetitionibus *Homero* familiaribus; 7) de *Iliadis* exordio, *Achillis* ira, Deique voluntate, hominibus mala immittentis; 8) de caufa iræ *Achillis*, de fomniis, & de periculofa Regis increpatione; 9) de Heroibus *Homericis*; 10) de *Achillis* conviciis, & Latina *Homeri* ad verbum verfione; 11) de iisdem conviciis, Latinisque *Homeri* verfionibus, tum ad fententias, tum ad fingula verba, conflatis; 12) iterum de *Homeri* verfionibus; 13) de Heroum, ac præfertim *Achillis*, lachrymis; 14) de Heroum mendaciis; 15) de laudatione, qua *Homerici* heroes interdum fe ipfi extollunt; 16) de armis æreis; 17) de cibo potuque heroum; 18) de ftatura ac robore prifcorum heroum; 19) de voce ftentoris; 20) fummam totius Iliadis nonnullis animadverfionibus illuftratam exhibet.

exhibet. Narratio autem *de ſtudio Græco* duobus *ἀποσπασματίοις* continetur, deſumtis illis ex Commentariis, ad V. C. *Gabrielem Riccardinum* ſcriptis, uno A. 1730, 1739 altero; in quibus primo oſtendit ſuorum diſcipulorum exemplis, quam operam ipſe in docendis Græcis literis navaverit, quos alumnos habuerit, qui denique quantusque juvenum, Græcæ linguæ ſtudia æmulantium, in Italia & favor & concurſus exiſtat. Unde apparet, ex ejus ſchola, tanquam ex equo Trojano, multos in literarum ſcientia egregios viros exſtitiſſe. Præterea quoque commemorat, quo conſilio, quibus artibus, juvenes ad Græcæ linguæ ſtudium alliciat, & allectos teneat.

Oratio prima, pro ſolenni ſtudiorum inſtauratione habita, oſtendit, eos, qui literas Græcas calleant, longe ampliorem ſibi jucundioremque ſapientiam comparare, quam qui Græce neſcientes aliunde eam expetere neceſſe habeant; *ſecunda*, diſcipulorum ſocordia optimorum præceptorum virtutem frangi, ſtudio vero eorum ac ſedulitate mediocribus addi virtutem, ut optimi fiant; *tertia* profanarum doctrinarum ſtudioſis neceſſariam eſſe ſacram doctrinam, contraque ſacræ doctrinæ cultoribus neceſſarias eſſe profanas literas. Ultimo loco reperitur Epiſtola ad *Petrum Franc. Fogginium*; in qua cum multa ad Hiſtoriam litterariam, tum inprimis de ſtudio Græco Florentiæ, & literarum Græcarum ſtudioſis, commemorantur.

In *altero Volumine* reperiuntur primum Vita *Homeri*, ab ipſo *Riccio* ad *Scipionem Maſſæum* ſcripta; inde Diſſertatio 21), ſeu potius Cohortatio ad Græcæ linguæ ſtudium; 22) de *Achillis* aliorumque memorabili velocitate; 23) de *Achillis* cithara canente, veterique Græcorum Muſica virili, & effœminata, nonnullisque aliis, ad cognitionem Muſicæ pertinentibus; 25) an Muſica curentur morbi; 26) de Diis; 27) de phyſicis allegoriis, in Deorum fabulis abditis; 28) de allegoriis, ad mores pertinentibus, ſub Deorum fabulis contentis; 29) in qua ea loca expenduntur, ubi Poetam theologum ſe præbet *Homerus*, ſed ſub figuris & ænigmatibus; 30) 31) 32) de eodem argumento; 33) in qua ea loca expenduntur, in quibus luculentiſſime Theologus eſt; 34) de veſtibus, reliquo-

liquoque corporis ornatu, de lectis, & de conviviorum ritibus; 35) in qua (quæstione illa expensa, utrum e bonis strenuisque parentibus consimiles sæpius progenerentur filii, an deteriores,) Florentini adolescentes ad Græcum studium excitantur; 36) de Sacrificiis; 37) de ritu, cornua victimæ inaurandi, eorumque honore atque ignominia apud veteres; 38) in qua quidam ex *Iliade* sermones a criminationibus vindicantur; 39) de nonnullis *Homericis* comparationibus, & similitudinibus, a Censoribus temere improbatis, & quomodo Olympus cum catena *Jovis*, ex eo dependente, intelligendus sit; 40) an, quæ de *Helena Homerus* habet, sint fabulosa; an advenerit in Italiam *Æneas*; & alia quædam ad examen revocata; 41) in qua plura simul ex *Iliade* collecta breviter explicantur; 42) de *Eustathiana* Cl. *Politi* editione, ac versione; 43) de funerum antiquorum ritibus, cadaverum combustione, ac sepultura. Orationes autem, pro solenni studiorum instauratione habitæ, sunt hæ: 4) Florentinos adolescentes tum ingenii dexteritate, tum majorum exemplis, in literarum studium impelli; 5) studiosis adolescentibus non multa volumina, sed scriptores doctrinarum principes legendos esse; 6) conducatne, an officiat, doctrinarum adeptioni Latinæ linguæ studium, quomodo nunc in plerisque Gymnasiorum pertractatur; Epistola ad *Muratorium*; Dissertatio 44) *de labore Græci studii emolliendo;* quæ Dissertatio ideo sejuncta a ceteris hic locatur, quod præcedentis Orationis veluti est appendix.

Tertium Volumen ad *Odysseam* proprie pertinet; in qua brevior esse potuit, quod multa cum *Iliade* communia habet, quæ occupata sunt prioribus *Voluminibus*. Itaque hoc *Volumen XVII* Dissertationibus absolvitur. Prima est numero 45) *de Odysseæ propositione:* & *an sit peregrinandum*; 46) *de Penelope adversus Gravinam*; 47) *de Telemachi præfatione ad Nestorem ac Menelaum; de criminibus in eum conjectis*; *deque Odysseæ Chronologia*; 48) *de equo Trojano*; *de Helena, alienarum vocum imitatrice, & de Nepenthe*; 49) *de Ulyssis ab Insula Calypsu discessu, naufragio, & ad Phæacas appulsu*; 50) *de Ciconibus*

nibus & Lotophagis; 51) *de Polyphemo, aliisque Cyclopibus;* 52) *de Insula Æolia;* 53) *de Læstrigonibus;* 54) *de Circe;* 55) *de Cicumeriis;* 56) 57) *de Sirenibus, Planetis, Scylla, & Charybdi, bobusque solis;* 58) *de Telemacho, sontes puellas in ædibus regiis suspendente;* 59) *de patris in filios lenitate; & an pueri cædendi sint;* 60) *de puellis, hospites lavantibus, aliisque mulierum exercitiis;* 61) *complura selecta & lectu necessaria ex Odyssea.* His accesserunt Orationes, quibus *Josephi Averanii, Ant. Casp. Franchii, Alb. Ughetti,* & *Jos. Clarii,* laudationes continentur; Appendix porro *Homericarum* Dissertationum, Epistola ad *Picchiantum* cum Epilogo Operis totius.

Sed, quo magis ratio *Riccianarum* Dissertationum constet, age, unum & item alterum specimen ex iis proponemus. Sæpe multumque *Homero* crimen ταυτολογίας objectum est, quod multos frequentissime repetit versus; magnamque in hoc crimine contemtores *Homeri* spem & fiduciam ponunt. *Riccius* igitur, V. G. non alienum duxit ab suo consilio esse, si, hoc crimen in *Homero* hærere non posse, & repetitionem istam non tam vitii numero, quam laudis, ponendam ostenderet. Ταυτολογίας vitium est in eo, si quod verbum, aut si qua ῥῆσις, sine omni idonea ratione, atque insulse, repetitur. Quod vitium, cum sit valde ridiculum, quomodo in *Homero*, brevitatis studiosissimo, & elegantissimo, hærere possit? Sunt sane, (negari enim non potest,) multa in *Homero* sæpius repetita. Quid igitur? Repetitiones illas esse concinnas, aut temporibus *Homericis* consentaneas, demonstrat Vir Cel. Ac primo quidem, sive linguæ ingenio, sive priscæ consuetudini, attribuendas esse, neque adeo sine magna venustate ac lepore adhibitas, censet, propterea quod nemo veterum reprehendere eas sit ausus. Reprehenderint vero? Immo laudarint. *Macrobius* enim, *Nescio quomodo*, inquit, *Homerum repetitio ista unice decet*, & *est antiquo Poeta digna.* Et, vetustis temporibus hanc repetitionem non invenustam habitam fuisse, vel ipsas sacras literas, inprimisque a *Mose* relictas, docere, in quibus frequens istarum repetitionum numerus appareat. Neque profecto ipsos Romanos abhorruisse, ut ex *Cicerone* autor sit

Quintilianus Libro VIII. Virgiliana porro illa nota sunt: *Vix ea fatus erat; talia fatur; talia dicta dabat;* ut integræ ῥήσεις *Virgilianæ*, bis positæ, taceantur. Nisi, elegantiam afferre, existimasset, aut usitata ista repetitio fuisset, *Homerum* non tam studiose eandem formam retenturum fuisse, qui maxima dicendi varietate & copia abundaret, & Græca lingua, una omnium locupletissima, uteretur. Huic argumento addit hoc, ut, veteres, tamquam *Homerum* & *Mosen*, iteratione verborum ac sententiarum diligentius rem lectoribus suis inculcare voluisse, dicat. *Homerum* & varietatis & repetitionum plenum esse; quorum illud laudatur, hoc reprehenditur. Utrumque vero bonum esse dicit, modo utriusque rei quædam ratio modusque sit. Cavendum, ne simplicitatis affectatio ad iteranda sæpius eadem, sine ulla venustate, rapiat, aut immoderata variandi cura in ineptam ac putidam diligentiam, omnia, vel maxime communia, semper diversa ratione exprimendi, injiciat. Nihil enim Poeseos impetum magis cohibere, æstum ingenii refrigerare, aciem mentis retundere, orationisque sublimitati officere, quam tam exilem omnium rerum diligentiam, nemo est, qui nesciat. Pictorem nemo reprehendit propter parvarum rerum repetitionem; modo rem principalem omni studio elaboraverit. Quid igitur? Cum poesis ut pictura esse debeat, *Homerum*ne adeo reprehendi oportere, qui, grata quadam negligentia, utatur repetitione, non tamen in locis præcipuis & insignibus, qui summam *Homericæ* laudem poeseos continent, sed in parvis ac tenuibus, in transitionibus, in communibus quibusdam rerum affectionibus, in familiaribus quibusdam assiduisque imaginibus, tanquam sacrificiis, conviviis, multisque aliis describendis, quæ, cum semper eadem ratione fiant, natura sua videntur nolle alia ratione efferri, & enuntiari. Displicent vulgo hominibus delicatulis iterationes *Homeri* in nuntiis perferendis; quod ad voluptatem humani ingenii non adhærescunt. Verum antiquissimis temporibus legationem aliquam, nullo pæne verbo mutato repetitam, concinnam elegantemque habitam esse, etiam ex sacris literis constare

stare

ſtare poſſe, contendit. Neque vero eas repetitiones diſplicere, quas amplexa ſit conſuetudo, tanquam in carminibus bucolicis, & in cantilenis muſicis. Denique epitheta, Deorum, aut heroum, tam ſæpe repetita, quædam velut affixa attributa eſſe, aut agnomina, aut titulos, docet, tanquam apud *Virgilium Æneas pius* appelletur; qui mos recentiorum temporum conſuetudinem non deficiat, quando Reges ac Principes per epitheta notari ſoleant, tanquam *Philippus Pulcher*, *Carolus Craſſus*, *Carolus Calvus*, velut ſuis cognominibus notabiles perpetuo diſtinguunt.

Non minus in reprehenſiones recentiorum incurrere ſolet robur ac ſtatura heroum *Homericorum*; quod non veriſimile ullo modo ſit, terram nunc quidem homines educare tam puſillos, tanquam effœta virtute parentium, cum antea tam robuſtos ac magnos produxerit. *Homerus Il. V* de *Diomedis* robore ait: Diſſ. XVIII.

- - - ὁ δὲ χερμάδιον λάβε χειρὶ
Τυδείδης μέγα ἔργον, ὃ οὐ δύο γ' ἄνδρε φέροιεν
Οἷοι νῦν βροτοί εἰσι.

Atque hoc multis locis dicit, Trojanis temporibus homines multo majores fuiſſe, quam ſuis eſſent. Hoc itaque fabulis annumerandum cenſent plerique. Sed, non omnia, quæ fabulis ſimilia ſunt, falſa eſſe, docet Vir Cl. quod probabile ſit, multa veriſimilia non eſſe, quæ vera ſint. Nam primo, antiquis temporibus gigantes fuiſſe, ſine dubio cum ſacrarum literarum autoritate, tum aliis exemplis, docet; tanquam *Phlegontis*, *Adriani* liberti, *de reb. mirab. Cap. 12* ex *Apollonii* exemplo deſumto, ex *Thoma Facello*, Hiſtorico Siculo, *Dec. I Lib. I Cap. 6*, pluribus ex *Plinii H. N. VII, 16*, *Jac. Phil. Bergomenſis Suppl. Chron. Lib. III*, & denique *Auguſtini de Civ. D. XV, 23*, quibus omnibus egregie confirmari *Homericorum* heroum robur magnitudinemque putat. Sed, cum tamen dubitari poſſit, qui factum, ut ſtatura hominum tam in anguſtum redierit, ut jam *Homeri* ætate longe a proceritate ſuperiori defecerit; ita occurrit, ut dicat, veriſimile eſſe, victum frugalem, laboris ſtudium, vitam a vitiis integram, corpus ita affeciſſe,

feciſſe, ut cum ſanius, tum procerius, ac robuſtius, exiſteret, quam quod ſequens ætas luxurie intemperantiaque debilitaverit, cum his vitiis non corpora ſolum frangi, ſed etiam morbis implicari, ſoleant, quos veteres, ut apud *Homerum* aliosque, niſi a Deo ob iram immiſſos, ignorarent. Autorem hujus rationis etiam *Celſum Lib. I* citat. Quid? quod ſeneſcens rerum natura forte corpora debilitat. Si quis tamen inſtet & urgeat, non credibile eſſe, tam brevi vix centum annorum ſpatio tantopere decreviſſe magnitudinem hominum; dandum eſſe aliquid exaggerationi poeticæ fatetur; qua ſuis heroibus, ut majorem admirabilitatem dignitatemque faceret *Homerus*, ſtaturam ſui temporis maximam ac fortiſſimam induendam putaverit.

Scriptores antiquos a calumniis criminibusque defendendi, cum multæ aliæ viæ patent, tum maxime hæc, ut locum, quo de agitur, aliter interpretetur, ſi quidem facultatem habere res videatur. Hac igitur ratione uſus eſt Cel. *Riccius* in defendendo illo *Homeri* loco:

Diſſ. XXXVIII. *Πολλάκι μοι κατίδευσας ἐπὶ στήθεσσι χιτῶνα*
Οἴνου ἀποβλύζων ἐν νηπιέῃ ἀλεγεινῇ.

Quod ad verbum Latini Interpretes verterant:

Sæpe mihi rigaſti in pectoribus veſtem
Ex vino evomens in infantia, quæ cura indiget.

Hic viſus eſt *Homerus* tam indecoram rem commemorare, ut nullo modo abſolvi poſſit. Verum tamen videbimus, quomodo eum Vir doctiſſ. tueatur. De induſtria *Homerum* arbitratur voluiſſe rei naturam aſſimulare ſimplicitate illa, qua maxime veteres oblectabantur, & rem tanquam in tabula quadam proponere. Jam, ſi tabula ea placere poſſit, in qua pictor eximius Phœnicem, genibus geſtantem puerulum, eique potum ac cibum præbentem, exhibeat; neque reprehendatur pictor, ſi quid epoti liquoris faciat ex ore pueri in ſinum ſenis effluere; quomodo tandem *Homerum* poſſe reprehendi, qui præclara imagine naturam exhibuerit ipſam? Sed, inquiet aliquis, *evomere* vocabulum tamen eſt turpe, indecorum, & indignum poeſi

Poesi heroica. Etiam huic respondet Vir Cel. vocem *ἀποβλύζειν* non significare *evomere*, sed *effundere*, *emittere*, aut etiam *effluere*, *lenique murmure exilire*, quod nullam speciem sordidam, aut indecoram, afferre putat. Ita locum hunc liberare calumnia conatus est.

Omnium autem amplissime & nova ratione Vir Clariss. tractavit locum de theologia *Homeri* Dissertationibus octo, lectu sane dignissimis. *Dacieria* putabat, loca *Homeri* de Diis omnia revocari ad tria genera posse. Primum genus esse eorum, ubi de rebus naturalibus sub allegoriarum ambagibus disserat, alterum, ubi documenta, ad mores pertinentia, tradat; tertium denique, ubi serio theologum agat. Hanc rationem secutus Vir Cl. omnem de theologia *Homeri* disputationem ad ista tria capita retulit. Perplacuit etiam nobis Dissertatio XVI, quæ opposita est iis, qui in *Homero arma ærea* aut reprehendunt, aut pro ferreis habent, ut alias taceamus.

Ex his igitur speciminibus, a nobis allatis, quivis facili negotio cognoscet, quod pretium his Dissertationibus statuendum sit. Ceterum scribendi ratio Latina, si a paucis non satis castigatis verbis & dicendi formis recesseris, ita elegans est & enucleata, ut ea quoque legentem suavitate sua facile tenere possit.

Nos quidem harum Dissertationum lectionem studiosis Græcæ linguæ, inprimisque *Homericæ* poeseos, vehementer commendatam cupimus, etsi non negamus, Virum Cl. interdum studio *Homeri* defendendi ad interpretationes eas delabi, quæ vix probari posse videantur: ut cum *Lib. V Iliad. v. 388* καί νύ κεν ἔνθ' ἀπόλοιτο Ἄρης &c. verbum ἀπόλοιτο interpretatur metaphorice, ne accusatio in *Homero* hæreat, quasi ille Deos mortales fecerit; cum tamen in eodem *Libro v. 311* eadem verba de *Ænea* dicantur, καί νύ κεν ἔνθ' ἀπόλοιτο ἄναξ ἀνδρῶν Αἰνείας, neque in altero loco aliter explicari possint: item cum *Lib. VI v. 234* ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεὺς verbum ἐξέλετο, post *Porphyrium* & alios, interpretatur, *extulit*, *ad magnificentiam evexit*, ut se *Bellerophonti* jactaret, ne *Jupiter* videatur induci minime decoram Deo rem

 faciens:

faciens: cum tamen, quoties *Homerus* verbo ἐξέλετο utitur in simili contextu, ut: χόλον ἐξέλετο Ζεύς, *exemit* significet, nunquam *extulit*; quo loco, miramur, Virum doctum non ea potius ratione usum esse ad defendendum *Homerum*, qua ipse in aliis similibus locis usus est, ut diceret, Deo tribui poetica ratione, quod non impedivit. Humani aliquid passus est etiam Vir doctissimus & in *Homero* versatissimus, cum *Diss. XLI* scripsit, sibi jam displicere, quod ante *Diss. XVII* posuerit post *Feithium*, aurea & argentea vasa in conviviis heroum Graecorum passim adhibita fuisse; nam *Athenaeum Lib. VI* autorem esse, ditissimos tum aeneis poculis bibisse propter raritatem auri. Itaque, quod *Iliad. Lib. IV v.3* dicantur convivae se χρυσέοις δεπάεσσι excepisse, id forte non de solido auro, sed poculis aurea bractea inductis, capiendum. Nempe Vir doctus non cogitabat, ibi de Diis sermonem esse, quorum omnia apud Poëtas aurea sunt. Commemorandum potius erat *Achillis* & *Hecubae* aureum poculum ex *Il.* Ψ & Ω, quae tamen singula sunt, neque huc magnopere spectant.

VITA NICOLAI V, PONTIFICIS MAXIMI, AD fidem veterum monumentorum a DOMINICO GEORGIO conscripta. Accedit ejusdem Disquisitio de Nicolai V erga literas & literatos viros patrocinio.

Romae, ex typographia Palearinorum, 1742, 4.
Alph. 1 plag. 10½.

Discimus cum e Dedicatione, tum e Praefatione, Cl. Autorem, pluribus jam scriptis inclytum, qui nunc unus est e Papae Sacellanis intimis, ejus jussu conscripsisse hanc historiam, multasque ejus partes hausisse e Bibliothecae Vaticanae MStis Codicibus. *Nicolaus* hic, de quo agitur, dictus quondam *Thomas Sarzanensis*, ac postea *Cardinalis Bononiensis*, ea felicitate usus est, ut anno suae aetatis 48, qui seculi quadragesimus septimus erat, praeter opinionem suam Pontifex crearetur Maximus, cum paucis diebus antea orationem

habuis-

habuisset de futuro eligendo Pontifice. Natus videlicet erat Sarzanæ, quod Thusciæ oppidum est, patre Medico rei familiaris peranguſtæ. Bononiæ literis, maxime sacris, operam navavit strenuam; ac ibi quoque *Magiſter* creatus fuit *Theologiæ.* Conciliarat sibi hic loci summam benevolentiam *Nicolai Albergati,* Episcopi Bononiensis, ac paulo post Cardinalis; a quo comes & simul omnium consiliorum particeps adscitus est in variis legationibus, iisque omnibus, per annos prope viginti. Cujus post mortem *Eugenius IV* eum fecit Sedis Apostolicæ Subdiaconum, quod magnæ dignitatis tum erat munus, itemque Canonicum Bononiensem, nec ita multo post Vicecamerarium suum, tandemque A. 1444 Bononiensem Episcopum. Postea idem Papa in Germaniam eum ablegavit, & sub finem anni 1446 creavit Cardinalem. Subsequenti anno ipse noster *Nicolaus* Papa factus, ante omnia id egit, ut Basileensis Papa *Felix* suo exueretur titulo; eaque in re fautores nactus est Imperatorem & Galliæ Regem. Acta reliqua hujus Papæ tanta brevitate describit Noster, ut fere dici possit exhibuisse eorum diarium ordine chronologico. Nec enim ipsas vel epistolas, vel diplomata, exhibet, sed tantummodo, qua de re agant, edisserit; id tamen operam dans sedulo, ut errores superiorum scriptorum indicet, atque e justis veritatis fontibus, quos & ipsos diligenter nominat, refutet. Illud ex toto opere apparet, præstitisse se hunc Papam non solum initio, sed toto tractu, sacri sui regni clementem erga omnes, pacificum, placabilem, benignum, & simul virum prudentissimum. Ex actis ejus, nostrum est, decerpere quædam singularia. *Pag. 62* legimus, cum Bosniæ regnum hæreticorum plenum esset, quos Manichæos vocabant, adversus hos ad arma vocasse *Nicolaum* Catholicos, adjecto promisso largarum indulgentiarum. *Pag. 63 seq.* describitur, quem in modum Antipapa Basileensis, *Felix V,* autoritate sua exutus fuerit, & postea ornatus dignitate Cardinalis primi. Ex ipsius *Nicolai V* Regestis, sive commentariis, hoc describitur, adeoque paulo aliter, quam a ceteris scriptoribus. *Pag. 95 seq.* memoratur Jubilæum magnum, A. 1450 celebratum splendide; & *pag. 89*

refertur, Papam tunc remotarum gentium hanc rationem habuiſſe, ut Jubilæas indulgentias, ſive pleniſſimam peccatorum veniam, pœnitentibus largiretur omnibus, qui domi per triduum viſitarent aliquot eccleſias, & ſimul pecuniam exhiberent, quam inſumturi fuiſſent, ſi Romam eſſent profecti, atque ibi per quindecim dies commorati. *Pag. 92* docet, *Nicolaum de Cuſa* Cardinalem, tanquam Legatum Apoſtolicum, habuiſſe A. 1451 Moguntiæ Concilium, cujus acta perierint. Quod A. 1452 ab eodem habitum eſt Coloniæ & Bambergæ Concilium, de eo inferius diſſerit ſuo loco. *Pag. 93 ſeq.* memorat, etiam *Joannem Capiſtranum* A. 1451 miſſum eſſe in Germaniam, titulo *Commiſſarii Pontificii & Inquiſitoris generalis* inſignitum, data ipſi poteſtate abſolvendi eos, qui ſub utraque ſpecie communicaſſent ejuratis hæreſibus; ſed non receptum fuiſſe in Bohemia. Qua occaſione & eorum adjicit brevem mentionem, quæ eodem tempore in Bohemia egit *Æneas Sylvius*. *Pag. 102 ſeq.* deſcribit adventum Imp. *Friderici* in Italiam ad ſuſcipiendam a Papa coronam; non tacens *pag. 101*, Pontifici injectum fuiſſe metum, ne Imperator urbem Romam ſuæ ditionis faceret, Papamque in captivitatem daret. Quomodo exceptus fuerit a Papa Imperator cum ſponſa ſua, ſatis fuſe exponitur; dumque etiam docetur, Papam indulſiſſe Imperatori preces primarias, laudat Noſter *pag. 117 Conradi Oligenii, JCti*, librum, Romæ A. 1706 editum, *de primariis precibus Imperialibus*, ac ſimul docet, iſto ſub nomine latere *Petrum Marcellinum Conradinum*, Cardinalem adhuc ſuperſtitem. Quæ A. 1453 nata eſt *Stephani Porcarii* in Papam conſpiratio, ea *pag. 128 ſeq.* deſcribitur. Ceperat is conſilium, Papam una cum Cardinalibus in templo obtruncandi, Romanumque populum vindicandi in libertatem. At non ſucceſſit ſcelerati hominis conſilium, quippe capti a Papa, & ſupplicio affecti. Poſtea moroſiorem factum eſſe Papam erga omnes Romanos, nec facile quemquam eorum ad alloquium admiſiſſe, refertur *pag. 131*. Supereſt, ut e *pag. 162* doceamus, exſtinctum eſſe hunc Papam A. 1455 d. 24 Maji, ætatis anno quinquageſimo ſeptimo. Laudandus & hoc nomine Noſter eſt,

quod

quod *pag. 171* non præterit silentio, Papam hunc pronum fuisse ad iram, natura quippe biliosum; quanquam, eum facile rediisse ad benevolentiam, adjicit. Nec tacet, tradi eum, nimio vini amore captum, undique conquisivisse selecta vinorum genera. Ac supra quoque *pag. 155* quendam Italum illius ævi scriptorem nominarat, a quo accusatus fuit hic Papa temulentiæ. *Ceterum* (ita pergit Noster,) *mores ejus per omnem vitam castigatissimi fuerunt, & praterea literas & viros doctos ita coluit & fovit, ut nullus antea Pontificum maximorum majorem sit gloriam consecutus.* Ac sane nec Protestantes plura, quam duo illa, in eo notarunt vitia, ejusque libenter laudant studia, literarum studiis præstita, præsertim cum hac via cordatissimus quisque postea pervenerit ad agnitionem errorum, tam longa ingeniorum nocte invectorum in Ecclesiam. Sed redimus cum Cl. *Georgio* nostro ad insignia *Nicolai V* in literas merita, quæ singulari Dissertatione prosequitur *pag. 175 - 204.*

Narrat initio, quot viros doctos excitarit hic Pontifex ad Græcorum libros Latine reddendos, & ad sui quoque ipsorum ingenii fœtus edendos: *Poggium*, (quo jam ante Pontificatum familiariter usus erat,) *Flavium Blondum*, Trapezuntium, *Joannem Tortellium*, Aretinum, *Janottum Manettum*, *Nic. Perottum*, *Franc. Philelphum*, *Vallam*, (& hos quidem omnes fecit scribas, sive Secretarios, Apostolicos,) *Guarinum*, *Gregorium Tifernatem*, *Petrum Candidum Decembrium*, *Theod. Gazam*, *Lilium Ægidium Libellium.* Ac fide dignissimo constat testimonio, Papam hunc *Francisco Philelpho*, si *Iliada* & *Odysseam* traduxisset Latinam in linguam, promisisse non solum *domum in urbe Romana pulcherrimam, sed etiam prædium in agro Romano, quod satis esset ad opipare & pro dignitate alenddm universam ipsius familiam, prætereaque aureorum nummorum, sive ducatorum, decem millia.* Ab eodem Papa hic legimus *Rinutium Aretinum* jussum esse Latine reddere *Æsopi vitam & fabulas*, itemque *Hippocratis Epistolas*; & *Joannem Aurispam* Commentarium *Hieroclis in carmen Pythagoræ aureum.* *Jannotto* vero *Manetto*, viro Græcæ, Latinæ, & He-

Pag. 194.

 braicæ,

braicæ, linguæ peritiſſimo, mandavit, ut libros viginti ſcriberet adverſus Judæorum & ethnicorum religiones, itemque totum ſacrum Codicem ex Hebræa & Græca in Latinam transferret linguam: qui quidem id etiam præſtitit in *Pſalterio Davidis*, inque toto *Novo Teſtamento*. Ejusdem Papæ impulſu *Joannes Turrecremata*, Cardinalis, *Gratiani Decretum* illuſtravit commentariis, iisque eruditiſſimis. Ejus item juſſu *Antonius Allius*, Presbyter Florentinus, *Acta Sanctorum* compoſuit; quod opus adhuc aſſervatur in Bibliotheca Vaticana. Omittimus *Rodericum Zamorenſem* & *Petrum de Monte*, qui & ipſi hoc impulſore nonnullos emiſerunt libros; & ad merita ejus properamus bibliothecaria. Ac hic quidem Noſter eum appellat *conditorem & parentem Bibliothecæ Vaticanæ*; docetque, ad eam locupletandam miſſos ab eo fuiſſe in Græciam & in omnes Occidentis terras, qui & Græcos & Latinos coemerent Codices, nulli parcentes ſumtui. Hactenus hæc Diſſertatio. Accedunt *pag.* 205 - 215 monumenta aliquot inedita ejus ævi, hiſtoriam hujus Papæ illuſtratura, maxime literariam.

TRAITE' DES OPERATIONS DE CHIRURGIE, &c.

hoc eſt,

TRACTATUS DE OPERATIONIBUS CHIrurgicis, Autore HENRICO FRANCISCO LE DRAN, Chirurgo jurato S. Coſmi, Præpoſito Societatis ſuæ, Chirurgo primario noſocomii, la Charité *dicti, Academiæ Chirurgorum Socio, & Conſiliario chirurgico Exercitus Regii.*

Bruxellis, apud Georgium Frick, 1745, 8.
Alph. 1 plag. 1.

In operationibus chirurgicis dextre adminiſtrandis Cel. Autor tantam famam aſſecutus eſt, ut ejus libellus, cum Pariſiis in lucem prodiret, magno cum applauſu exceptus fuerit. Tum temporis vero nullam ejus mentionem in *Actis* noſtris

ſtris fecimus, ideoque, nova jam Bruxellis editione publicata, non poſſumus, quin pauca de egregio hoc Tractatu commemoremus. Poſtquam Cl. Autor quatuor modos generales, quibus Chirurgia ſuas operationes perficit, ſcilicet Synthesin, Diæresin, Exæresin, & Prothesin, explicavit, regulas quasdam generales, ad quamlibet operationem perficiendam neceſſarias, præmittit. E.g. Chirurgus morbum, quem curare ſuſcepit, cognoſcat, &, ſi curatio non niſi operatione manuali perfici poteſt, accurate perpendat, an non inde poſt operationem pejus malum oriri poſſit; ægri ætatem, vires vitæ, animi diſpoſitionem, & reliqua, perpendat Chirurgus, antequam ad operationem ſe accingat; ante operationem ſuſcipiendam Chirurgus ſitum partium naturalem, circa quas operatio verſatur, & ſimul caſus fortuitos poſſibiles, qui ipſi in operatione perficienda remoras injicere poſſent, examinet, quo illos evitare, vel corrigere, diſcat; præparatio apparatus chirurgici, diſpoſitio ægri, & eorum, qui Chirurgo adſtant, apte ſunt inſtruenda, quo in operatione ipſa promte & accurate verſari queat. In ipſa tractatione Autor noſter agit 1) de inflammatione, ejusque mutationibus; 2) de ſuturis chirurgicis; 3) de Herniis; 4) de operationibus, in diverſis Hydropis ſpeciebus occurrentibus; 5) de operationibus circa pudenda ſexus potioris; 6) de fiſtula ani & hæmorrhoidibus; 7) de calculo, in diverſis partibus viarum urinarum hærente, ejusque extractione; 8) de Cancro; 9) de operationibus, in pectoris cavo ſuſcipiendis; 10) de Angina; 11) de Labio leporino; 12) de Polypo narium; 13) de fiſtula lachrymali; 14) de vulneribus capitis; 15) de Anevriſmate; 16) de Panaritio; 17) de amputatione membrorum in genere & in ſpecie. Hæc cuncta ab Autore adeo concinne & eleganter pertractantur, ut, Compendium hoc integrum perlegere, præſtet, quam de eo particulatim dicere. Selegimus itaque ex pluribus, quæ hic proponuntur, Calculi hiſtoriam, quæ a *pag. 158* ad *245* accuratius proponitur, ita ut quartam ferme totius libelli partem conſtituat. Plurima ſunt loca corporis noſtri, in quibus calculi generantur, formatio vero calculi fit, quando particulæ ſolidæ, ſpeciatim ſalinæ, ſulphureæ, & terre-

terreſtres, propius ſe attingunt & conjunguntur, quod non fieri poteſt in canalibus, per quos liquor rapidiſſimo flumine tranſit, ſed in iis, qui lentum fluidi motum tantum admittunt. Calculi vero initia ſucceſſive incruſtantur, ita, ut lamina laminæ inducatur; ſi calculus unicus invenitur, ſuperficies nunquam polita eſt; ſi vero bini ſunt, ſuperficies alterantur, & quasdam partes politas oſtendunt; ſi quilibet quasdam ſuperficies politas habet, maxima cum probabilitate concludere poſſumus, plures dari calculos. His præmiſſis, calculos veſiculæ felleæ, pulmonum, ſacci lachrymalis, præputii, juncturarum in podagricis, & glandularum quarundam, breviter recenſet, & tandem ad calculum renum accedit. Urinam, jam in tubulis excretoriis ſubſtantiæ renum interioris motam, lentius fluere, quam ipſum ſanguinem arteriæ emulgentis, probabile eſt; hinc & calculi in his ſe generare poſſunt, quod experientia confirmatur. Tales calculi minimi ſæpius impetu urinæ copioſioris in pelvim renum expelluntur; ſæpius vero hærent, & inflammationem aliaque mala cauſantur. Calculus, in uretere hærens, ſpaſticam ejus contractionem efficit, & inflammationem, aliaque incommoda, producit. Diſſuadentur itaque hoc in caſu fortiora diuretica, ſed potius poſt venæſectionem, ad avertenda inflammationis incommoda præmiſſam, cataplaſmata, & alia medicamenta emollientia, lumbis imponenda ſunt. Sabulum & calculi minores, ex renibus per ureteres ad veſicam ducti, ſi concreſcant, calculum veſicæ formant. Nephriticis ideo ſuadendum eſt, ut, ſi, tale quid in veſicam intraſſe, ſentiant, urinam quodammodo retineant, donec tanto impetu effluere poſſit, ut calculoſas partes ſecum rapiat, quod optime fit, ſi genubus inſiſtentes, abdomine antrorſum pendente lotium emittunt. Calculos veſicæ adhærere, ex obſervationibus conſtat; hæc vero adhæſio nunquam ita comparata eſt, ut extractionem ejusdem impediat, quod non tantum in levioribus caſibus, ſed in calculo, late & fortiter adhærente, cognovit Cl. Autor, & ideo ejusdem calculi delineationem addidit. Figura veſicæ in diverſis hominibus diverſa eſt, ita, ut ſæpius quædam cavernæ laterales in ea inveniantur. Hinc evenire ſolet, ut calculus, in tali parte

parte hærens, intus orificium veficæ in emiffione urinæ urgere nequeat. Pofitus igitur calculi ad orificium veficæ eft primaria doloris caufa in calculofis. Signa hujus rei partim incerta, partim certa, funt. Si urina effluit, & fubito retinetur, fed tamen iterum effluit, fignum eft minoris calculi, quod non amplius obfervatur, fi moles calculi augetur. Imitationes & titillationes urethræ funt fignum aut morbi veficæ, aut calculi præfentis vifcidum cum urina excretum, continuus urinam reddendi conatus, & pus cum urina effluens, figna quoque incerta funt calculi, cum fæpius etiam ab aliis morbis viarum urinariarum dependeant. Qui, equo & curru vecti, fanguinem cum urina mingunt, calculum in vefica continent. Hoc inprimis fit, fi calculus afperior eft; fi vero adhæret, vel in cavo laterali includitur, tunc hoc phænomenon non obfervatur. Dolores acuti in exprimendis ultimis urinæ guttis fignum fatis certum calculi veficæ inveniuntur, fed exceptiones indicatæ hic quoque valent. Cum vero & alii veficæ morbi & calculus fimilia figna producant, obfervationibus crebrius & accurate inftitutis, Chirurgus in fignis colligendis certior reddetur. Talem obfervationem, quæ Chirurgum ad hæc attentum inftruit, Autor annexuit. De Catheterifmo, five methodo inquirendi in præfentiam calculi, fufius differit, lithotomiam in viris & fœminis adminiftrandi rationem amplius defcribit, & fiftulas, quæ lithotomiæ fuccedunt, nec non incontinentiam urinæ, confiderat, & curationis vias oftendit. Nos vero, qui hæc brevibus non indicare poffumus verbis, pauca adhuc de calculo urethræ addimus. Caufæ, quæ calculum, ex vefica expulfum, in urethra fubfiftere faciunt, funt volumen calculi majus diametro urethræ, & figura ejus irregularis & angulofa; in utroque cafu, aut in collo veficæ, aut in cavitate moniculari, eidem proxima, aut in canali urethræ, hæret. Quomodo vel inftrumento, vel incifione facta, educi debeat, longius defcribit Autor, qui in toto hoc Tractatu inprimis quidem ob concinnam & accuratam operationum manu perficiendarum defcriptionem laudandus eft, fed præterea quoque in caufis, fymptomatibus, & fignis morborum accurate recenfendis, haud contemnenda proponit.

Neue Grundsätze der Artillerie, 2c.
id est,

PRINCIPIA NOVA REI TORMENTARIÆ, *continentia determinationem vis pulveris pyrii, cum disquisitione de differentia resistentiæ aeris in motibus celerioribus atque tardioribus; ex Anglico sermone BENJAMINI ROBINS in Germanicum translata, pluribusque annotationibus aucta, a LEONHARDO EULERO, Professore Regio.*

Berolini, apud A. Haude, 1745, 8.
Alph. 2, Tabb. æn. 8.

Scientia rei tormentariæ, prout vulgo tractari solet, ita comparata est, ut vix ac ne vix quidem scientiæ mathematicæ nomen mereatur. Quemadmodum enim omnia fere, paucissimis exceptis, sola experientia duce ibi determinantur; ita contra de eo, quod primarium est, vi nempe pulveris pyrii, celeritate globi, inde resultante, ejusque vero motu in aere resistente, altum est silentium; quippe quæ omnia haud vulgarem sublimioris Matheseos cognitionem requirunt. Cum igitur inter paucos, qui hisce enodandis sese accinxerunt, emineat Cl. Anglus, *Benjamin Robins*, isque theoriam ulterius, quam ab ullo huc usque factum, protulerit, plurimisque egregiis inventis auxerit; ansam hoc præbuit Cel. *Eulero*, ad promovendam hanc etiam cognitionis mathematicæ partem, Tractatum illum Autoris ex Anglico sermone in Germanicum convertendi, in quo quidem ita versatus est, ut non solum Annotationibus plurimis mentem Autoris distincte explicaverit, atque, omnibus ad expressiones analyticas reductis, egregie illustraverit, sed etiam quamplurima, quibus theoria latius promovetur, de suo addiderit, variosque interdum, ab Autore admissos, errores emendaverit, id quod semper fecit insigni cum modestia, qualis decet viros vere magnos. In Præfatione refutare conatur Cel. *Eulerus* præjudicium quoddam, nostris diebus communissimum, quasi Mathesis sublimior non nisi circa

subtiles

ſubtiles inutilesque ſpeculationes verſetur, totiusque Matheſeos, ſi quæ ſit, utilitas tantum ad vulgares ejus partes eſſet referenda. Oſtendit igitur, eam perfectionem, quæ in Mechanica, inprimis machinarum ſcientia, in Hydroſtatica & Hydraulica, item in Aſtronomia, deſiderari poſſit, ita eſſe comparatam, ut non niſi a ſublimioris Matheſeos cognitione exſpectanda ſit. Sequitur Præfatio Autoris Angli ſat longa, quæ de origine munimentorum recentiorum, eorumque variis emendationibus & uſibus, de optimis artis muniendi autoribus, de inventione rei tormentariæ, de inventis Autorum circa motum globorum, agit, & inprimis oſtendit, quantos errores ob neglectam aeris reſiſtentiam admiſerint; plurimasque ſolidas atque utiliſſimas obſervationes continet.

Tractatus ipſe in *duo Capita* diſtinguitur, quorum *primum* de vi pulveris pyrii, *alterum* de motu globi in aere, agit. In *primo Capite*, *Prop. I* & *II*, indubiis experimentis evincit Autor, ex pulvere pyrio ope inflammationis produci materiam ſubtilem, elaſticam, permanentem, atque generatim ita comparatam, ut omnibus proprietatibus aeris gaudeat, adeoque haud dubie pro ipſo aere haberi poſſit. Cum igitur omnis vis pulveris pyrii a ſubitanea expanſione iſtius materiæ elaſticæ oriatur; in *Prop. III* & *IV* tam quantitas ipſius, quam leges elaſticitatis, accurate examinantur. Elaſticitates quidem inveniuntur ceteris paribus denſitatibus proportionales, (quod tamen non niſi in compreſſione haud adeo magna exacte locum habere monet Cel. *Eulerus*, creſcentibus elaſticitatibus in majori ratione, quam denſitatibus,) ipſa vero quantitas materiæ elaſticæ tanta, ut, ſi in eandem denſitatem cum aere communi expanſa ſit, occupet ſpatium circiter 244 vicibus majus ſpatio pulveris, in quo contenta fuit, ejusque pondus ſit $\frac{3}{10}$ ponderis pulveris æquale. Quamvis itaque elaſticitas iſtius materiæ, in eodem ſpatio cum pulvere incluſæ, ſit circiter 244 vicibus major elaſticitate aeris; hæc tamen elaſticitas propter inſignem caloris gradum, quem facta inflammatione recipit, admodum augetur. In hoc augmentum inquirit Autor *Prop. V* & *VI.* Inſtitutis nimirum cum aere communi

 experi-

experimentis, invenit, elaſticitatem ejus, ad calorem ejusdem gradus cum ferro candente redacti, fere quadruplo majorem fieri, quam eſt in ſtatu naturali. Cum igitur materia illa ejusdem ſit naturæ cum aere; ſequitur, elaſticitatem ejus in ipſo inflammationis momento circiter 1000 vicibus majorem fieri elaſticitate aeris naturalis, ſeu preſſione atmosphæræ; quam tamen multo majorem eſſe poſſe, ex monito Cel. *Euleri* jam allato patet. Hiſce principiis præmiſſis, aggreditur Autor determinationem motus globi, ex cognita vi pulveris reſultantis, & primo *Prop. VII* ex datis tormenti longitudine & diametro, quantitate pulveris, & elaſticitate materiæ incluſæ in primo inflammationis momento, invenire docet celeritatem, quacum globus e tormento propellitur. Hoc Problema analyticis expreſſionibus ſolutum dedit Cel. *Eulerus*, ſimulque varias circumſtantias, ab Autore neglectas, accuratius conſideravit, quibus ſolutio ejus paulum immutatur; qualia ſunt reactio & reſiſtentia aeris, a globo propulſi, frictio globi contra interiorem tormenti ſuperficiem, egreſſus materiæ elaſticæ inter globum & ſuperficiem iſtam, diverſa celeritas particularum hujus materiæ, earumque mutua reactio; maxime autem inflammatio pulveris ſucceſſiva, quam etſi Autor in ſolutione ſua tanquam momentaneam ſuppoſuerit, talemque re vera exiſtere evincere voluerit, oſtendit tamen Cel. *Eulerus* tam ratiociniis, quam experimentis, Petropoli inſtitutis, tempus, quo pulvis ſucceſſive incenditur, nequaquam negligendum eſſe; ex quibus omnibus ſimul concludit, vim elaſticam pulveris primo inflammationis momento pluribus, quam 1000, vicibus, imo forſitan ſecundum Cel. *Dan. Bernoullium* in *Hydrodynamica Sect. X*, 10000 vicibus, majorem eſſe preſſione atmosphæræ. Ut vero ſolutionem præcedentem etiam cum experientia congruere oſtendat Autor, deſcribit *Prop. VIII* inſtrumentum, cujus ope experiundo determinari poteſt celeritas globi in data a ſclopeto diſtantia. Conſtat illud ex pendulo ligneo, ab una parte lamina ferrea valida munito, fulcro firmo innitente, intra quod libere oſcillari poſſit, cujusque elevatio determinatur longitudine lori, ei affixi, & per retinaculum

tinaculum transeuntis, atque intra illud mobilis. Quodsi enim globus dati ponderis ex sclopeto contra partem ejus inferiorem ligneam explodatur, & mensuretur longitudo lori, ex retinaculo extracti, dabitur exinde elevatio penduli, seu angulus, quo facta collisione extra verticalem dimotum est, atque ex hoc porro per principia mechanica invenietur celeritas, quacum globus contra illud irruit. Hanc ipsam inveniendi methodum, ab Autore absque demonstratione ostensam, adhibita Analysi perspicue exposuit Cel. *Eulerus*. Quærantur enim primo centra gravitatis & oscillationis penduli, ex quibus invenietur pondus, in ipso collisionis puncto substituendum, tale, ut a reliqua totius penduli massa possit abstrahi; quo facto, per regulas collisionis corporum non elasticorum, ex dato adscensu penduli, seu velocitate ejus in momento collisionis, invenietur ipsius globi celeritas. Hac occasione etiam *Eulerus* errorem quendam, ab Autore in motu penduli determinando commissum, emendavit, simulque aliam circumstantiam, ab eo neglectam, resistentiam nempe aeris, consideravit, qua fit, ut celeritas globi paulo major prodeat. Descripta igitur hujus instrumenti constructione & usu, enumerat Autor sequenti *Prop. IX* experimenta, cum eo instituta, tabulasque exhibet, quibus adscensus penduli pro variis tam ponderibus globi, & pulveris, quam sclopeti longitudinibus, cum theoria comparatur, atque aberrationes non nisi perexiguæ deprehenduntur. In adjectis vero Annotationibus Cel. *Eulerus* hæc experimenta paulo accuratius examinat, & tam in ipsa (ut jam monuimus) theoria, quam in ejus ad experimenta applicatione, admissos errores, multo majorem aberrationem producturos, ostendit, nisi hi cum aliis erroribus, in *Prop. VII* allatis, se mutuo compensarent; simul etiam de usu hujus doctrinæ ad inveniendam tormentorum firmitatem vi pulveris sustinendæ necessariam, & de figura cameræ tormenti, cui pulvis immittitur, egregia quædam affert. Hisce principiis primariis ad determinandam globi velocitatem excussis, pergit Autor ad considerationem variarum circumstantiarum, ad quas in perficienda hac theoria necessario attendendum est. In *Prop. X* disquirit, quidnam

diversus atmosphæræ status ad variandam pulveris vim conferre possit, ibique ostendit, humiditatem aeris vim pulveris, eam in se recipientis, permultum imminuere, ita quidem, ut globus, tempestate sicca per 1700 pedes 1$''$ do propulsus, eadem quantitate pulveris, sed tempestate humida tantum per 1200 pedes, prolatus sit. In *Prop. XI* consideratur, quanta velocitate ipsa flamma in tormento moveatur, si nec globus, nec aliud impedimentum externum, ipsi applicetur. Nimirum celeritas globi non a sola vi materiæ inflammatæ elastica, sed insuper ab ipsa flammæ insequentis velocitate, pendet, quod facile exinde potest colligi, quod, quantacunque supponatur vis illa, celeritas globi tamen nunquam major esse possit ea, qua movetur flamma insequens. Hanc igitur ex theoria determinari posse, desperans Autor, ex experimentis ope machinæ supra descriptæ elicere conatur, eamque invenit tantam, ut flamma motu libero tempore 1$''$ di 7000 pedes describere possit. Ista vero altius repetiit *Eulerus* in annotationibus, atque ex principiis motus fluidorum determinavit velocitatem flammæ tantum circiter 3200 pedibus 1$''$ do æqualem, considerata simul aeris resistentia, adeoque etiam velocitatem globi multo minorem, quam ex Autoris experimentis prodierat; quæ omnia arguunt vim pulveris multo majorem, quam Autor invenit eam ex hypothesi, elasticitates densitatibus esse proportionales; quapropter *Eulerus* ex theoria sua aeris (in *Comment. Petrop. Tom. VII* tradita) rem aliter deduxit, atque tam vim pulveris flammæque celeritatem, quam motum globi inde consequentem, elicuit, simul etiam quantitatem pulveris, pro dato tormento requisitam, ut maxima inde globi velocitas prodeat, determinavit; denique duas circumstantias notabiles, inflammationem flammæ successivam, atque egressum materiæ elasticæ per lumen accensorium & inter superficiem tormenti internam & globum, in computum duxit, & quantitatem effectus, ex ipsis prodeuntis, quam proxime definivit, ita ut, consideratis his omnibus circumstantiis, tandem motus globi determinari possit. Sequens *Prop. XII* considerat casum, quo spatium admodum notabile inter pulverem & globum relinquitur, quoque

celeritas

celeritas globi a collisione materiæ elasticæ, continuo se expandentis, atque in singulis partibus diversa velocitate præditæ, pendet, quam igitur subtilissimam quæstionem tantum quam proxime resolvere licuit. Denique in *Prop. XIII* varia pulveris pyrii genera, eaque examinandi modus, ostenduntur, plurimæque observationes hanc in rem utilissimæ afferuntur.

Pergimus ad *Caput secundum*, quo motus globi, e tormento egressi, in aere, accuratius, quam unquam hactenus factum, consideratur. *Prima* igitur *Prop.* Autor generatim de legibus resistentiæ, quam corpora in fluidis mota experiuntur, disquirit. Considerat primo casum facillimum, si nempe fluidi partes ponantur a se invicem sejunctæ, nec in se mutuo agentes, quo itaque motus corporis ex sola doctrina de collisione corporum determinari potest. Cum vero casus ille in rerum natura locum habere nequeat, sed fluida omnia constent partibus, sibi invicem adjacentibus, ac in se agentibus; patet, huic resistentiæ longe aliam ex motu partium istarum pendentem accedere. Offerunt autem hic sese duo casus, probe a se invicem distinguendi. Vel enim corpus movetur in fluido, cujus partes sibi invicem apprimuntur, idque celeritate minori, quam est ea, qua partes hæ in spatium vacuum, a corpore relictum, irruere conantur; hoc ergo casu clarum est, æquilibrium restitui a partibus, hoc spatium implentibus, partemque corporis posteriorem continuo urgentibus, ideoque resistentiam corporis multo minorem fieri; vel contra corpus movetur tanta celeritate, ut partes fluidi vacuum, a corpore relictum, haud statim implere possint, unde a pressione partium harum contra anteriorem ejus superficiem multo major oritur resistentia; ex quibus patet, quam notabilis sit differentia inter resistentiam corporum, vel tarde, vel celeriter, motorum, quantoque errore ea in consideratione motus globorum in aere neglecta fit. Hæc omnia ulterius prosecutus est Cel. *Eulerus*, ostenditque primo, omnem mutationem in motu corporum, ac in specie resistentiam, quam in fluidis patiuntur, ex vi ipsorum inertiæ proficisci; dein considerat casum simplicissimum de fluido, cujus partes a se invicem separatæ exstant, posito fluido vel elastico,

vel

vel non elaſtico, & ſuperficie corporis quavis; inprimis vero de reſiſtentia aeris diſquirit, & ea quidem duplici, altera ex alliſione corporis ad partes aeris, altera ex diverſa preſſione partium aeris, corpus ambientium, oriunda, quæ omnia ſubtiliſſimæ motus fluidorum theoriæ haud parvam lucem accendunt. In *Prop. II* Autor in reſiſtentiam aeris, experimentorum, per machinam, ſupra deſcriptam, inſtitutorum, ope, inquirit, & oſtendit, reſiſtentiam pro motibus celerrimis quam maxime aberrare a theoria pro motibus tardioribus, qua reſiſtentia quadratis celeritatum proportionalis ponitur, ita quidem, ut, poſita celeritate globi 1700 pedum 1″do, reſiſtentia deprehendatur circiter triplo major ea, quæ juxta theoriam hanc prodire debuiſſet. Hæc tamen omnia neutiquam impediunt, quo minus theoria iſta in motibus tardioribus ſatis exacte locum habeat, prout ex comparatione ipſius cum experimentis accuratiſſimis, circa lapſum corporum gravium inſtitutis, *Eulerus* demonſtrat. In *Prop. III* exhibetur regula, qua ex data reſiſtentia pro velocitate parva, de qua per theoriam ſatis conſtat, aliaque pro velocitate maxima, (quam 1700 pedibus 1″do non majorem pro globis ponit Autor,) per experientiam cognita, inveniri poterit reſiſtentia pro gradu quovis velocitatis intermedio quam proxime, quamque ideo methodo interpolandi tantum niti, facile patet. In *Prop. IV* Autor theoriam ſuam, in *Cap. 1* pro globis minoribus ſclopetorum traditam, & experimentis penduli confirmatam, applicat ad globos majores tormentorum, atque e. g. celeritatem globi 24 ℔, ex tormento 10 pedum, quantitate pulveris = 16 ℔ propulſi, ponit 1650 pedum 1″do, eandem vero pro quantitate pulveris = 12 ℔ tantum 1490 pedum eodem tempore. Hæc omnia latius expoſuit, adhibita methodo analytica, *Capite* præcedente tradita, *Eulerus*, addiditque tabulam, qua pro omnibus tormentorum generibus, & pro quantitate pulveris æquali $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$, vel toti ponderi globi, quam proxime reperiri poteſt celeritas globi primo momento; ex qua patet, poſita eadem ratione pulveris ad pondus globi, globum eo minori velocitate propelli, quo majus eſt tormentum, quod paradoxum videri

videri posset, nisi resistentia aeris non tam e quantitate ipsius absoluta, quam potius ex relatione ad pondus globi, dijudicanda esset, quo fit, ut globus tormenti majoris minori quidem velocitate moveatur, sed contra minorem resistentiam respective experiatur, ideoque multo longius propellatur. Hanc tabulam, considerato spatio inter superficiem tormenti & globum, emendatiorem & ampliorem reddidit, simulque, quid longitudo tormenti ad augendam minuendamve globi celeritatem faciat, disquisivit, tabulamque exhibuit, qua pro data celeritate globi inveniri potest expeditissima cum tormenti longitudo, tum pulveris quantitas, ad imprimendum globo tantum celeritatis gradum. Porro de firmitate tormenti in quovis loco requisita ad pressionem pulveris sustinendam egit; denique quæstionem de invenienda quantitate pulveris, qua ex dato tormento globus maxima cum celeritate propelli possit, resolvit, & hanc quantitatem pro longitudine tormenti a 2 usque ad 60 diam. globi tabula repræsentavit. In *Prop. V* Autor ostendit ipsam quantitatem resistentiæ, quam globi in aere experiuntur, eamque tantam esse demonstrat, ut globus 24 ℔, quantitate pulveris 16 ℔ explosus, atque inde celeritatem 1650 pedum 1″do acquirens, patiatur ab aere resistentiam ad minimum 23 (quin imo fere ultra 25) vicibus majorem pondere ipsius globi; ex quo nunc abunde patet, quam insigni cum errore hæcce resistentia respectu ponderis globi pro nihilo reputetur. Pergit Autor ad considerationem viæ, quam globus, posita aeris resistentia, describere debet, antea autem, ut melius aberratio ejus a sententia communi de motu globi in Parabola pateat, præcipuas motus parabolici proprietates enarrat; quas ex primis motus principiis perspicue & concinne eruit, & analyticis expressionibus complexus est, *Eulerus*. His positis, in sequenti *Prop. VI* per experimenta plurima Autor ostendit, motum globi in aere aberrare mirum quantum a motu in Parabola, nisi celeritas ejus sit perquam exigua. Dabimus hujus rei exempla quædam, eo notabiliora, quo minus hæc resistentia aeris a plerisque in computum ducitur, & quo magis motus globorum in Parabola a scripto-

ribus artis balisticæ in vulgus notis pro vero atque indubio venditari solet. Globus diametri $\frac{3}{4}$ poll. ex sclopeto propulsus est ex calculo Autoris velocitate 1700 pedum 1''do, ex quo prodiret, posito motu parabolico, amplitudo jactus pro angulo 45° circiter 17 mill. Angl., quæ autem tantum $\frac{1}{2}$ mill. Angl. deprehensa est, unde vera amplitudo tantum $\frac{1}{34}$ est ejus, quam motus parabolicus requirit; quod eo minus mirum videri debet, quod resistentia aeris sit hoc casu 120 vicibus major pondere corporis. Dein globus 24 ℔ e tormento explosus acquirit velocitatem 1650 pedum 1'' do, unde in Parabola pro angulo 45° fieret amplitudo circiter 16 mill. Angl. quæ vero ab Autoribus inventa tantum est 3 mill. Angl. unde vix $\frac{1}{5}$ est ejus, quæ ex hypothesi communi prodit. Eodem modo globi alii, quorum amplitudines ex hypothesi parabolica prodire debuissent 1050, 566, 1400 pedum Anglic., dederunt tantum amplitudines 448, 320, 690, pedum respective. Quamvis autem Autor hoc modo ostenderit aberrationem motus veri globorum a motu parabolico; tamen eo non processit, ut ipsam Curvam, quam ex legibus resistentiæ aeris globus describere debet, definiret, sed hanc disquisitionem in aliud tempus reservavit. Quod cum hactenus executus non sit; defectum hunc supplere conatur *Eulerus* in Annotationibus. Primo considerat jactus horizontales, ibique tam deviationem globi ab horizontali, quam celeritatem pro quavis distantia, determinat. E. g. globus 24 ℔ celeritate 1500 pedum 1''do explosus in distantia 900 pedum aberrat ab horizontali $\frac{1}{2}$ gradu, globus diam. $5\frac{1}{2}$ poll. celeritate 1600 pedum propulsus in distantia 1000 pedum aberrat 27' 37'', ex quibus patet, in ejusmodi distantiis hanc deviationem in praxi vix considerari posse. Dein jactus verticales pertractat, & altitudinem, ad quam globus adscendit, velocitatem ejus in puncto quovis, tempusque totius jactus, definit. Ita e. g. globus diam. circiter $\frac{1}{2}$ ped. Anglic. verticaliter explosus in terram recidit tempore 34'', & adscendit ad altitudinem 4478 pedum Rhen. (cum in spatio vacuo ad 26014 pedes adscendisset,) tempusque adscensus invenitur $13\frac{3}{4}$'', descensus

ſcenſus 20'' circiter. Denique jactus horizonti obliquos conſiderat; quo vero caſu ob æquationes differentiales intricatiſſimas, quæ haud aliter, quam pluribus approximationibus, reſolvi poſſunt, vix ac ne vix quidem certi quidpiam elici poteſt. In *Prop. VII* Autor mentionem facit ſingularis circumſtantiæ, in motu globorum obviæ, qua fiat, ut non ſolum in directione verticali deorſum trahantur, ſed etiam extra ipſum planum verticale verſus dextram ſiniſtramve declinent; quam vero non ex motu globi rotatorio circa axem, ſed tantum ex figura ejus non perfecte ſphærica, oriri, Cel. *Eulerus* perſpicue demonſtrat. Denique in *Prop. VIII* determinatur effectus percuſſionis, quem globi in corpora ſolida, in quæ impelluntur, edunt. Quippe, cum globus, in corpus non elaſticum intrans, reſiſtentiam patiatur conſtantem a firmitate particularum, poterit motus ejus haud aliter conſiderari, quam corporis contra directionem gravium adſcendentis; ex quo elicitur, profunditates, quibus globi in corpora firma intrant, eſſe in ratione compoſita ex directa ſimplici ponderum globorum, & duplicata velocitatum, nec non reciproca duplicata diametrorum, & ſimplici firmitatis corporum; quod inſtitutis circa lignum experimentis Autor confirmat, atque unde ſimili modo experiundo firmitates aliorum corporum, ideoque effectus percuſſionis in iis, determinari poſſent.

Ceterum ex iis, quæ attulimus, patet, quam multa nova, & a nemine hactenus excuſſa, in hoc Tractatu reperiantur, quæ, ut generatim Mechanicam, præſertim haud adeo excultam theoriam motus fluidorum, atque reſiſtentiæ corporum, in fluidis motorum, egregie illuſtrant atque promovent; ita inprimis rei tormentariæ novam lucem accendunt, tam ob præcipua ejus capita, hactenus fere neglecta, hic expoſita, quam etiam propter permultas obſervationes ſolidas, hinc inde interſperſas, quas exponere, per inſtituti noſtri rationem non licuit, quæque iis etiam, quibus omnia, ad theoriam ſpectantia adire non datur, ſubſidia in praxi utiliſſima afferre poſſunt. Fatendum eſt quidem, in theoria ſæpius approximationes plures adhibitas eſſe, quæ conjunctim ſumtæ aberrationes quasdam notabiles producere poſſent, ſed cuivis, ea

propius inſpicienti, patebit, rei naturam id aliter non permittere, quin potius, rem, tot difficultatibus, tot circumſtantiis perplexis, involutam, extricaſſe, atque plurima ad tantum perſpicuitatis gradum perduxiſſe, id ipſum inſignem laudem mereatur. Hoc tantum inprimis optamus, ut ii, quibus hujus ſcientiæ perfectio curæ cordique eſt, inſtitutis pluribus cum cura experimentis, qualia exequendi ſatis expedita hic via aperta eſt, rem eo deducant, ut ex eorum cum præſenti theoria comparatione hæc ipſa magis emendari, ejusque uſus expeditior reddi, poſſit.

DAN. WILHELMI TRILLERI, PHILOS. & Medic. Doct. Archiatri Naſſav. Obſervationum criticarum in varios Græcos & Latinos Autores Libri IV.

Francofurti ad Mœnum, apud Franc. Varrentrapp, 1742, 8. Alph. 1 plag. 16.

EJUSDEM HESYCHIANARUM EMENDATIONUM Specimen novum, ſive Appendix Obſervationum criticarum ad Virum Summe Reverendum atque Celeberrimum JOANNEM ALBERTI, Lexici Heſychiani editorem & reſtitutorem digniſſimum, Theologum atque Philologum apud Batavos præſtantiſſimum.

Francofurti ad Mœnum, apud eundem, 1742, 8. Plag. 3.

Ea eſt doctrina Cel. *Trilleri* noſtri, ea literarum interiorum peritia, ea judicandi & conjectandi felicitas, diverſis, iisque elimatiſſimis, lucubrationibus comprobata, ut non vulgare quid ab eo exſpectari poſſe videatur. Has virtutes Obſervationibus, quas in præſentia manibus noſtris verſamus, ita teſtatas fecit, ut haud exigua acceſſio gloriæ, quam ſibi jamdum in hoc literarum genere conciliavit, ei accedat, & orbem lite-

literatum ipſe ſibi de novo obſtringat. Ingreſſus opuſculum hoc, (de diverſis enim Græcis & Latinis Autoribus optime meretur,) videaris tibi in amœniſſimo viridario, pulcherrimis floribus ubique ornato & diſtincto, verſari, ut, quo oculos flectas, quosque præ aliis decerpas, in ambiguo hæreas. Faciemus noſtra induſtria, ut obſervationes, quæ præ aliis notatu dignæ ſunt viſæ, in arctum compulſæ, Lectoris noſtri judicio exhibeantur.

In Præfatione docet Autor, literarum elegantiorum ſtudium cum virtute ac moderatione conjungendum eſſe, quam ipſe Vir egregius, ut verbis dilaudat, ita ipſo opere ſectatur. Non ſecat, non urit pro lubitu, non in alios, a ſententia ſua alienos, quod multis Criticis eſt ſolenne, debacchatur, non illis cum imperio ſuas hariolationes obtrudit. Sed agite, in ipſum elegantiſſimum hoc opus, variis, iisque eruditiſſimis, obſervationibus diſtinctum, nos immittamus. In *Vopiſci Aureliano Cap. 36* pro *timore* legi vult *tumore*, quæ vox apud probæ notæ ſcriptores ſæpe *iram* & *indignationem* ſignificet. In locum Pag. 4.
παντοραίκτας, quod nomen de Cynicis adhibet *Julianus* Imp. *Orat. VI fol. 369*, reponi vult *παντορέκτας*, *omnia appetentes*, ab ὀρέγεσθαι. *Æl. Lampridius* in *Antonino Elagabalo* 5, 6.
verbis illis: *Cum eadem terra & venena ferat, & frumentum, atque alia ſalutaria, alia contraria,* reſpicere videtur ad illa *Homeri Odyſſ. IV, 230:*

Πλεῖςα φέρει ζείδωρος ἄρερα

Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Ariſtæneti verba *Ep. 1 Lib. I:* Σὺ δὲ ὀφθεῖσα φλέγεις, 11-13.
καὶ ἐκ ἔσα τιτρώσκεις, mendoſa jamdum viſa ſunt *Mercero.* Noſter pro ἐκ ἔσα reponit: καὶ ἀκτῖσι τιτρώσκεις. Sed forte cuidam facilior cenſeatur emendatio Cl. *de Pauw*, qui legit: καὶ ἐκ ἧσσον τιτρώσκεις. Lectionem *Dio-* 19.
genis Lib. I ſegm. 59: Θέσπιν ἐκώλυσε τραγῳδίας ἄγειν, ſolicitaverat *Caſaubonus*, &, qui ei pollicem preſſerat, *Menagius*, pro ἄγειν, ᾄδειν legentes. Noſter, nullum mendum loco ineſſe, ex *Horatio*, & quidem rectiſſime, quantum nos judicare poſſumus, oſtendit. *Athenæus* affert locum *Menandri:* ἐπιθυμή- 23, 24.
σας τῷ βορέᾳ ἥδιον ὀψάριον, ἐδὲν λαβὼν, ἕψησω φακὴν,

cum

cum cuperem, borea flante, suavius obsonium, nihil nactus eli-
xabo lentem. Trillerus, rejecta emendatione *Casauboni* ac alio-
rum, legendum censet: ἐπιθυμήσας τῇ βοϱᾷ ἥδιον ὀψάϱιον, id est,
Pag. 28, *cum desiderarem ego esu suave & jucundum obsonium.* Verba
29. *Ennii, ædes phagitica,* nullius sunt sensus. Substituit igitur *ad-*
dephagia, vel *addephagica.* Ἀδδηφαγία enim, vel ἀδδηφαγι-
κὰ, vel ἀδηφαγιὰ, interprete *Hesychio* ac aliis, notat *gulosi-*
tatem, sive *voracitatem*, *modum tenere nesciam, & gulæ lu-*
xuriantis furorem. Nisi quis legi malit *hedypathia*, aut *hedy-*
pathica, quo titulo librum insignitum scripsit *Archestratus*,
31, 32. Poeta luxuriosissimus. *Isidorus* in Glossis habet *Dusius dæmon;*
quem locum tentarunt *Reinesius* & *Bodinus*, sed minus felici-
ter. Noster retinere vult *Dusius*, aut *Dasus, dæmon*, ex Græco
δασὺς, *hirsutus*, *villosus*, quales nonnulli dæmones dicuntur
35-37. Ebræis שעירים. Emendationem *Acidalii*, in *Curtii Lib. V*
Cap. 12, pro *velut a rege*, legentis, *velut a tergo*, longe
præferendam esse judicat illi *Modii*, *velut a rogo*, quam pariter
approbat *Gronovius Obs. Lib. II Cap. 12 pag. 307;* arbitratur ta-
men, commode etiam legi posse, *vultu irriguo*, vel *riguo*,
47-51. intueretur. *Michaelis Apostolii* locus *Cent. XIX*, *99:* ὑπηνέ-
μια ὀνείϱατα καὶ ἐπαινῶν σκιαὶ, *ventosa somnia & laudum um-*
bræ, feliciter ex *Luciano T. I pag. 589* edit. *Grævianæ* re-
stituitur, ubi hæc leguntur: πάντα ἐκεῖνα ὑπηνέμια ὀνείϱατα
καὶ ἐπῶν σκιαὶ, *omnia illa subventanea somnia & verborum*
51, 52. *umbræ.* Locus *Ciceronis de Nat. Deor. Lib. III Cap. 35*, ubi sermo
est de *Dionysio* patre, Siciliæ tyranno, in quo habentur ver-
ba, *in tympanidis rogum*, pro insanabili fere adhuc est reputa-
tus, qui ita refingitur: *vita impunitus, in rogum est illatus.*
Vox *impunitus Ciceroni* est usitata, & convenit lectio inten-
tioni ipsius. Discutiendum quippe sibi sumserat hoc, cur, si
datur providentia, bonis in hac vita male, malis contra bene,
62-70. fit. Tangit locos aliquot ex *Phile de proprietate animalium*,
a Doctiss. *Pauw* in postrema editione sollicitatos, quos vel sanos
esse ostendit, vel alia quadam via vulnera illorum obliganda es-
102-106. se demonstrat. *Antiphronis* loco *Lib. II Ep. IV pag. 266*, in
quo nominantur ἄγϱια φύλλα ἀνθϱώπων, & in quo emen-
dando

dando jamdum *la Crozius* & *Berglerus* occupati fuerunt, ita medetur: *ἄγρια φύλλα τῶν ἀνθερίκων, agrestia folia Antheria*, sive *Asphodeli*. Ἀνθερικὸς enim & caulis & ipsa sæpius herba est *Asphodeli*. Hic *anthericus*, sive *asphodelus*, sacris faciundis olim destinabatur, quod ex *Luciano*, illiusque explanatore, speciatim *Homero Odyss.* Ω, 13, ac inde *Luciano de Luctu pag.* 301, probat. Defunctorum tumuli ipso illo conserebantur,& *Proserpinæ* imagines eodem coronabantur,quod te- 106-111.
statur *Suidas*, & alii. *Quintilianus Instit. Orat. Lib. VIII Cap.* 2 *pag.* 364 hæc habet: *sicut in his, quæ homonyma dicuntur, ut, Taurus -- an radix arboris.* Illud *radix* homonymum tauri minus esse posse, quisque intelligit. Igitur sanare locum tentarunt viri eruditi, in quorum tamen emendatione non acquiescit Vir egregius. Quare legit *radius amoris*, vel *ardoris*. In *Justini Martyris Apol. II* hæc 151-156.
occurrunt verba: ἔστι δὲ ἡμῶν -- εἰ δὲ μὴ, κἂν σωταδείοις, καὶ φιλαινιδείοις, καὶ ὀρχηστικοῖς, καὶ ἐπικουρείοις κ. τ. λ. in quibus quoniam illud ὀρχηστικοῖς cum antecedentibus & consequentibus non bene consistere potest, Ἀρχεστρατικοῖς, vel Ἀρχεστρατείοις, reponit. Fuit autem *Archestratus* lascivus & impudicus, omnisque luxuriæ magister, qualis nobis describitur ab *Athenæo Lib. VIII Cap.* 3 *pag.* 335. Pro ποιητικοῖς legi contendit γοητικοῖς, quam vocem *Hesychius* interpretatur per ἀπατηλὸν, μαγικὸν, id est, *quod seducit, allicit, & fascinat*, nisi quis vocem ποιεῖν eo sensu capiat, ut rei venereæ exercitium exprimat. Locum *Æliani H. V. Lib. XIII Cap.* 11 157-164.
pag. 848: κακοὶ μνηστῆρες σὺν ὕβρει καὶ ἄντρῳ τὰ ἕδνα τῶν γάμων προεκτελοῦντες, in mendo cubare, omnes eruditiores censuerunt, nescientes, quid illud ἄντρῳ sibi velit. Post aliorum igitur curas locum aggressus Autor, voci ἄντρῳ supponit ἀράδῳ, hoc sensu: σὺν ὕβρει καὶ ἀράδῳ: notat enim *tumultum, strepitum*; vel etiam emendari hunc in modum putat: σὺν ὕβρει καὶ ἐν θρόῳ, vel ἅμα θρόῳ, *cum contumelia, & in*, vel *cum, tumultu, clamore, & strepitu*. Locum *Laertii Lib.* 169-172.
IX segm. 84 in *Pyrrhon.*: καὶ τὸ ἡμέτερον χρῶμα ἀλλοῖον ὑπὸ τῇ μεσημβρίᾳ φαίνεται, καὶ ὁ ἥλιος, quem *Mericus Casaubonus* pro depravatissimo habet, levi additione ita refingit:

καὶ

καὶ τὸ ἡμέτερον χρῶμα ἀλλοῖον ὑπὸ τῇ μεσημβρίᾳ φαίνεται, ὡς καὶ ὁ ἥλιος, hoc est, *& noster color diversus sub meridiem apparet, quem ad modum etiam ipse sol.* Habere autem solem
alium colorem in ortu, alium in meridie, alium denique in occasu,
Pag. 188, experientia constat. Apud *Ælianum de Nat. anim. Lib. II Cap.*
189. *26* hæc occurrunt: *ἐπεὶ αὐτῷ πῦρ τὸ ἐράνιον ἡ τῦ γένες ἀδέκαςος τε καὶ ἄπρακτος ἀληθῶς ἐγγραφή ἐςιν.* Vocem *ἄπρακτος* jamdum corruptionis insimulaverat Cl. *Pauw* in Notis ad *Philen pag. 12*, quem ita legendum esse conjectaverat: *πρακτικὸς ἀληθῶς ἐγγραφεὺσ*, vel *ἀτάρακτος ἀληθῶς ἐγγραφεὺς*, vel denique *ἄπρακτος ἀληθῶς ἐγγραφή*. Sed, quoniam hæ suspiciones textum nimium mutant, longius præterea sunt petitæ, ita lectionem constituit *Trillerus* noster: *ἀδέκαςος καὶ ἀπλάκητος*, vel *ἀπλάκητος ἀληθᾶς ἐγγραφὴ*, ut sic indicetur, esse *argumentum & indicium incorruptum & vere sincerum & falli nescium.* Ἀπλάκητος enim, *ἀμπλάκητος*, vel *ἀμπλάκιος*, notat *non fallendum, peccare & errare nescium, nullis erroribus obnoxium, justum.* Quæ vox ubi per scribendi compendium *ἄπλακτος*, vel *ἄμπλακτος*, fuit exarata, facile inde
per errorem librarii, vel Criticorum importunam correctio-
231-235. nem, *ἄπρακτος* enasci potuit. Versum illum *Virgilianum Ecl. I, 60: Ante leves ergo pascentur in æthere cervi*, quoniam *ἀδύνατον* non æque appareat, cum *cervi* omnino in *æthere*, sive *aura*, pascantur, & absque æthere vitam trahere non possint, ita legit: *Ante leves ergo pascentur in æquore cervi. Æquor* autem pro *mari* passim sumi, est notissimum, &, le-
ctionem hanc cum sequentibus optime stare posse, declarat Au-
276-278. tor. In verbis *Phædri Fab. Lib. III Fab. 8*: *Tu* (filia) *faciem ut istam moribus vincas bonis*, illud *vincas* durum & minus appositum esse videtur. Quare levi mutatione legit: *Tu faciem ut istam moribus pingas bonis.* Sumitur autem vox *καταγράφειν* apud *Epictetum*, cujus verba *Stobæus Serm. V pag. 74* refert, & *pingere* apud scriptores Latinos, pro *ornare.* Qua occasione
de virtute, fœminarum præcipuo ornamento, quædam in me-
278-283. dium adducit, & ad *1 Tim. II, 9*, accommodat. Τερέβινθος, *πόλις* Ἰώβ, reperitur apud *Hesychium pag. 901.* Quoniam autem

autem nulla urbs *Jobi* hoc nomine est cognita, locus vero, vel oppidum, Palæstinæ a terebinthi arbore, sub qua *Jacobus* idola *Labanis* occultavit, nominatur, ita verba exhibet: Τερέβινθος πόλις Ἰακώβ. Locum *Æliani H. V. Lib.* Pag. 295, *XII Cap 57*, his conceptum verbis: Ἡ μὲν γὰρ ἐν Ὀγχηςῷ 296.
λίμνη φοβερὸν ἦχον ἀνέδωκε, καὶ συνεχῆ καὶ τὰ ὀρμήματα ἐώκει, corruptissimum, nec syntaxeos regulas servantem, nec sanum sensum fundentem, *Janus Rutgersius*, fultus loco *Diodori Siculi Lib. XVII:* τὴν ἐν Ὀγχηςῷ λίμνην μυκήματι παραπλήσιον φωνὴν ἀφιέναι, ita restituerat: τὰ ὀρμήματα ἐώκει, vel ταύρῳ μυκήματι ἐώκει. Conjectura hæc adeo felix est visa viris summis, ut eam communi consensione comprobarint, imo *Jac. Perizonius*, & post eum *Abrah. Gronovius*, in ipsum textum receperint. Monet tamen Nostêr, si ita legantur, verba reddi hiulca, nec cum antecedentibus cohærere. Igitur verba ita exhibet: ἡ μὲν γὰρ ἐν Ὀγχηςῷ λίμνη φοβερὸν ἦχον ἀνέδωκε καὶ συνεχῆ καὶ τὰ ὠρυώματα ἧκε. Ταύρῳ in emendatione *Rutgersiana* supervacuum ducit, quia μύκημα non boum solum mugitum, sed & reliquorum animalium terribilem, vel mugientem, sonum, designet, ὠρύωμα autem idem significet. Ἧκε, *emisit, extulit*, positum est pro ἀφῆκε, vel ἐπαφῆκε, quod, *Hesychio* interprete, respondet simplici ἧκε. *Senecæ Lib. III Cap. 18 Quæst. natural.* verba sunt de 299.311.
mullo morituro: ubi multum diuque laudatus est. Gronovius in ea est opinione, verba, *laudatus est*, bene se habere. Aliter videtur Nostro, qui, legendum esse, perfendit, *luctatus est*, quod tum ex ipsa vocis indole, quæ speciatim de morientibus sumitur, ac verbo Græco ἀγωνίζεσθαι respondet, tum ex contextu, accurate ostendit. In *Apuleji Apol. pag. 98* ad versum Co- 316,317.
mici cujusdam provocatur, qui tamen in vulgaris editionibus desideratur, unde viri quidam eruditi aliquem ex *Menandro*, vel *Philemone*, substituerunt; sed inventus ille tandem est in Codice Florentino, corruptus tamen admodum: ΠοαωΝ ΣπαΡΟΓΟΗΙ ΗΙCΙΟΝε ΗΙCΝΟΡεΙ, quem ita refingit: ΠοαωΝ ΕΠ' ΑΓΡΩι Η ΗΔΟΝΗ CΚΗΝΟΠΟΙΕΙ, h. e. Ποάων ἐπ' ἀγρῷ ἡ ἡδονὴ σκηνοποιεῖ, *in agro herbarum*, seu *herboso*, *voluptas*

Pag. 318- *luptas tabernaculum facit.* De *Calphurnia Trebellius Pollio* in
323. *de XXX Tyrannis Cap. XXX* habet: *Cujus statuam in templo Veneris adhuc videmus Argolicam; sed auratam.* Vocem *Argolicam* sanam non esse, quisque videt. *Salmasius* legit *acrolitham; Dairvallius argolitham.* Utriusque conjecturam examinat sagacissimus Criticus noster, nec locum tueri suum posse, accurate docet. Levi igitur mutatione legit *argillaceam*, sive *argillosam.* Statuas autem Deorum antiquitus ex *argilla* confectas, post auro obductas, fuisse, priscorum autoritate con-
323-334. firmat. Vocem *Phallonicroboli* apud *Jul. Capitolinum* in *Vit. Pertinacis Cap. 8* quidam pro conclamata, cui medela nulla parari queat, pronuntiarunt. Nostro, diversas emendandi vias circumspicienti, præ aliis placet *phialæ e vitro Beli.* Erat autem *Belus* fluvius Syriæ, vel Palæstinæ, qui arenas volutabat, ex quibus purissima olim ac præstantissima vitra conflabantur,
338-352. quod idoneis testimoniis firmatur. *Jul. Pollux Onom. Lib. II Cap. 4* hæc profert: Χυμὸς, δυσχερεῖς, ἀηδεῖς, γλυκεῖς, ἡδεῖς, εὐμενεῖς, ἐκλυσῶντας, h. e. *sapores molestos, insuaves, dulces, suaves, mites, & dissolutos.* Vocem ἐκλυσῶντας minus recte se habere, ex Criticorum familia plures judicant; quæ vero eidem vox subroganda, variant multum. Noster, legendum esse, conjectat, ἐκ δισσῶν ὄντας, *succos ex duplici sapore constantes.* Rationem hujus suæ divinationis dat ex ipso contextu. In proxime enim superioribus recensuerat sapores *simplices.* His igitur subjicit *compositos*, &, ubi vox ΕΚΔΙΣΣΩΝΤΑΣ majusculis literis fuit scripta, in ΕΚΛΥΣΩΝΤΑΣ
386-389. facile converti potuit. *Hesychius* ad vocem Ἀρδανίαι sub finem notat, οἱ πρὸς ἐμφανισμὸν ἐξιόντες. Mendum voci ἐμφανισμὸν subesse, subodorati sunt multi; *Trillerus* noster legi vult
393, 394. ἐπιφημισμὸς, *lamentatio, luctus, ejulatus. Athenæus Deipnos. Lib. XII Cap. 7 pag. 529 Sardanapalum* describit, μετὰ παλλακίδων ξαίνοντα πορφύραν, ἀναβάδην τε μετ' αὐτῶν καθήμενον τὰς ὀφρῦς, γυναικείαν δὲ στολὴν ἔχοντα, *cum pellicibus carminantem purpuram, ac cum illis sedentem pedibus porrectis, in altumque sublatis, supercilia, muliebrem vero stolam habentem.* Locum jam tractaverat *Casaubonus*, sed hujus conjectura

jectura non arridet Nostro. Loco igitur ὀφρῦς legit ὄφεις, *armillas muliebres, dracunculorum, sive serpentium, in speciem formatas*, quas describit *Hesychius*, alii. *Ælianus H. V. Lib. XII Cap. 41* de *Apelle*, in *Protogenis* tabulam mente atten- Pag. 410-413.
ta & defixa intuente, hæc commemorat: Ἀπολλῆς ἰδὼν, τὸ μὲν πρῶτον ἔστη ἄφωνος, ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ παραδόξῳ θέᾳ, εἶτα ἀπιδὼν ἔφη, κ. τ. λ. Illud ἀπιδὼν *Schefferus* mutaverat in ἀπιὼν, quem secutus *Jac. Perizonius.* Contra senserat *Kühnius. Trillerus* in ea est sententia, locum suum commode tueri posse, cum significet, *attente aliquid atque acute inspicere,* quem significatum ex aliorum probatorum scriptorum luculen- 447-450.
tis locis comprobat.

Hæc igitur sunt, quæ ex his *Observationum,* bonæ frugis plenarum, libris enotare fuit visum. In *Hesychii Lexicon* emendationes passim intersperserat. Jam vero Appendicis loco adjicit congeriem locorum aliquot corruptorum, quibus suspicionibus ac conjecturis suis medelam affert, ex quibus aliquas tantum speciminis loco afferemus. Verba, quæ leguntur *pag. 613* edit. *Schreveliana,* omnium depravatissima & deploratissima censentur. Illa hujus sunt tenoris: Λώτ. ἐτυμπανίσθησαν, ἐπρίσθησαν, ὕπερον, μεμαρὰς θυίσκη, ἐμφρε ωμένος, ἀντιστήκωσις, ἀσπάλαξ, ἄσβεστος μειχαλίς. μῦς. τυφλὸς ὁ τὴν γῆν τρυπῶν. Quæ ita emendat: Λώτ, ὑπερῶν, ὅταν τὰ Γομόῤῥας, vel Γομόῤῥα, ἐτυμπανίσθησαν, ἐπρήσθησαν, ἐκ μέθης ἀφραινόμενος, vel ἔκφρων γενόμενος, ἀντιστήκωσις ἄσβεστος μειχαλὶς (aut μάχλης, sive μάχλος,) (Λώτ) ἀσπάλαξ, μῦς, τυφλὸς, ὁ τὴν γῆν τρυπῶν. *Lot, superstes adhuc, cum Gomorrhæ regio severe* puniretur, *& ultricibus flammis exureretur, ex temulentia demens factus, quam mox secuta retributionis,* vel *compensationis, pœna, nempe indelebile & inexpiabile adulterium. Lot autem secundum etymologiam idem est, ac talpa,* seu *mus cæcus, qui terram perfodit.* Ubi autem *Hesychius* vocem *Lot* interpretatur *talpam,* vult respexisse Ebraicam vocis originem לוט, *abscondit, operuit, occultavit,* unde לט, *absconsio,* item לטאה, *lacerta, stellio,* sive *salamandra,* ita dicta, quod terræ adhæreat, & latibula atque cavernas petat. *Pag. 646* legitur 23-26.

Μολοβόβαρ, *ὁ τοῦ Διὸς ἀστὴρ παρὰ Χαλδαίοις.* Locum corruptum esse, jamdum vidit *Sopingius*; quare suffecit Μολοχβαάλ. Noster legi vult Μολοχκόκαβ, quasi מלך כוכב a מלך, *Molech, rex, Jupiter,* & *supremus Deorum*, & כוכב, *stella, astrum*; vel, quod magis ipsi placere videtur, Μολοχόβαρ, vel Μολοχαβάρ. *Cabar* enim, *Cubar*, & *Chubar*, Arabibus idem esse ac *stellam Veneris luciferam*, seu *phosphorum*, accurate ostendit *Seldenus de Diis Syris Syntagm. II Cap. 4 pag. 285, Jos. Scaliger de emendat. temp. Lib. V pag. 530.*

LIBELLUS DE ELLIPSIBUS LATINIS, ad ductum Sanctii in Minerva, ejusque Commentatorum, Perizonii potissimum, politioris Latinitatis studiosorum usui faciliori accommodatus, & Praefatione dupliceque Indice instructus a JOANNE FRID. GRIMM, Gymnasii Isenacensis Conrectore.

Francofurti & Lipsiæ, impensis Mich. Gottl. Griesbachii, Bibliopolæ Isenacensis, 1743, 8.

Plag. 20.

Tria in eleganti hoc atque utili libro digna, quæ commemorentur, videntur, Præfatio, prodromus, ipsa tractatio. In Præfatione confirmatur, dari ellipses, sive grammaticas, sive logicas, easque esse observatu necessarias. Prius, quod & *Sanctius* subtilius tractat, si quis negare voluerit, is naturæ vocabulorum loquendique modorum plurimorum contrarius esset. Quodsi dantur omissiones, jejuna atque imperfecta sine studio illarum lingua foret, cujus plenior ac solidior cognitio decet eruditos. Prodromus agit tam de natura & regulis, quam de locis & fontibus, ellipsium. Ad illud pertinet quoque definitio, *ellipsin* esse *defectionem, sive omissionem, dictionis, genio linguæ convenientem.* Id autem genio linguæ convenire censetur, quod lectoris, linguæ quidem non imperiti, animo sese offert supplendum: dum vel conjunctionis ratio plenius docet; vel

vel alibi expreſſe legitur; vel ſtructura ſermonis; vel denique ſymbolum, ſeu imago, quod deſideratur, exhibet. Regulæ autem, tanquam omiſſionum characteres, habentur potiſſimum ſequentes: Nominativus ante verbum finitum ſæpe omittitur; idem ſtatuendum de accuſativo verbi infiniti, pronomen perſonale ſæpe reſpicientis; genitivus partitivorum eſt ellipticus, formatus a vocabulis *unus ex numero* etc.; ſubſtantivum, per appoſitionem alteri ſubſtantivo aptandum, omittitur ante genitivum nominis proprii; ſubſtantivum, præpoſitioni debitum, omittitur; omittitur itidem accuſativus poſt verbum finitum activum; omittitur ſubſtantivum, adjectivo aptandum, ſequente genitivo; adjectivum, pronomen, & participium, abſolute poſitum, ſubſtantivum reſpicit, ex contextu, vel re nata, ſupplendum; verba occurrunt, quæ nomen, & nomina, quæ verbum, reſpiciunt, ſenſu cognatum; non unum, ſed plura interdum verba, atque integrum orationis membrum, ſeu propoſitio, eſt repetenda; quinque reliquas ut taceamus. Quemadmodum igitur, ubi characterum ejusmodi nullus apparet, ellipſis non eſt; ſic etiam hujus figuræ nomine indignum eſt, quicquid probatæ latinitatis Autoribus non eſt probatum. Nec agitur hic de occultis in oratione, quæ olim quidem perſpicua, quorum autem hodie perveſtigatio caret ſucceſſu. Iſtiusmodi ignorantiæ minime turpis tot habentur exempla, quot in Comicorum ſcenis perſonæ prodeunt. Quis enim ſapientes iſtos auditores ſuos incertos & indoctos reliquiſſe credat, cum vel hodie videas, quibus iſta commode applicentur? Sic &, certos homines Autoribus illis occaſionem dicendi dediſſe, creditur. Itaque æqualium affectus, quia, quæ volebant, non audebant dicere, tecto nomine eluſerunt. Inter fontes omiſſionum refert doctiſſimus Autor noſter primo brevitatis ſtudium, *Horatio* quondam laudatum, non ſolum ad vitandam κακοφωνίαν, ſed & ut tempori parcatur. Ut autem, hunc fontem de laconico quorundam dicendi genere accipi, non vult, ita nec Aſiaticum ſermonem cupit impugnatum. Non enim, ex ipſius opinione, elliptice ſemper loquitur, qui Laconice, nec Aſiatici ellipſes ubique negligunt. Alterum illi fontem

metrum

metrum poeticum præbet, unde & apud Poetas ellipses frequentissimæ exstent. Non paucæ porro tribuendæ sunt affectuum vehementiæ, qua supprimuntur modo, modo cumulantur sua sponte, partes orationis. Interdum nec minus, quæ est prudentia oratoris, signum modo sermonis edunt, vel aliqua parte propositionis, vel sibilo duntaxat, paucis multa in memoriam revocando, ubi, rem clarius exponere, minus consultum erat. Lapsus tandem memoriæ sequitur, quem, qui imbecillitate hujus facultatis laborant, non soli experiuntur, etiam tenaciori præditi, quorum mens, dum rerum seriei intenta est, verborum compagem obliviscitur. Nos, nihil his immorantes, tractationem ipsam tangamus. In *duas* hæc *Partes* dispescitur. *Altera* de ellipsibus grammaticis agit, de logicis *altera*. Illa *tribus* constat *Capitibus*, prout nomina, vel verba, vel particulæ, desunt; hæc habet quatuor, cum vel subjectum, vel prædicatum, vel objectum, vel propositiones, omittantur. Ad primum pertinent formulæ: oderint, dum metuant; sero sapiunt; ferendum ac sperandum; aut miles, aut monachus, aut mendicus; procul a Jove, procul a fulmine; de plano & simplici; aliis inserviendo consumor; semper idem; dum spiro, spero; vires acquirit eundo; abiit, excessit, evasit, erupit; tolluntur in altum, ut lapsu graviore ruant; spectatum veniunt, veniunt, spectentur ut ipsæ; veni, vidi, vici; non ita complebant Ephyreæ Laidos ædes; etc. Ad alterum referuntur: fulgur ex pelvi; sus Minervam; asinus ad lyram; hinc illæ lachrymæ; mali corvi, malum ovum; unus pro multis; multorum manus, paucorum consilia; aut mors, aut vita decora; post nubila Phœbus! ne sutor ultra crepidam; sapienti sat; ne *Hercules* adversus duos; lucri bonus odor ex re qualibet; figulus figulum; ad corvos; ex ungue leonem; solus cum sola; pacem cum hominibus, cum vitiis bellum. Ad tertium caput spectare putantur *Nepos* in *Att. XVIII, 4: Pari modo Marcelli Claudii de Marcellorum*, id est, *Marcelli Claudii* familiam enumeravit de *Marcellorum* origine; *Apulejus: Hic ei summa cum voluptate visenti* (scil. regiam domum) *offert sese uxor*; item *Curtius IV, 1, 3, & 19, IV, 2, 1, Cicero ad Div. VII, 13.*

Postre-

Postremo denique capiti subjunguntur exempla: plus ultra; sursum corda; ad astra, ad rastra; in nomine Jesu; a capite ad calcem; ab ovo usque ad mala; ad lectum; sat cito, si sat bene; candore & amore; quantum satis; bono cum Deo; ne quid nimis; ad calendas Græcas; ne γρῦ quidem; pedetentim, paulatim; quod tibi, hoc alteri; non acerba, sed blanda; prope ad summum, prope ad exitum; non mihi, sed populo; non quam diu, sed quam bene; pauca cum aliis, tecum multa; consilio & industria; amore & timore; ut reliqua taceamus, plura enim huc referri symbola poterunt. Ideo nec interpretationem ac supplementum addere voluimus, quippe quæ partim per se patent, partim ambiguitate laborant, partim & pro re nata, proque contextu, possunt mutari ac variari. Id igitur solum sub finem monemus, duplicem adjectum esse Indicem, tam luculentum, quam utilem, alterum Autorum secundum loca, accuratius allegata, dictionum alterum ellipticarum.

MISCELLANEA GRONINGANA.
Tomus III.

Groningæ, apud Hajonem Spandaw, 1740 & 1742, 8.
Alph. 2 plag. 2.

Pergit Maxime Reverendus Academiæ Groninganæ Theologus, D. *Daniel Gerdesius*, exhibere orbi literato, ac potissimum theologico, doctissima *Miscellanea*. Hoc in *Tomo*, quatuor & ipso habenti *Fasciculos*, quæ insint meditationes, paucis docebimus. In *primo* scilicet exhibentur *pag. 1-12 F. A. Lampii Notæ exegeticæ ad Psalmum primum; pag. 12-23 Petri Zornii* Diss. *de Baptismo Judæi per arenam, ejusque caussis; pag. 24 - 42 H. Bruyningii* Observationes in *Jes. XXXVI, 16, & XLIV, 11; pag. 43 - 57 Henrici Antonidis van der Linden*, primi Theologi Archipalatini, *Epistola* ad Consulem Groninganum, *Mensonem Altingium;* in qua docet, se paratum esse reverti in Academiam Groninganam, in quam iterum evocatus erat; *pag. 60 - 64 Joannis Frobenii*, typographi, *Epistola ad Lutherum*, A. 1519 scripta; in qua narrat, se *Lutheri* librorum plurima exemplaria misisse in Galliam, Hispaniam,

niam, Italiam, Brabantiam, & Angliam, eaque ubique excipi applausu maximo. Illustravit eam Editor aliquot annotationibus. Ignoravit autem, hanc Epistolam jam exhibitam esse in *Lutheri Operum Latinorum* editione Jenensi *T. I f. 883 seq.* Sequitur *pag. 65 - 123* Continuatio *Spicilegii librorum rariorum.* Qua occasione multa de allatis libris proferuntur singularia, & *pag. 80 seq. Joannis a Lasco* libri, qui rari sunt omnes, ordine enumerantur chronologico. *Pag. 123 - 147* recensentur monumenta, quæ a fratribus *Puteanis* exhibita sunt in *Actis Gallicanis Concilii Tridentini*, opere rarissimo. Subnectitur *pag. 147 - 155* catalogus eorum ad Historiam Concilii Tridentini pertinentium scriptorum, quæ possidebat & edere parabat *Struvius. Pag. 156 - 172* exhibetur *Jac. Christoph. Iselii*, Theologi Basileensis, liber, nunc primum editus, *de Canone Novi Testamenti.*

In *Fasciculo secundo* prima Dissertatio est *pag. 173 - 194 Seb. Mangeri de angelo, aquam Bethesdæ commoventi, Joan. V, 4.* Hanc *pag. 194 - 219* excipit *Petri Zornii* disquisitio, *cur Numina falsa in sacris literis vocentur* גלולים; *pag. 220 - 236 F. A. Lampii Notæ ad Psalmum secundum; pag. 237 - 285* Continuatio *libri Iseliani de N. T. Canone; pag. 285 - 309 C. A. Heumanni Explicatio testimonii Paulini 1 Cor. XV, 5, 6, 7, de resurrectionis Christi testibus; pag. 310 - 316 Dan. Gerdesii* Observationes ad *Phil. I, 19, & II, 15, & 30; pag. 317 - 352 Jacobi Gilloti ad Jos. Scaligerum Epistolæ.*

Tertio in *Fasciculo* hæc sunt: *Pag. 353 - 365 F. A. Lampii Notæ ad Psalmum tertium; pag. 365 - 374* Continuatio *libri Iseliani de N. T. Canone; pag. 374 - 382 Danielis a Buren*, Consulis Bremensis, *Epistola*, nunc primum edita, *ad Melanchthonem de Alb. Hardenbergio; pag. 383 - 454* Continuatio *Epistolarum Gilloti ad Scaligerum; pag. 454 - 538 Nova literaria theologica.*

In *Fasciculo quarto* primum occupant locum *F. A. Lampii Notæ ad Psalmos quartum, quintum, & sextum, pag. 539 - 555.* Tum sequitur *Iseliani* libri *de Canone N. T.* Continuatio, *pag. 555 - 598; C. A. Heumanni* Diss. *de vero sensu nominis* Iscariotes, *cognominis Judæ proditoris, pag. 598 - 608; Danielis Gerdesii Historia nuperi Crypto-Socinismi Frisici, pag. 609 - 642; Petri Zornii* Diss. *de Cinædis sacris Phœnicum,* קדשים, ad illustrationem sacri Codicis, *pag. 643 - 662; Nova literaria theologica pag. 662 - 707; Decas Observationum*, ex *Jo. Lud. Freyi*, Basileensis Theologi, *Notis ad Clementis Epistolam ad Corinthios* excerptarum, *pag. 708 - 724.*

✲ ✲ ✲

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Junii Anno MDCCXLVI.
Pars I.

ORIENS CHRISTIANUS, IN QUATUOR Patriarchatus digeſtus, quo exhibentur Eccleſiæ Patriarchæ ceterique Præſules totius Orientis, ſtudio & opera R. P. F. MICHAELIS LE QUIEN, *Morino-Bolonienſis, Ordinis Fratrum Prædicatorum. Opus poſthumum.*

Tomi III.

Pariſiis, ex Typographia Regia, 1740, fol. Alph. 24.

Egregium ſane & inſigni eruditione refertum hoc Opus eſt, quod Reverendo P. *Quienio*, variis doctrinæ ſpeciminibus, & inprimis præſtantiſſima *Operum Jo. Damaſceni* editione, de qua fuſe in his *Actis* diximus *A. 1713 Menſ. Jan. pag. 1 ſeq.* celeberrimo, orbis literatus debet. Cum Pag. 1. enim ad conſtitutionem primitivæ eccleſiæ cognoſcendam quamplurimum faciat, ejus directionem & inſpectionem, quæ Epiſcopis, Exarchis, & Patriachis, incumbebat, noſſe; ſumma profecto eorum omnium, qui ſunt harum rerum periti, laude dignus judicandus eſt Rev. Autor, qui, orientalis eccleſiæ hierarchiam illuſtraturus, quotquot hinc inde in libris, ſive editis, ſive ineditis, aliove quovis modo, reperire poſſet orientalis eccleſiæ Antiſtites, colligere, ſingulosque in diœceſes, provincias, ſedesque, ſuas diſtribuere, aggreſſus eſt. Magno quidem literarum commodo accidiſſet, ſi ipſemet Rev. Autor opus, quod omnibus eruditis applaudentibus ſuſcepit, ad umbilicum perducere

potuisset; sed inviderunt fata tantam literis felicitatem, cum summo Musarum detrimento, 4 idus Martii A. 1733 Parisiis vitam cum morte commutaverit. Et hæc etiam causa est, cur Africa Christiana, quam una cum Oriente evulgaturum se spoponderat Autor indefessus, tanquam nondum satis elaborata, adhuc desideretur ab eruditis. Multas interim grates doctissimo hujus Operis Editori, cui nomen suum reticere placuit, habemus, quod tanti thesauri, in tenebris hucdum latentis, copiam nobis facere nullus dubitavit. Ut autem Lectoribus eo melius constet, quale pretium huic Operi statuendum sit, ejus nunc conspectum more nostro dabimus. Constitutum erat Rev. Autori, Patriarchatuum, in quos orientalis ecclesia descripta erat, accuratiorem, quam hucdum habebamus, notitiam suppeditare. Hinc unicuique diœcesi ejus descriptionem præmisit, qua primordia illius, accessiones, appendices, primariæ sedis dignitatem, potestatem, jurisdictionis rationem, usum, consuetudinemque, enarravit. In *tres Tomos* universum Opus dispescuit. *Primus* diœceses Thracicam, Asianam, & Ponticam, Patriarchæ Constantinopolitano subjectas, complectitur. Decebat enim Constantinopolin primum obtinere locum, quæ, pro regiæ illius urbis, quæ nova Roma appellabatur, dignitate, primum & præcipuum inter Orientis urbes locum sibi vindicavit, & obtinuit. Prius vero, quam de illius primordiis & institutione ageret, de vocabulo Patriarchæ nonnulla præmisit. Vocem illam a Judæis Hellenistis ad Christianos derivatam esse, rectis-
Pag. 3. sime observat, cum Græci sacrarum literarum interpretes, ad significandum familiæ cujusdam, vel tribus, Israeliticæ caput, ea voce usi sint. Postea, inde ab Hierosolymorum excidio usque ad quintum post C. N. Seculum, Synagogarum apud Judæos præfecti idem nominis tulerunt. Episcopi tandem Christianorum, Patriarchæ nomine nonnunquam καθ' ὑπερβολὴν insigniti sunt, cujus rei varia ex veterum Patrum scriptis exempla adducit, qualia etiam a *Suicero* in *Thesauro ecclesiastico* jamjam allata Lector deprehendet. Propria tamen Patriarcharum
4. compellatio Seculo V demum invaluit, quales dici consueverunt, qui multarum sedium & Metropolitarum curam gerebant,

sive

five hæc in perpetuum, five ad tempus, illis effet con-
credita. In Occidente tamen aliquamdiu a quinto Seculo
adulto Metropolitas quosvis Patriarchas fuiſſe dictos, obſer-
vat. Longe aliter primis poſt C. N. Seculis res ſe habuit, ubi Pag. 5.
quarumcunque ſedium Præſules æquali omnes nomine Epiſco-
pi, imo etiam Papæ, dicebantur. Quarto Seculo Alexandri-
nus Præſul *Archiepiſcopi* nomine ab Ægyptiis cohoneſtatus
eſt, quam compellationem honorificam ſubſequenti Seculo
& primarii gentium quarundam antiſtites, qui Patriarchæ nul-
li ſuberant, nacti ſunt. Seculo quarto omnes provinciarum
eccleſias gubernantium Epiſcopos *metropolitanos* eſſe dictos,
cum Latinis *primates* dicerentur, obſervat, variaque adhuc nota-
tu digniora de Archiepiſcopis adſtruit. Quod ſpeciatim ad Con-
ſtantinopolitanum Patriarcham attinet, urbis iſtius Præſulem, cui
multæ jam Metropoles ſubjectæ erant, Patriarcham inde a Se-
culo quarto eſſe dictum, loco *Socratis* fretus, ſtatuit, imo eo-
dem tempore Hieroſolymitanum Præſulem, excuſſa Metro-
politæ Cæſareenſis autoritate, hoc cognomen ſibi vindicaſſe,
contendit. Seculo quinto Romanum Præſulem hoc nominis tuliſ-
ſe, comprobat. In Canone autem 28 Concilii Chalcedonenſis,
Alexandrino, Antiocheno, Hieroſolymitano, Conſtantinopolita- 7.
no, quin etiam Romano, Patriarchæ compellatio, quamvis
non ſine diſcrimine quodam, conceſſa eſt, id quod locus
Balſamonis, a Rev. Autore adſcriptus, omnium optime declarat. 8.
Byzantinorum Præſulum primus, *Acacius*, per Imperatoris *Ba-
ſiliſci* literas, quibus ei inſpectio trium dioeceſium commiſſa
eſt, hoc nomine cohoneſtatus deprehenditur. Harum vero trium
dioeceſium, Ponticæ nimirum, Aſianæ, & Thracicæ, præſides,
Conſtantinopolitano Patriarchæ nunc ſubjecti, *Exarchorum* no-
mine decorati ſunt, quamvis re ipſa nulla gauderent in illas dioece-
ſes inſpectione. Conſtantinopolitanum Antiſtitem initio ſimplicem
Epiſcopum fuiſſe, Heracleenſi ſubjectum, ubi vero ſecundus
ei locus poſt Romanum aſſignatus eſt, in Archiepiſcopum &
αὐτοκέφαλον creviſſe, oſtendit, & Græcorum quorundam 9.
de hoc Epiſcopo ſomnia eleganter diſcutit. Ante tempora
Severi nullos fuiſſe peculiares Byzantii Epiſcopos, variis argu-

Pag. 12. mentis demonstrat, ejusque rei rationem hanc fuisse, quod in Europæ Thraciæque provinciis olim duo, vel tres, Episcopatus ab uno administrari soliti fuerint, ostendit. Occasiones deinde, quæ Constantinopolitanæ sedi Patriarchatus honorem attulerunt, summa eruditione edisserit, &, hoc facto, ipsa Patriarchatus initia ex-
13-17. ponit. *Joannem Chrysostomum* nempe non urbem duntaxat, quæ imperii sedes erat, administrasse, verum etiam totius Thracicæ, Asianæ, & Ponticæ, dioeceseos curam in se suscepisse,
19. *Theodoretus* autor est. Ea res successoribus occasionem dedit, ut in Asia & Ponto ordinationes Episcoporum tentarent, & hoc pacto viam sibi ad illas dioeceses regimini suo adaptandas sternerent; cujus quidem rei quamplurima exempla Rev. Au-
23-30. tor suppeditat. Tandem in Concilii Chalcedonensis Canone 28 Constantinopolitani Præsulis jura in hosce tres ampiissimos tractus confirmata sunt. Hunc ipsum Canonem integrum adscripsit, longisque ac eruditissimis commentariis illustravit, atque, post multas turbas hac de causa excitatas, Imperatorum *Zenonis* & *Basilisci* beneficio Constantinopolitanum hoc jure quiete frui coe-
60. pisse, ostendit. Sed ne quidem hoc honore contentus, Antiochenam quoque & Alexandrinam sedem sibi subjicere tentavit *Aca-*
61-63. *cius*, Antiochenum certe Patriarcham, *Calendionem*, ordinavit, id quod multis dissidiis ansam præbuit. *Petrum Mongum* etiam pro legitime ordinato in fraudem *Joannis Talajæ* declaravit. *Paulum Tabennesiotam Menna* Constantinopolitanus Alexandrinum Præsulem consecravit, & multa alia hujus generis fecit, quæ Rev. Autor recenset. Turgidi autem fastu tanta potentia Constantinopoleos Præsules, *Episcopi oecumenici* compellationem, quæ Pontifici Romano hucdum tributa erat, usurparunt. Circa medium
68. enim Seculi sexti *Mennas* oecumenicus Patriarcha dictus deprehenditur. Immo *Joannes Jejunator*, qui eam sedem sub *Tiberio II* capessivit, potestatem, Synodos universales totius potissimum Orientis Constantinopolin convocandi, sibi arrogavit. Hoc cum Illyrici Præsules, a Romanæ curiæ partibus stantes, ægerrime ferrent, multæ & graves contentiones inter Romæ & Constantinopoleos Præsules natæ sunt, inprimisque contra oecumenici Episcopi compellationem *Gregorius M.* vehementer detonuit. Sed

his

his omnibus iris nihil actum, usque dum *Phocas*, ad imperiale fastigium admotus, solenni lege statueret, uti Constantinopolitanus ab hoc titulo in posterum abstineret, quemadmodum *Paulus Diaconus de gestis Longobardorum Lib. IV Cap. 2* prodidit Pag. 88.
memoriæ. Post *Phocæ* obitum tamen, illi Præsules & obedientiam Romano Pontifici, quam ipsis *Phocas* injunxerat, iterum denegarunt, & œcumenici titulum veluti postliminio subinde in usum revocarunt. Eam rem schismati inter ecclesiam orientalem & occidentalem, quod Seculo undecimo recruduit, occasionem inprimis dedisse, Rev. Autor asseverare 89.
& demonstrare annititur, multaque notatu digna de Episco- 90-94.
pi œcumenici appellatione subjungit. In Chalcedonensis Concilii Canone 28 ecclesiæ etiam, inter barbaras nationes institutæ, urbis regiæ præsidi subditæ fuerunt; quod de illis intelligendum veniebat, quæ Thraciæ vicinæ essent, puta Scythiæ cis Istrum, quæ hodie Bulgaria audit, & complurium aliarum, quas recenset *Evagrius*. Quando controversia de imaginum cultu agebatur, Calabriam, Siciliam, Illyricique provincias, quæ Romano hucdum subfuerant, ditioni suæ, *Leonis* Imperatoris beneficio, subjecit. Seculo decimo varias adhuc alias ecclesias, Romanis ereptas, sibi adjudicasse Constantinopolitanum, ex *Luitprando* ostenditur. Sub *Leone Isauro* etiam Seleuciam, Pamphyliæ, 98.
imo Isauriæ, caput & metropolin, cum viginti tribus ejusdem provinciæ Episcopatibus, a diœcesi orientali Antiochena avulsam esse, Rev. Autori videtur verisimile. Hujus rei causam fuisse putat, quia Antiochia, cui Isauria antehac parebat, cum majore diœceseos suæ parte, Saracenorum imperio tunc subdita erat. Cum omnia potestatis Constantinopolitani Præsulis incrementa fuse & accurate recensuisset, jura ejus & privilegia persequitur. Ejus nimirum erat, uniuscujusque provinciæ sui tractus Metropolitas ordinare, aut saltem electionum decreta approbare & confirmare. Ordinationes neutiquam gratis faciebat, sed insignis pecuniæ summa tributi loco ipsi erat exsolvenda. Qua de re cum multæ lites existerent, quibusdam Episcopis in hanc tributi oblationem, veluti simoniam, invehentibus, *Justinianus* in *Nov. 123 Cap. 3* contentiones illas composuit. Causas gra-

 viores

Pag. 113. viores omnes Conſtantinopolitanus Præſul ad ſe evocabat, & componebat. *Stauropegii*, id eſt, crucis in templis, ubi
115. altare fieri debebat, ponendæ, jure gaudebat, de quo erudita multa Rev. Autor profert in medium. Exſtructas extra urbem ſtauropegio ſuo eccleſias, per *luſtratores*, ſeu *exarchos*, ſuos luſtrabat. Unguenta ſacra, uti & reliqui Orientis Patriarchæ, ſolus conficiebat & conſecrabat, ac per omnes eccle-
120. ſiæ ditiones diſtribuebat. A clero, uti & alii Epiſcopi, eligebatur Conſtantinopolitanus Patriarcha. Ob dignitatem loci & muneris tamen invaluit, ut Epiſcopi, qui in urbe agerent, pariter ac vicinarum regionum Metropolitæ atque Archiepiſcopi, in ejus conſtitutione partes ſuas haberent. Quocirca, mortuo, aut amoto, Patriarcha, Imperatoris literis, annuente clero, duodecim ad minimum Epiſcoporum Synodus cogebatur, ut eccleſiæ de novo provideretur antiſtite. Ritum electionis ex
122. *Codino* ediſſerit, &, quæ Imperatorum fuerit in tali conſtitutione autoritas, commonſtrat. Ritus etiam *promotionis*, ſeu, ut no-
123 ſeq. ſtro more loquamur, *inveſtituræ*, nec non Patriarchæ inſignia, accuratiſſime & doctiſſime exponit. Jura Imperatorum Conſtantinopolitanorum in Patriarchas etiam ediſſerit, ſectæ tamen ſtudio
136. nonnihil indulgens, non ſatis dextre de juribus Principum circa ſacra opinatur. His vero abſolutis, ſtatum quoque ho-
145. diernorum Patriarcharum, poſt captam a Turcis urbem, exponit. *Mahomedes II* nempe, cum eam vi expugnaſſet, &, occiſis tantum non omnibus, qui eam inhabitarant, vacuam fere reddidiſſet, ne incolis urbs deſtituta maneret, multos ad eam inhabitandam arceſſivit colonos, quos inter & Chriſtiani fuerunt. Ut igitur ſibi eorum favorem conciliaret, ſolennes conventus ſacros de more priſtino agi permiſit. Cumque reſciſceret, a multo jam tempore ſedem patriarchalem vacare, magnæ eccleſiæ Clero & Epiſcopis facultatem eligendi Patriarchæ indulſit. More ergo antiquitus recepto, *Gennadius* quidam, monachus, invitus & reluctans eligitur, quo ad Sultanum perducto, cum quæſitus, quænam olim Imperatorum in electione Patriarchæ partes fuerint, debito modo reſpondiſſet, ex more recepto inauguratus eſt. Literas

etiam

etiam securitatis a Sultano accepit, quas ex *Georgio Phranza* integras Rev. Autor apposuit. Rebus ita compositis, *Gennadius*, ejusque successores, pristino more ecclesiastica negotia gesserunt, omnesque Episcopi, qui Turcicæ dominationis jugum subierant, consuetas, ut olim, celebrarunt Synodos. Vocatio tamen ad ejusmodi ecclesiasticos conventus, quæ quondam ab Imperatoribus fiebat, a solis Patriarchis, aut, ubi sedes vacabat, a clero Constantinopolitano, suscepta est. Expositis hisce omnibus, de decrementis ejusdem Patriarchatus verba facit Rev. Autor. Ob incursiones nimirum barbarorum, quæ ultra Propontidem Orientem versus sæpissime accidebant, ecclesiæ, Ponticæ quondam & Asianæ dioecesium, penitus interierunt. Nihilo melior etiam fuit occidui tractus, Thraciæ, Macedoniæ, Græciæ, vicinarumque illis ecclesiarum, conditio, atque Byzantini imperii imminutione & decremento, Patriarchatus etiam decrevit. Bulgari insuper & Servii se Byzantini Pontificis inspectioni subduxerunt. Russia major & minor, quæ uni Principi Moschorum parebat, perinde a Byzantinæ sedis jurisdictione immunis evasit. Ut vero ea, quæ de Constantinopolitano Patriarcha Rev. Autor dixerat, eo firmius probaret, excerpta ex quibusdam scriptoribus Græcis, huc facientia, apposuit, & vitas Patriarcharum usque ad eum, qui A. 1732 sedit, quantum potuit, accuratissime enarravit. His autem absolutis, Orientis dioeceses exponit. Primo loco de Pontica agens, eam ideo hoc nominis tulisse, tradit, quod omni illa regione, quæ Pontus dicebatur, ad Euxinum mare posita, finiretur. Ea vero a Bosphoro ad Colchos usque pertinebat, ubi Bithynia, Paphlagonia, Helenopontus, Polemoniacusque pontus, provinciæ numerabantur. Facta nova a *Constantino M.* orientalis imperii divisione, Pontica dioecesis instituta est, cui provinciæ Galatia, Bithynia, Cappadocia, Armenia minor, Pontus uterque, & Paphlagonia, assignatæ sunt, & ad hanc civilem provinciarum partitionem ecclesiastica est composita. Inde de Cappadocia, ejusque metropoli Cæsarea, differit, &, quando religio Christiana ibi introducta fuerit, exponit. Ponticæ, ut & Asianæ, dioeceseos mentionem

Pag. 147.
152.
161.
204 seq.
351.
353.

nem primum fecisse *Constantinum M.* comprobat. Pro variis etiam temporibus diversam fuisse Ponticæ diœceseos divisionem, demonstrat, cum *Theodoreti* ævo undecim comprehen-
Pag. 355 seq. deret provincias, quæ tandem post tempora Concilii Chalcedonensis, Cæsareensi nequicquam refragante, Constantinopolitano Patriarchæ subjectæ sunt, ita ut *Gregorii Nazianzeni* tempore, prout ipsemet in carmine de vita sua testis est, non nisi quinquaginta Chorepiscopi, qui primi generis pagos admi-
366. nistrabant, Cæsareensi subessent. Cæsaream hodie non amplius exstare, monstrat, & in proximo loco aliam quandam, quæ *Tsaria* Turcis audit, exstructam esse, in qua perpauci Christiani comparent, vulgoque Constantinopoli moratur Archi-Episcopus. Præsulum jam Cæsareensium catalogus sequitur, qui a *Primiano*, quem primum loci istius Præsulem fuisse, ex *Gregorio Nysseno* comparet, ad recentissima usque tempora de-
368 seq. ductus, vitas horum Antistitum exhibet. Cumque etiam urbs, *Thermæ basilicæ* dicta, & in Cappadocia prima sita, in notitiis Episcopatuum Græciæ obvia sit, ejus etiam loci Episco-
390. pos apposuit. Excipiunt eos Episcopi Nyssæ, Camulianorum, & Circissi, de quibus etiam urbibus docte præfatus est. Immo, omnium hujus diœceseos Præsulum vitas, maximo sane labore descripsit. Catalogo hoc satis operoso ad fi-
663. nem perducto, ad Asianam diœcesin pedem promovit. Ejus Metropolin Ephesum quondam post Romanam, Alexandrinam, & Hierosolymitanam sedem, quintum obtinuisse locum, demonstrare annititur. Eximiam autem Ephesinæ urbis præcellentiam, ejusque in varias Asiæ provincias autoritatem, non ex hoc solummodo natam esse putat, quod *Joannes*, Apostolus & Evangelista, specialem ecclesiæ istius curam regimenque in se susceperit, sed etiam, quod Apostolus gentium *Paulus*, qui eam primus fundaverat, & per integrum biennium instituerat, eam quoque minorum, quæ per regiones illas erectæ erant, ecclesiarum caput esse voluerit, ad cujus rei probatio-
664. nem locum ex *Actis Apostol. Cap. 19* excitat. Ephesum sub primis Imperatoribus alterum præter Smyrnam Asiæ lumen fuisse, *Plinius V, 29*, jam tradidit. Post Christianæ religionis initia

initia Proconsulis Asiæ sedes fuit, & Asiæ metropoleos instar habebatur. Ad diœcesin Asianam quod attinet, *Onuphrius Panvinius*, qui imperium Romanum, uti ante *Constantini* tempora dispositum erat, descripsit, Asiano tractui Lydiam, Ioniam, Cariam, Mysiam majorem, Phrygiam, & Hellespontum, assignat. Has tamen provincias in plures alias a *Constantino*, ejusque successoribus, divisas esse, Rev. Autor contendit, ita, ut sub *Constantio*, ejusque filio, decem essent, sub *Theodosio* seniore undecim, imo duodecim sub juniore. Harum regionum ecclesias Ephesinus gubernabat. Hoc ideo factum esse, Rev. Autor censet, quod *Paulus*, Ephesi per biennium agens, Asiam omnem cœlesti doctrina imbuerit, quod bis fecisse fertur *Act. XVIII, 19,* & *XIX, 1,* eoque postea ad alias provincias profecto, *Joannes* Apostolus, eandem in urbem veniens, ibique ad obitum usque commoratus, cunctas, ut *Hieronymus* loquitur, Asiæ fundaverit ecclesias, easque Ephesini Præsulis dispositioni reliquerit. Non igitur Ephesiorum duntaxat ecclesia, verum integra nationis Asianæ inspectio, ad eum pertinebat, prout loca *Chrysostomi* & *Palladii*, a Rev. Autore adducta, declarant. Quomodo autem postea Constantinopolitanæ sedi omnes illæ ecclesiæ fuerint subjectæ, similiter exponit. Cumque Cæsareensis Præsul, prior Ephesino, Constantinopolitani Patriarchæ in se suamque diœcesin inspectionem admiserit; ea ipsa ratio videtur, cur apud Byzantinos Ephesinus Episcopus Cæsareensi prælatus sit, id quod ex imperii orientalis dispositione, qualem notitia *Hieroclis* nobis exhibet, intelligitur. Ne tamen Ephesinæ sedis dignitatem in totum depressisse viderentur Constantinopolitani Præsules, ejus metropolitæ *Exarchi* compellationem indiderunt, cujus nominis quænam significatio et vis fuerit, succincte declaratur. Historiam Ephesinæ ecclesiæ ad hodierna usque tempora Rev. Autor exhibet, & Episcoporum istius loci, ut & omnium Asianæ diœceseos, vitas subjungit. De Thracica diœcesi non tam multa, quam de aliis, dicenda suppetebant, cum rari scriptores apparerent, qui res illius tractus ecclesiasticas, primi præsertim Christianæ religionis ævi, narraverint. Quin imo, ex quo Byzantium, Constantinopolis factum,

Pag. 667.

668.

Pp orien-

orientalis imperii caput evasit, regiæ hujus urbis antistite, vi-
cinarum, Thraciæque adeo, ecclesiarum ordinationem regimen-
que sibi vindicante, priscæ illarum gerendarum rationis vesti-
gia fere omnia sensim obliterata deletaque fuerunt. Quod ad
Thracicæ diœceseos statum & administrationem civilem attinet,
in divisione imperii Romani, quam *Hadrianus* instituit, Thra-
ciæ nomine designabatur tractus, sex provinciis minoribus con-
stans. Illæ erant Thracia, provincia Hæmimontis, Mœsia in-
ferior, Scythia, Rhodope, & provincia Byzantium. Sub *Con-
stantino* idem provinciarum numerus, ordine duntaxat, unius-
que earum vocabulo immutato, ita, ut provincia Byzantium Eu-
ropa audiret, retentus est, uti ex *Hieroclis* notitia Rev. Autor
Pag. ostendit. *Severi* Imperatoris tempore Heracleam istius diœce-
1096. seos fuisse metropolin, locus *Ammiani Marcellini*, qui totus hic
appositus est, declarat. Ejus loci Præsul Archiepiscopi nomine
insignitus est. Post *Constantini* adhuc tempora Constantino-
politani Præsules ab Heracleensibus ordinari sueverunt. De
ipsa autem Heraclea curatius disserens, ejus situm ex *Plinio* &
Diodoro Siculo exponit. Quamobrem Heraclea dicta fuerit,
& quo tempore hoc nominis tulerit, non satis liquere profite-
tur. Quodsi tamen conjecturis aliquid dandum, eam a *Maxi-
miano Herculeo*, dum in illis partibus ageret, ita dictam esse,
1100. conjicit. More deinceps suo, omnium ecclesiarum et Præsu-
lum Thracicæ diœceseos catalogum exhibet, cui & Russicæ
1257. atque Moscoviticæ ecclesiæ descriptionem adjecit. Ad Illyri-
cum orientale postea accedens, geographicam primo ejus no-
titiam suppeditat. Illyrici veteris partes regiones, versus Orien-
tem positæ, erant, Mœsia utraque, Macedonia, atque Thessa-
lia, id quod locus *Strabonis Lib. VII*, quem totum apposuit,
declarat. In nova imperii Romani divisione, ab *Hadriano* fa-
cta, quam *Onuphrius Panvinius* in sua imperii istius descri-
ptione refert, quot provincias comprehenderit, etiam obser-
vat. Postremas tamen septem ex illis in ditione Macedoniæ
fuisse, idem monuit *Onuphrius*, quem hac in re *Sexti Rufi*
T. II *Breviarium* exscripsisse, Rev. Autor observat. Thraciam *Sextus*
pag. 1. pariter ac *Onuphrius* omisit, quæ tamen Seculo Christi tertio
Illyrici

Illyrici præfecto suberat. Quo ordine in præfecturæ Illyricianæ notitia istæ provinciæ fuerint recensitæ, subjungit. Erat autem hæc præfectura inde a *Constantini* tempore in duos vicariatus, Macedoniæ et Daciæ, descripta. Antequam hoc modo divideretur, caput ejus & metropolis Sirmium fuit. Post *Attilæ* in Illyricum invasionem, sedem præfecti prætorio Thessalonicam fuisse translatam, *Justinianus Novella XI* statuit; quam tamen sententiam falsam esse, & longe ante hæc tempora hoc accidisse, ex loco quodam *Theodoreti* Rev. Autor ostendit. *Paulum* Apostolum religionem Christianam per Illyricum prædicasse et disseminasse, ex *Rom. XV, 19*, probare satagit. Hunc ipsum quoque Apostolorum principem, Romam profectum, ecclesias illas, a se fundatas, Romanæ sedi administrandas tradidisse, censet, variosque veterum locos in partes suas pertrahere laborat, immo subjectionis erga Pontificem Romanum vestigia bene multa se invenisse putat, de quibus quid sentiendum, ipsimet eruditi lectores judicent. Illyricum quidem, etiam Græcum, antiquitus ad Occidentem pertinuisse, *Socrates* & *Sozomenus* docuerunt. Thessalonicensem vero Præsulem non nisi ex delegata a Romano Antistite potestate jurisdictionem sacram per Illyricum exercuisse, multis verbis commonstrare annititur. Negare tamen non potest, Seculo quinto Constantinopolitanos Præsules hanc curiæ Romanæ arrogatam autoritatem detestatos esse, & *Theodosium* juniorem sanxisse, ut non nisi a novæ Romæ Episcopo de dubiis, per Illyricum existentibus, judicaretur. Male habuit, uti facile est ad existimandum, ea res Romanos, qui *Honorium*, cui Occidens parebat, ad literas ea de re ad *Theodosium* dandas instigarunt, quas ipsas literas ex *Holstenii Collectione Romana* integras apposuit. Commotus his literis Imperator, constitutionem, quam fecerat, antiquavit, a quo tempore Romanus in quieta juris sui per Illyricum possessione remansit, ad cujus rei probationem quamplurima collegit Rev. Autor documenta. Post Concilii Chalcedonensis celebrationem, Romanum adhuc Antistitem jura sua in Illyricum conservasse, contendit. Durasse hoc, ait, usque ad *Leonis Isauri* tempora, qui, ubi *Gre-*

Pag. 4.

12.

gorium primum & secundum, Romanos Pontifices, imaginum cultui deditos esse videret, regiones Illyrici orientalis, quæ ipsi parebant, ab Apostolicæ sedis jurisdictione avulserit, & Con-
Pag. 24. stantinopolitanæ attribuerit. Tandem etiam observat, Macedoniam dudum jam antea in duas abiisse partes, ac secundæ caput *Philippos* civitátem fuisse. Ceterum, non solum in notitia *Hieroclis*, cum ea divisio nondum exstaret, *Philippos* sub Thessalonica censeri, sed etiam Ephesini Concilii temporibus introducta jam illa partitione, Philippensem ecclesiam Thessalonicensi obnoxiam mansisse, dictitat. Paulo post vero, cum Bulgari, transmisso Danubio, multas Illyrici provincias occupassent, ac subinde tandem Christianæ religioni nomen dedissent, factum esse, ut Archiepiscopo ipsorum Achridensi omnes illæ regiones subditæ fuerint. Quin & de Macedonia atque Thessalia, ut & de Thracica diœcesi, quamplurimæ civitates episcopales ditionis illius evaserunt, illeque primarius Bulgariæ Præsul, excusso tum Romanorum, tum Byzantinorum, jugo, *αὐτονομίαν* sibi vindicavit. Sequiori tamen ævo magna pars illarum urbium ad Byzantinum imperium rediit, ex quo *Basilius* Imperator, vulgo *Bulgaricida* dictus, gentem illam Byzantinis gravissimam delevit, & intra parvos limites coercuit. Historia deinde ecclesiarum & Præsulum Illyrici, ex more addita, illam tractationem claudit. Excipit eam Patriarchatus Alexandrini descriptio, de cujus metropoli, Alexandria, ut &
330. Ægypto, generatim quædam præmittit Rev. Autor. *Alexandriam* ab *Alexandro M.* fuisse conditam, tralatitium est. Situm ejus *Strabo Lib. XVII,* nec non *Ammianus Marcellinus XXII, 16,* descripserunt. Ab *Augusto* Romanorum imperio adjecta Ægyptus, a præfecto Augustali administrata est, cum eam Augustorum & Cæsarum, non senatus Romani, nomine regeret. De hoc ipso præfecto erudita multa ex Autoribus antiquis hac occasione afferuntur. Ægyptum antiquitus in tres provincias fuisse divisam, *Ammianus Marcellinus* narrat. Post *Marcellini* ætatem alia iterum facta est Ægyptiacæ, quam vocant, diœceseos divisio, ut subinde novem ejus numeratæ sint provinciæ, a qua *Hieroclis* notitia, *Ammiano* recentior, in eo duntaxat

duntaxat recedit, quod secundam Ægyptum a prima non discernat, unicamque provinciam, Ægyptum dictam, recenseat. Religionem Christianam inde ab ejus primordiis statim in Ægyptum & Alexandriam penetrasse, Rev. Autor pro certo affirmat. Certe, ipsis Pentecostes solennitatibus, ubi Spiritus S. Pag. 331.
in Apostolos effusus est, Christo nomen Hierosolymis Judæos Ægypti & Cyrenaicæ dedisse, ex D. *Lucæ Actis Apostolorum* discimus. Quod ad Cyrenaicam regionem speciatim attinet, *Simonem* illum, qui Christi crucem portabat, ex illo loco oriundum, & *Alexandri* ac *Ruffi*, Christianorum, patrem fuisse, ex *Marci* Evangelio compareт. Multa præter hæc alia documenta, quæ, religionem Christianam primis statim temporibus per dioecesin Ægyptiam floruisse, evincunt, Rev. Autor affert. Extra Alexandriam, ad Nili partem Libycam, sive occidentale littus, montem Nitriæ, in eoque Therapevtarum, de quibus *Philo de vita contemplativa* scripsit, domicilium fuisse, observat. Hos Therapevtas Christianos fuisse, contendit. *Marcum* primum Alexandrinæ ecclesiæ pastorem & Episcopum fuisse, statuit. Eum vero *Petri* Apostoli nutu atque jussu Christi religionem Ægyptiis tradidisse, negat, et locum *1 Petr. V, 13*, ad quem dissentientes provocare solent, aliter capiendum esse, ita nempe, ut ibi per *Babylonem Roma* denotetur, existimat. Secundum a Romana ecclesia locum tenuisse Alexandrinam sedem, affirmat. Autoritatem etiam ejus Præ- 336.
sulis admodum fuisse insignem, statuit. *Athanasium* enim, e Galliis ad ecclesiam suam redeuntem, per omnes Asiæ & Orientis provincias Episcopos ordinasse, tanquam secundæ sedis antistitem, quamvis hoc facinus ei ab adversariis crimini versum sit. *Petrus II*, *Timothei* Alexandrini decessor & frater, *Gregorium Nazianzenum* Constantinopolitanæ ecclesiæ, missis ad eum præsulatus insignibus, præfecit, quæ Alexandrini præsulatus jura Canon 2 Concilii Constantinopolitani nequicquam labefactatum ivit. Aliquot annis post illam Synodum coactam, *Theophilus* Alexandrinus, *Joannem Chrysostomum* suis ipse manibus consecravit; quod certum argumentum fuit illius in eam sedem potestatis, cujus rei varia adhuc alia speci-

mina afferuntur. Conſervaſſe illos Præſules hæc jura, uſque dum
nonnulli eorum, a catholica fide deſciſcentes, hæretica alebant
dogmata, ſtatuit, &, hoc facto, Pontificum Rom. decretis ſanci-
tum eſſe, ut Byzantinus Patriarcha proximum a Romano Papa
locum teneret, & Alexandrinus duntaxat tertium, lectoribus
Pag. 340. perſuadere laborat. Neutiquam vero ad normam diſpoſi-
tionis imperii Romani Alexandrinam ſedem dignitate hac,
& totius Ægypti adminiſtratione, ornatam fuiſſe, affirmat. Infe-
riorem enim inter imperii præfectos locum obtinebat Augu-
ſtalis Ægypti. Inſuper, cum Ægyptus omnis ab Imperatore re-
geretur, atque provincia Cyrenaica a ſenatu Romano per Cretæ
inſulæ procuratorem adminiſtraretur, utramque nihilo minus
provinciam Alexandrinus Epiſcopus eccleſiaſtica jurisdictione
ſua continebat. Falſum proinde exiſtimat, priſcis illis tem-
poribus in Oriente & per Romanum orbem ad formam ſecu-
laris ſtatus eccleſiarum ordinem & diſtributionem fuiſſe compo-
ſitam. Certe, talem conformationem non prius, quam Conci-
lio generali ſecundo A. C. 381 celebrato, accidiſſe, ei videtur
certiſſimum. Regionem Cyrenaicam, Lybiam utramque, præ-
ter Ægyptum omnem, Alexandrino Præſuli obnoxiam fuiſſe,
affirmat, &, hoc ideo factum eſſe, cenſet, quod S. *Marcus*,
Alexandriam profectus, curam earum geſſerit. Quomodo ille
ipſe D. *Marcus* res eccleſiarum per illas regiones ordinaverit,
ex Actis Sanctorum, variisque veterum monumentis, Rev. Autor
349. docet. Quomodo Alexandrinus Patriarcha eligi conſueverit,
exponit, atque, a ſolo clero Alexandrinæ urbis talem electio-
352. nem factam eſſe, contendit. Quanta fuerit Presbyterorum in
illa urbe autoritas, exponit. Solum vero Alexandrinum Præ-
ſulem metropolitico jure per Ægyptum eſſe uſum, demonſtrat.
356. Ejus autoritatem etiam in civilibus maximam fuiſſe, ſtatuit,
360. quam tamen poſtea Alexandrinæ eccleſiæ noxiam & exitialem
exſtitiſſe, obſervat. Varius etenim fuit hujus eccleſiæ pro va-
riis temporibus ſtatus. Orthodoxæ doctrinæ, quam D. *Mar-
cus* ſuggeſſerat, tenaciſſima fuit, uſque ad *Timothei Æluri* præ-
ſulatum, quippe a quo tempore Monophyſitarum ſucceſſio
perſeveravit continua, nec niſi *Juſtiniano I* imperium tenente
ortho-

orthodoxus Patriarcha Alexandriæ ſedere cœpit, promoto nimirum *Paulo*, ex Tabennenſium monaſterio, cui ſex alii ſucceſſere, ad *Cyrum* uſque, qui, Monophyſitas ſecum conciliandi vana ſpe deluſus, Monotheliticum errorem in Ægyptum induxit, quem ejus ſucceſſor, *Petrus*, mordicus quoque tenuit. Is, deceſſoris exemplum ſecutus, Conſtantinopolin ſeceſſit, utpote Saracenis, qui Ægypti provincias omnes occupaverant, ſuſpectus. Hi Jacobitis, qui Byzantinis Imperatoribus infenſiſſimi erant, cunctas Alexandriæ eccleſias, exceptis duntaxat paucis minoribus, tradiderunt, immo etiam prohibuerunt, ne, qui Melchitæ audiebant, & catholicam Chalcedonenſis Synodi fidem amplectebantur, Patriarcham eligerent. *Athanaſio* ſedem Alexandrinam tenente, in Abyſſinos etiam, S. *Frumentii* beneficio ad ſacra Chriſtiana perductos, ejus poteſtatem protenſam fuiſſe, obſervat. De Homeritarum quo- Pag. 365.
que, aliarumque gentium, Ægypto vicinarum, ad Chriſtum converſione varia adjungit. Palæſtinam, Cyprum, & Africam, Alexandrinæ ſedi obnoxiam olim fuiſſe, negat, & diſſentientes erudite convellit. Alexandrini Patriarchæ jura ſingularia & prærogativas, quas nondum recenſuerat, adſtruit. Hac et- 378.
iam occaſione data, de ſchola illa Alexandrina diſputat, & fragmentum *Philippi Sidetæ*, quod *Dodwellus* jam evulgavit, cum eruditis annotationibus integrum Græce & Latine cum lectoribus communicat. Tandem accuratam Patriarcharum 383.
iſtius loci notitiam, quam eccleſiarum atque Præſulum univerſi iſtius tractus longa deſcriptio comitatur, adjungit. Antiochenus Patriarchatus ab Antiochia urbe nomen ſortitus eſt. Ut hæc civitas ab aliis, idem nomen habentibus, diſcerneretur, vel ab Oronte fluvio, cui adjacet, vel a vicina ſylva, Daphne dicta, cognominari conſuevit. Inter præcipuas orbis civitates eam olim fuiſſe numeratam, loca veterum, a Rev. Autore adducta, declarant. Conditorem ejus *Seleucum Nicatorem* fuiſſe, qui 669.
eam ex *Antiochi* patris nomine Antiochiam vocavit, & campos vicinos (*Daphnen* ſcilicet) *Apollini* conſecravit, *Juſtinus* autor eſt. Alia quamplurima adhuc notatu digna ex *Strabone*, aliisque ſcriptoribus antiquis, de Antiochia profert in medium

medium Rev. Autor. Cum *Pompejus*, Romani exercitus per Syriam imperator, illam regionem in provinciæ formam redigeret, Antiochiæ tamen αὐτονομίαν concessit, quod privilegium postea *Julius Cæsar*, *Pompejo* devicto, confirmavit. Ex insigni Judæorum multitudine, quæ illam urbem incolebat, quamplurimi sub ipsis ecclesiæ initiis Christiana sacra amplexi sunt. *Petrum*, *Paulum*, atque *Barnabam*, Evangelium de
Pag. 672. Christo illis in locis prædicasse, Rev. Autor fuse declarat, quin imo, *Petrum* primum Antiochiæ Episcopum fuisse, evincere laborat. Christianam religionem maxima tunc temporis in hoc loco cepisse incrementa, affirmat, quamvis eos, qui, *Ignatii* tempore ducenta millia Christianorum ibi exstitisse, dictitant, confutet. Antiochia tertium inter Patriarchas Orientis locum obtinebat, quamvis sæpe jura illa ab aliis violaren-
677. tur. Curabat Antiochenus Præsul Syriam omnem, Phœnicen, atque Ciliciam, uti vel ex Concilii Hierosolymitani, quod ab Apostolis celebratum est, epistola compertum sit. Ciliciam Antiochenæ ecclesiæ plane non ideo subjectam fuisse, quod ea provincia sub præfecti Syriæ dispositione fuerit, Rev. Autor censet, sed quod, cum *Paulus* Tarsi, in patria sua, Ciliciæ metropoli, multos ad Christianam fidem perduxisset, deindeque Antiochiam reversus, hac in urbe diutissime versatus esset, fideles Ciliciæ, Apostolis Antiochenæ ecclesiæ, quibus quidem valde abundabat, utpote vicinos, tradiderit. Præter hasce provincias, Syriam nempe omnem, Phœnicen maritimam & mediterraneam, atque Ciliciam, Arabiam quoque, Mesopotamiam, & Isauriam, ad hunc Patriarchatum spectasse, contendit. Cyprum etiam sibi Antiocheni quondam vindicarunt, quæ tamen posthac libera & sui juris declarata est. An etiam in Persidem, ubi Christiani quamplurimi fuerunt, jus aliquod Antiochenis competierit, cum admodum obscurum sit, in suspenso Rev. Autor relinquit. In Iberiam sibi nonnullam jurisdictionem vindicasse eos, ex *Balsamonis* quodam loco osten-
686. dit. Palæstinam omnem Antiochenæ sedis dispositioni subfuisse, nonnulli statuerunt. Quod falsum esse, & nullo fundamento niti, ostendit. Antiocheni autem Patriarchæ in ecclesias,

clesias, suæ ditioni subjectas, non eadem fuit, atque Alexandrini, potestas. Ad Alexandriæ enim antistitem omnes & singulæ dioeceseos suæ ordinationes spectabant, cum contra Antiocheni Patriarchæ ditio, uti confertissimis provinciis constabat quamplurimis, ita singuli metropolitæ singulis præerant, qui, cum essent ab Antiocheno Archiepiscopo ordinati, subjectarum sibi civitatum Episcopos consecrabant. Post tempora tamen Ephesini Concilii, Antiochenos etiam Præsules, in fraudem metropolitanorum, Episcopos in provinciis ordinasse, *Joannis Antiocheni* exemplo Rev. Autor docet, &, illud ideo Pag. 689.
factum esse, quia metropolitani partium *Nestorianarum* studiosiores erant, inculcat. Inter alios antistitis Antiocheni singulares honores numerari meretur, quod κατ' ἐξοχὴν Patriarcha fuerit dictus, uti ex loco *Balsamonis* docetur. Et, quamvis *Theodoretus*, aliique ditionis Antiochenæ Præsules, nunquam Patriarchæ, sed Archiepiscopi semper nomine, eum insigniverint, in scriptis tamen atque monumentis, Seculo VI confectis, illum perinde, ac Hierosolymitanum, Patriarcham dici, in propatulo est. De calamitatibus, quas ecclesia Antiochena quondam perpessa est, quædam adjecit Rev. Autor. Tyrum a Romanis 691.
Pontificibus Antiocheno antistiti ereptam, & Hierosolymitano Patriarchatui addictam, fuisse, eo tempore, quo Franci Palæstinam occupaverant, docet. Tyrum etiam Hierosolymitanæ 696.
dioeceseos metropolin deinceps evasisse, ex *Wilhelmo Tyrio* ostendit. Antiochiæ Patriarchas pallium a Romanis Pontificibus accepisse, ubi a Latinis ea urbs capta esset, declarat. Hodiernum istius ecclesiæ statum ex *Martini Crusii Turco-* 697.
Græcia depingit, &, Antiochiam hodie fere totam vastatam esse, exceptis quibusdam pagis, inter quos unus Christianorum est, observat. Patriarcham Damasci sedere, monet. Cumque Episcopi Syriæ alii sedi Romanæ addicti sint, alii nequaquam, hinc factum esse censet, ut, quem Romanæ communionis socii eligi curaverant, a schismaticis Damasco secedere, atque Halepum se recipere, coactus fuerit, cum illi alterum habeant, qui Damasci commoratur. Patriarcharum Antiochenorum deinceps notitiam subjungit, eaque ad finem perducta, de 699.

Pag. 649. omnibus reliquis iſtius diœceſeos eccleſiis, nec non de Epi-
777 ſeq. ſcopis, qui ibi floruerunt, diſſerit, atque etiam de Cypri eccleſia, ejusque Præſulibus, quos olim Antiocheni jurisdictioni ſuæ ſubjicere, quamvis nequicquam, ſtuduerunt, verba facit.
1038. Sedis Antiochenæ veluti appendicem fuiſſe Chaldæorum diœceſin, obſervat, quippe cujus ſedis olim ordinationi primates illius ſeſe obnoxios ultro profitebantur. Diœceſis *Chaldæorum* ideo nominata eſt, quod in regione Chaldæorum & Babylonia primordia illius fuerunt, ubi & primaria numeroſæ hujus eccleſiæ ſedes conſtituta eſt. Chriſtianæ religionis ſemina in illis locis *Thaddæum*, ejusque ſocios, *Marim* & *Achim*, quos ambos Chaldaicæ eccleſiæ Apoſtolorum appellatione donaverunt Chriſtiani, ſparſiſſe, contendit. Chriſti cultum poſthac eſſe auctum, cum Reges Perſidis, Romanorum arvis Antiochiam usque vaſtatis, complures inde Chriſtianos captivos in Perſiam abduxiſſent, iique per varias iſtius regni provincias diſperſi, gentes illas verum Dei colendi ritum docuiſſent, ex ſcriptoribus antiquis pateſcere oſtendit. Primos in illis regionibus Præſules Antiochiæ ordinatos fuiſſe, obſervat. Non tamen diu hic mos perſeveravit. Cum enim *Abad-Abowia* quidam ea in urbe ordinatus fuiſſet, *Demetrius*, ſive *Demetrianus*, Antiochenus Præſul, apud Romanum Syriæ Præfectum delatus fuit ut reipublicæ proditor. *Abad-Abowia* quidem ſaluti ſuæ fuga conſuluit, ſed, ne Chriſtiani amplius ejusmodi calumniam tolerarent, ab Epiſcopis Antiochenæ diœceſeos indultum eſt, ut Seleucienſis antiſtes in poſterum apud ſuos ordinaretur, remotioresque orientalis tractus eccleſias Antiocheni Pontificis vice curaret. Propter quam delegationem Catholicum eum vocatum eſſe, quæ vox procuratorem generalem ſignificat, obſervat. Seleuciæ Præſules *Archiepiſcopi* a *Sozomeno* dicti ſunt, quæ quidem compellatio quarto quintoque Seculis, illis duntaxat, quorum ſollicitudini ac regimini commiſſæ plurimarum regionum eccleſiæ erant, tribuebatur. Perſidis univerſæ eccleſias Antiochenæ ſedi, tanquam Orientis totius primariæ, fuiſſe obnoxias, Rev. Autor probare annititur. Seleuciæ & Cteſiphontis ſigillatim

latim antistites αὐτοκεφάλους & sui juris ab initio non fuisse,
vel ex eorum compellatione, quando catholici constanter di-
cti sunt, colligi posse, existimat. In more autem fuisse apud
illas gentes, ut metropolitæ ibi ex ipsarum indigenis non eli-
gerentur, sed in illo loco, ubi Catholicus sedebat, consecrati,
ad illas mitterentur, observat. In quibusdam illarum regio-
num unus duntaxat Episcopus erat, ipse scilicet metropoli-
ta. Propter Christianorum Præsulum paucitatem, cum illi
ecclesias, sibi creditas, rarissime inviserent, ne religio hoc pacto
apud illas gentes obsolesceret, moribus invaluisse, Rev. Autor
observat, ut ad Diaconatus, nec non sacerdotii gradum, cujus- Pag. 1089.
libet ætatis homines, immo pueri etiam, admoverentur, quam-
vis ante annum ætatis vigesimum eis, officiis sacris fungi, haud
liceret. Hinc etiam factum esse contendit, ut Christiani Prin-
cipes atque Reges sacerdotio initiarentur, quem morem ho-
dienum apud Malabaricos Christianos vigere, Lusitani, qui
inter eos versati sunt, declarant. De disciplina, in illis eccle-
siis recepta, deinceps agit, eamque sæpe mutatam esse obser-
vat. Connubia Clericorum ibi fuisse licita, tradit. Ritus ele-
ctionis & ordinationis Catholicorum depingit, eorumque in
subditos potestatem enarrat. Diœceseos Chaldæorum quas- 1092.
dam notitias haberi quidem, profitetur, eas tamen veterem
ejus amplitudinem, vel integrum sedium ejus numerum, non
satis referre, queritur. Proinde ex earum monumentis, quæ
Rev. Autori delibare contigit, præter duas, quas doctissimus
Assemannus, Maronita, ipsi suppeditavit, longiorem alteram se
exhibiturum esse, spondet, etsi omnibus numeris nondum ab-
solutam. Caput diœceseos Chaldæorum Seleucia fuit,
quæ, quoniam proxima Ctesiphonti erat, in unam urbem
cum ipsa coaluit, quam, cum Caliphæ Arabes obtinuissent,
Al-Modain vocitarunt, qua voce duæ urbes significantur.
Babylone scilicet vastata, *Seleucus Nicator* ex illius ruderibus
in confluente Euphratis, quem fossa deduxerat, & Tigritis,
civitatem amplissimam condidit, deque suo nomine Seleuciam
appellavit. Cumque ea urbs ad occidentale Tigritis latus po-
sita esset, ad orientale paulo infra stabat urbs altera

 Ctesiphon,

Ctesiphon, quæ postea cum Seleucia ita unita est, ut una urbs haberetur. Ubi autem deinceps *Almansor*, de Abbasidarum genere Chalifa, urbem alteram haud procul ædificans, Bagdadam nominavit, Seleuciam dein dirui curavit. In hanc noviter conditam urbem Chaldæorum Catholicus exstructo ibidem monasterio, transiit. Indivulsam mansisse illam diœcesin usque ad Seculi decimi sexti medium, observat. Eo autem tempore partem ejus, catholica fide suscepta, se Pontifici *Julio*
Pag.1095. *III* subjecisse, pronuntiat. Quod qua occasione factum sit, & quinam Catholici Romæ a Papa ordinati fuerint, fuse edisserit. Reliqua pars diœceseos *Nestorianis* erroribus infecta erat, quæque eorum hodie fata sint, Rev. Autor enarrat. Scripturam S. & quidem veteris Instrumenti libros, a *Thaddæo* in Syriacam linguam conversos, eos accepisse, & ea versione adhuc hodie uti, asseverat. Tandem catalogum & vitas Catholicorum ma-
1101. gnæ Seleuciæ adjungit. Quem enarratio Præsulum istarum provinciarum, qui Seleucienſi Catholico suberant, excipit.
1163. De Jacobitarum etiam diœcesi, hac occasione data, differit. Non quidem horum hominum Ecclesia orientalis diœceseos appendix fuit, sed hæreticorum secta, quorum Episcopi primarium sibi antistitem præstituerunt, atque Antiocheni Patriarchæ titulo honorarunt. Proscripto nimirum in Concilio Ephesino priori, *Nestorianarum* errore, nonnulli, in alterum extremum prolapsi, unicam duntaxat in Christo naturam esse, somniarunt. Quorum imbutus errore *Eutyches*, Constantinopolitani monasterii præfectus, eo usque progressus est, ut Christum Deo patri quidem consubstantialem profiteretur, at non item matri, & nobis, ac si sola divinitas, & neutiquam humanitas, ejus natura esset. Ex quo errore quantæ turbæ
1344. in Ecclesia natæ sint, erudite Rev. Autor exponit. Inter præcipuos autem istius asseclas *Severus* fuit, monachus, acephalorum Ægypti quondam antesignanus, qui *Anastasii* jussu Antiochenam sedem *Flaviano III*, legitimo Patriarchæ, eripuit, qui tamen postea, ubi *Justinus*, orthodoxus Princeps, post *Anastasii* fata summam rerum adeptus erat, pœnas gravissimas veritus, in Ægyptum fugit, ibique latuit. *Severi* sectator

ſectator & diſcipulus præcipuus *Jacobus* quidam fuit, natio-
ne Syrus, cœnobii Phaſiltæ prope Niſibin monachus. Is, cum
omnes Orientis plagas circumcurſaret, factum eſt, ut hæreti-
ci illi ab orthodoxis *Jacobitarum* nomine inſignirentur. *Ja-
cobum* illum Edeſſenæ Eccleſiæ Epiſcopum dederat *Severus.*
Cum autem ab illo loco abeſſe Imperatorum edictis cogeretur,
œcumenicum Archiepiſcopum agens, paſſim alios ſui generis,
Epiſcopos, Sacerdotes, Diaconos, aliosque miniſtros, ordina-
vit. *Severo* Alexandriæ, ubi delituerat, exſtincto, ei *Sergium*
quendam ſucceſſorem dedit, & conſecravit, qui titulo Pa-
triarchæ uſus eſt, & a quo Jacobitarum Patriarcharum ſeries
ad hunc usque diem propagata, perſeverat. Cum autem iſti
Patriarchæ Antiochiæ per interdicta Imperatorum morari non
poſſent, Amidæ, quæ urbs hodie *Diarbecbir* audit, ſederunt.
Italiæ tamen in monaſterio Zapharenſi, ſive S. *Ananiæ*, haud
procul ab urbe *Marde* eos utplurimum morari, Rev. Autor
monet. Epiſcopatus, hiſce Patriarchis ſubjectos, non quidem Pag. 1
ſigillatim recenſuit; monuit tamen, omnes, quotquot a Meſo-
potamia & Oſroene, Occidentem verſus, per omnem Syriam &
Ciliciam ſedebant, illis ſubfuiſſe. Ubi ſtatum eccleſiaſticum
Jacobitarum omnem accuratiſſime delineaverat, vitas etiam
horum ipſorum Patriarcharum usque ad illum, qui A. 1721
ſedit, nec non reliquorum iſtius ſectæ metropolitanorum, mo-
re ſuo ſubjungit, & nonnulla, quæ adhuc ſupererant, notatu di- 1357 ſeq.
gna, circa Epiſcopos Jacobitas addit. Excipiunt illos *Maro-
nitæ de monte Libano*, qui Syriam mari mediterraneo conter-
minam incolunt. Varii Autores varios illis errores attribue-
runt, diverſaque eorum converſionis tempora ſtatuerunt.
Monophyſitarum & monotheliſmi errores eos foviſſe, nonnulli,
a Rev. Autore citati, exiſtimarunt. Nomen Maronitarum T. III
hiſce hominibus hæſiſſe a S. *Marone*, Abbate, *Chryſoſtomi* coæ- pag. 1.
vo, ex *Fauſti Naironi Diſſertatione de origine Maronitarum*
oſtendit. Multa notatu digna, dummodo non fabuloſa ſint, 4.
de hoc S. *Marone* profert in medium. Maronitarum voca-
bulum hæreticos non denotaſſe, *Aſſemanno* duce affirmat.
Seculo ſeptimo, & initio ſequentis, *Joannem* quendam, mo-

nachum cœnobii S. *Maronis*, qui & ideo S. *Maro* dicebatur,
floruiſſe, obſervat. Illum *Joannem*, ex caſtello Sirimi,
quod in territorio Antiocheno ſitum eſt, oriundum, & in S.
Maronis monaſterio ſumma ſanctitatis laude florentem, conti-
nuó adiiſſe Francos, qui etiam *Latini* ſcriptoribus nonnullis
audiunt, &, uti notum eſt, inde ab *Hieronymi* ævo in Syria
& Palæſtina domicilium fixerunt, dictitat. Illos igitur Lati-
nos, Antiochiæ commorantes, Romanæ ſedis Cardinali legato
Joannem præſentaſſe, eumque poſtea Botrenſem, Phœnices
regionis Epiſcopum creatum fuiſſe, ut Libaniotas in Romana
fide retineret, affirmat, eamque rem, adducta inſigni teſtimo-
Pag. 7. niorum copia, comprobare annititur. De S. *Maronis* ſcriptis,
tam genuinis, quam quæ falſo ſub ejus nomine circumfe-
17. runtur, fuſe etiam diſputat. A Monotheliſmi labe, Ma-
ronitis impacta, eos abſolvit, orthodoxis eos accenſet,
& argumenta, ab aliis in contrarium prolata, operoſiſſi-
me diſcutit. Diſciplinam & ritus eccleſiaſticos eorum
recenſet, ipſorumque horum Patriarcharum ac Præſulum
49. vitas tandem ſubjungit. Ad Hieroſolymitanum deinceps
Patriarchatum accedens, ejus metropolin, *Hieroſolyma*, cete-
ras Eccleſias per Palæſtinam omnes ob loci ſanctitatem ſibi
101. ſubjectas habuiſſe, obſervat, quamvis Chriſtiani vulgo apud
Judæos *Nazaræi* a Chriſti patria dicerentur. Everſis Hiero-
ſolymis, eorum etiam eccleſia alio demigravit. Occiſo nimi-
rum pro Chriſti nomine a Judæis *Jacobo* minore, primo Hie-
roſolymorum Epiſcopo, cum tota natio adverſus Romanos
arma ſumeret, conjicientes Chriſtiani, iſtius urbis obſidionem
inſtare, in montana trans Jordanem cum *Simone*, ſuo Præſule,
qui *Jacobo* ſucceſſerat, ſe contulerunt. Dirutis tandem Hiero-
ſolymis, & ſuper illorum rudera, uti Rev. Autor, neſcimus ta-
men, quo fundamento, ſtatuit, ducto aratro, Chriſtianorum
cœtus in Peræa regione, ac Pellæ præſertim, conſtitit. Prio-
res quindecim ejus loci Epiſcopi natione Hebræi fuerunt,
quoniam ex Hebræis ſolis, ad Chriſtum converſis, Eccleſia il-
la eo usque coaluerat. Certe, ubi ab Imperatore *Hadriano*
nova urbs, Ælia, in Hieroſolymorum locum exſtructa eſt,
trede-

tredecim post *Simonem* Episcopos ibi sedisse, ex *Eusebio* & *Epiphanio* constat, quos ἐκ περιτομῆς, id est, non tantum genere, sed & vivendi ratione, quippe qui legum *Mosaicarum* quarundam, & inprimis circumcisionis, se tenaces præbebant, fuisse, iidem scriptores affirmant. In hac autem Episcoporum successione definienda, dubia quædam occurrunt, quæ Rev. Autor non intacta prætermisit. Judæos, qui fidem Chri- pag. 103.
stianam amplexi erant, post Hierosolymorum interitum eo reversos esse, rudera dirutæ urbis incoluisse, ibique vitæ sanctimonia ita inclaruisse, ut inde motus *Aquilas* Ponticus, Christianæ religioni nomen dederit, *Epiphanius* tradidit. Quæ *Epiphanii* narratio quamvis quibusdam non arrideat; eam tamen Rev. Autor, variis argumentis in medium prolatis, respuendam non esse, constituit. Judæos civitatem novam 105.
juxta Hierosolymorum rudera exstruxisse, postea ab *Hadriano* eversam, contra *Scaligerum* evincit. De originibus etiam Æliæ Capitolinæ, quam *Hadrianus* exstrui curavit, hac data occasione, erudita multa affert. Eam urbem a Judæis & Christianis Hierosolyma dictam fuisse, statuit, immo promiscue sæpius & Æliam, & Hierosolyma, dici, acta Synodi Hierosolymitanæ, A. 536 habitæ, evincunt. Cum autem ea urbs ab initio a gentilibus solis incoleretur, Judæis penitus ab illa exulare jussis, ad Christiana sacra a paganismo conversi, Episcopum, *Marcum* nomine, sibi elegerunt, qui adeo primus fuit Æliæ Præsul, ab illis, qui Judæorum conversorum curam gerebant, & aliunde commigrarant, diversissimus, Judæis, qui ecclesiam specialem Hierosolymorum antea composuerant, horum deinceps gubernationi sese subjicientibus. Post Hierosolymorum interitum, *Cæsarea*, quæ antea *turris Stratonis* dicebatur, Judææ & Palæstinæ metropolis facta est. Per quatuor fere Secula Ælienses Cæsareensibus paruerunt, quamvis, ob loci creditam sanctitatem, quibusdam præ illis juribus gauderent. Antiochenis Patriarchis Palæstinam paruisse, uti *Hieronymo* visum est, Rev. Autor negat, Cæsareensem metropolitam ab Æliensi antistite ordinari consuevisse, observans. Quanta fuerit erga hanc sedem veneratio, multis exemplis 108.
ostendit,

oſtendit, eamque rem anſam præbuiſſe, ut de primatu cum
Pag. 109. Cæſareenſi Metropolita contenderet Ælienſis, obſervat. *Juvenalis* inde primus omnem dedit operam, ut, poſthabita Cæſareenſis jurisdictione, ſedis ſuæ autoritatem amplificaret, brevique univerſam Palæſtinam ſibi ſubjecit. Qua ratione votorum compos evaſerit, in communi ſcriptorum ſilentio haud facile explicare liceat. Inſita ſane plurimorum mentibus opinio, Æliam ſedem vere Apoſtolicam eſſe, quia urbi Hieroſolymitanæ ſucceſſerit, *Juvenali* permultum profuit. Rationi enim conſentaneum videbatur, jura antiquioris eccleſiæ in Ælianam transfundi, quam, non ut civitatem de novo exſtructam, ſed ut veterem reſtitutam, ſpectabant. Summam igitur autoritatem Ælienſis antiſtitis erudite & ample Rev. Autor exponit, atque turbas, quæ ideo per eccleſiam exortæ ſunt, recenſet.
112 ſeq. Territorium, Patriarchatui Hieroſolymitano ſubditum, Palæſtina nuncupabatur. Ejus terminos, *Carolo a S. Paulo* duce, Rev.
117. Autor definit. Ante *Theodoſii* imperium in duas iſte tractus provincias jamjam erat diviſus, poſtea in tres abiit, & unicuique ſua metropolis aſſignata eſt, ſcilicet Cæſarea primæ, Scythopolis ſecundæ, ac Petra tertiæ. De Palæſtinæ antiqua diviſione & ſtatu, erudita multa in medium profert, & hac occaſione de ejus urbe præcipua, Hieroſolymis, pariter, ac de Ælia Capitolina, in ejus locum exſtructa, diſputat, multosque nummos coloniæ hujus Ælienſis adducit. Ordinem civitatum & regionum, quem tres Palæſtinæ, prout ſedi patriarchali Hieruſalem ſuberant, ſervarunt, a priori Palæſtinæ diviſione di-
126. verſum, diligentiſſime exponit. Epiſcopos Hieroſolymitanos, nullis, vel pauciſſimis exceptis, fidei catholicæ tenaces fuiſſe, uſque ad ſchisma illud, quo orientales a ſede Romana diviſi
127. ſunt, aſſeverat. Patriarcham Hieroſolymitanum non ſolum in Epiſcopos Palæſtinarum, ſed & in ipſos cœnobiorum monachos, immediatam jurisdictionem exercuiſſe, Rev. Autori perſuaſum eſt. Seriem etiam Patriarcharum conſtituere laborat,
129. quamvis, eam multis tenebris involutam eſſe, queratur. Cum omnem hiſtoriam hujus Patriarchatus operoſiſſime expoſuiſſet;
137. vitas etiam horum Præſulum more ſuo addit, & prius varia adhuc

adhuc de Hierofolymis atque Ælia, quæ fuperius prætermiffa
erant, hic loci fupplet. Præfules etiam Palæftinæ omnes ea-
dem ratione recenfet, tandemque de ecclefiis minus notis, vel Pag. 529.
recentius additis, nonnulla difputat. Cum autem inde a Se- 774.
culi XI exitu, & deinceps per aliquot Secula, occafione bel-
lorum facrorum, Patriarchæ Latini ritus variis Orientis eccle-
fiis præfuerint; de illis etiam data opera difputavit Rev. Au-
tor. Patriarchæ nimirum Latini ritus in Orientis partibus, 785.
poft expugnatam a Francis A. 1098 Antiochiam, creari cœ-
perunt. Præerat tunc temporis huic ecclefiæ *Joannes III*, Græ-
ci ritus Patriarcha, qui, cum Latinorum mores & cerimoniæ
ipfi non arriderent, eam fedem intra biennium reliquit, &
Conftantinopolin fecelfit. Ipfi igitur Principes, expeditionis
cruciatæ autores, Latinum Patriarcham in ejus locum fuffece-
runt, quod item & Hierofolymis, Conftantinopoli, multis-
que aliis in locis, eandem ob caufam factitatum eft. Non au-
tem eadem fuit fub Latinis ecclefiarum difpofitio in Patriar-
chatibus Antiocheno & Hierofolymitano, quæ antea fub Græ-
cis obtinuerat. Ab antiquo enim Tyrus, cum omni Phœ-
nice prima, cujus hæc metropolis erat, Antiochenæ diœcefeos
prima fedes numerabatur. At, ubi hæc a *Balduino II*, Hiero-
folymorum Rege, Venetæ claffis auxilio Latinis ceffit, Hiero-
folymitanæ fedi eft fubdita, *Innocentio II* Pontifice ea condi-
tione affenfum præbente, uti tres Epifcopatus, Byblus nempe,
Anteradus, & Tripolis Syriæ, Antiocheno Patriarchæ & in po-
fterum manerent fubjectæ. Conftantinopoli A. 1204 a cruce
fignatis capta, Latini fui ritus Patriarchatum ibi conftitue-
runt, cujus jurisdictioni, regionum, quæ tunc eorum armis
fubactæ fuerunt, ecclefiæ affignatæ funt, exceptis duntaxat illis,
quæ antea non fuerant fedi Conftantinopolitanæ fubjectæ, &
quas Rev. Autor ex Chronico *Alberici* exhibet. Duravit hæc 788.
Latini Patriarchæ jurisdictio ad annum ufque 1261, quo *Mi-
chael Palæologus* regiam hanc urbem recuperavit. Achajam
vero, Peloponnefum, & infulas Ægæi maris, Latini nihilo
fecius ufque ad *Tamerlani* tempora retinuerunt. Jura horum
Patriarcharum multo minora fuiffe, quam olim Græcorum

 fuerant,

fuerant, ostendit. Pallium a Pontifice Romano petere tenebantur. Præcipuum eorum jus in eo consistebat, ut suarum dioecesium Metropolitanos & Archiepiscopos ordinarent, & pallio donarent, accepto prius ab illis sacramento, quo sponderent, non Patriarchæ duntaxat suo, sed Romanæ inprimis sedi, se futuros obedientes. Episcoporum adeo & Metropolitanorum electio ad ecclesiarum capitula de prisco jure spectabat, cum contra confirmandi & consecrandi eos potestas Metropolitanis esset propria. Duravit hæc consuetudo, quamdiu Patriarchæ singuli suarum regionum ecclesias reliquiasque tenuerunt. Post Syriam atque Palæstinam Turcorum armis subactam, atque Latinos ejectos, Antiochenæ atque Hierosolymitanæ ecclesiæ Canonicos Latini ritus alio se recepisse, atque, ut apparet, in insula Cypro consedisse, Patriarcharum ejusdem ritus, qui nuper occubuerant, successores more pristino eligen-
Pag. 791. tes, Rev. Autor monet. *Bonifacius* vero *VIII*, A. 1301 cavendum ducens, ne aliqui minus habiles Patriarchæ fierent, & Patriarchatus munus hoc pacto vilesceret, illorum electionem Capitulis ademit, sibique & successoribus, quamdiu illæ regiones in infidelium & schismaticorum potestate manerent, unice reservavit. *Innocentius III* etiam potestatem transferendi Episcopos ab una sede ad aliam Patriarchis Latini ritus negavit. Quando complures Orientis regiones in Francorum potestatem veniebant, multos Græcorum Præsules, Latini nominis odio, suas ultro sedes reliquisse, Rev. Autor observat. Nonnulli tamen, solum vertere nolentes, Archiepiscopis Latini ritus sese subjecerunt, & communionem Romanam amplexi sunt. Quid de unctionibus eorum præceperint Pontifices Romani, etiam subjungit. Patriarchas denique pariter ac inferiores Episcopos Latini ritus recenset, qui vel re ipsa Episcopales orientalium regionum sedes occuparunt, vel ad eas aliquando regendas destinati erant, quamdiu spes, eas iterum Latinorum armis subigendas fore, aderat. Indices enim tot Episcoporum, qui hodie sine clero & populo sub ecclesiarum orientalium titulis ordinati, in aliorum Præsulum Occidentis dioecesibus vice ipsorum pontificalia munera obire solent, scribere, supervacuum

vacuum ipsi videbatur. Cum Seculo XIII res Christianorum in Syria & Palæstina in dies pessum irent, viri Apostolici, quos inter complures exstiterunt Ordinis Prædicatorum & Minorum alumni, in terras infidelium per Orientem Evangelium Christi invexerunt, novasque condiderunt ecclesias, quas sub beneplacito Romani Pontificis gubernarunt. De his igitur ecclesiis Appendicis loco Rev. Autor disputavit. Literas Pontificum, Pag.
eam ob causam scriptas, apposuit, illisque etiam temporibus, 1341.
in utroque ordine, Prædicatorum & Minorum, congregationes Missionariorum institutas esse, qui *fratres peregrinantes propter Christum* dicebantur, observat. Inter illos Missionarios etiam Archiepiscopos & Episcopos fuisse, ex *Joannis XXII* Epistola colligi posse, contendit. Metropolitanos harum regionum Romanos Pontifices renuntiasse, & illis simul potestatem fecisse, ob distantiam locorum subditos sibi Præsules ordinandi, & episcopales sedes erigendi, ubi sufficiens Christianæ plebis multitudo reperiretur, statuit. Ecclesiarum, hoc pacto per Orientis quasdam regiones conditarum, descriptionem & catalogum, tanquam coronidem hujus Operis, suppeditat. Singula ejus *Volumina* Indicibus locupletissimis instructa sunt, ut eo commodius illis uti possint lectores. Neque opus est, has ipsas Rev. Autoris lucubrationes multis exornari laudibus, cum, omnes omnino antiquitatum Christianarum studiosos, quando illis utentur, de earum dignitate & præstantia, spes sit, certissimos futuros. Et, si quidem a nonnullis capitibus, ubi nimia proditur erga Romanos Pontifices reverentia, & partium studio plus, quam veritati, tribuitur, discesseris, huncce librum inter optimos, quos hoc seculum vidit, numerare, & pro absolutissimo historiæ Christianæ per Orientis tractus thesauro habere, nulli dubitamus.

LEXICON DIPLOMATICUM, ABBREVIATIONES syllabarum & vocum, in Diplomatibus & Codicibus a Seculo VIII ad XVI usque occurrentes, exponens, junctis Alphabetis & scripturæ speciminibus integris; studio JOANNIS LUDOLPHI WALTHERI,

THERI, S. R. Majest. M. Britann. in Archivo Electorali a Secretis. Cum Præfatione JOANNIS DAVIDIS KOELERI, in Georgia Augusta Historiarum Professoris.

Pars I.

Gottingæ, apud Jo. Pet. & Jo. Wilh. Schmidios, fratres, 1745, fol. maj.
Alph. 1 plag. 6.

Ingens in rem criticam beneficium, præclarumque prorsus meritum, exiſtit Viri ampliſſimi, *Jo. Ludolphi Waltheri*, quod quidem tanto pluris faciendum putamus, quanto longius a conſimili aliorum inſtituto diſcedit, quantoque majori cum utilitate, in viros etiam doctiſſimos redundante, eſt conjunctum. In id enim omnes ingenii animique vires contulit Vir eruditiſſimus, ut inſolentiſſima illa ſcriptionis compendia, quæ vel in Diplomatibus, vel Codicibus antiquioribus, cernuntur, ſuæ feliciter integritati reſtitueret, & vocibus, multa obſcuritate ob ductuum perplexitatem laborantibus, eam, quam expetunt, lucem afferret. Atque in *Diplomatum* quidem *Chartarum*que numero habentur genuina illa, fideque non indigna, Imperatorum Avtographa, Diplomata Regum, Bullæ Pontificum, Romani proceſſus Rotæ, præterea & Epiſcoporum, Principum, Comitum, Monaſteriorum, chartæ, quales in omnibus Europæ regnis conſpiciuntur. Codicum vero ac librorum alii chartacei ſunt, alii membranacei, alii theologici, alii juridici, alii medici, alii philoſophici, atque aſtronomici, argumenti. Eadem Codicum claſſe comprehenduntur & Liturgiæ, Miſſalia, Calendaria, Rationumque libri, ut vulgo dicuntur. Hæc omnia antiquitatis monumenta, ſive Codicum, ſive Diplomatum, nomen mereantur, temporibus, Seculum VIII ac XVI intercedentibus, exarata fuerunt, exceptis Notariorum Inſtrumentis, quorum ætas in Seculum XVI incidit. Incredibili igitur labore, atque aſſiduitate plane mirabili, chartas illas diurna nocturnaque manu verſavit Vir doctiſſimus, ex iisque primum voces, compendiaria ratione inſolenter ſcriptas, excerpſit, poſtea earum ſe interpretem,

quo

quo doctiorem ac sagaciorem, hoc profecto feliciorem, exhibuit. Ætatem tam Codicum, quam Diplomatum, explorandam hic sibi esse, recte duxit *Waltherus.* Quod quidem negotium, si Diplomata spectentur, cum magna adeo difficultate conjunctum non est, cum annus adscribi iisdem consueverit, quæ tamen major existit in Codicibus. Hic enim vel scriba Codicis, vel alia manus antiquior, ætatem quidem adjecit ad finem Codicis, sed, quod scite indicat Noster, sæpenumero ita, ut non tam anni, quam seculi, ratio fuerit habita, solis duntaxat literis discriminis causa adjectis, *i. m.* vel *f.* quibus, Codicem vel in medio Seculi, vel in fine ejus, exaratum esse, indicare scriba voluit. Ubi autem, Codices se versare, *Waltherus* intellexit, omni temporis nota destitutos, tum critica opus esse sagacitate judicavit, idque divinando assequi eundem oportuit, quod a descriptore Codicis prætermissum erat. Nil suo tantum excogitavit ingenio, aut mente præcipitata, aut calamo, mentem præcurrente, cum interpretem ageret, scripsit, sed sensim pedetentimque, atque observatis prudentiæ legibus, in investigandis literarum ductibus, vocumque significatu eruendo, processit, nec facile quid definire prius ausus est, quam, aliquod scriptionis compendium, repetita vice, eodem in Codice, vel Diplomate, occurrere, intellexit, aut serie totius orationis, aliisque mediis, quibus hic Viri eruditissimi uti solent, ad veri sensus cognitionem perductus fuit. Neque tamen persequi omnia voluit, sed facilioris investigationis voces plures prætermisit, ne liber præter necessitatem mole gravaretur. Potiores autem comprehensas ab eo fuisse, docuit ipsum, confecto jam Opere, aliorum quorundam Diplomatum collatio, quorum ex siglis paucæ occurrerunt, quæ non in libro apertæ jam ab ipso solutæque fuissent. Ordine usus est alphabetico, ut liber Codices hujus generis terentium usui hoc rectius inserviret. Compositus est ex Tabulis, nitidissime in æs incisis, quarum quælibet quatuor columnas sistit. Earum prima vocem ipsam compendiariam oculis subjicit, accuratissime descriptam. Altera literas, quæ in insolentibus figuræ ductibus reconduntur, exprimit. Sequens vo-

cem ipſam, de qua controverſia exiſtit, exhibet. Ultima temporis aperit intervallum, quo ſcriptio illa recepta fuit. Literarum ſeries ubi ſic ad finem decurrit, ſigna quædam obſcuriora panduntur, quibus voces *con*, *contra*, *eſt*, *eſſe*, conſimilesque aliæ, non literas inflexas, ſed ſingulares plane figuras, exhibentes, olim latuerunt. Exhibentur etiam characteres numerorum, ſignaque Calendariorum, interpunctionum, punctorum, & hujus generis alia. Adjunguntur notæ muſicæ, prout earum uſus in Eccleſia vetere inde a temporibus Seculi XI conſpicuus fuit, quæ quidem primum ſine lineis, per ſolos characteres, vocibus earumque ſyllabis adſcriptos, poſtea cum quatuor, aut quinque, lineis, ſcribi ſolebant. Et, tametſi hac in parte multa jam præſtiterit *Nicol. Staphorſtius*, tantum tamen abeſt, ut is argumentum illud exhauſerit, ut potius, ſpicilegium inſigne, *Waltherus* viderit, ſibi eſſe relictum. Hæc ita ſe habere, quemadmodum a nobis jam relata ſunt, intelligent, quotquot librum hunc, inſigni laude digniſſimum, adire voluerint, & luculentiſſimam Præfationem, a fratribus *Schmidiis*, Bibliopolis Academiæ Gœttingenſis florentiſſimis, præmiſſam, excuſſerint, in qua non tantum inſtituti præſentis rationem, verum etiam obſervationes quasdam, in evolvendo libro neceſſarias, offendent. Huic alteram illam Celeberrimi *Kœleri* Præfationem, vel nobis haud monentibus, aut commendantibus eam, ſponte ſua adjungent. Nihil jam ſupereſt, quam ut Ampliſſimo *Walthero*, ad telam, quam orſus eſt, eximiam feliciter pertexendam, conſtantem virium uſum, proſperosque laboris, multis difficultatibus ſepti, ſucceſſus, ex imo pectore comprecemur.

SEPULCRALIA CARMINA, EX ANTHOlogia MSta Græcorum Epigrammatum delecta, cum Verſione Latina & Notis. Accedunt ad Græcas MURATORII Inſcriptiones, in Miſcell. Lipſ. T. I P. III explicatas, Curæ ſecundæ & novæ Emendationes.

Lipſiæ,

Lipsiæ, in taberna J. F. Gleditschii, 1745, 4 maj. Plag. 13.

Est in Bibliotheca Amplissimi Senatus Lipsiensis Codex MStus *Anthologiæ* papyraceus, ex *Uffenbachiana* emtus, qui e Palatino quondam, nunc Vaticano, Codice ductus creditur, descriptus autem est e *Salmasii* apographo, *Isaaci Gruteri* manu. Ejus libri inspiciendi, & inde, quæ luberet, excerpendi, facultas cum data esset *Leichio*, Viro Clariss. a Bibliothecæ illius Præfecto, Ill. *Mascovio*, inde is delegit XXII Epigrammata e sepulcralium numero, nondum, quoad tum sciebat, edita, quæ suis observationibus illustrata publicaret. In illo delectu rationem habuit duorum, nempe XI & XII, quæ, postea intellexit, jam a *Dorvillio*, V. C. in *Vanno Critica* edita, & doctissimis observationibus illustrata esse. Interpretationem Latinam addidit duplicem, alteram prosaicam, alteram poeticam. Notæ sunt breves plerumque, multum bonæ frugis habentes, & ad intelligenda Græca satis idoneæ. In iis interdum etiam proponuntur conjecturæ de textu Græco emendando, non usquequaque felices. Sed Lectores in rem præsentem deducemus, propositis duobus Epigrammatis. *Ep. XIII* versus primus hic est:

Μαςέυω τις ἐυαγὴς ἐπὶ ςαλήτιδι πέτρα. &c.

Ad hunc versum nihil annotationis dedit Vir doctus. Atqui numeros suos non habet, neque quisquam, ad numeros revocans, hexametrum agnoscet. Erat itaque emendandus. *V. 4 Gallus Tanagræus* vocatur θῦρος, ἐγερσιμάχας, quod est monstrosum verbum. Εγρεμάχος, & εγερσιμάχος, aut ἐγερσίμαχος, novimus, non autem illud. Et tamen explicatur in versione, quasi esset nominativi casus adjectivum. Neque regulæ grammaticæ patiuntur, *v. 5* legi ὑπωρoφίαισι γυναιξὶν, sed ὑπωρoφίοισι. Nam, etsi in quibusdam talibus etiam fœminina forma occurrit, tamen ea sine autoritate non est admittenda; & videtur sane hic Vir Clar. ut in superiori versu lectionem Codicis MSti non assecutus esse, in quo forte τὸ ο ita scriptum est, ut cum α confundi possit. Tum versus sequens: ἀλλὰ τάθ' ἠλακάτας ἔργα, τάθ' ἱςοπόδων, non erat vertendus:

sed

sed colus illis & lanificium unum opus sunt; sed sic potius: *sed lanificium & textura*, intell. ex antecedente versu ἐπέοικεν, *decet* fœminas. In notis autem ad hoc Epigramma male reprehendit *Salmasium*, quod pro ταναγρα legerit πανάγρα, *in reti*, cum non sit Græcum, sed πανάγρῳ: quod miramur, cum Lexica utrumque habeant, & πανάγρα eadem analogia dicatur, qua γαλεάγρα & alia huic similia. *Ep. XVI* est *Antipatri*, & sic se habet:

Εἰς νυμφίον τινὰ ἐπὶ τῆς παστάδος τελευτήσαντα.

Αὔσονος Ἠγερίε με λέγω νέκυν, ᾧ μετιόντι
Νύμφην ὀφθαλμὲς ἀμβλὺ κάτεσχε νέφος.
Ὄμμασι δὲ πνοιὴν συναπέσβεσε μῶνον ἰδόντος
Κῶρον· Φεῦ κείνης, ἥλιε, δυσμοιρίης
Ἐῤῥοι δὴ κεῖνο φθονερὸν σέλας, εἴθ᾽ ὑμέναιος
Ἧψέ μιν ἐκ ἐθέλων, εἴτ᾽ ἀΐδης ἐθέλων.

Hæc Latine sic versa sunt:

In sponsum quendam in thalamo exstinctum.

Ausonis Egerii corpus sum, cui relinquenti
Sponsam oculos atra caligo occupavit.
Cum oculis vero simul spiritum exstinxit, unum videntis
Natum. Væ miserum, O! sol, fatum
Perit certe cum invidia splendor ille: seu hymenæus
Invitus ipsum exstinxit, seu volens Pluto.

Hanc versionem facile vitiosam intelligat, qui cum titulo contulerit. Primo μετιόντι νύμφην vertitur *relinquenti*, pro *adeunti*. Porro μῶνον ἰδόντος κῶρον vertitur, *unum videntis natum*. Quomodo autem hoc cadit in eum, qui in nuptiis ipsis in thalamo est exstinctus? Non videbat Vir doctus, legendum esse κώρην, & vertendum: *cum tantum vidisset sponsam*, seu *puellam*; quod est sane miserum amanti. Ultimum Distichon autem plane non intellexit, quod sic vertere debebat:

Pereant sane invidiosæ illæ (nuptiales) *faces: sive hymenæus*
Illas accendit invitus, sive lubens orcus.

Si orcus accendit facem, aut Hymenæus invitus, intelligi potest, quare tam miserum exitum nuptiæ habuerint.

Ceterum

Ceterum Vir doctus adjecit primum *Secundas Curas* ad Græcas *Muratorii* Inſcriptiones quasdam, in *Miſcellaneis Lipſ. Novis* nuper vel emendatas, vel explicatas, quibus locum fecere *P. Weſſelingius*, Vir Cel. literis ad Autorem ſcriptis, & *J. C. Hagenbuchius*, Vir doctiſſimus, in Diatribe de Græcis Theſauri *Muratoriani* marmoribus quibusdam; deinde etiam *novas emendationes* Græcarum Inſcriptionum *Muratorianarum*, in quarum nonnullis non male ſucceſſit Viro docto. Sunt tamen & hic quædam, in quibus non ſatis attendiſſe videtur. Sic *pag. 57* in *Inſcr. ſexta paginæ CCXXVIII*, quam recte aliquot locis e facili ſupplevit, reliquit ὁ τειμητὴς, cum illud ὁ quod ex antecedente τὸ repetitum eſt, delendum ſit, & ſcribendum τιμητής. *Pag. 64* πολήσῃ pro πωλήσῃ, & *pag. 66* ex ἀλεξανδρεοπολίτης fecit ἀλεξανδροιοπολίτης. Neque videmus, quare *pag. 69* in Inſcriptione Catanenſi e σαββάτοις faciat σαββάτω, & e χάρισον, χάριζε. Sine cauſa etiam *pag. 65*, ἀνεξοδίαςον, dicit, difficile eſſe interpretari. Male porro interpretatur, *nec aditum, nec egreſſum, habens*, quod, nemo intelligat, quale ſit, *vel, cui, præter expreſſos in titulo, inferre neminem licet*; cum & ſequentia: ὡς δ' ἂν πωλήσῃ &c. & ipſum verbum, planiſſime oſtendant, ἀνεξοδίαςον eſſe, *quod vendere non liceat*. Nam ὁδᾶν & ἐξοδᾶν eſt *vendere*, (vid. *Barneſ.* ad *Eurip. Cycl. pag. 266*) & ἐξοδιάζειν, pecuniæ, omninoque rei ſuæ, ad alium quacunque ratione transferendæ vim habet, adeoque etiam vendendi æque ac impendendi.

EPISTOLA AD EMINENTISSIMUM AC Reverendiſſimum D. D. ANGELUM MARIAM tituli S. Marci Cardinalem QUIRINUM, Brixiæ Epiſcopum, & Bibliothecarium Vaticanum, &c. qua, occaſione edendi Dionis Caſſii, ad Nicolai Carminii Falconis, J. U. & S. T. D. & Proton. Apoſt. editionem trium ultimorum Dionis Librorum, ex antiquiſſimo Codice reſtitutorum, animadverſiones nonnullas ſummi Viri judicio ſubmittit HERMANNUS SAMUEL REIMARUS, P. P. Hamb.

 Hambur-

Hamburgi, apud Jo. Carolum Bohnium, 1746, 4.
Plag. 5½.

Excellentissimus *Jo. Alb. Fabricius*, non unius quondam Hamburgi, sed universæ Germaniæ literatæ, magnum ornamentum, præter immortalia alia munera, quibus auxit omne fere eruditionis genus, etiam ad novam *Dionis Cassii* editionem applicaverat animum. At vero parantem hanc, uniceque in ea occupatum, mors repentina oppressit, maximo, ut tum existimabant omnes, reipublicæ literariæ damno. Sed inanis hæc fuit, quod merito nunc triumphamus, suspicio, & motus. Suscepit enim has in se partes eruditissimus *Reimarus*, gener, socero suo hoc in literarum genere non minor, sed par, omnino censendus, quemadmodum præsens testatur Epistola, missa ad Eminentissimum Cardinalem *Quirinum;* cujus argumentum his *Actis* nostris propterea inserere volumus, quod & causas retardati laboris ostendit, & gustum dat exquisitissimarum epularum, in *Dione Cassio Reimariano* futurarum.
Purpuratus Vir, ad literas augendas natus, Cel. Autorem non
Pag. 3. tantum muneribus eruditis variis ornavit, sed varietate etiam
lectionum ex duobus Bibliothecæ Vaticanæ Codicibus humanissime instruxit, & deinceps literis sæpe ad edendum *Dionem* excitavit suis. Tanta humanitas, eaque in tam excelso collocata fastigio, stimulos addidit Cl. Autori, ut apud eum potissimum universam laboris institutique rationem publice dis-
4. putaret. Injecerant autem frænum ad finem properanti duæ
potissimum causæ, quarum una est valetudo, qua utitur, quod vehementer dolemus, plurimum adversa, altera vero in progrediendo objectarum salebrarum fere infinita multitudo, quas neque socer optimus, neque *Falco* diligentissimus, superassent. In exemplum affert extrema *Dionis*, in quibus superioribus
5. annis *Falconis*, Viri doctissimi, industria versata erat. Hujus
prædicat diligentiam, qua *Dionem* ex vetustissimo Codice accessionibus nonnullis, *Ursino* neglectis, voluisset auctiorem dare; fatetur tamen, non tam occasionem sibi relictam esse, quam impositam necessitatem, refingendi & rescribendi quamplurima. Examinat igitur ponderibus suis potiores *Falconis* animadversiones; in quo omni ex parte se egregium omnibus & singulis haud dubie

bie probavit Criticum atque editorem. Versionem enim Græco contextui accuratius aptat, loca corrupta feliciter emendat, vocum veras eruit notiones, lectionem receptam aptamque defendit, atque antiquos evolvit ritus, de quibus singulis pauca afferre, ut doctis fidem faciamus, animus est. Sic contra *Falconem* recte monet, illa (*Wechel. pag. 881, A,*) ὅτι οὐκ ἠθέλησαν Pag. 7.
αὐτῷ ὁ Ἀρτάβανος τὴν θυγατέρα μνηστευσαμένῳ συνοικίσαι, ita esse transferenda: *quod Artabanus ei filiam, quam ambiverat, nollet uxorem dare.* Μνηστεύεσθαι quidem utrumque significat, & *desponsari* & *procare*; atque *Herodianus Lib. IV* autor est, *Artabanum Antonino* filiam promisisse. Verum contendenti 8.
Xiphilinum cum *Herodiano* facile apparet, posterius *Artabani* promissum esse omissum a *Xiphilino*. Rursus non multa tantum tollit menda forte typographorum, sed etiam lacunas sup- 9.
plet. Sic, cum *Falco pag. 5* post init. fugientibus literis sui 10.
Codicis hanc lacunam reliquisset: ἐν παντὶ δέο . . . . ντο, ipseque ita reddidisset: *in omnibus, quæ opus erant*; recte Cl. Autor suspicatur legendum: ἐν παντὶ δέους ἐγένοντο, *in summo metu versabantur.* Est enim hæc & *Dioni* familiaris formula, & huic loco perapta. Conferri hic multæ aliæ possunt emendationes fere singulis in *paginis.* Similiter vocum veras sistit notiones. Sic, cum superiores *Dionis* Autores χλαμύδας 11.
μεσόλευκον & μεσοπόρφυρον confudissent, ostendit utriusque discrimen. Μεσόλευκος simul addito πορφυροῦς designatur. Erat autem chlamys primum ὁλοπόρφυρος, *tota purpurea*, & ὁλόλευκος, *tota alba.* Μεσόλευκος autem ex utroque colore tenens aliquid purpura, fimbriam habens in circuitu albam, 12.
quales fimbrias describit *Pollux*, & a pellibus ovium ὄα quoque dictas esse ostendit. Μεσοπόρφυρος denique est chlamys, sive alba, sive auro intexta, sive alterius coloris, quæ purpura ambitur, quæ & παραπόρφυρος, περιπόρφυρος, & πλατυπόρφυρος, item παρυφὶς & εὐπάρυφις vocatur apud *Pollucem.* Αἱ τοῦ ἥπατος πύλαι cum a *Falcone* per *alas jecoris* essent redditæ; Noster accuratius ad veterum morem, ipsiusque *Ciceronis* 14.
de N. D. Lib. II Cap. 55, per *portas iecoris* reddit. Eadem quoque *pagina* bene observat, Ἄγαλμα πομπεῦον non esse simulacrum *habitu triumphali*, sed *in pompa ductum.* Non enim in

triumphali tantum pompa, ſed & in ſupplicationibus, funeribus, ludis, circenſibus maxime, Deorum ſtatuæ in thenſis ſuis traducebantur. Porro, cum *Falco* in illo difficili loco *pag. 883 Wechel. C*, qui agit de praſinis militibus, vel potius aurigis, ter
Pag. 15. ſine neceſſitate a recepta idoneaque receſſerat lectione, oſtendit ex ipſa rerum natura, & *ἡττημένοι* pro *ἡττόμενοι*, & *στασιῶται* pro *στρατιῶται*, & *κρώζοντα* pro *κράζοντα*, reponendum eſſe. Sequentem locum putat mutilum *pag. 872* in *Wechel. D*, quo fertur *Anton. Caracalla* ad Senatum dixiſſe, *πάντες οἱ φυγά-*
19. *δες, οἱ καὶ ἐφ' ὁτῳοῦν ἐγκλήματι καὶ ὁπωσοῦν καταδεδικασμένοι κατελθέτωσαν. Τὰς μὲν οὖν νήσους οὕτω τῶν φυγάδων κενώσας, καὶ τοῖς κακίστοις τῶν καταδεδικασμένων ἄδειαν δεδωκὼς, εἶτ' οὐ πολλῷ ὕστερον ἀνεπλήρωσε. Omnes exules, cujuscunque criminis & quomodocunque damnati, reſtituantur. Quo pacto cum inſulas exulibus evacuaſſet, & ſceleratiſſimis quibusque damnatorum impunitatem conceſſiſſet, eas non ita multo poſt replevit.* Exiſtimat, vocem *κρατίστοις* excidiſſe, atque ita eſſe ultima ponenda: *εἶτ' οὐ πολλῷ ὕστερον κρατίστοις ἀνεπλήρωσε*, quod ex *Plinii Panegyrico Cap. 35* illuſtrat. Nam, cum inſulas, inquit elegantiſſimus Autor, exulibus, iisque ſceleratiſſimis, *κακίστοις*, evacuatas dixiſſet, poteratne ſimpliciter eas iterum repletas dicere? Nonne ſceleratiſſimis etiam, quibus liberatæ ſunt inſulæ, viros optimos, quibus repletæ fuerint, opponeret?. Hactenus Cl. Editor. Commendatur hæc emendatio ab ingenio, ſed neceſſaria admodum, noſtro judicio, non videtur. *Dio* enim *Caſſius* non tantum nihil dicit de *Caracalla*, optimum quemque in inſulas deportari curante, ſed e contraria parte autor eſt, crudeliſſimum Imperatorem potius clariſſimos illuſtresque viros *occidi* illico juſſiſſe. Sic *pag. 873, B*, ipſe *Dio* fatetur, infinitam occiſorum virorum, eorumque optimorum, fuiſſe multitudinem, adeo, ut urbs Roma privata bonis viris, comminuta, & mutilata, fuerit. Rurſus *pag. 884, B*, *Dio* addit, mortuo *Caracalla* cognitum, hunc magnum numerum veneni cujusvis generis ab iis, qui ſuperiorem Aſiam incolant, partim adduci curaſſe, partim emiſſe ingenti pretio, ut quamplurimos, quos collibitum fuiſſet, variis modis venenis tolleret, eaque omnia reperta igni fuiſſe exu-

exusta. Ex hoc *Dionis* loco apparet, *Caracallam* suspiciosissimum, bonosque inprimis metuentem, hos celeri exstinxisse potissimum morte, in huncque usum parasse venena. Quid igitur? Nobis adeo nihil mutandum in hoc *Dionis* loco videtur; sed potius ἀπὸ κοινȣ̃, quod Critici dicunt, explicanda ῥῆσις: quæ figura una omnium frequentissima est tum in omnibus Græcis Autoribus, tum præsertim in *Dione*. Nimirum subintelligit *Dio* in posterioribus nonnulla verba, quæ in prioribus posuerat hunc in modum: εἶτ᾽ ȣ̓ πολλῷ ὕστερον τοῖς κακίστοις ἀνεπλήρωσε. *Caracalla* nimirum, imperio admotus, ex insulis reduxerat exules sceleratissimos, ut socios forte haberet crudelitatis; rursus hos, nimium ferocientes, tanquam malorum autores, vel serio, vel ad speciem, in insulas reduci curaverat. Sed nihil hac nostra explicatione detractum volumus præstantissimis laboribus doctissimi Autoris, qui excellentissimam Græcæ linguæ cognitionem, incredibilemque diligentiam, omnibus in aliis rebus ante oculos lectorum exponunt. Sic *Falconis* multas emendationes, sine necessitate factas, recte rejicit, ut *Wechel. 895, D*, τὸν σύγκλητον, ubi ipse sensus τῷ σύγκλητον & MStorum ratio exigit, uti jam vidit *Ursinus*. Cum idem *Falco* verba *Wechel. pag. 897, C*, ὥστε καὶ ἐκείνȣς, μηδ᾽ ἀρχὴν ἔτι εἶναι, λ. vertisset: *non putarent amplius esse Principes*; recte monet, μὴ εἶναι ἔτι, uti aliis in locis, sic & hic, quin pluribus in linguis, esse *non vivere amplius*, ἀρχὴν vero sive τὴν ἀρχὴν, particulæ instar usurpari. Hujus verus usus latuit multos & fefellit interpretes, ut vel ad *magistratus* notionem confugerent, vel *statim*, aut *ab initio*, vel *primum*, interpretarentur. Significat autem, ut recte monet Cl. Autor, non tantum *statim*, & ab *initio*, sed etiam *plane* & *omnino*. Idque exemplis nonnullis ex ipso *Dione* comprobat. Quanquam vero *Falconis* ausus ingenii æstu sæpe extra verisimilitudinis fines vagantur, atque interdum insignem Græcæ linguæ ignorantiam produnt; tamen in animadvertendo & corrigendo humanitatis leges minime negligit Cl. Autor. Sic in sequentibus verbis *Wechel. 901, A*: καὶ σφᾶς, ἥτε τῆς μισθοφορᾶς συντομὴ, καὶ ἡ τῶν γερῶν, τῶν τε ἀτελειῶν τῶν ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς ὑπηρετήμασιν, ἃ παρὰ τȣ̃ Ταράντȣ εὕρητο, στέρησις.

Pag. 20.

23, 24.

Pag. 28. *καίπερ μηδὲν αὐτοὺς μέλλοντας ἀπολαύσειν ἐπιπαρώξυνεν.* Ad hæc *Falco*, quod nemo a Græcæ linguæ perito exspectasset, *ἔυρητο*, inquit, *ita recte Codex, non ut Ursinus, qui falso legit ἔυρηντο, immemor, neutra pluralia verborum regere singularia.* Recte igitur Cl. Autor: *Nonne bonus Falco ipse hic videbitur immemor fuisse, ἔυρηντο non esse passivæ significationis, ut ἃ ἔυρητο, singularis numeri verbo, dici debeat: sed activæ, ut intelligantur milites, ἃ οἱ στρατιῶται ἔυρηντο, quo sensu singulare ἔυρητο plane ineptum est.* Elegans porro est observatio Cl. Autoris, ubi ostendit, Λοῦπον Imperatorem in ΑΟΥΙΤΟΝ, id est, Αὔιτον, esse mutandum. Pro A enim sæpissime in Latinis Græcisque monumentis occurrit Λ, evane-

30. scente ductu transverso; & IT arctius conjunctæ, præsertim linea transversa literæ T longius ad I præcedens producta, speciem literæ Π mentitur. Sæpe porro interpunctiones feliciter sistit. His enim destituti sunt, uti inter omnes constat, antiquissimi Codices. Sequens locus solius interpunctionis beneficio, & levi alia mutatione, luci redditus est. *Falco (Exc. Ursini 435)* ita *pag. 55* fin. & seq. curaverat exprimenda: *αὐτὸς*

31. *δὲ ἀπολεμήσας περαιτέρω χωρὶς, τοῦ Μακρίνου προχωρῆσαι μετεπέμψατο αὐτὸν, καὶ ὃς ἔς τε τὴν Ἀπαμείαν ἐς τοὺς Ἀλβανοὺς στρατιώτας διὰ τειχέων ἦλθε, καὶ υἱὸν αὐτοκράτορα καίπερ τὸ δέκατον ἔτος ἄγοντα ἀπέδειξεν*: atque ita reddiderat: *Ipse vero hostiliter ulterius & seorsim progressus, Gannym contra Macrinum misit, qui, ubi Apameam inter Albanios milites per ipsa mœnia inductus est, Imperatorem filium, etsi decimum annum ageret, renuntiavit.* Hæc, adeo pugnantia, interpunctionis ope emendat ita: *αὐτὸς δὲ οὐ τολμήσας περαιτέρω, χωρὶς τοῦ Μακρίνου, προχωρῆσαι, μετεπέμψατο αὐτόν. καὶ ὃς ἔς τε τὴν Ἀπάμειαν ἐς τοὺς Ἀλβανίους*

32. *στρατιώτας διαταχέων ἦλθε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοκράτορα, καίπερ τὸ δέκατον ἔτος ἄγοντα, ἀπέδειξεν*, meliusque sequentem reddit in modum: *Ipse vero, absque Macrino ulterius progredi non ausus, illum arcessivit: qui, ubi Apameam ad milites Albanios confestim venit, filium Imperatorem, etsi decimum modo annum agentem, renuntiavit.* Adjicit deinde Cl. Autor nonnulla loca, quæ ipsi in mendo cubare videntur. His expositis,

ſitis, pergit ad *Falconem*, atque ejus Latinam *Dionis* primum reprehendit verſionem, idque non injuria, uti jam ſupra comprobavit, & porro comprobat, atque inter alia obſervat ex *Dione*, apud hunc ſæpe *ψέγειν* eſſe *accuſare*, ſicut *εἰπεῖν* & *λέγειν defendere*. Rurſus oſtendit exempla, ubi *Falco*, quæ alii bene, præpoſtero emendandi ſtudio male convertit. Alia ejus peccata his exprimit verbis: *Vellem, ad Græca recte edenda plus Græcitatis attuliſſet; vellem, Dionis ſtilum ſibi ante reddiſſet magis familiarem; vellem, Codici ſuo non ſubſcripſiſſet ſuperſtitioſius; vellem, in ejus lectione exhibenda plus judicii adhibuiſſet, & magis ſibi conſtaret; vellem, Xiphilinum non tam temere & frequenter deſeruiſſet, aut doctas & probas emendationes virorum eruditorum ſprevisſet; vellem, non tam multa, ſine ratione & neceſſitate, ex ſuo ingenio, præter indolem linguæ Græcæ, & præter nexum ac ſcopum Dionis, mutaſſet.* Sed ohe! ſatis eſt deſideriorum, quorum unum Critici conatus infringere poteſt. In ſequentibus Cl. Autor dicta a ſe, & *Falconi* objecta, uberius comprobat.

Pag. 39, 40. — 41, 42. — 43.

Ad finem Epiſtolæ gratias agit Cl. Autor Eminentiſſimo Cardinali, magno omnino literatorum Mæcenati, pro tranſmiſſis variis lectionibus Vaticanis, & excellentiſſimo politiſſimoque noſtro *Friderico Menzio*, quod editionem *Dionis Robertinam* ad ipſum miſerit, quæ fuiſſet quondam *Adriani Turnebi*, non paucis elegantibus in margine emendationibus inſignem, & elegantiſſimo *Abrahamo Gronovio*, Viro non majorum magis, quam ſuis, in literas meritis clariſſimo, quod cum ipſo communicare cœperit varias lectiones ex Codice Mediceo; rogatque ceteros doctiſſimos viros, ut ne dedignentur ea conferre ad exornandum Autorem, variis in locis mutilatum & corruptum, quæ ipſis forte ad manus eſſent, atque ex Bibliothecis publicis privatisque ad perficiendum *Dionem* ſubminiſtrare poſſent. Tam juſto deſiderio Cl. Autoris & noſtra jungimus vota, & pro eo ac debemus compellamus eadem de cauſa tantis poſſeſſionibus divites viros, ut excellentiſſimus Autor Græcus tandem aliquando priſtino ſplendori reſtituatur.

44-47, 48. 49.

DISSERTATION PRATIQUE SUR LES MAUX Veneriens, &c.

id eſt,

id est,

DISSERTATIO PRACTICA, EPISTOLARI ſcribendi genere concepta, de Morbis venereis, Autore GUISARD, Med. Doct. in Academia Montis Peſſulani. Editio altera, correcta & aucta.

Pariſiis, apud de Bure, le Breton, & Durandum, Bibliopolas, 1743, 8.

Alph. 1 plag. 7.

Non ſemper nova tantum, ſed etiam jam nota, cum applauſu excipiuntur, ſi ordo doctrinæ, & aptum ſcribendi genus, ſcripta, ad incrementum ſcientiarum evulgata, ornat atque commendat. Placuit Autori noſtro, epiſtolare ſcribendi genus eligere, & ita ſuas de morbis venereis obſervationes & meditationes cum erudito orbe communicare. Licet vero hoc a vera docendi ratione alienum eſſe videatur; cum tamen methodus proponendi cuilibet Autori libera relinquenda ſit, nos ea, quæ in ficto hoc commercio literario propoſita ſunt, breviter recenſebimus. In *Epiſtola 1* junior quidam Medicus Londinenſis ab Autore noſtro exigit, ut ſibi veram ideam mali Neapolitani, ſeu luis venereæ, exhibeat. In reſponſoria itaque, nullam hujus mali completam definitionem dari poſſe, aſſerit Noſter, cum tantos morbos, tantaque ſymptomata, comprehendat, ut varia ſub forma ſe ſiſtat, id quod cum multis morbis complicatis & variantibus commune habet. Lues vero venerea, licet in quibusdam tantum partibus ſedem figat, e. g. in ulcuſculis cancroſis præputii & glandis, tamen & in hoc ſtatu non negligenda eſt, cum non raro virulenta labe inficiat, quæ licet ægrotos non adeo afficiat, tamen in progenitis infantibus ſatis apparet, quale malum parentibus adhæreat. *Epiſtola 2* hoc, quod in præcedenti dictum erat, confirmat, ſed tamen obſervationem adducit de fœmina octavo menſe gravida, cujus vagina ulcuſculis cancroſis ſcatebat, & quæ gonorrhœa virulenta infecta erat, quæ tamen prolem ſanam edidit, & paulo poſt convaluit. Reſponſoria ſigna luis venereæ recenſet, & primo quidem genitalia morbo affecta, & ficus, aliaque circa anum

anum poſita recenſet, addit dolores graviores & inprimis capitis nocturnos, ulcera, paſſim in corpore orta, tandem cariem veneream. Hæc morbo quaſi propria ſunt; ſæpius tamen ſub ſpecie aliorum morborum ſe ſiſtit, ut e. g. in ulceribus naſi & ophthalmiis, ubi mali indoles majori attentione diſquirenda eſt, inprimis cum ægri ſæpius veras morbi cauſas reticeant. Cujus rei exemplum in *Epiſtola 3* recenſetur. Reſponſoria de ſymptomatibus luis venereæ ulterius diſſerit, & ulcera, optimo cum regimine non conſolidantia, macilentiam ſine manifeſta cauſa, defectum ſomni, & dolores nocturnos, ad primaria ſymptomata refert, quæ virus venereum deliteſcens indicant, & explicationis ergo ulcera venerea, morbum viginti annorum alentia, in obſervatione proponit. Reſponſoria ad *Epiſtolam 4* de fluore albo mulierum, tum benigno, tum maligno venereo, diſſerit, & ſimul docet, quatenus abortus ad ſigna mali venerei referri poſſit. Varia tandem de variis excreſcentiis circa anum & pudenda annectit, quæ ſigna omnia tamen adeo dubia pronuntiantur, ut, niſi propria confeſſio ægrotantis, vel ſucceſſus infauſtus curationis, ſuſpicionem augeant, nihil certi ex his concludi poſſit. *Epiſtola 5* in cauſam proximam luis venereæ inquirit. Virus quidem vel coagulum & cauſticum, vel verminoſum, vel acidum ſalinum fixum, videtur, ſed nulla proſtant indicia, quæ unum alterumque adeo evidenter prodant, remedium tamen mercuriale adeo certum eſt, ut in praxi cum ſucceſſu exhibeatur, licet neſciamus, quomodo ſuam efficaciam præſtet. Reſponſoria non contradicit, ſed exemplo febrium acutarum declarat, Medicum optime curationem abſolvere poſſe, licet cauſa proxima eum lateat. Qua de cauſa *Epiſtola 6*, & reſponſoria addita, de praxeos excellentia & diſquiſitione ſymptomatum in morbis acutis porro diſſerunt. *Epiſtola 7* & reſponſoria ad prognoſin luis venereæ accedunt, quæ pro ægrorum differentia, & inprimis ſymptomatum gravitate, diverſiſſima eſt. *Epiſtola 8*, & reſponſoria, methodum, morbum venereum per mercurium curandi, qua in urbe, Mons peſſulanus dicta, utuntur, explicat. Venæſectio & purgatio conſueta præcedit, poſtea balnea matutino & veſpertino tempore, vel ſemel tantum de die, adhibentur, & juſcula vel hac ſuperbibuntur, numerus balneorum a duodecim ad

viginti usque variat, quo facto, iterum venæsectio & purgatio instituitur, & accuratius diætæ regimen præscribitur. Usus carnis vel plenarie interdicitur, vel parcior conceditur. Decoctum herbæ capillorum Veneris, vel florum papaveris erratici, cum pruxillo mihi pro usu diuretico exhibetur. Victus ex lacte ovis & pane bis cocto, & quidem parcior, injungatur, ut Mercurius melius per corpus distribuatur, nec febris gravis superveniat. Unguentum mercuriale applicandum ex una parte mercurii therebinthina estincti, & duabus pinguedinis porcinæ, constat, per triduum, ut bene misceatur, in mortario vitreo agitandum. Æger a ministro eo in loco corporis, ubi unguentum applicari debet, quodammodo fricatur, postea Medicus adstans ministro eam copiam unguenti, quæ necessaria est, ut frictione, per quartam horæ partem continuanda, applicetur, donec pars injuncta sicca fiat. Numerus frictionum & copia unguenti pro differentia ægrorum definiatur. Prima frictio a planta pedis supra malleolos in uno pede, altera simili ratione in altero pede, tertia & quarta supra genua, quinta & sexta ad media femora, adscendit. Antequam septima & octava, quæ crura ad anum usque tangit, instituatur, per aliquot dies acquiescendum, ne quotidiana frictione incommoda excitentur. Nona frictio natibus applicatur, decima ad mediam spinam, undecima ad nucham usque, adscendit, duodecima vero & decima tertia brachia inungunt. Indusium, femoralia, & tibialia linea, quibus æger in tota curatione utitur, non mutentur, quo id mercurii, quod adhæret corpori, demum applicetur, & minister unguentum, quod forte manibus adhæserit, his linteis affricat, quo illud, dum æger post frictionem in tutelo quiescit, a corpore tibulo resorbeatur. Abdomen & thaux non tanguntur, reliquis tamen partibus, in quibus dolor observatur, pauxillum unguenti affricatur. *Epistola 9*, & responsoria, varia symptomata, quæ hisce morbis accidere possunt, inprimis salivationem, perpendit, &, hanc parciori usu unguenti, vel mercurii, in eo contenti, præcaveri posse, docet, nisi forte in alio casu venæsectio & purgatio requiratur. *Epistola 10, 11, 12*, & responsoriæ, de gonorrhœa agunt, & reliquæ usque ad *17* varias res, quæ ad morbos venereos spectant, pertractant, quibus passim observationes

vationes de morbis singularibus insperſæ sunt, quæ tamen imperfectas tantum morborum historias sistunt.

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, ad incrementum scientiarum, ab his, qui sunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per partes publicata.

Voluminis III Pars IV.

Lipsiæ, apud Jo. Frid. Gleditschii hæredes, 1745, 8. Plag. 12.

Exhibere consuevimus ex hoc opusculo, quod vires acquirit eundo, potiora argumenta, ne exteri, quid apud nos agatur, ignorent. Judicium Lectoribus permittere solemus, ratione haud una adducti. Hanc consuetudinem in præsens conservabimus illibatam. In fronte hujus *Partis* prodit Viri Pl. Rev. *Gottlobii Friderici Gudii de Christo, & discipulis ejus, decori studiosis, Commentatio philosophico-historica.* Cynici & Quackeri, hominesque mentis minus defæcatæ, aliis placere haud student, decori rationem habent nullam, ac societati humanæ sese præbent inimicos. *Decorum* est *externarum* Pag. 565.
actionum, naturali lege non definitarum, & ab usu excellentiorum ac bene moratorum hominum profecta, forma, ad aliis placendum, & ad felicitatem nostram non repugnante voluntate divina promovendam, composita. Seponenda est aliorum imitatio perversa. Decorum alii dividunt in politicum, quod legibus est magistratuum circumscriptum, & in liberum; in publicum
& privatum; in generale & loco adstrictum. Datur etiam im- 568.
putatio neglecti decori in foro divino. Jesus non neglexit decorum in celebrandis festis, quæ antistites sacrorum serius invexerunt. Ipse encænia Judæorum observavit, eisque interfuit, *Jo. X, 22.* Interfuit solenni aquæ effusioni, in festo ta-
bernaculorum fieri solitæ, *Jo. VII, 37 seq.* Ad vestitum Judæo- 570.
rum, ad civiles ritus, sese accommodavit. Decorum eadem elegantia plurimi fecerunt Jesu legati. *Paulus* jubet Episco-
pum esse κόσμιον, *1 Tim. III, 2.* Præcepit idem, ut mulieres 574.
interessent sacris concionibus velatæ, *1 Cor. XI, 5—15.* Nec

 obstat

obſtat huic decoro locus *Rom. XII, 2.* Hæc hujus Commen-
Pag. 576. tationis eſt ſumma. Succedit ei Cl. *Caroli Henrici Zeibichii Diſſertatio hiſtorico-theologica de Porticu Salomonis ad Jo. X, 23, Act. III, 11, V, 12.* Exponit Autor de natura & partibus por-
581. ticus, & de piſcina Betheſdæ, quinque porticus habente, prope ovariam portam ſita, *Jo. V, 2.* Addit, porticui *Salomonis*
585. a Rege hoc adhæſiſſe nomen, eamque non tam ad modum, formam, ſtructuram porticus, quam *Salomo* in priori templo conſtruxerat, fuiſſe ædificatam, quam ex deflagratione templi prioris ſuperſtitem manſiſſe. Partes templi enumerat &
594. recenſet. Situm hujus porticus deſcribit. Non modo Talmudicorum magiſtrorum, ſed etiam *Joſephi*, doctrinam de partibus templi, literis commendatam, exponit. Porticus ſingulas ediſſerit, & de eis commentatur. Porticum *Salomonis* quærit in *1 Reg. VI, 3.* Eam olim dictam fuiſſe אולם, oſtendere ſtudet. Sita erat ipſa *in facie templi*, id eſt, in plaga orientali. In hac porticu, olim atria cingente, *Salomo* duas illuſtres collocavit columnas. Pars porticus per *Nebuſar-Adanem* fuit deſtructa, pars remanſit. Caruit templum poſterius columnis. Porticus *Salomonis* profundæ incubuit valli, ac exteriorem templi aditum firmavit & coercuit. Ipſa fuit admo-
607. dum pulchra, ſpatioſa, multoque populo repleta. In ea 40 annis ante templi excidium conſidere collegium LXX Seniorum conſuevit. Locum Judæi vocant בחנויות, *in tabernis*, id eſt, prope mercatorum & nummulariorum tabernas. Ovium balatu, columbarum pipitu, mugitu boum, ementium ven-
609. dentiumque garritu, locus ille perſonabat. Inde Jeſus mercantes vendenteſque proturbavit & ejecit *Luc. XIX, 45, Marc.*
611. *XI, 15, Matth. XXI, 12.* Porta, ad porticum *Salomonis* ferens, orienti ſoli obverſa, vocabatur Suſan & *πύλη ὡραία, Act.*
614. *III, 2, 10.* Alii, portam *Nicanoris* deſignari per *ὡραίαν*, exiſtimant. Ab hiſce ſententiam Cl. Autor ſuam ſejungit. Sedit enim claudus ille, mirifico effectu ſanatus, ad portam *ὡραίαν*, ipſamque porticum *Salomonis.* Sanatus eſt a *Petro*, portam
616. nondum ingreſſo. Poſtea demum ipſe cum utroque Apoſtolorum porticum *Salomonis* intravit. Succincte & parce ſumma ſaltem Diſſertationis, per ſeſe commendabilis, delibavimus capita.

pita. Progrediendum enim eſt ad *Petri Zornii Diſſ. de*
de Superſtitioſa plagarum cœli antiquitus apud varias gentes ob-
ſervatione in ſepeliendis mortuis. Ex hac, more noſtro, nonni-
hil decerptum dabimus. Athenienſes cadavera ad orientem ſo-
lem converſa humarunt. Judæi direxere ſepeliendorum in tumu-
lo facies pedesque verſus Hieroſolymam. Muhammedani, facie Pag. 617.
Meccam verſa, terra teguntur. Græci Chriſtiani corpora de-
mortua, facie ad Orientem converſa, tumulare ſolent. De
ſitu corporis Chriſti in ſepulcro ea afferuntur plerumque, quæ
ſunt incerta. Succedunt *J. C. Harenbergii Emendationes in*
Julii Cæſaris libros criticæ, iterum continuatæ. Eæ ſunt ar-
gumenti ſatis minuti, ac e particulis compoſiti, quod a com- 650.
pendiaria recenſione abhorret. *J. C. Schwarzii,* præſtantiſſimi
Collegæ noſtri, cura produxit eam, quæ ſequitur, breviorem
Diſſertationem. Exhibetur hic *Explanatio verborum Nepotis:*
T. Pomponius Atticus ab ultima origine ſtirpis Romanæ genera-
tus, &c. *Adduntur nonnulla ad Cæſaris Germanici Arati verſ.* 689.
38. Sunt, qui verbo *Romanæ* ſine ulla MSti Codicis autoritate
ſubſtituerunt vocem *regiæ.* Faſtidiebant Romani ætate *Nepotis,*
quicquid *regium* vocabatur. *Octaviani* conſiderantiam in ſu-
mendo *Principis* nomine ipſi fuerant mirati. Glorioſum ipſis
erat, habuiſſe progenitores, jam olim Romæ commoratos ac 671
florentes. *Nepos* ſignificavit, *Atticum* fuiſſe ſtirpis Romanæ,
& quidem tam antiquæ, quam ipſa erat Roma. Legitur vulgo
verſus *Arat. 38* ita: *Dictæi texere Atydis famuli Coribantes.*
Hunc ex MSto ſic reſtituit Noſter: *Dictæi texere Attis famuli*
Corybantes. Poſthæc ſuppeditantur amatoribus Latinitatis ſe-
lectæ *Voces aliquot Latinæ, quæ in vulgaribus Latinæ linguæ* 673.
Lexicis fruſtra quæruntur, ex priſcis Autoribus collectæ a Frid.
Ottone Menckenio, quarum nunc miſſus *octavus* ſiſtitur. En
illas! *Tragacanthum,* plantha, Medicis nota, *tranquillum,* Subſt.
triangulum, Subſt. *triennia,* feſtum, *Baccho* ſacrum, ac tertio
quoque anno recurrens, *trietericus,* Adj. *tricteris,* ſpatium
trium annorum, *tryphera,* medicamentum compoſitum,
idque delicatum, *Troglodytis,* Troglodytarum regioni pro-
pria, *vicanus,* vici incola, *violatrix, umbratice, Caſſiodori*
adverbium, *utrinſecus, xylocinnamum.* Epiſtolis *Giſberti Cu-*

 peri,

Pag. 690. *peri*, ad *Theodorum Janssonium ab Almeloveen* scr ptis, denique locus est relictus. Numerantur earum octo, a decima computandarum. Veteres in lectis, vel grabatis, apertis recubasse, novis *Cuperus* comprobat argumentis. Stragula eis fuisse, quibus tori sternebantur, pretiosissima, significat idem. In *toralia*
692. veterum inquirit. De *conopeis* exponit, hoc est, de tegminibus, ad arcendos culices reticulato opere confectis. Miniatulas ceras locis nonnullis Dissertationis *de Poculis veterum Almeloveeniana*
695. apponit. Vestem *fulguritam*, qua sacra celebraturi minime consueverant uti, illustrat. *Fulguritum* est *fulmine tactum*.
703. Literæ AA in statua Ægyptia quid notent, disqu rit. Latere in eis nomen *ἀλήθεια, veritas*, negat, causatus, veritatem ab an-
711. tiquis pro Dea cultam haud esse. Putat, scorpium a Christo opponi ovo, quia ille mortifer, hoc saluberrimum, est. Literas AA *Alexandrum* notare, conjectat. De voce *Medioximis* in
719. antiqua Inscriptione agit. Deam *Diam* in veteri Inscriptione esse *Junonem*, docet. Varias Inscriptiones antiquas explicat.
725. Fastos consulares auget & emendat. *Pomponii de Origine Juris* loca duo exponit. An duæ Tragœdiæ, *Medea* inscriptæ, ab
733. *Ovidio* sint compositæ, inquirit. In variis Inscriptionibus antiquis unum duntaxat Consulem nominari, docet. In Fastis consularibus augendis, aut emendandis, multum operæ ponit. Quæstiones passim varias amico suo proponit. Ad Fastos consulares eruditas animadversiones subministrat. *Caracallam* chlamyde usum semialba & semipurpurea, notat. Tandem *Cu-*
743. *peri* Epistolis succedunt *Addenda ad Christophori Saxii Stricturarum in nuperum Franci cujusdam de Incerto Historiæ Romanorum antiquissimæ libellum Sectionem tertiam, quæ legitur in Miscell. Lips. nov. Vol. III P. II pag. 235 seq.* Suffiguntur huic *Parti* Indices duo, ac errores nonnulli operarum, accurate emendati. Propediem ad *Volumen IV* delibandum accedemus.

NOVA LITERARIA.

Non injucundum fortasse fuerit Lectori, ea hic legere, quæ nuper publico Programmate de conjunctim a se edendis Cel. *Jo. Gottlieb Heineccii* Operibus nos docuerunt typographi in Genevensi urbe nobiles, *Crameri* hæredes & fratres *Philiberti*. Ea hæc sunt:

Doctorum

Doctorum virorum opera in unum cogi, utilis non minus, quam gratus, labor dici meretur, nec, nisi inepte stultus, vocabit in dubium. Quam facile pereunt Opuscula minora, vel in alia regna non vehuntur, quæ ab omnibus legi, quam maxime interest rei publicæ literariæ. Historiæ literariæ nobis enarrare solent vel libros deperditos, vel rariores; utrumque vero caput vel plane non, vel saltem minutissimum, appareret, si ita cum doctorum hominum scriptis ageretur. Immo ipse eventus hactenus nostram sententiam firmavit satis, atque, speramus, in posterum firmabit amplius. Quodsi, quæ diximus, vera sunt, nemo facile vituperabit institutum nostrum, quod cepimus, in unum quasi cogere, & conjunctim exhibere, Viri toto orbe celeberrimi, Jo. Gottlieb Heineccii, *Pot. Pruss. Regis nuper a Consil. sanctior. Jurium ac Philos. in ill. Frideric. Profess. Publ. Ord. jam vero immatura morte nobis erepti,* Opera omnia, ad universam Jurisprudentiam, Philosophiam, atque literas humaniores, pertinentia, *de quibus pauca in præsentia monebimus. Ad formam quod attinet, elegimus commodissimam tractantibus libros, nempe quartam, quam vocare solemus; quæ vero res effecit, ut plures Tomi fiant, quorum primus jam tibi, honoratissime Lector, sistitur. Id vero incommodum maximum habet commodum, ut, qui unum emere velit, non necesse habeat, reliquos simul sibi comparare, eaque re apud multos magnam gratiam nos inituros confidimus. Ex eadem caussa, quæ Præfationis loco esse debebat, Commentatio* de vita ac scriptis *divi Viri separatim excudetur, eadem tamen forma, ut vel Tomo alicui jungi, vel separatim legi, possit. Chartæ nitor, typorum elegantia, atque impressio emendatissima, diligentiam nostram adhibitam, & ipsum opus adeo, commendabunt quam maxime. Ad primum huncce Tomum quod attinet, in eo comparent* Fundamenta stili cultioris, *quorum undecima impressio indicium luculentissimum est, avide ea emtores reperisse. Retinuimus annotationes celeberrimi Gœttingensium Professoris,* Jo. Matthiæ Gesneri, *ut & Præfationem, quam Lipsiensis bibliopolæ nomine scripserat juvenis doctissimus,* Georgius Guilielmus Oederus *Additas præterea hinc vides notulas quasdam, quas debemus benevolentiæ amici cujusdam nostri, cujus*

nomen

nomen apponere non licet. Insequuntur Historia philosophica, *atque* Elementa Philosophiæ rationalis ac moralis, *sæpius itidem recusa; ac denique* Iuris naturæ ac gentium elementa, *tertium impressa, de quibus omnibus in laudata Commentatione plura dicta reperies notatu digna. Tu interim vale, benevole Lector, atque alterum Tomum propediem a nobis exspecta. Scribebamus Genevæ Cal. Jul. 1744. Ut emtoribus, vel subscriptoribus, innotescat hujus nostræ editionis pretium, hæc adjungenda censemus. Scilicet in omnium arbitrio relinquimus, vel integra opera, vel singulos Tomos, aut Tractatus, suo quemque cum Indice emere; dummodo subscriptionis pretium solverint, cum in lucem prodibunt Volumina, hoc modo: charta maxima pro centum foliis, L. 5 Genev. vel L. 8, 5 Gall. charta ordinaria scriptoria pro 100 fol. L. 4 Genev. vel L. 6, 12 s. Gall. Charta ordinaria non-scriptoria, 100 fol. L. 3 Genev. seu L. 5 Gall. At, postquam confectum erit & editum opus integrum, non minus, quam tertia parte, augebuntur pretia superius dicta, adeoque pro L. 3 solvenda erunt L. 4. Et eadem erit ratio chartarum omnium. Liber constabit octo Tomis & octingentis foliis circiter, a Clar. quodam Viro auctis, nempe* Tom. I. 1) *Fundamenta Stili cultioris,* 2) *Elementa Philosophiæ ration. & moral.* 3) *Elementa Juris Naturæ & Gentium;* Tom. II. 1) *Antiquit. Roman. Jurisprud. illustrant. Syntagma;* 2) *Historia Juris Civilis Romani ac Germanici;* Tom. III. 1) *Elementa Juris Civilis secundum ordinem Institutionum;* 2) *idem secundum ordinem Pandectarum;* Tom. IV. 1) *Elementa Juris Germanici, tum veteris, tum hodierni;* 2) *Elementa Juris Cambialis;* Tom. V *Opusculorum variorum* Sylloge I; Tom. VI *eorundem* Sylloge II; Tom. VII *Opuscula minora varii argumenti, Præfationes, & Dissertationes Academicæ;* Tom. VIII. 1) *Comment. ad Legem Juliam & Papiam Poppæam;* 2) *Opuscula posthuma, scilicet* a) *Historia Edictorum usque ad Edictum perpetuum,* b) *Vita Salvii Juliani J. C. conditoris Edicti perpetui,* c) *Specimina Edicti perpetui restituti, cum notis & probationibus,* d) *Trias responsorum illustrium,* e) *Notæ in Vinnium; Commentarius de Vita ac scriptis Heineccii.*

✲ ✲ ✲

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Junii Anno MDCCXLVI.

Pars II.

FRANCISCI ARISII, PATRIÆ SUÆ ORdinum Conſervatoris jubilati, Cremona literata. Tomus tertius, ab anno 1601 ad 1741.

Cremonæ, apud Petrum Ricchini, 1741, fol. Alph. 4 plag. 8.

Autor hic (cujus A. 1743 d. 24 Junii ætatis anno octogeſimo ſexto defuncti, vita nuper exhibita eſt in *Tomo XXXI* Sylloges illius, quæ *Raccolta d' Opuſcoli ſcientifici e filologici* inſcribitur,) jam A. 1702 *duos Cremonæ literatæ Tomos*, Parmæ excuſos, ediderat; quorum *primum* in his *Actis Menſ. Mart. A. 1706 pag. 134* recenſuimus. Ex eo tempore cum *Tomum tertium*, itemque *quartum*, compoſuiſſet, accidit A. 1727, ut ii abſumerentur incendio. Nec tamen gravatus eſt, ſe iterum accingere ad hunc laborem. Quæ tum congeſſit, in hoc uno *Tomo* exhibet omnia. Non quidem placebit elegantibus lectoribus ejus ſcribendi genus; iisdemque gratius futurum erat, ſi vitam cujusque ſcriptoris expoſuiſſet diligentius, nec ipſos emortuales annos plerumque præteriiſſet ſilentio. Tamen, cupide exceptum iri, credimus, hoc opus, cum, ut *Plinius* ait, *hiſtoria quoquo modo ſcripta delectet.* Ceterum, cum ſuperioribus in *Tomis* ordinem ſecutus ſit chronologicum, merito ei nunc placuit alphabeticus, & quidem ſecundum prænomina, quod ſi quibus incommodum eſt, ii ſubjunctum *Indicem nominum* inſpiciant. Nos quidem e tanto doctorum

Cremonensium numero eos duntaxat commemorabimus, quorum notitia exteris quoque jucunda est atque utilis. En horum plerosque: *Alexander Capra*, cujus libri *de Architectura* omnes A. 1717 in *duobus Tomis* recusi sunt; *Alexander Sicus*, qui edidit *Hymnodiam ecclesiasticam*; *Antonius Agellius*, scriptor Commentariorum in *Psalmos*, in *Jeremiæ threnos*, in *Habacucum*, in *Proverbia Salomonis*; *Augustinus Romanus de Floribus*, qui præter alia edidit (in *folio*) *Ecclesiam in triplici statu*, *legis naturalis*, *legis veteris*, & *legis novæ*; *Bartholomæus Platina*, de quo cum jam *primo* in *Tomo* egisset, hic nonnihil adjicitur; *Carolus Felix Matta*, m. A. 1701, qui opus quinque librorum *de Canonizatione* emisit; *Carolus Franciscus Cogrossus*, Medicus adhuc Cremonæ, qui multos edidit medici argumenti libros; *Cæsar Carena*, qui A. 1655 magnum opus edidit *de officio sanctissimæ Inquisitionis*; *Cæsar Cremoninus*, cujus scriptorum catalogus exhibetur, prætereaque docetur, falso tradi, eum sepulcro suo inscribi jussisse hæc verba: *Hic jacet totus Cremoninus*; *Desiderius Arisius*, Nostri frater, m. A. 1725, qui A. 1695 denuo excudi curavit *Andreæ Guarnæ Bellum grammaticale*, & opus nondum editum reliquit, ducentos triginta quinque Cremonenses pictores, sculptores, & architectos, exhibens; *Desiderius Scalea*, m. A. 1639, qui *Seriem* edidit *causarum, ad S. Officium spectantium*, itemque *Institutionem de modo formandi processus in causis strygum*; *Dominicus Pueronus*, qui A. 1666 in *Bullam Cœnæ Domini* Commentarium edidit, & cujus *Institutionum de Regularium aristocratia Tomi IV* A. 1632 prodierunt; *Franciscus Arisius*, noster Autor, qui ne suam quidem vitam satis bene descripsit, quippe nec illud indicans, quo fuerit anno natus. Illud tantum ex eo, quod jam A. 1677 & 1678 edita carmina sua memorat, colligere possunt lectores, grandævorum eum esse in numero. Quæ scripsit, sunt vel Carmina Italica, vel libri, historiam Italiæ literariam illustrantes. *Franciscus Rederascus*, ICtus, cujus *Consilia & Responsa* A. 1652 emissa sunt. *Gabrielis Faerni*, de quo jam in *Tomo I* actum, historiæ aliquid adjicitur. *Gaspar Asellius*, Anatomicus celeberrimus,

berrimus, m. A. 1626, cujus hic ſcripta recenſentur ſtudioſe; *Gherardus Cremonenſis*, Medicus, multorum librorum editor; *Guido Grandus*, Mathematicus Academiæ Piſanæ longe clariſſimus, de quo multa docemur *pag. 87–95.* Exhibetur enim perfectus eorum, quæ ſcripſit, catalogus. *Hieronymus Capredonus*, qui initio Seculi XVII tres publicavit libros *de Theologia Ariſtotelis. Hieronymus de Novellis*, & Italus & Latinus Poeta egregius, m. A. 1623; *Homobonus de Bonis*, qui A. 1618 *de Caſibus reſervatis* edidit *Commentarium*, A. 1623 tres Tomos *de examine eccleſiaſticorum*, A. 1632 *Reſponſa quæſtionum moralium*; *Homobonus Piſo*, Medicus Academiæ Patavinæ, qui circulationem ſanguinis impugnavit, pluraque ſuæ profeſſionis ſcripta emiſit; *Horatius Guarguantus*, qui A. 1613 edidit *Reſponſa medica*; *Jo. Baptiſta de Raymondis*, linguarum Orientis, & præcipue Arabicæ, peritiſſimus; *Jo. Paulus Melius*, JCtus multis ſcriptis clarus; *Jo. Paulus Nazarius*, cujus opera, partim philoſophica, partim theologica, in ſex maximæ formæ Voluminibus Coloniæ prodierunt A. 1621; *Joſephus Breſſianus*, urbis Cremonæ Hiſtoriographus, qui multa conſcripſit hiſtorica, ſed magnam partem nondum edita; *Joſephus Hieronymus Sementius*, Orator & Poeta percelebris, m. A. 1706, de quo plura infra in *Appendice pag. 373 ſeq.*; *Joſephus Maria Breſſianus*, m. A. 1737, qui multis ſcriptis illuſtravit Jus Civile; *Laurentius Legatus*, m. A. 1737, in Academia Bononienſi Græcarum literarum Profeſſor, Poeta & Latinus & Græcus; *Lucretia Vidalenga Campana*, mulier doctiſſima, m. A. 1630, quæ publica e cathedra defendit theſes theologicas, & poſtea *ſeptem Tomos* operum ſuorum ſpiritualium edidit ſermone patrio; *Ludovicus Rodolphinus*, JCtus, multorum Autor librorum; *Manaritanus Chilacmenus*, quo ſub nomine ἀναγραμματικῶς latet *Antonius Maria Leo Macchius*, adhuc vivens, qui omnes *Euripidis* Tragœdias traduxit in linguam Italicam; *Marcus Hieronymus Vida*, de quo proferuntur, quæ in *Tomo ſecundo* fuerunt omiſſa; *Octavianus Picenardus*, Academiæ Ticinenſis JCtus, m. A. 1646; *Paulus Areſius*, qui *Libros quatuor* edidit *de arte concionandi*, *Velitationes de*

Cantici Canticorum sensu, *Velitationes* item *in Apocalypsin*, quibus præmissa est vita ejus, a *Paulo Sfondrato* scripta; *Paulus Musconius*, eximius Poeta, qui *Parthenomachiæ* Libros octo edidit, in quibus laudat virgines, Martyrum in numero claras; *Paulus Valcarengus*, Medicus nunc Cremonæ, qui A. 1737 edidit *Medicinam rationalem*, posteaque alia, suam disciplinam illustrantia; *Petrus Cannetus*, m. A. 1730, Poeta & Orator Latinus laudatissimus, cultor item Historiæ literariæ studiosissimus. Exhibetur hic *pag. 264–273* ejus Apologia pro *M. Hieronymo Vida*. *Petrus Antonius Bosellus Vitalengus*, m. A. 1672, qui librum edidit *de potestate Pontificis in temporalibus*, multosque reliquit libros, nondum publicatos, partim philosophicos, partim theologicos, quorum hic profertur catalogus; *Petrus Maria Passerinus*, cujus multa scripta theologica Romæ sunt edita; *Theodorus Baronius*, Medicus; *Thomas Maria Botta*, m. A. 1728, qui multa patrio sermone edidit, & philosophica, & theologica; *Vincentius Gallus*, Mediolani quondam doctor literarum humaniorum, qui edidit A. 1610 *Libros tres de institutione grammatica*, A. 1618 librum *de elocutione oratoria*, ac postea singulos libros *de Poemate lyrico*, *de Epigrammate*, *de Oda*, *de Elegia*. Annexa est *pag. 325 seq. Appendix* ad tres *Cremonæ literatæ Tomos*. Ex hac duos viros producemus, antea non memoratos. Scilicet *pag. 338 seq.* exhibetur narratio de *Janello Turriano*, Cremonensi, qui, quam turpis facie, tam præstans fuit ingenio. Nulla data literis opera, tamen artium mathematicarum erat peritissimus. Fabricabat aves, quæ non solum alas quatiebant, sed sonum etiam edebant. Imperatori *Carolo V* horologium obtulit, a se confectum, quod omnes planetarum motus repræsentabat. Plures de hoc insigni artifice hic producuntur scriptores. Alter, quem silentio non ducimus prætereundum, est, qui Romæ adhuc vivit, *Joannes Franciscus a Sorexina*; qui præter alia *Corpus* edidit *Juris Seraphici*, *in CLXXX titulos distributum*. Est Minorita monachus, cujus lectu jucunda vita hic satis copiose enarratur.

DE CULTU SANCTORUM DISSERTATIONES

decem,

decem, quibus accessit Appendix de Cruce, Autore D. JOANNE CHRYSOSTOMO TROMBELLI, Bononiensi, Canonico regulari Congregationis Rhenanæ & Sanctissimi Salvatoris Bononiæ Abbate, S. D. N. BENEDICTO XIV, P. O. M. dicatæ. Tomi I Pars prior, complectens Dissertationes IV.

Bononiæ, ex typographia Laurentii Martelli, 1740, 4.
Alph. 2.

Versatur Rev. Autoris diligentia in ea, quam Romana ecclesia profitetur, doctrina non solum stabilienda, sed etiam adversus dissentientes vindicanda. *Dissertatio I quatuor* abit in *Capita*. *Primo* traditur, quid sit cultus Sanctorum, & quomodo differant latria, hyperdulia, & dulia. *Secundo* occurrere studet Autor sententiis, quæ a Protestantibus objectari solent. *Tertio* exponitur de originatione *adorationis* ac *venerationis*. *Quarto* commemoratur summa controversiæ, quæ Pontificios inter & Protestantes agitatur. *Dissertatio II* occupatur in ecclesiasticis antiquitatibus excutiendis. Enumerantur *Cap. 1* ii, qui extra ecclesiam Christianam cultum Sanctis denegandum existimarunt, nominatim gentiles, Mahomedani, & Judæi. Pag. 32.
Recensentur *Cap. 2* ii, qui, Christianam fidem professi, cultui Sanctorum obstitere. Inquiritur simul in sententiæ hujus autorem. 35.
Persuadet sibi Cel. Autor *Cap. 3*, neque *Basilidem*, neque eos Gnosticos, quos *Irenæus XX, 3*, reprehendit, neque Manichæos denique omnes, a cultu Sanctis exhibendo penitus abhorruisse. Differit *Cap. 4* de *Eustathio*, cujus in Con- 39.
cilio Gangrensi damnati sunt errores, quique omnium primus cultum Sanctorum fertur improbasse. Quærit Autor, quisnam ille exstiterit, & an re vera primus omnium venerationem Sanctis adhibitam luculente oppugnarit. Edisserit *Cap. 5* 42.
suam opinionem de *Eunomio*, de Arianis, de *Joviniano*, & de *Vigilantio*. Subtexit tandem *Cap. 6* seriem eorum, qui il- 52.
lum Sanctorum cultum post *Vigilantium* ad nostra usque tempora repudiarunt. *Dissertatio tertia* est dogmatica, ac pro

cultu, Sanctis tribuendo, tanquam pro aris focisque, pugnat.
Pag. 68. En argumentum primum. Ecclesia universa docuit ante Protestantium ætatem, Sanctos Angelosque esse invocandos, atque homines ope sua adjuvare. Quis vero dixerit, ecclesiam
69. universam posse errare? Nonne Christus, suis se adfore ad finem usque mundi, *Matth. XXVIII, 20*, promisit? Ita Cel. Vir subducit suas rationes. Novit ipse procul dubio, Protestantes hic desiderare evidentem de cœlitibus invocandis præceptionem & promissionem; ipsos exemplum divitis epulonis, in infernum detrusi, ac *Abrahamum* invocantis, sequi nolle; inniti Deo omniscio, omnipotenti, ac benignissimo; vereri maledictionem Dei, eis prænuntiatam, qui rebus in creatis fiduciam defigunt; sufficere sibi exempla Sanctorum, in sacris literis consignata; nec dari convictionem de eo, an cœlites nos nostraque distincte & adæquate norint; emendasse Romanæ ecclesiæ proceres doctrinam haud unam recentiori ævo, cui ante Protestantium ætatem alius fuerat sensus; ecclesiam universam haud multitudine adspectabili esse metiendam; nec ea, quæ ad ecclesiam universalem spectant, promissa ad unam externam, particularem, & visibilem, esse trahenda. Omittimus reliqua, & id inprimis, Seculo V in universa adspectabili ecclesia eucharistiam sacram infantibus fuisse datam, & ad Seculum usque XII ac ultra sacram Cœnam laicis administratam fuisse sub utraque. Ut Cel. Autor exemplum suppeditet ex V. T. quo, cœlites ab orthodoxis fuisse invocatos ex opinione totius ecclesiæ Judaicæ, comprobet, provocat ad *2 Macc. XV, 12*, ubi privata *Judæ* opinio recensetur in libro, quem ecclesia nec Judaica, nec Christiana per aliquot, imo plura, Secula, habuit pro θεοπνεύστῳ. Confugit etiam ad orationem, quam *Josephus*
72. *Abrahamo*, filium mactaturo, adfinxit *Ant. I, 22*. Tum provocat ad illa *Jeremiæ XV: Si steterit Moses & Samuel coram me* &c. Simulacrorum cultores jam *Mosis* ætate cœlites Divosque invocasse, nemo inficiatur, siquidem illi invocationi Deus permultas opposuit leges. Viros sanctos vita defunctos deprecari Deum pro ecclesiæ militantis necessitatibus, docet locus *2 Macc. XV, 12, 13, 14*, & ipse Autor Commentariorum in

Canticum,

Canticum, quem putant eſſe *Origenem Hom. III*, atque id Proteſtantes ipſi probabile exiſtimant. Hi vero ſibi haud perſuadere poſſunt, ex illa cœlitum pro militanti eccleſia deprecatione profluere officium colendi invocandique cœlites. Nam deprecatio illa non innititur cognitioni infinitæ, diſtinctæ, & adæquatæ, multo minus ſingulari, ac individuis coæquandæ; nec patet gradus modusque, per quem homo preces in notitiam cœlitum perducere poteſt, ſiquidem ipſi ſunt nec omniſcii, nec omnipræſentes. Deum cum ipſis communicare omniſcientiam & omnipræſcientiam ſuam, nemo contendet. Locum *Jeremiæ* Proteſtantes de conditione illa, *licet vel maxime Moſes & Samuel adhuc in terris eſſent, & ardentiſſimo conſuetoque more pro Judæis Deum deprecarentur*, exponunt. Cel. Autor porro ex interrogatione Angeli, in viſione apparentis *Zach. I, 12*, Pag. 79.
oſtendere laborat, cœlites, angelos præcipue, pro hominibus ac eccleſia militante ſuas interponere preces. Idem ut confirmet, provocat ad *Dan. X, 21.* Preces piorum ab Angelis ad Deum deferri, docet ex *Tob. XII, 12*, addens, munus id Angelis eſſe impoſitum, ut precibus noſtris ſuas adjungant. Urget inprimis *Job. XXXIII, 23, 24*, ubi de Chriſto eſt ſermo, qui deprecatur pro hominibus, expiatione inventa. *Philo* in 80.
libro de Somniis, *Platonicus* quippe, largitur, Angelos adſcendere & deſcendere ad deſideria hominum Deo commendanda, & mandata Dei ad homines perferenda. Nil addidit *Philo* de Angelorum pro nobis deprecatione. Tum diſſentientium exhibet exceptiones, ac denuo dogmata ſua repetit. Laudat illud *Ambroſii* in *Lucam XVIII, 16: Infirmorum preces* 85.
ad Dominum patrociniis angelorum evehuntur; nemo tentet invalidum, ne angelos lædat. Provocat porro ad *Apoc. VIII, 3, 4*, ubi apparuiſſe dicitur Angelus ſub ſpecie & functione ſacerdotis V. T. ad aram auream ſuffientis. Deinde ad ſuppoſititium *Dionyſium Areopagitam* procedit. *Origenem* laudat, qui *Lib. VIII contra Celſum* putat, ab Angelis adjuvari eos, qui contendunt ad ſalutem, & Deum invocant, ipſosque preces offerre. Quod quis neget fieri, nobis non conſtat. Si *Origenes*, Angelos eſſe invocandos, docuiſſet, id ſane Auto-

ris

Pag. 91. ris destinationem confirmaret. Notum est illud *Ambrosii* e *Lib. VIII in Lucam n. 96: Sicut Angeli præsunt, ita & hi, qui vitam meruerint Angelorum.* Inde Autor, nos Angelorum & beatorum precibus apud Deum juvari, nostrumque esse, eos invocare, colligit. Beatos pro vivis fundere preces, it comprobatum ex *2 Pet. I, 15*, ubi docet *Petrus*, sese, quam diu vitam hanc victurus sit, omni ope contenturum, ut memores essent ipsi emendati, sese etiam mortuo doctrinarum, ab ipso traditarum, ut
93. perspicitur ex collatione *v. 13* & *11*. *Leo M. Petrum* pro ipso Deum orare, existimavit. Autori quoque illa cœlitum deprecatio, pro nobis fieri solita, videtur illustrari posse ex *Apoc. V, 8.* Mentes defunctorum pro sese Deum laudant, & aliquid expetunt, *Apoc. V, 8, 9, 10, VI, 10, VII, 15*, &c. Inde autem cum Cel. Autore colligere velle, preces illas cœlitum pro aliis fieri, inconveniens videtur, licet, cœlites generatim pro ecclesia militante Deum orare, nemo facile sit negaturus. *Augustinus XXII, 10, de C. D.: Faciunt ista* miracula *Martyres, vel potius Deus, vel orantibus, aut cooperantibus eis, ut fides illa proficiat, qua, eos non Deos esse nostros, sed unum Deum habere nobiscum, credamus. Augustinus* de modo, quo Martyres succurrere nonnulli putabant ecclesiæ, prorsus hic est incertus, ut e *Cap. 9* etiam patescit. Id quoque incertum, XXIV illi Seniores *Apoc. V, 8, 9*, an preces suas, an aliorum, an pro sese, an pro aliis, visi fuerint Deo offerre. Mirandum sane, locum hunc a Cel. Autore inter præsidia doctrinæ afferri, quæ faveant deprecationi mentium disjunctarum, pro terrico-
100. lis institutæ. Legitur Epistola inter *Ambrosianas* de Passione Martyrum *Gervasii* & *Protasii*, ac in ea exstat *n. 18 Actorum* hæc commemoratio: *Ego Philippus abstuli cum filio meo furtim nocte Sanctorum istorum corpora & — — sepelivi, credens, me orationibus eorum consequi misericordiam Domini nostri Jesu Christi. Tillemontius* negat, *Ambrosii* hanc esse Epistolam, licet *Damascenus*, ita esse, crediderit. Ex Actis S. *Ignatii* evincere studet, orare Deum pro ecclesia militante sancte defunctos. Idem sibi videtur colligere ex cura, quam gesserunt fideles sacri cadaveris S. *Polycarpi*. Quæ quidem ratio argumentan-

mentandi eſt obſcurior. Ex *Irenæo V*, *19*, idem it comproba- Pag. 102.
tum, ubi *virgo Maria* vocatur *virginis Evæ advocata*, in translatione Latina. Unicum dari mediatorem homines inter & Deum, & illum quidem paracletum, & expiationem pro peccatis omnium, norunt Chriſtiani omnes. *Maria* non potuit patrocinari, antequam exſtitit, *Evæ*. *Evam* vero ætate *Mariæ* Virginis nondum fuiſſe in cœlos receptam, quis ſacramento contendere auſit? *Virgo Eva* pro poſteris & progenie per metonymiam ponitur æque ac *virgo Maria* pro ejus progenie, ſeu Chriſto ipſo. Id enim contextus orationis ſignificat. Et quis negat, *Mariam*, qua cœlitibus adſcriptam, eccleſiæ militanti favere, precibusque generatim eſſe adjumento? Profert 104.
poſthæc Autor ad idem comprobandum loca ex Actis Martyrum Scillitanorum, *Origene*, *Euſebio*, & Actis *Maximi* Martyris. Mirum ſane, conquiri loca ab Autore oporoſiſſime, quæ, cœlites pro eccleſia militante Deum orare, docent, ac ipſum iſthæc Proteſtantibus opponere. At hi in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ aperte largiuntur, Sanctos in cœlis in genere pro eccleſia orare. Ideo autem, quod defuncti pro eccleſia militante Deum orant, nondum conſequitur, eos eſſe invocandos, fatente ipſo *Bellarmino Lib. II de Purgatorio* §. *15*. Re vera a ſanctis cœlitibus noſtras actiones conſpici, ipſosque inſpicere vitam noſtram, Rev. Autor teſtimoniis Patrum, quo- 216.
rum antiquiſſimus eſt *Ambroſius*, it comprobatum. *Prudentium* quoque citat ſuffragantem. *Gregorium M.* prædicat, qui credidit, eos nil neſcire, qui ſcientem omnia ſciant, & claritatem omnipotentis intus videant, *Lib. XII Moralium Cap. 14* & *Lib. IV Dialogorum Cap. 33* in fine. An vero omniſcientia cum homine non θεανθρώπῳ communicetur, vel communicari poſſit, quæſtio eſt, quæ prius diſtincte eſt expedienda. Au- 218.
tor libri *de Vita contemplativa Gregorio* aſſentitur *Lib. I Cap. 4* hunc in modum: *Nec latebit jam perfecte beatos aliquid ſecretorum, qui, quod eſt longe præſtantius, ipſum viſuri ſunt mundis cordibus Deum.* Nec tamen hæc in eccleſia Romana huc usque deciſa fuit quæſtio. Quare Cel. Autor explicare ſtu- 225.
duit probabiles modos, quibus ſancti cœlites res noſtras noſſe

facile possint. Ostendit præterea, cœlitibus ad suffraga-
tionem atque opem ferendam nobis, ut ipsi certo sciant
res nostras quaslibet, necessium haud esse. Persuadet sibi,
Sanctos ab Angelis & animis, a terra in cœlos deductis, disce-
re posse multa. Et quis inficiabitur, Deum utrisque multa
posse patefacere? Adjungit, miracula edi posse, ac edita fuisse,
Pag. 230. ad cœlitum desideria & preces. Tandem vero *Dissertatione quar-
ta* arcem causæ invadere studet, operam dans, ut intelligatur,
religiosam in cœlitum universos observantiam esse antiquissi-
mam, perpetuo in ecclesia retentam, piam, ac fructuosam.
240. Contendit statim, sanctis hominibus vita functis inter Ebræos
venerationem redditam fuisse. Provocat eo fine ad *Jos. V, 13*,
ubi filius Dei, princeps exercitus Domini, a *Josua* legitur
observantissime honoratus. Idem plerique pronuntiant de
243. loco *Exod. III, 5*, quem Rev. Autor laudat. Salubriter idem
monet, pro discrimine personarum capiendum esse *adoratio-
nis* vocabulum. Dum vero sibi persuadet, filium Dei non
dici potuisse principem exercitus Domini, sententiam fovet
singularem. Nonne enim Messias vocatur *princeps pacis Es.
IX, 6?* Hinc ad verba ex *Justini* Apologia deflectit, ubi La-
245. tini sic legunt: *Sed & Deum patrem, & ejus filium, & exercitum
Angelorum, & spiritum propheticum, colimus & adoramus. Eu-
sebius* quoque *Dem. Evang. III, 3, pag. 106* ed. Colon. 1688
ita: *Angelos & cognoscere & venerari pro ratione gradus digni-
tatis edocti sumus, ut soli Deo, qui Rex est universi, adora-
tionis honorem tribuamus.* Martyres coli, perhibet *Eusebius*
idem *Præp. Ev. XIII. 11*, alias *7. Theodoretus, de curandis Græ-
corum affectionibus* commentatus, a Christianis Angelos hono-
247. rari, scripsit. Ad *Justini* locum *Petavius* ostendit *Tom. II de
Incarnat. Lib. XV Cap. 5 §. 5*, eum ad adorationem Angelo-
250. rum in Græco penitus haud quadrare. Ipse Rev. Autor ita
concludit: *Fateor, posse aliter verti ea Justini verba, sed ver-
ti etiam commode possunt, ut Pontificii & vetustæ editiones pro-
ponunt. Gregorius Nazianzenus Or. 38* hortatur suos, ut *ado-
rent præsepe Domini*, ac idem fecit *Hieronymus*, quemadmo-
dum docet ipse in *Apol. II adversus Ruffinum.* Respondet
porro

porro Autor ad ea ſacri Codicis loca, quibus unicum Deum ju- Pag. 253.
bemur adorare, ſed cultus Angelis diſtincte demtus fuiſſe videtur,
e. g. *Col. II, 18, Apoc. XIX, 10, XXII, 9*, apud *Origenem contra Cel-* 262.
ſum V §. *4, VIII* §. *5, 6.* Reſponſione interpoſita locis illis mederi ſtudet, ac nil inexpertum omittit, ut ſcopo ſuo feciſſe ſatis videatur. Celebramus merito Autoris diligentiam, ordinem, & moderationem, ingenue fatentes, haud facile deprehenſum iri quemquam inter Pontificios, qui telam propoſitam tam plene & tam temperanter detexuiſſe ſit exiſtimandus. Id unum notamus, ſecus ſentientes haud nominatim eſſe deſignatos, nec ſcripta eorum diſtincte indicata.

ANIMADVERSIONES IN HEBRAICUM Exodi Librum, & in Græcam LXX interpretationem.

Veronæ, typis Seminarii, 1744, 8.

Plag. 2.

Vix in manus noſtras venerat hic libellus, Autore *Joſepho Torellio* confectus, & *Scipioni Maffejo*, Marchioni, inſcriptus, cum varia in eo offenderemus, minus exſpectata, quibus movebamur, ut, penitius libelli examen inſtituere, operæ pretium duceremus. Non contradicendi pruritu, non famam aliorum laceſſendi libidine quadam, ſed ſolo veritatem divinam vindicandi ardore, agitamur. Quamobrem, hac cauſæ noſtræ bonitate nixi, cenſuram Autoris doctiſſimi iniquiorem haud nobis metuendam ducimus. Id agit Clariſſ. *Torellius*, ut cum textu Exodi originali Verſionem LXX Alexandrinorum componat. Nec ſingula, quæ ab eo diſputata ſunt, a nobis reprehendi, ex eo facile apparet, quod magnam libelli partem, ubi recte ſentit Autor, intactam relinquimus. Ea tamen, veritatis ducti ſtudio, prætermittere haudquaquam poſſumus, in quibus de Verſione Græca nimis glorioſe loquitur, autoritatem textus originalis extenuat, & varia hujus oracula, velut mendoſa & depravata, ad normam illius emendari jubet. Huc ſumma dicendorum redit.

 Princi-

Principio textui Alexandrinorum majus, quam par est, a *Torellio* statuitur pretium. Eum enim non confert solum cum idiomate Hebraico, quod in interpretibus non culpandum, sed laude dignum, est, verum ita confert, ut eundem textui sacro multum anteferat, voces *Mosaicas* ad illius normam, veluti vitiosas, emendet, omnesque interpretandi rationes hujus solum autoritate fulciat. Non inficiamur, multa laude dignam esse Græcorum illam interpretationem. Ea tamen merito habetur inferior, qua a *Torellio* ornatur. Versio est, omnium, quotquot exstant, translationum V. T. antiquissima, eaque a multis viris doctissimis composita, majorique studio recognita, emendata, atque examinata. Nihilo tamen secius manet versio, quæ nunquam assurgit ad autoritatem textus avthentici, multo minus eidem ab ullo sapientiorum antefertur. Non ipso Deo autore gaudet, sed ab hominibus proficiscitur, nec divino quodam afflatu in conficienda illa Senes gavisi sunt, sed vel jussu *Ptolemæi* Regis, ut vulgaris fert opinio, vel proprio instinctu, ad opus illud compulsi. Quamobrem in componenda illa sæpenumero humani quid potuerunt perpeti, variosque in errores, etiam gravissimos, incidere, qui nostris adhuc temporibus supersunt. Hos ne in medium afferamus, amplitudo dicendorum nos prohibet. Non possumus tamen, quin septem illas classes Lectori erudito commendemus, ad quas revocantur omnes illi errores a Celeb. *Carpzovio Crit. Sacr. V. T. pag. 513 seq.* Magno honore translationem illam Christus ipse atque Apostoli dignati sunt, quando in transferendis oraculis V. T. eam in medium attulerunt. Id quod tamen ea mente factum non est, ut tantam ei conferrent autoritatem, quanta tribuitur a *Torellio*, sed hoc solum fine, ut se ad genium gentis, ad quam loquendum, accommodarent. Ut lingua Græca dominans eo tempore fuit in toto fere terrarum orbe; sic multi etiam Judæorum, in Ægypto atque alibi degentes, eadem usi sunt. Ab his cum pretium haud exiguum tribueretur Versioni illi, nec Christus eandem respuit. Denique nec Patrum autoritas quidquam hic efficit, cum *Carpzovius*, neque *Origenem*, neque

que *Hieronymum*, tam magnifice de LXX Senibus locutum esse, docuerit, ut in autoritate eorum inniti aliquis commode possit. Sed nolumus hanc rem copiose persequi, tum quod *Torellius* sua strictim breviterque edisserat, tum quod campus hic, quem ingressi videmur, latius multo patet, quam ut a nobis peragrari possit. Progrediamur igitur ad alia. Quantum extollit pluribus inquinatam sordibus Alexandrinorum interpretationem *Torellius*, tantum deprimit autoritatem Codicis Hebræi, ubi in opinionem delabitur, qua nulla violentior pestilentiorque existimari potest, *menda*, horrenda dictu voce, superesse ratus in Codice hodierno. Non constitutum nobis est, integritatem Hebræis Codicis, a pluribus jam dextre satis copioseque demonstratam, sed a *Torellio* perquam infeliciter sugillatam ac solicitatam, denuo vindicare, quo quidem in argumento nemo vel accuratius, vel elegantius, versatus est S. Rev. *Carpzovio*, qui, ut nostra ætate in Criticorum sacrorum principibus recte numeratur, ita & hujus capitis examen tam solidum, quam circumspectum, instituit. Acquiescimus potius in hujus aliorumque virorum doctorum sententiis, in quibus nihil inesse videmus, quod culpari ullo jure possit. Nec miramur, *Torellium* eam tueri sententiam, cum partim a Pseudocriticorum castris minus remotus sit, quibus mos, textum solicitandi sacrum, proprius est, partim ipsa confessione Romanæ fidei, cui addictus est, adigatur, ut a corruptione Codicis Hebræi alienum se minus profiteatur. Quid *Mariana* & *Jacobus de Valentia* de peculiari Judæorum Synodo, ad depravandum Codicem Hebræum convocata, confinxerint, eorum ex libris accepimus. Quam expeditus fuerit *Lamius* in ejusmodi colligendis erroribus, quibus nostri conspurcati sint Codices, pariter exploratum non sine dolore est. Largiamur iis, qui a nobis in capite Criticæ sacræ palmario diffident, errores quosdam particulares quibusdam adhæsisse Codicibus, universales tamen, qui & Judæorum & Christianorum Codices omnes invaserint, constanter negamus. Cui quidem rei & Judæorum religio, cui non sine causis gravissimis tradita

ſunt τὰ λόγια τȣ̃ Θεȣ̃, & Maſoretharum inprimis, tam Tiberienſium, quam adhuc antiquiorum, incredibilis induſtria, & Eccleſiæ veteris Chriſtianæ cura, fortiter obſtitit. Tranſimus pervulgatum dudum, ſed clariſſimum nihilo ſecius, Chriſti teſtimonium, de depravatione, ab omnibus legis literis, omnibusque apicibus, removenda. Mittimus ſilentium Patrum, qui nihil objiciunt Chriſtianis, quo factum fuerit, ut vel ex malitia, vel negligentia, Codex fuerit conſpurcatus. Voces, anomalice ſcriptæ, menda nondum conſtituunt. Nec latent ea in Keri & Kethith, in lectionibus ben Aſcher & ben Naphtali, in lectionibus Babyloniorum ac Palæſtinorum. His enim in lectionibus cum vera adhuc & genuina ſuperſit, quid inde contra nos evincatur, non perſpicimus. Ex quo, menda illa ſine omni neceſſitate confingi, apparet. Adeantur Codices vetuſtiſſimi, in Bibliothecis, maxime Anglicanis, latentes, atque ad normam primorum deſcripti, iique examinentur, utrum menda, quæ Codici noſtro interdum affinguntur, confirment. Apparebit tum, plura dici ab iis, qui ſuæ ſerviunt hypotheſi, verſionumque humanarum amore nimium ducuntur, quam quæ probari ulla ratione poſſint. Cumque glorietur Romana Eccleſia avtographo *Eſræ*, ſibi adhuc ſuperſtite, optandum, ut ad hunc exigerentur menda Codicis noſtri, vel, quod præſtantius foret, integer aliquando Codex ad fidem avtographi deſcriberetur. Sed, ut hic nunquam producetur in medium, ſic facile dici poſſunt multa, pauca probari. Conqueritur *Torellius*, Codices Hebræos, quibus noſtra ætate utimur, diſcrepare multum ab iis, quorum ad exemplar ſuam confecerint interpretationem LXX Alexandrini. Quod quidem ſine multa difficultate largimur. Namque hi interpretes, tametſi non Codice *lacero* uſi ſint, vel *pugione confoſſo*, in quo multa per lituram ablata, ut incommoda ſonat *Ludov. Vivis* ſententia, habuerunt tamen ante oculos Codicem, punctorum vocalium ſignis & characteribus accentuum deſtitutum, quod ex mendoſa vocum lectione, & ſuppoſitione vocalium plane aliarum, recte conficiunt noſtrates. Quantum igitur Codex non punctatus differt ab

eo,

eo, qui punctis instructus est, tantum distabat Codex Alexandrinorum a Codice hodierno. Nunc vero examinabimus loca quædam, in quibus *Torellius* & textum Hebræum plus, quam par est, sub censuram vocat, &, errante Versione LXX Senum, eidem antelata; ad horum metaphrasin emendationem instituit. Quamobrem locum *Exod. XIV, 25*, solicitet *Torellius*, nos quidem haud assequi fatemur. Emendari vult Pag. 5, 6.
ויסר, *& removit*, ut inde fiat ויאסר, *& ligavit*, quia videt, Alexandrinos reddidisse: *συνέδησε τὰς ἄξονας*. Cui lectioni refragatur oppido consensus antiquarum versionum. *Onkelos*, Targumistarum princeps, ad normam textus originalis exprimit: ואעדי, *& removit*. *Symmachus*, Græcorum interpretum non postremus, eodem modo: *μετέστησε*, *evertit*. Addimus textum *vulgatum*, a quo conferendo facile temperaremus nobis, nisi adversus *Torellium* disputandum esset. Sed is reddit: *Subvertit*. LXX sic interpretatos esse, ut refert *Torellius*, inficiari nolumus, quod verba clarissima sunt. Certissime tamen convicti sumus, eos graviter esse hallucinatos; quod jam animadvertit *Cartwright ad Exod. pag. 179*. Intelligitur jam, LXX sequentium rationem habuisse: *Et duxerunt eos* (currus) *cum difficultate*, id quod *alligatis* secundum LXX *rotis* fieri necesse erat, ad quas ideo rotas hæc verba per vocem *αὐτὰς* referunt. Sed quid, si ad currus referatur, quicquid hic dicitur? Remotis rotis & avulsis, currus ipsi difficulter trahebantur. Sic recte *Cartwright* loc. cit. *Clericus* item ad h. l. aliique. Et, quanquam R. *Salomo* rotas igne fabuletur combustas, curruum tamen, ob rotarum absentiam difficulter euntium, rationem simul habuit. Unde neque is nobis adversatur. In loco *Exod. XXVII, 18*, *Torellius* pro מאה 6.
באמה, *centum in cubito*, rescribi vult מאה במאה, *centum pro centum*, quia Alexandrini reddunt: *ἑκατὸν ἐφ' ἑκατόν*. Sed ecce tibi MStum Oxoniense, ad quod *Lamb. Bos* provocat: *ἑκατον πήχεων*. Neque hoc ignoravit *Torellius*, dum illud excitat, nihilo minus tamen discedit. LXX Senum versionem ex sequente phrasi dimanasse, *Clericus* conjicit ad h. l. *pag. 136*. Provocat ad *Samaritanum* textum subscribentem, quod etiam

etiam *Torellium* non præterit. Sed, uti *Samaritanus* statim בחמשים falso transfert per באמץ, ita & hic autoritas illius exigui ponderis erit. Quomodo locus *Genes. XLIX, 5*, irrepserit inter *Exodi* oracula, nos latere, fatendum est. Transeat tamen hoc, & res ipsa tangatur. Hic pro כלי, *vasa*, *Torellius* legit כלו, *consummarunt*, quia Alexandrini vertunt συνετέλησαν. Non movetur *Hieronymi* interpretatione, quæ verbum Mosis *vasa* expressit, quamque adducit. Nos quidem nihil sic incongrui cernimus. Quid sit כלי, omnes norunt. Sponte etiam sensus fluit, sive מכרות vertas *gladios*, sive *pacta*. Profecto *instrumentum violentiæ* utrobique prædicatum, subjecto conveniens, sunt, priorique in sensu
7, 8. proprio conveniunt, posteriori in figurato. *Exod. XIX, 8*, *Moses*, Deo in montem Sinai descendente, totum illum montem motu fuisse agitatum, graviter testatus est. ויחרד כל ההר, *tremuit totus ille mons.* Alexandrini, ἐξέστη πᾶς ὁ λαὸς, quod, calamo mentem præcurrente, reddit *Torellius*, *obstupuit omnis mons.* Amplectitur autem significatum τοῦ λαοῦ, & hic pro ההר legi vult העם, ut de *populo tremente* intelligatur. Rationem addit: *Nam quis unquam audivit, mentes obstupescere?* Quæ profecto multum incommodi secum ferunt. Tollitur sic vis miraculi. *Populum obstupescere*, admirandum dictu non est. Montes titubare, præsentissimus Numinis effectus est. Rationem, quam addit, nullam esse, putamus. Commotio enim, tanquam præsentiæ divinæ testis, aliis etiam locis compluribus tribuitur. Et quem fugit, anthropopathias figuram scriptoribus sacris receptam esse, qua inanimata naturam induunt animatorum? Hoc sensu *trepidare montes*, crebro testatur Scriptura. Neque hoc præterit *Torellium*. Legit enim apud *Davidem: Et exultarunt montes*. Quod tamen Poetæ convenire putat, qualis *David*, non vero Historico, qualis *Moses*. At nonne characteres frequentius permutantur? Nonne libris historicis & hymni *Deboræ*, *Baraci*, aliorum, inserti sunt? Nonne ipse *Moses* cecinit ob mare rubrum, atque ante obitum? Quæ affert effata Codicis de *pavore hominum*, de *pavore cordis*; non adversantur nobis.

Ut

Ut enim *pavor* proprie dicitur de *hominibus*, ſic *montibus* non obſtat *pavor* tralatitius. Et, quanquam homines trepidaſſe dicantur, ob legem in Sinai latam, cum ipſo tamen pavore *hominum* commotio *montis* nulla ratione pugnat. *Gen. XX, 10*, pro Pag. 9.
מה ראית, *quid vidiſti?* legi vult *Torellius:* מה יראת, *quid timuiſti?* Textum Græcum exprimunt LXX, praeter hos etiam *Aquila* ac *Theodotion*, quos tantum indicat. Addemus lectionem eorum: *LXX: ἐνιδών. Aquila: εἶδες. Symmachus: ἰδών. Theodotion: ἑώρακας.* Idem et *Hieronymus* egit. Nihilo minus miratur *Torellius*, neminem adhuc eum produxiſſe ſenſum, qui ſibi ſuccurrat. Absque omni cauſa. *Quid vidiſti* ſenſum parit perquam commodum, quem nec aliæ reſpuunt linguæ, nec *Torellii* aſſequitur interpretatio nova.
Verba *Exod. XII, 41*, non ita verti vult *Torellius*, ut noſtri in- 10.
terpungunt interpretes, ſed ea ratione, qua Alexandrini expreſſerunt, *ἐξῆλθε πᾶσα ἡ δύναμις Κυρίου ἐκ γῆς Αἰγύπτου νυκτός. Προφυλακή ἐστι τῷ Κυρίῳ.* In quo multa incommoda. Primum vox ליל legenda לילה. Deinde ea a ſequentibus divellenda, & prioribus verbis accenſenda. Sic ordo turbatur accentuum et ſedes Silluki. Quod violentum. At, qui literas, qui vocales & voces, mutat, illum accentuum curam non habere, haud eſt admirandum. Non pœnitebit tamen, ad h. l. legiſſe *Montfauconium* in Hexaplis, et *Cartwrightum* ad Exodum, qui lectionem receptam tuentur, &, veteres Codices Græcos ab hac minime alienos eſſe, liquidum reddunt. Sed ſatis de *Torellianis*, iisque juvenilibus, conatibus.

Biblischer Archivarius der Heiligen Schrifft Neuen Testaments, &c.

id eſt,

INDEX UNIVERSALIS OMNIUM AUtorum, libros Novi Teſtamenti recenſentium, ſuisque obſervationibus dilucidantium, Autore M. MICHAELE LILIENTHALIO, V. D. M. Regiomontano, & Bibliothecario.

Regiomonti, impensis Christ. Godofr. Eckhardti, 1745, 4.
Alph. 4 plag. 14.

Cum multa quidem præclara ingenia operam atque laborem impenderint omnem, ut, ad explicandam sacram Scripturam quæ pertinere videbantur, sedulo conferrent, & undique conquirerent; ingenue tamen est fatendum, in suscipiendo atque conficiendo hujusmodi opere non unam eandemque omnes ingressos esse viam, sed alium aliis vestigiis institisse, &, modo Autorum, tabulas sanctiores illustrantium, nomina recensendo, modo varias variorum ex viris doctis cogitationes in singulas oraculorum divinorum sectiones colligendo, ad commoda publica afferre quidpiam studuisse. Ex eo factum est, ut multi in lucem prodierint libri, quorum Autores id sibi animo conceptum atque constitutum tantum habuerunt, ut nomina scriptorum cum orbe literato communicarent, qui de literis sanctioribus bene fuerunt meriti. Constat inter omnes, quantum operæ, studii, atque diligentiæ, in conficiendis *Bibliis numeratis* suis quondam *Dorscheus* adhibuerit, &, qui continua quadam serie istud opus perficere elaboravit, quantum ipsi tribuerit diligentissimus *Grambsius*. Sed illud unum ab omnibus, rerum sanctiorum peritioribus, in istis desiderabatur laboribus, quod maximam partem Autorum excitatorum, ecclesiæ antiquæ doctores, Patres vulgo nominati, tum Scholastici, quin imo alii Theologi, conficerent, quorum studia in explicandis tabulis sacris minus erant probata, ita, ut ne minimum quidem ad explicandum sacrum Codicem illorum excitatio conferre videretur. Mederi quidem huic rei cœptum est ab iis, qui introductiones in Scripturam sacram, & singulorum librorum Commentarios, in vulgus ediderunt, in quibus id præcipue viri docti annisi fuere, ut eorum, qui lucem oraculis divinis qualicunque sua opera offuderunt, diligenter mentionem injicerent. Sed, ut diffusa ac dispersa maxime hæc dicenda est industria, ita & incommoda ac difficilis usu animadvertitur. Hinc omnis doctrinæ suæ elegantiam, Autorum copiam, ingeniique præstantiam, Cel. *Wolffius* ad literarum sacrarum explanationem promovendam, atque in illustriori

illuſtriori loco ſententias vocesque, quæ ſua claritate prima ſpecie deſtitutæ videbantur, conſtituendas, in præclaris ſuis voluminibus, quorum inſcriptio *Curas Philologicas* oſtendit, præ omnibus reliquis contuliſſe, & rei ſacræ publicæ optime inſerviiſſe, recte cenſetur. Cum vero conſcribendorum librorum nullus ſit finis, nec modus in enarrandis recentioribus Autorum ſacrorum ſententiis facile habendus; non potuit non fieri, quin multa adhuc ſupereſſent addenda, quæ vel oculos tanti viri effugerunt, vel poſt ejus demum fata lucem adſpexerunt. Quod de ſuo quoque libro ſibi in futura tempora prædixit eruditiſſimus hujus *Archivarii* Autor. Quo vero in præſentia ſaltem aliquid ad publica commoda in medium afferret, aliorumque conatus pro virili juvaret, recenſionem ſcriptorum, tabulas ſacras illuſtrantium, denuo ſuſcepit, eamque, ſi verum dicere licet, ad pleniorem perfectioremque gradum, ut nunc quidem ſunt tempora, evexit, omniumque eorum, qui olim hanc ſpartam ornarunt, diligentiam ſuperavit, dum, laboribus illorum uſus, haud ſufficientem & mancam Autorum ſanctiorum enarrationem mirifice ſupplevit. Inſtituti ſui rationes has ſibi ipſe ineundas eſſe voluit, ut in univerſum primo ſub initiis ſingulorum librorum nomina eorum in tabulas ſuas referret, qui vel de integro quodam libello ſanctiore, vel de eximia ſaltem ejusdem parte, præclare meriti fuere. Tum ad ſingula librorum capita, & inciſa, recenſenda pari diligentia pergit, & ſingulares uniuscujusque commatis nobiscum communicat Autorum commentationes, ita quidem, ut primum locum in recenſione omni iſti occupent ſcriptores, qui ſacræ Hermeneuticæ, Criticæ, Philologiæ, Hiſtoriæ, aliisque Theologiæ acroamaticæ partibus, aſſiduam navarunt operam; iſti vero, qui in uſum atque exercitationes publicas veritates ſacras converterunt, ultima ſubſellia ſibi vindicent. In prioribus enarrandis ſcriptoribus, præter eos, quos jam nominavimus, inſignem Autorum attulit copiam, qui Diſputationibus, aliisque exercitationibus, ad rem ſacram pertinentibus, claruerunt, quorumque ingentem ipſe collegit, ſibique conſervat, theſaurum. Nec, temere ipſum Autores excitaſſe, cenſen-

dum eſt, ſed, diligenter electionem eorum inſtituiſſe, videmus, cum probe ſciverit, quantum diſtent æra lupinis, nec ſingulis eadem pretia ſtatuenda eſſe, cognoverit. Tacemus *Mentenii* & *Ikenii* Theſaurum; *Wildeshauſenii*, *Schwendelii*, *Schetteligii*, Indices Diſputationum, quæ haud ſpernenda ipſius recenſione ceperunt incrementa, magnam molem *Obſervationum*, *Animadverſionum*, *Annotationum*, *Meditationum*, *Exercitationum*, *Quæſtionum*, *Miſcellaneorum*, *Selectorum*, *Parergorum*, *Opuſculorum*, *Analectorum*, *Otiorum*, *Muſeorum*, *Bibliothecarum*, *Conjecturarum*, *Decimarum*, aliorumque, a viris doctis editorum, ſpicilegiorum, quæ omnia largam meſſem Autori præbuerunt, indices ſuos locupletandi, & ea ex his decerpendi, quæ publice prodeſſent. Quæ omnia ita comparata ſunt, ut unicuique facile de toto horum Indicum ambitu, utilitate, & uſu, ſatis abundeque conſtare poſſit. Eandem diligentiam operamque in enarrandis Autoribus ſacris, qui practici, & homiletici, vulgo dicuntur, adhibuit, & ita hunc laborem exornavit, ut optima modo & utiliſſima quæque nominaret, reliqua vero, quæ minus conducere videbantur, lubens prætreriret, nec ſine cauſa nomina Autorum excitaret. In evolvendis hiſce paginis etiam obſervavimus, recentiorum inprimis induſtriam fuiſſe laudatam, & eorum quidem Scriptorum, quos ultima hæc ætas, & ſuperius Seculum, tulit. Nec vitio Autori vertendum eſt, inter Evangelicæ purioris doctrinæ ſectatores etiam magnam turbam doctorum, qui a Reformatorum, ut dicuntur, ſtant partibus, & præclaris ſuis operibus Angliam inprimis & Belgiam illuſtrarunt, eſſe adductam, cum Romanæ eccleſiæ doctorum rara admodum conſpiciatur copia. Ceterum Celeberrimus Autor noſter etiam Indices Autorum, qui in recenſendis V. T. libris, iisdemque explicandis, verſati fuere, proxime ſe confecturum, & cum orbe literato communicaturum, promiſit, nec vanum hoc fuiſſe promiſſum, nuper, delato ad nos hoc ipſo Indicum volumine novo, gaudentes cognovimus. Denique moleſte haud ferendum eſt, ſi vilioris interdum, ex quorundam ſententia, pretii adducantur libri, cum id probe tenendum ſit; Autorem omnibus

omnis

omnis generis hominibus inservire voluisse, qui rei sacræ operam qualemcunque navant, & quorum maxima sæpe pars non minutis delectatur sententiis, sed auream tantum praxin in deliciis habet. Ceterum fieri non potuit, ut specimen hujus laboris hic exprimeremus, nec ea re opus videbatur, postquam totius plane libri faciem jam depictam dederamus.

PETRI ZORNII, IN GYMNASIO THORunensi Rectoris, Professoris primarii, & Bibliothecæ publicæ præfecti, Historia Bibliorum pictorum, ex antiquitatibus Ebræorum & Christianorum illustrata.

Lipsiæ, apud Jo. Christianum Langenhemium, 1743, 4.
Alph. 1 plag. 1.

Qui adhuc in enarranda Historia literaria Codicis sacri laudabili cum industria versatus erat Cel. Autor, in præsentia ex divite penu lectionis suæ cum erudito orbe communicat ea, quæ de externo habitu, ornatu, ac effigierum luminibus, quibus vel integer Codex sacer, vel ejus libri aliquot speciatim, in membranis ac chartis decorati apparent, apud optimos quosque scriptores sparsa reperiuntur. Opusculum *XII* absolvitur *Capitibus*, quorum argumentum pro instituto nostro breviter exhibebimus.

In Præfatione Autor declarat sensum verborum *Constantini Magni*, quibus, teste *Eusebio de Vita Constantini Lib. IV Cap. 24*, de ecclesiarum antistitibus pronuntiat, *ipsorum esse*, *agere ea*, *quæ intus sunt in ecclesia*, de se vero, *quæ extus*. Priora accipit de verbi divini præconio, Baptismi & sacræ Cœnæ exhibitione, impositione manuum, sive ministrorum initiatione, & usu clavium; posteriora de defensione ecclesiæ, custodia disciplinæ ecclesiasticæ recte ac ordine administrandæ, Conciliorum indictione, & quæ hujus generis sunt alia; eaque de causa *Augustum* ex vero pronuntiare, se esse τινα κοινὸν ἐπίσκοπον ἐκ θεοῦ καθιςάμενον. Quam suam curam sigillatim testatam fecit, ubi Codices sacros, Novi cumprimis Testamenti, per καλλιγρά-

φους elegantissime describendos curavit. *Cap. I* quærit, *an antiquis Ebræis Scriptura Codicis sacri coloribus variis, auro inprimis, exornata, in usu fuerit.* Præmissis pauculis de distinctione *chalcanti*, sive *atramenti sutorii*, & *atramenti scriptorii*, lucem aliquam infert verbis *Clementis Alexandrini Strom. Lib. VI.* Inter instrumenta scriptionis refert *κανόνα*, pro quo *Carolus du Fresne*, approbante *Montfauconio*, legi vult *κάνιον*, *vasculum*, in quo *atramentum scriptorium*, & *σχοῖνον*, *calamum*, ex junco Nilotico aptatum. Græci vocem *μέλαν*, & Latini *atramentum*, non de alio, quam quidem *nigro, liquore* usurpant. Judæis præcepto, ore tenus inde a majoribus ad ipsos transmisso, interdicitur, *ne Codex sacer alio liquore, quam qui-*
Pag. 1-9. *dem atro, scribatur*, *Sopher. Cap. I §. 1*, *Maimon. Hilch. thepill. Cap. I §. 4.* Quare, quod ex *Aristæa Josephus A. J. XII, 2*, de codice legis, aureis literis exarato, ad Regem *Ptolemæum* ab *Eleazare*, Pont. Max. transmisso, habet, de codice in *privatum*, non *publicum*, Synagogæ usum confecto, interpretandum esse censet. Sed, cum, judicibus eruditissimis viris, tota illa narratio de interpretatione Græca LXX hominum, ab *Eleazaro* submissorum, sublestæ sit fidei, etiam hæc de codice aureis literis scripto locum suum tueri nequit, quod nec ipse Cl. Autor diffiteri audet *pag. 132.* *Κεραῖαι Matth. V, 18*, est ipsi lineola, literæ imposita, quales in codicibus, quorum usus in Synagogis est, con-
9-14. spiciuntur. *Cap. II ὁμοιώματα τῶν εἰδώλων 1 Macc. III, 48*, explicat de *Deorum imaginibus*, quas libris Judæorum inscribebant, quo illos ad usum ineptos redderent. Nec tamen Judæis defuerunt homines, qui variis figuris libros sacros ornarent, quos imitati Mohammedani. Scriptura *Dan. V, 5*, fuit quidem Chaldaica, sed characteres fuerunt in se ducti, ac ita intricati, ut ab invicem nec dignosci, nec legi, possent. *Caput*
24. *III* de *aureis & argenteis literis Bibliorum apud primos Christianos* agit. Liquorem aureum atque argenteum antiquos Christianos in describendis libris, divino adflatu consignatis, adhibuisse, testis est *Hieronymus Præf. in Job.* & *Ep. ad Eustochium*, idque invaluit usu non in Latina solum, verum etiam Græca, ecclesia, qui ipsi, superstitione cum tempore crescente, inter

inter λείψανα ſacra reponebantur. Ornatus hic etiam ſcriptis Pag. 25-
ὑποβολιμαίοις & ἀποκρύφοις eſt additus. *Carolus M.* litera- 37.
rum ita rudis, ex Autoris ſententia, fuit, ut ne nomen quidem
ſuum ſcribere noverit, quod tamen aliis, rationibus non con-
temnendis ſubnixis, non ita videbitur. *Cap. IV* expenditur 37-39.
Hieronymi judicium de Bibliis aureis & argenteis. Obſervat
is in *Præf. ad Job.* veteres libros, & in membranis purpu-
reis auro argentoque, literis unicialibus, pulchre quidem, ſed
non ſatis emendate, fuiſſe deſcriptos, quod comprobatur teſti-
monio *P. Lambecii*, qui notat, in Codice Bibliothecæ Vindobo-
nenſis, eleganter ſcripto, *Luc. XXIV*, 13, pro ἑξήκοντα legi ἑκα-
τὸν ἑξήκοντα. Inde autem nemo inferat, MStorum Codicum in 40, 41.
vera ac genuina lectione determinanda uſum eſſe exiguum,
cum in bene conſtitutis eccleſiis eſſent & *periti antiquarii*, &
circumſpecti correctores; hinc paſſim *manuſcripta Bibliorum cor-
rectoria* nominantur. *Cap. V* examinatur judicium *Chryſoſto-* 41-44.
mi de Bibliis aureis, qui *Homil. XIII in Jo.* non tam monet,
ut libri ſacri auro ornentur, quam cordi inſculpantur. Ho-
rum autem alii integri literis aureis conſignabantur, alii hujus 44-50.
generis literas in initiis ſuis locatas habebant, in aliis denique
notæ criticæ, aureis coloribus decoratæ, erant. Idem *Chry-
ſoſtomus* perhibet, pueros pariter atque puellas ſuo tempore
Evangelia de collo ſuſpendiſſe; qui mos forſitan a Judæis flu- 51-55.
xit, qui *Pſalmos* aliquos, pergameno porro inſcriptos, de
collo geſtant, addito nomine angeli peculiari, qui cabbaliſti-
ce ex *Pſalmo* eruitur. *Cap. VI* diſſerit *de origine Bibliorum* 55, 56.
*pictorum in eccleſiis antiquis ex mente Nicephori, Patriarchæ
Conſtantinopolitani.* Exiſtimavit ille, per effigies res, in Scri-
ptura contentas, altius atque vividius animo infigi, a qua ſen-
tentia non alienus fuit *Carolus M.* in *Capitulari de non adoran-
dis imaginibus*, quem librum graves in eccleſia Romana viri ei-
dem adſcribunt. Ab VIII inde Seculo in MStis Græcis in libro- 57-65.
rum initiis obſervantur literæ prægrandes, calligraphorum ar-
bitratu confictæ, quæ varias hominum, ſerpentum, avium,
piſcium, aliarumque rerum, figuras repræſentant. *Cap. VII* 65-68.
quæſtio iſta diſceptatur, *an imagines pictæ hominibus plebejis
ſacrorum*

sacrorum Codicum loco sint. Agitata est illa in Concilio Nicæno II, contra iconomachos circa A. 785 indicto, in quo nonnulli statuebant, conversationes Apostolorum, Prophetarum, ac Martyrum, imaginibus repræsentari posse, quo sic rudiores informarentur, ac ad virtutis exercitium atque imitationem exstimularentur, aliis contrarium asseverantibus, lectionem potius Scripturæ sacræ commendandam esse, ex qua unusquisque ad
Pag. 68- vitam & virtutis studium abunde instrui queat. *Cap. VIII*
79. docetur, quod *προσωποποιΐαι* Oratorum ac Poetarum primam occasionem librariis dederint, Codices sacros picturis ornandi. Ita v. c. in Cod. Regio *n. 1878* picturæ bene multæ, a perita ma-
79-82. nu delineatæ, cum frequentibus prosopopœiis occurrunt. Hujus generis Codices Græcis etiam in usu fuisse, *Cap. IX* demonstrat ex *Lambecio*, qui copiose satis Codicem Biblicum vetustissimum, qui in Bibliotheca Vindobonensi asservatur, describit. Illum satis antiquum esse, non negatur, sed, ad ævum *Constantini M.* adscendere, a veritate abludit, cum talis ornatus illa tempestate a Codicibus sacris abesset. Imagines etiam, Christum cruci affixum repræsentantes, in nonnullis Græcorum
82-90. libris saeris conspiciuntur. *Cap. X* agit de *cognitione antiquitatum sacrarum & profanarum ex imaginibus Codicum sacrorum apud veteres magis magisque amplificanda.* Cum multa sint in antiquis scriptoribus, quæ non æque clare intelligantur, nisi certis quibusdam figuris oculis subjiciantur, id ipsum etiam librarii in Codicibus sacris tantaverunt. Illustrat hoc, et usum imaginum monstrat, exemplis, petitis a tunica Christi inconsutili, *Jo. XIX, 23*, cruce Christi, cui num tribus, an quatuor, clavis fuerit affixus, immersione, an adspersione, aquis sacris lustrandorum, convivio *Pharaonis*, die ejus natali, *Gen.*
90-108. *XL, 19*, celebrato. *Cap. XI* commentatur de *imaginibus sacrorum Codicum in ecclesiis occidentalibus, sive Latinis, sive Germanicis.* Agit de Codicibus sacris, variis imaginibus insignitis, passim in Occidente obviis, quarum tamen haud paucæ offendiculi potius materiam præbent, quam ut rudem plebeculam
108-119. erudiant. A tempore *Caroli M.* si non libri sacri omnes, saltem illorum aliqui, vel partes quædam, in linguam Germanicam

sunt

ſunt converſæ. Autoritate etiam *Ludovici Pii* Imp. Vetus ac Novum Teſtamentum in Germanicam linguam oratione ligata transferri eſt cœptum. Cui ipſi etiam debetur *Tatiani*, Syri, Harmonia IV Evangeliorum, lingua Teutonica veteri expreſſa. *Caput XII* complectitur varia additamenta. Adduntur hic aliqua de *canaliculi præfecto, encauſto*, Imperatoribus tantum, illorumque conjugibus, proprio, Ebræorum imaginibus, ſumma veneratione, qua Mohammedani Alcoranum proſequuntur, quem a ſuis, manibus non lotis, contrectari nolunt, a Chriſtianis nullo modo tangi permittunt, de literis *uncialibus*, a *Dav. Casley* perperam in literas *initiales* converſis, de Patribus, ex memoria multa allegantibus, (unde lectiones variantes, ex iisdem collectæ, concident,) de Codice antiquiſſimo, ſic dicto *Cantabrigienſi*, quem in multis a vulgatis libris diſcrepare Autor aſſeverat, de veterum ſolertia in Codicibus ſacris emendandis, de libris Vet. & Nov. Teſt. tectis omnino argento deaurato, ornatisque lapillis pretioſis, ſuperſtitibus adhuc in Bibliotheca Imperatoris Turcici, de Evangelio *Matthæi*, a *Barnaba* reperto, de Mohammedanis, primum Evangelii *Joannis* Caput, Græce conſcriptum, amuleti inſtar de collo geſtantibus, de imaginibus, tempore *Conſtantini M.* nondum cultis, de inventionis crucis Chriſti falſitate, de numo *Conſtantini M.* incurvum ſerpentem pertica transfixum præferente. Subjectus eſt Index rerum præcipuarum, in erudita hac Commentatione pertractatarum.

Pag. 120-126. 126-130. 130-169.

WILHELMI CHRISTIANI JUSTI CHRYSANDRI, Philoſ. & Liberal. Art. Magiſtri, Commentatio philologico-theologica de Sapientia Dei in connubio Joſephi & Mariæ admiranda.

Helmſtadii, 1744, 4.

Plag. 19.

Elegantiſſima hæc Commentatio enata eſt ex Diſſertatione, de ipſo hoc argumento in Academia Helmſtadienſi publice ventilata, cujus exemplaribus diſtractis, quo multorum deſideriis fieret ſatis, illam Cl. Autor, qui aliis jamdum eruditis ſcriptis

de re literaria bene meruit, multis accessionibus, theologicis
potissimum observationibus, locupletatam, recudendam cura-
vit; maxime quod argumentum hoc alii interpretum levi bra-
chio tractarint, alii multa, quæ ad illius accuratiorem cognitio-
nem spectant, sicco pede transierint. Absolvitur *Prologo, tracta-
tione* in *Capita III* divisa, & *Epilogo.* In *Prologo* docet Autor,
verum inter *Mariam* & *Josephum* matrimonium intercessisse,
licet hic cum illa neque ante Jesum natum, neque post, consue-
verit, eo tendens, ut Jesum educarent, mutuumque sibi auxilium
præstarent, qui jure ad reliquos conjugii fines destituti haud-
quaquam fuerint, sed quibus conspirante voluntate libenter ces-
Pag. 1-7. serint. Sententiæ hujus suæ rationes affert *Cap. I Sect. I* alias *a
parte Josephi, a parte Mariæ* alias, porro *a parte utriusque,* de-
nique *a parte Jesu.* 1) *A parte Josephi*, quia genealogia
Christi *Matth. I* ad *Josephum* refertur. Apud Judæos quippe
uxores familiis maritorum innectebantur, quo ipso verum ma-
trimonium inter *Josephum* & *Mariam* pro certo ponitur. Ne
quis autem in illam ingrederetur opinionem, *Josephum* verum
patrem Jesu fuisse, non dicit scriptor sacer, Ἰωσὴφ δὲ ἐγέννησε
τὸν Ἰησοῦν, quam loquendi formulam de superioribus adhi-
buerat, sed τὸν Ιωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰη-
9-13. σοῦς κ. τ. λ. 2) Ex desponsatione per remotionem obstacu-
lorum, quæ consummationem pacti conjugalis impedire pote-
13-16. rant *Matth. I, 18.* 3) Angelus Domini suasit παραλαβεῖν Μα-
ριὰμ *v. 20.* Notat autem hoc verbum apud scriptores Græcos
fœminam, a parente, vel illo, qui loco parentis est, *in manus
traditam,* & *accipere,* & *domum ducere,* cujus oppositum est
verbum ἀπολύειν, vinculi connubialis dissolutionem designans.
16-18. 4) Quia *v. 25* dicitur: καὶ (Ἰωσὴφ) οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, cujus
abstinentiæ mentione opus non fuisset, nisi per matrimonii con-
18-20. sociationem jus ipsi competiisset. 5) Quia *Lucæ II, 22, Jose-
phus* pater Jesu vocatur, καὶ ἦν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ,
quam lectionem, multorum Codicum consensu firmatam, præfert
vulgatæ, καὶ ἦν Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ, &, qua ratione in non-
nullis libris mutatio fuerit facta, ostendit. Sive igitur *Jose-
phus* dicatur pater Jesu, vitricus, sive naturalis κατὰ δόκησιν,
nomen

nomen hoc ipsi tribui minus potuisset, nisi verum matrimonium inter ipsum & *Mariam* constitisset. 6) *Maria* appellat *Josephum* patrem *Jesu Luc. II, 48*, cujus appellationis ratio pariter in utriusque conjugio quærenda. Additur, *Josephum* nominari ἄνδρα *Mariæ Matth. I, 16*, quæ notio tum apud Græcos, tum Nov. Test. scriptores maritum haud raro notat. *Sectio II* sistit rationes, II) *Mariam* spectantes, quia 7) *Maria* nunquam scortationis insimulatur, quod Judæi, infensissimi hostes Christi, fecissent, nisi communis persuasio fuisset, legitimum matrimonium inter *Josephum* & *Mariam* conciliatum fuisse. 8) Quia *Maria* sacrificium piaculare ad se purificandum obtulit. Sed Jesus nulla peccati labe sordidatus fuit; fecit igitur hoc propter opinionem hominum, putantium, Jesum naturali lege ex *Josepho* & *Maria* procreatum esse. At vero hoc nobis propterea factum fuisse videtur, quo sic constaret, Jesum inde a prima ætate se legi submisisse. *Sectio III* exhibet III) rationes, *Josephum* & *Mariam* respicientes. *Josephus* 9) in societate *Mariæ* non solum Bethlehemum, *Luc. II, 4, 5*, sed post ad festum paschale, quotannis profectus est, & id in duodecimum annum continuavit. Societas igitur conjugalis inter ipsos non est dissoluta, sed perduravit. 10) Ipsis communia studia, occupationes, & actiones, quæ *conjugii* constantis leges postulant, adscribuntur *Luc. II, 33, 41, 51*. 11) Dicuntur γονεῖς *Luc. II, 41*. *Josephus* nomine parentis insignitur, sive fuerit vitricus, sive vulgo habitus pater naturalis Jesu. 12) Christus dicitur *Josepho* & *Mariæ* ad 12 usque annum obediens fuisse *Luc. II, 51*; igitur societatem conjugalem coluerunt. Subjicitur illud *Matth. I, 18*: πρὶν ἢ συνελθεῖν, quod verbum συνέρχεσθαι, sive accipiatur de ipsa consociatione, die nuptiarum facta, sive de jure, actus matrimoniales exercendi, pugnat pro utriusque connubio. *Sectio IV* profert rationes, quæ IV) ad *Jesum* speciatim referuntur, quia 13) Jesu nunquam hoc est exprobratum, extra torum legitimum ipsum prognatum esse; quod certissimo est argumento, illius ævi Judæos minime dubitasse, *Mariam* atque *Josephum* solennibus nuptiarum vinculis consociatos fuisse. Equidem in spurcissimo libello תולדות ישו edit.

Pag. 20-21. 21-22. 23. 24. 24. 25. 26. 26. 27. 27. 28-30.

edit. *Wagenſeil. p. 5* appellatur ממזר, *nothus*, & בן הנדה, *filius mulieris, menſtrua patientis*, nominatur porro סרר (potius סטרא) *filius adulteræ*. Sed (α) ſeriori tempore hoc convicium in Chriſtum conjici eſt cœptum, quod hiſtoriæ evangelicæ præjudicium creare non poteſt. (β) Ipſi Judæi ſunt incerti, num criminatio hæc in Jeſum Nazarenum ſit directa.
V) Scatet liber iſte peſtilentiſſimus apertiſſimis mendaciis. 14)
Pag. 31- *Luc. III, 23*, diſerte memoratur, *Jeſum filium Joſephi reputa-*
41. *tum* eſſe. Præſtruitur igitur *Joſephi* & *Mariæ* conjugium. Denique 15) paſſim filius *Joſephi* expreſſe nominatur *Jo. I, 46, VI, 42, Luc. IV, 22*, quod univerſalem Judæorum, tum temporis viventium, conſenſionem clamitat, ipſos de vero *Joſephi*
42. & *Mariæ* conjugio minime dubitaſſe. *Cap. II* inquiritur in tempus, quo *Joſephus* ac *Maria* connubium inierunt. Matrimonio junctos Autor tertio fere a conceptione Chriſti menſe aſſeverat. Quod probat, (α) quia *Maria* dicitur *gravida inventa fuiſſe* ante, quam illam ſolennibus nuptialibus factis domum duxiſſet, *Matth. I, 18*; ſed experientia conſtat, *graviditatis indicia* menſe a conceptione fœtus tertio ſe prodere ſolere.
43-48. (β) Quia tempus hoc ſecundum ſapientiam divinam opportuniſſimum fuit ad conjugium hoc conſummandum, tum ut miraculoſa Chriſti ex Spiritu ſancto conceptio omnibus indubitata evaderet, quæ, ſi ante illum articulum nuptias contraxiſſent, dubitationi obnoxia eſſe potuiſſet, tum, ſi ulterius protractæ fuiſſent, non abſque dicteriis ac maximo dedecore ho-
48-52. minum malignorum celebrari potuiſſent. Sed, objici ſibi poſſe, videbat, (a) ſi matrimonium illud hoc tempore fuerit initum, ſequi, Chriſtum ſexto menſe ab illius conſummatione in lucem eſſe editum, ſicque offendiculum fuiſſe apertum. Quod poſterius ut removeat, obſervat, tempus illud non æque accurate ſciri potuiſſe propter iter, Bethlehemum inſtitutum, quod fuerit neceſſarium, longum, diuturnum, ſuſceptum ab illis, quorum probitas dudum ſpectatiſſima, nativitatem noctu in loco ſecreto contigiſſe, a *Maria* paupercula non magni quid exſpectatum fuiſſe, proindeque ad illam non ita diligenter eam
52-54. attendiſſe. (b) *Maria* brevi ante puerperium vocatur μνηστευ-

θεῖσα

θεῖσα Josepho Luc. II, 5; igitur non mense tertio conceptionis illius conjux facta. Respondet 1), dici talem per λιτότητα, 2) per declarationem illius, quod antecesserat, & quidem hunc in sensum: *Adscendit cum Maria* (marita utique sua) *quam supra scripsimus Josepho desponsatam fuisse*; 3), quod ipsi vel maxime placet, quia, licet maritata, desponsatæ tamen similis erat, intacta adhuc, quod ipsum jamdum visum *Matth. Polo.* c) Si sub conjugio natus est Jesus, eventus Pag. 54-
contrarius est vaticinio *Jes. VII, 13-17.* Respondet, *Jesaiam* 59.
innuere *virginem formalem*, *virum nunquam expertam*, non *civilem*, *personam perpetuo cœlibem.* Si cui vero videatur, per hoc conjugium saltem miraculi ἐνσαρκώσεως gloriam paululum obfuscatam esse; regeritur, ignorationem, sive obfuscationem, miraculi illius non fuisse effectum conjugii hujus *necessarium*, sed *accidentale* quid; quæ autem per sapientiam divinam cum lapsu temporis fuerit discussa, & in
pleniore luce locata. *Caput III* est de finibus, per conjugium 59-62.
Josephi & *Mariæ* intentis. Cura Dei versatur circa singulorum hominum vitæ rationes; igitur etiam circa vitam Christi *Act. II, 23, IV, 28, Jo. XIV, 31, Matth. XXVI, 39.* Illa æstimatur ex utilitatibus, inde promanantibus, &, quoniam Christus vel qua persona *publica*, vel qua *privata*, considerari potest, fines in-
tentos Autor in duos dispescit ordines. *Sectio I* explicat *utilitatem* 62-65.
conjugii Josepho-Mariani publicam. Proximus illius finis fuit *temporaria* & *particularis* occultatio miraculi nativitatis Jesu, ut & offendiculum ex inaudita nativitatis conditione impediretur, & irrisiones atque calumniæ hostium Christi excluderen-
tur. Hanc Deus a) permittere *potuit*, quia 1) nulla perfe- 67-68.
ctio Dei efflagitat, ut universæ veritates uno eodemque tempore manifestentur; 2) sapientia divina, quæ veracitatem ipsius temperat, diversos revelationis gradus requirit, & miraculum conceptionis hujus, quo tempore obscurius significatum erat,
ignorari potuit. b) *Debuit* dissimulare, ne fine suo excide- 68-69.
ret, quia 1) isto tempore tenuis admodum erat cognitio rationum Messiæ plurimis, aliquibus nulla. 2) Res erat prorsus *nova*, & ab hominum memoria prorsus inaudita. 3) Mi-

raculi

raculi hujus veritas in sensus haud incurrebat, nec quisquam facile *Mariæ* & *Josepho* asseverantibus fidem substrinxisset. 4) Præjudicium Judæorum erat inveteratum de matre Messiæ
Pag. 70- conjugata ad similitudinem *Mosis Devt. XVIII, 15*, ex conjugio
78. legitimo procreati. 5) Tabulæ gentilium, homines ex Diis conceptos & editos fuisse fingentium, ipsis ignotæ haud erant. Quin imo, si justo maturius in vulgi notitiam dimanasset, non intermisissent illam exagitare, doctrinam Christianam perstrinxissent, sicque illius cursui obex positus fuisset, quod ipsum specialius per partes deinde Autor prosequitur. Concludit hinc, sapientiæ divinæ minus convenisse, veritatem hanc illa tempestate publicare, cum, illius publicationem frustraneam fore, prævideret, suisque finibus impedimento futuram esse.
78-86. c) Reservata est publicatio hujus veritatis in id tempus, quo Deus, pulsis ignorantiæ tenebris, decreverat uberrimam veritatum divinarum lucem orbi concedere. Probatur hoc, 1) quia, quamdiu in statu humili fuit, noluit, ut ortus sui gloriosi ratio statim inter omnes divulgaretur; 2) quia, quamdiu in statu ταπεινώσεως exstitit, voluit, ut aliæ gravissimæ veritates, personam ipsius spectantes, premerentur, alio tempore in publicum proferendæ, v. c. quod Messias esset, *Matth.*
86-90. *XVI, 20, Luc. IX, 21, 22.* Potuit rejici in aliud tempus, α) quia finis miraculosæ conceptionis Christi non *proxime* fuit convictio hominum de divinitate ipsius, sed quod a peccati originarii labe immunis sit progenitus. β) Quia miraculum hoc ejus erat indolis, ut nec in conspectu omnium fieri, nec indubitatis argumentis demonstrari, potuerit, quare prudentiæ fuit, illius notitiam in aliud commodius tempus differre.
91, 92. Sed fuit illius occultatio a) *temporaria*, b) *particularis*. *Temporaria*, quia, ubi causæ, superius memoratæ, cessaverunt, multo cum commodo fieri potuit. *Particularis*, quod *a priori* a sapientia & bonitate Dei probatur, *a posteriori* testimoniis & exemplis, in libris N. T. exstantibus, adstruitur.
93-107. Quæ occultatio temporaria & partialis præstari bene poterat colore conjugii *Josephi* atque *Mariæ* tam *formaliter*, quam *moraliter*. *Formaliter*, 1) quia homines, sensibus dediti, fa-

cillime

cillime hoc in animum suum induxerunt, connubium utriusque per usum jurium tori continere rationem ortus Jesu legitimi. 2) Ad hoc credendum eo procliviores erant, quia norant, se hoc modo existere cœpisse. *Moraliter*, quia perfectionibus divinis non adversabatur, quod permiserit *α*) conjugalem *Josephi* ac *Mariæ* consociationem, quam tamen cum specie conjunctam fore præviderit, Jesum a *Josepho* satum esse. *β*) Falsam hominum de ortu Jesu, e connubio isto elicitam, opinionem non statim apertiori veræ doctrinæ promulgatione convellerit. Potuit hoc connubium moraliter permittere, Pag. 107-
quia, inde multa bona profectura esse, prævidit, 1) ne *Maria* 109.
puerpera scortationis rea, atque Jesus impuræ originis labe inquinatus, putaretur. 2) Ne imbecilliores extraordinariam Jesu generationem pro re incerta haberent, sicque dubitationem suam ad res, quæ ad Jesum attinebant, transferrent. 3) Quo sic veritatis cupidi exstimularentur, ut rationem nativitatis per testes indubios cognoscerent. 4) Hac ratione, quæ ad victum, amictum, cultum, & alias necessitates, spectabant, Jesu via ordinaria procurarentur. Et, si quidem error 109-110.
aliquis ex ista consociatione matrimoniali est exortus, fuit tamen ille evitabilis, quia ratio erroris fuit a) *insufficiens*, dum *Josephus* & *Maria* connubio juncti essent, non propterea τὸ θεῖον originis Jesu negandum erat; b) sufficientibus adminiculis Deus homines instruxerat, ad futilitatem erroris perspiciendam. Adstruit hoc a conspectu angeli Domini & exercitus 110-112.
angelorum, testimonio *Simeonis* de Jesu, magorum ex oriente, cæde Bethlehemitica, prædicatione Messiæ, miraculis, a Jesu succedente tempore patratis. Quæ omnia animos ipsorum arrigere potuissent, ut in ipsius conditionem & rationem originis inquirerent, quam, si *Mariam* percontati essent, cognoscere potuissent, indeque certi fieri, ipsum esse illibatæ virginis sobolem, *Jes. VII, 13, 14.* Contra incommoda multa secuta fuis- 113-115.
sent, si Deus illam obscurationem veræ conditionis ortus Jesu non permisisset, quæ ordine hic explanantur. Alias finis publicus, in quem connubium istud collineavit, fuit, quo *major certitudo* 115-117.
historica plurimorum casuum memorabilium, qui circa Jesum,

cum

cum nasceretur, & in infantia, contigerunt, constaret, cum ad certam testimonii fidem apud Judæos ad minimum duo re-
Pag. 118- quirerentur. Speciatim in eo habemus *emolumentum publi-*
122. *cum*, quod ad satisfactionem Christi pro peccatis. Restituit 1) societati conjugali honorem, quam primi conjuges per abusum turpiter deformaverant, 2) matrimonia humana sanctificavit, 3) vanitatem illorum, qui ob natalium splendorem superbiant, luit, 4) sanavit παραπτώματα parentum, 5) satisfecit pro neglectu officiorum in parentes, & qui parentum loco sunt, & consanguineos, admisso, & quæ hujus generis
122-126. sunt alia. *Sectio II de utilitate conjugii Josepho-Mariani privata agit*. Illa se protendit ad *Josephum*, *Mariam*, & *Jesum*, quatenus in privato statu considerantur. *Ad Josephum*, ne desponsatio facta cum *Maria* frustranea esset, & ut sic occasionem nancisceretur, plura officia præstandi, atque adeo præmiorum æter-
127, 128. norum majores gradus exspectandi. *Ad Mariam*, præter alia, partim ut pudoris fama conservaretur, partim ut præsidium in *Josepho* haberet. Speciatim, ut is esset α) domesticæ virginitatis custos & familiaris partus testis, β) nunquam læsæ pudicitiæ testis & custos, γ) ipsius & Jesu nutritor, comes, socius,
128, 129. consolator. *Ad Jesum*, tum ut eo honestius & commodius, rebus *Mariæ* attritis & accisis, educaretur, tum ut probrum
129, 130. conspurcatorum natalium ab ipso depelleretur. In subjecto duplici Indice locorum Scripturæ, vel excitatorum, vel breviter illustratorum, rerum item atque hominum memorabiliorum, ratio habetur. Tota hæc Commentatio ita est adornata, ut concinnum ubique sequatur ordinem Vir eruditissimus, sententiam suam validis communiat rationibus, ingenium, sagacitatem, & acumen, satis prodat; quem, ut hujus generis fœtus, adeo scite elaboratos, nobis dare pergat, publico nomine rogamus.

JO. TOB. KREBSII DE USU ET PRÆstantia Romanæ Historiæ in Novi Testamenti interpretatione libellus.

Lipsiæ,

Lipsiæ, ex officina Langenhemiana, 1745, 8.
Plag. 11.

Eos, qui Historiæ Romanæ peritia parum imbuti fuerunt, in literarum sacrarum interpretatione lapsos esse gravissime, viri docti jam dudum docuerunt. Melius itaque suo se satisfacturos officio, literarumque sacrarum interpretationi sapientius consulturos, eruditi ætatis nostræ crediderunt, qui, ad exponendum Codicis sacri complexum, eumque Novo Fœdere comprehensum, accedentes, omnem rei Romanæ veteris apparatum secum attulerunt. In horum numero ponendus est Noster, Cel. *Joannis Augusti Ernesti* discipulus quondam assiduus, monitis magistri sui congruenter versatus in historia ac elegantia Romana, studioque non mediocri eam perscrutatus. Specimine id ipsum declaravit, ne quis dubitet, magnum usum, magnam præstantiam, esse Romanæ historiæ in N. T. interpretatione. *Sectionem primam* hic testem vademque ejus rei exhibuit. Constituit partes illius duas. Priorem in eo occupavit, ut rationes afferret, quibus ductus, contendit, N. T. libros intellecturo, aliisque interpretaturo, accuratam historiæ Romanæ cognitionem non utilem solum, sed necessariam etiam, esse. Posterioris vero cardo in eo vertitur, ut intelligat lector, illas rationes autoritate locorum, e N. T. petitorum, & non nisi ex historiæ Romanæ cognitione illustrandorum, confirmari, firmiusque stabiliri. Quantum ad priorem attinet partem, id ad unum omnes facile largientur, Judæos tempore scriptorum N. T. Romanis paruisse, ritusque & constitutiones Romanorum in ipsam Judæam transiisse. Ipsi Apostoli & Christiani primi ditionis erant Romanorum. Horum ipsi jura servabant, horum mores in permultis actionibus sequebantur. Initia Romanorum in Judæos imperii Pag. 2.
repetenda sunt ex eo tempore, quo *Pompejus Magnus* a populo Romano A. U. C. 690 in Asiam est eo consilio missus, ut contra Regem *Mithridatem* debellaret. Quem cum confecisset, aggressus est *Tigranem*. Hic etsi, diademate in *Pompeji* manus tradito, sese dediderat, tamen Armeniam recepit, gran- 4.

di

di pecunia & regni parte, Syria, Phœnice, & Sophone, mulctatus. Mox *Pompejus*, devictis Ituræis & Arabibus, in Syriam descendit, eamque, ditioni Romanæ adjectam, in provinciæ formam redegit. *Hyrcanum Maccabæum*, a fratre *Aristobulo* pulsum, lubens suscepit supplicem, ductuque ejus Judæos aggressus est. Urbe Hierosolyma capta atque arce, *Pompejus* templo pepercit. *Aristobulum* vinctum Romam misit, *Hyrcano* jus Pontificatus restituit, impositoque Judæis stipendio, Procuratorem eis *Antipatrum Ascaloniten* præposuit. *Herodes* a Romanis pependit. Cetera haud sunt incognita.
Pag. 13. Transeamus ad partem posteriorem. Cui minus notæ sunt
voces πραιτώριον, (*habitationem* indicans *Præsidum Romanorum in provincia*, & alibi *cohortium prætorianarum corpus Phil. I, 23*,) *speculator*, (hemerodromus & observator pernicissimus eorum, quæ apud hostes agebantur, simulque satelles, saluti heri invigilans,) *publicanus*, ἀρχιτελώνης, λιθόστρωτον, βῆμα, & aliæ, eorum sciendi cupiditati hic egregie a Cl. Autore factum est satis. *Pilatus* vocatur ἡγεμών, id est, *procurator.*
55. *Sergius Paulus* Cypri erat ἀνθύπατος, id est, Proconsul, ab universo senatu forte captus, eoque missus. *Augustus* dicitur
77. τὴν οἰκουμένην, id est, orbem Romanum, describi jussisse, ut capita nosset, non facultates. *Census hic fuit actus, antequam Quirinus Præses Syriæ esset.* Sic verba *Lucæ* Noster
89. interpretanda esse docet. Idem illustrat locum *Act. XXII, 28*, qui agit de *Paulo* virgis cædendo, ejusque civitate Romana, cujus autoritate expeditas virgas a se removere studuit. Χιλίαρχος dicitur ibi jussisse *Paulum* μάστιξιν ἀνετάζεσθαι.
91. Τὸ προτείνειν ibi est *extendere*, siquidem ille jussit corpus *Pauli*, equuleo impositum, fidiculis extendere, idque ob eam causam, ut criminis confessio a reo exprimeretur & extorqueretur. Nam & ii, qui fidiculis distendebantur, verberibus affici solebant. Ἱμάντες sunt loca, quibus equuleum intendere mos erat. Instrumentum vocabatur τύμπανον, cui illigati sunt rei, adstricti, suspensique virgis cæsi. Unde lucem illa fœnerantur *Ebr. XI, 35*: ἄλλοι δ' ἐτυμπανίσθησαν. Undenam vero *Paulo* jus civitatis Romanæ paratum fuit? Noster

ita

ita rationes putat, ut *Paulus* acceperit illud cum nomine *Pau-* Pag. 99.
li, cum commendatione & opera *Sergii Pauli* id ipsum in insula Cypro obtinuit, licet fluctuari paululum videatur. Si dixerimus, *Paulum* a *Sergio* adoptatum fuisse, res in vado est. Nam adoptatus dici potest *γεγεννημένος*. Majori tamen res indiget argumentorum apparatu. Appellationem *Paulus* ad *Cæsarem* fecit *Act. XXV, 11.* Originem ejus rei ad *Augustum* 110.
refert, *Dionis* autoritate munitus *Lib. LII pag. 487. Messalinus* ad *Tiberium* Imperatorem provocavit, teste *Tacito Ann. VI, 5. Cajus* quidem *Caligula* magistratibus liberam jurisdictionem & sine sui appellatione concessit, *Suetonio* teste *Cap. 16.* At paulo post ille mos ab eo ipso fuit revocatus, indice *Dione Lib. LIX pag. 654. Hadrianus* demum senatui id juris concessit, ut ab eo nulla ad Principem valeret provocatio. *Ulpianus Lib. I de Appellat.* nos de eo dubitare haud sinit. 112.
Ad *Neronem* homines reos provocasse, patescit ex *Taciti Ann.*
XVI, 8. Subjicit tandem Cl. Vir egregie dictis *Jacobi Gronovii* 124.
de modo, quo majores *Pauli* jus civitatis Romanæ fuerint consecuti, sententiam, dictitantis, majores *Pauli* id jus pecunia sibi ab aliquo Romano comparasse, ut, quácunque urbe vellent, tranquille vivere, & sacra patrio ritu secure peragere, possent. Salivam nobis hæc, a Cl. Autore disputata moverunt, evolvendi eas, quæ sunt insecuturæ, ejusdem argumenti tractationes. Gratulamur Cl. Autori hoc specimen, e quo de his, quæ porro ab ipsius eruditione exspectanda sunt, judicium ferre benignum & boni ominis plenum omnino debemus.

CHRISTIANI AVGVSTI CRUSII, Philos. in Acad. Lips. P. P. Entwurf der nothwendigen Vernunftwahrheiten, wiefern sie den zufälligen entgegen gesetzet werden.

hoc est

EPITOME VERITATUM RATIONIS necessariarum, quatenus opponuntur contingentibus.

Lipsiæ, impensis Jo. Frid. Gleditschii, 1745. 8. Alph. 2 plag. 19.

Qui præterito anno in Institutionibus vitæ rationi convenienter agendæ, in his *Novis Actis Erudit. A. 1745 Mensis Mart. P. II* ex merito laudatis, theoriam voluntatis humanæ & omnem Philosophiam practicam distincte & solide exposuerat, multisque novis incrementis egregie locupletaverat, idem Cl. Autor in hoc libro, non minus accurate conscripto, studium suum ad Metaphysicam transtulit. Hanc enim titulo hoc, paulo generalius concepto, innuit, ejusque rei rationem in Præfatione reddit uberius, Ad Metaphysicam scilicet illas res, quæ posito mundo aliter comparatæ esse possent, quasque veritates contingentes appellat, pertinere negat, & de limitibus hujus disciplinæ id ante omnia tenendum esse inculcat, nihil ad eam referendum esse, nisi quod aut perpetuo & necessario sit, aut saltem in quolibet mundo necessario reperiatur, aut ex iis, quæ ejus generis sunt, a priori intelligatur. Alioquin enim omnibus limitibus determinatis eam carituram esse, sibi persuadet. Attamen omnes veritates necessarias Metaphysicæ neutiquam adjudicat. Mathematicas enim, quia latissime patent, suis disciplinis relinquendas esse censet. Practicas etiam veritates determinatas, quantumvis ad officia necessaria spectent, ideo Philosophiæ practicæ attribuendas judicat, quia, eas separate ab officiis contingentibus pertractare, molestum esset, & præterea parum utile, propterea quod sine necessariis ne contingentia quidem officia recte percipi possint. Utraque tamen scientia, tum mathematica, tum ea, quæ de officiis præcipit, in Metaphysica principia sua summa deprehendere, & exinde repetere, debet. Definit igitur Metaphysicam ejusmodi scientiam theoreticam, quæ agat de illis veritatibus necessariis, quæ non consistunt in quantitatibus extensi. Hac potestate vocabulo data, sententias doctorum, quæ primo intuitu in alia omnia abire videntur, conciliari posse, judicat, quanquam in recte applicanda hac notione quidam non satis solliciti fuerint. Quemadmodum vero Metaphysica sublimitate

tate sua & fructus ubertate animos omnium, qui solidiora amant, facile allicit, ideoque ab acutissimis viris diligenter exculta fuit; ita neminem latere potest, eam olim tricis & subtilissimis nugis passim scatere cœpisse, recentiori autem ætate ita excultam esse, ut, quanquam ex contemtu protraheretur, suæque assereretur dignitati, a notionibus tamen communibus non parum abhorreret, ideoque motus satis magnos excitaret. Quanquam autem, subito conversa specie, uti fere accidit in omnibus, quæ nova videntur, permultos sibi sectatores conciliaret; plerisque tamen iterum displicere cœpit, quippe quæ ita comparata sit, ut celebratissimi ejus instauratores non modo præcipua capita posteris suis accuratius explicanda, aut demum aggredienda, reliquerint, verum etiam commentis illepidis eam passim ita onerarint, ut vel tollendis hisce magnam partem novum ornamentum impetrare possint. Utramque igitur provinciam occupavit Cl. Autor, modeste tamen, nec infeliciter, cum in eo totus sit, ut, incipiendo a notionibus communibus, quas a posteriori ipsa natura nobis offert, ad constituendas rerum possibilium notiones, & demonstrandam entium, vere existentium, necessariam naturam & indolem, adscendat, & ex iis veritates necessarias, quæ sunt, aut esse possunt, a priori inferat, atque hac via, abstinendo a qualibet definitione, vel sumtione, arbitraria, naturam ipsam ducem sequendo, systema conficiat, quod iis, qui veritatem amant, vel ob hoc solum calculum extorserit, quod, quæ ipsos natura obscuriuscule & velut eminus sensu interno docet, ea accurate exposita, demonstrata, & inter se juncta, reperiant, atque ita explanata, ut in exemplis facile & cum fructu applicari possint. Porro, quia Christianæ religionis hostes metaphysicis sive veritatibus, sive commentis, ad oppugnandam & lacessendam eam plerumque abuti solent, digressiones concinnas ubivis reperimus, quibus dogmata præcipua religionis revelatæ tam evidenter in luce posita sunt, ut, quanquam utraque lux, revelationis scilicet & rationis, non confundatur, vix tamen ullum dogma Theologiæ superesse videatur, quod

 non

non ab hac Metaphysica illustrationem petere possit, eo majoris faciendam, quia veritates, illuc pertinentes, antea in suo nexu acutissime demonstratæ fuerunt.

Divisa est hæc Metaphysica, recentiorum more, in disciplinas quatuor, *Ontologiam, Theologiam naturalem theoreticam, Cosmologiam*, denique *Pnevmatologiam.* Ex singulis excerpemus quædam speciminis loco, quæ aut nova, aut maxime
Pag. 22. notatu digna, videntur. In *Ontologia Cap. II criteria entis*, quibus a non ente discernitur, ita constituuntur, ut *possibile* sit, cujus aliqua datur cogitatio, *falsum*, quod non cogitari potest, *existens* autem, quod non aliter, nisi tanquam existens, datis conditionibus cogitari potest. Inde tria summa cognitionis humanæ principia conficiuntur. Primum est *principium contradictionis*, quod notum est. Secundum vocatur *principium inseparabilium*, & ita se habet: Quæ non separari possunt cogitatione, ea etiam re ipsa conjuncta sunt. Cui additur tertium, quod *principium inconjungibilium* dicitur: Quæ non conjungi possunt cogitatione, ea etiam re ipsa conjuncta non sunt. Scilicet duo posteriora ita accipiuntur, ut secundum ea tunc judicetur quoque, ubi repugnantia inter notiones oritura ostendi non potest. Attamen ob finitatem nostram respectu principii inseparabilium & inconjungibilium
25. *quatuor restrictiones* demonstrantur: 1) ea non valere, ubi colliduntur cum principio contradictionis, quia, si aut contradictorium, aut incomprehensibile, ponendum est, sine dubio posterius eligi debet; 2) non valere ea, ubi a spiritu perfectiori, qui fallere aut nequit, aut non vult, de re nobis incomprehensibili edocemur; 3) ubi obligatio ad amplectenda ea, quæ determinate a nobis cogitari nequeunt, probari
100. potest; 4) ubi ob finitatem nostram tanquam notum sumi potest, absentiam cogitationis alicujus rei æque a limitibus nostri intellectus, atque ab impossibilitate, in rei natura fundata, pendere posse, id quod præcipue locum habet, ubi res inter se contenduntur, quarum alterutra est negativum quiddam, vel ubi de entibus immaterialibus sermo est. Specia-
27. tim *criterium existentiæ* ultimato semper constituitur sensio, sive

ſive externa, ſive interna. Contendit igitur Cl. Autor, non omnem probationem duci ex ſolo principio contradictionis, ſed reliquis etiam principiis, quæ ſubſumuntur ex ſummo principio falſitatis incogitabilium, opus eſſe, præcipue ad conſtituendas reales notiones, quibus contemplandis deinceps contradictionis principium applicari poſſit. In Matheſi pura autem ſufficere ſolum repugnantiæ principium, quia ibi non niſi hypotheticæ concluſiones de ſumtis quantitatibus poſſibilibus quærantur. *Caput III*, quod de eſſentia entis in genere agit, ſubjecta metaphyſica dividit in *ſubjecta ſubſiſtentiæ com-* Pag. 35.
pletæ & *incompletæ*. *Eſſentiæ* notionem triplicem conſtituit, ut *eſſentia metaphyſica* complectatur omne id, per quod ens aliquod cogitatur, & opponatur exiſtentiæ, *eſſentia logica* comprehendat ea, quæ rei ſemper competunt, & opponatur accidentibus prædicabilibus, *eſſentia fundamentalis* conſiſtat in eo, quod primum eſt in ente, & in quo reliqua fundantur, quatenus ſcilicet fundamentum internum agnoſcunt, & non forſan a principiis externis ſimul pendeat, & opponatur attributis. Eſſentiam fundamentalem demonſtrat aut neceſſariam, aut contingentem, eſſe poſſe. Ex eſſentia metaphyſica conceptus omnes, qui in ente diſcernuntur, v. g. qualitatem, determinationem, ſtatum, facultatem, & ſic porro, ita abſtrahere docet, ut ex quolibet ante completo univerſa Ontologia abſtrahi poſſit. Ubi de facultatibus præcipit & cau- 49.
ſis, conſtituit *principium ſufficientis cauſæ*; quod, quicquid oritur, oriatur a cauſa efficiente & ſufficiente, nec non *principium contingentiæ*, quod, quicquid cogitari poteſt, aliquando non exſtitiſſe, etiam re vera ſit contingens. Prin- 51.
cipia, ſeu rationes, dividit in *principia* cognoſcendi, ſeu *idealia*, & principia eſſendi, ſeu *realia*. Circa poſteriora obſervat aliquid, quod maximi momenti eſt, ſcilicet quod ſint aut *principia exiſtentialiter determinantia*, aut *cauſæ activæ*, quorum illa aliud quid poſſibile reddunt, vel determinant, per ipſam ſui exiſtentiam, hæc vero operantur aliquid per facultatem activam. *Cap. IV*, ubi de exiſtentia & annexis notionibus diſſeritur, *exiſtentiam* definit, quod ſit illud prædicatum 73.
entis,

entis, vi cujus præter id, quod cogitetur, ponatur quoque illi extra cogitationem aliquod *ubi* & *quando* competere. Substantiæ, quando existunt, *τῷ ubi* insunt immediate. Accidentia autem existere dicuntur, quando insunt substantiis existentibus. *Abstracta existentiæ* sunt *ubi*, *quando*, & *possibilitas*.
Pag. 77. *Spatium*, seu *τὸ ubi*, asseritur esse id, cui inesse cogitamus substantias duce natura, quodque, omissa substantia, in cogitatione superest, & ad omnes substantias se indifferenter habet. Τὸ *quando*, seu *tempus*, latissime sumtum, est id, in quo successionem entium cogitamus, sive talis vere fiat, sive minus. Utrumque tamen est ens incompletum, quod, sublatis omnibus substantiis, evanescit, & tantummodo circumstantias entium completorum constituit, eas scilicet, quæ ad existentiam spectant, id
94. quod copiose explanatur & vindicatur. *Possibilitas* est illud prædicatum entis, vi cujus cogitatur, sed aut nondum existit, aut ad existentiam ejus jam non attenditur. Quare essentia possibilitatis entium contingentium in eo consistit, quod aliqua causa existat, quæ ea efficere possit. Alioquin possibilitas nihil habet reale. Cogitabilitas autem possibilitatis criterium est, unde etiam concluditur, notionem existentiæ natura & intellectu priorem esse notione possibilitatis. His & compluribus aliis appositis, *Cap. V* causæ efficientes speciatim retractantur, & abstracta, illuc pertinentia, traduntur. Ibi quidem nova videntur *criteria facultatum primitivarum*, & differentia inter *actiones primas* & *non primas*. *Criteria facultatis primitivæ* sunt, 1)
123. ut rei semper competat, 2) ut, quæ tribuuntur illi, *causaliter* exinde deduci possint, neque tantum tanquam species, aut, docente experientia, connexa, subsumantur & eliciantur; 3) si finita est, occupatur semper circa idem consequens proximum, ex cujus variis gradibus & directionibus reliqua debent intelligi posse. Si vero infinita est, sola ad omnes actiones in se una possibiles sufficiens esse debet. 4) Si ejus agendi possibilitas conditionibus adstricta est, conditiones in eodem subjecto latere debent. 5) Etiam consequens proximum, per quod cogitatur vis primitiva, aliquid in eodem subjecto esse, necesse est. 6) Vis primitiva non ex alia vi in eodem subjecto causaliter debet deduci posse; 7) neque etiam abstractum existen-

existentiale, videlicet pars, species, aut determinatio, alius sumtæ facultatis, esse debet. 8) Attamen pro determinatione facultatis, quæ nova vi non egeat, habendum non est id, quod ad effectum alicujus facultatis adjungitur quidem, sed ex illa non potest tanquam ex causa sufficiente intelligi, nisi alia quædam & distincta facultas in subsidium vocetur. Statuit igitur Cl. Autor, etiam in ente simplici finito plures vires primitivas inesse posse, & necessario inesse debere, si ad edendos effectus, essentia inter se diversos, idoneum esse debet. *Actiones* Pag. 139. *primas* dividit in *perpetuas* & *non perpetuas*, quarum illæ perdurantem essentiam actuosam substantiarum constituunt. Illæ vero, quæ non fiunt perpetuo, iterum duplicis generis sunt. Aut enim, positis conditionibus requisitis, necessario subsequuntur, aut, positis omnibus conditionibus, quæ ad suscipiendas illas requiruntur, nihilo minus non nisi perfecte possibiles redduntur. Has igitur, quia non nisi in spiritu ratione utente dari posse, & in eo libertatem constituere, demonstrat, *liberas* 141. appellat, earumque possibilitatem ab objectionibus solide vindicat. *Criteria actionum primarum* hæc sunt: 1) fieri debent in ipso subjecto agente; 2) non produci debent ab alia actione antegressa, tanquam a causa sufficiente; 3) nullus motus est actio prima; 4) quicquid non, positis iisdem circumstantiis, omitti potuit, illud non est actio prima libera. Jam igitur *principium rationis determinantis* aliter, quam vulgo, constituitur, & ita se habet: Quicquid non est actio prima libera, illud, si oritur, ex ejusmodi proficiscitur ratione, qua posita, non fieri, aut aliter fieri, non potuit. *Cap. VI* præcipit Cl. Autor de unitate, identitate, & diversitate, & conditiones exponit, quibus identitas entium completorum tollatur. Et, quia hactenus *notiones*, quæ vere *simplices* sunt, quæque ideo non per partes, sed per modum, quomodo ad eas perveniatur, definiri debent, sparsim suo quamque loco tradiderat, jam eas junctim, velut in tabula, exhibet, quas enumerare operæ pretium est. Sunt vero 1) notio τȣ̃ subsistere, 2) τὸ extra se invicem esse localiter, 3) successio, 4) causalitas, seu τὸ efficere, 5) extra se invicem esse illocali-

ter, 6) unitas, 7) negatio, 8) τὸ inesse, quod non sumitur subsistentialiter, aut pro circumscriptione entis ab aliis entibus, quale est τὸ inesse in ubi & quando. His accurata *cognitionis intuitivæ* & *symbolicæ* explicatio subjungitur. *Cap. VII, VIII, IX*, progreditur Cl. Autor ad attributa entis disjunctiva. *Cap. VII* de simplici & composito agitur, ubi simplicitas substantiæ & essentiæ, mathematica & physica, compositio idealis & realis, discernitur. Longus hic est Autor in exponenda contemplationum mathematicarum & philosophicarum differentia, eumque, qui, aliquid compositum, vel corpus, effici, clamat, quia extensio mathematica competit spatio, quod ab illo repletur, non minus, ait, præpostere agere, quam qui Rhetores accusaret, quod, quasdam loquendi formulas corpora esse, statuerent, propterea quod eas figuras vocent, scilicet quia figura in Rhetorica aliud quid, quam apud Physicos & Mathe-

Pag. 190. maticos, denotet. *Cap. VIII* tractat de necessario & contingenti. Dupliciter dividitur *necessitas*. Primo est vel *existentiæ*, vel *essentiæ*. Prior iterum est vel *necessitas independentiæ*, si quid ab æterno existit, vel *consecutionis*, si ob causas determinantes consequitur. Porro *necessitas existentiæ* est vel *absoluta*, vel *hypothetica*. *Absoluta* est vel *immediata*, si oppositum ne cogitari quidem possit, vel *mediata*, ubi quid ob indesinentem seriem causarum determinantium, a quibus oriri suo tempore necesse habet, necessarium dicitur. *Necessitas hypothetica* est, ubi quid proxime quidem a causis determinantibus proficiscitur, sed ubi, si in causarum serie retrogrediendo adscenderis, devenitur aliquando ad causam, quæ vere libere egerit. Simili ratione etiam *contingentia* dividitur, estque vel *essentiæ*, vel *existentiæ*. Et, ubi *contingentia existentiæ* statuitur, conceditur vel sola *contingentia dependentiæ*, ut scilicet aliquid non sit ab æterno, vel etiam *contingentia consecutionis*, ut fundamentum habeat aliquando in actione vere libera, a qua sive mediate, sive immediate, pendere potest. Sequitur *Caput IX* de finito & infinito. Bene distinguuntur *infinitas progressiva* & *simultanea*, & in infinitate substantiæ simultanea iterum tria, quanquam inseparabiliter

liter juncta, nimirum *aeternitas* & *immensitas*, quae constituunt *infinitatem existentiae*, & *infinitas facultatis*, qua *essentiae infinitas* absolvitur. De natura facultatis infinitae multa non vulgaria demonstrantur. De possibilitate *serierum infinitarum* singulari acumine copiose disputat Cl. Autor. Sententia ejus fere huc redit: 1) numerum infinitum, qui constet unitatibus realibus entibusque completis, dari non posse; 2) substantiarum finitarum non dari posse multitudinem infinitam; 3) neque etiam mutationum; 4) posse tamen numerum eum esse infinitum, cujus unitates neque entia completa, neque mutationes entium finitorum, sint, quanquam a nobis positive cogitari nequeat; 5) quamlibet seriem infinitam causarum & effectuum contradictionem implicare. *Cap. X* de quantitate, ejusque abstractis & mensuratione, subtilissime disputatur, eaque mensura, quam *Leibnitius* pro viribus motricibus vivis reperit, a priori ex natura actionis & reactionis demonstratur. Generalissimis de mensuranda quantitate regulis subjungitur applicatio ad *mensurandum motum*, cujus regulae fere hae sunt: 1) si ponatur actio virium motricium fieri in materia non resistente, aestimatur ex massa, in celeritatem ducta; 2) si vero in materia resistente ponatur, aestimanda est ex massa, in quadratum celeritatis ducta; 3) si in duobus exemplis resistentia sit inaequalis, ad aestimandam quantitatem illius actionis, quae majorem habebat resistentiam, factum ex massa in quadratum celeritatis ulterius per quotum resistentiarum multiplicandum est; 4) nisus, qui differunt celeritate absoluta, aestimantur ex quadrato celeritatis in massam, sed, qui differunt tantummodo celeritate relativa, id quod accidit in potentiis mechanicis, aestimantur ex celeritate, in massam ducta. Claudit Ontologiam *Caput XI* de perfectione & bonitate, in quo praecipue, quod ad perfectionem attinet, quamplurima, si distinctam spectes explicationem, nova, & ita conformata, sunt, ut in quaestionibus maxime impeditis facilem applicationem offerant, sed quae, nisi obscuranda sunt, in compendium mitti vix possunt.

Pag. 235. 274. 281.

Verbosiores fuimus in percensenda Cl. Autoris Ontologia,

 partim

partim quia hæc disciplina omnis eruditionis philosophicæ arx est, quam uberius coli ita quisque exoptat, uti profundæ cognitionis amans est, partim quia ex hac, velut speciminis loco, exhibita quemlibet prævidere posse existimamus, quid in reliquis disciplinis a Cl. Autore sibi polliceri possit, in quibus nunc breviores esse cogimur.

Ontologiam statim excipit *Theologia naturalis*, propterea quod, nobilissima Cosmologiæ theoremata ex attributis divinis demonstrari debere, Autor contendit. *Caput I* circa existentiam Dei occupatur, ubi omnis argumentationis, eo spectantis, fontes ante omnia exquiruntur, & deinde, monstrata via, quomodo innumeræ probationes erui possint, veluti exempli loco decem argumenta subjunguntur, quorum septem priora demonstrativa, tria posteriora autem probabilia, sunt. *Cap. II* de natura & attributis Dei docetur, quæ novo ordine explanantur. Operam dedit Cl. Autor, ut ea potissimum attributa, quæ ad vitam moresque componendos fructuosissima sunt, scilicet sapientiam, sanctitatem, justitiam, benignitatemque, acerrime vindicaret, & ab omni objectione liberaret. *Cap. III* opera Dei, creationem, conservationem mundi duplicem, alteram, quæ annihilationi, alteram, quæ interitus periculo, opponitur, denique providentiam, complectitur. In explicanda vindicandaque postrema Cl. Autor de lectoribus suis præcipue præclare meretur.

Cosmologiæ Capita duo sunt, quorum *alterum* de mundo in genere, *alterum* de motu, exponit. In priori placuere præcipue, quæ de mundi finitate, de ejus essentia, et de iis, quæ mundi identitatem tollant, vel relinquant, de rerum actione, spirituum quoque & materiæ, in se invicem mutua, de principiis cohæsionis corporum, nec non de miraculis, eorumque tum fundamentis, tum criteriis, disputantur. Appendicis loco accedunt quæstiones cosmologicæ, de quibus nuper disputatum est, v. c. de essentia mundi, de principio indiscernibilium, de machina mundi, de hypothesi mundi optimi, quæ accurate diluuntur, fontibus quoque aberrationum detectis. *Cap. II* natura & varietas motuum, quæque eo pertinent,

nent, inertia varii generis, reactio, & sic porro, exponuntur, & deinde leges motus necessariæ, quas contingentibus opponit Cl. Autor, a priori demonstrantur, v. c. quod actioni reactio æqualis sit; quod vis movens plurimum valeat sub angulo recto, ideoque elongatio virium in vecte æstimetur ex linea ex hypomochlio, quæ ad lineam directionis perpendicularis est; quod angulus reflexionis æqualis sit angulo incidentiæ, & complures aliæ, potissimum quæ ad corpora elastica spectant, quo facto, iterum quæstiones quædam, in controversiam vocatæ, discutiuntur.

Quanquam, doctrinam de spiritibus nihil aliud, quam Cosmologiæ partem, esse, fateatur Cl. Autor; nobilitati tamen argumenti pariter ac consuetudini dandum esse duxit, ut peculiaris disciplina ipsi assignaretur, quam *Pnevmatologiam* dixit. Psychologiam enim vocare noluit, quia in doctrina de anima humana permulta plane contingentia, & ad Metaphysicam non trahenda, occurrant, cum e contrario Pnevmatologia metaphysica generalissimam & necessariam spirituum naturam contempletur. Telam suam ita persequitur, ut in re tam ardua, &, uti multis videtur, desperata, multa præclara, & quæ nova dici merentur, protulerit. *Tria* constituit *Capita*, quorum *primum* notionem spiritus, resectis omnibus, quæ assui solent, laciniis arbitrariis, operose exquirit, & existentiam spirituum variis modis demonstrat, præcipue vero ad confutandos Materialistas argumenta eximia copiose affert, & vix ullum eorum dubium intactum relinquit. *Cap. II* de attributis spirituum agit, & lectoris attentionem præcipue in se convertit. Etenim, quid in intellectu & voluntate spirituum necessarium, quid contingens, sit, quid sit primitivum, & peculiares facultates primitivas poscat, quid vero derivativum, profunde rimatur. Vitam vindicat solis spiritibus, ejusque leges detegit, & ex sententia sua, argumentis idoneis adstructa, quod una spirituum vis a Deo conditio constituatur, sub qua altera agere possit, vel necesse habeat, sensionem, externam & internam, vitæ propagationem, mortem, aliaque, quæ vulgo inexplicabilia putantur, a priori dilucide exponit. Denique,

quot spirituum classes possibiles sint, disputat. *Tertium* denique *Caput* speciatim de iis spirituum, ratione utentium, attributis praecipit, quae fundantur in summi Numinis attributis moralibus, tanquam quod legi necessario subsint, quod ad virtutem & felicitatem condantur, inprimis quod immortales sint, id quod fuse demonstratur, simulque de variis animarum post mortem statibus possibilibus accurate & subtiliter docetur.

MEMORIARUM HAMBURGENSIUM Volumen octavum, varia, ad rem sacram & civilem hujus reipublicae spectantia, monumenta continens. Collegit, affectumque reliquit, B. JOACHIMUS DIET. EVERS, J. U. D. Comes Pal. Caes. & Philosophiae moralis in Gymnasio Hamb. P. P. Praefationis loco praemissum est Programma, praematuram Viri mortem lugens.

Hamburgi, apud Joannem Carolum Bohn, 1745, 8.

Alph. 1 plag. 8.

Dignae sunt hae historiae gravissimarum personarum & rerum, quae & publice in Actis literariis commemorentur, & laudentur. Magnum jam ante talibus conscribendis honorem consecutus erat immortalis *Fabricius*; nec minor est fama generi *Fabriciani*, *Eversii*, A. 1741 defuncti, & acerbo fatis funere, cum nondum sex & quadraginta vitae annos complesset, elati. Vitam illius, huic operi praefixam, literis consignavit *Christophorus Henr. Dornemannus*, Mathematum Professor, & tunc temporis Gymnasii Rector. Istiusmodi Commentariis *Eversius* memoriam soceri continuare laboravit; praeterea potius ore, quam plurimis scriptis, utilem se literariae civitatis socium exhibuit. Primum in his Commentariis locum dedit relationi breviori de A. 1737 coepta, & biennio post feliciter consummata, aedificatione templi in *Billwaerder*, deque solennibus, hac occasione celebratis, ab ipso consignatae. Reaedificatum illud est ad

ad Billam amnem, jussu & autoritate magnifici Hamburgensium Senatus, munere sacro fungente *Jo. Andrea Geismer.* Carmina musica, cum inauguraretur, dulcissimos inter concentus decantata, & hic simul exhibita, composuit *Mich. Richey*, celeberrimus Gymnasii Professor. Adjuncta legitur narratio de Sacello S. *Gerdruthis* Hamburgensi, quam M. *Lucas de Coloniis*, Pastor templi Jacobei, cujus antistites bis per hebdomada ibi simul sacra solent administrare, A. 1607 sermoni sacro, biennio post publici juris facto, inseruit; Nosterque, Saxoniæ inferioris e dialecto conversam, hic recudendam curavit. Sequuntur exempla varia munificentiæ Hamburgensis. Et quidem agitur de A. 1683 in nova, quæ dicitur, civitate instituta schola pauperum; 2) de publicis nonnullis collectionibus sacris, & donis, quæ varias calamitates perpessis oblata fuerunt. Additur index præfectorum, tribunorum, centurionum, reipublicæ Hamburgensis, ab A. 1619 usque ad annum Seculi nostri 40, perductus, publicique juris iterum tunc redditus a *Jo. Dieterico Wetkenio.* Sed nos inprimis nunc ad se trahunt vitarum curricula summorum ac doctissimorum hominum, a quibus liber hic plurimum accepit ornamenti. Eminent hic, velut sol inter stellas minores, quæ in memoriam invictissimi Imperatoris *Caroli VI*, pietatem Joannei significans, elegantissime cecinit *Jo. Sam. Mullerus*, ejus Rector. Sed, cum, facem accendere soli, non sit nostrum, malumus nos ad reliquos demittere. Sunt illi *Garlib. Sillem*, J. U. L. inclutæ reipublicæ Hamburgensis Consul senior, & cummaxime Præses, cujus memoriam conservare laboravit, cum A. 1733 ad plures abiisset, *Jo. Albertus Fabricius*; *Dan. Stockflethus*, itidem per annos fere decem Consul, A. 1739 defunctus, quem laudavit *Joach. Dieter. Evers*, & carmine musico Germanico, simul adjecto, Cel. *Richey* cohonestavit; *Jo. Frid. Wincklerus*, ad ædem *Nicolai* Pastor supra 26 annos, Scholarcha, & ordinis sacri senior, ab eodem *Eversio* suprema pietate affectus anno, quo mortuus est, 1738; *Sebastianus Edzardus*, Logices & Metaphysices in Gymnasio Professor per 37 annos celeberrimus

rimus, atque ordinis sui senior, cujus funus A. 1736 defuncti Professorum nomine indixit *Herm. Samuel Reimarus*, Lingu. Or. Prof.; *Jo. Alb. Fabricius*, cui, socero simul suo, idem ille *Reimarus* justa persolvit; *Jo. Hübnerus*, Joannei per annos 20 Rector, cui, A. 1731 mortuo, elogium funebre scripsit, qui & antea eandem provinciam administrarat, *J. A. Fabricius*. Quibus subjungimus diu ante defunctos, ideoque & ante commemoratos, *Bernhardum Anckelmannum*, S. Theol. Licent. Or. Lingu. Prof. Collegii seniorem, cui A. 1703 elogium funebre scripsit *Ge. El. Edzardus*, Gr. Lingu. & Hist. P. P. & *Gothofredum Voigtium*, itidem S. S. Lit. Lic. & Joannei Rectorem, cui A. 1682 salve & vale tristissimum scripsit L. *Ant. Reiserus*, Augustanus, Pastor tunc ad ædem S. *Jacobi* apud Hamburgenses. Istis de omnibus dicere, nunc nostrum foret. Id autem spatium prohibet; ut delectum ipsa nominum celebritas difficillimum reddit. Eminere tamen nobis videntur in ordine sacro *Wincklerus*, in gymnastico *Fabricius*. Sed & horum vitæ toties, ac ex parte seorsim, jam sunt expositæ, ut actum ageremus, & cramben apponeremus bis ac sæpius coctam, hic si illas repetere vellemus. Tot sunt ac tanti nominis scripta *Fabricii*, ut vix fore putemus inter Europæ literatos, eum qui nesciat, qui non veneretur. *Wincklerus* autem inprimis nunc in præclaræ famæ filio, venerabili illo Hildesiensium antistite, vivit ac spirat. Manum igitur & hic de tabula removentes, id solum monemus, sub finem, dum a laudibus ad calamitates descenditur, adjungi *Francisci Jacobi Helmii* descriptionem, ut & monumentum poeticum, inundationis insignis, quæ A. 1741 magnum Hamburgensium tractum obruit, & maxime eum, qui *Kirchwerder* dicitur, cuique verbi divini minister is tunc præfectus erat, vastavit. Summa votorum nostrorum est, ut Deus rempublicam Hamburgensem, beneficentissimam & Mercurii & Musarum altricem, ab omnibus calamitatibus clementissime defendat, atque exquisitis felicitatum generibus, talibus inprimis, quales hic nominavimus, antistitibus & doctoribus, fortunet.

✲ ✲ ✲

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno MDCCXLVI.

SCRIPTORES HISTORIÆ ROMANÆ LATINI veteres, qui exstant, omnes, variis Notis illustrati a CAROLO HENR. DE KLETTENBERG & WILDECK, e Bibliotheca Perill. & Gen. Domini BERNARDI FRANCISCI L. B. DE HALLBERG, &c. in unum redacti corpus, tribus Tomis distinctum; edente & accurante BENNONE CASPARO HAURISIO.

Tomus II.

Heidelbergæ, ex typographeo Academico, per Jo. Jac. Hæner, 1743, fol. maj.

Alph. 8 plag. 19, cum Tab. æn. 69.

Cum ante duos, & quod excurrit, annos splendidissimæ Collectionis *Klettenbergio-Haurisianæ* mentionem faceremus in his *Actis*, postquam meritas illius laudes ac insignem præstantiam demonstravimus, in votis esse diximus orbi literato, ut faustis ominibus cœptum præstantissimum Opus, feliciter etiam absolveretur. Itaque mirum in modum exultamus, quod Cel. *Haurisius* indefessa sua, quam adhibuit, & pertinaci diligentia effecit, ut jam *secundus* Historiæ Romanæ Scriptorum, qui exstant, omnium *Tomus*, neque minore quidem, quam *prior*, splendore ac ornatu, prodierit. Unus tum erat, & non alius præter eum, Scriptor, *Titus Livius*, qui antecedente *Tomo* exhibebatur,

 obser-

observationibus varii generis numismaticis illustratus. Nam, cum mellitus is Patavinus, qui de eodem rerum Romanarum argumento exposuere, Scriptores, tum rerum copia & ubertate, tum sermonis etiam elegantia ac judicii ἀκριβείᾳ, vicisse universos censendus sit, mereri recte visus erat, ut integro penitus volumine solus comprehenderetur, diligentia summa exornandus. Sed honorifice satis actum est cum his reliquis minorum gentium Diis, quando illorum vel *tredecim* una, quod fecit præsenti Volumine Vir eruditissimus, in unicam ædem inclusi sunt, siquidem *Livianam* illam gloriam nec dictione sua, nec copia, nec reliquis virtutibus, ullo modo attingant. Hosce igitur Scriptores, una cum libris suis, quos adduxit Editor præstantissimus, paucissimis nunc recensebimus, ubi ante omnia de ordine, quo positi omnes ab *Ill. Viro* sunt, Lectores nostros monuerimus, illum nos latere adhuc Cel. *Haurisium* voluisse, nec nisi ultimo *Tomo* causam, quare sic a se sint collocati, explicaturum esse. Nos quidem, etsi istum Viri doctissimi ordinem, qui ab illo, huc usque in collectionibus Historiæ Romanæ observato, plane abit, divinare aliquantum poteramus; quia tamen hinc inde desunt, quæ nondum recte inter se conciliaveris, exspectabimus potius, ne inutiliter tempus consumamus. Totius autem instituti ratio ex *priori Volumine* jam patet, quod quoniam curate fuseque a nobis suo tempore enarratum est, in hoc *secundo Tomo* recensendo breviores esse volumus, cum prior illa enarratio facile conferri possit. Primus igitur comparet in hoc *secundo Volumine M. Valerius Messalla Corvinus*, e familia *Valeria* oriundus, qui sibi & familiæ suæ ex prodigio a *corvo* cognomen peperit, quoniam cum gallo conferenti manus corvus auxilio fuerat. Ex scriptis disertissimi hujus Oratoris, qui tempore Cæsaris *Augusti* vixit, quocum, secundum *Cassiodorum*, anno U. C. 722 Consulatum gesserat, servamus adhuc ad *Octavianum Augustum*, *de progenie sua* (*Augustum* ipsum intellige,) libellum, in quo & prima Urbis regimina, a *Latino* inde, Aboriginum Rege, exposuit, &, quæ sub Regibus, Consulibus, Tribunis plebis, Decemviris, Tribunis Militum Consulari

ſulari poteſtate, & iterum Conſulibus, ſunt geſta, ad *Auguſtum* Imperatorem uſque enarravit. Alter hujus Collectionis Scriptor *L. Annæus Florus* eſt, plebejus quidem homo, ut ex verſibus *Adriani* ex *Ælio Spartiano* intelligitur, ſat doctus tamen, & Hiſtoriæ Reipublicæ Romanæ non plane imperitus. Cujus *Epitomen rerum Romanarum* cum ex editionibus *Grævii* & *Begeri* Perill. *de Klettenberg* exhibuerit, uterque vero *Flori* editor hunc Scriptorem criticis atque hiſtoricis Notis, ex ſolis Numis deſumtis, illuſtraverit, communeque adeo cum Gen. *de Klettenberg* habuerit inſtitutum, quid præ his viris duobus præſtiterit Vir Illuſtris, paulo poſt videbimus. Celeberrimus autem *Haurifius*, quoniam *Florus* Reipublicæ Romanæ res geſtas promiſcue, & nullo habito ordine, retulerat, ſerie chronologica annua, quicquid ab illo perſcriptum eſt, accuratiſſime in Præfatione recenſuit. Ex qua tabula videre poſſumus, hiſtoriam *Lucii Annæi* a *Romuli* inde & *Remi* natalibus uſque ad cladem *Varianam* in Germania, quæ accidit *Auguſto* anno U. C. 760, & poſt C. N. 8, calamitas, ſe extendere. Et ſic univerſam tantorum temporum periodum uno veluti oculorum obtutu perſpicimus. Poſtea in reliquis etiam Scriptoribus morem eundem ſervavit, &, ſi qua ex chronologicis pariter & ex genealogicis occurrebant, ſicuti fecit *priore Tomo*, & hic adjecit, atque ſic facilitatem memoriæ mirum in modum adjuvit. Tertio loco *C. Vellejus Paterculus* conſpicitur, qui ſuam ipſe familiam a *Decio Magio*, *Minucii Magii* nepote, deducit *Lib. II Cap. 16 pag. 67*, ſimulque in *Hiſtoria* ſua *Romana*, quæ inter reliquos Hiſtoriæ hujus Scriptores hoc loco ſiſtitur, honorum ſuorum gradus, ad quos virtute ſua adſcendit, recenſere non erubuit. Secundum quam, non quidem dubiam, ut videtur, relationem, primo Tribunus militum, mox Equitum præfectus, dein Quæſtor, & Legatus *Tiberii*, Prætor denique, & Proprætor in Thracia, factus eſt. Ceterum, Hiſtoriæ *Vellejanæ* initium ἀκέφαλον ac plane mancum eſſe, injuria etiam temporum uſque ad finem belli Macedonici ſecundi amiſſum, & a *Lucio* demum *Æmilio Paulo*, qui *Perſeum* vicit, uſque ad mortem *Auguſti* ſerie continua progredi,

gredi, perquam notiſſimum eſt. Succedit quarto *Sextus Aurelius Victor*, ex gente *Aurelia* plebeja, quem *Conſtantii* Imperatoris ætate floruiſſe, ex variis, nec contemnendis quidem locis, Cel. Editor evicit. De cujus poſtquam & vita & geſtis honoribus, quod ſatis eſſe poſſit, expoſuerat, librum quoque ejusdem, qui inter reliquos hoc loco conſpicitur, attingit, hujus indicis: *Origo gentis Romanæ*. Cujus quidem libri varias editiones *Sam. Pitiſcus* in propria ſua, A. 1696 Trajecti ad Rhenum *pag. 434* publicata, fuſius recenſuit; cum contra ea fuſus ſit in enarrando argumento *Aurelii Victoris* Doctiſſ. Editor in Præfatione ſua, in qua multa cum diligentia & ſumma accuratione ordinem chronologicum in *Aurelio Victore*, cum in dicto libro, tum in illo *de Viris illuſtribus Urbis Romæ*, pro inſtituti ſui ratione recenſet, & dextre perficit. Quintus ordine, illo nimirum, qui Ill. Editori libuit, *Sextus Rufus* eſt, qui *Valentiniani* ætate vixit, & in *Breviario* ſuo, (nam ſic inſcribitur præſens liber,) *quantum Roma profecerit*, (ipſius hæc *Rufi* verba ſunt,) *ſub tribus imperandi generibus, hoc eſt, Regio, Conſulari, & Imperatorio,* utcunque expoſuit. Quare in ipſius *Breviario* vix ulla provincia, devicta a Romanis ſub hoc triplici imperio, in Europa, Aſia, & Africa, prætermiſſa deprehenditur; illudque inſtitutum ab Urbe inde condita uſque ad Imp. *Jovianum* perfecit. Nolumus autem ex *Breviario* hoc ſeptem paginarum breviariolum unius paginæ congerere. *Rufum* excipiat potius *Eutropius*, Epiſtolographus *Conſtantini* & Sophiſta, qui, teſte *Caſſiodoro*, ſub *Valentiniano* Imperatore Conſul, ad hujus fratrem *Valentem*, itidem Imperatorem, *Breviarium* ſuum *Hiſtoriæ Romanæ* ſcripſit, quod Generoſiſſ. *de Klettenberg* hoc *Tomo*, uti per *Eliam Vinetum* integritati ſuæ reſtitutum, atque Amſtelodami A. 1625 editum fuit, orbi erudito denuo exhibetur. Incipit hoc *Breviarium* ab Urbe condita, & in recenſione Regum Romanorum a *Sexto Aurelii Victore* differre omnino non videtur; in ſerie autem chronologica Imperatorum Romanorum ab *Octaviano Auguſto* ad *Jovinianum* uſque ſe extendit. Ubi vero pedem hic ſiſtit *Eutropius*, ibi *Paulus Diaconus* pergit *de Geſtis Romanorum*,

rum, in libris, ad *Eutropii Historiam* adjectis, comtoque inde ordine post *Eutropium* statim collocari potest. De cujus hominis libris, quos, præter commemoratos ad *Eutropium*, conscripsit, Cel. *Muratorius* evolvendus est in *Scriptor. Rer. Italicar. Tom. I pag. 395 seq.* qui genealogiam quoque ejus enarrat, eumque, quod illius pater hoc nomen gesserat, *Warnefridum* appellitat, aitque, eum Casinatibus Monachis se adjunxisse, atque anno circiter 799 in hoc monasterio vitam finiisse. Ex eo igitur *Eutropio* doctissimus *Haurisius* genealogicam partim, partim chronologicam, seriem Imperatorum Romanorum, tum Orientis, tum Occidentis, recensuit, & quidem a *Valentiniano I* inde ab A. C. 364, usque ad *Leonem*, qui A. C. 717 vixit; cum quo *Leone* Appendicem hanc suam ad *Eutropium* abrumpit. Series jam tangit *Magnum Aurelium Cassiodorum*, qui, spretis omnibus honorum, quos fuit emensus, titulis, Monachus tandem, ex nimia & alta pietate, factus est. In cujus *Chronico*, quod ad *Theodericum* scripsit, & in hac Collectione sistitur, Reges Assyriorum, Latinorum, ac Romanorum, Consules etiam Romanos & Imperatores, usque ad *Anastasium*, in ordinem digessit, notanda varia inseruit, &, ut ipsius verbis in Præfatione utamur, *blando compendio longissimam mundi ætatem percucurrit.* Dignus est subinde Sanctulus, qui nonnunquam conferatur. Sed ad alios, age, Scriptores tendamus. *Jornandes* igitur, seu *Jordanes*, Gothicum sine dubio nomen, inter alia scripta, Historiam quoque, ad *Vigilium* fratrem, *de Regnorum & temporum successione*, quæ huic pariter Collectioni inserta cernitur, contexuit. Magno hic promissor hiatu est. Qui, postquam rem omnem ab ovo & a diluvio inde inceperat, multamque de Monarchia Assyrico-Medica, Persica, & Græca, loquacitatem effuderat, de Romanorum quoque imperio disserere conatus est. In qua tamen enarratione *L. Ann. Florum* totum expilavit, eumque innominatum inurbano profecto silentio dimisit. Meliores longe sunt & eruditiores sex illi Scriptores, qui sub *Historiæ Augustæ Scriptorum* nomine venire solent, *Ælius Spartianus*, *Julius Capitolinus*, *Vulcatius Gallicanus*,

tanus, *Ælius Lampridius*, *Trebellius Pollio*, & *Flav. Vopiscus Syracusius*. De quorum scriptis, quoniam cognitissima esse debent, ex brevitatis amore, & ne in describendis Scriptoribus longiores simus, quam ipsi Scriptores in vitis Principum, nihil dicemus. Quæ de *Ammiano Marcellino*, qui nunc sequitur, notatu digniora sunt, Cel. Editor ex *Adr. Valesii* Præfatione ad hunc Scriptorem desumsit, ubi *Valesius* de patria *Ammiani*, de ejus literis ac studiis, de *Historia* etiam *Romana*, ab eo conscripta, quæ ab exortu *Nervæ* usque ad *Valentem* progreditur, cum magno elegantioris doctrinæ apparatu disseruit. Denique in recensione *Justini*, *Trogi Pompeji* Epitomatoris, Doctiss. *Haurisius* ad *Gerard. Jo. Vossium* refugit, integrumque & satis copiosum locum ex *Libro I de Historicis Latinis* suum fecit. Quemadmodum vicissim, quæ de *Cajo Sallustio Crispo* observanda fuerunt, ex *Petri Criniti* libro *de Historicis ac Oratoribus Latinis* huc transscripsit. In recensendis autem his Scriptoribus fusiores esse data opera jam nolumus, partim quoniam, quæ ad illorum vitas & scripta faciunt, copiosiora legi in *Fabricii*, τȣ̃ μακαρίτȣ, *Bibliotheca Latina*, ac aliorum libris, possunt, partim vero, quia nostri jam non esse debet muneris, de hisce Scriptoribus, bonine sint an mali, aut quo scribendi genere usi, judicium ferre. Unice enim id agendum est, ut nostris Lectoribus ostendamus, qua ratione Generosiss. *de Klettenberg* institutum suum, quod, opera *Livii* explicando, tam præclare incepit, ulterius executus fuerit, cum in scribendis ad hos omnes, quos enarravimus, Scriptores annotationibus loca difficiliora ex solis *Numis*, autoritate publica & ex SCto signatis, explicaverit. Nam in prioris *Tomi* recensione vidimus, Perillustrem Virum ex omnibus, quæ in antiquis his Scriptoribus notanda venire possunt, *Begeri* sibi exemplum in *Flori* Historiam, atque *Patini* in Cæsares *Suetonii* elegisse, qui pari uterque instituto Scriptorem suum ex *Numis* illustrarunt. Pauca autem dabimus, speciminis loco, ex hoc *secundo Volumine*. Sic statim *pag. 11* ad *Flori* verba in Prologo: *Si quis ergo populum Romanum quasi hominem consideret*, observat Ill.

de Klettenberg, Populum Romanum in Numiſmatibus non modo ut *hominem*, ſed &, ſi unam *infantiam* exciperes, ſecundum diverſos ætatis gradus, adumbrari. Hujus rei cauſa triplicem Numum ex *Mediobarbo* & *Begeri Floro*, in *Tab. II, num. 4, 5, 6*, protulit, ubi in priore Numo *Juventus* Populi Romani expreſſa eſt, adjecta epigraphe: POP. ROMANUS, qui Numus a *Conſtantino M.* percuſſus eſſe, a *Mediobarbo* in *Numiſm. Imp. Rom. pag. 469* dicitur, quod ille Populo Romano veluti juventutem reſtituerit. Addit tamen Ill. *de Klettenberg* hoc loco, Genium hunc Populi Romani ſub *Criſpi* Cæſaris effigie repræſentatum eſſe. In ſecundo Numo, in quo *robuſta* Populi Romani *maturitas* denotatur, verba ΙΕΡΟΣ ΔΗΜΟΣ leguntur. In tertio denique *ſenilis vultus* cum diademate exhibetur, imperiique ſymbolum, quod erat penes Romanos, & non apud Antiochenſes, qui Numum hunc cuderunt, præ ſe fert. Ei adjectum eſt vocabulum unicum ΔΗΜΟΣ. *Pagina 12* ad *Flori* locum, ubi de interceſſione Sabinarum in bello agitur, ab Autore doctiſſimo Numiſma maximi moduli ex Cimeliarchio *Ludovici XIV*, Regis Galliæ, in *Tab. IX num. 2* profertur, in quo illud admodum ſingulare eſt, quod non tantum, ut *Livius Dec. II Lib. I Cap. 12* habet, crinibus paſſis raptæ inter medias acies ſe intulerint, ſed & partus ſuos viris obtruſerint. *Pag. 45* duo de *Cleopatra* Numi elegantiſſimi exhibentur, quorum prior, ab *Antonio*, Armenia devicta, percuſſus, *Cleopatræ* effigiem, diademate exornatam, habet, cum epigraphe: REGINÆ REGUM FILIORUMQUE REGUM; cujus inſcriptionis cauſam eo ponit Vir Illuſtris, quod *Antonius*, capto *Artavasde*, poſt reditum in Ægyptum, filiis *Cleopatræ* Cyprum, Syriam, Africam, & Armeniam, largitus eſt. Poſterior Numus ex *Patini Numiſm. Imp. Roman. pag. 17* depromtus eſt, in quo *Cleopatra* ſub habitu *Dianæ* comparet, adjectis verbis: ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. Vide *Tab. X num. 4*, & *Tab. XI num. 1*, & confer alium Numum in *Tab. XXII num. 6* ad *Aurelium Victorem*, ex theſauro Nobiliſſ. *Wren* in Anglia deſumtum, ut teſtatur Cl. *Haym* in *Teſoro Bretannico Part. I Vol. II pag. 27 ſeq.*

Ad

Ad *Velleji Paterculi Lib. II Cap. 102 pag. 87* ex Cimeliarchio *Klettenbergiano* duo rarioris notæ Numismata apponuntur, quæ ad gentem *Lolliam*, ejusque aliquam illustrationem, faciunt. Conf. *Tab. XVII num. 283.* Plebejam quidem hanc gentem *Lolliam* fuisse, nemo ignorat. Sed de Autoribus modo horum Numorum multum inter Antiquarios disceptatur. Nam in priore Numo nullum plane cognomen apparet, & in sola postica ponitur ΛΟΛΛΙΟΥ, remque igitur omnem dubiam plane & perobscuram relinquit. In Numo autem posteriori, quoad anticam, *Dianæ* effigies, sed in adversa parte sacratus ei cervus, cernitur, cum nomine LLOLLIUS. Hinc arbitratur præstantissimus Numi possessor, cervum propterea Numo adjectum esse, quod *L. Lollius Dianæ* vel templum ædificaverit, vel ludos ediderit, ac præfuerit Secularibus. In qua sententia etiam *Begerum* videmus, in *Thes. Brandeb. Tom. III pag. 80*, & *Patinum* in *Famil. Rom. pag. 158, 159.* Ad *Sext. Aurelium Victorem*, ejusque *7 Caput pag. 111*, ubi de famosa illa *Tullia* agitur, quæ supra patris sui corpus carpentum agi præcepit, Ill. *de Klettenberg* in *Tabula XX* & *XXI* admirandum antiquitatis monumentum, Urceum, sive Cantharum, artificiosissimum, delineari curavit, qui A. 1736 terra effossus, & ex omnibus argumentis ac indiciis vere antiquus, est, in quo historia hujus *Tulliæ* vivis quasi & spirantibus affectibus repræsentatur. De quo Cantharo Vir antiquitatum haud leviter peritus, *Lud. Fr. Wagner*, Aularum Electoralis Coloniensis, & Ducalis Turrianæ, Consiliarius, in gratiam maximi cujusdam apud exteros Principis, qui desiderio flagrabat, cimelium istud justo sibi pretio comparandi, peculiari Diatriba pertractavit. In eodem *Aurelio Cap. 39 pag. 138* cum *Juliani* mentio injicitur, Numum commemorat Ill. *de Klettenberg* rarissimum & præstantissimum, atque a nemine adhuc unquam publicatum. Cujus aversa duas repræsentat figuras stantes, cum inscriptione: PANNONIÆ AUG. Quibus verbis vel patriam *Juliani*, vel provinciæ erga ipsum devotionem, denotari conjicit. Elegantissimum hunc Numum, atque huc usque *ἀνέκδοτον*, Vir Generosus precibus Nobiliss.

Equitis

Equitis Angli, *Andrew Fountain*, concessit, qui eum in Thesauro suo Numorum eximio asservat. Ad verba *Eutropii Lib. VII Cap. 8 pag. 187*, quæ sic habent: *Drusi, qui apud Mogontiacum monumentum habet*, monumenti hujus rudera, quæ adhuc Moguntiæ in Castello S. *Jacobi* visuntur, in *Tab. XXXVI num. 2* exhibentur. Quod monumentum, quia glandis figuram præ se ferre videtur, vulgo *der Eichelstein* appellatur. Pluribus de eo egit *Serrarius* in *Rer. Moguntiacar. Lib. I Cap. 15 pag. 57 seq.* Hac autem occasione Nobiliss. *de Klettenberg* urnam quoque Musei sui, ex terra sigillata rubra factam, ac figuris ornatam, una cum duabus patellis atque urceolo ex eadem terra sistit, quæ omnia Moguntiæ in eodem *S. Jacobi* monte non procul a monumento *Drusi* reperta sunt, atque multam antiquarum rerum peritis voluptatem excitare possunt. Vid. *Tab. XXXVII n. 7*, & *Tab. XXXVIII n. 1*. Narrat *Jul. Capitolinus* in Vita *M. Antonini Cap. 6*, Imperatorem hunc, post excessum Divi *Pii*, a Senatu coactum esse ad regimen publicum capiendum, illum autem consortem sibi fecisse imperii fratrem suum, *L. Aurel. Verum Commodum*, ut is rempublicam una cum eo regeret. Cujus consortii in imperio memoriæ causa, elegantissimus Numophylacii Possessor Numi alicujus mentionem facit, in quo ab una parte Imperatores *Marcus Aurelius* & *Lucius Verus* apparent, ab altera vero, quippe ad designandam conjunctionem fraternam, Ledæa sidera, *Castor* & *Pollux*, habentur, cum inscriptione, ΚΑΒΙ ΣΥΡΙΩΝ, *Cabirorum Syriorum*, quo vocabulo Phœnices & Syri Deos suos appellabant. In eodem *Antonino Capitolini Cap. 24 pag. 297* refertur de Imperatore Philosopho, *fulmen de cœlo precibus suis contra hostium machinamenta illum extorsisse, impetrata suis pluvia, cum siti laborarent.* Istud igitur θαῦμα φοβερὸν quoniam Cyrrhestenses, Syriarum provinciarum incolæ, certe factum crediderunt, & Christianorum militum precibus a Deo impetratum; ideo Numum honori *M. Aurelii* dedicarunt, in *Tab. LIV n. 3* repræsentatum, in quo ΖΕΥΣ ΚΑΤΑΙΒΑΤΟΣ ΚΥΡΡΗΣΤΩΝ ostenditur, *Jupiter Descensor Cyrrhestensium*, & dextra fulmen præferens.

De qua historia ulterius conferri *Natalis Alexander* potest in *Histor. Eccles. Sec. II Cap. 5 pag. 310.* Cui addendus est *Begerus* in *Thes. Brandeb. Tom. II pag. 672*, & peculiaris *Herm. Witsii* Diatribe *de Legione Christianorum fulminatrice.* In vita *Pescennii Nigri*, ab *Ælio Spartiano* conscripta, magnus ille Populi & Senatus favor erga *Pescennium*, propter detestationem *Juliani*, commemoratur. Igitur Numus plane elegantissimus, & a solo *Guil. a Pfau*, Consiliario Status domus Würtenbergicæ intimo, edente ipso Celeb. *Haurisio* nostro, vulgatus, in *Tab. LVIII n. 3* adductus est; cujus in adversa parte IMP. CÆS. C. PESC. NIGER. AUG. legitur, in aversa autem *Spes* Dea cernitur, cum emblemate *spei firmæ.* Quod cimelium vere antiquum est, veterisque rei numariæ amatoribus acceptissimum. Ad *Trebellii Pollionis Zenobiam Cap. 30* exhibetur in *Tab. LXIII n. 4* vultus hujus *Zenobiæ*, ex delineatione ipsius Generos. *de Klettenberg*, cum incriptione: ΣΕΠΤ. ΖΗΝΟΒΙΑ. ΣΕΒ. quæ ab ordinario *Zenobiæ* vultu, in Numis occurrente, abire aliquantulum videtur. Locus est apud *Ammianum Marcellinum Lib. XIV Cap. 8 pag. 438*, hujus commatis: *Claudiopolin Cæsar Claudius Coloniam deduxit.* Cujus deductæ ab Imperatore coloniæ causa, Numus egregius, & ab Autore Cel. valde laudatus, in *Tab. LXIV num. 4* cernitur, in quo, præter vocabula COL. CL., colonus, boves agens, veluti deductæ coloniæ symbolum, adest; quinque autem, quæ præterea conspiciuntur, signa militaria, ex opinione Nobiliss. Viri, veteranos significant, qui ex quinque legionibus simul transmissi fuissent. Quæ conjectura admodum ingeniosa, nec verisimilitudine destituta, videtur. Sed unicum adhuc est, quod his omnibus adjiciamus: nimirum ad *Amm. Marcellini Lib. XVII Cap. 4 pag. 465* obeliscum *Rhamesteum*, (non *Ramessæum*,) a *Rhameste* Rege sic nominatum, in *Tabula XLV* exhiberi ex *Gronovii* editione *Marcellini pag. 176*, Cel. Editor curavit, ut non solum Græcus *Ammiani* contextus, sed & ipsæ notæ hieroglyphicæ, adsint; in quo priscum hoc scribendi genus, nec incommoda subinde figurarum explicatio, satis perspicitur. Atque

ea

ea quidem, prouti adducta sunt, sufficiant. Quamvis enim in his observationibus non deessent, quæ ad Numorum quorundam accuratiorem cognitionem & explicationem afferre possemus; quoniam tamen ex his speciminibus internus Notarum valor atque pretium satis cognosci potest, claudere jam rivos voluimus. Optassemus omnino, dictorum in hac collectione præstantia allecti, ut plura subinde adessent, quæ ad locorum nonnullorum illustrationem a Generos. *de Klettenberg* allata fuissent, cum sæpissime in integris Scriptoribus, & nominatim in toto *Messalla Corvino*, in toto *Sexto Rufo*, in *Cassiodoro*, *Jornande*, & aliis, ne unica quidem hujus generis observatio conspiciatur; in quibus tamen Autoribus Numos varios explicandi materies neutiquam desiderari potest. Alia etiam, si modo licet, adjiciamus. In quibusdam Scriptoribus nihil profertur Numorum, nisi quod ab aliis jam illustratum fuerit. Numi, qui in *Aurelio Victore* occurrunt, ex *Mediobarbo* omnes desumti, &, qui habentur in *Paulo Diacono*, jam a *Begero* sunt explicati. In *Ammiano Marcellino*, qui in hac Collectione prolixissimus & copia & materia scriptor est, nihil ferme occurrit, præter id, quod in his paginis a nobis adductum est. Præterea ex toto etiam *Justino*, ac ex toto *Sallustio*, proferre nihil potuimus; in quibus tamen vastus est campus in numismaticam historiam progrediendi. Observavimus etiam, Numos subinde quosdam adjectos esse, qui jam in *priori* collectionis *Tomo* locum habuerunt, & explicati sunt. Sic in unico *Floro* vidimus *pag. 13* Palladium, *Janum* geminum, & focum *Vestæ*; *pag. 27* Numum, in *Pauli* Macedonici victoriam cusum; *pag. 102* Deos Penates, & *pag. 123* *Julii Cæsaris* vultum, repetitum. In aliis Scriptoribus alios Numos iterata vice conspeximus. Interdum etiam ratio non patuit, quare Numi quidam ad aliquem locum producti fuerint. In *Vopisci Probo pag. 419* ad hæc verba: *Si unquam eveniat salutare reipublicæ, brevi milites necessarios non futuros*, adjicit doctissimus Autor: *Hoc dictum Probi illustrat Numus, in quo Hercules, ramum oleæ prætendens, Comes Augusti vocatur.* Qui numus nisi in honorem *Probi* percussus est, nemo

videbit, quare adductus sit. Quæsivimus porro, nec invenimus in universo Opere, Criticen numismaticam, quæ in *priore Tomo* non erat penitus neglecta. In hoc enim *Volumine* historice cuncta enarrantur, &, num quid ab aliis Autoribus, qui eundem Numum habent, peccatum sit, aut recte actum, aut quomodo prave dictum emendari ac corrigi possit, plane omissum est. At hoc præcipuum ferme munus Numographorum est. Concisa etiam sunt pleraque, & nimia brevitate laborant; & voluptas videtur suscepti operis suffocata esse Illustri Observationum Scriptori. Nec male actum fuisset cum eruditis lectoribus, si Autorum editiones, quas secutus est in recensendis Scriptoribus, Cel. *Haurisius* adduxisset. Illud enim penes unicum saltem *Florum* & *Eutropium* non neglexit. Nam, licet magna quidem Variantium Lectionum copia paginis omnibus subjecta sit, optimam tamen contextui ipsi lectionem non semper inesse, eamque ne in adjectis quidem Variantibus subinde inveniri posse, observasse nobis nonnunquam visi sumus. Nonne vero sic omnes, in probationis locum adducti, Numi, si contextus in mendo jacet, pondere suo & effectu destituuntur? His vero & paucis, quas excepimus, & minutis rebus Operis hujus præclarissimi præstantiæ nihil omnino derogatum cupimus. Ad aliud potius, quod in hoc iterum *Tomo* longe pulcherrimum est, mentem convertimus. Nam, sicut Celeb. *Haurisius priorem Tomum*, sculptis iconibus, ex antiquitate desumtis, & singulis libris ab initio & fine appositis, exornari curaverat, sic non minori studio summum splendorem huic *secundo* addidit, imaginibus ab ingenioso & perquam nobili in hac arte *Egellio* inventis, & excellenter æri incisis cum ab aliis, tum inprimis a *Tyroffio*. Sistunt hæc ornamenta res Romanorum civiles, literarias, & militares, ac repræsentant inter alia Curiam Hostilium, consessumque Senatorum, deinde Celeres exhibent & Consulem Romanum, præterea Censorem, Prætorem, Dictatorem, ac Magistrum Equitum, suo quemque ornatu indutum, Decemviros etiam, ac Tribunos plebis. Postea, ad bellicas res illustrandas, Feciales habent ac Patrem patratum, militum

litum conſcriptionem per Conſules & Tribunos militum in Campo Martio, Velites, Haſtatos, (adjicere Principes & Triarios potuiſſet,) & multos alios. In alia figura cernitur, ut militibus urbes circumdatæ coronis ſunt, pedites præmittendo, ſequentibus equitibus, deinde ſuccedendo muris ſub teſtudine, a qua ſcalas applicabant. Et, quoniam mari etiam Romani claruere, prælia quoque navalia & Naumachiæ adductæ ſunt. Denique Ovationis & Triumphi ſolennitates ſequuntur, &, loco ultimo, Conſecratio *Auguſti* ac Mauſolea. Sed de his & longe pluribus iconibus, artificioſiſſime ſculptis, Cel. *Haurifius* ipſe in Præfationis ſuæ, Collectioni huic adjectæ, *Sectione 2* copioſe pertractavit; quem ad verbum deſcribi, noſtrum inſtitutum non patitur. Nam ſatis nos feciſſe arbitramur, quod de elegantiſſimo hoc ac præſtantiſſimo inſtituto cognitionem non omnino ſuperficiariam ſuppeditavimus. Unicum eſt, quod dato obſervationum ſpecimini, veluti poſtliminio, adjiciamus. In *Ammiani Marcellini Lib. XXIX Capite ultimo* porticus alicujus, lavacro *Agrippæ* contiguæ, fit mentio, quæ, quod templum hujus nominis prope viſitur, *Eventus Boni* porticus cognominatur. Elegantiſſimus igitur obſervationum Autor Numorum quorundam meminit, in quibus *Bonus Eventus*, a Romanis Dei inſtar cultus, conſpicuus eſt. Inter quos valde nobis placuit is, in quo *Eventus bonus* ut matrona exhibetur, patera frugibus plena in dextra, & ſpicis in ſiniſtra manu. Vide *Tab. LXVI num. 7*, & confer *Oiſelium in Theſ. Numiſm. antiqu. pag. 205*, & *Patinum in Famil. Rom. pag. 249.* Nos vero, in hac Scriptorum Hiſtoriæ Romanæ Collectione, quemcunque in locum convertimur, pateram frugibus plenam in dextra, & ſpicis ac papavere ſeſamoque in ſiniſtra, pagina deprehendimus, & nihil inde cupidius deſideramus, ac votis nobis magis expetimus, quam ut affecti hujus præclariſſimi Operis, & Editorem ſuum oblivioni omni eripientis, felix ille eodem modo, & *Bonus*, qui in Numis eſt, *Eventus* reſpondeat.

PISANÆ ACADEMIÆ PRIMA ÆTAS, *quatuor Dissertationibus illustrata.*

Florentiæ, 1739-1742, 12 maj.

Plag. 9.

Ut eruditorum, ita & officinarum eruditionis, nosse fata, multum habet jucunditatis, neque utilitatis parum. Gratum itaque non Pisanis solum, non Italis, sed exteris pariter, facit, accuratiores illas tractationes unum in fasciculum qui colligendas curavit, *Stephanus Maria Fabbrucci*, Florentinus in Academia Pisana civilium legum Professor. Primum inter eas locum occupat, aliunde excerpta, Dissertatio historico critica, *qua certius, quam antea, Pisanæ Universitatis initium constituitur*, & universæ historiæ præluditur, quam adornat, occasione faustissimi in Pisanam urbem adventus gloriosissimi nunc Imperatoris *Francisci*, A. 1739 facti. Narratis hic & confutatis diversis diversorum opinionibus, decimo quarto Seculo jam adulto, præsertim anno rationis Pisanæ 1339, publice, & in formam Universitatis, institutam Pisis Academiam, dotatam, reseratamque, contendit. Confirmatur illud ex scriptore ejusdem ætatis Anonymo apud *Muratorium Tom. XV Rer. Ital. Script.* atque ex permultis fide item dignissimis documentis. Quin ipse, ut certi quidquam atque explorati conscribere posset, antiquarum rationum libros evolvit, ac sedulo lustravit. Invenit ibi nominatim in domo quadam, conducta a Patribus S. *Catharinæ*, Ordinis Prædicatorum, A. 1340 posita in diœcesi S. *Simeonis*, quam etiam nunc *ad Parlascium* vocant, & quæ parum a Lucensi porta distat, adapertas utcunque Medicinæ scholas. Ad juridicas quod attinet, nihil adeo certi potuit reperire. Probabile ei videtur, domi istos suæ docuisse, vel finitimas aliquas superioribus ædes habuisse sibi concessas. Adjungitur his expositis ejusdem Autoris *Excursio historica* per subsequens vicennium ab eo primum tempore, quo certior Pisanæ Universitatis epocha constituta fuit, exhibens, in anterioris Dissertationis augmentum, hæc duo potissimum capita: 1) de prima dote Pisani publici Gymnasii, ejusdemque privilegiis; 2) de

de primis conductionibus memoratu dignioribus. In priore duo Pontificis illorum temporum decreta simul exhibentur. Alterum est *Clementis VI* de anno 1343; alterum paulò post ab eodem concessum, atque his potissimum tunc privilegia fundabantur. Multo autem notabilius est posterius, quod habemus, caput. Agmen hic jure ducit suo *Bartolus a Saxo Ferrato*, qui, A. 1313 natus, ad nascentem Pisanam hanc Academiam arcessitus fuit Professor Publ.&Facultatis suæ Assessor, eodemque loco annos 11 docuit. Fusius ejus vita exponitur, quam & apud *Trithemium*, *Jovium*, *Morerium*, *Pope-Blountium*, aliosque, reperimus. In Perusino templo Fratrum minorum, longi carminis instar, hæc duo verba leguntur: *Ossa Bartoli.* Inter reliquos eminent *Guido de Prato*, *Raine-rius de Forolivio*, *Joannes Andreæ*, origine *Mugellanus*, *Fran-ciscus Tigrini*, Pisanus civis, *Baldus Ubaldius*, Perusinus, *M. Ligus*, *M. Petrus*, vel, ut ea tempestate scribi solebat, *Pierus Dom. Albisi de Vico*, *Bartholomæus Scarsi*, civis Pisanus, *Fran-ciscus Dagmiani*, Fr. *Leo de Ravenna*, Ordinis Eremitarum S. *Augustini*, de quorum singulis, ac verbosius nonnunquam, pro nominum celebritate, agitur. Tertia ejusdem Commentatio est *de nonnullis, quæ constitutæ recens Pisanæ Universitati sinistra contigerunt, vel incommoda*;&,quænam interim fuerit Academicæ doctrinæ umbratilis forma, exponit. Ut celebres doctores, ut prospera multa, habuit; sic & adversa sæpius experiebatur, vel ab ipsa origine, Academia Pisana. Anno post publicam institutionem, magna statim rei frumentariæ inopia inaccessam commode studentibus urbem reddidit. Eadem postea Seculi anno 47 & 75 durior aliquanto facta est. Cædes, bella, contagio, nonnunquam, velut agmine facto, pacificas Musas fugarunt, earundemque circulos turbarunt. Attamen neque inter luctuosa illa tempora defuerunt bonæ mentis rectores. Occurrunt inter illos *Franciscus de Cremona* sub annum 1362, *Bonincontrus*, senior, *de Bonincontris*, Miniatensis, quem Cl. *Fabbrucc.* autoritate *Actorum* nostrorum, *A.1733 pag.443* fultus, in ordinem istum redegit, *Joannes*, *Gittalebraccia*, Pisanus civis, *Franciscus Bartoli de Buti*, *Petrus*, Medicus, *Bene-*

Benedictus de Plumbino, alias *Barzius*, seu *Bargius*, Plumbinensis, *Franciscus Raimundi de Ramponis*, *Cion de S. Gervasio*, *Blanci* filius, *Hugutionis* nepos, *Thomas*, alias *Thomasius*, civis Pisanus, quorum vitas ex parte enarrat; ut alii taceantur, quos inter *Philippum de Pistorio* & *Franciscum de Senis* nominat, spemque facit horum singulari libello propediem describendorum. Finem imponit collectioni lucubratio quarta *de fato Pisanæ Universitatis decurrente Seculo decimo quinto*, deque viris eruditione præstantioribus, qui in ea profitendo, studendo, etc. floruerunt. Ab initio Seculi usque ad annum 73 pertinet hæc Dissertatio. Laudat in ea ac percenset Autor nobilissimos doctores, *Ugolinum* (vel *Hugolinum*) *de Monte Catino*, in cujus fatis enarrandis satis copiosus est, *Benedictum Henrici de Barzis*, Plumbinensem, *Troncium*, *Petrum Sermonetam*, *Februm* (alibi *Fabium*) & *Andream*, filios, *Nicolaum Pacis de Pergula*, *Carolum*, origine Arretinum, e *Marsuppinis*, *Bartholomæum Petri del Lante*, nobilem Pisanum, *Lapum Petri de Putignano*, *Franciscum Guillelmi della Barba de Pisis*, *Hugutionem de Rolandinis de Perusio*, *Antonium de Silico*, *Franciscum Nicolai de Ragonensibus*, nobilem Pisanum civem, *Joannem de Vecchiano*, *Leopardi* filium, *Samminiatum Nicolai de Riccis*, filium, Patricium Florentinum, *Gabrielem Petri de Maschianis*, *Andream Laurentii de Gambacurtis*, Patricium Pisanum, *Michaelem de Grassulinis*, Canonicum Pisanum, *Christophorum Jo. Antonii de Masis*, Ordinis Prædicatorum, Florentinum, *Michaelem Cardi*, Pisanum, *Simonem de Papia*, Ordinis S. *Dominici*, ac denique *Julianum Philippi*, Florentinum, quorum indicem ideo suppeditamus, ut vel inde pateat, quam multa exiguæ molis in libro reperiantur conjuncta.

JO. ZACHARIÆ PLATNERI, D. ET PROF. Lips. Institutiones Chirurgiæ rationalis, tum medicæ, tum manualis, in usus discentium. Adjectæ sunt Icones

nes nonnullorum ferramentorum, aliarumque rerum, quæ ad Chirurgi officinam pertinent.

Lipsiæ, apud viduam B. Casp. Fritschii, 1745, 8. Alph. 3, cum Tab. æn. 6.

Quo magis a nostris hominibus, & a Medicis ipsis, jam inde a multis annis, neglecta fuit ea artis medendi pars, quæ extus incidentia mala curat, & quo minor proinde honor ipsi habitus est, eo majori cum voluptate has Cel. *Platneri* Institutiones eruditis exponimus. Est enim hic liber is, per quem Medicos ac Chirurgos ad excolendam hanc utilissimam artem quam maxime excitari posse, existimamus; tum etiam eos, qui illam juvare queunt, moneri, ut de idoneis ejus discendæ exercendæque adminiculis cogitent, eoque servatorum civium gloriam adipisci studeant. Quod, ut valetudinariis, & amplioribus, & magis instructis, vere obtineri posse non negamus, magis tamen eo effectum iri certissima spes est, si non cuivis jus exercendæ artis tam facile concederetur. Ut enim facere aliquis cum fructu civium ac laude Chirurgiam possit, tum in omnibus artis medicæ partibus non mediocriter versatum esse oportet, tum ipsam artem per crebra experimenta didicisse. Superest apud nos nomen artis chirurgicæ, ipsam vero perdidimus. Quod effecit etiam, ut, quæ internis morbis medetur, ars manca fallacissimaque facta sit. Quam sæpe enim interna mala occurrunt, quorum natura vulgo Medicorum incognita est, & quibus, a symptomatibus potissimum, nova nomina imponunt, & de aucto morborum numero gloriantur, ipsos vero nunquam curare sciunt? Scirent vero, aut certe sibi aliisque novis illis nominibus non imponerent, si, quæ in externis partibus accidere solent, præcipue ratione inflammationis, diligentius observarent, eaque intus non solum fieri posse, sed etiam debere, cogitarent. Morbi enim externi internique, non natura, sed sede, differunt. Ac nemo facile tam parum artis medicæ gnarus est, quin et intus conditas partes sæpius inflammari sciat. Tamen adeo multi esse non videntur, qui abscessus etiam, ulcera, fistulas, scir-

thos, gangrænam, intus ex inflammatione nasci, non dicamus, sciant, verum, quando fiant & adsint, & qua ratione curari debeant, intelligant. Possunt autem hæc per externarum inflammationum, & cum his ut plurimum conjunctæ febris, diligentem observationem discere, ad quam ipsis per has præcipue Institutiones via monstratur. Primæ lineæ harum Institutionum jam eo tempore ductæ sunt, quo Cel. Autor cœpit chirurgicam disciplinam Medicinæ cultoribus exponere. Defuit enim libellus, qui utramque Chirurgiam dilucide & in compendio exponeret. Neque vero admodum manca videri debet tradita in hoc libro doctrina, præcipue quantum ad manualem Chirurgiam attinet, quoniam exercendæ ejus in hac urbe satis idonea facultas non datur. Nam præter hoc, quod inter mala, quæ Chirurgi auxilium desiderant, plurima sunt, quibus medicinis potius, quam scalpello, medendum est, gravissime errant, qui etiam in iis, quæ sine scalpelli opera curare non licet, sufficere existimant, curationem dextre perficere nosse. Quam multi enim sublati sunt, a Chirurgo secti, qui in secando dexterrimus, eorum vero, quæ ad medicinas & victum pertinent, parum gnarus, erat? Sectione enim non tam morbus tollitur, quam quæ se curationi per medicinas opponebant; interdum etiam per sectionem ipsam morbus concitatur, cui variis medicinis prospiciendum est. Est etiam tantum inter manuales curationes discrimen, ut cum alia non, nisi usu & longa exercitatione, discantur, alia, etiam nullo præeunte magistro, ægrotis adhiberi possint. Neque ad illas curationes, quæ manu & ferramentis perficiuntur, satis est magistrum imitatum esse, seque exercuisse, sed vel maxime necessaria est notitia ipsius noxæ, quam tollere volumus, & causarum ejus, omniumque, quæ incidere possunt. Itaque parum quoque proficiunt tirones, si eos magistros adeunt, qui multo usu, ac fere quotidiana exercitatione, permagnam in secando dexteritatem consecuti sunt, nisi animum afferant earum rerum, quæ ad morbi naturam causasque, tum ad victus rationem, ac medicinarum facultates, pertinent, notitia præparatum atque præcultum. Præter hæc in

Præfa-

Præfatione ordinis etiam, in conscribendis his Institutionibus observati, & post longas moras tandem in lucem editi libelli, rationes exponuntur. Cœperunt enim primæ plagæ jam A. 1739 typis exscribi, &, quamvis operæ non citius deberent, quam, quas eo tempore habebat Cel. Autor, chirurgicæ prælectiones, procedere, tamen ægrotantium curationes, aliaque negotia, interdum quoque incidens adversa valetudo, effecerunt, ut plurium sæpe mensium mora inferretur, ac finis superiori demum anno libello imponeretur. Est autem ordo omnium tractationum hic: Post aliqua de Chirurgiæ definitione, nexu cum Medicina, Medici & Chirurgi in casibus chirurgicis officio, variaque Chirurgi supellectile, primum locum habet doctrina de inflammatione, ejusque speciebus, Phlegmone, Abscessu, Furunculo, Varis, Carbunculo, illaque, quæ in mammis, parotidibus, glandulis, sub axillis & in inguinibus sitis, testiculis, tonsillis, & uva, incidunt; quibus subiungitur tractatio de Angina, de Paronychia, & Erysipelate. Hanc excipiunt illæ de Gangræna, de Sphacelo, de Pernionibus, de Adustis, de Membrorum amputatione, de Scirrho & Cancro, de Ophthalmia, de Ulceribus corneæ & Cicatricibus, de Ungue, de Hypopyo, de Pterygio & Panniculo, deque Ancyloblepharo, quæ vitia solent ex Ophthalmiis oriri. Hæc quasi *primam* Institutionum *Partem* constituunt. In *altera* occurrunt Vulnera, cum præcipuis eorum symptomatibus, sanguinis profusione, Aneurysmate, dolore, ac nervorum distentione. Sigillatim deinde agitur de Tendinis sutura, & vulneribus Sclopetorum, Articulorum, & quæ virus habent. Accuratius etiam pertractantur vulnera capitis & faciei, ad quæ relata fuerunt, casus superioris palpebræ, Lagophthalmus, Ectropium, vulnera Oculorum, Staphyloma, Nasi, Malarum & Labiorum vulnera, & inter hæc Labrum Leporinum, deinde Linguæ vulnera, ejus resolutio, &, qui sub ea interdum concrescunt, Calculi. Ab his ad Cervicis & Colli vulnera transitus fit, simulque Bronchotomia & Stomachi vulnera exponuntur. Persequitur deinde Cel. Autor vulnera Pectoris, & inter hæc Empyema, tumque Abdo-

minis vulnera, quorum occasione de Enteroraphia & Gastroraphia agitur. Ultima tractatio de vulneribus illa de Vexatis est. Tertium locum Cel. Autor Tumoribus dedit, suntque hoc ordine expositi: Oedema, Hydrocephalum, Hydrophthalmia, quibus additur de Paracentesi expositio, tumores, qui tunica sua includuntur, χαλάζιον, πλαδαρότης, Ganglion, Polypus narium, Hernia, ejusque species, Exomphalos, Hernia ventris, Bubonocele, Oscheocele, Hernia cruralis, & Vesicæ, ὑδρόμφαλος, σαρκόμφαλος, Sarcocele, Hydrocele, Hydrops Scroti, & Cirsocele. Omnibus his subjuncta sunt Phimosis, Paraphimosis, Oedema præputii, Verruca, & Clavus. Quarto loco Ulcerum natura accurate exposita habetur, sigillatim Herpetis, Porriginis, Aphtharum, eorum, quæ arte fiunt, item Fistulæ, & cum illius, quæ in lachrymarum viis, tum quæ circa anum est, cujus expositioni quatuor hæc vitia subjiciuntur: Hæmorrhoides, Condylomata, procidentia Ani, & Anus præclusus. Hactenus de vitiis, quæ solent mollibus partibus insidere. De illis vero, quibus Ossa afficiuntur, sic agitur, ut primo, quæ omnium ossium & sigillatim dentium, internam structuram lædunt, deinde Luxationes, & Fracturæ, exponantur. Supersunt aliquot manu & ferramentis perficiendæ curationes, quibus hoc ordine ultimus locus datus est. Sanguinis detractio per venas, Scarifatio, Suffusio, Amaurosis, Strabismus, Urinæ reddendæ difficultas, Sectio & Fistula Perinæi, variæ, quæ calculosis adhibentur, curationes, Partus secundum naturam, & Embryulcia, Atretæ & Uteri procidentia. Ex hac quasi specie libelli, quantum is a reliquis differat, qui in compendio de Chirurgia exponunt, facile apparebit. Neque vero arduas illas curationes, ut Cranii per modiolum excisionem, aliasque, quæ hic nominatæ non sunt, omissas fuisse, existimandum est. Sic potius facta est morborum singulorum expositio, ut mitiori curationi, quæ per medicinas fit, altera, si habetur, efficacior subjungeretur. Qua exponendi morbos ratione & memoriæ discentium optime succurritur, eorumque animi hac doctrinæ varietate quasi reficiuntur, & ad majorem attentionem excitantur.

tantur. Quare de mammarum refectione in *Capite* de Scirrho & Cancro, de Modioli usu in illo de Capitis vulneribus, de Castratione in *Capite* de Sarcocele, de Fonticulo & Setaceo faciendo ibi, ubi ulcera exponuntur, quæ arte fiunt; de dentium evulsione in tractatione de eorum morbis; de Vesicæ Paracentesi in illa de urinæ reddendæ difficultate agitur. Ex quibus, quo ordine Cel. Autor singulos morbos executus sit, patere potest; omnis autem, quem in singulis tractationibus secutus est, ordo hic est: Primo loco cujusque morbi natura, ratione sedis, symptomatum, & causarum, exponitur, ut possit facile ab aliis omnibus distingui; post hæc prognosis sequitur, eamque curatio excipit, causis singulis ac tempori morbi accommodata. Multis in locis etiam neglectum non fuit, varias ad curationem utilissimas regulas ultimo loco addere. Ne autem Institutionum fines transgrederetur, non longus Cel. Autor fuit in omnibus medendi rationibus recensendis, quæ inde a condita arte vel excogitatæ tantum, vel etiam adhibitæ, fuerunt. Contra satius esse existimavit, quæ morbi naturæ respondere, singulisque ejus causis tollendis, idonea auxilia esse invenerat, ac per experimenta certa ipse cognoverat, proponere. Neque tamen tum auxilia alia, quorum efficaciam experiri fortasse ipse non poterat, tum præcipue manu ferramentisque perficiendas curationes, quarum imitandarum occasio hic vix datur, prorsus omisit. Quas enim hinc inde in thesibus brevi admodum oratione exposuit, eas in annotationibus subjectis indicavit, in quibus libris accurate expositæ habeantur. In iisdem annotationibus & alia quædam inveniuntur, quibus in thesibus commode locus dari non poterat. Inter hæc sunt, quæ non tam artificem, quam eleganter doctum Chirurgum, faciunt, commemoratio optimorum Autorum, præcipueque eorum, qui de morbis quibusdam singulari studio commentati sunt, & Observationum rariorum expositio, inter quas etiam aliquot sunt, ab ipso Cel. Autore factæ, & inter illa specimina referendæ, quæ nunc demum exhibebimus. Utque ab inflammatione ordiamur, quæ in aucto sanguinis motu consistit, in ea non tam naturalis roboris, quo sanguis movetur, quam vitalis virtutis, §. 31, 32.

aut avtocratiæ naturæ, ratio habenda est, cui potissimum auctus in inflammatione sanguinis motus debetur, & quæ tum corpus tuetur, tum morbis permultis sola medetur. Etsi ve-
§. 35, 36. ro inflammatio ex obstructione nascitur, quæ in omni corporis parte incidere potest; solæ tamen molles partes, nunquam ossa, inflammantur. In adipe frequentius inflammatio nascitur, quoniam sanguis, ibi facile stagnans, oleoque mistus, brevi putrescit. Ad felicem inflammationis curationem febris
49. observatio requiritur, quæ, ut supprimi prorsus non debet, sic quoque curari, ut non nimium urgeat. Ab initio averten-
62. dus sanguinis aditus est; si vero inflammationis incrementum
65. jam consistit, eo potius dirigendum medentis consilium est,
67. ut tumor discutiatur, ad quorum utrumque plurimum victus
76-79. valet. Utraque medendi ratio etiam in phlegmone obtinet, in qua præcipue pro rigiditate, mollitieve, tumoris variari ali-
80. qua in medicinis debent, ut in hac sola roborantia, in illa etiam ex mollientibus quædam, superhabeantur. In quovis Ab-
82. scessu metus Cacochymiæ, Phthiseos, ac Hecticæ, oriri potest, si per longas, aut cohibitas, suppurationes, vel pus non justo tempore emissum, mala materia aliis corporis succis ad-
91, 92. miscetur. Ex pus moventibus alia fibras tantum laxant, exspirationemque ex cute cohibent, ut Althea, Malva, farinæ, & olea, alia puris concurrentis internum motum augent, utque fibræ humoresque liquescant, efficiunt, qualia gummata
94. sunt, sapo, mel, fermentum panis, alia. Si per refrigerantia inflammatio sine integritate desiit, primum medicinarum genus convenit. Raro majus malum, quod timetur, requi-
96. rit, ut ex crudo tumore pus evocetur. Tumor in summa,
98. non in infima, parte incidi debet, eaque evitari, quæ, adversus
100. humorum vitia data, sanguinem nimis agitant, pariter atque
111. ab initio data purgantia. Intempestiva curatio est, qua crudus carbunculus protinus exciditur, vel aduritur, commo-
116. dum tamen ferrum eminus admovere, si is parum levatur. Cum mammarum in puerperis inflammatio sæpe a contracta alvo, aut quod lochia non proveniunt, si non oriatur, saltem augeatur, pestiferæ tamen medicinæ calidæ sunt, nocentque, etiam extus impositus spiritus vini cum camphora, aliaque,

Bubo

Bubo, si ex gonorrhœa cohibita ortus est, tollitur, si hoc humoris profluvium, datis emulsionibus, revocatur; ubi vero bubo adolevit, illum resolvere, adeo tutum non est, sed, pure moto, ulcus post longam suppurationem glutinandum. Testiculorum inflammationi extrinsecus opitulantur cataplasmata, quæ tamen minime humida esse oportet. In paronychia, si humor in vagina tendinum flexorum hæret, hujusque sectio, etiam supra ligamentum, quod in carpo est, in cubito facta non proficit, commodum magis auxilium est, musculi, ubi tendo educitur, resectio, quam ligamenti annularis dissectio. In Erysipelate farinæ prosunt, flores sambuci cum pauca camphora, si vero phlegmonodes est, & corpus laxum, vel bolus, cerussa, &c. illis admiscenda, vel Mynsichti compositione utendum est. Nocent autem hæc, si vitium cum mala febre est, ubi permitti oportet, ut summa cutis exulceretur. Erysipelatis species Zona est. In omni vero Erysipelate male plerumque sanguis mittitur, & ulcera, inde orta, sine quiete fasciaque adstringente curationem non recipiunt. Si in parte aliqua corporis vitalis humorum circuitus tolli cœpit, & mors atque putredo imminet, malum gangræna dicitur, sphacelus vero, ubi membrum ad os usque sine sensu ac motu est, atque emortuum. Solent vero humores in vivo corpore putrescere, propter quietem, aut languidum nimis motum, item propter valentiorem motum atque æstum, ob cohibitam seri, urinæ, fecum, excretionem, ob novi chyli defectum, aut si is crudus ex corpore expellitur, in cœliaca, diabete, &c. His causis varia venenorum genera, sales volatiles, sapones rancidaque omnia, addi debent. Ab initio non alia gangrænæ curatio adhibenda, quam quæ vehementissimæ inflammationi convenit. Ex medicinis tamen ægris, sanguine redundantibus, danda sunt acida, corporibus siccis nitrum cum absorbentibus, & iis, quæ multum phlegma habent, decocta ex resolventibus. Aliena sunt in gangrænæ curatione alcohol, lixivia acriora, sapo, therebinthina, aliaque balsama. Ubi sub crusta, qua in gangræna fit, pus moveri incipit, non facile ad ea veniendum, quæ vehementius erodunt, atque adurunt. Accidit,

§. 124. 125, 126. 131. 153. 163. 164. 165. 166. 167, 168. 169. 191. 194. 201.

dit, ut ex frigore gangræna nascatur, in quo casu vel præcidi
§. 211. membrum oportet, vel, si gelu ossibus circa articulos vitium attulit, id, quod gelu adustum est, tolli. Ubi a ferulis fasciisque compressum membrum aridum factum est, sanescit ali-
212. quando, si digerente unguento superinungitur, & perfricatur; si vero sphacelo jam occupatum est, sæpe sponte ab integro sol-
213. vitur, quod emortuum est. In gangræna, a scorbuto orta, parum proficiunt medicinæ, nisi adhibeatur victus conveniens,
214. & aeris mutatio fiat. Si sphacelus sedes carnosas occupat, membrum autem præcidi nequit, crusta ad vivum usque concidenda est, & acre lixivium immittendum, quod ex calce viva & cineribus clavellatis paratur, aut spiritus salis ammoniaci
238. cum calce viva, liquor Bellostii, butyrum antimonii. Ubi, membro aliquo resecto, sanguinis cursus sistendus est, nec ferramentis candentibus opus est, nec glebis ex vitriolo, nec pulveribus, nec liquoribus valentioribus, oportet autem in am-
240. putatione primum cutim & adipem, dein iterata sectione carnem ad os usque circumsecari, ac periostium subsecando rodendoque reduci, osque nudari. Ut linum eo valentius
242. hæreat, non solum arteriam comprehendere debet, sed etiam aliquid ex carne. Scirrhi frequentiores sunt in orphanotro-
257. phiis pueris, & in monasteriis monialibus virginibus, cujus rei causa in victu, mœrore quotidiano, & exercitationis
264. defectu quærenda est. Scirrhus velamento comprehenditur; quod si vitiosus humor cum cute exest, cancer apertus fit. In
265. eoque humor ex putri, qualis in sphacelo emortuis esse solet, & rodente, qualis ex malis ulceribus exit, quasi compositus
268. est. Si in scirrhi exsectione velamentum eximi non potuit, hoc concidendum, & adurentia cum pus moventibus super-
166. danda sunt. Neque vero ferro tollendus scirrhus, vel cancer, est, si a vitio succorum ortus est, aut subjectis, vel vicinis, partibus adhæret, si corpus mali habitus, & jam semel frustra scalpellum admotum fuit. Ut vero ad ophthalmiam progre-
276. diamur, χήμωσις est, si albuginea etiam, quæ a musculis ve-
277. nit, valde inflammata est, atque intumuit, lippitudo, si ex
281. oculo inflammato lachryma calida & acris fertur, phlegmone, si in-

si inflammatio interiores oculi membranas occupat. Ophthal-
mia etiam alia acuta est, alia longa, eaque præcipue diuturna §. 282.
fit, si in humidis corporis aliquod vitium est, ut scorbutus, 283.
venerea lues, etc. Non raro mala materia ex externo vitio 285.
in oculos vertitur, & lippitudinem movet. Eaque & sæpe ex
variolis nascitur, si iis, ubi oculos infestant, intempestiva cu-
ratio adhibetur. Ex levi inflammatione phlegmone fieri pot- 286.
est, si frigida & spirituosa oculo superdantur. Purgantia va- 287.
lentiora corneæ membranæ mucosam exulcerationem afferunt.
In acuta & humida ophthalmia Medicus uti febre ad remedium 295.
debet, quo ad externas partes evocetur humor, & cutis, pu-
stulis in ea natis, exasperetur. Contra in ea lippitudine, quæ 298.
sine febre est, ubi & cantharides nihil efficiunt, ad scarifationem
oculorum veniendum est, quæ etiam in phlegmone valet & in 305.
ulceribus corneæ, quæ cum inflammatione conjuncta sunt. 312.
Præstat, si collyria unguenti formam habent, quam aquæ, & 313.
si vesica, quæ iis repleta est, & inferius acu pertusa, super
oculo premitur, quo collyrium in oculum injiciatur. In vo-
cabulis ὄνυξ, πτερύγιον, & ὑπόπυον, permagna videtur ambi- 320.
guitas esse. Ὄνυξ tamen, vel unguis, dicitur, si pus inter corneæ la-
mellas hæret, ὑπόπυον, si sub cornea, qui locus camera oculi ante-
rior vocatur, πτερύγιον, si membranula super corneam excrevit.
His ex doctrina de vulneribus aliqua subjicienda sunt. Vulnera non 337.
accipiunt ossa & cartilagines, fieri vero vulnera possunt, etiam si 338.
membra nimium adducuntur, ut rumpantur membranæ, vel vasa.
Ad omne vulnus necessaria est & inflammatio & febris, sic tamen, 349.
ut certus utriusque modus sit. Quod ad vulnerum letalitatem 365.
attinet, quæ per se letalia dicuntur, paria habentur absolute
letalibus, si sententia ferenda est. In simplicis vulneris cura- 371.
tione nihil Chirurgo agendum, nisi ut, quæ curationi ob-
esse possent, tollat. Si pars quædam dependet, ut fascia con- 382.
tineri satis nequeat, vulnus etiam collisum sui oportet. Es- 387.
sentiæ balsamicæ, quarum in vulneribus usus est, quæ parum
collisa sunt, parari debent cum alcohol, quod sal tartari non
habet, idque etiam majorem partem iterum distillandum est.
Pessima mala, quæ sæpius vulnera consequuntur, averti pos- 391.

ſunt, ſi diligentius obſervatur inflammatio, & ſi ſuppuratio
non impeditur, quod facere ſolent compreſſio vulneris, ſive
per intruſa, ſive per impoſita, frigida, acria, adſtringentia,
pus relictum & acre factum, purgantia, animi graviores affe-
ctus, cibi valentioris generis, & quæ febrem nimiam movere
§. 400. queunt. Supervacua, imo & noxia, ſunt traumatica decocta,
408. quæ ex adſtringentibus parantur. In ſanguinis profuſione,
quæ vaſa comprimere debent, his non adverſum objicienda ſunt,
409. ſed a latere imponenda. Ex medicinis, quæ dicuntur ſangui-
nem ſiſtere poſſe, quædam parum valent, vehementiora etiam
410. veneni vim habent. Optimum inter illa eſt alcohol, ſine ſale
417. paratum. Ad avertendam novam ſanguinis profuſionem, pluri-
mum valet quies, abſtinentia, frigidorum uſus, conclave obſcu-
418. rum, venæſectio. Nocent adſtringentia, ſi ore ſumuntur. Ubi vis
omnis cum ſanguine effuſa eſt, conveniunt quies, & juſcula junio-
rum carnium crebrius & paulatim data, nocent ſomnus a primo
422. initio, calor & omnia cardiaca. Aneuryſmatis, inprimis veri, patho-
419. gnomonicum ſignum pulſus vix eſt. Verum autem aneuryſma in
420. tumore conſiſtit, quem arteria integra, ſed dilatata, facit, ſpurium
in eo, quem ſanguis facit, ex pertuſa arteria ſub cute effuſus. In
436. brachio, ſi arteria brachialis læſa eſt, niſi certa eſt deſperatio,
experienda aneuryſmatis chirurgia, in qua arteria vincienda
444. eſt. Minus enim tutum eſt, glebam, ex vitriolo paratam, arteriæ
453. objicere. Si in vulneribus, quod aliquando fit, dolor move-
tur a ſuccis corruptis, parum proficiunt, quæ imponuntur,
476, 477. niſi humores purgentur. In ſclopetorum vulneribus ſemper
ampliari plagam oportet, tum ut, quæ intus hærent, ejici
478. poſſint, tum etiam propter inflammationis metum. Debent
etiam, quæ penetrant, transverſa vulnera, vel tota aperiri,
480. vel lino injecto purgari. Cumque omnia ſclopetorum vulne-
ra ita colliſa ſint, ut, quod putre eſt, procedat, pus moventes
medicinas deſiderant, quibus tamen aliæ adjiciendæ, quæ pu-
484. tre evincunt. Protinus utplurimum membrum reſecari
oportet, ſi os totum, inprimis circa articulos, glandis plum-
512, 513. beæ ictu perfractum eſt. In nullo vulnerum genere ſigna fu-
turæ ſalutis & mortis tam incerta ſunt, quam in iis, quæ in ca-
pite

pite sunt. Nam sæpe, qui ab initio ab omni periculo abesse videtur, post plures dies, nec opinato, moritur, aut, quibus & cerebrum vulneratum fuit, etsi nullæ se diætæ adstrinxerint, servantur. Accidit etiam, ut, si, capite percusso, os §. 514.
integrum sit, tamen in dura matre inflammatio excitetur. Si 520.
exteriores membranæ telo obtuso læsæ sunt, in pericranio inflammatio, in cute utplurimum erysipelas, nascitur. Tu- 522.
mor sine mora incidendus est, si multus sanguis concretus sub pericranio hæret. Si ossis aliqua pars nudata, necesse est, 523.
ut ejus minimum summa pars emoriatur. In diploe etiam a 526.
graviori ictu pessima caries oritur. Calvaria tribus potissi- 527.
mum modis percussa violari potest. Nam vel ense acuto inciditur, vel ex ictu desidit, vel finditur, & rimas agit. Inter 531.
contrafissuræ genera ea læsio est, qua exteriore calvariæ lamina integra, interior frangitur. Hujus exemplum Cel. Autor se in valetudinario Lipsiensi aliquando vidisse, sic scribit: Homo ante novem annos, casu ab alto facto, caput graviter offenderat, a quo tempore desipuerat ita, ut ejus audacia atque libido aliquando asperioribus coercitionibus reprimenda esset. Levato tamen accessionis impetu, variis domesticis operibus perfungi solitus, tandem, cum aquam haurire vellet, in flumen immersus periit. In hujus calvaria, cum pericranium cum cute avulsum, illaque tota deoperta, esset, extrinsecus nihil violatum, vel alienatum, deprehendi potuit. Ablata vero calvaria, in dextri bregmatis suprema parte, hujusque lamina interna, rima hiabat satis ampla, cujus oræ, velut aculeis, exasperatæ erant. Ab his pungentibus & dura meninx, & cerebrum, graviter læsum & exulceratum erat. Si sub cranio 535.
aliquis humor hæret, vel cerebrum premit, vel corruptus febrem atque inflammationem incendit, aut tenuior duram matrem rodit, ac nervorum distentionem movet. De cerebelli 547.
vulneribus Cel. Autor ait: Argentoratensium Chirurgus *Le Maire* mihi olim retulit, se aliquando ægrum curasse, cui non minima occipitis pars cum notabili corticis cerebelli portione ense ablata erat. Non in omni fissa calvaria necessarius mo- 552.
dioli usus est; protinus tamen sanguinis plurimum detrahen-

 dum,

§. 553. dum, & valentiora alvum ducentia danda sunt. Ubi rimæ
ad diploen tantum transeunt, satius est, totum os excidere,
quam, donec integrum sit, radere. Supervacua autem omnis
sæpe curatio est, si os sine fractura desidit, &, accidit mihi ali-
556. quando, dicit Cel. Autor, ut in homine, qui ex tertia ædium
contignatione delapsus erat, derasis capillis, profundior sinus
& depressa calvaria appareret, sine cute imposita vexata.
Quod dum miramur, expergefactus homo, & sectionem me-
tuens, nihil ibi subesse alieni dixit, sibi a teneris hunc sinum
558. fuisse; is etiam sine noxa convaluit. Si ex fracto osse aliquid
desedit, semper vecte utendum est. Hactenus de capitis vul-
595. neribus. Si in mala vulnus est, sæpe ductus *Stenonianus* dis-
cissus est, in quo casu nova via salivæ in os aperienda est.
Mihi notum est exemplum, inquit Cel. Autor, ubi vulnus
recens scalpello tenui acuto illatum, & ex quo copiosior sali-
va exiit, impositis pannis, & adstrictiori fascia, brevi fuit cura-
tum. Opinor, ductum salivalem fuisse non discissum, sed inci-
621. sum. Ut vero ad pectoris vulnera veniamus, cavere sibi Chi-
rurgus debet, ne spirandi difficultatem, quæ a dolore est,
confundat cum ea, quæ ab emisso in pectus cruore proficisci-
623. tur. Si ensis ad pleuram usque penetravit, metus esse solet,
ne, inflammatione mota, pus pleuram perrumpat. Satis facile
631. spirat æger, si, qua parte pulmo pleuræ adhæret, in ea vul-
nus est, etsi pulmonem lædens. In vulnus, quo pectus pa-
639. tefactum est, quamdiu glutinari non debet, conjicitur linteo-
lum, cujus oræ in fila resolutæ sunt. Convenit enim, & tu-
rundas, & cannulas, omitti, & plagam, si necesse est, ampliari.
646. Utilis est pectoris perforatio, quibus vel sanguis, vel pus, intus
658. confluxit; quibus vero hydrops est, iis raro opitulatur. Ex
vulneribus, quæ abdomini infliguntur, latius aperienda ea
sunt, in quibus mucro teli in aponevroses musculorum desce-
674. dit. Curationem recipere possunt intestinorum vulnera, et-
682. iam vehementiora. In omnibus abdominis vulneribus nihil
magis proficit, quam si alvus crebrius levi lotione ex mollien-
684. tibus composita ducitur. In angusta plaga, si omentum solum
prolapsum est, compressum ab oris vulneribus, emoritur,
neque

neque præcidi debet. Æger tamen inter curationem erecto §. 685.
capite supinus cubare non debet. Omentum enim, cum peritonæo concrescens, ventriculum adducit, & vomitum facit.
Cavendum est, ne intestina, vel omentum, quæ reponi debent, 687.
inter musculos condantur. In ampliatione vulnerum abdominis vitanda sunt epigastrica vasa, umbilicus, ejusque ligamen- 692.
ta, & linea alba. Plurimum ad curationem vulnerum, quæ
in intestinis sunt, confert victus, qui a fame propior 698.
est. Turunda etiam in gastroraphia nocet. Vexata a fluidis 704.
quoque fiunt, si magna vi in corpus aguntur, atque a suctu. 708.
Εκχύμωσις non solum ex vexatis oritur, verum etiam ex aliis 712.
curvis & obliquis vulneribus, quæ sanguinem in adipis cellulas urgent. Contuso pectore, vel abdomine, homo cito tollitur, 717.
certe alia insequuntur, quæ eum lenta morte consumunt. Oedema frequentius a vitiatis in corpore succis proficiscitur, vel 731.
chronicis morbis supervenit, prætereaque ex multis aliis caussis fit, ad quas is, qui curaturus est, semper respicere debet. Inter tumores, qui tunica sua includuntur, nonnun- 735.
quam inveniuntur ex atheromate & steatomate compositi. Ta- 760.
lem Cel. Autor scribit se in juvene sedecim circiter annorum vidisse, qui, etsi omnis fere humor expressus fuerit, nihilo minus pondus undecim librarum habuerit, & totum fere tergum occupaverit. Mortis causa juveni fuit, cum empiricus cum emollientibus diu tractatum majori cultro aperuisset. Atheromatis & hydatidis sedes est in venis lymphaticis, quæ 761.
valvulis distinctæ sunt, & in glandulis, quas, sub cute positas, ubi corpus frigore inhorret, oculis distinguere licet, meliceridis in glandulis sebaceis, steatomatis in adiposis cellulis.
Ganglia, quæ in tendinibus sedem habent, oriuntur, si mu- 773.
sculi nimium adducuntur, & receptacula axungiæ rumpuntur, quæ deinde super tendines, vel inter hunc, atque ejus vaginam, effusa concrescit. Et hujus vitii memorabile exemplum a Cel. Autore affertur. Ortum est sub tendine Achillis, quo loco homo, dum ante annum circiter ex rheda desiliebat, acutum dolorem sensit. Tumor ab utroque tendinis latere protuberabat, &, quamvis gressum non prohiberet, tamen adeo increverat, ut discuti non posset, neque etiam

ſcalpello attingi. Æger, moræ impatiens, varia adhibuit, quibus efficiebatur, ut tumor, qui ad capitis magnitudinem increverat, multis in locis rumperetur. Ex eo, febre accedente, per quatuor fere menſes, incredibilis vis humoris acrioris & fœtidioris effluxit, & æger, emaciatus, exſtinctus
§. 790. fuit. Herniæ aliquod genus eſt, quod a ventre nomen accepit. Oritur hæc hernia in iis locis, ubi in muſculis transver-
803. ſis abdominis fibræ a ſe invicem diductæ ſunt. In Omphalocele, ſi omentum ſolum per circulum umbilici erupit, raro in-
811, 813. flammatio oritur, frequentius, ſi inteſtinum. Ubi ea, quæ ex inteſtinis prolapſa ſunt, & inflammationem conceperunt, reduci in ſuas ſedes nequeunt, in alvum immitti debent lotiones etiam acriores, & ipſe fumus peti, ore autem oleum amygdalarum dulcium ſumi, cum cereviſia miſtum, adjecto ſe-
854. mine cumini bene trito. Obſervatio docuit, ſarcocelem oriri poſſe, ſi, retento ſpiritu, vel ſub gravi faſce, homo valentius & diutius nititur, vel ſi is præcipiti ſaltu in terram fertur. Fit autem hoc, quia ſub fortiori niſu adducto muſculo obliquo externo, & contracto annulo, vaſorum ſpermaticorum faſciculus comprimitur, ſub præcipiti autem ſaltu peritonæum ſuper annulum a colo, fecibus durioribus pleno, ictum, atque inflammationem accipit. Efficiunt enim hæc, ut ſanguis per
858. venas minores permanare non queat. Sarcocele autem utplurimum amputationem teſticuli deſiderat. In ea curatione etiam annulus abdominis ampliari ſectione debet, ne vaſa ſpermatica, inflammatione ſuperveniente, tumentia, a ſtri-
887. ctiore annulo ſtrangulentur. Verrucæ ex papillis nerveis naſci ſolent, ſi illarum radices ita premuntur, ut humor, quo illæ
899. aluntur, reverti nequeat. In ulcerum curatione plura diligentius obſervanda ſunt. Quæ ex malo corporis habitu orta ſunt, non niſi hoc mutato ſaneſcunt. Difficulter etiam, nec ſine periculo, in ſano corpore ad cicatricem perducuntur, quorum jam conſuetudo facta eſt. Nec tutum eſt, iis mederi, quæ in omni ſenili corpore & in fœminis ſunt,
901. quibus menſtrua non proveniunt. Ore autem ſumendæ medicinæ non omnibus ulcere laborantibus eædem conveniunt.

Debent

Debent illis vitiis profligandis idoneæ esse, ex quibus ulcus ortum. Nocent, quæ nimis calida sunt, neque purgantium tutus semper usus est, ac præstat, abstinentia & quiete uti, quæ & sola in ulcere, ex abscessu orto, utilia sunt. Neque raro valentio- §. 902.
res ex medicinis, quæ extrinsecus superdantur, ulcera irritant. Debet vis medicinæ pro impuritate ulceris vel intendi, vel minui. Etiam sciri necessarium est, quomodo 903.
misceantur medicinæ. Nam multum interest, si relinquuntur super ulcus, vel per breve tempus super id tenentur, præcipue cum aliæ aquosæ, aliæ spissiores, aut oleo, aut axungia, exceptæ, vel etiam siccæ, sint. Ad quæ & illud discrimen ac- 904.
cedit, quod in ipsis locis est. Neque non super totum locum 911.
affectum aliqua imponere juvat, quæ pariter variari debent. Nam, si locus laxior ac fere resolutus est, præter roborantia, fasciæ magna utilitas est; si vero strictior, emplastrorum mollientium. Contra ea ulcera, quæ in cruribus fiunt, magnum 912.
ex quiete præsidium petitur. Quæ vero sanari tutum non 913.
est, illa tamen quotidie purganda sunt, &, si arida fiunt, exasperanda. Si ulcus altum, angustum, callosum, fit, fistula di- 942.
citur. Callus autem ex humore nascitur, ex quo, si non ab- 943.
stergitur, quasi limus subsidit, qui, ulceri adhærescens, crassior duriorque factus, in callum vertitur. Ubi fistula ad nervo- 952.
sum locum tendit, aliena rodentia sunt, & magis proficiunt, quæ ulcus aridum reddunt. Vulgo omnis exulceratio rece- 964.
ptaculi lachrymarum fistula lachrymalis nominatur, sed male. Huic vitio tollendo satis idonea est, quæ ab *Avellio* nomen habet, medendi ratio. Immittitur liquor, qui ex sale thermarum & aqua verbenæ fit. Isque satis valet, nisi ulcera sor- 967.
dida sunt, contra quæ aqua calcis immittitur cum pauxillo nitri, camphoræ, & facchari. Aliud malum est, si receptacu- 969.
lum lachrymarum in tumorem levatur, qui, si a confluente humore est, hydrops facci lachrymalis appellatur, si vero inflammatio conjuncta, anchilops. Si tumor ab infirmitate recepta- 961.
culi ortus est, neque compressione tolli potest, ipsum incidi oportet, & vulnus ad cicatricem perduci, quo receptaculum coarctetur. Nec alia curatio, si intus aliquid se opposuit, 972.
quod

§. 974. quod tolli debet, ut via ad nares aperiatur. Ubi vera fistula est, oportet, forato osse, nova ad nares via
975. paretur. Inciditur receptaculum a nasi radice, ubi tendo musculi orbicularis est, usque ad medium inferioris palpebræ, parcendo cuti, qua palpebræ inter se commit-
976. tuntur. Omne autem receptaculum præcidendum, aut exci-
977. dendum, est, aut etiam erodendum; osque forari potest quo-
1065. vis ferramento, quod cuspidem exacutam habet. In numero morborum, quibus ossa vitiantur, spina ventosa est, quæ ex corrupta medulla nascitur. Quod vitii genus etiam ex osse transverse fracto, neque recte commisso, oriri posse, Cel.
1072. Autor aliquo exemplo confirmat. Contra rhachitidem præsidium est in victu, qui facile concoquitur, & aromate abundat, in potione meraca, multis valentioribusque corporis fricationibus, præcipue in dorsi spina, & cum suffitu ex thure, benzoe, similibusque, in unguento nervino, quo musculi per-
1104. tractari possunt, & balneis frigidis potius, quam calidis. Satis notum est, articulos etiam ab interna causa, ut vulgo ajunt, suis sedibus expelli. Fit hoc resolutorum & emacrescentium musculorum vitio. Ligamenta enim pondere membrorum infirmantur. Infirmantur etiam, ubi membra nimium intenta fuerunt. Interdum & humor in articulos confluit, quod incidit, si ex febre, veluti ex variolis, mala materia eo inclinata fuit, vel si ligamenta horumque glandulæ percussæ. Si post curationem
1116. luxati ossis major infirmitas superest, conveniunt emplastra, præcipue oxycroceum, & saponatum Barbette, fricatio cum spiritibus, si corpus plenum & juvenile est, cum unguento
1117. nervino, si gracile & senectute emaceratum. Interdum, reposito osse, tumor & inflammatio manent. Tunc timeri debet gangræna, quod rupta est arteria, vel vena, quæ sanguinem fundit. Idque aliquando brachium nimis extendentis Chirurgi
1143. culpa factum esse, Celeberrimus Autor scribit. Præter hoc,
1144. quod pueri gibberosi fiunt, si nutrices, eos lavantes, violenter invadunt, & spinam potissimum adducunt, vel si corpus puerorum sub variis exercitationibus continenter multumque in aliquam partem flectitur, non raro & carie exesæ vertebræ spinam

nam inflecti faciunt, quod fit, ubi mala quædam materia in ligamenta vertebrarum inclinata fuit. In omni vero casu nocent rigidæ & ferreæ loricæ, quibus ossa valentius premuntur, §. 1146.
ex quo funesti sæpe morbi nascuntur, præcipue si pectus atque abdomen simul multo oleo ac pingui materia quotidie perungitur. Os femoris raro ex acetabulo expelli, frequentius 1192.
ejus cervicem frangi, recentiores per multa exempla ostenderunt. Nonnunquam tamen ejus caput vi quadam ex sua sede pellitur; quod vero, Cel. Autor aliqua observatione probat, 1193.
fieri non posse, nisi & interno & capsulari ligamento disrupto. Frequentius excidit caput femoris, si humor in articulum confluxit. 1201.
Hunc *Senffius*, Berolinensis Chirurgus, aliquando evocavit, scalpello altius demisso, & ligamento capsulari inciso; cui medendi rationi locus esse potest in corpore sicco & macilento. Ossa utplurimum franguntur, rarius finduntur. 1238.
Ubi vero hujus vitii suspicio est, protinus plurimum sanguinis ex vena subtrahi debet. Imperanda est quies & abstinentia, pro vi corporis, longissima. Neque, nisi sublata inflammatione, & conquiescente dolore, victus plenior, & valentioris generis potio, concedi debet. Sanguis mittitur propter evacuationem, derivationem, & revulsionem. 1282.
Hæc & derivatio potest utique cum sanguinis circuitu consistere, qui non solum a corde, verum etiam ab illo vitali fibrarum robore, proficiscitur, quod vasa & musculi habent, & quo aucto in aliqua parte plus humoris per unam arteriam ac per aliam, fertur. Suffusio dicitur, si vel lens chrystallina, vel ejus 1301.
velamenta, opaca facta, se luci opponunt. Lentem veram suffusionis sedem esse, primus contra veteres demonstrasse videtur *Fr. Quarreus*, Medicus & Chirurgus Parisiensis, nostra vero ætate *Brisseau*, *Maitre Jean*, & *Heisterus*, qui nempe id, incisis post mortem oculis cataracta laborantium, invenerunt. Cumque huic sententiæ se plures, præcipueque *Woolhusius*, opponerent, *Morandus* & *Petitus*, Medicus, novam diligentiam investigandis his rebus adhibuerunt. Quorum ille non quidem, tunicam se interdum pupillæ opponere, negavit, sed illam non ex aqueo humore concretam, verum velamentum

lentis, esse ostendit. Contra *Petitus*, sedem cataractæ in lente
esse, non in velamento, contendit, quod aliquando opacum
videatur, si, qui subest, humor corruptus velamento inhæ-
rescat. Sunt tamen, qui, se hoc velamentum vere opacum in-
venisse, scribunt. *Petitus* vero ex observationibus suis osten-
dit, in cataractæ curatione lentem sine velamento deprimi
debere; quam medendi rationem imitatus est, & fuse, etsi fere
obscurius, exposuit, *Taylorus*, qui addit, veram cataractam
esse, si lens, spuriam, si cum ea velamentum, obscuretur, glau-
coma vero esse, si lens cum velamento ita intumescat, ut pu-
pilla dilatetur. Ab inflammatione etiam humorem mutari,
qui circa lentem in velamento est, & a quo lacteæ, vel puru-
lentæ, aut etiam cysticæ, cataractæ nominentur. His addit
Morgagnus, suffusionem etiam ex vitiata posteriore capsulæ
lentis parte oriri. A vero propius est, facilius curari, quæ
in lentis vitio consistunt, & quæ vel non deprimi possunt, vel
depressæ iterum redeunt, in illis cum lentem, tum velamen-
§. 1306. tum, opacum esse. Lens vitiari videtur, si ille succus, qui
1307. inter ipsam ejusque velamentum est, deficit, velamentum au-
1308. tem, si in ipso inflammatio movetur, ex qua etiam, pariter
ac ex lente liquescente, cataracta purulenta, vel lactea, nasci-
1309. tur. Glaucoma vero interdum in lentis tumore, interdum in
1312. vitrei vel tumore, vel solutione, consistit. Manus curatio non
nisi primo suffusionis generi satis idonea est, cujus etiam quæ-
1314. dam maturitas est. Acu utendum est, cuius mucro paululum
tenuatur, latior, non vero nimis acutus, est, & quæ ex auro
fit, crebrioribus mallei ictibus durato. Quæ deinde ad variam
calculosorum curationem, & hujus historiam, attinent, debentur
Clariss. *Justo Godofredo Günzio*, Anat. & Chirurg. in hac Acade-
1456. mia Prof. Publ. Extr. Antiquissima calculosis medendi ratio
est, quam hodie parvum apparatum vocant, & qua omnes
ab *Hippocrate* usque ad *Joannem de Romanis* videntur usi
esse. Ejusque in vesicæ calculo tutus usus non est. Curatio
cum magno apparatu ad Italos, non vero ad Gallos, tanquam
inventores, pertinet. Apud hos autem diu Colotorum fami-
liæ propria fuit, & nunc aliqua fuerunt in instrumentis, &
ipsa

ipſa eam perficiendi ratione, mutata. Jam olim quoque *Petrus Franco* eam ita faciendam voluit, ut, patefacta veſica, calculus non ſtatim, ſed, niſi ſponte exciderit, poſt plures dies, protrahatur. Ab eodem *Francone* reperta fuit curatio, quæ hodie cum apparatu alto nominatur. Alia denique eſt lateralis, quæ comprehendit Fratris *Jacobi* curationem, *Ravianam*, *Cheſeldenianam*, *Le Catianam* duplicem, & *Fulbertianam*. Igitur calculoſorum curationis duo ſumma genera ſunt. Promitur enim calculus, veſica vel ſuper oſſibus pubis inciſa, vel ſub illis. Sed hoc quidem tribus modis fit. Iter enim urinæ vel recta plaga aperitur, quod in antiqua *Mariana* fit, vel obliqua, qualem recentiores faciunt, qui tamen recedere a *Mariana* non volunt, vel transverſa a latere. Hæc antiquiſſima eſt, &, quia aliqua in ferramentis variant, quæ ſine itinerario fit, *Celſica* nominatur, quæ cum ipſo, quamvis vulgo *Jacobiana* dicatur, deberet utique *Franconica* appellari. Hæc tamen in eo potiſſimum a prioribus differt, quod, cum in hac cervix veſicæ & hæc ipſa aperiatur, in illis iter urinæ ſolum. Ardui operis curatio eſt, neque ſine magno ægri periculo fit Nephrothomia. Ubi vero ex calculo tumor ortus, §. 1356.
qui pus concepit, non exſpectandum, donec rumpatur, ſed ſubcrudus etiam aperiendus eſt. Ex variis autem calculoſorum curationibus, quæ hic proponuntur, ſatis jam notæ ſunt *Mariana*, *Raviana*, *Cheſeldeniana*, *Fulbertiana*, a *Le Dran* 1363.
inventa, *Celſica*, & quæ alto apparatu fit. Hæc autem no- 1387.
va quadam ratione a *Le Cat* ſic perficitur. Scalpello rigido, 1394.
quem ipſe reperit, primum cutis, poſt veſica, ſic inciditur, 1395.
ut, cultro per inferiorem vulneris angulum demiſſo, ſurſum verſus aperiatur. Tum ſcalpellus invertitur, ut, eminente dorſo, ſuſtineri veſica poſſit. A latere ſcalpelli immittitur extrema incurva ſuſpenſorii pars, qua veſica ad externam plagam apprimitur, ſcalpello recepto. Sub ſuſpenſorio duo alia fere ſimilia demittuntur, quibus veſica diducitur, ut vel digito, vel forcipe, vel peculiari cochleari, in veſicam conjecto, eximi tuto calculus poſſit. His omnibus ſubjecta aliqua ſunt de calculo ex itinere urinæ extrahendo, & de calculo fœmina- 1398.

 rum.

§. 1406. rum. Superſunt aliqua de partu, & Embryulcia. Gravidis igitur
1415. nihil nocentius eſt, quam ſi in ſecunda valetudine adverſæ
præſidia conſumunt, & thoracibus, præcipue rigidioribus, ami-
ctæ, ventrem comprimunt. Confert modicus victus, diluta
potio, diligens, ſed moderata, exercitatio, cui alvum ducen-
tia ſubſtitui poſſunt, &, quibus ſanguis abundat, bis vena ſe-
1422. canda eſt, & aliquid ſanguinis detrahendum. Faſcia, quæ ven-
tri puerperæ poſt partum injicitur, ſupervacanea eſt in ea,
quæ primum partum enixa eſt, & nocitura, ſi arctius circum-
1427. datur. In partu vero manus admoveri non debet mulieri, quæ
plurium dierum laboribus vigiliisque exhauſta confectaque
eſt, quæ febricitat, cujus arteriæ æquis intervallis non moven-
tur, ſed ſubeunt, atque interdum quieſcunt, quæ ſomno, ul-
tra debitum, urgetur; cujus venter atque genitalia, quod in-
1444. flammationem conceperunt, intumuerunt. Ex partu infelici
non raro uteri procidentia oritur, vel, quod frequentius eſt,
1446. vaginæ, cujus rei varius modus atque figura eſt. Si recens
1447. vitium eſt, recondi debet, quod procidit, & fomenta ac ſuffi-
tus, quibus reprimendi facultas eſt, admoveri. Quæ ſi nihil
ad curationem proficiunt, faſcia involvendum eſt, ne exaſpe-
retur. Si autem magnus tumor eſt, & ad radicem tenuior,
vel ſecando, vel, quod magis tutum eſt, vinciendo, tolli pot-
eſt. Et ante plures annos, inquit Cel. Autor, magnus ejusmo-
di tumor, ex naturalibus propendens, ligatura prius injecta,
poſt ſcalpello etiam adhibito, ablatus fuit, & mulier conva-
luit. Facile erit, ex his ſpeciminibus colligere, quanta debeat
harum Inſtitutionum utilitas eſſe, & quantum ceteris libris
omnibus præſtent, qui de arte chirurgica præcepta conti-
nent. Neque vero Cel. Autor dubitavit in Præfatione mo-
nere, tum aliqua eſſe in his Inſtitutionibus, quæ emendatione
egeant, tum etiam nonnulla omiſſa eſſe. Fuitque hujus rei
præcipua cauſa hæc, quod maxima hujus libri pars jam
ante aliquot annos typis expreſſa fuit, a quo tempore multa
in Chirurgia recens inventa, in Commentariis Academiæ Chirur-
gorum Pariſienſis, in Tentaminum Edimburgenſium poſtre-
mo *Tomo*, aliisque libris, prodita ſunt. Fatetur etiam Cel. Au-
tor,

21.

tor, ſe, quo loco de curatione aneuryſmatis, per faſcias, coch-
leæ in modum, ſurſum repentes, dixit, ad quem inventorem
hæc medendi ratio referri debeat, addere neglexiſſe. Fuit
autem olim a *Bernardino Genga* in *Anat. Chir. dell' oſſa e
muſcoli del Corpo umano Lib. II Cap. XXIV pag. 219* edit.
Bonon. 1687 propoſita, & ante aliquot annos *Verna*, clarus
Regis Sardiniæ Chirurgus, nonnullos hac via ad ſanitatem per-
duxit, quod Cel. Autor in peculiari ſcriptione *de Faſcia, infir-
mitatem adjuvante*, nuper declaravit. Eodem tempore etiam
Diſſertationem emiſit *de Hydrocele*, in qua multa, olim in his
Inſtitutionibus de hoc morbi genere propoſita, correxit, &
aliquot curationum exemplis oſtendit, inciſo tumore, in-
flammatione ſuperveniente, ita utendum eſſe, ut, cataplaſmatis
mollientibus impoſitis, pus in ſcroto moveatur. Hæc, quæ Cel.
Autori ſub finem libelli addere tum propter feſtinantem ty-
pographum, tum propter gravem morbum, non licuit, faci-
le addi poterunt, ubi, quod fortaſſis brevi fiet, hic liber ite-
rum typis exprimetur. Tandem de *Tabulis* adjectis aliqua mo-
nenda ſunt. *Prima* continet icones turundæ, quæ Gallis *la
meche*, pilæ, quæ ipſis *Pelotte*, glomi majoris, Gallis *le
Gateau*, minorum glomerum, Gallis *tampons*, linteoli cæſitii,
cujus ora in fila reſoluta eſt, & ſcarifatorii *Woolhuſii* ad exte-
nuanda leucomata & cicatrices corneæ. Horum omnium
uſus habetur in §§. 1009, 239, 563, 2, & 571, 639 & 319,
320 *Secunda Tabula* machinam *Senffii* exhibet, pro aneuryſ-
mate comprimendo. Conſtat quatuor ferreis uncis, cum lo- §. 432.
ris, quæ & brachium & cubitum comprehendunt, ut vacillare
machina non poſſit. In *tertia Tabula* occurrit lanceola, cujus 228. 310.
cuſpis incurva eſt; torcular, quod Lipſiæ *Hagemeyerus* 237.
conſtruxit, & acus major, ad aneuryſmatis curationem a *Petito* 438.
inventa. *Quarta* exhibet forcipem, a *Sharpio* delineatam, fer- 562.
ramentum, quod ſcalpello exciſorio, Gallis *couteau lenticu-
laire*, ſubſtitui poteſt; & ſyringotomum *Senffii*. In *quinta* 954.
Tabula cernuntur duo ferramenta, linguæ frenulo incidendo 607.
apta, quorum alteri ſcalpellus, a latere movendus, affixus eſt,
& ſcalpellus anceps, ampliandis pectoris vulneribus idoneus. 637.
Sexta Tabula, præter inſtrumentum, quo uterque oculus com 589. 754.

primi poteſt, figuram machinæ ſiſtit, reponendo humero ac-
§. 1175. commodatæ, perfectioris, quam quæ olim a *Purmanno* adhibita fuit. Longe plura ferramenta addi potuiſſent, a recentioribus reperta, ſed cura habenda fuit, ut a diſcentibus minori ſumtu libellus parari poſſet.

FRID. OTTONIS MENCKENII OBSERvationum Latinæ Linguæ Liber, ad emendandum inprimis & augendum Baſilii Fabri Theſaurum Latinæ Linguæ compoſitus.

Lipſiæ, apud Jo. Frid. Gleditſchium, 1745, 8 maj.

Alph. 2 plag. 19.

Cum a primis juventutis ſuæ annis ſummo ſtudio & pari diligentia in legendis antiquis Latinæ linguæ Autoribus verſaretur *Menckenius* noſter, multa ille obſervavit, & in commentarios retulit, quæ in vulgaribus Lexicis aut omnino non, aut non ſatis diligenter & accurate, notata eſſent. In ea re autem hanc rationem habuit, ut, quæ in *Fabriano Lexico*, *Geſnerianis* curis & emendato & locupletato, non invenirentur, ea inprimis colligeret, & aliquando ad id opus augendum emendandumque proferret. Talium obſervationum cum magnam copiam haberet, cœpit cum ſeparatim, tum in *Miſcellaneis Novis Lipſienſibus*, quædam earum ſpecimina proponere, ut, ſi ea doctis hominibus probarentur, largiori deinde manu daret. In quo cum eum ſpes non fefelliſſet, inſtituit hoc *Obſervationum Latinarum* volumen edere; ex quo intelligi poteſt, nondum exhauſtam eſſe hanc materiam, ſed, quicunque paulo diligentius in legendis Latinis ſcriptoribus verſari velit, ei magnum, poſt tantam meſſem, ſpicilegium reſtare, quo colligendo utilem operam præſtare Latinæ linguæ ſtudioſis poſſit. Quo magis gratum Lectoribus noſtris nos ſperamus facturos, ſi nonnullis ſpeciminibus proponendis guſtum quendam operis dederimus, adſperſis noſtris, ſi res tulerit, obſervatiunculis. Primum ſuppeditabunt ea, quæ de *collationis* verbo dicta ſunt. Ejus in *Lexico Fabriano* nulla alia, niſi pecuniaria, ſignificatio commemoratur. Noſter autem primo propriam affert, quæ *correctionis* & *congeſtio-*

gestionis, vim habet, & in eo utitur loco *Ciceronis Tusc. IV, 38: Cum Philosophia ex rationum* collatione *constet*; post significationem *comparationis*, quæ, satis nota, tamen in Lexico illo prætermissa est; tertio *concessionis* e *Cic. in Tog.*; quarto *prælii* e *Cic. Orat. I, 48*; denique eam, quæ Rhetoribus frequentatur maxime. In qua tamen duo diversa genera pro uno accepit. Alia enim est *collatio* ea, quæ a *Cicerone de Inv. I, 30*, dicitur oratio, rem cum re e similitudine conferens; alia altera illa, quæ *ad Herenn. IV, 4*, commemoratur; in qua non res cum re, propter similitudinem, confertur, sed reus cum aliis, ita, ut ostendatur, reum solum facinus patrare potuisse, causam patrandi habuisse, &c. Neque satis videtur nobis intellexisse *collationem rationis*, qua his usus est, modo ad *congestionis*, modo ad *comparationis*, notionem illustrandam, ut facile appareat, eum in isto loco se non satis expedire potuisse. Alia autem est *collatio rationis*, per quam, e Dialecticæ Stoicæ præceptis, notiones fiunt, ἀναλογία, seu *proportio*, ut cum e notione hominis, proportione quadam, fit, vel augendo *Gigantis*, vel minuendo, *Pygmæi*, notitia; alia *collatio rationum*, e qua Philosophia constat.

Alterum petemus e voce *contingere*; quo loco maxime illustrantur *Cæsaris B. G. I, 38*, verba, quæ sic proferuntur in Lexico *Fabri*: *Radices montis ripæ fluminis contingunt*, atque explicantur ita, ut *ripæ* dativus casus dicatur pendere a verbo *contingunt*. *Rob. Stephanus*, propter insolentiam constructionis, addidit in *Thesauro* suo: Nisi forte quis contendat, *ripæ* esse nominativum, *radices* accusativum. Noster autem aliam rationem iniit. Locus *Cæsaris* integer hic est: *Reliquum spatium mons continet magna altitudine, ita, ut radices montis ex utraque parte ripæ fluminis contingant*. Ordinem autem verborum hunc facit, *ut radices montis* (*se*) *contingant ex utraque parte ripæ fluminis*. Ac primo τῦ *se* ellipsin in hoc verbo non inusitatam Latinis fuisse, probat sane loco *Columellæ R. R. V, 10: Curato, ne inter sese contingant*, comparato cum altero *Plinii H. N. XVII, 10: Ne se inter se contingant*. Deinde, nihil inesse huic explicationi, dicit, quod rei naturæ repugnet, quod ita esse, probasset lectoribus, si ei libuisset osten-

dere,

dere, quid esset, & quomodo intelligi deberet, cum unius ejusdemque montis radices se contingere dicerentur; deinde quomodo fieri posset, ut ejusdem montis radices se ab utraque ripa contingerent.

Inprimis multa de verbo *efferre* observata reperiuntur, *Fabriani Lexici* locupletatoribus vel ignorata, vel neglecta. *Primo* enim docet, non de *superbia* tantum hoc verbum dici, sed de *quacunque vehementiori animi commotione*, *lætitia, voluptate, dolore, ira,* ceteris; *deinde* habere vim *erigendi*, & in *meliorem statum restituendi*, ex loco *Ciceronis Sull. 31: Patriam demersam extuli; tertio dicendi* notionem ei asserit exemplis quamplurimis; *quarto*, de *cursoribus* dici, observat, eosque *ad finem usque efferri velocitate* ad *Heren. IV*, 47; *quinto* habet significationem *exserendi* & *proferendi*, inprimisque de agris dicitur, eo sensu, quo simplex *ferre*, aut *proferre*, a quo deinde variæ metaphoræ ducuntur.

In Voc. *eximo* primo miratur, nil notatum esse in Lexico de exquisita illa ratione, cum usurpatur de *tempore*, & significat, *temere, consumere, impedire, ne quid possit agi, quasi eripere tempus rebus necessariis;* cujus formæ multa exempla afferuntur; in quibus nonnulla sunt, in quibus interpretationes istæ locum habent, quædam autem, in quibus non item: ut in *Liviano XXV*, 3, *concilio diem eximere;* ex quo, ut quibusdam aliis, apparet, *eximere* in his formulis esse *tollere*, *eripere*, *Senatui ac populo, ut nihil decerni juberive possit.* Atque sic *Cicero Leg. III*, 19, pro *eximere* habet *diem tollere.* Disputatur hoc loco etiam super lectione loci *Ciceroniani* in *Phil. VI*, 3: exhibere *nullam in tali cive liberando sine scelere non possumus.* Damnat lectionem *Victorii*, *exhibere*, & unice probat *Manutianam*, *eximere*, qua recepta, etiam vel *ullam* cum *Manutio* legendum, vel *τὸ non* delendum est, ut placet *Oliveto*, Viro Clariss. Quod autem putat, *exhibere horam* non esse Latine dictum, nec intellligi posse, in eo non habebit omnes consentientes Nam quid impedit, quo minus *exhibere horam* sit *adhibere*? *Imperium* quidem *exhibere*, pro *adhibere*, sive, ut *Cicero* & *Livius* interdum loquuntur, *inhibere*, est apud *Plautum Casin. II, 6, 57.* Potest etiam videri loquendi hic modus e foro

petitus

petitus esse, in quo *exhibere* sæpe dicitur, qui, postulante altero, sistit aliquem, ut interrogare testimonii dicendi causa, torquere, eoque uti ad causam suam, possit. Ita sensus loci *Ciceroniani* hic esset: nullam omnino horam non possumus tribuere ac concedere postulanti reipublicæ in tanto cive liberando. Sed post disputationem de illa verbi hujus significatione notantur quædam construendi formæ, prætermissæ in Lexico, primo notissima illa cum præpositione *ex;* deinde cum præpositione *in* & casu quarto e *Liv. XXXI, 29, eximere in* libertatem; porro cum *de* & *a*. Quæ bene se habent omnia. Recte etiam reprehenditur Lexicon, cum præcipit, in formula *jubere legem* intelligendum esse *τὸ ferri*, quod sane prorsus repugnat rei ipsi. Sed, an recte Autor noster *τὸ jubere* interpretetur *ferre*, seu *perferre*, (nisi quidem latiori sensu hoc *ferre* acceptum velit, destitutus nempe alia voce, qua illud *jubere* explicaret lectoribus,) valde dubitamus. Nam *τὸ ferre* ac *perferre* semper est magistratus, qui legem rogat, populo proponit, suadet, &c. *jubere* autem semper populi, legem accipientis. *Jubere* autem populus *legem* dicitur, quod magistratus hoc formula utitur: *rogo vos, velitis jubeatis*, &c. Cum igitur populus in suffragiis respondet: *uti rogas*, dicitur rogationem, sive legem, jussisse. Unum addemus de verbo *respondere*. Hujus igitur verbi prætermissam in Lexico affert significationem primum hanc, quæ proprie de debitore dicitur, cum solvit justo tempore; unde ad alia eleganter transfertur; cujus generis exempla collegit *Gronovius* in Observationibus. Sequitur notio forensis, cum *respondere* dicuntur, qui præsto sunt: quam multis exemplis declarat, eamque, probabili conjectura, existimat e delectu militari petitam, in quo *citari juventus*, & *ad nomina respondere*, dicitur, ut notum est e *Livio*. Sed dissentit in hoc a *Clavis Ciceronianæ* Autore, quod ille, cum in rebus forensibus *reus citari* & *respondere* dicitur, existimat, non id hanc vim habere, ut *citare* sit *edicere*, *ut adsit aliquis*, & *respondere*, deinde *venire in judicium*, quod Nostro placet, sed tantum hanc, ut in ipso judicio præco nomine citet, vel vocet, reum, reus autem ad nomen respondeat, seque adesse declaret. Illum quidem pro se suaque sententia dicturum putamus hæc: *Citare* fieri semper viva voce per præconem, nunquam edicto; per præ-

conem autem vocatos interdum senatores in senatum, nunquam reos in judicium; si *citare* & *respondere* e delectu militari ducta sint, id ipsum pro se esse: nam juventutem citari, non ut adsit; id fieri per edictum; sed die per edictum constituta a præcone citari, ut intelligatur, ex edicto an adsit, qui debebat; remque adeo pluribus locis manifestam esse: v. c. *Liv. XXV*, 4: *Si Postumius ante Cal. Majas non prodisset, citatusque eo die non respondisset, neque excusatus esset*, &c. In quo loco primum est *prodisset*, id est, præsto fuisset in judicio; sequitur *citatio* solennis per præconem ipso die judicii & in judicio. Sic apud *Cic. Verr. I, 1: Præsto* est: (citatus) *respondet: defenditur.* Clarissimus est locus *Verr. II, 37, 38.* Ibi *Verres Sthenium* reum *paratum ad causam dicendam venire hora nona jubet. Verres* hora illa præsto est ad causam cognoscendam; quid ergo fit? *Sthenium* citari *jubet: quem postquam videt non adesse*; quia non respondet, &c. Idem repetitur *Cap. 40: Citat reum, non respondet* (scil. Sthenius); *citat accusatorem; citatus accusator M. Pacilius, nescio quo casu, non respondit, non affuit.*

ELOGE DE M. LE CARDINAL DE POLIGNAC, &c.
hoc est,

ELOGIUM POLINACII, PATRIS PURPURATI, lectum publice in congregatione publica Academiæ Regiæ Scientiarum die 4 Aprilis A. 1742.

Parisiis, 1742, 12 maj.

Plag. 2¼.

Inter causas, cur publicatum sit hoc Viri magni Elogium, refert *Remairanus*, Academiæ Regiæ Scientiarum a secretis, atque Elogii Autor, diversum, quo exceptum ab auditoribus fuerit, judicium, quorum pars imperfectionum Herois sui commemorationes, pars nimias laudes, vituperavit. Noster autem illinc sinceram fidem suam confirmat, hinc vero sumit occasionem indicandi, quorum autoritate fulciatur. Eminent hic, præter commentarios, tam evulgatos, quam manu scriptos, eosdemque supra omne dubium evectos, & examinationem scripti sui a summo quodam, inque ministerio tunc versato, viro factam, ad vitam publicam quod attinet, ad vitam privatam quod spectat, ipse Pater ille purpuratus, cujus Noster ex ore hausit, *Blondius*, Abbas venerabilis, qui ultra tri-

triginta annos cum defuncto vixerat, *Lironcurtius*, ejusdem per duodecim annos minister nobilis, cui præcipue debet, atque alii. Istis auxiliis fultus nobilissimus ac doctissimus *Remaironus*, non potuit non dignum aliquid afferre, quod & a nobis excerpatur. *Melchior* itaque *de Polignac*, Pater purpuratus, cœtus Romani Sacerdos titulo S. *Mariæ* angelorum, antiquæ Corbejæ, Aquiscincti, Boniportus, Mosomi, & Begardiæ, Abbas, primarius antistes Auchensis, Novempopulaniæ Primas, Ordinumque regiorum præfectus, natus est in urbe Podio, quæ est caput regionis Vellanorum in Occitania, d. 11 Octobris A. 1741. Secundus erat filiorum *Ludovici Armandi* Vicecomitis *de Polignac*, Marchionis *de Chalençon*, gubernatoris dictæ urbis, Ordinumque Regiorum Equitis. Matri, quæ tertia patris conjux erat, nomen fuit *Jacobinæ de Beauvoir-Grimoard-de Roure*. Literis operam navavit Lutetiæ Parisiorum, seque *Cartesianæ* præsertim Philosophiæ, nondum tunc in scholis receptæ, addixit. *Buillonius*, Pater purpuratus, Romam illum duxit A. 1689 post *Innocentii XI* mortem. Is non solum in conclave eum recepit, cum *Alexander VIII* Pontifex Maximus eligeretur, sed etiam componendis litibus inter Galliam sedemque Romanam, quod in negotiis datum erat *Buillonio*, adhibuit. In Galliam redux, quadriennio post mittebatur Legatus Regius ad *Joannem Sobieski*, Regem Polonorum, quo A. 1696, Junio mense, defuncto, in Gallicum Principem aliquem coronam devolvere laborabat, sed ita, ut optatum ad finem pertingere non valeret. Depulsus ab hoc instituto, ut Princeps *de Conti*, cujus a partibus steterat, cedere regno cogebatur, atque aliquod tempus in Pomerania citeriore vivebat, triennio ante Seculum nostrum omnibus supellectilibus a Gedanensibus privatus, in Galliam rediit, ubi & præterea Bonum portum, cujus Abbas erat, relegabatur. Hoc in secessu *Anti-Lucretium*, celebre Poema, nondum typis exscriptum, composuit, eodemque doctrinæ naturalis, *κοσμογραφίας*, Historiæ naturalis, primaria capita non sine sapientissimo selectu inclusit; pariterque spiritum poeticum, sublimitatem illustrem, elegantiam incomparabilem, felicissime conjunxit. Inde revocatus in aulam fuit anno Seculi præsentis secundo, cumque *Tremoillius* anno sexto purpuram accepisset a Pontifice, Noster auditor rotæ in locum illius constituebatur a Rege. Gravissimo illo munere apud Romanos per

aliquod temporis ſpatium functus, adhuc gravioribus deſtinabatur a Rege, poteſtateque conceſſa in Galliam redeundi, ut rem privatam admodum collapſam inſtauraret, anno decimo ad Belgas cum plena poteſtate ſimul mittebatur, ad bellum, quoad fieri poſſet, componendum, quanquam iterum ſucceſſu minus proſpero. Inde ſub initium anni duodecimi fuit inter illos, qui Ultrajectum eundem in finem cum plena poteſtate mittebantur, ſimulque *Jacobo III*, illi infortunato coronæ Britannicæ candidato, cujus ſuffragio Pater purpuratus crearetur, commendabatur. Creatus igitur fuit d. 18 Maji A. 1712, ſed in ſcrinio pectoris Pontificii ſervatus uſque ad d. 30 Januarii ſequentis anni. Poſt mortem *Ludovici XIV*, A. 1718 die 28 Decembris iterum Aquiscinctum, ubi Abbas erat, relegabatur, ſed & hinc revocabatur ſub finem anni 1721. Poſt obitum *Innocentii XIII*, *Benedicti XIII* electioni adfuit, perque octo annos Romæ manſit ad res Galliæ curandas. Denique A. 1732 in Galliam rediit, novisque in dies honoribus ex merito ornatus fuit. Sed hic plurima ſpectant ad ſtatum Galliæ publicum. Nos, cum in actis eruditorum eruendis verſemur, literarias præſertim magni Viri illius occupationes vel momento luſtrare debemus. Eo ſpectant, præter eximium, quod jam laudavimus, Poema didacticum Latinum, inſignia in Academiam præſertim Gallicam, cui adſcriptus erat digniſſime, merita. Accedunt plurima alia ſcripta poetica, philoſophica, oratoria, epiſtolica, quæ vero non enarranda duxit Noſter, collectionem ſaltem antiquitatum, quibus palatium ornarat ſuum, laudatu digniſſimam, laudans. Et potuit ſane plurima cum eruditis communicare, colligere plurima, tam eruditus literarum Mecænas, qui vegetus ſenex, annum ætatis octogeſimum attigit. Nec vero in illo vitia inveniebantur, eruditos non paucos alioquin comitata. Quin potius converſatio ipſius erat dulcis æque ac utilis, quæque humanitatem cum dignitate eleganter admodum miſceret. Eloquentia erat felix, vox ſuavis, puriſſima pronuntiatio ac lingua, inprimis autem non ſolum philoſopha ſententia, ſed & vita.

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, ad incrementum Scientiarum ab his, qui ſunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes publicata. Edendi conſilium ſuſcepit, ſua nonnulla

addi-

addidit, Præfationem præmisit, FRIDER. OTTO MENCKENIUS, Phil. & Jur. Utr. Doctor, Pot. Pol. Regis & Elect. Sax. Consiliarius aulæ, urbis patriæ Senator, Societ. Scient. Reg. Boruss. Sodalis.

Voluminis IV Pars I.

Lipsiæ, in officina Hæredum Lanckisianorum, 1745, 8. Plag. $12\frac{1}{2}$.

In instituto prædicabili cursum persequuntur strenue ii, qui incremento scientiarum atque literarum favent, novisque sodalibus aucti sunt. Scenam aperit *Joannes Christophorus Harenbergius*, a Duce Serenissimo Brunsuico-Luneburgensi renuntiatus Præpositus Cœnobii S. Laurentii ad Scheningam, exhibens *Dissertationem de Ebræis, ad quos Paulus eam, quæ in N. T. extat, dedit Epistolam.* Persuaserat sibi *Joannes Braunius* in *Selectis sacris*, Ebræos hosce Hierosolymis fuisse comprehensos. In Commentario ad Epistolam, Ebræis inscriptam, mutaverat sententiam, ratus, universos designari Judæos. *Harenbergius* in *Indiciis literariis Brunsuicensibus* ineunte anno Pag. 2.
1745 substituerat hisce Judæis solos illos, qui Hierosolymis ac in Judæa procuratoria morati sunt olim, Judæos, seu Ebræos. Paulo post M. *Ritterus*, Wolferbuttelanus, in arenam indidem provolavit, *Braunianam* opinionem posteriorem jumentis suis revocaturus. Denuo igitur *Harenbergius* suam enuntiat sententiam, eamque novis ac copiosis munit argumentis. Præmittit requisita interpretationis ac expositionis ex Epistola *Pauli*, ad Ebræos data, undique conquisita. Cum eis comparat opinionem *Braunianam* posteriorem, eamque illis minus satisfacere ostendit. *Ludovicus Capellus* designari crediderat solos Hierosolymæ incolas. Hisce adjungit Noster incolas Judææ procuratoriæ. Pertinet ejus tractatio ad eorum usus, qui Epistolam ad Ebræos scriptam penitus introspicere, ac ex proximis Autoris rationibus atque invitamentis scribendi explicare aggrediuntur. Excipit illam Dissertationem *Dissertatio Petri Zornii de Resurrectione Jesu Christi, ex Psalmo XVI, 9, 10, & probata, & vindicata. Vox* 36.
נֶפֶשׁ denotat substantiam animatam. *Anima mea* & *ego* Ebræis tantundem denotant. Pressius נפש designat, judice hoc, *cadaver Num. XIX, 11, 13.* Suffragatur ei *Pearsonius* in *Exposi-*

 tione

tione Symboli Apostolici pag. 411. Hoc autem loco anima, apud in-
Pag. 38. feros subsistens, corpori opponitur. Corruptionem corporis
42. haud vidit Jesus. Succedit M. *Joannis Michaelis Dissertatio,*
ex notione Principis ac Domini, Romanis usitata, quædam com-
mata Biblica illustrans. Præsides Reipublicæ a Romanis vocati
sunt olim *Principes* ac *Domini.* Regis nomen ipsis post Reges
ejectos erat odiosum. *Caligula*, sibi nomen *regium* asserturus,
pro monstro fuit reputatus. *Principes senatus* sunt dicti, qui
primi sententias rogabantur. Principes a Regibus fuerunt se-
creti. Posthæc Cl. Vir illustrat locum *Marc. X, 42.* Τοὺς δο-
κοῦντας ἄρχειν habet pro eis, qui specie tenus rempublicam
moderantur, & Regis Dominique titulo abstinent, re vera ta-
47. men erant inter Romanos imperiosi & crudeles. Notat Serva-
tor rectores, non populi, sed gentium, Romanos primariosque
senatores. *Tiberius* ex horum ore pendebat, teste *Suetonio* in
Tiberio Cap. 24, 27, 28, 29, 30, 31 seq. Κατακυριεύειν est *acerba exer-*
cere dominia. Populus Romanus vocatur apposite *Dan. IX, 26, po-*
53. *pulus principis.* *Augustus* si inter cives versaretur, vocabatur
Princeps; si inter milites erat, appellabatur *Imperator.* Jesus
vocatur *Apoc. I, 5,* ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, respiciens
ad Augustos, qui *Principes* sunt dicti. Cæsares vocantur ἀρ-
χαὶ, præsides provinciarum ἐξουσίαι *Tit. III, 1.* Conf. *Eph.*
I, 21, Col. I, 15. Imperator Romanus vocatur Βασιλεὺς, *1 Pet.*
II, 17, Jo. XIX, 15, ob nomen illud Græcis honorificum. Per-
56. gere juvat ad *Pauli Ernesti Jablonski de Alexandro Severo Imp.*
Romano, Christianorum sacris per Gnosticos initiato, Ex-
ercitationem. Fautorem fuisse *Severum* religionis Chri-
stianæ, autor est *Ælius Lampridius Cap. 22.* De *Valeriano*
id affirmavit *Eusebius H. E. VII, 10.* *Alexander* Christianis per-
misit ædes habere, cultui suo peragendo dicatas, & vulgo notas.
62. Ante hanc ætatem Christiani templis caruere. At quibusnam
argumentis Noster sese commoveri passus est, ut, *Alexandrum*
a Gnosticis religioni Christianæ initiatum esse, sibi persuadeat?
Monet ipse ex *Lampridii* testimonio, *Alexandrum,* Christi, ut
Dei, cultui deditum, imaginem hujus in larario suo collocasse.
Christiani Catholici certe ea ætate nullas habebant imagines,
66. Gnostici autem eas consueverant in deliciis habere, teste *Ire-*
næo I, 24, §. 6, immo Carpocratiani, teste *Epiphanio* in *Hæresi*
27 §. 6.

27 §. 6. Conjunxit *Severus* imaginem Chriſti cum imagini-
bus *Abrahami*, *Apollonii*, & *Orphei*. Gnoſticorum ita mos fe-
rebat, *Irenæo* teſte *I*, *25*, §. *6*. Potiſſimum tamen Cel. Au- Pag. 68.
toris argumentum eſt illud, quod gemma elegans theſauri
Wildiani ſuppeditat. In hac enim totum hujus rei myſterium
aperitur. Apparet in ea monogramma Chriſti, eique addita litera
Α & Ω, nec non inſcriptio: SAL DON ALEX FIL MA
LUCE, id eſt, *Salus donata Alexandro filio Mamææ*, *Luce*
α ☧ *ω*, id eſt, Chriſti. Alpha illud & Omega, monogrammati 79.
additum, indicio eſt, *Severum* Chriſtianæ religioni fuiſſe ini-
tiatum. Nam eo ipſo Chriſtum coluit, qua primum & ultimum,
ob *Apoc. I*, *8*, *11*, *XXI*, *6*, *XXII*, *13*. Veteres Chriſtiani jam omni-
no ante *Severum* gemmis, quæ ſignatæ erant ſigno piſcis, vel co-
lumbæ, utebantur. Gnoſticorum dies erat ſolenniſſima illa 6 73.
Jan. Et hanc in gemma Cel. Autor *lucem Chriſti*, ſcil. natalem, di-
ctam fuiſſe exiſtimat. Elidit tandem ipſe objectiones, quæ 81.
profeſſionem Chriſtianam *Severi* labefactare videntur. Et libet
ingenue fateri, hanc Diſſertationem diligentiſſime ſolideque
eſſe elaboratam. Dolemus ſaltem, egregio huic & prorſus amabili
Viro, per invidiam & malum in nos animum hominum quorun-
dam, qui ore religionem profitentur, re ipſa autem a virtutibus
Chriſti alieniſſimi ſunt, nec aliam habent, odio nos proſequendi,
cauſam, quam quod in re levi olim experti ſunt diſſenſum no-
ſtrum, non licere, etſi lubenter ipſe vellet, pluribus hæc *Miſcel-
lanea* ingenii & doctrinæ ſuæ monumentis exornare. Ex-
cipit hanc Diſſertatationem *J. C. S. Explanatio Epigramma-* 94.
tum quorundam Græcorum, *a Jo. Jenſio* (A. 1742 Roterodami)
pro ἀνεκδότοις editorum. *Jenſius* ediderat Epigrammata non-
nulla Græca, a verſione Latina notisque pæne nuda, ac propter
verborum quorundam corruptionem horridula, quæ Cel. Vir
hic, ope divina & artis criticæ ſubſidio fretus, debitæ reſtituit
integritati, tum demum in Latinum convertit, & annotatione
ſuccincta illuſtrat. Mythologiam veterum ſacram fuiſſe phy-
ſiologiam, ac primis mortalibus vacationem & otii perpetuita-
tem temere affingi, monet Cel. Autor, quem eſſe *Joan-* 79.
nem Conradum Schwartzium, Collegam noſtrum honoratiſſimum,
nemo non intelligit. Antiquitatis notitiam ac linguæ Græcæ in-
timos

timos recessus omnia hic spirant. Ejusdem generis elegantiam fundunt *Ezechielis Spanhemii Animadversiones ad Eduardi*
Pag. 138. *Herberti de Cherbury librum de Religione gentilium*, nunc primum editæ. Lector eas debet *Jo. Ludovico Uhlio*, clarissimo Jurium in Academia Viadrina Doctori, cum hoc a Perillustri *Jordano*, nuper ex hac vita evocato, communicatas. Animadversiones hæ pæne omnes sunt e numis depromtæ, quorum in *Spanhemio* divina quædam erat intelligentia. Post has in lucem pro-
162. dit *Frid. Ottonis Menckenii Symbola critica ad Livii Lib. XXVII Cap. 8, & Lib. XLII. Cap. 32.* Integritatem verborum talium *Livii*, in quibus maculam inesse, *Jo. Frid. Gronovius* ac *Arn. Drakenborgius* haudquaquam dubitarunt, tuetur ipse, qui plura ejusmodi specimina jam lance satura dedit. In priori loco lector adhæret, veluti scopulo, verbis illis: *Tribuni appellati ad senatum re-*
165. *jecerunt.* Redeunt illa *Lib. XLII, 32* ac *33. Rem ad aliquem rejicere* formula loquendi est, *Livio* admodum familiaris. At pax sit rebus. *Cicero* etiam dixit absolute, *ad Pontifices rejicietur*, in *Or. de Harusp. responsis Cap. 7.* Dixit idem *Romam rejicias*, citra verbum additum, *Lib. III in Verrem Cap. 60.* Dicitur itaque Latine *rejicere* pro *rem*, vel *homines*, *rejicere*. Retrahenda est itaque a *Livio* omnis emendandi in loco utroque cura. Tandem subjiciuntur *Gisberti Cuperi ad Theodorum Janssonium ab Almeloveen*
570. *Epistolæ, tertium continuatæ. Epistola*, primo quæ apparet loco, est numero *XVIII*, in exponendis antiquitatibus Fastorum Con-
178. sularium ac rei numariæ occupata. Succedit ei *Epistola XIX*, in qua de Fastis Consularibus bene mereri pergit. Excitat *Almeloveenium*, ne vitam *Is. Casauboni*, elaborari cœptam, de manibus deponat. *Furium Placidianum* substituendum esse *Furio Placido* apud *Vopiscum Cap. 16 Aureliani*, annuit. *Vopiscum*, qui *Aureliani* vitam scripsit, ostendit, esse *Juniorem*, & ob *Cap. 44*, sub *Constantio*
180. *Chloro* vitam *Aureliani* concinnasse, definit. *Chlorus* obiit A. 306; *Diocletianus* imperio sese abdicavit A. 304. Illo medio tempore vitam *Aureliani* conscriptam esse, pronuntiat. *Tiberianus*, urbis præfectus, hunc *Vopiscum*, ut *Aureliani* vitam scriberet, impulit, teste *Cap. 1. Tiberianus* vero fuit urbi præfectus A. 291, & iterum A. 303, ut ex Anonymo, quem *Almeloveenius* publicavit, patet. Omittimus reliqua, ne Lectori simus impedimento, quo minus ipse arcem causæ invadat, & ad fontes progrediatur salutandos.

✲ ✲ ✲

NOVA ACTA ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Augusti Anno MDCCXLVI.

SCULTURE E PITTURE SAGRE ESTRATTE DAI Cimiteri di Roma, &c.

hoc est,

SCULPTURÆ ET PICTURÆ SACRÆ, EX Cœmeteriis Romanis extractæ, publicatæ jam ab Autoribus Romæ subterraneæ, nunc iterum cum explicationibus in lucem datæ, jussu CLEMENTIS XII, Pont. Max.

Tomus I.

Romæ, ex typographia Vaticana, apud Joannem Mariam Salvioni, 1737, fol. maj.

Alph. 1 plag. 5, cum Tab. æn. 48.

Quod de cloaca illa maxima, receptaculo omnium purgamentorum urbis, opere subterraneo, *Tarquinii Superbi* autoritate constructo, *Livius* tradit, *ei vix novam magnificentiam quidquam adæquare potuisse;* illud de Cœmeteriis, qui Romæ sub terra hodie deprehenduntur, verissime dici potest. Non enim sine summa admiratione quispiam videat, novam veluti urbem, ipsa Roma non valde minorem, sub terra conditam, plateis, cameris, templis, atque capellis, exornatam, inque tot areas, innumeris sepulcris, inscriptionibus, atque picturis, insignes, distributam. Hæc igitur tanti laboris atque artis opera non solum singulos, quibus ea oculis usurpare contigit, in admirationem rapiunt, verum ètiam eruditos veterum mo-

numentorum illustratores, quibus Roma valde abundat, ad res in illis obvias doctis commentariis edisserendas impulerunt. Primus talem laborem in se suscepit *Onuphrius Panvinius*, vir de antiquitatibus Romanis immortaliter promeritus, in libro *de ritu sepeliendi mortuos apud veteres Christianos, & de eorundem Cœmeteriis.* Quo tamen in opere nihil nisi ritus sepulturæ, quæ in illis Cœmeteriis fieri assolebant, recenset, & insignem eorum catalogum contexit, deque aliis quibusdam ejusmodi locis, quæ extra Romam deprehenduntur, quamvis brevissime, disputat. Post eum, *Antonius Bosius*, natione Maltensis, Jurium Doctor, & curiæ Romanæ Advocatus, omnem vitam in indagandis hisce Cœmeteriis contrivit; unde præstantissimum ejusdem librum, cui *Romæ subterraneæ* inscriptio est, enatum scimus. Quanto præditus fuerit ingenio atque eruditione *Bosius*, quantam laudem ejus conatus mereantur, *Joannes Victor Roscius*, sub ficto *Jani Nicii Erythræi* nomine, in *Pinacotheca T. I n. 29* omnium optime docuit. Quamvis autem morte præventus *Bosius*, librum, quem prelo paraverat, edere non posset; post Autoris tamen fata, *Joanne Severano*, Congregationis Oratorii Romani Presbytero, curante, A. 1632 splendidissime est excusus. Addidit ei *Severanus* ultimum librum, in quo potissimum figuras monumentorum illorum, æri incisas, explicare annisus est. Recudendum postea librum, omissis tamen plurimis figuris, in forma, quam vulgo quartam vocant, A. 1650 curavit *Ludovicus Grignonius*. *Paulus Aringhius* postea, Oratorii Romani Sacerdos, opus hoc latinitate donavit (Etrusco enim idiomate usus erat *Bosius*,) inque *duos Tomos* divisum, Romæ A. 1651 prelo subjecit. Cumque ab eruditis summo applausu exciperetur, neque vero ab omnibus propter splendorem & raritatem comparari posset; successu temporis in linguam Germanicam transfusum, inque compendium redactum, Arnhemiæ A. 1668 in forma minima est editum, Tabulis etiam æneis, in forma tamen minore, adjectis, A. 1671 Latine typis repetitum. Major autem illa editio *Aringhiana*, ob singulare, quod libro statuebatur, pretium, Parisiis A. 1659 in *duobus Voluminibus* in folio recusa est. Cum vero adeo

adeo frequenti typorum repetitione Tabulæ æneæ, quibus figuræ insculptæ erant, admodum essent corruptæ; *Clemens XII*, Pont. Max. pro insigni, quo erga bonas literas pariter ac illa monumenta ferebatur, studio, subterranea hæc antiquitatis cimelia denuo cum eruditis communicari, editis eorundem explicationibus, præcepit. Cumque in *Bosiano* opere multa aut superflua, aut ab aliis Autoribus postmodum fusius & curatius explicata, deprehenderentur; ea hic omnia rescindenda & prætereunda esse, Pontifex Maximus voluit, ita, ut nihil nisi figurarum, quæ æri incisæ comparent, explicationes proponerentur. Hanc ergo rationem cum iniisset literatissimus Operis hujus Autor, cui tamen nomen reticere placuit, occasione priorum Tabularum, quo, nihil præter Cœmeteriorum areas exhibent, in genere de illis locis subterraneis præfatur. Compellationes eorum primo loco adducit, & explicat. Dictæ nimirum sunt *areæ*, seu *areæ sepulturarum*, *cryptæ*, *arenaria*, sive *arenariæ cryptæ*, aut simpliciter *ad arenas*, nec non *concilia Martyrum*. Nunquam tamen veteribus *catacumbæ* audiunt, uti quibusdam eruditis est visum, quos eo nomine Cl. Autor reprehendit. Nomen certe *catacumbarum* quarto Seculo non antiquius esse, Pag. 2. statuit, &, loca subterranea, infra templum S. *Sebastiani* juxta Cœmeteria viæ Ardeatinæ posita, denotasse, declarat. Confutat idcirco *Carolum du Fresne*, qui, hanc vocem explicaturus, Cœmeteria publica tertio ab urbe milliari ita dicta fuisse, existimavit. Cœmeteria etenim publica non solum tertio ab urbe milliari fuisse, verum sub ipsis Romæ pomœriis cœpisse, & usque ad trium milliarium spatia et S. *Sebastiani* templum protensa fuisse, monet. Adhæsisse his Cœmeteriis catacumbarum appellationem saltem usque ad decimum tertium a nativitate Christi Seculum, ex loco *Anonymi de mirabilibus Romæ*, quem doctissimus Autor apposuit, intelligitur. Nonnullos vocem illam *catacumbas*, ita, ut locum juxta sepulcra denotet, scribere, observat. Hoc inter alios *Cæsar Baronius* fecit, qui tamen eo nomine a *Joanne Bona*, quem *Mabillonius* secutus est, reprehenditur. Cl. Autor horum duumvirorum sententiæ accedit, eam potissimum ob causam, quod *cumba* locum subterraneum

atque concavum denotet, prout *Cangius* in Gloſſario notavit. *Jacobus Baſnagius* & *Wilhelmus Burnetus*, *Gronovium* ſecuti, Cœmeteria hæc nihil diſcrepaſſe, ſtatuerunt, a publicis illis locis, quæ Latini *puticulos*, ſive etiam *culinas*, dixerunt, in quæ videlicet pauperum demortuorum corpora ſubinde projiciebantur. Cum vero exinde collegerint, corpora, in catacumbis ſepulta, gentilium eſſe, ſaltem Chriſtianis ea eſſe permixta, injuria hæc opinio in eccleſiam catholicam Cl. Autori videtur. Qui adeo, eam confutaturus, *puticulos* non niſi ante portam Eſquilinam fuiſſe, cum contra Cœmeteria per omnes Romani agri fines protenderentur, ex *Varrone* & *Feſto* conſtare, dictitat. Inſuper, veteres mortuorum ſepeliendorum cadavera prius in cineres redegiſſe, quod apud Chriſtianos ſecus erat, demonſtrare annititur.

Pag. 4. *Mabillonius* quidem aliter hac de re ſentit *Muſei Italici Tom. I P. I pag. 75*, & *Syllæ* cadaver omnium primum Romæ flammis eſſe traditum, ſtatuit; quod tamen falſum eſſe, & *Syllam* duntaxat ex *Corneliorum* familia primum eſſe crematum, ex *Ciceronis* &

5. *Plinii* locis Cl. Autor oſtendit. Certe, ritum, cadavera flammis tradendi, longe antiquiſſimum fuiſſe, ex duodecim Tabularum legibus, multisque veterum locis, comprobat. Duraſſe illam conſuetudinem uſque ad *Theodoſii* junioris tempora, ſtatuit, &, exinde ſatis certo effici, contendit, gentilium & Chriſtianorum

7. corpora non promiſcue Cœmeteriis fuiſſe illata. Quibus, & aliis, argumentis hanc in rem prolatis, ea, quæ *Mabillonius* in Epiſtola, quam ſub ficto *Euſebii Romani* nomine ad *Theophilum Gallum* ſcripſit, hac de materia diſputat, non ſine utilitate quiſpiam addiderit. Quod ad horum Cœmeteriorum opifices attinet, primi, qui ea ædificare cœperunt, Cl. Autori antiquiſſimi Romanorum fuiſſe videntur, materiam, qua in ædificiis exſtruendis utimur, extracturi. Illi enim, ne ſuperficiem telluris corrumperent & fœdarent, tanto ordine terram excavarunt, ut neque laborantibus ibi aditus præcluderetur, neque, ſolo excavato, inter laborandum terra obruerentur, quam etiam ob cauſam in plateas & vias hæc Cœmeteria videntur eſſe

8. diſtributa. Eandem ob rationem curarunt, ut exitus illarum ſpecuum ſemper vicinus eſſet, unde non recta via ſpecus iſtæ proce-

procedunt, ſed ubique anfractus habent, labyrinthum quaſi exhibentes, uti ex primis decem æneis Tabulis, a Cl. Autore appoſitis, poteſt intelligi. Quando etiam terræ foſſores cognoſcebant, ſe longius a ſpecus ingreſſu abeſſe, in ſuperficie telluris foramen fodiebant, ut ejus auxilio per machinas nonnullas materiem, ibi inventam, eo facilius extraherent. Hæcce foramina nihil differre a *luminaribus cryptæ*, quorum mentio in Actis quorundam Sanctorum injicitur, Cl. Autor cenſet. Talia tamen Pag. 9.
foramina ad lucem ſpecubus, inferendam facta eſſe, uti nonnulli, & inter hos *Prudentius*, credidiſſe videntur, varias ob cauſas dubitat. Hodie ea maximam partem iterum impleta & occluſa eſſe, ne homines & beſtiæ in illa loca incautæ præcipitentur, monet, pauca tamen in confiniis Romæ adhuc deprehendi, obſervans. Hiſce foraminibus Chriſtianos, quando perſecutionum tempore per illas ſpecus ſubterraneas orationum cauſa coibant, lucernas nonnunquam appendiſſe, (claudi enim pro lubitu poterant,) docet. Hinc etiam, varias veterum Chriſtianorum lucernas, catenis alligatas, in muſeis eruditorum deprehendi, monet. In nonnullis Cœmeteriis, ſupra loca, ubi Chriſtiani convenire precum cauſa ſunt ſoliti, foramina quædam fuiſſe, per quæ ſolis radii penetrare, & ea loca illuſtrare, potuerint, concedit quidem; ea tamen rariſſima fuiſſe, & non a Chriſtianis, ſed jam a gentilibus, materiem ædificiorum hoc pacto eo commodius extracturis, facta, contendit, cum præſertim eorum mentio jam in locis Autorum veterum, quos ipſe appoſuit, injiciatur. Certo tamen modo ſpecus 11.
illas a Chriſtianis conſtructas dici poſſe, concedit. Excavata enim loca, quæ in lateribus platearum, nec non pavimentis capellarum, deprehenduntur ad cadavera mortuorum eo collocanda, Chriſtianos agnoſcere opifices, exiſtimat. Inde enim eſſe, uti nonnulla eorum terra repleta ſint, cum Chriſtiani paganorum metu terram efferre non auderent, ſed eam locis, cadaveribus jam repletis, injicerent. Dicebantur hæc loca excavata *loculi*, vel, ſi tria, aut quatuor, corpora in uno eorum condita erant, *biſoma*, *triſoma*, aut *quatriſoma*. Hoc mortuos ſepeliendi modo Chriſtianos effeciſſe, ut cadave-

rum sepultorum odor hæc in loca pervenientibus nec incommodus, nec noxius, evaderet, credit, atque ex eo capite *Burneti* sententiam confutat, qui, vivos ibi convenire potuisse, negavit, quod cadaverum fœtor omnes, eo accessuros, repulerit. Sed & alia, utque nobis videtur, commodiori ratione ad *Burneti* objectionem respondet, quando, Cœmeteria illa adeo magna, spatiosa, & invicem longe satis distantibus locis constituta, fuisse, dictitat, ut Christiani facile locum a cadaveribus longe remotum conventibus suis præstituere potuerint. Insuper, loca illa, de quibus diximus, vere a Christianis exstructa fuisse, ex eo intelligitur, quod in tegulis marmoreis, quibus tecta sunt, inscriptiones Christianæ leguntur, & picturæ sacræ in vitro muris inhærentes visuntur. A Sanctis Martyribus nonnulla horum locorum fuisse constructa, ex hoc etiam pro-

Pag. 12.

13. bari posse, Cl. Autor statuit, quod multi Christianorum pœnæ loco ad arenas fodiendas fuerint a paganis damnati, id quod, adductis variis veterum locis, ostendit. Addit huic argumento aliud. In cameris nimirum, quæ ibi deprehenduntur, picturæ sunt, certissime a Christianis confectæ, uti v. c. sunt sedilia, in morem cathedrarum Episcopalium excavata, qualia bene multa in tabulis æneis exhibenda Cl. Autor curavit. Nonnullas ex subterraneis plateis Christianos amplificasse, quia fortassis majori spatio illis opus erat, reliquis plateis per cadavera jam repletis, asseverat. Immo, nonnulla ex minoribus Cœmeteriis a Christianis integra fuisse ædificata dictitat, Utque huic sententiæ fidem apud lectores conciliaret, ad nonnulla Cœmeteriorum monumenta *Tab. 99* & *161* æri incisa, quæ fortassis aliquando cum eruditis communicabit, provocat. In illis videlicet, ut & quamplurimis aliis, homines, terram rastris fodientes, & canonibus architectonicis instructi, tanquam capellis, aut plateis, ædificandis modum præscribentes, visuntur. Has vero operarum species a Christianis esse confectas, & ipsos operas Christianos fuisse, pro certo habet. Non enim verisimile ipsi videtur, Christianos, si soli gentiles hisce Cœmeteriis operam suam addixissent, tales picturas in sacris locis inter historias sacras collocasse. Quapropter ita hac de re tenendum suadet,

suadet, Cœmeteria a gentilibus inchoata, & primum constructa, a Christianis vero postmodum in meliorem statum redacta, variis picturis exornata, atque ad usus sacros & fidelium sepulturas accommodata, fuisse. His præmissis, ipsa, quæ in Cœmeteriis visuntur, monumenta, quæ scite delineata æri incidenda curaverat, illustrat. Priores undecim Tabulæ ichnographias Cœmeteriorum exhibent, numeris adjectis, qui, qualia indicentur loca, ostendunt. Quid ergo unusquisque numerus indicet, explicationes adjectæ declarant. In subsequentibus Pag. 15-
monumenta, picturæ, & inscriptiones, ibi obviæ, explicantur. 22.
Ut ergo, quanti pretii hæ dilucidationes sint, appareat, unum itemque alterum earum specimen afferemus. In duodecima Tabula exhibetur humatio corporis D. *Petri*, quando S. *Sylvester* recondidit corpus ejus ex porticu veteris Vaticanæ Basilicæ. Hinc, in monte Vaticano *Petrum* martyrium subiisse, Autor affirmat. Alii aliter hac de re statuerunt, *Petrum* in monte Janiculo, ubi hodie locus *fratrum minorum in monte Aurelio* dictorum deprehenditur, interfectum fuisse, dictitantes. *Aringhius*, variis conjecturis, & inprimis *Damasi* Papæ & *Petri Comestoris* testimonio, fretus, in colle Vaticano hoc accidisse, defendit. *Baronius*, diversas hasce sententias inter se conciliaturus, statuit, Vaticanum montem non solum eum locum, in quo hodie Basilica S. *Petri* posita est, occupasse, verum etiam illam Janiculi partem, quam fratres minores nunc inhabitant, ambitu suo comprehendisse. In hoc ipso monte Janiculo, in memoriam hujus celeberrimi martyrii, oratorium ibi, ubi crux fuerit defixa, ædificatum esse, *Mabillonius* in *Itinerario Italico* declarat. Sententiam *Baronii* veram esse, ex *Horatii* aliorumque veterum locis Cl. Autor comprobare annititur. Nihilo tamen secius hisce conciliationibus opus 23.
non esse, et *Petrum* re vera in illo loco, qui hodie Basilicæ *Petrinæ* insertus est, martyrium subiisse, testimonio libri pontifi- 24.
calis, qui ab *Anastasio* Bibliothecario conscriptus creditur, ostendit, & aliter sentientium opiniones erudite confutat. Sepultum etiam eodem in loco fuisse *Petrum*, adductis quamplurimis veterum locis, declarat. S. *Anacletum* primum sepulcrum 27.

D. *Petri*

D. *Petri* exornasse, contendit, eum tamen templum in honorem ejus ædificasse, id quod nonnulli crediderunt, negat, cum, *Anastasio* teste, ante *Constantinum M.* hoc nemo facere ob persecutiones paganorum ausus sit. Is nempe Imperator primus rogatu *Sylvestri* Papæ Basilicam D. *Petro* in templo *Apollinis* fecit, loculum una cum corpore S. *Petri* recondidit, ipsum loculum undique ex ære Cyprio conclusit, uti idem *Anastasius* commemorat. Factum hoc *Constantini* in Tabula duodecima exhibetur, quam ideo hoc in opus migrasse Cl. Autor dicit, quod eam *Bosius* quoque & *Aringhius* scriptis suis inseruerint. In Tabula decima quinta arca sepulcralis marmorea, in subterraneis Vaticanis reperta, deprehenditur. Elegantissimam sculpturam in hac arca conspici, & optime eam conservatam esse, Cl. Autor testatur. Inscriptio, quæ in illa est, indicat, eam sepulcro *Junii Bassi* cujusdam, præfecti urbi, inserviisse. Ipsa inscriptio ita se habet:

IVN. BASSVS. V. C. QVI. VIXIT ANNIS XLII. MEN. II. IN IPSA PRAEFECTVRA VRBI NEOFITVS IIT ADDEVM VIII KAL. SEPT. EVSEBIO ET YPATIO COSS.

Hanc Inscriptionem sepulcralem eruditis animadversionibus Cl. Autor illustrat. Alios jam eam evulgasse, & sigillatim *Valesium* (quem perperam *Arrigum Valesium* nominat, cum *Henricus* dicatur,) in suis ad *Ammianum Marcellinum* observationibus *Lib. XVII Cap. 11* observat. Quinam *Junius Bassus* ille fuerit, operose disquirit. Eum ex gente *Junia* oriundum fuisse, quæ in patriciam et plebejam distincta fuit, de qua fuse disseruit *Antonius Augustinus* & *Fulvius Ursinus*, contendit. In nummis istius gentis *Juniæ* familiæ *Brutorum* & *Silanorum* duntaxat deprehenduntur, prout *Fulvio Ursino* & aliis scriptoribus, qui *de familiis Romanorum* egerunt, observatum est. Varia isti Autores afferunt gentis *Juniæ* cognomina, cognominis tamen *Bassi* nullam prorsus mentionem injiciunt. *Aringhius* igitur in *Roma subterranea*, nec non P. *Chamilard* in *Notis ad Prudentium*, eam ob causam censuerunt, nomen hoc *Bassorum* peculiaris familiæ fuisse. Falso ex sententia Cl. Autoris. Veteres nimirum

Pag. 35.

mirum Romani, uti omnibus notum eſt, fere ſemper tribus nominibus, nempe prænomine, nomine familiæ, & cognomine, inſigniri ſueverunt. In hac Inſcriptione prænomen omiſſum eſt, & familiæ nomen primo loco eſt poſitum, quod ex eo intelligitur, quia in *ius* deſinit, qua forma nomina familiarum communiter ſolent terminari. Hinc *Baſſus* nomen familiæ hic loci non eſt. Quamvis ergo in *Juniorum* familia, aut, ſi accurate loqui velis, gente, *Baſſi* nulli inveniantur; Cl. Autor tamen, ut dubiis, quæ hic exiſtere poſſent, occurreret, ingenioſe conjicit, *Baſſum* illum ad antiquam *Juniorum* gentem, de reſtituta Romanis libertate adeo celebrem, non pertinuiſſe. Sed, cum *Antoninus Caracalla* omnibus imperii Romani incolis civitatis jura concederet, multi nomen aliquod gentis, quale ipſis placebat, aſſumſerunt, uti jam *Panvinius* de nominibus Romanis monuit, id quod & *Baſſum* hunc feciſſe, ſeque *Junium* hac ratione compellaſſe, a veritate non alienum videtur. Ab eo etiam tempore mos, tria nomina ſibi adſcribendi, ab uſu receſſit, uti idem monuit *Panvinius*. De aliis, *Baſſi* nomine inſignibus, deinceps quædam adjungit, &, noſtrum illum præfectum urbi fuiſſe, ſub initium ſtatim iſtius muneris mortuum, & *Artemium* quendam in ejus locum ſucceſſiſſe, ex *Ammiano Marcellino* oſtendit. Dicitur autem *Baſſus* noſter *Vir Clariſſimus*, quæ compellatio præfectis urbi propria fuit, uti ex *Iſidori* Etymologico declaratur. Is nempe *Iſidorus* tres Senatorum gradus conſtituit, primi ordinis *illuſtres*, ſecundi *ſpectabiles*, tertii *clariſſimos*, compellari ſolitos fuiſſe, dictitans. De præfectura urbana non quidem ex inſtituto Cl. Autor diſputat, ſed *Dioni Caſſio*, *Tacito*, titulo *Digeſtorum de Officio Præf. urbi*, & *Notitiæ dignitatum Codicis Theodoſiani*, quæ in fine *Tomi ſexti pag.* 321 edit. *Gothofredi* legitur, teſtimonium denuntiat. *Neofitum* in hac Inſcriptione appellari *Baſſum* ideo, dicit, quod ex more, inter recens ad Chriſtum converſos tunc temporis recepto, brevi ante mortem ſacro baptiſmi fonte tinctus videatur. Talis baptiſmus *Clinicorum*, aut *Grabatariorum*, dicebatur, contra quem varii Canones in diverſis Synodis conditi ſunt, quos Cl. Autor adducit. Ad Deum iviſſe *Baſ-*

ſus, ex more loquendi antiquorum Chriſtianorum, dicitur. Sperantes enim illi, defunctum beatorum ſedibus inſertum eſſe, quæ ſpes de *Baſſo*, tanquam neophyto, inprimis poterat concipi, hac formula frequentiſſime uſi ſunt, uti exempla, quæ Cl. Autor attulit, ſatis declarant. *Euſebio* & *Ypatio* Coſſ. hoc in monumento mortuus *Baſſus* dicitur. Conſules fuerunt illi Duumviri, ſecundum *Jacobi Gothofredi Chronologiam Codicis Theodoſiani*, & *Almelovenii Faſtos*, anno Chriſti 359. In antiqua Inſcriptione apud *Gruterum* per errorem *Lippatius* nominatur. Conjectura jam *Gruterus* aſſecutus erat, *Hyppatius* reſcribendum eſſe, cujus adeo ſententiæ firmum ſatis per hanc Inſcriptionem robur additur. In ſerie Præfectorum urbi varii occurrunt, *Baſſi* nomine inſignes, in quibus tamen noſtrum invenire haud licet, quia nullus eorum *Junius*, omnes autem *Septimius*, aut *Julius*, appellantur. Quodſi vero Cl. Autor ſeriem Præfectorum urbi, ab *Almeloveenio* contextam *pag. 494*, inſpexiſſet, *Junium* noſtrum ibi occurrere, non amplius dubitaſſet. Nomen Conſulis *Ypatii* cum præfixo *H* rectius ſcribi, monet, cum apud Græcos ſemper cum ſpiritu aſpero exprimatur. *Sozomenus Hiſt. Eccl. III, 19*, Conſules hos inverſo ordine ponit, Ὑπατίȣ καὶ Ευσεβίȣ ὑπατευόντων dicens. At enimvero, ordinem, quem hæc Inſcriptio ſervat, præferendum eſſe, Cl. Autor ſtatuit. Tredecim enim textibus *Theodoſiani* Codicis eſt conformis, ubi conſtanter *Euſebius* primum locum occupat, & hoc etiam ordine in Chronico Alexandrino, Faſtis conſularibus, imo apud ipſum *Sozomenum* alio in loco, recenſentur. Fratres eos fuiſſe, *Ammianus Marcellinus XXI, 6*, narrat. Arca, cui hæc Inſcriptio inſculpta eſt, tempore *Clementis VII* A. 1595 effoſſa, in conſpectum prodiit. Quamplurimæ hujus generis explicationes hoc in libro comparent. Multa antiquitatis & ſacræ & profanæ argumenta egregie ſunt excuſſa, *Aringhii* & aliorum, qui ante Cl. Autorem hoc ſaxum volutarunt, errores correcti, &, ut uno verbo omnia complectamur, totum Opus ita comparatum eſt, ut & voluptatem & utilitatem lectoribus eruditis ſit allaturum.

DELL

DELL' IMPIEGO DEL DANARO LIBRI TRE.

id est,

DE USURIS PECUNIARIIS LIBRI TRES.

Veronæ, apud Joannem Albertum Tumermani, cum licentia Superiorum, 1744, 4.

Alph. 1.

Ill. *Scipioni Maffæo* visum est eam, quæ in Romana ecclesia variis adhuc obnoxia est controversiis, materiem disquirere, & locum veritati pro viribus aperire. Inscripsit hoc Opus, elogiis dignissimum, Summo Ecclesiæ suæ Pontifici, *Benedicto XIV*, cujus lumine ac benignitate sese sub finem anni 1698 Romæ gavisum esse, docet. Operi, præter Introductionem, tres partes palmarias prædefinivit. *Libro primo* exponit de autoritate sacri Codicis in hoc argumento. *Secundo* recenset doctrinam sanctorum Patrum, Juris Canonici, ac scriptorum recentissimæ ætatis. *Tertio* enarrat rationes, in utramque partem solitas afferri. Fœnus ab usura statim in limine tractationis solerter discernit. Laicos pro suggestu sacro docere publice vetuit *Gregorius IX* Papa. In scriptis tamen tractare controversias & argumenta Juris Canonici licet. Cardinalis *de Luca* jam optavit, ut *ad usurarias quæstiones dirimendas nova & generalis declaratio Apostolica de consensu Principum Catholicorum ac prævio concordi tractatu emanet.* Concilia tantum condemnant usuram in genere, qua de re omnes Pag. 19. Catholici consentiunt; sed non condemnant hoc & illud lucrum in particulari, quod cum mutuo conjunctum est. Hinc liberum est, salva fidei compage mutua, disputare in utramque partem. Hæc est sententia *Ludovici Bailii.* Eandem opinionem propugnat P. *Maignan*, Provincialis Patrum Minimorum, ac Professor Theologiæ insignis, in libro *de usu licito pecuniæ.* Propugnat eandem P. *Eusebius Amort*, Canonicus secularis, in *Controversiis novis moralibus.* Idem sentiunt *Lucius Abellius*, Episcopus Rodarum, ac *Mutius Dandini*, Sinigalliæ Episcopus. Horum libri sunt publice approbati, ac promiscuæ lectioni traditi,

 passim-

paſſimque diſtributi. Uſum Ebraicæ linguæ Ill. Marchio *Capiti*
Pag. 21. *primo* elaborando adhibuit, quam anno ætatis demum 68 penitus addidicit, leviter ea olim imbutus. Contendit dextre idem, non ſolas translationes Codicis ſacri affectandas, ſed ad contextus avthenticos eſſe confugiendum, ſiquidem voces avthenticæ Hebraicæ & Græcæ cum ſecuritate exhibeant verum verborum ſenſum & comprehendant, qui in interpretationibus manere ac reſtare poſſit incertus, licet ſæpius, ni recurratur ad LXX
22. & vulgatum, ſignificatus complurium vocum Hebraicarum certus deſideretur. Hæc ad introductionem. *Liber primus* in *Capita ſex* apparet diſtributus. *Primo Capite* eruuntur ſignificatus vocabulorum, in hoc argumento adhiberi ſolitorum. *Secundo* colliguntur ſacri Codicis dicta, huc ſpectantia. *Capite tertio* examinantur verba *Levitici: nec amplius, quam dediſti. Quarto* diſquiſitio in verba Jeſu: *Mutuum date, nihil inde ſperantes*, inſtituitur. *Quinto* oſtenditur, pronuntiatis ſacri Codicis ſingulis verba fieri *de uſuris voracibus, ſeu devorantibus, quæ pauperibus imponuntur. Capite ſexto* monſtratur, uſuras dextre, nec tamen pauperibus, injunctas, ſacris literis haud everti. *Libri ſecundi* ſumma vertitur in recenſione ſententiarum, quæ de uſuris pecuniariis in Sanctis Patribus, in Jure Canonico, ac Scriptoribus recentiſſimæ ætatis, leguntur. *Capite primo*, Patres Græcos non niſi uſuras enormes, pauperibusve extortas, reprobare, oſtenditur. *Secundo* traditur, Latinis Patribus in eo cum Græcis convenire. *Tertio* Canonum ac Decretalium in hoc argumento habetur ratio. *Quarto* Summillarum ac Caſuiſtarum opiniones exhibentur. *Libro tertio* ſententiæ in utramque partem contenduntur. Præmittuntur *Capite primo* rationes, quæ uſuris haud permittendis videntur favere. *Secundo* exponuntur rationes, quibus uſuræ permiſſio innititur. *Tertio* plura exhibentur eodem fine argumenta. *Quarto* adduntur novæ aliquot rationes, & tractatio finitur per cautionum aliquarum momenta, quæ ad conſcientiam debite confirmandam in hoc negotio faciunt. Multa & perquam eximia Philologiæ ſacræ, Philoſophiæ, & Juris, ſpecimina in hac tractatione prodeunt ſub lucem. Damnavit

jam

jam Poeta *Lucanus usuram voracem avidumque fœnus.* Usu-
ram pecuniariam *Horatius* appellavit *mercedem.* In *Satira se-
cunda* leguntur hæc: *Quinas hic capiti exsecat.* Ac in *tertia:
Mercedem, aut numos, undeunde extricat.* Fœnus Latini sæpius, Pag. 4.
usuram pecuniariam denotaturi, posuerunt. *Fænerare* est in usu-
ram commodare; *fænerari* est in usuram accipere. Posterior
vox sensim utrumque induit significatum. Unde legitur *l.
11 D. de Usuris: Fæneravit pecuniam publicam sub usuris solitis.*
In vulgata verbum *fænerari* sæpius idem designat, ac *mutuum* 6.
dare. Mutuum vero datur sine spe usuræ. Unde *Plautus* in
Pseud. A. I Sc. 3: Nomen quoque interiit jam Mutuum. In
Corpore Juris civilis persæpe *pecuniam mutuam accipere* idem
est ac sumere pecunias ab aliis sub usura; id vero, quod an-
tea dicebatur *mutuum*, ibi dispescitur in commodatum & de-
positum, quod recipiatur idem numero, autore *Paulo D. de Reb.
cred. l. 2. Commodare, mutuum commodare*, sunt verba, quæ
solent debitum reddendi id, quod tantundem est, indicare.
Cambire dicebantur, qui erant mensarii, numularii, argen-
tarii, trapezytæ, campsores, ac ex nummis permutatis lucra
capiebant. Horum sedes exstitit olim Romæ *ad medium Ja-
num*, ubi multorum res omnis frangebatur, *Horatio* teste.
Usuram Græci vocant *τόκον.* Unde *in usuram dare* est *ἐντο-* 9.
κίζειν. At *anatocismus* est usura, excedens modum. *Usuram*
Græci vocarunt etiam *δάνειον, δάνεισμα, δανεισμὸν, δάνον.*
Sæpius tamen *τὸ δάνειον* est *ἀρχαῖον, sors, das Capital*, non-
nunquam *debiti* habet significatum, e. g. *Matth. XVIII, 27.*
Δανείζειν est *in usuram dare.* *Πλεονασμὸς* est *usura, modum
excedens.* Ægyptii *ἔχρησαν* Israelitis *Exod. XII, 36*, quemad- 11.
modum *Hanna Samuelem ἔχρησε τῷ κυρίῳ 1 Sam. II, 20.* Spes
usuræ, vel redditionis, hic absuit in casu utroque. III. Autor
bene monuit, voci נֶשֶׁךְ inesse aliquid vorax & mordens, si-
quidem ipsa prosiliit ex verbo נשך, *mordendi* notionem ha-
bente. Legitur vox prior *Devt. XXII, 19, Ez. XVIII, 12*, posterior
Devt. XXII, 19. נָשָׁה est *in usuram dare, Jer. XV, 10, Devt.* 13.
XV, 2, XXIV, 10, Nehem. V, 7. מַשָּׁא ibi est in LXX *δάνειον.* In-
est voci *exactionis* quiddam, uti intelligitur ex *Ps. LXXXVIII, 23,*

2 Par. VI, 23. *Usurarius* vocatur נֹשֶׁה *Exod. XXII, 25, Ps.*
CVIII, 11. לָוָה est *commodare*, חבל *in pignus recipere*, עבט
sumere pignoris loco, ערב *in pignus dare*, unde est עֵרָבוֹן
ἀῤῥαβὼν, pignus datum securitatis causa, ne promissor desi-
Pag. 16. stat promisso. תַּרְבִּית & מַרְבִּית denotant *multiplicationem* ac
excessum segetis frugumque nonnunquam, hoc loco usurarum,
seu fœnus. Accurate in hisce perquirendis versatus fuit Au-
tor Illustris. Appellit deinde studium suum ad contemplan-
dum nonnullorum sacri Codicis pronuntiatorum sensum. Di-
spicit loca *Exod. XXII, 25, Lev. XXV, 15, 36, 37, Devt. XV, 6,*
XXVIII, 12, 44, XV, 7, XXIII, 19, 2 Reg. IV, 1, Ps. XV, 5.
Vocis תוך significatum alterum, qui *fraudem* indicat, haud
16. ignoravit. Evolvit dicta *Prov. XIX, 17, XXII, 7, XXVIII, 8,*
Es. XXIV, 2, LVIII, 6, Jer. XV, 10, Ezech. XVIII, 4, 12, 16,
Amos VIII, 4, 5, 6, Eccles. VIII, 15, Es. XXIV, 2, Eccles.
XXIX, 4. Vocis *opponere* significatum, quo oppignoratio
23. indicatur, & qui legitur in *2 Esr. V, 2*, vindicat, eumque jam mon-
stravit in *Istoria diplomatica pag. 165.* Usurarum permissionem
25. Jesus videtur approbasse *Matth. XXV, 31, Luc, XIX, 17, 23*, impro-
basse tamen severius *Luc. VI, 32.* Voluit scilicet Deus, ut Israe-
litæ viverent veluti domestici, familiares, & fratres, ne gens
dissiparetur, vel potentiores ipsi invalidos deglutirent. Ea ra-
tio ad universum genus humanum adeo haud spectat, ut Ju-
dæis indulserit Deus facultatem & jus, usuras ab extraneis su-
mendi. Leguntur hæc in Vulgata *Lev. XXV, 16: Nec accipias*
usuras ab eo, nec amplius, quam dedisti. Agitur in eo loco
de fratre, eoque ad angustias redacto, infirmoque, & imparato
27. ab opibus. Ab hoc usuræ haud erant recipiendæ, non a quo-
cunque alio. Præterea in fonte Hebraico leguntur hæc modo:
אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית, *ne accipe ab eo usuram vora-*
cem, seu usuram, in dies cum capite, seu sorte, crescentem. Re-
cte *Augustinus de Civ. Dei XV, 14: Rerum gestarum fides ab ea*
31. *lingua repetenda est, ex qua interpretatum est, quod habemus.*
Sixtus quintus idem docuit hoc modo: *Laudabile est, ubicun-*
que nostri Codices ipsi per se aut conciliari, aut intelligi, non pos-
sunt, linguarum externarum præsidia quærere. Approbat hæc
Marchio

Marchio, addens hæc *Bellarmini: Patres Tridentini Vulgatam fontibus anteponere noluerunt, sed solum ex tot Latinis versionibus, quæ nunc circumferuntur, unam delegerunt, quam ceteris anteponerent.* LXX locum, paulo ante allatum, sic reddidere: *ὀυ λήψῃ παρ' ἀυτȣ̃ τόκον, ὐδὲ ἐπὶ πλήθει.* Conferri debent loca *Prov. XXVIII, 8, Ez. XVIII, 17, XXII, 12, Devt. XXIII, 19.* Illud תַּרְבִּית *Hieronymus* exposuit de exactione usuræ immodicæ ex frugibus, e. g. vicenæ & quinæ ex portionibus centum. In Vulgata expresserunt Autores vocem תַּרְבִּית per *amplius* obscure satis. Illud additum *quam dedisti* in errorum
numero est deputandum. *Augustinus de Doctrina Christ. II, 18,* Pag. 34.
consimile de errore alio fecit judicium: *Qui error tam multos Codices præoccupavit, ut vix inveniatur aliter scriptum; & tamen sententia manifestissima est, quia clarescit consequentibus verbis.* Additum esse passim aliquid in sacris literis ex descriptorum vitio, docuit *Hieronymus in Matth. Com. VII col. 17* edit. Veron. *Severi Alexandri* lex est *l. 12 C. de Usuris: Frumenti, vel hordei, mutuo dati, accessio etiam ex nudo pacto præstanda est.* In Canone *XVII* Nicæno leguntur hæc: *Ne quis Clericus aut usuras accipiat, aut frumenti, vel vini, ampliationem.* Illa accessio, illa ampliatio, vocatur תַּרְבִּית. *Am-* 36.
plius nude in Vulgata legitur *Devt. VI, 3, Num. III, 49, Hagg. I, 9.* Illud *quam dedisti* spectat ad librarii glossema & intrusionem. *Lucæ VI, 35,* legitur hoc: *δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες.* Quærendum inprimis est, an ad Christianos universos hæc spectent, an ad discipulos primos, primæque confœderatæ disciplinæ consortes. Ita & Christus hisce præcepit, *ne* 47.
jurate omnino, Matth. V, 34, Jac. V, 12, scilicet intra privatam illam confœderatam societatem, seu frivole; nam de reliquo juravit ipse Apostolus *Paulus*, monente *Augustino de Mendacio* §. *28.* Egena erat maxima primorum Christianorum pars.
Iniquum proinde erat, ut alter alterum usuris premeret. *Ari-* 44.
stoteles Eth. VIII, 15, docuit: *καλὸν τὸ ἐυποιεῖν, μὴ ἵνα ἀντιπάθῃ.* *Seneca de Benef. III, 14: Interitura est tantæ rei dignitas, si beneficium mercem facimus.* Et *IV, 3: Beneficium virtutis est; & turpissimum, id causa alius rei dare, quam ut da-*

tum

tum sit. Spes recipiendi plerumque tendebat ad ampliora justo. Spes recipiendi metienda facultatibus accipientis; si hic est indigus, spes sola in Dei benignitate est collocanda. Judæi exigebant singulis mensibus usuras, *Am. VIII, 5,* ac, teste *Hieronymo in Am. III, 8, usuras augebant de usuris.* Conf. *Jes. LVIII, 6, Ezech. XXII, 25, Neh. V, 5, 2 Reg. IV, 1, 7, Ezech. XVIII, 12, Philo de Humanis pag. 702, Joseph. Ant. Græc. IV, 8, Devt. XV, 22.* Vetita est usura vorax & fœnus avidum
Pag. 57. in literis divinioribus, ut fratres cum fratribus vitam possent transigere. Usura modica & justa, qua soluta, frater redditur
62. fortunatior, haud damnatur. Notandum est præterea, leges forenses Judaicas non nisi ex usu civitatis ac consensu magistratus temporibus Nov. Test. valere, docente ipso *Augustino de Lib. arb. I, 14.* Leges forenses Judaicæ propriæ ad-
63. strictæ fuerunt ad terram promissam, *Devt. IV, 5, V, 31. Thomas Aquinas* veritatem hujus sententiæ agnovit. Vendere poterant Judæi filios filiasque, urgente necessitatis telo, *Exod. XXI, 7, Nehem. V, Lev. XXV, 19, 29.* Quidni itaque usuris promissis poterant se in feliciorem transferre vivendi con-
69. ditionem? Ejecit e templo Jesus numularios. At exire jussit etiam venditores. Non res ipsa displicuit ei, sed momentum loci. Licuit omnino Judæis ab exteris sumere usuras, easque ampliores, *Devt. XXIII, 19.* Sin vero usuræ acceptio est per sese injusta, ne id quidem facere licuit. De reliquo advenis quoque beneficia erant impertienda, *Devt. XXIV, 19, 20, Exod. XXII, 21, Lev. XIX, 34.* Florentissimus Judæorum status aliquando ita tulit, ut ipsi ne quidem ab exteris fœnus re-
81. cipiendi potestatem haberent, *Devt. XVIII, 12.* Patrum sententiæ sic sunt comparatæ, ut usurariam pravitatem ipsi horreant, usuram legitimam pro licita & inter Christianos probata reputent. Scholasticos, Canonistas, Casuistas, & ipsorum opiniones, jam prætervehimur. Ea autem cautione Ill. Autor hoc argumentum pertractavit, ut nemini sententiam suam obtrudat, sed ut opiniones, in utramque partem afferri solitas, invi-
317. cem contendat, decisionem ipsam in medio reliquat. Academia Lovaniensis putavit, *non videri hos reditus, maxime*

inter

inter mercatores, & per ſupremam poteſtatem approbatos, ſeu admiſſos, poſſe tanquam uſurarios generaliter reprobari. P. *Kenny*, Carmelitanus Hibernus, A. 1734 Dublino ſcripſit: *Epiſcopi noſtri ſimul congregati convenerunt, licitum eſſe, rationabilem retributionem ſupra ſortem recipere, id eſt, ſecundum acta Parlamenti ſex pro centum ſupra ſortem.* Prætermittimus plura Pontificiorum teſtimonia, e quibus, uſuras, a magiſtratibus determinatas, eſſe licitas, facile eſt intellectu. Spirat integrum Opus incredibilem diligentiam, lectionem multijugam, amplitudinem rationum, undique collectarum, ac modum diſputandi, qui Eccleſiæ Romano-catholicæ, ejusque doctoribus, eſt accommodatus. Speramus, fore, ut lectores pondera rationum ſentiant, eisque locum relinquant, ſiquidem commerciis clades non una infertur, niſi uſuras, a magiſtratibus conſtitutas, liceat accipere. Quis enim obſtrictus eſt jure, ut ditioribus, periculo amittendæ pecuniæ non penitus excluſo, facultatum ſuarum uſum indulgeat ac tradat?

IL FIORENO D' ORO ANTICO ILLUSTRATO &c.
id eſt,
FLORENUS AUREUS ANTIQUUS ILLUſtratus Commentatione Academici Etruſci, inſcripta ANTONIO FRANCISCO GORI, Prof. Hiſtoriarum, tum ſacræ, tum civilis, in Academia Florentina.

Florentiæ, ex typographeo Regiæ Celſitudinis, per Tartinos & Francos, 1739, 4.
Alph. 3.

Cum annis ſuperioribus complura Numiſmata antiqua, atque etiam Numi Principum, qui multum eruditionis ſpirant, ac valde illuſtrant Hiſtoriam, in Muſeum *Victorium* Romæ inferrentur; accidit, ut id Florenis aliquot aureis augeretur. Illuſtrare aggreſſus eſt hoſce, in Tabula æri inciſos, Academicus quidam Etruſcus Italico ſermone. Ejus lucubrationes viris doctis, quibuscum ipſe familiariter Romæ agebat, jam pridem innotuerunt, quibus eas obtulerat legendas. Paulo poſt eas

prodire Florentiæ voluerunt ii, qui typographiæ Serenissimi Magni Ducis præsunt. Iidem *Joannis Meursii Opera* formis publicis describenda curant splendidissime. *Florenus aureus* a Florentina republica A. 1252 primum cusus est. Formam ejus, quippe egregiam, publicisque commerciis aptiorem, ceteri propemodum Europæi Principes imitati sunt percutiundo. Tabula Florenos aureos antiquissimos æri incisos exhibet, huic Operi præfixa. *Primus* in ea repræsentat Florentinum illum primum aureum. *Secundus* & *tertius* spectant ad *Joannem XXII*, Papam Romanum, cujus *regnum* duabus tantum coronis est conspicuum. *Quartus* a Florentinis percussus esse perhibetur, favente occasione insignis victoriæ, a Pisanis relatæ A. 1256. *Quintus* & *sextus* cusi fuerunt a *Carolo Humberto*, filioque *Ludovico*, Regibus Hungariæ. *Septimus Humberto II*, Delphinati, tribuendus est, qui stirpem *Turrianam Du Pin* clausit. *Octavus* & *nonus Gerlaco*, Archiepiscopo, Moguntino adscribendi sunt, prout indicant inscriptæ per gyrum literæ, atque Electoralia insignia. *Decimus* tribuendus est Arelatensi Archiepiscopo, *Guilielmo* scilicet *de la Garde*. *Undecimus* est Lubecensis civitatis imperialis. *Duodecimus* recentiorem formam præfert, *Roberto* Bavaro assignandus, Palatino Rheni, filio *Roberti Adolphi*. Hi Floreni sunt ad normam monetæ aureæ, qualem Respublica Florentina præivit, cusi, omnesque Romæ in Museo Victorio asservantur. Subjecit illis Autor *Ducatum aureum Romanum*, aureo Ducato, a Veneta Republica percusso, antiquiorem. Sequens Numus ad *Joannem XXIII* referendus est, qui dignitatem Pontificalem in Concilio Constantiensi sponte dimisit. Is, qui illum excipit, est *scutum aureum Sixti IV*, Pontificis, quod primum exstitit, quo symbolum naviculæ ac *Petri* piscatoris, naviculam gubernantis, expressum est. Addidit Autor Numos hosce Florenis, eo quod pro temporum vicissitudine *Ducatus* & *Scutum* nomine Floreni, licet perperam, venerunt. Pondus utique admodum disconvenit. Opere ipso, in *Partes quatuor* distributo, plures Numi exquisiti delineati, plerique ex eodem Museo, exhibentur. De *Floreni aurei* pretio inibi ordine exponitur chronologico. Egregiæ passim

passim adsperguntur annotationes eis, quæ tractationi sunt propria, ornamentis. Luculente ibi differitur de *Joanne Baptista*, de *lilio*, de *regno Pontificio*, de *orthographia numorum*, de *signis* ac *insignibus gentilitiis*. A. 1252 primum Florenum aureum Florentiæ esse cusum, tradit *Joannes Villani VI, 54*, applaudente *Vincentio Borghini* in libro, inscripto: *Trattato della moneta Fiorentina pag. 220.* Complectebatur pondus numi tum 24 caratos. Unum latus ostentabat lilium florens, alterum *Joannem Baptistam*. Octo Floreni æquabant pondns unciæ unius. Antea Florentini argenteos modo feriundos curarunt numos. Nomen his a floribus lilii, ad Florentiam alludentibus, fuit *florenorum*. Concinit hisce *Marquardus Freherus de re numaria Germanici imperii, II, 3.* Vulgus *Florenos* tempore labente appellavit *gigliati*, *fiorini gigliati*, liliatos, florenos liliatos. Florentia jum olim lilio usa fuit argenteo in area rubra pro insigni; anno autem 1251 ei substituit lilium rubrum in area argentea, Fæsulis destructis.

DE ANTIQUITATE ECCLESIÆ HISPANÆ Dissertationes, in duos Tomos distributæ. His præmittitur Codex veterum Canonum Ecclesiæ Hispanæ ex genuina Conciliorum & decretalium Epistolarum collectione S. ISIDORI Hispalensis, quo illustratur antiquitas ecclesiæ, præsertim occidentalis. Opera & studio CAJETANI CENNI, Sacros. Basil. Vatic. Presbyteri benef.

Tomi II.

Romæ, apud fratres Palearinos, 1741, 4.

Tom. I Alph. 2 plag. 4½, Tom. II Alph 2 plag. 5.

Opus præsens in *duas* dispescitur *Partes*. Prior Canonas, ab *Isidoro Hispalensi* collectos, complectitur, *posterior* Dissertа-

ſertationes, ortum, progreſſum, atque incrementum, Eccleſiæ Hiſpanæ ſpectantes. Nuncupatus eſt *Tomus I Petro, Apoſtolorum Principi, Pontifici Romanorum primo,* ut loqui amat Autor, quod a *Clemente XII,* ad quem per longam Romanorum Antiſtitum ſeriem ſuprema illa dignitas pervenerit, munere ſacro ornatus eſſet. Canones ſe longe ſincerius, quam quidem ante ab *Aguirrio,* Eccleſiæ Romanæ Purpurato, ac *Petro Couſtant,* famulitii Benedictini ſocio, factum erat, ex antiquo Codice exhibere, teſtatur, nec dubitat, quin Collectio hæc ab ipſo *Iſidoro* ſit profecta. In ſubjectis Diſſertationibus res eccleſiæ Hiſpanæ explanare eſt aggreſſus, quoniam illa, ſi quis ab Romana diſceſſerit, antiquiſſima ſit, & a multis male habita, ſpurcisque conſperſa fabulis. Codex Canonum in *X* diſtributus eſt *Libros,* quorum ſinguli in ſuos rurſus digeſti ſunt titulos, ex quibus ut aliquid enotemus, cum neceſſe non ſit, ad Diſſertationes, quarum IV numero in hoc *Tomo* exhibentur, progrediemur, potiſſima illarum momenta brevibus propoſituri.

Diſſ. I de *Eccleſia Hiſpana priorum trium Seculorum a S. Petro ad tempora S. Silveſtri* exponit. Illius *Cap. I* ſiſtit ſtatum civilem Hiſpaniæ, qualis ante *Conſtantini M.* tempora fuit. Hiſpania ab Romanis perdomita, *Auguſtus citeriorem,* utpote valentiorem, non ſine arte ſibi ſervavit, in quam Prætor nomine ipſius, *ulteriorem* Senatui reliquit, in quam Proconſul juſſu Senatus, mittebatur. Sequenti tempore Hiſpania in tres partes, provinciam ſcilicet *Tarraconenſem, Luſitaniam,* ac *Bæticam,* eſt diviſa, quæ ad imperium uſque *Conſtantini M.* perduravit.
Pag. 1 - 9. His de civili Hiſpaniæ ſtatu præmiſſis, *Cap. II* primordia religionis Chriſtianæ, inter Hiſpanos ſparſæ, declarare occipit. *Jacobo* majori hæc gloria datur, quod primus ſapientiam divinitus manifeſtatam Hiſpaniæ intulerit. Teſtem citant partim *Iſidorum,* magnæ inter ſuos autoritatis virum, partim ad Hymnum Breviarii antiqui Toletani provocant. Equidem, qua eſt ingenuitate & candore, Ven. Autor fatetur, opuſculum de vita & morte Sanctorum *Iſidoro* prorſus eſſe indignum, Seculo IX, aut ad ſummum exeunte VIII, confictum, nec hymnos *Jacobi* anti-

antiquitate vincere inventionem corporis Sancti hujus; quoniam tamen in veritatem hujus relationis integrum regnum consenserit, & hanc ipsam Pontifices confirmarint, ab illa ut quis fidem se- Pag. 19-
jungat, tutum non esse, arbitratur. Distinguit inter primam 39.
Evangelii prædicationem & ecclesiæ institutionem, quam a *Jacobo* fieri potuisse, antequam Hierosolymis capite truncaretur, judicat. Tantum igitur valent præjudicatæ opiniones, ut veritati, quam tamen unice se sequi velle receperat Vir doctissimus, certo demonstratæ tergum obvertere, quam illis nuntium mittere, maluerit. *Cap. III* fundationem & progressum ecclesiæ Hispaniæ edisserit, quam adscribit septem Episcopis, a *Petro* ac *Paulo* Romæ initiatis, eo directis. Factum hoc esse opinatur ante annum P. N. C. 64, cum *Paulus* ante eo commigrasset. Hi cum septem constituissent ecclesias, *Nerone* sæviente, doctrinam suo sanguine obsignasse dicuntur omnes. In 49.
citeriorem Hispaniam S. *Eugenium*, discipulum, vel, ut aliis videtur, socium, S. *Dionysii* Parisiensis, ablegatum fuisse, illumque sedem suam Toleti collocasse, affirmat, circa medium Seculi II. Hinc publicum Christianorum cultum describit, quem clanculum in privatis ædibus, Codicibus sacris diligentissime occultatis, Episcopis, ac aliis sacrorum administris, nullo vestitus genere se discernentibus, ob hostium metum celebratum esse docet. *Cap. IV* percenset disciplinam ecclesiæ ante *Con-* 64.
stantinum M. quæ in Concilio Illiberitano, habito, uti arbitratur, sub initium Seculi IV, fuerit ordinata, quæ tamen jamdum ante illud tempus fuerit introducta. De Episcopis pronuntiat, illos in obsequio Pontificis Romani semper fuisse, ordinatos a vicinis Episcopis, quos inter nulla prærogativa obtinuerit, nisi quam ætas dederit. Si quis illorum in manifesto 73.
crimine deprehendebatur, causæ cognitio ad vicinos Episcopos spectabat, qui, ubi res manifesta esset, ipsum munere suo exuere poterant, nec solatii, vel auxilii, aliquid ipsi relinquebatur, nisi ut ad sedem Romanam provocaret. Interspergit quædam de suprema *Petri* in universam ecclesiam potestate, & inde ad Pontifices derivata monarchia.

Diss. II de *Ecclesia Hispana Sec. IV* agit, ubi *Cap. I*, mutatio- 84.

 nem

nem, quam orbi Romano *Constantinus M.* A. 332 induxit, quatuor Præfectos prætorio, cum ante duo tantum essent, constituendo, non admodum salutarem fuisse, censet. Cui data erat Hispania, illi simul Gallia & Britannia suberant. Hinc Hispania divisa in septem provincias, *Bæticam*, *Lusitaniam*, *Gallaciam*, *Tarraconensem*, *Carthaginiensem*, *Insulas Baleares*, *Mauritaniam Tingitanam*. Constitutio hæc duravit ab A. 336 ad 401, quo, barbaris gentibus in Hispanias irrumpentibus, Romani Imperii politia pessum est data. Hac occasione quæ-
Pag. 97. dam adversus *Pancirollum* & alios de dignitate Præfecti præto-
105. rio & Vicariis monet. *Cap. II* differit de *statu Ecclesiæ Hispanæ per IV Seculum*, cujus disciplina ex Canonibus, in Conciliis
112. sancitis, in unum Codicem post relatis, cognosci queat. A. 311, confecto *Galerio*, pax ecclesiis Hispanicis est data, templa passim exstructa, non in urbibus solum celebrioribus, verum etiam vi-
121. cis & oppidis. Monachos ac sacras virgines nulla habuisse privata oratoria & templa, asseverat, has in ædibus paternis, sed sub regula, contentas fuisse, illos seorsim habitasse; ab A. 320 ædes episcopales, quæ *cathedrales* dicuntur, mirum in modum
126. fuisse auctas, parochiales post A. 380 cœpisse. *Cap. III* agit de *metropolitanis Episcopis*, qui jamdum agniti fuerint ante ordinationem *Constantini*, sed post illorum quinque constitutos fuisse, ex quibus *Tarraconensis* pristinam suam dignitatem præ
132. reliquis retinuerit. Hi ab Episcopis, in Concilio congregatis, inconsulta sede Romana, eligebantur, nec hæc electionem improbavit. Ante *Constantini* ætatem Episcopi omnes dignitate æquales habebantur; qui diutius munere sacro functi
136. erant, illis major autoritas tribuebatur. Subjicit quædam de
147. disciplina, quæ illo ævo fuit, exercita. *Cap. IV* commentatur de *judiciis Ecclesiæ Hispanæ per Seculum IV.* Ubi Clericus, vel laicus, ob delictum sacris excludendus fuit id, ante pacem datam factum fuit in Presbyterorum consessu, præsente plebe sacra, post in Conciliis, ita tamen, ut Pontifici Romano semper primæ partes, ob potestatem, ordinatione divina ipsi concessam, fuerint da-
153-155. tæ, quod contra *Dupinium* non sine animi motu disputat. Probat hoc exemplo Ecclesiæ Hispanicæ, quæ omni tempore sedi Romanæ

Romanæ fuerit devota, in qua minores quidem causæ arbitrio Episcoporum fuerint relictæ, in majoribus semper Pontificis Pag. 166.
Romani definitionem exspectaverint.

Diss. III de *Ecclesia Hispaniarum Sec. V* & *VI* differit. Hic, *Suevos, Vandalos*, atque *Alanos*, anno æræ *Dionysiacæ* 409 impressionem in Hispaniam fecisse, illamque sibi subjecisse, docet, sola Tarraconensi provincia cum parte provinciæ Carthaginiensis in fide Romanorum remanente. Vandali atque Alani, a Regibus Italiæ lacessiti, tandem coacti fuerunt Hispania excedere, inque
Africam trajicere. *Gothi* & *Suevi*, qui remanserant, variis va- 171.
stationibus Hispaniam infestaverunt, quorum illi sedem in Galliis habuerunt, nec nisi bellorum causa in Hispania resederunt, Suevis suis deprædationibus Gothos provocantibus, quorum
regnum ad A. 586 viguit. Utrique religione fuerunt Ariani, 172.
quorum illi Arianam impietatem secum in Hispaniam intulerunt, hi eandem in Hispania sunt amplexi. Gothi, ut *Valenti* velificarentur, *Arii* exitialia dogmata adoptarunt, *Ulphila* ope-
ram suam ad id accommodante. Moribus fuerunt hor- 174.
ridis & barbaris, qui Catholicos omni ratione afflixerunt,
Arianismum contra disseminare sunt annisi. In Galliis habue- 175.
runt regnum bipartitum, quorum alterum ab A. 411 ad 506 ab *Athaulpho* ad *Alaricum*, alterum 65 tantum annos ad annum
usque 570, duravit. Per Gothos & Suevos factum est, ut ordi- 177.
natio *Constantiniana* prorsus fuerit immutata, quæ qualis in
provincia Carthaginiensi obtinuerit, speciatim docet. Subdit 185.
recensionem Regum Gothorum & Suevorum. *Cap. II* delineat *Ecclesiam Hispanicam Sec. V* & *VI a S. Innocentio I ad S. Gregorium M.* In Seculum *V* conjicit originem Vicariatus Apostolici, qui jura Metropolitarum non subverterit. Habuisse Vicarium cum Primatis dignitate affinitatis multum, non tamen Primatum
& Vicariatum unam eandemque dignitatem esse, contra *Jo. Mori-* 197.
num & *Lud. Thomassinum* pertendit. De Notariis observat, non hos unius fuisse generis, alios fuisse *regionarios*, alios *sacræ sedis*, alios nominari *pontificios*. Ex illis primum appellari S. *Turibium Asturicensem*, quanquam merus suffraganeus Metropolitæ Bracarensis fuerit; qui, Apostolica munitus autoritate, jurisdictionem aliquam

aliquam in alienis provinciis exercuerit, quod proprium fuerit Patriarcharum, Primatum, ac Vicariorum ſacræ ſedis. Ma-
Pag. 200. nifeſtum hoc fuit factum in negotio Priſcillianiſtarum. *Cap. III* de *diſciplina Eccleſiæ Hiſpaniarum a S. Innocentio I ad S. Gregorium M.* exponit. Quædam adhuc de Vicariatus dignitate adjungit, quam absque diſcrimine Pontifex Epiſcopis pro meritis ſuis contulerit, unde tamen ſedibus ſuis non dignitas aliqua acceſſerit, quod exemplo *Turibii* & *Joannis*, Illicitanæ eccleſiæ Epiſcoporum, comprobat. Pro *Illicitanus Iſidorum Mercatorem* minus recte legiſſe *Melicitanus*, & *Harduinum Malacita-*
212. *nus*, notat. Qualis diſciplina Seculo V viguerit, non facile definiri poſſe, fatetur, cum poſt Arianorum impreſſionem toto illo Seculo nullum Concilium celebratum fuiſſe legatur, niſi quod in cauſa Priſcillaniſtarum fuerit convocatum. Poſt id tempus Decretis Pontificum atque Conciliorum Canonibus omnem diſciplinam circumſcriptam fuiſſe, per ſingulas Hiſpaniæ provincias
232. eundo, ſigillatim docet. *Cap. IV* de *judiciis Eccleſiæ Hiſpaniarum Sec. V* & *VI* agit. Totus in eo eſt Autor, ut doceat, Hiſpaniam per illam tempeſtatem ſupremam Pontificis Rom. autoritatem circa doctrinam fidei, Epiſcopos, & diſciplinam, agnoviſſe; qua occaſione calamum ſtringit in *Dupinjum*, & alios Romanæ eccleſiæ doctores, qui jus hoc ſupremum & abſolutum, nec
252. ulli errori obnoxium, Pontifici ereptum eunt.

Tomus II, inſcriptus Eminentiſſimo Eccleſiæ Romanæ Purpurato, *Armando Gaſtoni de Rohan*, cujus etiam effigies præmiſſa, *IV* abſolvitur *Diſſertationibus*.

Diſſ. IV eſt de *Eccleſia Hiſpana Sec. VII ſub Catholicis Gothorum Regibus. Cap. I de Regibus Gothorum Catholicis* differit. Initium facit Autor a *Reccaredo*, qui primus ex Gothicis Regibus religionis Catholicæ regnum Hiſpaniæ adiit A. 586 menſe Aprili. Regnum erat electivum, unde crebriores motus exorti. Eligebantur ex gente Gothorum, & quidem nobilitatis habebatur
1-8. ratio. Electi ſolenni ritu in urbe Toletana inaugurabantur, oleo ſacro in ipſorum caput ab urbis illius Epiſcopo infuſo, edita ante confeſſione de præſidio ac patrocinio religioni Catholicæ præſtando. Ritum inungendi Reges Hiſpanos antiquiorem

quiorem esse illo Gallorum, ad quos hic mos a Gothis, Hispanis, & aliis populis, demigrarit, statuit. Episcopos summam in Reges dignitatem contulisse, contendit; quare ipsi etiam, ubi legibus non stetissent, & quædam contra jura populi, po- Pag.
tissimum ecclesiæ, moliti essent, exauctorari, & populus a juris- 10-16.
jurandi religione exsolvi, potuerit, quod Seculo VII *Suintbilani*
& *Wambani* evenisse probat. Regibus multum deferri honoris 17-25.
solebat, Episcopi & omnis Clerus jurejurando se obstringebant illis, quorum mutuis officiis regni incolumitas stabat. *Caput II de officiis palatinis Regum Catholicorum Sec. VII* inscriptum est. Illa non colligit ex *Petro Pantino*, Belga, qui in *Commentario de officiis* his multa inutilia, multa etiam falsa, congessit, sed ex lege Wisigothorum, quæ dicitur *forum judicii*. Has leges primus tulit *Chindesuinthus* A. 643, publicatæ sunt A. 647; si quis vero casus incidisset, qui lege definitus non esset, coram Principe disceptatio instituebatur, qui legem novam prioribus adjungebat. In his declarantur officia *primi*, sive *majoris*, *infe-* 25-30.
rioris, & denique *infimi*, *ordinis*. *Primum ordinem* absolvebat flos nobilitatis, ex qua etiam Rex eligi poterat, & veniebant nomine *Procerum*, *Ducum*, & *Comitum*, ex quibus Duces provinciis, Comites uni præficiebantur urbi, quorum tamen jurisdictionem & autoritatem moderabantur Episcopi, nec Rex legem publicabat, quam non ante cum Episcopis communicasset. *Gardingi*, qui etiam ad *primorum* ordinem spectabant, 30-36.
erant Comitibus & Ducibus dignitate inferiores, poterant tamen cum tempore ad Comitum & Ducum dignitatem adscendere. *Inferioris* ordinis Princeps erat *Tyuphadus*, cujus munus pariter domi & bello insigne erat, in minoribus oppidis jurisdictionem exercebat, subordinatus Comiti. Paucis hinc delibatis 36-40.
de *millenariis* & *quingentariis*, quorum illi manum millium, hi quingentorum, ductabant, differit de *pacis assertoribus*, *defensore civitatis*, *numerario*, & *villico*, quodque munus obierint, breviter declarat. *Cap. III de Ecclesia Hispaniarum Seculi VII* exponit. 41-44.
Fortunam Hispaniæ ob concordiam regni & sacerdotii hoc Seculo ad summum felicitatis fastigium evectam fuisse, prædicat. Episcopi legebantur, qui doctrina & vitæ sanctimonia eminebant.

bant. Decretis sedis Romanæ se libentes submittebant, &, quoties in confirmationem sententiæ plures citabant doctores, Pontificis
Pag. singularem rationem habebant. Toto Seculo VII nullus vicarius
45-62. Pontificis ecclesiæ Hispanicæ præfuit. Archiepiscopus Toletanus omnibus Episcopis dignitate erat superior, nec tamen is, vel alius Metropolitarum, ullum ab Romano Pontifice privilegium accepit. Metropolitæ dignitate omnes erant æquales, quale quid obtinuit etiam Sec. VIII in Galliarum regno. Vicario Pontificis opus non erat, quia in obsequio Canonum & legum ec-
62-69. clesiæ persistebant Rex, Proceres, & Episcopi. *Caput IV Concilia, tum nationalia, tum provincialia, Hispaniarum per Sec. VII* persequitur. Præmissa distinctione inter Concilia *universalia*, sive *nationalia*, & *provincialia*, describit rationem, qua ingressi templum, consederint, & Concilium inter preces aperuerint, collatis inter se diversis descriptionibus, quæ a se invicem differre viden-
69-81. tur. Priores tres dies impendebant definiendis fidei dogmatibus, & illis, quæ ad disciplinam ecclesiasticam spectabant, quibus laicis interesse integrum non erat, reliquis diebus tra-
81-89. ctabant negotia tum Clericorum, tum laicorum. Convocabantur a Regibus, quos tamen hoc ipso potestatem a Pontifice concessam effectui dedisse, opinatur, quod ab omni tempore obtinuisse, ex Conciliorum historia adstruere laborat.
89-95. Illa subscriptione confirmarunt Palatini officii proceres, non quo ab ipsis autoritas Canonibus accederet, sed ut viderent,
95-98. quo illi observarentur. Concilia Hispaniensia non ad modum comitiorum in Galliis habitorum componenda esse, contra *Thomassinum* demonstrat, &, quæ inter utraque differentia fue-
98-108. rit, copiose ostendit. *Caput V disciplinam Ecclesiæ Hispaniarum per Sec. VII* describit. Antequam ad descriptionem disciplinæ ecclesiæ accedat, agit de ordinationibus Clericorum, quales inde ab antiquissimis ecclesiæ temporibus locum habuisse, & inde
108-114. in ecclesiam Hispaniensem introductas fuisse, pronuntiat. Lector ante Sec. VII Evangelium & Epistolam legebat, cui apud Afros lectio Evangelii tantum concedebatur. Subdiaconos in Ecclesia Romana uxoribus abstinere oportebat, vel cælibes manere, qui ad Sec. XII inter minores Clericorum referebantur,

tur, quo loco etiam in ecclesia Hispana habebantur, & a matrimonio abstinere cogebantur. Ad Sec. IV usque lex continentiæ Subdiaconis scripta non erat. Inde ab A. 653 Subdiaconi ordine minorum Clericorum sunt exemti. Describit inde electionem, consecrationem, & officium, Episcoporum, qui & doctrina & vitæ integritate se commendare debebant. Eligebantur a Clero & populo, sed postea illud jus sibi vindicavit Rex, qui totam hanc rem cum Metropolita transegit, quod Autor improbat. Consecratio peragebatur die dominica, prævia promissione, se velle Catholicam religionem sincero animo custodire, & cautione præstita Metropolitæ, de qua incertum, num scripto eam sint complexi. Progreditur Autor ad declaranda officia Episcoporum, quæ, cum ante per ignorationem male administrarentur, *Leander* & *Isidorus* ad antiquam regulam revocavit. *Chorepiscopi* in vicis & villis gubernabant ecclesias, & constituere poterant Lectores, Subdiaconos, & Exorcistas; Presbyteros & Subdiaconos ordinare, integrum ipsis non erat. *Psalmista*, sive cantor, ex minoribus ordinibus legebatur, qui sola jussione Presbyteri absque Episcopi conscientia poterat constitui. *Caput VI mores atque judicia Clericorum Hispaniæ per Sec. VI* exponit. Mores Clericorum quales esse debuerint, definitur in Canonibus. Potissimum requirebatur castimonia, ne quod commercium cum fœminis haberent; qui contra veniebant, vel in monasterium detrudebantur, vel muneribus suis exuebantur. Formam judiciorum ab ecclesia Africana ad Hispanam transiisse, contra *Thomassinum* negat, vivo scilicet *Gregorio M.* formam judicandi in ecclesiis Hispanicis accommodatam fuisse decretis Sardicensibus, post illum omne commercium inter Hispanos Præsules & Pontificem Romanum fuisse interruptum, exemplis & ex Canonibus probatum reddens. In Conciliis causæ omnes tum Clericorum, tum laicorum, disceptabantur. Ab Episcopo suo poterat quis provocare ad Metropolitam, imo a Metropolita, antequam Primatus Toletanus est institutus, recursus dabatur ad Regem, qui hoc in mandatis dabat Episcopis, ut toti negotio finem imponerent. A minoribus causis ad majores Autor pedem promovet. Episcopi

Pag. 114-122. 125,126. 127-135. 135-140. 140-143. 143-150. 150,155.

ſcopi abdicabantur in Concilio a Metropolitis & Epiſcopis, minus a Presbyteris. In alias ſedes Epiſcopi transferebantur, qua in re aliquantulum a priſcis Canonibus diſceſſerunt, &, autoritati ſedis Romanæ, cum illius autoritas non interceſſerit, multum
Pag. eos derogaſſe, indignatur. *Caput VII eccleſiaſtica beneficia Hiſpa-*
155-161. *niarum eodem ævo* perſequitur. Horum originem repetit a Concilio Toletano II, in cujus Can. 4 præcipitur, ſi quis Clerico agellos, vel incolas, donaverit ſuſtendandæ vitæ cauſa, poſſe eum poſſidere ad obitum uſque, illo vero decedente, jus ad eccleſiam redire; cujus vero conſtitutionis veſtigia jamdum quædam in Canonibus ſuperiorum Conciliorum deprehendun-
162, 163. tur. Harum partem aliquam Clericis ſuis aſſignabant Epiſcopi, ad quos diſpenſatio & adminiſtratio ſpectabat. Quorum incuria cum bona illa minus recte adminiſtrarentur, fundatores, quamdiu ſuperſtites erant, id efficere poterant, ut rectores idonei præficerentur, & Epiſcopis ordinandi offerrentur, unde
163-172. tamen jus patronatus elicere non liceat. Dicebantur illi *Oeconomi*, ex Clericis lecti, qui juſſu & arbitrio Epiſcopi ſui beneficia illa in conſtructionem & reparationem Baſilicarum, inque ſuſtentationem Clericorum, impendere debebant, tertia pars fructuum ſpectabat ad Epiſcopum, qui tamen aliquid inde in reparationem vel propriæ, vel alienæ, eccleſiæ dabat, quæ-
172-178. dam pauperibus laicis accidebant. Bona hæc immunitate a vectigalibus regiis gaudebant. Epiſcopi, quorum opes exeunte
178-182. Sec. VII nimium excreverant, ſponte ſua Regibus aliquid contribuebant. Canones, contra ſimoniam in diverſis Conciliis
182-184. lati, proferuntur. *Caput VIII* de *Primatu eccleſiæ Toletanæ* agit. Hujus inſtauratio repetenda ab *Urbano* II, Seculo XI inclinante, poſtquam *Alphonſi* Regis virtute urbs Toletum barbaris erepta eſſet, quod ægre admodum tulit Archiepiſcopus Narbonenſis, contra nitentibus pariter Metropolitanis Tarraconenſi &
184 189. Bracarenſi. Cujus rationem ut dilucidius declararet, illum confert cum Patriarchatu Conſtantinopolitano & Primatu Carthaginienſi. De prioris orgine, progreſſu, & contentionibus cum eccleſia Romana, ex ſententia ſocietatis ſuæ diſſerit. Poſterior circumſcriptus erat, pendebat, ex Ven. Autoris mente

ab ſed

ab sede Romana, avtocephalus non erat, ipsi tamen insignia competebant privilegia, ipsius nutu Concilia in Africa instituebantur, & jus in omnes Africæ provincias exercebat. A quo tempore Toletum sedes regia totius regni Hispanici evasit, di- Pag. 190 193.
gnitas etiam metropolitani Toletani, qui ante æquali jure cum reliquis Metropolitis gaudebat, est aucta, ut ipsum reli- 194 208.
qui Episcopi omnes respicere debuerint. Quæ ubi per Saracenorum violentiam nimium quantum imminuta erat, illis ejectis, pristino nitori est restituta, confirmata tandem autoritate 208-210.
Pontificis Romani.

Diss. V de *sacri pallii antiqua & nova disciplina* disputat. *Cap. I* de *pallio misso ad S. Leandrum, Hispalensem Episcopum, a S. Gregorio M.* agit. Voluit in eo *Gregorius* testimonium amicitiæ exhibere, quam, cum *Leandro* Constantinopoli contractam, post per omnem vitam continuavit. *Gregorius* urbem Constantinopolim adiit A. 581, rediisse videtur circa A. 587. *Leander*, Episcopus factus, evitaturus Arianorum furores, Constantinopolin concessit A. 584, in Hispaniam rediit A. 587, 211-215.
Recaredo ad regni solium evecto, qui Catholicis favebat. *Gregorius* igitur, cui in isto secessu innotuerat *Leander*, cum sedem Pontificiam conscendisset, illi, non rogatus, testificandi amoris sui ergo, misit pallium, cujus usus ante in Hispania erat ignotus, nec delatum est eo, nisi A. 599, mense Julio, ad summum Augusto, cum *Leander*, exeunte Februario ejus 219-226.
anni, vivis ereptus esset. *Cap. II* de *sacro pallio, tum occidentali, tum orientali*, differit. Pallium Pontificis designabat supremam in ecclesiam potestatem; ubi illud Episcopis concedebatur, decus sacerdotalis officii atque conjunctio cum D. *Petro* significaba- 231, 232.
tur. Illius usum inde a *Petri* temporibus obtinuisse, maxime a quo tempore persecutiones desævierunt, asseverat. Pallium orientalium idem habet cum Romano, pariter profectum a *Petro*, qui sedem Antiochenam & Alexandrinam per *Marcum* fundaverit; hoc tamen discrimen intercessisse addit, ut pallium occidentale argumentum esset potestatis in universam ecclesiam, orientale vero signum esset, quod in aliquam tantum partem solicitudinis & autoritatis ecclesiæ veniret. Ex mente *Gregorii* pallium 232-239.

erat humilitatis & justitiæ quædam velut tessera; origo igitur illius ab imperatoria veste non est petenda, quod, ubi Episcopis, vel Metropolitanis, est transmissum, fuit signum unitatis ipsorum cum ecclesia Romana. Non tribuebatur nisi petentibus, & quidem illis ecclesiis, quibus jus pallii jamdum ante fuerat, vel quarum Præsules insignibus meritis eminebant. Ad *Leandrum* ut pallium transmitteretur, in causa fuerunt ingentia merita, quibus ob exstirpatos Arianos sedem Romanam

Pag. sibi obstrinxerat. *Cap. III* de *disciplina veteri & nova sacri pallii*

236-250. nos docet. Commentatur hic Autor de disciplina pallii ante & post Sec. VIII, quam *Gregorius M.* cumprimis invexit, de illius transmissione ad Metropolitas Italos & extra Italiam, illius

250-272. usu, & annexis beneficiis.

Diss. VI de *origine, fundatione,* & *institutis, monasteriorum Hispaniæ* commemorat. *Caput I est de origine monasteriorum Hispaniæ.* Ante Sec. VI nulla monasteria in Hispania fuisse, demon-

273-277. strat. Primum *Dumiense* constituit *Martinus Turonensis*, primum

277-279. Turonensis, inde Bracarensis, Episcopus, A. 560, quo de monasterio & Episcopatu Dumiensi aliqua afferuntur. Monasterii & Episcopatus arcta erat conjunctio, & Monachi muniis sacris in æde Cathedrali fungebantur. Loquitur hinc Autor de monasterio *Servitano*, a *Donato* Afro A. 570 condito, *Biclarensi*, & aliis,

279-298. ab eo tempore excitatis. *Cap. II* de *fundatione monasteriorum Hispaniæ* differit. Licet monasteria originem suam non debeant Episcopis; nihilo tamen minus illa post in eorum potestatem concesserunt, ut ab illorum arbitrio non solum opes, verum etiam monachi, penderent; cavere autem sibi debebant, ne facultates in usum suum converterent, vel illis per ipsorum culpam detrimenti aliquid inferretur. Monachi a reliquis Clericis non differebant, nisi strictioris regulæ observatione, & toti

298, 299. in Episcoporum potestate erant. Laicis, qui ex suis opibus monasteria locupletarant, vel struxerant, jus patronatus in in illa non competebat, quod contra *Thomassinum* adstruitur; saltem tale quid prioribus Seculis VII non obtinuit, licet post

299-303. in more esse cœperit. Jus patronatus in monasterio laici sunt nacti a tempore expulsionis Saracenorum, sive Maurorum, quod

quod tandem a Romanis Pontificibus est confirmatum, quibus tamen ullum jus in bona monasteriorum, quæ in perpetua ecclesiastica potestate erant, sibi vindicare integrum non erat. Reges Hispaniæ, templa & monasteria ex Saracenorum manibus Pag.
eripientes, eademque in pristinum statum restituentes, peculiare 303-307.
jus sibi acquisiverunt. *Cap. III* de *institutis, sive regulis, mona-* 309.
steriorum Hispaniæ ante Saracenos exponit. Instituta monachorum in Hispania ante Saracenorum irruptionem ad regulam *Benedicti* minus composita fuisse, disputat adversus *Mabillonium*, docendo, ipsos ante Sec. VIII in seculari habitu vitæ contemplativæ, & virtutum studio, ad ductum institutorum primorum, aut Episcoporum, qui vivendi regulas ex antiquis Patrum decretis collegerint, se dedisse. In Hispaniam nec ullum disci- 311-317.
pulorum *Benedicti* profectum esse, nec illius regulam eo esse missam. In Galliarum regno regula *Benedicti* passim introducta Sec. VIII, in Hispania demum Sec. IX, quam tamen non integram sunt amplexi, sed ex aliis regulis, vel antiquorum Canonibus, aliquid adjecerunt, ita tamen, ut omnes omnibus præscripserint, sed rationem profectuum in studio virtutis habuerint. Componit hinc regulam *Donati*, quam dedit mona- 318-322.
sterio Servitano, quo sic appareat, illam cum Benedictina commune aliquid non habuisse; confert item regulam *Dumiensis* & *Biclariensis* monasterii, itemque *Isidorianam*. Qui primi mo- 322-327.
nasteria in Hispania erexerunt, institutum illud aliunde advexerunt; *Martinus Dumiensis* & *Joannes Biclariensis* ex Oriente, *Donatus* ex Africa, venerunt. Neque *Leander* Constanti- 327-329.
nopoli quidquam, quod ad institutum monasticum attinet, 329-331.
detulit.

Diss. VII de *antiqua Ecclesiæ Hispanæ liturgia* agit. In illa differit tantum de liturgia, quæ per VII Seculum obtinuit in Hispania, & *Isidoriana*, sive Gothica, dicitur. Hanc sequitur *Dissertatio* 33[illegible]
VIII de Missa Hispana tum catechumenorum, tum sacrificii per septimum Seculum. Describit officia Archidiaconi, Primicerii, & Thesaurarii, ex *Isidoro*, quæ ea de causa enarrat, quo appareat, liturgiam Gothicam a vulgata Moz-arabum diversam esse. Ex 333-335.
ponit rationem liturgiæ *Isidorianæ* ex ipsius illius libris, Conciliorum-

liorumque gentis Hispanæ decretis. Et, quoniam Missa illis temporibus dividebatur in missam catechumenorum & sacrificii, utriusque rationem secundum ritum *Isidorianum* declarat. Post Saracenicam invasionem ritus is depravatus est in Galliis, mistusque cum Gallico, alius ad *Ximenii* ætatem est servatus, qui, plurima accessione facta, typis vulgavit Moz-arabicum,
Pag. falso creditum *Isidorianum*. Purum putum rituale *Isidorianum*
335, 346. adhuc non est editum. Rituale *Moz-arabum* distinctum esse ab *Isidoriano*, inde probat, quia secundum illud hostia in novem partes dividenda, qui mos discedit a consuetudine Lati-
346-350. norum, qui in tres, Græcorum & reliquorum orientalium, qui in quatuor, partes dividunt. Scopus ipsius fuit, ut Catholicorum Regum Sec. VII pietatem, religionem, summamque in sacerdotes Dei reverentiam, palam faceret; sacerdotum Hispanorum doctrinam, sanctimoniam, suosque in Reges obsequium, vindicaret, corruptam denique disciplinam,
354. ritusque, ab ecclesiæ Romanæ, qua Hispani usi sunt magistra, abhorrentes ingenio, inde ablegaret.

Sequitur Ecclesiæ Hispanæ chronologia, tum civiles,
355-376. tum sacras, res Hispanas VII priorum Ecclesiæ Seculorum dirigens, & illustrans. Utrique *Tomo* Index rerum præcipuarum est subjunctus, mendæ solicite sunt sublatæ, typi & charta suo se nitore commendant.

DE S. ALBERTO, CONFESSORE BERGOmensi, Cremonæ denato, tertio Ordini S. Dominici adjudicando, Dissertatio historica.

Bononiæ, ex typographia S. Thomæ Aquinatis, 1741, 8.

Plag. $3\frac{1}{2}$.

Consecerat Rev. Pater *Emenegildus Todeschini*, Mantuanus, Magister Ordinis Prædicatorum, opusculum aliquod, quo tum epocham S. *Alberti* emortualem ab inveterato errore, qui eam ad Seculum post C. N. XII refert, emendare, tum, quod *Albertus* tertio S. *Dominici* Ordini nomen dederit, demonstrare, studuerat. Hujus laboris specimen Romam ab Autore

tore miſſum fuerat, quod hic, veſte Latina tectum, compareret, et ad id in publicum prodit, ut *Albertus* tandem aliquando Prædicatorum Ordini vindicetur. *Caput I* rationem vitæ S. *Alberti* in compendio tradit. Oriundus is fuit loco haud ignobili, oppido agri Bergomenſis, quod pagi Aonii nomine plerumque ſalutatur. Id factum ſub initium Seculi XIII. Parentibus uſus eſt agriculturæ ſtudioſis, cui vitæ generi & ipſe aſſuetus, a puero ruri colendo vacavit. Quo tamen a labore abſtinuit, cum, pietatis ſtimulis agitatus, domum linquens paternam, Cremonam diſcederet. Hic Fratribus Ordinis Prædicatorum in Cœnobio *Guilielmi* ſe commiſit, ab iisque habitum Fratrum de Pœnitentia, qui tertii Ordinis S. *Dominici* Patres dicuntur, accepit. Lucrum, quod ex laboribus ipſius aſſiduis provenerat, omne fere in pauperes, pietate ductus, contulit. Peregrinationibus ſacris, religionis cauſa ſuſceptis, ſæpius vacavit, ex quibus indicari merentur Romana, Compoſtellana, atque Hieroſolymitana. His aliisque pluribus transactis, Cremonæ in morbum letalem incidens, Nonis Maji anni 1279 diem obiit ſupremum. Exanime corpus in chorum Eccleſiæ S. *Matthiæ* illatum fuit. *Caput II*, epocham *Alberti* emortualem anno 1279 aſſignandam eſſe, docet. Cum enim plerisque, ut queritur Autor, annum mortis 1190 conſtituendum eſſe, perſuaſum ſit, quo nullum adhuc Ordinis *Dominici* veſtigium compareat; communem hanc plerorumque ſententiam repudiat, allatis ſcriptoribus ſynchronis, ſupparibus, aliisque optimæ notæ. Subjiciuntur igitur oculis teſtimonia ſcriptoris *Chronici Parmenſis*, *Petri Mariæ Campi*, *Dominici Bordigali*, *Jacobi Gaddii*, plura aliorum, ex iisque error emendatur ac profligatur. *Capite III* argumenta ſuccedunt negativa. Provocatur ad altum de anno 1190, velut emortuali *Alberti*, ſilentium apud *Sicardum*, Epiſcopum, autorem *Chronici Cremonenſis*, ac *Martyrologium Capituli Cremonenſis*. *Capite IV* Autor inveſtigatur epochæ, falſo conſtitutæ, ſubnexa occaſione ipſius erroris. Autor dicitur *Marcus Antonius Benaleus*, cujus incertis veſtigiis alii inſtiterint. Cauſam vero Noſter inde repetendam exiſtimat, quod ſequiores Hiſtorici apud *Mutium* ac

Bellegrinum legerint, S. *Homobonum* funeri interfuiſſe S. *Alberti*, ajusque ſocium exſtitiſſe. Quam tamen proſcribi, atque ad Græcas amandari fabulas, jubet. *Caput V* copioſe docet, S. *Albertum* Fratrem exſtitiſſe de Pœnitentia, ſeu tertii Ordinis *Dominici*. Confirmatur hæc res teſtimonio *Chronici Parmenſis*, trium *Statutorum Cremonenſium*, *Bullarii magni*, pluriumque ſcriptorum. *Capite VI* continuatur ejusdem rei probatio, advocatis antiquis S. *Alberti* imaginibus, de quibus plures iterum ſcriptores excitantur. *Caput VII* cultus *Alberti* originem indagat, & progreſſum ejus docet. Hunc derivandum non eſſe, Noſter indicat, ex decreto Sedis Apoſtolicæ, ſed ex ſola populorum conſenſione. Cultum probat *Sancti* nomen, quo ornatur *Albertus* in *Statutis Cremonenſibus.* Idem docet *Calendarium* Eccleſiæ, cui *Feſtum Alberti* inſertum. Ad idem caput refertur etiam translatio corporis *Alberti*, eaque gemina, altera A. 1481, altera A. 1652. Additur veneratio apud incolas pagi Aonii, Vallisque Serianæ. Denique de templo, *Alberto* ſacro, A. 1608 erecto, quædam commemorantur. Vini bajulos hunc præſertim Patronum venerari, adjicitur. His transactis, tum Index ſuccedit Alphabeticus Scriptorum, a quibus de vita rebusque *Alberti* exponitur, tum ſummarium documentorum, quæ ipſa in Diſſertatione laudantur.

RECHERCHES SUR LES VERTUS DE L'EAU de Goudron, &c.

hoc eſt,

DISQUISITIO VIRTUTUM AQUÆ PICIS liquidæ, cui meditationes philoſophicæ de aliis rebus annexæ ſunt. Ex Anglico opuſculo Doctoris GEORGII BERKELEY, *Epiſcopi Cloynenſis, in Gallicam linguam translata, additis duabus Autoris Epiſtolis.*

Amſtelodami, apud Petrum Mortier, 1745, 8.

Alph. 1.

Medicamentorum vires diſquirere, ardua omnino res eſt, quam Cel. Autor non ſuſcepiſſet, niſi caſu quodam ad aquam

aquam picis liquidæ deductus, ejus virtutes experientia iterata cognoviſſet. Obſervata igitur ſua proponens, inſperſis aliis meditationibus, hiſtoriam picis liquidæ, & medicamenti, inde præparati, ſolide & nitide expoſuit. In quibusdam Americæ locis aquam picis liquidæ conficiunt, libras aliquot aquæ frigidæ æquali parti picis liquidæ affundentes, tumque vas commoventes, & iterum reponentes, donec pix liquida, & quæ eidem inhærent, ſubſideant. Cum aquæ hujus partem in uſus ſuos impendunt, æqualem iterum addunt, quouſque aqua vires per odorem & ſaporem cognoſcendas ſuſcipere valet. Quoniam vero gradus virium ſub hoc præparationis modo differunt; Autor noſter ſequentem exhibet: Octo libras circiter (*4 pinte*) aquæ frigidæ tribus circiter libris (*1 pinte*) picis liquidæ affundantur, & baculo ligneo fortiter commoveantur; ſubſideant omnia per octo & quadraginta horas, ſpuma cochleari removeatur, & aqua picis liquidæ in lagenis puris ſuſcipiatur. Cognoverat Autor noſter in quibusdam provinciis Anglorum, in America ſitis, infuſum hoc frigidum ad corpora a variolis præſervanda adhiberi; inde ſimili modo periculum fecit, & multos a nimia variolarum efflorefcentia, & aliis ſymptomatibus malignis, immunes reddidit. Bibitur vero matutino & veſpertino tempore libra una (*demi pinte*) aquæ, & doſis pro ratione ætatis & indolis ægroti imminuitur, vel augetur, ita ut ventriculi inprimis habeatur ratio. Cum autem uſus aquæ in variolis adeo ſalutaris eſſet; illam quoque in aliis & diverſis morbis cum ſucceſſu exhibuit, e. g. in impuritatibus omnibus maſſæ ſanguineæ, in exulceratione inteſtinorum, pleuritide, peripnevmonia, febre ereſypelatode habituali, &c. Quo vero natura hujus medicamenti magis pateat, præparationem picis liquidæ, apud veteres & recentiores uſitatam, deſcribit. Arbores ſemper virentes reſinoſæ, ſi oleo ſuo & ſale acido abundant, per corticem inprimis ſauciatum, plus minus ſpiſſum & coagulatum liquorem effundunt, qui, licet non ex terebintho tantum, ſed ex aliis quoque arboribus, fluat, terebinthina vulgo dicitur, & inſpiſſata & ſicca reſina appellatur, gummoſis tamen & reſinoſis particulis æque abundat.

 Quod

Quodsi vero tales arbores igne suppresso comburantur, pix liquida inde effluit. Quantum igitur hæc omnia natura sua inter se conveniant, ex præparatione & ortu satis apparet. Aqua frigida affusa non oleosam & calefacientem pattem, sed acidam salinam, & huic junctam aliquam volatilem & subtilissimam, partem, quæ balsamica dici posset, educit, quam ob rem ejus vis ab oleo terebinthinæ & similibus medicamentis calidioribus longe aliena est. Autor postea diversa arborum genera, ex quibus hic liquor exsudat, describit, & porro ostendit, chemicum ignem, educendo partes, easdem non ita elicere, ut natura, quæ mitiores & corpori humano magis amicas per corticem expellit. Qua occasione de succorum in plantis motu & præparatione multa, a Physicis huc usque declarata, repetit, & ad suum argumentum applicat. Pergit postea in viribus aquæ picis liquidæ considerandis, stomachales & cordiales vires, elixirio proprietatis adscriptas, in nostra aqua eminentiores esse, ostendens. Obstructiones quoque sine capillarium vasorum ulla læsione resolvit, &, cum debilitas & rigor fibrarum causæ plurimorum morborum inveniantur, ubique aquam hanc mederi asserit. Sapo, opium, & mercurius, sunt medicamenta, quæ forsitan præ reliquis omnibus universalia dici possent; hæc tamen perversos effectus sæpius producunt, cum e contrario aqua nostra non tantum innoxia, sed & salutaris, inveniatur. In febribus quoque acutis, immo & malignis ardentibus, in usum duci potest, quoniam, quicquid alii in contrarium moneant, calorem præternaturalem magis exstinguit, quam excitat. Scorbutus est morbus in locis maritimis, & inter illos, qui itinera maritima instituunt, ferme universalis; aquam picis liquidæ non tantum huic morbo, sed & hysterico & hypochondriaco malo, immo omnis generis cachexiis, mederi, affirmat. Vitæ sedentariæ dediti digestioni depravatæ & flatibus, inde ortis, obnoxii sunt; his magis, quam alia calidiora medicamenta, aqua picis liquidæ convenit. Omnes vero morbos, in quibus hoc medicamenti genus levamen affert, recensere, longum nimis foret. Id tamen urget Autor, ut usus ad minimum per aliquot menses continuetur,

quod

quod eo commodius fieri poteſt, cum, ſi longius quoque protrahatur, effectus malignos non excitet. Nos quidem vires per experientiam aſſertas & comprobatas, aquæ huic adſcriptas, in dubium vocare haud poſſumus; id tamen monemus, quod experientiæ dubiæ, & diagnoſes morborum falſæ, Autorem, in Medicina practica non ſatis verſatum, fallere ſæpius potuerint. Interim tamen, cum ea, quæ Autor de hoc medicamento propoſuit, probabilitate ſua non deſtituantur, ulterioribus obſervationibus & experimentis accuratior virium deſcriptarum diſquiſitio relinquenda erit. Ea etiam, quæ breviter indicavimus, & copioſius in libello explicantur, non tantum Medici attentione ſunt digna, ſed multa etiam ex phyſicis continent. Agit enim Autor de ſalium inprimis acidorum indole, quousque in vegetatione concurrant, de acido univerſali aereo, de æthere, igne, & lumine, ſublimes etiam quasdam meditationes de anima mundi ex veteri Philoſophia ſubnectit.

HISTORIÆ HUNGARICÆ LITERARIÆ antiqui, medii, atque recentioris, ævi Lineamenta, quorum prolegomena, generalem in univerſam Hiſtoriam Hungariæ literariam introductionem continentia, prodeunt ſtudio ac ſumtu H. M. Hungari.

Altonaviæ & Serveſtæ, 1745, 4.

Alph. 1 plag. 7.

Seculum literarium, ad Hiſtoriam quod attinet, id, quo vivimus, merito nominabitur. Nulla propemodum gens eſt, quæ non peculiarem artium, ſcientiarum, eruditorum, ibi florentium, commemorationem, publicis literis conſignatam, habeat. Et ſane, quo talis accuratior, eo majorem delectationem atque utilitatem comparabit. Gaudet inprimis hac prærogativa doctiſſimi Viri inſtitutum, qui ſub nomine *H. M.* latere voluit. Ex ungue leonem cognoſcimus. Ita ſunt comparata prolegomena, ut omne merito punctum ferant, ac totius operis ſitim quaſi excitent vehementiſſimam. Fultus ac

nixus eruditissimorum hominum adiumento, rationem fuit instituti ingressus, a Cel. *Christophoro Augusto Heumanno* in libello, quem insigni omnes plausu exceperunt, inprimis observatam. Inde post prolegomena, quæ jam videmus, proponet *Libro I* originem literarum varii generis, & artem scribendi variam; *Libro II* studiorum literariorum prima incunabula, incrementa, fatalesque conversiones; *Libro III* artes ac disciplinas, Musarumque Hungaricarum domicilia; & denique *Libro IV* scriptores ac scripta præcipua. Majus deinceps opus molitur, eundemque in finem, quicquid rarius vel inter Codices typis exscriptos, vel inter monumenta non nisi manu exarata, libraria in supellectile reperiant eruditi, quam maxime potest, sibi expetit. Nostras nos quidem ipsi conjungimus preces, perfectum aliquid, simulque, ad stilum etiam quod attinet, perquam elegans, indidem ominati. Ideo etiam patronos, & liberales impensas facientem, insignesque labores largiter compensantem, bibliopolam, boni publici ergo ei comprecamur, neutiquam frustra, quicquid est, impensum iri spondentes, præcipue, si propositi tenax erit Noster, pleraque scripta in usum suum adhibens, quæ non ex indicibus, aut aliis hujus generis libellis, huc transscripsit, sed variis, iisque sumtuosis, molestis, ac plerumque periculosissimis, itineribus literariis, collecta comparataque, possidet; singula porro cum judicio producens, &, quid in quolibet Autore laudandum, vel vituperandum, sit, candide, sine ullo gentis, aut sacrorum, studio præjudicato, declarans, unique litans veritati. Sed ad rem ipsam. Initium dicendi fit a modo acquirendi cognitionem historicam, ubi simul varia illius appellatio & usus explicatur. Inde Hungarica singulatim Historia literata definitur, præterea non tantum nævi varii, verum etiam virtutes & ornamenta, quæ hanc artem commendant, afferuntur. His pro instituti ratione expositis, fidem quoque facere Historiæ suæ literariæ inprimis studet Autor, præjudicatas opiniones indicat, cautionesque, tironibus inprimis utiles, una cum præsidiis in hoc studiorum genere necessariis, subjungit. Nec partes, cum majores, tum minores, rationem item docendi, fontes, Autoresque nonnullos, qui de re

Hun-

Hungariæ literaria ſcripſerunt, ut & alia, eo ſpectantia, adminicula, prorſus intacta relinquuntur. Ultimo loco addit eruditorum querelas, cenſuraſque nonnullorum juſto rigidiores, atque ita integram Hiſtoriam Hungariæ literatæ, breviter adumbratæ, & momentorum, quæ generatim afferri debebant, tractationem, *XVII Sectionibus* minoribus abſolvit. Anteceſſorem, idem qui omnino inſtitutum ſervarit, agnoſcit nullum. Sunt tamen, qui aliquatenus poſſunt nominari. Antiquiſſimi jam harum regionum incolæ facta virorum illuſtrium, carmine patrio, publicis in conventibus recitare, atque ita alios oblectare, alios ad ſimilia heroum facinora incitare, conſueverant. Quod in aula quoque *Attilæ* regia uſitatum fuiſſe, vel ex Rhetore *Priſco*, teſte oculato, patebit. Huic addamus *Matth. Belii Juvencum Calanum*, Dalmatam, A. 1736 fol. Poſonii in *Apparatu Scriptorum Hungaricorum* recuſum. Notandum eadem occaſione, Hunnos, horumque poſteros, Hungaros, uſque ad tempora *Geyſæ* illud memoriæ atque annalium genus retinuiſſe. Sub *Attilæ* prope tempora *Hieronymus*, Stridonio-Pannonius, Polyhiſtor ſuæ ætatis eximius, cum ad alia, tum ad Hiſtoriam literariam illuſtrandam, animum adjecit, primusque fuit, quantum conſtat, qui de viris ſanctioris rei publicæ illuſtribus, & quidem ordine chronologico, commentatus eſt. *Stephanus Benczedi*, vulgo *Szekely*, vel Siculus, Gönczienſium antiſtes, in Chronico memorabilium mundi, lingua Hungarica ſcripto, & A. 1459, 4, Cracoviæ publicato, multos eruditorum recenſuit, remque literariam non raro illuſtravit. *Matthias Frankowicz*, cognomine *Flacius Illyricus*, in Centuriis Magdeburgicis, cum ſociis quibusdam ſcriptis, de eadem meruit. Initio Seculi XVII *Petrus Beſodnerus* Bibliothecam theologicam ſcripſit. Hinc *Dan. Lani* in ignea veritatis Evangelicæ columna egregium indicem Scriptorum, ad rem ſacram ſpectantium, exhibuit. Inprimis autem *Mart. Schmeizelius*, Corona-Transſilvanus, Profeſſor Halenſis, in univerſam Hiſtoriam literariam, lingua Germanica, introductionem dedit A. 1728. Maxime ad ſingulares Hiſtoriæ Hungaricæ ſcriptores ſpectant, qui *Sectione X* recenſentur, *Chartuitius* in Legenda de S. *Stephano*, *Thomas* *Spala-*

Spalatensis in Historia Salonitanorum ac Spalatensium Pontificum; *Janus Pannonius* in poematibus suis, ut alios multos taceamus. Nominatim vero præsenti Seculo eminent *Mart. Szentivany*, S. J. ob vastum illud curiosorum & selectiorum ex variis scientiis miscellaneorum tripartitum opus, Dissertationem paralipomenicam rerum memorabilium Hungariæ, hujusque continuationem; qui melius illo fontes eruditæ antiquitatis ipsiusque eruditionis norat, *Franciscus Foris Otrokocsi*; item *Franciscus Pariz Papai*, inprimis ob rudus redivivum, seu breves rerum ecclesiasticarum Hungaricarum juxta & Transsilvanicarum inde a prima reformatione Commentarios; *Georgius Hanerus* ob Historiam Ecclesiarum Transsilvanicarum; *Paulus Emser Debreczeni* ob historiam ecclesiæ reformatæ in Hungaria & Transsilvania. Præcipuam denique laudem meretur *Matthias Belius*. Vel inde patet, quo jure scribere potuerit *Jac. Frid. Reimmannus: nullum unquam de re Hungarorum literaria, quantum sibi constaret, aliquid scripsisse, aut scribere etiam quidpiam memoria dignum potuisse.* Sed vel indidem non minus patebit, nequaquam temere, vel imparatum, ad occupationem illam descendisse nobilissimum hujus instituti Autorem; præsertim cum & plurimos Codices manuscriptos, *Sectione XVI* commemoratos, inspiciendi atque adhibendi gavisus fuerit occasione.

Jacob Friedrich Reimanns eigene Lebens-Beschreibung ꝛc.

hoc est,

JACOBI FRIDERICI REIMANNI, MERItissimi ante Cœtus apud Hildesienses, puriora sacra sequentus, Antistitis, Senatus sacri Assessoris, Gymnasii Inspectoris, suæ ipsius vitæ descriptio, vel historica de semet narratio, nominatim de persona, deque scriptis suis, ex ipsius manu consignato Codice communicata, ejusdem ad mortem continuata, notisque ac breviori Præfatione instructa, a FRIDERICO HENRICO THEU-*NIO,*

-NIO, Regio Prussico Inspectore Cœtuum sacrorum & Scholarumtractus silvestris in ditione Magdeburgensi, & Pastore Atzendorfensium.

Brunsuigæ, in taberna libraria Schrœderiana, 1745, 8. Plag. 18.

Sæpius jam *Reimmanni* vita literis consignata legitur, sed brevius semper atque imperfectius, ut hujus, ab ipso consignatæ, narrationis desiderium facile moveri lectori possit. Jam *Jo. Ge. Leukfeldius* Antiquitatibus Grœningensibus, A. 1710 publicatis, *pag. 200* nonnihil de rebus *Reimmanni* immiscuit. *Leonh. Christoph. Rühlius*, Conrector Ascherslebiensis, A. 1717, sub nomine latens *Renati Christophori Leonardi*, Schediasma *de doctis Reimannis* publicavit, ubi, Nostro munus sacrum apud Hildesienses gratulaturus, ejusdem vitam exposuit. A. 1726 apparuit *Clerus Mauritanus M. Fr. Gotthilfii Kettneri*, quo in libello etiam *Reimmanni* in rem sacram & literatam merita commemorantur. Nec *Gœttenius* ejus oblitus est in *Europa erudita jam vivente P. I pag. 785*. Sed hæc omnia ita sunt comparata, ut haberet *Reimmannus*, cur hujus libri editionem moriturus *Theunio* injungeret. Talem illius spem, tantum abest, ut hic falleret, ut superasse propemodum videatur. Sane non abs re, cum de *Peirescio* relatum legerat in *Menagianis Tom. I pag. 2*, illum epistolis eruditorum variis, ad ipsum exaratis, duo habuisse conclavia impleta, quibus deinceps fornacibus calefaciendis abusi fuerint hæredes, tanto ille studiosius ista cimelia literaria servavit, indidemque occasionem accepit, locupletissimas passim annotationes verbis *Reimannianis* adjungendi. Nos autem ad rem ipsam accingimur. Natus est *Reimmannus* A. 1668, die 22 Januarii, Grœningæ in Principatu Halberstadiensi, patre *Andrea Reimmanno*, scholæ tunc ejus loci Rectore, ac deinceps ab anno 1674 usque ad A. 1694 Schwanebergensium in Ducatu Magdeburgico Pastore. A patre domi antea doctus, Eglam, Ascherslebiam, Magdeburgum, iterum Ascherslebiam, Islebiam, ac denique Altenburgum, studiorum humaniorum causa, se contulit. De postremo loco memorat, quod tunc temporis invitis doctoribus juvenes contemserint *Ciceronem*, qui abundet dulcibus

tutibus, ſeque adjunxerint *Senecæ*, dulcibus qui vitiis in eloquendo abundet. Ad altiora tractanda A. 1688 Jenam Noſter diſceſſit, ibique audivit in Ebraicis *Dantzium*, in philoſophicis *Jo. Andr. Schmidium* & *Jo. Phil. Treunerum*, quo & Præſide A. 1689 de Pædagogia Philoſophiæ ad revelationem ex ignorantia ortus linguarum primi diſputavit. Theologos ſecutus eſt *Jo. Guil. Bayerum, Fridem. Bechmannum*, & *Georgium Gœtzium*. Poſtquam duobus in locis magiſter fuerat privatus conſtitutus, commendante *Jo. Wolſio*, tunc Antiſtite Wernigerodano, A. 1692 Rector ſcholæ Oſterwicenſis vocatus fuit. Uxorem duxit A. 1693 *Conradi Hœvekeri*, Paſtoris Brumbienſis, filiam, *Annam Margaretham*. Eodem anno ad Halberſtadienſes, ut ſcholam regeret Joanneam, accitus eſt. A. 1698 ibidem ſcholæ *Martinianæ* præficiebatur. Eodem in loco in conſuetudinem, quem ſumme prædicat, *Leibnitii* venit, qui & ipſum deinde Ermslebiæ aliquoties honoris ergo acceſſit. Nimirum A. 1704 Paſtor primarius Ermslebienſis factus, cathedram ſcholaſticam cum ſacra commutavit. Ibidem maximam Bibliothecæ partem anno Seculi præſentis decimo igne amiſit. A. 1714 ad Magdeburgenſes abiit Diaconus, & paulo poſt etiam Canonicorum Bibliothecæ præfectus fuit. Inde in gravem ac diuturnum morbum incidit, quo ita affligebatur, ut, mortuum eſſe, non fama ſolum, ſed & Novis publici juris factis, paſſim innoteſceret. Denique A. 1717 Hildeſiam vocatus eſt. Quæ vocatio cum ſexta eſſet, in memoriam ſibi revocat *Nicolai Selnecceri*, quondam in munere Hildeſienſi anteceſſoris, verſum: *Septima me læto civem aſſignabit olympo.* Interim non ſolum rem ſacram juvit inſtituendo ſuos, atque inprimis veritatis fundamenta ponendo, & ſecus ſentientes ac litigantes calamo redarguendo, ſed etiam elegantiores literas fulſit Introductione in hiſtoriam linguæ Latinæ, Iliade poſt *Homerum*, ſive incunabulis omnium ſcientiarum, ex *Homero* erutis, & ſyſtematice deſcriptis, atque aliis lucubrationibus. Jam potius de ipſo Viro loquamur. Optimam is medicinam, qua ſemper uſus eſt, frugalitatem appellat. Singulis diebus Mercurii & Saturni citra votum manſit jejunus; ceteroquin victum adhibuit maxime vulgarem, potum vel omnino calidum, vel tepidum.

Motio-

Motioni corporis tam parce vacavit, ut intra quindecim annos suum ipsius hortum in suburbio non intraret, & per integrum triennium ei calcei sufficerent. Studiis operam stando semper dedit, nec unquam ideo pedes habuit tumidiores. Neque tamen morbis omnino liber fuit, nimio forsitan literarum studio contractis. Quibus cum aliquando affligeretur, nomine ipsi *Leibnitii* dictum fuit: *minus agendo*, *peragi posse plura*. Sermones, quos habuit, sacros ad verbum antea literis consignavit omnes, idque labore, si fieri poterat, continuo, istud *Quintiliani* probans *Lib. X Cap. 7: Bene concepti affectus & recentes rerum imagines continuo impetu feruntur*, *quæ nonnunquam mora stili refrigescunt*, *& dilatæ non revertuntur.* Ibidem plures Autores, variasque interpretum sententias, non allegavit, neque controversias tractavit, quas oppressit potius ac restinxit. Ad res domesticas quod attinet, genuit 13 liberos eadem ex conjuge, quæ uno partu A. 1706 tres vivos filios, *Joannem*, *Andream*, & *Christianum*, edidit, paulo post defunctos. Nepotes habuit 21, pronepotes 4. Inter singularia, de quibus sapientissimæ divini Numinis providentiæ gratias agit, est etiam illlud, quod scholasticus doctor, antequam sacer, fuerit constitutus, dum centum scholastici ad sacrum munus sint apti potius, quam unus sacer ad scholam, propter tot, quæ hic requirantur, animi dotes, idoneus inveniatur. Quæ de impedimentis & adjumentis studiorum profert, lectione digna, quæ de libris suis itidem, fusiora, videntur; dum vel index eruditissimi Viri scriptorum spatium excederet nostrum. Nota sunt, quæ consignavit, æternumque ipsi condent monumentum, ita ut vere scripsisse videatur, & hoc respectu, Editor: *IaCobVs FrIDerICVs ReIMannVs VIVet qVIetVs sIne fIne.* Diem nimirum placide, ac medias velut inter occupationes sacras, obiit postremum, fortunatus, felix, beatus senex, anno 1743 Cal. Febr. cum annos vixisset 75, ipso natali die, si stilum antiquum cum novo compares, ante Jubilæum gamicum diebus paucissimis.

ELOGIUM PIIS MANIBUS VIRI SUMME

 Vene-

Venerabilis Domini Hermanni von der Hardt, Cœnobii Mariæbergensis Præpositi, Orient. Lingu. Prof. totius Academiæ Senioris, summi Philologi & Polyhistoris, publico Academiæ Juliæ Carolinæ nomine consecratum, interprete CHRISTIANO BREIT-HAUPTO, *Acad. Orat. & P. P.*

Helmstadii, ex officina Schnorrii, 1746, 4.
Plag. 6.

Non æmulatio modo, teste *Paterculo*, sed gloria etiam, atque immortalis post fata fama superstes, judice *Tullio*, summi ingenia alit, ut laborum quæcunque in se suscipiant genera rebusque, tam publicis, quam privatis, ex omnibus animi doctrinæque suæ facultatibus inserviant, noctesque atque die Musis januas aperire laborent. Summi tamen etiam ingenii viri fuere, qui tam vano ad laudem & gloriam stimulo non indiguerunt, sed virtutis tantum exercendæ ergo vitam honestissimo otio transegerunt, famam non alto supercilio, sed modestissimo vultu, spernentes. Referatur merito in eorum numerum nuper Helmstadii defunctus *Hermannus* noster, ex gente *Hardtiana*, qui per LVI annos in Academia illa floruit, & domicilium istud bonarum artium vita, doctrina, omnibusque virtutibus, quæ in bonum civem cadunt, illustre quasi reddidit. Severe quidem de orbe literato meritissimus ille senex cavit, ne publica quadam laude post fata mactaretur: quam ob causam vitam suam ante aliquot annos, occasione ita ferente, breviter atque sincere exposuit; sed, quandoquidem gloria hos, qui ea digni sunt, etiam non appetentes, sequi solet, idem etiam patri huic Philologiæ accidit. Est igitur non solum Academiæ Helmstadiensis, sed *Breithaupti* inprimis, studium laudandum, qui memoriam tanti Viri conservare nobis studuit. Ne itaque nefas committamus in manes *Hardtianos*, summam hic attingere juvat
Pag. 6. eorum, quæ de origine & vita ejus sunt commemoranda. Natus erat *Nestor* noster Mellæ, Westphaliæ oppido, prope Osnabrugam sito, ubi tunc temporis, anno scilicet sexagesimo supe-

ſuperioris Seculi, pater ejusdem nominis, rei monetariæ præfe-
ctus in Comitatu Tecklenburgenſi, habitabat, cum d. 15
menſis Novembris filiolus vitam auramque caperet. Gens hæc Pag. 8.
Hardtiana omnis, quod ſilentio præterire non poſſumus, ex
provincia Geldria ſeceſſit ante annos fere ducentos, cum
Ferdinandus Alvarez, Albæ Dux, igni ferroque in eos ſævi-
re juberetur, qui a purioribus ſacris diſcedere nolebant. No-
vas itaque ſedes, exulum more, majores *Hardtii* quærentes,
Lubecam navim appulerant, ſedesque ibi ſuas & domicilium
conſtituerunt, ut hodierno etiam die ex gente iſta non pauci
nobiliſſimi atque clariſſimi viri ibi adhuc ſuperſtites flo-
reant. Ad maternam ſtirpem quod attinet, origines illa duxit a
Pecſteinio, rei monetariæ apud Mindenſes prope Viſurgim
præfecto, cujus filia, *Anna*, mater hunc puerum enixa eſt.
Ab hac majorum ſuorum gloria non degeneravit Noſter, ſed,
per ardua ſemper incedens, augere illam tentavit. Divinum
pater ingenium pueri animadvertens, omnem curam eo im-
pendebat, ut artibus ingenuis, optimisque literarum ſtudiis,
quibus puerilis ætas formari debet, *Hermannum* noſtrum im- 9.
bueret. *Peckmannus*, *Meierus*, & *Kugelmannus*, intra privatos
parietes primo pueritiam moderabantur ejus, uſque dum fun-
damentis ſolidioris doctrinæ domi rite initiatus, e paternis ædi-
bus diſcederet, & majores ludos frequentaret. Hinc primum
anno ſeptuageſimo primo Hervordiam ſe contulit, ubi ſub
Manzio Rectore uſque ad ſequentem annum ruentem meruit.
Ex quo tempore Gymnaſium Oſnabrugenſe ſalutavit, & poſt
breve intervallum *Manzium* ſuum, Bilefeldam evocatum, per
integrum biennium iterum ſecutus eſt. Transacto hoc tem-
pore, illuſtre Coburgenſe Athenæum petiit, & in diſciplinam
Stempelii, *Schubarti*, *Wolffingii*, & *Clauderi*, ſe tradidit, quos 10.
etiam duces in velitationibus literariis, & eloquentiæ exercitiis,
ſequebatur, publica horum ſpecimina edere non erube-
ſcens. Anno ejusdem Seculi octogeſimo Jenam contendit,
ut doctores Academiæ illius, & præcepta eorum, audiendo
perciperet. *Friſchmuthio* inprimis ad perdiſcendas linguas orien- 11.
tales adhærebat, quarum amore jam tunc temporis detineba-

tur, & hic fortasse illi autor suasorque fuit, ut anno post
Hamburgum, ingruente in Saxonicos agros morbo pestilenti,
viseret, & celeberrimo *Edzardo*, Rabbinicæ atque Ebraicæ do-
ctrinæ oraculo, docenti adesset. Subsequenti anno Jenam re-
Pag. 12. versus, per quatuor fere annos ita ibi vitam degebat, ut scholas
suas ipse aperire, habita *de genuino Judæorum Messia* Disputa-
tione, non dubitaret. Postea in Academiam Lipsiensem, tan-
quam ad mercaturam bonarum artium, se contulit, &, faculta-
te docendi prævia Disputatione impetrata, bonis ominibus lu-
dum literarium constituit, quin imo *Collegii Philobiblici*, duce
Alberti & sociis *Antonio* & *Franckio*, fundamenta ponere
incepit, quia studio sacrarum literarum mirifice arde-
bat. Quod etiam in causa fuit, cur *Spenerum*, Theolo-
gum olim celeberrimum, Dresdæ, & *Sandhagenium* Lu-
neburgi, per aliquod temporis spatium adierit, eorumque
præceptionibus usus fuerit. Rebus sic comparatis, ingenioque
ejus tanta doctrinarum copia referto, fieri non poterat, quin
fructus diligentiæ suæ quam proxime caperet. Contingebat ei,
quod non ultima laus est, ut Serenissimo Brunsuicensium & Lu-
16. neburgensium Duci, *Rudolpho Augusto*, placeret, cujus singu-
larem erga Musas clementiam nulla ætas conticescet. Ab isto,
anno octogesimo octavo, muneri Bibliothecarum Principis or-
nandarum admovebatur, quod tanta diligentia administrabat, ut
maxime se tanto Principi probatum daret. Ex quo fiebat, ut ad
gravissima quæque negotia expedienda adhiberetur, & a Principe
ipso dilectus amicus salutaretur. Biennio post, statione sua dece-
dente *Busmanno*, nemo erat, qui orientales linguas docendi
17. spartam melius in se, arbitris Principibus, suscipere posset, quam
Hardtius. Vocatus itaque ad hanc provinciam administrandam,
doctissima Oratione *de Luthero, fontium Ebraicorum interprete*,
istud muneris auspicatus est. Hisce primitiis statim succedebant
Elementa exegeseos universalis, & *Ephemerides philologicæ*. Non at-
tinet pluribus verbis alienis hic commemorare, quantæ ipsi curæ
18. fuerit commodum publicum, cum ipse ingenue de se ita scripserit:
*Quinquaginta & pluribus annis servivi publico in hac Academia.
Multos sumtus impendi in ædificia publica pro commodis & juri-
bus*

bus Academiæ. Templum collegiale novum in urbis foro triennio suscitavi, & multis aceitis locupletavi. Bibliothecam novam Rudolphæam cum pretiosis cimeliis originalibus in Collegio sitam advexi & adornavi. Jurisdictionem Academiæ criminalem, cruce in foro Julio solenniter erecta, statuminavi. Et paulo post: *Neminem in officio & societate læsi, injurias & damna tuli, dissimulando. Fidem præstare Deo, Principibus, Academiæ, & Cœnobio, præsenti animo allaboravi. Inanem non quæsivi gloriam, mea contentus sorte. Nec opus Programmatibus, & concionibus funebribus, præstitis præstandis. Sufficit, corpus meum in cœnobiali monumento tacite condi.* Verissime hæc omnia esse scripta, omnis Academia loqui-
tur, omnesque cives testes sunt. Tulit etiam insignes pietatis & Pag. 29.
industriæ fructus, cum anno hujus Seculi nono Præpositura in Cœnobio Mariæbergensi munificentissime donaretur, &, Principe
adjutore, ex Bibliotheca Vindobonensi multas manu exaratas ta- 28.
bulas ad conficiendam Concilii Constantiensis historiam acciperet. Polyhystoris & πολυγράφȣ eum floruisse laude, inter omnes reipublicæ literariæ cives constat; hinc non æque facile numerum libellorum omnium hic inire possumus, cum multitudo eorum chartam exsuperet. Majora saltem, quæ exstant & latent, proferemus opera, inter quæ 1) referatur *Historia Concilii Constan-
tiensis*, duobus Voluminibus A. 1700 edita; 2) *Ænigmata Judæo-* 24.
rum religiosissima maxime recondita A. 1705; 3) *Historia literaria Reformationis* in honorem Jubilæi A. 1717; 4) *Ænigmata prisci orbis, seu Jonas in luce*, A. 1723; 5) *Collectio scriptorum quorundam minorum, titulo Tomi I in Jobum insignita*, A. 1728; 6) quibus novissime adjunxit inde ab anno trigesimo septimo hujus Seculi ad præsentem usque *VII Tomos mythorum in sacros fontes*. Posterioribus sumtus maximos impendit. Latet nunc in Bibliotheca Regia opus diligentissimum Reformationis Evangeli-
cæ, quod ad sedecim *Tomos* excrevit, & prelum exspectat. Quem- 29.
admodum vero *Hardtius* noster clementiam Principum juvenis expertus erat; ita ad summam usque senectutem illam retinuit. Ingravescente enim ætate, eo curam intendebant Principes moderatores hujus Academiæ, ut decrepitus Noster vacatione ætatis uteretur, & in otio, quicquid reliquum esset, viveret. De

man

mandatæ hinc muneris, quod olim gesserunt, vices fuerunt anno vigesimo septimo, quod nunc decurrit, Seculi, primum *Sprechero*, & post eum *Lackemachero*, quo publicis Noster exueretur curis.
Pag. 32. Quam late fama atque nominis ejus celebratio diffusa fuerit, vel ex eo facile cognoscitur, quod non solum omnibus doctioribus harum terrarum viris innotuerit, sed cum *Sophia* quoque, Principe Electrice Hannoverana, commercium literarum aluerit. Recte hinc judicat *Breithauptus*, *fuisse beate defunctum Virum profunde eru-*
39. *ditum, divino ingenio præditum, ad præclara quævis præstanda a natura quasi formatum, valde laboriosum, prudentem, ingenuum, omni ambitione vacuum, ultra modum liberalem & beneficum, justitiæ amantem, pacificum, suavem, autoritate pollentem, vere probum atque pium, talem, qualem majores nostri paucos viderunt, posteri autem raro, vel nunquam, rursus videbunt.* Tantum de ingenii & virtutum ejus laudibus. Ad corporis vires, formamque,
34. quod attinet, erat *Hardtio* venustæ proceritatis statura, frons hilaris, & decora facies, vox mascula & candida. Oculi, instar solis radiantes, unicuique admirationem injiciebant. Octogesimum annum agens, sine perspicillis acutius vidit, in senio perspicacior, quam juvenis & vir. Id quoque bonitate naturæ erat
40. consecutus, ut firma usque ad summam senectutem uteretur valetudine. At quatuor abhinc annis pedum tumore laborare cœpit, qui eum impedivit, quo minus commode ire posset. Hinc legendo, scribendo, & meditando, tempus usque ad extremum vitæ halitum consumsit, perpetuo affixus lecto. Invasit debile corpus denique vehemens intestinorum dolor, & obstructionis gravitas, quæ, vi morbi in diem crescente, ac præsentissima remedia eludente, triduo post animam e vita migrare, & corpus vinculis suis laxare, cogebat. Sic d. 28 Februarii somno obrutus, circa horam 10 vespertinam ex hac vita discessit, cum vixisset annos 85, menses 3, dies 13. Exuviæ corporis sine pompa & splendidis cerimoniis, uti ipse vivus præceperat, elatæ sunt, ut in monumento, quod clementi Principum suorum consensu in Cœnobio Mariæbergensi propriis sumtibus sibi parari curaverat, sepelirentur, quibus ut terra sit levis, & molliter ossa cubent, optamus.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXLVI.

Pars I.

CORNELII PAULI HOYNCK VAN PAPENDRECHT, Archipresbyteri Mechliniensis, Analecta Belgica, in sex Partes divisa.

Volumina III.

Hagæ Comitum, apud Gerardum Block, 1743, 4.

Vol. I Alph. 4 plag. 18, Vol. II Alph. 4 plag 14, Vol. III Alph. 5 plag. 9.

Variis hæc Collectio Opusculis concluditur, ad Historiam Belgii, civilem, literariam, & ecclesiasticam, inprimis vero ejus temporis, quo Hispanorum jugum excussit, sibique libertatem asseruit, pertinentia. In *sex* autem *Partes* universa Collectio divisa est. *Parte prima* exstat descriptio vitæ *Viglii ab Aytta*, *Zuichemi*, Equitis sanctioris consilii, & alterius, quod rerum status vocant, Bruxellæ, Præsidis, & Gandavi, ecclesiæ, tunc collegiatæ, nunc cathedralis, S. *Bavonis* præpositi, Cancellarii Ordinis aurei velleris, fundatoris Collegii sui nominis in Universitate Lovaniensi; additis ad illius vitæ descriptionem annotationibus, nec non *Viglii* testamento, notis itidem illustrato. Leguntur etiam hic Inventaria duo, ad testamentum *Viglii* spectantia, atque indulta testandi, a Pontifice, Cæsare, & Rege, concessa, atque ex Archivo Collegii Lovaniensis edita, genealogia itidem *Ayttana*; fundationis do-

mus Dei ab *Aytta* in pago *Zuychem* instrumentum, nec non *Viglii* Commentarii rerum actarum super impositione decimi denarii. *Secundam Partem Viglii* ejusdem Epistolæ ad *Joachimum Hopperum* constituunt. *Tertia Pars* Epistolas *Viglii* selectas complectitur. *Parte quarta* comparet *Joachimi Hopperi* Commentarius de tumultibus Belgicis, Gallico sermone conscriptus, cum *Joannis Baptistæ de Tassis* de tumultibus Belgicis sui temporis Commentariis. *Quintam Partem* occupant Tractatus translationis, seu cessionis, ditionis Ultrajectinæ in *Carolum quintum* Imperatorem; *Cornelii Pauli Hoynck van Papendrecht* Catalogus historico-chronologicus Præpositorum & Decanorum quinque ecclesiarum Ultrajectensium a Seculo VII usque ad finem Seculi XVI; Catalogus Abbatum S. *Pauli*, Ord. S. *Benedicti* in civitate Ultrajectina; *Gisberti Lappii a Waveren*, JCti, disquisitio de Jure ditionis Amstelii, atque necrologium ecclesiæ B. *Mariæ* semper virginis, oppidi de Breda, Leodiensis dioecesis. *Sexta Pars* exhibet Chartulare Capituli Canonicorum ecclesiæ B. V. *Mariæ*, oppidi Geerulietensis dioecesis Trajectensis; Necrologium Capituli ejusdem ecclesiæ collegiatæ B. M. V. Tholensis, dioecesis Middelburgensis, olim Leodiensis, nec non *Joannis ab Hollander* Historiam rebellionis civitatis Gandavensis, quæ A. 1539 contra *Carolum V* excitata est. Ut igitur paulo accuratiorem notitiam horum scriptorum suppeditemus, de singulis, quantum ad institutum nostrum pertinet, nonnulla differere est consilium. Vitæ *Viglii Zuichemi* descriptio, quæ hic exhibetur, ab ipso *Viglio* est composita, atque ex Codice manuscripto, qui hodie in Bibliotheca Archiepiscopali Mechliniensi asservatur, edita. De hoc ipso Codice nonnulla S. Rev. Editor in Præfatione disputat, avtographum esse, negans, verum, *Viglio* dictante, ab amanuensi, & quidem eodem, qui ejus ad *Hopperum* Epistolas exaravit, conscriptam esse, contendens. Paucis ante obitum mensibus, hanc vitæ suæ descriptionem in calamum dictasse *Viglium*, variis argumentis comprobat. Scripta autem ea est sine titulo & conclusione, in forma, quæ vulgo quarta dicitur, implens paginas quinquaginta & septem, prima alteraque hinc & inde

exesis,

exesis, unde & eam lacunatam sub initium Lector deprehendet. Tumultuaria scriptione in chartam fuisse conjectam, S. Rev. Editor observat, atque exinde conjicit, ab ipso *Viglio* eam nunquam relectam fuisse. Alios insuper, præter hunc, de vita *Viglii* Commentarios, circumferri, observat, quorum Codicem cum a Viro humanissimo, *Joanne de Witt*, Dordraceno, Consiliario Senatus rerum status, ac Præside Cameræ rationum Belgicarum Bruxellis, nactus esset, & de illis accuratam notitiam suppeditat, & Codicem illum maximopere sibi in hac hujus Operis editione profuisse fatetur, cum quod prioris characteres difficiles, & lurido nimis atramento pictos, pluribus in locis assequi nequiverit sine alterius auxilio, tum quod bina folia, quæ in priore desiderantur, ex priore suppleverit. Opus aliquod, a nonnullis *Viglio* adscriptum, cui titulus est: *La source & commencement des troubles suscités aux Pais bas, sous le gouvernement de la Duchesse de Parme*, ei abjudicat, cum neque stilus illorum temporum sit, neque in inventario lucubrationum *Viglii*, neque in ejus Epistolis, vel levissimum istius scripti vestigium reperiatur, neque insuper *Viglius* Gallicæ linguæ peritus fuerit, id quod ex ejus Epistola ad *Carolum Boisotum* intelligitur. Quocirca illud scriptum pro rhapsodia quadam, *Viglio* prorsus indigna, habere, S. Rev. Editor nullus dubitat. Eruditas etiam vitæ *Viglii* adjecit animadversiones. Rebus obiter duntaxat commemoratis lucem aliunde addidit. Quæ ad personam & familiam ejus pertinent, attexuit. Eruditorum hominum, quibuscum ei aut contubernium, aut studiorum similitudo, aut commercium, fuit, præsertim quibuscum potiores habuit necessitudines, acta & scripta retulit, illud tamen diligenter simul curans, ne extra oleas (uti in proverbio est) vagaretur, quod vitium in viris quibusdam doctis merito reprehendit. Elogia nonnullorum de *Viglio Zuichemo* addit, ex quorum etiam effatis, ut & aliis testimoniis, vitæ ejus synopsin confecit, ex qua omnia, quæ ad eum pertinent, legi & cognosci eo facilius possunt. Testamentum & codicillus *Viglii* ex museo *Joannis de Witt* editus, & variis animadversionibus, quæ ad ejus illustrationem pertinent, instructus est.

Ex-inventariis duobus, ad *Viglii* testamentum spectantibus, alterum, Belgico sermone confectum, utensilia, quæ *Viglius* possederat, continet, cui in margine S. Rev. Editor notulas quasdam illustrationis ergo allevit. Alterum, Latine compositum, scripta, a *Viglio* elaborata, complectitur. Indultum testandi primum a *Carolo V Viglio* concessum est, Gallica lingua conscriptum, & A. 1554 publicatum. Alterum Pontificem *Pium IV* autorem agnoscit, Latine A. 1563 confectum. Tertium *Philippo II*, Hispaniarum Regi, *Viglius* debuit, quod, Belgico sermone conceptum, anno insequente 1564 prodiit. Quartum denique, ab eodem Hispaniarum Rege *Philippo II* profectum, & Belgica itidem lingua confectum, A. 1570 *Viglio* concessum est. Genealogia *Ayttana* ex MSto Collegii *Vigliani*, quod Lovanii est, edita, admodum obscura atque confusa est, quamvis monumenta & epitaphia quædam, in honorem gentis istius erecta, contineat. Fundatio domus Dei ab *Aytta*, in pago *Zuichem*, pauperibus alendis inservitura, de pietate pariter ac caritate *Viglii* erga egenos illustre præbet testimonium. Latino autem sermone est composita, unde non præter rem S. Rev. Editori suspecta videbatur. Postea enim certior est factus, interpretationem duntaxat, & quidem non adeo accuratam, esse, ipsam fundationem vero Belgico idiomate conscriptam. Verum igitur fundationis textum, a Cl. *Wielingio*, JCto Ultrajectino, ipsi transmissum, sub finem *primæ Partis* apposuit. Nihilo tamen secius & hoc exemplar vitio non carere, nec ab avtographo descriptum esse, conqueritur, cum, ut avtographum fide publica sumtibus suis describeretur, frustra hucdum petierit, qua occasione inhumanos Frisiorum secum agendi modos jure suo accusat. *Commentarius Viglii rerum actarum super impositione decimi denarii* vitæ ejus in eo Codice subjunctus est. Neque eum esse avtographum, sed *Viglio* dictante ab eodem scriba, qui vitam exaravit, in chartam conjectum, S. Rev. Editor existimat. Titulum aliena manu recentiore adscriptum esse, nec nomen *Viglii* præferre, quod tamen tuto addi potuisset, observat. Quamvis autem iste Commentarius eodem, quo vita, id est,

id est, tumultuario, sermone dictatus sit, neque a *Viglio* relectus videatur; non tamen sine voluptate legitur, cum insignem utique notitiam historiæ temporis istius suppeditet. Idem quoque dicendum de *Viglii Zuichemi ad Joachimum Hopperum*, Equitem, & rerum statusque Germaniæ inferioris apud *Philippum II*, Hispaniarum Regem, Consiliarium, *Epistolis politicis atque historicis*, quæ 267 numero comparent. Ediderat eas jam *Simon Abbesius Gabbema* Leovardiæ A. 1661. Cum autem illa editio mendis erratisque quamplurimis scateat, imo in ea Epistolæ tres ac triginta integræ, una cum permultis aliarum fragmentis, desiderentur; valde laudanda est S. Rev Editoris diligentia, qui novam hanc adornavit harum Epistolarum editionem, ad Codicem Collegii *Vigliani* Lovaniensis diligenter collatam. Quem laborem ideo potissimum a se susceptum testatur, quod hæ Epistolæ *Viglii* res gestas tempore tumultuum Belgicorum, ejusque consilia, labores, & pericula, eo certius complectantur, quo securius ab eo in amici sinum consignata sint. Justo etiam ordine has Epistolas disposuit, qui in priori pariter editione, quam in ipso hoc, quo usus est, manuscripto Codice, erat perturbatior. Cum autem hinc inde Epistolis pluribus nunc annus, nunc mensis, & subinde dies, desit, ne divinando potius, quam certis signis, ordo constitueretur, & ex turbato turbatior fieret, præstare nonnunquam judicavit, sequi eum, quem Codex tenet, quamvis certissime male servatum, ordinem, inprimis quod adscripti dies & anni, dubium, an librarii, an amanuensis, incuria, sæpius vitiosi sint. Primam insuper, quæ in priori editione legebatur, Epistolam, quia & in Codice ipsius exulabat, & ad Epistolas politicas & historicas, quæ omnes post *Hopperi* profectionem in Hispaniam, ut in ipso Codice enotatur, scriptæ sunt, non pertinet, ab hac collectione rescidit, & inter selectas potius *Viglii* Epistolas collocavit. Quod denique ad Notas, hisce Epistolis a S. Rev. Editore adjectas, attinet, singulis argumenta, seu summaria, adjecit, ac res gestas, a *Viglio* relatas, subinde illustravit. Præcipue vero curavit, uti lector cognosceret, homines seu aulicos, seu literatos & ecclesiasticos,

ſiaſticos, quorum mentio his in literis injicitur. *Epiſtolæ Viglii ſelectæ* ad diverſos ſcriptæ ſunt. Argumenta varia, tam quæ familiari colloquio tractari ſolent, quam etiam literaria, complectuntur. Ex inventario Gallico, quod opera *Viglii* complectitur, & de quo ſupra diximus, novem omnino Epiſtolarum *Viglii* volumina exſtitiſſe, intelligitur. Hodie tamen in Collegio *Vigliano* non niſi octo Volumina in folio inveniuntur, quæ tamen nec diverſa eſſe ab illis, quæ inventarium exhibet, &, quæ ſint eadem, non eodem ordine, quo in inventario notantur, ſignata eſſe, S. Rev. Editor obſervat. Omnes igitur, quotquot in dicto Collegio ſupererant, Epiſtolas edere ſecum conſtituerat, cum, eas ob ſtili elegantiam, variamque eruditionem, omnibus literatis oblectationi futuras, crederet. Cum autem typographus intercederet, non niſi ſelectas aliquot huic operi inſeruit. Non quidem, quod, reliquas lucem haud mereri, crederet, verum quod ſeculum noſtrum ejusmodi res faſtidire videatur. Ne autem hoc pacto reliquæ ultimum conflictum cum tineis blattisque ſuſtinerent, pluribus earum in notis ad *Viglii* vitam frequenter uſus eſt. Præmiſit Epiſtolis alphabeticum indicem, unde, ad quos Epiſtolas ſcripſerit *Viglius*, uno intuitu poteſt cognoſci. Immo in notis, unicuique Epiſtolæ adjectis, de eorum, ad quos data eſt, vitis omnia ſcitu digniora apponit, aliaque, ad earum interpretationem facientia, more ſuo adſpergit, S. Rev. Editor. Subjecit huic Epiſtolarum collectioni Tractatum *de Cameris rationum publicarum & tribunalibus juſtitiæ, per Duces Burgundiæ in Belgio erectis.* Ante hos triginta annos de ætate inſtitutionis Conſilii iſtius, quod, Hagæ Comitum ſedem ſtabilem habens, juris dicundi autoritatem ſuper Hollandia, Zelandia, ac occidendali Friſia, obtinet, diſputatum eſſe, occaſione acris contentionis, inter jam dictum Conſilium, magiſtratumque Haganum, ſuper jure & jurisdictione in quosdam vicos, & loca in pago Hagano ſita, excitatæ, monet. Qui Conſilii iſtius ampliſſimi cauſam tum defenderunt, corpus illud ætatem Comitum Hollandiæ adæquare, & A. 1250 a Rege *Wilhelmo XVIII*, Comite Hollandiæ, ſedem fixam in palatio Hagano, quin-

quinimo in eodem conclavi, quo hodie jus dicant, accepiſſe, contenderunt. Iidem, Hagam illo Senatu recentiorem eſſe, & occaſione Senatus, ibi congregati, conditam eſſe, dictitarunt. Exinde ſequi ſtatuerunt, certiſſimum eſſe, quod primis illis temporibus nulla alia, quam Conſilii, jurisdictio Hagæ obtinuerit, donec ignobiles loci incolæ in vicinia creverint, quando, ne Conſilium nimis obrueretur cauſis minoribus, excitata fuerit ſedes Scabinalis, vicinis negotiatoribus. Magiſtratus Haganus contra contendit, Conſilii provincialis inſtitutionem *Philippum*, Burgundiæ Ducem, autorem agnoſcere, qui illud anno viceſimo nono ſupra milleſimum quadringenteſimum condiderit, &, conjecturis, quas Senatus provincialis in contrarium affert, adductis, reſpondit: illas non ſolum nullo niti fundamento, ſed etiam a veritate alienum eſſe, quod excitatus ſit ille locus opportunitate erecti in palatio Conſilii, quaſi ante fuiſſet horridus, agreſtis, incultus, atque deſertus. Imo, ſi hoc verum eſſet, non potuiſſe magis ineptum locum ſeligi, in quo ſederet Conſilium provinciale, ad quod totius regionis incolæ accedere, & ſedes ibi figere ea occaſione, debuiſſent, in vico, ubi diverſorium nullum fuiſſet, quo advenæ reciperentur. Quid? conceſſa tantisper hypotheſi de invecto per *Wilhelmum* Regem Conſilio in palatium noviter exſtructum, ſtatuendum eſſe, Hagæ originem certiſſime priorem eſſe inſtitutione Conſilii, & locum, ſeu vicum, ſeu etiam oppidum, non adeo miſellum, inops, & inane, fuiſſe. Cum igitur hoc pacto illa controverſia ſatis diuque agitata eſſet; tandem ſcripta quædam de hoc argumento evulgata eſſe, S. Rev. Editor obſervat. Nimirum A. 1711 Anonymus ſcriptor unus, & A. 1740 Anonymus alter, in arenam deſcenderunt, & ſyſtemata contraria duo multo cum labore & ſudore, & non ſine laude ingenii elegantis & politi, fabricarunt. S. Rev. Editor ergo, ſententiis utriusque partis erudite expenſis, pro magiſtratu Hagano judicat, ſententiam ſuam egregiis argumentis confirmans, atque Tabulas conciliationis inter *Philippum Bonum* & *Jacobum Bavarum*, quæ hac in controverſia utramque paginam faciunt, apponens. His abſolutis, vitam *Joachimi Hopperi*, ex *Suffrido Petri*, *Auberto Miræo*, *Pierio Wiuſemio*,

Vale-

Valerio Andrea, aliisque, enarrat. Discimus exinde, *Hopperum* die 11 Novembris A. 1523 Suecæ natum esse; parentem ejus loci istius Consulem fuisse, &, *Hoppero* nondum ex ephebis egresso, vitam cum morte commutasse; *Hopperum* & elegantioribus literis, & Jurisprudentiæ, operam indefessam dedisse; hanc ipsam postea artem, ubi Licentiatus Juris creatus erat, magno applausu concursuque auditorum, publice, sed nullo stipendio statuto, docuisse, & postea A. 1553 una cum *Wamesio*, *Vendevillio*, & *Peckio*, Doctoris honores, in summa celeberrimorum hominum frequentia, quos inter & *Viglius Zuichemus* fuerit, esse consecutum; paulo post Pandectarum Professorem creatum esse, &, hoc munere ornatum, prima vice Paratitla Digestorum methodo nova & facili, triennio, aut ad summum quadriennio, absolvenda, prælegisse. Non tamen prælectiones hasce absolvit *Hopperus*, lautiori sorti destinatus, cum, anno illo nondum elapso, a *Margaretha*, Duce Parmensi, quæ tum Belgis, *Philippi II*, Hispaniarum Regis, fratris sui, nomine præerat, in Mechliniensem supremum senatum cooptaretur. Ibi cum officio demandato singulari dexteritate ac prudentia fungeretur; Gubernatrici visus est idoneus, qui in secretiorem senatum, ac deinde in Consilium, quod rerum statusque vocant, adscisceretur. Ab eo tempore propinquioribus Regi negotiis est adhibitus, imo postea in Hispaniam vocatus, ut ibi res Belgicas in ipsa Regis aula curaret, quem ejus in Hispaniam adventum motus Belgici statim insecuti sunt. Tanta autem gratia apud Regem floruit, ut, præter alia dona quamplurima, equestrem dignitatem consequeretur, & usque ad obitum, qui Mantuæ Carpetanorum A. 1576 contigit, summo semper honore effulgeret. Cum igitur *Hopperus* consiliis eo tempore interfuerit, & idcirco motuum Belgicorum optimam notitiam necessario habuerit; facile intelligitur, quale pretium ejusdem Commentariis, hac de re scriptis, quos S. Rev. Editor jam in publicum emisit, statui debeat. Gallico sermone conscripti sunt, stilo tamen vetusto & obsoleto. Dolendum quidem est, quæ *Viglius Zuichemus* huic Operi adjungere volebat, nunquam

nunquam fuiſſe adjuncta, quandoquidem ei cum *Hoppero* de rebus hiſce familiaribus colloqui, morte hujus interveniente, non licuit. Neque etiam ex avtographo publicare hos Commentarios S. Rev. Editor potuit, verum exemplari duntaxat, per Fratrem *Dionyſium van Herthos*, Monachum Affligenienſem, deſcripto, uſus eſt, unde verba in textu ſubinde deſunt, immo nonnunquam & phraſes integræ, id quod ſenſum ſæpe & inconcinnum, & obſcurum, facit. Interim tamen hoc Catone contenti eſſe poſſumus, cum, hiſce non obſtantibus, egregiam lucem hiſtoriæ horum motuum hi Commentarii fœnerentur. Idem de *Joannis Baptiſtæ Taſſii Commentariorum ſui temporis octo Libris*, Latino ſermone conſcriptis, dici poteſt. Fuit enim *Taſſius*, prout ex vitæ ejus deſcriptione, quam ex *Joannis Franciſci Foppens Bibliotheca Belgica*, A. 1739 auctius emiſſa, S. Rev. Editor docet, *Joanni Auſtriaco*, dum in Belgio Proregem ageret, a ſecretioribus conſiliis, & *Philippi II* ad *Henricum III*, nec non *Philippi III* ad *Henricum IV*, legatus, &, a legationibus redux, bellici, quod apud Regem erat, Conſilii Senator. Hiſtoriam hanc tumultuum Belgicorum manuſcriptam exſtitiſſe in Bibliotheca Regia Scorialenſi ad S. *Laurentium*, S. Rev. Editor obſervat. Fuiſſe etiam apud Clariſſimum *Lucam Torrium*, Cameræ rationalis Inſulis Flandrorum Aſſeſſorem, uſque ad annum 1609 deductam, *Valerii Andreæ* teſtimonio fretus, idem dictitat. Hodie in Eminentiſſimi Cardinalis *de Alſatia*, Archiepiſcopi Mechlinienſis, Bibliotheca, quam donatione inter vivos Capitulo ſuo A. 1738 tranſmiſit, aſſervari teſtatur. Duo priores Libri non ſunt niſi quædam velut ſummaria hiſtorica rerum geſtarum, ubi confuſa multa, etiam non diſtinctis annis, deprehenduntur. Libro octavo, & magna ſeptimi parte, fuſe proſequitur *Taſſius* res Gallicas, ſive Ligæ contra *Henricum IV*, quod illæ legationis ſuæ ſucceſſus complectantur. Ceterum non niſi res bellicas enarrat, a civilibus prorſus abſtinens. Varia brevius tractat, ab aliis fuſius adducta. Nonnulla etiam ſilentio præterit, quod a ſe viſa non ſint, aut non ſatis comperta. Hæc tamen qualiacunque vitia *Taſſium* compenſare, quando

nonnulla afferat, quæ apud editos ſcriptores fruſtra requiras, S. Rev. Editori perſuaſum eſt. Miram idem in *Taſſio* ſinceritatem laudat, &, quamplurima, ad turbati ſciſſique Belgii hiſtoriam facientia, egregie ex eo confirmari poſſe, contendit. Ubi hunc laborem *Taſſius* ad finem perduxerat, eum Regi *Philippo III* obtulit, qui cum liber non videretur per id temporis evulgandus, forte quod non conſiderate & circumſpecte ſatis ſcripſiſſet Autor de Duce *Albano*, & conſilio turbarum, quod & *ſanguinis* audiebat, eum in Bibliotheca Palatii Scorialenſis curavit reponendum. Fertur *Humbertus Wilhelmus a Precipiano*, Archiepiſcopus Mechlinienſis, dum ante Epiſcopatum conſilio ſtatus rerum Belgicarum Madriti aſſideret, eum deſcribi curaſſe, ſecumque in Belgium aſportaſſe, ex quo tempore in Bibliothecam Archiepiſcopalem illatus ſit, ut ejus libri, quos moriens reliquit, omnes. Certe in iſta Bibliotheca illum deprehendit S. Rev. Editor. Scriptum eum eſſe in folio, ſcripturam eſſe Hiſpanicam, & notas nonnullas idiomatis Hiſpanici margini adjectas eſſe, obſervat, quas quidem notas, latinitate donatas, appoſuit. Cumque hæc ita ſint, ex avtographo hanc editionem non eſſe expreſſam, palam eſt. Vero enim eſt ſimile, avtographum aut adhuc hodie in arce Scorialenſi latere, aut in magno illo incendio, quod A. 1671 ibi exſtitit, ſimul in fumos abiiſſe. Imo Codex, quo S. Rev. Editor uſus eſt, innumeris ſcatet vitiis, a negligentiore ſcriba dubio procul admiſſis. Correxit adeo hæc vitia, quantum potuit, ipſum vero textum abſque omni mutatione exhibuit, emendatioribus duntaxat ad oras paginarum notatis. Cumque octo Libri, in quos opus hoc diviſum eſt, continuo ſermone, ſine ulla ſectione, aut articulorum ſubdiviſione, producti ſint, & eorum ſeu argumenta, ſeu ſummaria, deſint, eaque commode, & quanta oporteret perſpicuitate, confici non poſſint; S. Rev. Editor notas numericas Romanas adjecit, ut eo commodius hoc opere lector poſſet uti. Breves inſuper ac paucas explicationes nominum, quæ aut male enuntiata, aut obſoleta, aut prorſus incognita, erant, adjecit. Varia dein documenta ſequuntur, quæ pacta ſuper translatione patriæ (id eſt, ditionis: ita enim iſtius ævi ſcri-

ſcriptores loquuntur,) Trajectinæ in *Carolum V* Imperatorem, tanquam Comitem Flandriæ, illuſtrant, ex quibus ſimul intelligitur. jurisdictionem eccleſiaſticam per univerſam illam diœceſin Epiſcopo Trajectenſi fuiſſe reſervatam. Excipit haſce Tabulas *Catalogus hiſtorico-chronologicus Præpoſitorum & Decanorum quinque Eccleſiarum Ultrajectenſium*, ab ipſomet S. Rev. Editore confectus. In Præfatione, eidem præmiſſa, obſervat, quinque olim eccleſias collegiatas Ultrajecti fuiſſe, nimirum S. *Martini*, Epiſcopi & Confeſſoris, S. *Salvatoris*, S. *Petri*, S. *Joannis*, & S. *Mariæ*. Primam a Seculo VIII cathedralem, & a Seculo XVI metropolitanam, fuiſſe, dictitat. Omnes etiam hodienum exſtare, excepta æde S. *Salvatoris*, A. 1587, decreto magiſtratus, deſtructa, teſtatur. Centum & quadraginta præbendas in illis Capitulis eſſe, & hodie Proteſtantes illis frui, contendit. Epiſcopo Trajectenſi ante Concilium Tridentinum, & erectionem ſedis in Archiepiſcopatum, nullam jurisdictionem & poteſtatem in civitate competiiſſe, a Capitulorum vero ſententia ad ipſum provocari potuiſſe, obſervat. Inſignia & compellationes Præpoſitorum & Decanorum in hiſce Capitulis deinceps ediſſerit; ſede vacante, jurisdictionem omnem ad quinque Capitula conjunctim devolvi conſueviſſe, atque ab eis ſucceſſorem electum eſſe, ſtatuit. Seculares quinque Capitulorum prærogativas recenſet. Poſtea ab anno 1566 collabi cœpiſſe jurisdictionem eccleſiaſticam, & per unionem Ultrajectinam prorſus eſſe peſſum datam, & A. 1585 primam concionem Proteſtantium in templo S. *Mariæ* eſſe recitatam, queritur, quam rem peculiari Diſſertatione, quæ *Hiſtoria Eccleſiæ Ultrajectinæ* inſcribitur, A. 1725 emiſſa, latius expoſuit S. Rev. Editor. Quando igitur hac ratione ſtatum Eccleſiæ Ultrajectinæ delinearat, Catalogum Præpoſitorum & Decanorum iſtius loci ſubjicit. *Antonius Matthæi* jam olim Catalogum Præpoſitorum majoris Eccleſiæ, (ita enim *κατ᾽ ἐξοχὴν* vocabatur eccleſia S. *Martini*,) nec non S. *Joannis*, & B. *Mariæ*, non vero itidem Decanorum, attulit. *Heuſſenius* & hos & illos omnium quinque eccleſiarum dedit, ſed non omnes. Ejus errata & plurima, &

 gravia,

gravia, esse, S. Rev. Editor observat. Accuratior ei visus est *Arnoldus Drackenborchius*, Professor Ultrajectinus, cujus opus novæ editionis Edictorum provinciæ & civitatis Ultrajectinæ, quæ *Joannes van de Water*, JCtus, *tribus Voluminibus* in folio A. 1729 vulgavit, insertum est. Eadem, qua *Drackenborchius*, via incessit, numerosa *Matthæi* Volumina percurrens, adhibitis *Beka*, *Heda*, eorumque commentatore, *Buchelio*. Ab ejus tamen sententia nonnunquam abiit, maxime quando solius *Heussenii* Chronologia nititur *Drackenborchius*, qui, utut diligens patriæ ecclesiæ antiquitatum scrutator, tamen, dum, quæcunque reperit, evulgavit, subinde est lapsus, quod aliud agens, & institutum ab hoc diversum secutus, necesse non habuit investigare, quæ hic loci potissimum examinanda veniunt. Primum igitur locum hoc in Catalogo occupant Præpositi majoris ecclesiæ, seu S. *Martini*, quos ejusdem ecclesiæ Decanorum series excipit. Illos sequuntur Præpositi, & postea Decani, ecclesiæ S. *Salvatoris*. Post illos ecclesiarum S. *Petri*, dein S. *Joannis*, & beatæ *Mariæ*, Præpositi ac Decani recensentur. Utque horum Præsulum notitiam, et quæ de illis notatu digna sunt, cognoscere posset lector, Indices, in quibus ordine alphabetico eorum nomina exhibentur, ad calcem istius enarrationis apponi curavit S. Rev. Editor. His absolutis, Catalogum quoque Abbatum S. *Pauli* Ordinis S. *Benedicti* in civitate Ultrajectina ex Codice manuscripto, quem Bibliotheca ipsius servat, edidit. Existimavit ab initio, eum & integrum esse, & vetustum. Postea autem, re curatius perpensa, eum vetustum non esse, ex eo intellexit, quod probationes adducat easdem, quæ in *Antonii Matthæi* Catalogo, quem in libro *de fundatione & fatis ecclesiarum* exhibet, deprehenduntur. De ipsius autem Abbatiæ origine & fatis fusius hic loci disserere, congruum ei haud est visum, cum *Ant. Matthæi* in libro citato, nec non alii scriptores, hoc in se susceperint negotium. *Gisberti Lappii a Waveren*, JCti, disquisitionem *de jure ditionis Amstelii* ex avtographo, quod asservatur in scriniis Collegii Hollandici Lovaniensis, evulgavit. Dominium nempe Amstelii Comites Hollandiæ quondam usurparunt, frustra reclamantibus

Episcopis.

Episcopis. Repetiit illud *Henricus Bavarus* in conventu *Schoonboviano*, A. 1525 instituto. Cum igitur quæstionem de jure hoc in controversia constituto probe examinasset hujus scripti Autor; variis documentis adductis, Episcopos dominium directum in ditionem illam constanter tenuisse, & Comites non nisi sub nexu clientelæ nonnunquam ab illis accepisse, stabilit. Ex fine scripti apparet, Autorem illud suasu *Marii* cujusdam composuisse. Ita enim verba ibi fluunt: *Ex his, quæ adduxi, Magnifice Domine Mari, sufficienter a me puto satisfactum quæstioni tuæ; quam in mensali discursu aliquoties movisti; cui ego tum ex tempore minus copiose respondi. Omnium enim meminisse, non humanitatis, sed divinitatis, quoddam opus est, ut Imperator noster loquitur.* Quinam fuerit iste *Marius*, certo constituere S. Rev. Editor dubitavit. *Leonardum* vero *Marium*, Gœsano-Zeelandum, intelligi debere, conjicit. *Necrologium Bredanum* ex manuscripto membranaceo in folio, quod apud ipsum servatur, evulgavit. Complectitur illud enarrationem, cujus Decani, aut Canonici, istius ecclesiæ, demortui, memoria, singulis diebus celebretur. In Præfatione, eidem præmissa de Capitulo B. *Mariæ*, in oppido Bredano fundato, breviter disputatur, cum hoc argumentum Autor *Historiæ Episcopatus Antwerpiensis*, A. 1717 Bruxellis evulgatæ, fusius exposuerit. Fundatorem ejus *Jacobum* quendam, Presbyterum, fuisse, & usque ad annum 1637, quando, occupata a fœderatis Belgii ordinibus Breda, ecclesiastici simul omnes ac religiosi viri dimissi sint, proscripto cultu Catholico, hoc Capitulum stetisse docetur. Seriem quoque Decanorum Bredanensium, quam, correctiorem ea, quam ante octo annos paraverat, esse profitetur, Necrologio præmisit S. Rev. Editor. Chartulare Capituli Geerulietensis varias chartas, seu documenta publica, continet, ad fundationem istius Capituli; concessiones privilegiorum, institutiones Canonicorum, aliaque id genus, pertinentia. Capitulum Geerulietense perpetuo in oppido istius nominis remanere debere, *Carolus*, Dux Burgundiæ, promiserat, uti ex charta 361 apparet. Postea autem, mutatis rebus, aliud visum est *Philippo II*, Hispania-

rum Regi, qui, ad perficiendam novorum Episcopatuum in Belgio erectionem, indultu Pontificis ad Harlemum hocce Capitulum transtulit. Non tamen diu ibidem stetit. Mutata nimirum per Hollandiam religione, & A. 1478 festo S. S. Sacramenti facta in templum S. *Bavonis* irruptione, fugati sunt Episcopus & Canonici, nunquam postea adunati. Dein, proscripto Catholicæ religionis publico exercitio, collapsa est cum universo Capitulo sedes Episcopalis. Ad conservandam vero istius Capituli memoriam, *Heussenius* in Historia Episcoporum Ultrajectensium *pag. 341* Catalogum Canonicorum exhibuit. Cum autem in eo conficiendo haud semel S. Rev. Editori hallucinatus videretur *Heussenius*; Catalogi istius egregia additamenta suæ hujus chartularis editioni præmisit, atque Necrologium istius Capituli, ex MSto Collegii B. *Mariæ* editum, ei subjecit. Excipiunt illud reliquiæ actorum exstincti Capituli ecclesiæ collegiatæ B. *Mariæ* Tholensis, diœcesis Middelburgensis, olim Leodiensis. Erectum est hocce Capitulum die 4 Octobris A. 1404, & A. 1577 ita dispersum est, ut coadunari postea nequiverit. Tabulas erectionis *Heussenius* in *Historia Episc. Middelburg. pag. 59* edidit, Capituli aliquam notitiam dedit, & acta nonulla protulit. *Heussenii* autem merita eo potissimum nomine superavit S. Rev. Editor, quod chartas quasdam, Decani *Paschasii* cum magistratu Tholano controversiam illustrantes, primus evulgarit. Agmen horum Analectorum claudunt *Joannis de Hollander*, Gandensis Flandri, Canonici in *D. Waldetrudis* montibus apud Hannones, *Commentarii de tumultibus adversus Carolum V*, Gallico sermone conscripti, & ex Codice Bibliothecæ D. *Joannis Baptistæ Achillis Godefredi*, Directoris Cameræ rationalis Insulensis, editi. S. Rev. Editor primus hosce Commentarios e tenebris eruit, atque eruditis notitiam eorum suppeditavit. *Valerio* etenim *Andreæ* incogniti fuerunt, & hactenus latitarunt. Ad hos ipsos autem Commentarios recte intelligendos, opus ipsi videbatur, nosse, quænam fuerit reipublicæ Gandavensis forma, politia, & administratio. Non quidem intelligit eam, quæ olim diversis temporibus diversa fuit, sæpiusque mutata;

sed

ſed de hac duntaxat loquitur, quæ *Carolo V* imperante obtinuit, & a *Philippo Pulchro*, Galliarum Rege, inſtituta eſt. Diploma hoc *Philippi*, datum menſe Novembri A. 1301, ipſis illis, quibus compoſitum eſt, verbis in nova editione *Philippi Cominæi*, de anno 1723, in 8, *Tomo quarto* contineri, monet, ejusdemque contenta cum lectore communicat. Nimirum ſingulis annis comitia magiſtratui creando, die decima quarta menſis Auguſti, habebantur. Princeps, ejusque legati, quatuor legebant cives Gandavenſes, totidemque eligebat civitas, qui octo creati electores viginti ſex idoneos ſenatores eligebant, quos dein Princeps in duo tribunalia dividebat. Hæc tribunalia *ſcamna*, aut *banchas*, appellari ſueviſſe, dictitat. Primi ſubſellii ſenatores vocatos eſſe *Scabinos*, reliquos *Conſiliarios*, vel etiam *Scabinos*, Belgice *Schepenen van Geedele*, obſervat. Primi ſubſellii ſenatores omnem jurisdictionem, & civilem & criminalem, exercebant, cum ſecundi ſubſellii aſſeſſoribus hæreditatum dividendarum, & aliarum rerum minoris momenti, cura eſſet demandata. Quid? quod non ſolis Gandavi pomœriis magiſtratus iſtius autoritas erat circumſcripta, verum ſe ad clara per Flandriam oppida, atque adeo ad illuſtres etiam perſonas, extra Gandavum degentes, extendit. Verum omnem illam autoritatem atque jurisdictionem in exteros civitati Gandavenſi in ultionem rebellionis ademit *Carolus V*, cujus hac de re decretum, Belgico ſermone confectum, S. Rev. Editor affert, omnemque conſtitutionem & privilegia ſenatus atque civitatis iſtius, quantum ad intelligendas *Joannis de Hollander* narrationes attinet, diligenter exponit; qua ratione etiam privilegia ſua omnia omnino perdiderint Gandavenſes, ex teſtibus fide dignis Commonſtrat, ubi merito ſumma ejus & his in rebus peritia, domeſticorumque ſcriptorum ampla cognitio, admiranda eſt. Variis poſtea exemplis docet, quantam lucem huic hiſtoriæ afferant hi Commentarii, & quam ſæpe alii ſcriptores eorum ope corrigi, atque errorum convinci, poſſint. Nos igitur orbi literato hæc Analecta merito gratulamur, quæ tantos theſauros, craſſiſſimis tenebris antea obvolutos, ad uſum eruditorum publicæ luci exponunt. Et, quemadmodum omnibus

bus Historiæ studiosis, ita præsertim illis, qui Historiam tumultus bellique Belgici data opera conscribere vellent, hæc Analecta egregie profutura, & occasionem præbitura esse, ab aliis non accurate satis dicta corrigendi, ex vero judicamus.

DE DISCIPLINA ARCANI, CONTRA Disputationem ERNESTI TENTZELII, *Dissertatio apologetica, per D.* EMANUELEM A SCHELSTRATE, *S. T. D. Bibliothecæ Vaticanæ Præfectum, Ecclesiæ Antwerpiensis Canonicum.*

Patavii, ex typographia Jo. Bapt. Conzatti, 1743, 4 maj.
Alph. 1.

Non novus hic liber eruditorum hominum subjicitur oculis, sed idem ille, qui jam anno superioris Seculi octogesimo quinto a doctissimo *a Schelstrate* in publicum emissus fuit. Videlicet inquisiverat Vir amplissimæ doctrinæ in argumentum illud, multis implicitum difficultatibus, quod ad *disciplinam arcani*, in Ecclesia Christianorum prisca introductam, redit, duoque potissimum capita excutienda sibi sumserat, quorum unum spectabat ad ætatem, qua consuetudo illa in ecclesiam Christi invecta, alterum ad ipsas partes, sub ambitu disciplinæ arcani comprehensas. Hæc persecutus erat Autor ille in libro, multa lectione apparatu doctrinæ omnis generis præstantissimæ instructo, cui titulum fecit: *de Sacro Antiocheno Concilio.* Id cum factum esset, multa erant, in quibus alia longe mens sederat *Guilielmo Ernesto Tentzelio*, Viro copiosa antiquitatis intelligentia prædito; quo fiebat, ut is calamum adversus *Schelstratenium* stringere in animum induceret, & singularem *de Disciplina arcani* Dissertationem Vitembergæ A. 1683 divulgaret, quæ & in Dissertationum *Tentzelii* selectarum numero continetur. Iam, ne malæ forsan causæ, in priori libro susceptæ, patronus videretur *Schelstratenius*, publici juris faciebat librum illum *de Disciplina arcani*, quo *Tentzelium* oppugnare, suam-

suamque, quam semel ingressus fuerat, sententiam tueri, omnibus, quibuscunque fieri poterat, modis annitebatur. Is Romæ typis Congregationis de propaganda fide dicto anno exscriptus fuit. Idem ille liber, cujus exemplaria ob doctrinæ selectum, eruditionis copiam, ipsiusque argumenti dignitatem, quod libris, præstantia sua se commendantibus, accidere solet, citius distrahebantur, manibus doctorum denuo porrigitur, ac tali quidem habitu, qui, sive charti nitor, sive elegantia typorum, spectetur, gratiam lectorum inire haud difficulter poterit. Inscriptus a fratribus *Conzattis* fuit *Carolo Rezzonico*, Cardinali atque Episcopo Patavino. Recensione autem libri hoc facilius supersedebimus, quo clarius jam significavimus, nihil novi hic proferri, sed librum bonum denuo expressum. Dimittimus igitur eruditos ad ea, quæ de prima editione in *Actis* nostris *A. 1685 pag. 541 seq.* commemorata leguntur.

DE GUZMANA STIRPE S. DOMINICI, fundatoris familiæ Fratrum Prædicatorum, historica demonstratio, edita a Fr. ANTONINO BREMOND, S. Th. Magistro, Collegii Casanatensis Theologo, ejusdem Ordinis Alumno.

Romæ, typis Hieronymi Mainardi, 1740, 4.

Alph. 1 plag. 5.

Benedicto XIV, Pontifici Romano Ecclesiæ Maximo, Opus hoc est consecratum, quo generis, quo *Dominicus*, Ordinis Prædicatorum autor, excelluisse perhibetur, antiquam nobilitatem illustratum ivit Reverendus scriptor. In dubium revocata fuit ea generis *Dominicani* amplitudo & gloria a *Guilielmo Cupero*, qui *Commentarium* scripsit *in Acta S. Dominici*, A. 1733 publici juris Antwerpiæ factum, ac avthentica requisivit documenta. His *Cuperi* votis Rev. Autor respondendum duxit. Rem certam certissimis & *avthenticis monumentis* a sese firmatam esse, contendit. Ipse in eo est, ut *Annales familiæ Fratrum Prædicatorum* evulget. Prolusionis in modum hanc historicam Dissertationem tanto operi præmittendam esse, consilio sapientum

tum ductus, putavit. *Capitibus XXIII* universa constat tractatio. Appendix monumenta exhibet, quibus *Guzmana S. Dominici* nobilitas comprobatur. *Capite primo Dominici* natalis firmatur. *Secundum* parentes S. *Dominici* definit. Quæritur *Capite tertio*, an scriptorum aliquis *Guzmanum* genus S. *Dominico*, familiæ Prædicatorum parenti, denegaverit. *Quarto* proferuntur scriptorum placita de originibus gentis *Guzmanæ*. *Quinto* ostenditur, *Dominicum* in Calarogitano palatio *Guzmanæ* gentis natum fuisse. *Sexto* indicatur, *Felicem Guzmanum*, S. *Dominici* patrem, oriundum fuisse e nobilissima gente *Guzmana*. *Septimo* traditur, *Joannam de Aza*, priscæ nobilitatis fœminam, D. *Felici de Guzman* nuptam, ex hoc S. *Dominicum* peperisse. *Octavo* docetur, *Felicem Guzmanum* & *Joannam de Aza* sepultos fuisse in avito *Guzmanæ* gentis tumulo. *Nonum* significat, *Dominico* cognomentum *Guzmani* fuisse. *Decimo* expenduntur quædam vetera monumenta, quibus S. *Dominici* nobilitas comprobatur. Quæritur *Capite XI*, an S. *Dominici* nobile genus ex *Theodorico de Appoldia* confirmari possit. *Capite XII*, ex translatione corporis S. *Joannæ de Aza Guzmanum Dominici* genus probari posse, Autor confidit. *Cap. XIII* nobile *Guzmanum* genus S. *Dominici* e variis Diplomatibus, Seculo XIII datis, it demonstratum. *Capite XIV* eandem originem nobilem ex veteri stemmate gentis *Guzmanæ* eruit. *Capite XV* Oxomensis Ecclesiæ traditionem, idem comprobaturus, commemorat. Firmat eandem *Dominici* nobilitatem ex Legionensis Cœnobii fundatione. *Capite XVII* testimonium, quod *Petrus Tafur* de *Guzmana* S. *Dominici* nobilitate protulit, expendit *Capite XVIII Guzmanam* S. *Dominici* nobilitatem testimoniis scriptorum, qui a Seculo XIV ad XVI floruerunt, comprobavit. Addit *Capite XIX* varia *Instrumenta*. Cumulat complura ejus generis *Capitibus XX, XXI, XXII*. Causam dubitandi, quæ *Cupero* fuisse dicitur, *Capite XXIII* exhibet, ratus, eam nullius esse momenti. Hæc omnis scripti est summa. *Dominicus* dicitur A. 1170 natus. Testes sunt *Jordanus*, *Humbertus*, *Constantinus*, ceterique, qui, *Dominicum* A. 1221, ætatis quinquagesimo primo, ad plures abiisse rebus mortalium exemtum, docent.

Pag. 3.

docent. *Flaminius* in *Vita S. Dominici Lib. I pag. 2*, & *Taegius* in *Chronicis P. I ad A. 1170*, idem tradunt. Patria fuit *Calaroga*, non Calaguris, vulgo Calahorra. Calaroga est oppidum exiguum in territorio urbis Osmæ intra veteris Castellæ regnum ac diœcesin Episcopalem Osmensem, Archiepiscopalem Toletanam. *Uxama*, nunc Osma, olim urbs erat regionis Arevacorum, quos fluvius Areva alluebat. Autori visum est veterem Codicem consulere, in quo hæc leguntur: *Dominicus - -, parens Ordinis Fratrum Prædicatorum, circa mundi finem velut stella resplenduit. Hispanus natione fuit. Ipsi patria Calaroga, pagus Oxomensis diœcesis. E familia apprime nobili natus erat. - - Ejusdem patri nomen Domnus Felix.* Desumta hæc sunt ex libro, quem celebris *soror angelica*, quæ floruit ab A. 1225 usque ad A. 1240, dicitur de Vita & gestis B. *Dominici* scripsisse. *Joannæ de Aza*, matris, genus Autor ad *Azaram* gentem, quæ ex Aza oppido sibi nomen fecit, retulit. Aza oppidum in Mirandosio Comitatu intra Osmense territorium jacet. Madriti visitur Baptisterium sacrum ex lapide coloris albi, in conchæ speciem ductum, in quo S. *Dominicus* salutari fonte fuit imbutus. Scriptores, qui *Dominico Guzmanicam* stirpem tribuunt, adduxit Rev. Autor ex Seculo XVI. Provocat porro ad exemplar avthenticum, quod exstet Romæ in Archivo Ordinis Fratrum Prædicatorum. Scire avemus, quanam ætate sit illud conscriptum, & quonam Autore. Provocat ad Ecclesiæ Oxumensis, cujus Canonicus fuit *Dominicus*, Codices duos manu exaratos, qui nunc visuntur Romæ. Requirimus eorum ætatem. *Petrus Tafur*, qui circa annum 1430 scripsit, jam meminit *Dominici* ex gente *Guzmana* oriundi. Idem intelligitur ex testimonio *Joannis Dominici*, Cardinalis, qui Seculo XIV floruit. Ejus *Trattato della Carità* Venetiis A. 1544 prodiit in lucem. In eo *Dominicus* vocatur *Calarogæ Comes*. *Ambrosius Taegius* nobilitatem familiæ *Dominici* Seculo XVI ineunte prætermisit; *Flaminius*, ætate ei suppar, eam haud neglexit. Meminit ejus *Breviarium Bracarense*, quod typis Salmanticensibus A. 1512 editum est. Instrumenta, quibus

Margin page references, in the order printed: Pag. 5. · 7. · 8. · 11. · 159. · 162. · 163. · 177.

Pag. 183. eadem *Dominico* nobilitas tribuitur, Seculo XVI non sunt antiquiora. *Cuperus* monet, apud biographos mediæ ætatis, aliosque veteres scriptores, nullum nobilissimæ illius consanguinitatis vestigium reperiri, laudatis *Beato Jordano*, *Bartholo-*
213. *meo Tridentino*, *Constantino Urbevetano*, *Gerardo de Frachetto*, *Theodorico de Appoldia*, *Luca Tudensi*, *Nicolao Trivetto*, *Petro Equilino*, *Vincentio Bellovacensi*, *Jacobo de Voragine*, *Mombritio*, & S. *Antonino*. Respondet Noster, neganti argumento parum inesse fidei. Monet idem, medio ævo nomina personarum pura ac simplicia referri, nec Dominicanos nomen gentis suæ adhibuisse. Fatetur, veteres consuevisse *Dominicum de Calaroga* nullo adjectæ nobilitatis indicio appel-
221. lare. Confugit ad testimonium Sororis Angelicæ, e Seculo XIII depromtum. Restat, ut, genuinum illud esse, intelligatur. Nostrum non est, huic certamini interstrepere, vel judicium ejus nobis arrogare. Relinquimus eis, quorum interest, integram hujus controversiæ dijudicationem.

NORMA DI STUDIARE CON PROFITTO LA FILOSOfia proposta a gli Studiosi di essa, &c.

hoc est,

NORMA STUDENDI PHILOSOPHIÆ cum commodo, studiosis illius proposita a CAROLO TAGLINI, Prof. Publ. Ordin. Philos. in Academia Pisana, interventu Epistolæ ad Ill. & Rev. Dominum Marchionem GABRIELEM RICCARDUM, Subdecanum Metropoleos Florentinæ.

Editio altera.

Florentiæ, apud Josephum Pagani, 1742, 8.

Alph. 1 plag. 7.

Fecit periculum Cl. Autor persuadendi, quanta sit Philosophiæ utilitas, & quænam recte Philosophiam tractandi sit ratio fructuosa. Enumerat instrumenta physica ac mathematica, a recentioribus inventa. Ostendit, quanto in pretio esse debeant Philosophi veteres, licet, a recentioribus multas Philosophiæ accessiones adjunctas

junctas esse, haud inficietur. Exponit ortum formarum materialium ac corporearum. Animum appellit ad motum, ejusque differentias & proprietatem. De quatuor elementis disserit. Ex commixtione elementorum exponit corporum species varias, eorumque proprietates. Inquirit in duo genera rarefactionum & condensationum. Subjicit hisce præmissis regulam, secundum quam Philosophia fructuose sit tractanda. Hæc in eo consistit, Pag. 191.
ut soli veritati litemus, ab omni sectarum studio immunes. Lumen boreale a *Plinio H. N. II, 33,* & *Seneca Nat. Quæst. I, 15,* jam commemoratum esse, indicat. Magnetem a ferro appeti, docuere veteres. *Orpheum*, *Euripidem*, *Lucretium*, & *Claudianum*, eo nomine laudat Noster. Extollit Italos laudibus, qui inventis novis inclaruerunt, *Americum Vespuccium*, novi orbis repertorem, *Borellium*, *Galilæum a Galilæis*, nec non *Cartesium*, *Hugenium*, & *Newtonum*. *Ipatia*, *Theonis* filia, invenit *Barylion*, instrumentum, gravitati fluidorum explorandæ accommodatum. Discipulus *Ipatiæ*, *Synesius Cyrenæus*, id aliquatenus descripsit. Instrumentum, quo *Hookius* docuit profunditatem maris explorare, Noster tribuit inventori *Leoni Baptistæ Alberti*, Florentino. Barometri inventum tribuit *Torricellio*, Florentino, discipulo *Galilæi*. *Alexandrum Spinam*, qui decessit A. 1313, tradit fuisse perspicillorum vitreorum autorem. Citat eapropter ad testimonium *Chronicon antiquum* Patrum Dominicanorum Cœnobii S. *Catharinæ*, quod est Pisis. *Jordanus da Rivalto*, qui obiit A. 1311, testis est, nondum 20 effluxisse annos, cum perspicilla sint inventa. *Salvini di Armato* hæc est apud Florentinos inscriptio: *Qui diace Salvino d' Armato degl' Armati di Firenze inventor degl' Occhiali. Dio gli perdoni le peccata.* Anno D. 1317. At de hac Inscriptione alibi dictum. Exstat enim de inventione perspicillorum Dissertatio Itali celeberrimi admodum elegans & polita. Suffecerint hæc in præsens loco speciminis. Restat enim, ut de aliis quoque ingeniorum monumentis carptim & capitulatim exponamus.

(Margin: 206. — 4. — 6.)

GERARDI MEERMANN, JURISCONSULTI,

Specimen Animadversionum criticarum in Caji, JCti, Institutiones. Accedit earundem Caji Institutionum summarium, a PETRO ÆGIDIO, Antwerpiensi, primum publici juris factum A. 1517, nunc vero iterum, & emendatius quidem, in lucem editum.

Mantuæ Carpetanorum, apud Anton. Sanz, 1743, 8.

Plag. 4.

Clarissimus Autor, nobilis elegantiorum JCtorum collega, cum animadvertisset, Institutiones *Caji* barbaras relictas ab *Aniano*, & longe adhuc corruptiores a subsequenti ævo ad nos transmissas fuisse, operam dedit laudabili conatu, ut JCti hujus inter Romanos præstantissimi Opusculum quantivis pretii, quod ipse *Tribonianus* maximam partem in usus suos converterat, a scribarum mendis repurgatum, integritati suæ pristinoque nitori restitueretur. Adhibita igitur in consilium prima Institutionum *Cajo-Anianicarum* editione, Lutetiæ Paris. A. 1525 absoluta, & incognita, saltem non visa, *Schultingio*, itemque antiquissimo & optimæ notæ Codice MSto, qui ex Bibliotheca *Vossiana* in Lugduno-Batavam translatus est, dici non potest, quam egregius inde emendationum apparatus enatus sit, qui compluribus *Caji* locis, depravatis turpiter, ideoque intellectu difficillimis, dextre medetur, lucemque affundit. Quod ut perspiciant omnes, qui hæc nostra legunt, subjungemus specimina quædam. Apud *Cajum Lib. II Tit. 3 §. 5* hæc exstant: *Similiter & si quis adoptatus fuerit, testamentum, quod, antequam adoptaretur, fecerat, non valebit;* quæ lectio est exemplaris Genevensis anni 1586, in contextum admissa ab *Schultingio*. Cum autem huic ipsi editioni haud adeo multum tribuendum sit, prout *Noordkerkius* jam observaverat in *Disquisitione de Lege Petronia Cap. IV §. 3*, eaque emendatio ab editoris ingenia profecta potius, quam Codicis MSti autoritate niti, videatur; parum a lectione vulgata, Codicis Leidensis ac Gothani, itemque editionis *Bouchardinæ* & Lugdunensis anni 1553, ubi scriptum est: *similiter & is, qui adoptatus fuerit,* recessurum se credit, si unius literæ transpositione, alte-

Pag. 23.

riusque

riusque mutatione, pro *&* *is* rescripserit *ejus*, ita quidem, ut verba integra hoc fluant ordine: *similiter* ejus, qui *adoptatus fuerit, testamentum, quod, antequam adoptaretur, fecerat, non valebit.*

Eodem in *Caji* Libro *Tit. 8* §. *3* verba, *nec disputari potest, si de diversis matribus nascantur, qui uno patre geniti sunt,* non poterunt intelligi, nisi sequamur *Bouchardi* editionem, rectissime sic habentem: neque hoc magni interesse *potest, si de diversis matribus nascantur, cum uno patre geniti sunt.* Pag. 26.

Tit. 10 §. *ult.* apud JCtum legitur: *Et multa praterea quorumcunque similia sunt: secundum qua & ille furti tenetur, qui, ut fieret, opem, aut consilium, aut studium, commodarit: velut, si quis pecuniam, quam in manu aliquis tenebat, excusserit, ut alii eam rapere possent.* Priora hujus Paragraphi verba corruptissima esse, manifesto apparet, nec multo emendatius ea leguntur in Codice MSto, tam Leidensi, quam Gothano. *Bouchardi* tamen editio facem quodammodo præfert ad eruendam lectionem veram, aut saltem a genuina parum recedentem. Ecce enim! ibidem ea ipsa verba hoc referuntur modo: *Et multa praterea quorumcunque similia sunt, secundum legem furti tenentur. Sed &, si quis, ut ferret opem, aut consilium, aut studium commodaverit, velut, si quis pecuniam, quam in manu aliquis tenebat, excusserit, ut alii eam rapere possint, in idem judicium incidit.* Unde sic fere locum hunc restituendum arbitratur Consultissimus Autor: *Et multa praterea horum similia. Quicunque ea faciunt, secundum legem furti tenentur: sed &, si quis, ut id fieret, opem, aut consilium, aut studium, commodaverit,* &c. *in idem judicium incidit.* Hujus emendationis ut paucis rationem reddat eruditissimus *Meermanus*, primum τὸ *quorumcunque*, quod haud dubie in mendo cubat, & complurium eruditorum ingenia torsit, dissolvit in *horum quicunque ea*, haud temerario sane ausu, cum frequens satis librariorum lapsus fuerit, ut duas pluresve voces in unam contraxerint. Certe, verba, *& multa horum similia*, ab *Aniano* esse profecta, ex eo quoque apparet, quod apud Epitomatorem reperiuntur. Deinde pro *sunt* levissima mutatione 33.

tione rescripsit *sont*, quod contracte idem, quod *faciunt*, denotat. Tandem pro *ut ferret* præstantissimus Autor, bonæ notæ exemplaria secutus, reposuit *ut id fieret* (scilicet furtum). Et sic eleganter in integrum restitutus videtur locus, qui ante inter obscuriora referri debebat.

AN ESSAY ON THE CAUSE AND SEAT OF the Gout, &c.

hoc est,

EXERCITATIO DE CAUSA ET SEDE Podagræ, in qua opiniones variorum Autorum considerantur, & quædam operationes externæ commendantur, per DALE INGRAM, Chirurgum.

Radingæ, apud Jo. Newbery & C. Micklewrigt, 1743, 8 maj. Plag. 7, cum Fig. 1.

Autores, qui de Podagra scripserunt, de curatione ejus nihil adhuc certi posuerunt, cum in causa declaranda maxime adhuc dubii sint. *Paræus*, materiam podagræ singularem prorsus esse, asserit, &, ad cancri materiem quam proxime accedere, assumsit, sed ob effectus utriusque diversos non consentientem habet Autorem nostrum, inprimis cum ex historiis morborum adductis is declaret, illum veram podagram non cognovisse. *Willisius* ab acido nervoso & sale fixo sanguinis causam podagræ deduxit, sed sententiam phænomenis consentientem non deprehendit. Alii viscidum sanguinis accusant; sed non satis patet, cur hoc, in toto corpore dispersum, non nisi in certis partibus morbum producat. Cel. *Boerhaave* causam podagræ in vitiata temperie ultimorum quidem & nervosorum vasculorum ponit, &, cum inprimis ad liquidum, quod nervosas partes alluit, respiciat, Autor noster oleum, in cellulis membranæ adiposæ, & vasculis lubricantibus articulorum & tendinum, contentum, intelligere videtur. Cum in rhevmatismo flavus sæpius humor musculos obsideat, rhevmatismum gradu tantum a podagra differre monet, cum in hoc morbo

morbo liquor morbosus tantum spissior evadat. Ad quam sententiam etiam *Listerus* accedit, qui, humorem, articulos & ligamenta lubricantem, in sano statu tenuem & oleosum, in crudum & viscidum serum stagnans mutari, asserit. His præmissis, Autor noster de membrana adiposa sub cute expansa, & de reliqua pinguedine, in corpore distributa, disserit, & historiam secretionis adiposæ repetit. Boni igitur humores, optime digesti, in corpore hoc oleum tenue lubricans æquabiliter distribuunt, & acria salia involvunt; quodsi vero liquor hic depravetur, tunc mala oriuntur, quæ Autor noster ex causis suis nunc ulterius deducit. Diæta perversa, & inprimis vini & spirituosorum liquorum potus, defectus exercitii corporis, & alia similia, salis morbosi genus in sanguinem introducunt, quod causa est, cur humores membranæ adiposæ coagulent. Coagulum vero, cum non semper unius consistentiæ sit, sed pro differentia ætatis, habitus corporis, durationis podagræ, &c. variet, diversos etiam paroxysmos podagricos reddit. Quo vero ostendat, quomodo coagulum fieri possit, experimentum adducit Autor, ubi drachma olei, cum dimidia drachma aceti stillatitii commissa, coagulum & serum sistit, quæ massa, si drachma semis decocti Gallorum additur, tenax coagulum, vix ac ne vix quidem aqua solvendum, efficit. Nitrosum aeris acidum, & acidum tartari, in vino causas coaguli adducit, & postea partes disquirit, in quibus potissimum materia illa hæreat; qua occasione de præsagio vitæ longæ ex podagra, & de specificis remediis contra hunc morbum, disserit, & nimiam fiduciam ægrorum hoc in casu deridet. Quousque vero hoc morbi genus curari possit, nunc ulterius declarat, & inprimis de externis remediis, ad Chirurgiam spectantibus, disserit. Venæsectio quidem in principio, ut in omnibus inflammationibus, impetum morbi cohibet, & ideo in variis casibus suadenda erit, sed in malo hæreditario, & in podagra inveterata, inprimis si præter extremitates alias quoque partes obsidet, non concedatur. Salivatio mercurialis, quæ a nonnullis commendatur, in hoc morbo plus damni attulit, quam commodi. Sed longe aliter sentit Autor noster

de balneis calidis, tum ſiccis, tum humidis, quibus non tantum in hoc morbo, ſed & in aliis plurimis, debellandis magnam vim adſcribit. Tandem operationem chirurgicam commendat, ſcilicet cauteria & fonticulos inprimis, ſi in regione poplitæa, ad originem muſculorum gaſtrocnemiorum, quos icone declarat, applicantur.

HISTORIA NATURALIS URBIS VERDÆ juxta omnes, eo pertinentes, circumſtantias, ſub aſſidua & diuturniori obſervatione debite indagatas, breviter delineata a JOANNE CONRADO TRUMPHIO, Med. Doct. Operar. metallicar. Hercin. Med. Ord. & Academ. Nat. Curioſor. Collega.

Norimbergæ, 1744, 4.

Plag. 3.

Tractationem Cl. Autor in *tria* diviſit *Capita*. *Primo* differit de aere, *ſecundo* de aquis, *tertio* de locis. Aer Verdenſis, ipſo judice, copia effluviorum aquoſorum ſcatet.
Pag. 3. Inde fit, ut vaſa ſtannea maculis vix delendis ibi conſpurcentur, veſtes in ciſtis ſcriniisque reddantur mucoſæ, lintea humorem bibant, libri, in Bibliothecis repoſiti, contrahant ſqualorem. Situ & mucore ibi laborare incipiunt corpora, humori imbibendo apta. Cauſa humoris tam copioſi arceſſenda eſt ex Allera, mœnia urbis alluente, cujus aquæ ſæpius ſta-
4. gnant; ex regione ſabuloſa, aquis referta; ex domorum nimia connexione; ex ventorum pluvioſorum multitudine. Aer hic æſtivo tempore eſt ſalubris, hiberno parum ſanus. Ventorum ratio, ad plagas cardinales conformata, ab Autore ediſſeritur. Ventus auſtralis alibi ciet dolores capitis. Aſthmaticis haud abundat regio. Verdenſes utuntur aquis maximam par-
6. tem putentibus. Fons unus uſui medico inſervit. Hydrometrum, putenti immerſum, indicat gradum quintum, immo
8. ſextum. Examinavit Autor aquas putentes per ſic dicta *reagentia*, & animadvertit, eisdem contineri terreſtres & ſalinas quas-

quasdam particulas. Residuum post evaporationem arte factam prodit ex maxima parte grana salina, ex sale quodam medio consistentia, qualis est tartari vitriolati, aut arcani duplicati. Spiritus acidus eis haud inest, nisi exiguam partem respicias. *Nitrum*, quod eis inest, dici potest *calcarium*. Par- Pag. 9.
ticulæ terrestres remanentes sunt plerumque albæ & alcalinæ. Magnes ex ea materiales quasdam trahit particulas, licet minor copia. Inde accidit, ut quædam cerevisia lac coagulare faciat, si id cum ea coquatur; ac ova in ea haud satis possint dissolvi. Aquæ hæ minerales haud conveniunt infusis ac decoctis, conducunt tamen & sanis & ægrotis. Nitrum calcarium vim habet, humores viscidos dissolvendi. Aqua Verdensis apta est excretioni promovendæ. Aqua Allerana pisis piscibusque marinis emolliendis est conducibilior. Allera piscibus est referta, siquidem lentior incedit. Ipse exuberans haud fœcundat terram, limo quippe oleoso destitutus. Deest ei sal alcalinum 11.
& terrestrium particularum, proxime innexarum, copia. Alit ipse anguillas, ac eapropter aqua ejus est salubris. Visurgis vicinus agros exundatione reddit feraces, pisces præbet, naviumque est patiens. Aqua ejus & coctioni & lotioni est inepta, humoribus quippe argillosis turbida plerumque. Pisces ejus minorem saporis delectationem præbent, quam Allerani. In causa est aqua minus magisque pura. Omittimus rivos. 12.
Cerevisia paratur ex polenta hordei in morem Gardelegiensis. Est ipsi vis nutriendi. Flatulenta haud est, ob additos lupuli flores. Primaria est spissior, ideoque literatis inconveniens. Sulphur narcoticum, quod ei inest ex lupulo, caput ventriculumque gravat. Ditiores bibunt vinum aqua mixtum, vel 14.
cerevisiam leviorem triticeam, cui nomen *Breihanæ*, aliunde advehi solitam. Fons exstat prope Verdam medicatus, quem 15.
Autor copiose describit, exquisite ab ipso perlustratum. Vehit ipsius aqua vitriolicum acorem, nec tamen tam copiosum, quam qui in Pirmontanis acidulis reperitur. Ostendit ex variis experimentis Autor, aquam eam esse mineralem, ususque non plane contemnendi. Tandem ipse transit ad situm regio- 17.
nis, victus rationem, incolarum domicilia, ætatem, morbos,

 & alia.

& alia. Terram ſterilem incolæ vocant *geeſt*, quaſi *giiſt*, *infæcundam*. Ex terra humidiori ac pinguiori eruuntur ceſpites ſulphurei, ſeu *turfi*. Prætermittimus cetera, non ſine cura & obſervata. & literis conſignata. Operam Cl. Autoris, aliis imitandam, merito prædicamus, rati, Medicum infeliciter arti ſuæ operam navare, niſi aerem, aquam, & rationes reliquas, loci, in quo verſatur, habeat in numerato.

CONTINUATIO SCHEDIASMATIS DE Methodo interpolandi, Autore JO. THEOPHILO WALZIO, Conſil. & Math. Reg. nec non Acad. Scient. Berolinenſ. Socio.

Vid. *Nov. Act. Erud. Menſ. Mart. P. I pag. 129. ſeq.*

Poſt aliquam temporis intercapedinem, datam in priori Schediaſmate fidem liberaturus, opus in pertexenda circa doctrinam interpolationum tela proſequor. Cum vero in applicatione methodi verſemur, binasque ſeries pro Binomio ad poteſtatem indeterminatam evehendo jamjam dederimus, quarum quidem altera abrumpitur, ſi exponens poteſtatis eſt numerus affirmativus integer, altera autem, ſi exponens, quem diximus, numero integro negativo eſt æqualis; e re eſſe videtur, ut oſtendamus, quo pacto hæ duæ ſeries in unam quaſi conflari, atque adeo ſeries pro $(a+b)^q$ exſtrui, poſſit, quæ ad finitum duntaxat terminorum numerum utroque caſu neceſſario excurrat.

Ut igitur appareat, quanta ſit hujus methodi in hoc negotio opportunitas, loco $(a+b)^q$ rurſus ſcribendum erit $a\,(1+\frac{b}{a})^q$, quo facto ipſius $1+\frac{b}{a}$ poteſtates prorſum & retrorſum juxta intervalla $0, 1, 2, 3, 4 \ldots\ldots$ atque $-1, -2, -3, -4$, &c. ordinandæ, ut vides:

$$\begin{matrix} -4 & -3 & -2 & -1 & 0 & 1 & 2 \\ (1+\frac{b}{a})^{-4}, & (1+\frac{b}{a})^{-3}; & (1+\frac{b}{a})^{-2}; & (1+\frac{b}{a})^{-1}; & (1+\frac{b}{a})^{0}; & (1+\frac{b}{a})^{1}; & (1+\frac{b}{a})^{2}; \end{matrix}$$

$(1+\frac{b}{a})^{3}$;

$(1+\frac{b}{a})^3$; $(1+\frac{b}{a})^4$; &c. tuncque ultro patebit, terminum $(1+\frac{b}{a})^q$, quem quærimus, hunc esse, cujus intervallum a medio $(1+\frac{b}{a})^0$ sive 1, est $= q$. Porro cum termini a medio $(1+\frac{b}{a})^0$ æquali numero utrinque excurrant, perspicuum est, quæstionem devolvi ad casum Problematis III in superiori Schediasmate, quo nimirum terminus generalis investigatur seriei, a termino quodam medio utrinque in infinitum extensæ, posito scilicet numero terminorum impare. Revocata igitur in mentem significatione, quam symbolis a, D', &c. d', d'' &c. $d_{\prime}$, $d_{\prime\prime}$ &c. Δ', Δ'' &c. *l. c. pag.* 139 tribuimus, invenietur, $a = (1+\frac{b}{a})^0 = 1$; (scilicet a dicto loco innuit terminum seriei medium, quod vitandæ confusionis gratia adhuc monemus,) $d_{\prime} = \frac{b}{a+b}$; $d' = \frac{b}{a}$; unde $\Delta' = d_{\prime} + d' = \frac{2ab+bb}{a(a+b)}$. Porro $D' = \frac{bb}{a(a+b)}$; quare $\Delta' + D'q = \frac{2ab+(q+1)bb}{a(a+b)}$, quod enim *l. c.* fuit y, hic nobis est q. Ita porro, substitutionibus recte initis, reperiemus, $d'' = \frac{bb+aa-ab}{a(a+b)} - \frac{aa}{(a+b)^2} = \frac{b^3}{a(a+b)^2}$; $d_{\prime\prime} = \frac{aa-ab+bb}{aa} - \frac{a}{a+b} = \frac{b^3}{aa(a+b)}$; unde $d'' + d_{\prime\prime} = \Delta'' = \frac{2ab^3+b^4}{aa(a+b)^2}$. Pariter est $D'' = \frac{-a^3+a^2b-ab^2+b^3}{aa(a+b)} + \frac{aa}{(a+b)^2} = \frac{b^4}{aa(a+b)^2}$. Quare $2\Delta'' + D''q = \frac{4ab^3+(q+2)b^4}{aa(a+b)^2}$. Ita, hanc operandi

randi rationem ulterius dextreque instituendo, eruitur, $d''' = \frac{b^5}{a^3(a+b)^2}$; $d_{'''} = \frac{b^5}{aa(a+b)^3}$; unde $d''' + d_{'''} = \Delta''' = \frac{2ab^5 + b^6}{a^3(a+b)^3}$, & $D''' = \frac{b^6}{a^3(a+b)^3}$; hincque $3\Delta''' + D'''q = \frac{6ab^5 + (q+3)b^6}{a^3(a+b)^5}$. Porro detegitur, $4\Delta^{IV} + D^{IV}q = \frac{8ab^7 + (q+4)b^8}{a^4(a+b)^4}$; $5\Delta^{V} + D^{V}q = \frac{10ab9 + (q+5)b^{10}}{a^5(a+b)^5}$, & sic deinceps. Hos itaque valores in serie *pag. 139 l. c.* sufficiendo emerget, $a^q(1+\frac{b}{a})^q =$

$$(a+b)^q = a^q + \frac{q(2a+(q+1)b)a^{q-1}b}{1.\ 2.\ a+b} +$$

$$\frac{q.q^2-1.(4ab+(q+2)bb)a^{q-2}b^2}{1.\ 2.\ 3.\ 4.\ (a+b)^2} +$$

$$\frac{q.q^2-1.q^2-4.(6ab^2+(q+3)b^3)a^{q-3}b^3}{1.\ 2.\ 3.\ 4.\ 5.\ 6.\ (a+b)^3} +$$

$$\frac{q.q^2-1.q^2-4.q^2-9.(8ab^3+(q+4)b^4)a^{q-4}b^4}{1.\ 2.\ 3.\ 4.\ 5.\ 6.\ 7.\ 8.\ (a+b)^4} +$$

$$\frac{q.q^2-1.q^2-4.q^2-9.q^2-16.(10ab^4+(q+5)b^5)a^{q-5}b^5}{1.\ 2.\ 3.\ 4.\ 5.\ 6.\ 7.\ 8.\ 9.\ 10.\ (a+b)^5} + \&c.$$

unde lex coefficientium sponte elucet. Levi autem attentione utique perspicitur, seriem hancce finito numero terminorum gaudere, quotiescunque $q =$ numero integro, eidemque vel affirmativo, vel negativo.

Ex hisce seriebus, quibus $(a+b)^q$ exprimitur, varia licebit ad summas serierum infinitarum eliciendo deducere; de quibus pauca, ὡς ἐν παρόδῳ, delibasse sufficiat. Quoniam itaque $(a+b)^q = a^q + \frac{q}{1}a^{q-1}b + \frac{q.q-1}{1.\ 2.}a^{q-2}b^2 + \&c.$

$= a^q$

$= a^q + \frac{q}{1} a^q \frac{b}{a+b} + \frac{q.q+1.\, a^q b^2}{1.\ 2.\ (a+b)^2} +$ &c. coæquatis hisce τῦ $(a+b)^q$ valoribus, invenietur,

$$\frac{q a^{q-1} b + \frac{q.\, q-1}{1.\ 2.} a^{q-2} b^2 + \frac{q.q-1.q-2}{1.\ 2.\ 3.} a^{q-3} b^3 + \&c}{q a^q}$$

$$= \frac{b}{a+b} + \frac{q+1.}{1.\ 2.} \frac{b^2}{(a+b)^2} + \frac{q+1.q+2.}{2\ \ 3.} \frac{b^3}{(a+b)^3} + \frac{q+1.q+2.q+3.}{2.\ \ 2.\ \ 3.} \frac{b^4}{(a+b)^4} + \&c.$$

Quodsi jam in locum q substituatur quilibet numerus integer, idemque vel affirmativus, vel negativus; palam est, alterum quidem æqualitatis membrum abrumpi, alterum vero currere ad infinitum, unde levissimo negotio infinitas infinitarum serierum summas, easque minime spernendas, depromere licet. Sint, exempli causa, $a=2$, $b=1$, $n=2$; exibit series infinita:

$$\frac{1}{3} + \frac{3}{2} \times \frac{1}{9} + \frac{3.4}{2.3} \times \frac{1}{27} + \frac{3.4.5}{2.3.4} \times \frac{1}{81} + \frac{3.4.5.6}{2.3.4.5} \times \frac{1}{243} + \&c.$$

cujus summa est $= \frac{7}{8}$. Sint porro $a=3$, $b=1$, $n=3$;

erit series infinita $\frac{1}{4} + \frac{4}{2} \times \frac{1}{16} + \frac{4.5.}{2.\ 3.} \times \frac{1}{64} + \frac{4.5.6}{2.3.4} \times \frac{1}{256} + \frac{4.5.6.7}{2.3.4.5} \times \frac{1}{512} + \frac{4.5.6.7.8}{2.3.4.5.6} \times \frac{1}{1024} +$ &c. in inf. $= \frac{37}{81}$;

sint rursus $a=4$, $b=1$; $n=4$; erit series infinita, $\frac{1}{5} + \frac{5}{2} \times \frac{1}{25} + \frac{5.6}{2.3} \times \frac{1}{125} + \frac{5.6.7}{2.3.4} \times \frac{1}{625} + \frac{5.6.7.8}{2.3.4.5} \times \frac{1}{3125} +$ &c. $= \frac{369}{1024}$. Tandem, si $a=3$, $b=2$, $n=3$, formabitur

series

series $\frac{2}{5}+\frac{4}{2}\times\frac{4}{25}+\frac{4.5}{2.3}\times\frac{8}{125}+\frac{4.5.6}{2.3.4}\times\frac{16}{625}+\frac{4.5.6.7}{2.3.4.5}\times\frac{32}{3125}$ + &c. cujus summa $=\frac{98}{81}$. Et sic in aliis casibus numero infinitis, quos ludendo quivis effingere valet.

Quod si autem ita acciderit, ut index potestatis q explicetur per numerum fractum $\frac{k}{l}$; utrumque æqualitatis membrum ad infinitum verget; tuncque obtinere erit binas series infinitas, valore inter se æquales, sed velocitate convergendi differentes. Generaliter enim, quicquid sunt a & b, habebitur,

$$\frac{\frac{k}{l}\,a^{\frac{k-l}{l}}\,b+\frac{k.\,k-l}{1.\,2\,l^2}\,a^{\frac{k-2l}{l}}\,b^2+\frac{k.\,k-l.\,k-2l}{1.\;\;2.\;\;3.}\,a^{\frac{k-3l}{l}}\,b^3+\&c.}{\frac{k}{l}\,a^{\frac{k}{l}}}$$

$$=\frac{b}{a+b}+\frac{k+l}{2l}\,\frac{b^2}{(a+b)^2}+\frac{k+l.\,k+2l}{2.\;\;3.\,l^2}\,\frac{b^3}{(a+b)^3}+\&c.$$

Speciatim vero, positis a & $b=1$, erit series,

$$\frac{k}{l}+\frac{k.\,k-l}{1.\,2.\,l^2}+\frac{k.\,k-l.\,k-2l}{1.\;\;2.\;\;3l^3}+\frac{k.\,k-l.\,k-2l.\,k-3l}{1.\;\;2.\;\;3.\;\;4l^4}+\&c.$$

$$=\frac{k}{l}\times\frac{1}{2}+\frac{k.\,k+l}{1.\,2l^2}\times\frac{1}{4}+\frac{k.\,k+l.\,k+2l}{1.\;\;2.\;\;3.\,l^3}\times\frac{1}{8}+\frac{k.k+l.k+2l.\,k+3l}{1.\;\;2.\;\;3.\;\;4l^4}\times\frac{1}{16}+\&c.$$

quarum prior terminos habebit signis + & — alternatim, posterior autem omnes signo + affectos; cum ponatur $l>k$; id quod specimen transmutationis serierum haud inelegans suppeditat.

Taceo, quæ ex comparatione seriei tertiæ $(a+b)^q$ cum utraque priorum resultant. Si q statuatur esse numerus integer affirmativus, nascuntur exinde transformationes quantitatum finitarum, alia ratione non adeo obviæ. Ita e. g.

$b^3 =$

$b^3 = (3a+6b)\frac{a^2 b}{a+b} + (4ab+5bb)\frac{ab^2}{(a+b)^2} + \frac{(ab^2+b^3)b^3}{(a+b)^3} - 3(a+b)ab.$ Sin $q = \frac{k}{l}$, quicquid valent a & b, erit $\frac{k}{l} a^{\frac{k-l}{l}} b + \frac{k.\overline{k-l}}{1.\ 2.\ l^2} a^{\frac{k-2l}{l}} b^2 + \frac{k.\overline{k-l}.\overline{k-2l}}{1.\ 2.\ 3.\ l^3} a^{\frac{k-3l}{l}} b^3 +$ &c. $= \frac{k}{1.2.l}\left(2a + \frac{k+l}{l} b\right)\frac{a^{\frac{k-l}{l}} b}{(a+b)}$

$+ \frac{k}{1.2l}.\frac{k^2-l^2}{3.\ 4\ l^2}\left(4ab + \frac{k+2l}{l} bb\right)\frac{a^{\frac{k-2l}{l}} b^2}{(a+b)^2} + \frac{k}{1.\ 2l}.\frac{k^2-l^2}{3.\ 4\ l^2}.$

$\frac{k^2-4l^2}{5.\ 6l^2}\left(6ab^2 + \frac{k+3l}{l} b^3\right)\frac{a^{\frac{k-3l}{l}} b^3}{(a+b)^3}$ + &c. Et in casu speciali τῶν a & $b = 1$, erit series $\frac{k}{l} + \frac{k.\overline{k-l}}{1.\ 2l^2} + \frac{k.\overline{k-l}.\overline{k-2l}}{1.\ 2.\ 3l^3}$ + &c. $= \frac{k}{1.2l}\left(\frac{k+3l}{l}\right) \times \frac{1}{2} + \frac{k}{1.2l}.\frac{k^2-l^2}{3.\ 4l^2}\left(\frac{k+6l}{l}\right) \times \frac{1}{4} + \frac{k.}{1.2l}\frac{k^2-l^2}{3.4l^2}.\frac{k^2-4l^2}{5.\ 6\ l^2}\left(\frac{k+9l}{l}\right) \times \frac{1}{8} +$ &c. in infin. quæ series longe citius convergit priore; unde nova transformationum seges oritur. Quæ tandem combinandis vario modo his seriebus eruuntur, haud attingimus.

Ne igitur his diutius, quam par est, immoremur, ad alios methodi Interpolationum usus enucleandos, age, pedem proferamus. Præcipue autem de eo dispiciendum erit, ut, quæ ejusdem vis sit in terminis generalibus serierum varii generis inveniendis, exemplis quibusdam evincamus. Hunc in finem ex superiori Schediasmate *l. c. pag. 135* repetendum, seriei cujusvis, ad unam saltem partem excurrentis, terminum generalem Q designari per seriem $a + \frac{yd'}{1} + \frac{y.\overline{y-1}}{1.\ 2.} d'' + \frac{y.\overline{y-1}.\overline{y-2}}{1.\ 2.\ 3} d''' + \frac{y.\overline{y-1}.\overline{y-2}.\overline{y-3}}{1.\ 2.\ 3.\ 4} d^{iv} +$ &c. denotantibus

 a pri-

a primum ferici expofitæ terminum, d', d'', d''' &c. primos terminos in fucceffivis differentiarum ordinibus, & y, diftantiam termini quæfiti à primo a, pofitis binorum feriei terminorum intervallis a fe invicem æqualibus & $= 1$; vel etiam per feriem,

$$a + \frac{x-1}{1} d' + \frac{x-1.\, x-2}{1.\quad 2.} d'' + \frac{x-1.\, x-2.\, x-3}{1.\quad 2.\quad 3} d''' + \text{\&c.}$$

denotante x locum ipfum termini quæfiti, vel, quod idem eft, numerum terminorum a primo ufque ad Q inclufive; ut nempe fit $x = y + 1$. Ex quo perfpicitur, valorem ipfius Q numero terminorum finito expreffum iri, quotiescunque differentiæ alicujus ordinis evanefcunt, quod accidit, ubi differentiæ ordinis præcedentis fint fingulæ inter fe æquales. Evanefcat e. g d^{IV}, (adeoque etiam omnes fubfequentes d^{V}, d^{VI}, d^{VII} &c.) quod ita habet, fi differentiæ tertii ordinis omnes fint eædem: erit tunc Q æqualis his ipfis terminis, quos adfcripfimus, reliquis omnibus in nihilum abeuntibus. Unde deducimus, omnis feriei terminum generalem formula finita defignari poffe, cujus termini tandem deducunt ad differentias alicujus ordinis inter fe æquales. Pauca adduxiffe exempla fufficiat.

In Problemate de Sectionibus angularibus fit radius circuli $= 1$, Chorda, Arcum quemvis A fubtendens, $= b$; fi Chorda Arcus A in data ratione fecandi dicatur $= u$, per Theorema *Ptolemaeum*, (quod rectangulum fub diagoniis quadrilateri, in circulo infcripti, æquatur fummæ rectangulorum fub binis lateribus oppofitis,) facili opera invenientur fucceffive æquationes fequentes:

Pro A; $bb = 1uu$
Pro $\frac{1}{2}A$; $bb = 4uu - 1u^4$
Pro $\frac{1}{3}A$; $bb = 9uu - 6u^4 + 1u^6$
Pro $\frac{1}{4}A$; $bb = 16uu - 20u^4 + 8u^6 - 1u^8$
Pro $\frac{1}{5}A$; $bb = 25uu - 50u^4 + 35u^6 - 10u^8 + 1u^{10}$,
Pro $\frac{1}{6}A$; $bb = 36uu - 105u^4 + 112u^6 - 54u^8 + 12u^{10} - 1u^{12}$
Pro $\frac{1}{7}A$; $bb = 49uu - 196u^4 + 294u^6 - 212u^8 + 77u^{10} - 14u^{12} + 1u^{14}$

Et fic porro; quibus folutis quovis cafu obtinebitur u, id eft, Chorda arcus, qui dati A fubmultiplex eft fecundum numerum, qui femiffis eft indicis poteftatis altiffimæ quantitatis u.

Ut

Ut igitur generaliter exprimere liceat æquationem pro $\frac{A}{n}$, facile intelligitur, terminum generalem cujusvis feriei coefficientium verticalis exquirendum esse: quod quidem nulla alia, quam hac ipsa Interpolationum, methodo felicius & facilius præstari potest. Primo quidem statim patet, primæ feriei verticalis terminum generalem fore $= n^2$; siquidem coefficientes sunt quadrati numerorum naturalium. Jam, ut feriei secundæ terminum generalem adipiscaris, eidem præfigatur o, ut numero membrorum æqualis sit priori; tunc capiantur successivi differentiarum ordines, ut videre est

	0, 1, 6, 20, 50, 105, 196 &c.
diff. 1mæ	1, 5, 14, 30, 55, 91 &c.
2dæ	- 4, 9, 16, 25, 36 &c.
3tiæ	- - 5, 7, 9, 11 &c.
4tæ	- - - 2, 2, 2 &c.

Differentiæ sequentes evanescent: unde hoc casu $a = o$, $d' = 1$, $d'' = 4$, $d''' = 5$, $d^{iv} = 2$, $d^{v} = o$; hincque terminus Q, ad locum n in ferie pertinens, est, vi Theorematis generalis, $\frac{n-1}{1} + \frac{4(n-1)(n-2)}{1.\ 2} + \frac{5n(n-1)(n-2)}{1.\ 2.\ 3.} + \frac{2n(n-1)(n-2)(n-3)}{1.\ 2.\ 3.\ 4.}$, siquidem n nobis idem est, quod supra fuit x. Absoluta autem operatione, & deletis delendis, hic terminus redigetur ad $\frac{n^4 - n^2}{3 \cdot 4} = \frac{n^2(n^2-1)}{3 \cdot 4}$.

Tertiæ feriei præfigendæ sunt duæ cyphræ, ut æqualitas numeri terminorum conservetur; tuncque capiendis differentiis operandum, ut prius.

	0, 0, 1, 8, 35, 112, 294, 672 &c.
diff. 1mæ	0, 1, 7, 27, 77, 182, 378 &c.
2dæ	- 1, 6, 20, 50, 105, 196 &c.
3tiæ	- 5, 14, 30, 55, 91 &c.
4tæ	- - 9, 16, 25, 36 &c.
5tæ	- - - 7, 9, 11 &c.
6tæ	- - - - 2, 2 &c.

 Habe-

Habemus itaque $a=0$, $d'=0$, $d''=1$, $d'''=5$, $d^{iv}=9$, $d^{v}=7$, $d^{vi}=2$, $d^{vii}=0$; hinc $Q=\frac{(n-1)(n-2)}{1.\ 2}+\frac{5(n-1)(n-2)(n-3)}{1.\ 2.\ 3}+\frac{9(n-1)(n-2)(n-3)(n-4)}{1.\ 2.\ 3.\ 4}+\frac{7(n-1)(\ldots.)(n-5)}{1.\ 2.\ldots\ldots 5}+\frac{2(n-1)(\ldots..)(n-6)}{1.\ 2\ldots\ldots 6}$, qui contrahetur ad $\frac{n^6-5n^4+4n^2}{3.\ 4.\ 5.\ 6.}=\frac{n^2(n^2-1)(n^2-4)}{3.\ 4.\ 5.\ 6}$.

Pari modo quartæ seriei præfigendæ 3 cyphræ: quintæ 4; & sic porro; tumque pari operandi ratione eruetur pro serie 4ta $Q=\frac{n^2(n^2-1)(n^2-4)(n^2-9)}{3,\ 4.\ 5.\ 6.\ 7.\ 8}$; pro 5ta $Q=\frac{n^2(n^2-1)(n^2-4)(n^2-9)(n^2-16)}{3\ 4\ 5.\ 6.\ 7.\ 8.\ 9.\ 10}$; unde lex ceterorum omnium in promtu est. Nempe pro quadrato Chordæ u Arcus $\frac{A}{n}$ habebitur generalis æquatio $bb=n^2u^2-\frac{n^2(n^2-1)}{3.\ 4}u^4+\frac{n^2(n^2-1)(n^2-4)}{3.\ 4.\ 5.\ 6}u^6+\frac{n^2(n^2-1)(n^2-4)(n^2-9)}{3.\ 4.\ 5.\ 6.\ 7.\ 8}u^8+$ &c. usque ad terminum $\frac{n^2(n^2-1)(\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots)(n^2-\overline{n-1}^2)}{3.\ 4\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots 2n}u^{2n}$. Cujusmodi quidem æquationes methodis difficilioribus elicuere Viri Celeberrimi, *Jac. Bernoullius* in Comment. Acad. Paris. *A. 1702 pag. m. 378*, & *Pembertonus* in *Epistola ad Amicum de Cotesii inventis pag. 16.*

Alterum eximii usus hujus methodi exemplum cernitur in exprimendis generaliter numeris figuratis, cujusvis demum generis, vel ordinis, sint; nec certe ulla alia ratione idem expeditius obtineri potest. Proponatur e. g. series numerorum pyramidi-pyramidalium, 1, 5, 15, 35, 56, 84, &c. tunc, sumtis

tis ordine differentiis, ceu typi præcedentes monſtrant, invenies $d' = 4$, $d'' = 6$, $d''' = 4$, $d^{iv} = 1$, $d^{v} = 0$, atque a eſt $= 1$. Adeoque terminus numero n, ſive $Q = 1 + \frac{4(n-1)}{1.} + \frac{6(n-1)(-2)}{1.\ 2} + \frac{4(n-1)(n-2)(n-3)}{1.\ 2.\ 3} + \frac{(n-1)(n-2)(n-3)(n-4)}{1.\ 2.\ 3.\ 4} = \frac{n+^4 6n^3 + 11n^2 + 6n}{1.\ 2.\ 3.\ 4} = \frac{n(n+1)(n+2)(n+3)}{1.\ 2.\ 3.\ 4}$, atque ita in aliis. Invento jam termino generali, ſeries poterit interpolari: ita e. g. ſi velis medio loco inter primum & ſecundum ſeriei terminum inſerere numerum congruentem, faciendum eſt $n = \frac{3}{2}$, eritque terminus inter 1 & 5. medius $\frac{3.5.7.9}{1.2.3.4} \times \frac{1}{2^4}$; ſi $n = \frac{5}{2}$, prodibit $\frac{5.7.9.11}{1.2.3.4} \times \frac{1}{2^4}$ pro termino medio inter 5 & 15; atque adeo ſeries, juxta medietatem interpolata, eſt 1, $\frac{3.5.7.9}{1.2.3.4} \times \frac{1}{2^4}$, 5, $\frac{5.7.9.11}{1.2.3.4} \times \frac{1}{2^4}$, 15, $\frac{7.9.11.13}{1.2.3.4} \times \frac{1}{2^4}$; ſi vero inter ſingulos binos terminos ſeriei velles duos alios inſerere, faciendum eſſet ſucceſſive $n = 1\frac{1}{3}$, $1\frac{2}{3}$, $2\frac{1}{3}$, $2\frac{2}{3}$ &c. adeoque inter 1 & 5 caderent $\frac{4.7.10.13}{1.2.3.4} \times \frac{1}{3^4}$ atque $\frac{5.8.11.14}{1.2.3.4} \times \frac{1}{3^4}$; inter 5 & 15 caderent $\frac{7.10.13.16}{1.2.3.4} \times \frac{1}{3^4}$ &c. atque $\frac{8.11.14.17}{1.2.3.4} \times \frac{1}{3^4}$, & ſic de ceteris.

Liceat jam ex Geometricis exemplum producere. Linea primi ordinis duci poteſt per duo puncta; ſecundi, per quinque; tertii, per novem; quarti, per quatuordecim; quinti, per viginti; & ſic porro. Tot enim, non plures, termini ex variis coordinatarum poteſtatibus tam ſolitariis, quam conjunctis, formari, atque coefficientibus affici,

 poſ-

possunt, quorum valores a punctis, quae Curvam trajicere oportet, pendebunt. Ita omnes Lineae tertii ordinis continentur aequatione, $\alpha u^3 + \beta u^2 + \gamma u + \delta z^3 + \varepsilon z^2 + \zeta z + \eta u^2 z + \theta u z^2 + \varkappa u z = 0$, ubi origo utriusque coordinatarum u & z in ipsam Curvam incidit. Si itaque novem dentur puncta, per quae Curvae transeundum sit, habebuntur totidem aequationes, quarum ope determinabuntur α, β, γ, δ, &c. Si itaque nosse cupias, per quotnam puncta transire possit linea ordinis n; vides, idem esse, ac si seriei $2, 5, 9, 14, 20$, &c. terminum generalem indagare velles. Sumtis itaque differentiis, habes $a = 2$, $d' = 3$, $d'' = 1$, $d''' = 0$; unde $Q = 2 + \frac{3(n-1)}{1} + \frac{(n-1)(n-2)}{1.\ 2.} = \frac{n^2 + 3n}{2}$. Ita intelligitur, lineam ordinis centesimi transire per puncta $\frac{100^2 + 300}{2} = 5120$. Patet quoque, inter quemvis linearum Algebraicarum ordinem infinitas numero transscendentes cadere.

Si proponatur series quaevis fractionum, $\frac{a}{\alpha}, \frac{b}{\beta}, \frac{c}{\gamma}, \frac{d}{\delta}, \frac{e}{\varepsilon}$, &c. termini generales seriei tam numeratorum, quam denominatorum, singulatim investigari poterunt, ex iisque terminus seriei propositae generalis formari. Quodsi enim primi termini differentiarum successivarum in numeratoribus dicantur d', d'', d''' &c. in denominatoribus vero, Δ', Δ'', Δ''', &c. erit in serie numeratorum terminus ordine $n = a + \frac{(n-1)}{1} d' + \frac{(n-1)(n-2)}{1.\ 2.} d'' +$ &c. atque in serie denominatorum, $\alpha + \frac{(n-1)}{1} \Delta' + \frac{(n-1)(n-2)}{1.\ 2} \Delta'' +$ &c. ex quibus formatur fractio, quae propositae seriei $\frac{a}{\alpha}, \frac{b}{\beta}$, &c. terminus generalis est. Diximus, ita terminum investigari posse; idque magno aliquo laboris compendio, si in

ſi in utraque, vel ſaltem alterutrâ, ſerierum ad differentias conſtantes perveniri poſſit. Sin minus, fractiones ſtatim tractari ut tales, earumque differentias ſucceſſivas exquiri, ſatius erit.

Porro, inſignis methodi uſus in ipſis ſerierum ſummis perſcrutandis elucet. Quicquid enim, hujus eſt negotii, id totum ad Interpolationes, vel inveniendos ſerierum terminos generales reduci, in eo ſum, ut oſtendam. Exponatur namque ſeries Quantitatum quævis

A) $\alpha, \beta, \gamma, \delta, \varepsilon, \zeta, \eta, \theta$, &c. Quo facto, accipiantur ſummæ particulares terminorum ſucceſſive, α; $\alpha+\beta$; $\alpha+\beta+\gamma$; $\alpha+\beta+\gamma+\delta$; $\alpha+\beta+\gamma+\delta+\varepsilon$; & ſic porro, hæque diſponantur in novam ſeriem *B*, quam vides:

B) α, $\alpha+\beta$, $\alpha+\beta+\gamma$, $\alpha+\beta+\gamma+\delta$, $\alpha+\beta+\gamma+\delta+\varepsilon$; &c. Hæc ſeries *B*) dici poterit *Summatrix* ipſius *A*), ab officio nomine illius deſumto. In oculos igitur incurrit, quemvis ſeriei *B*) terminum æquari ſummæ omnium in ſerie *A*) a primo uſque ad hunc, cujus index loci idem ſit cum indice termini in *B*); ita e. g. tertius in ſerie *B*) æqualis eſt eſt aggregato terminorum, primi, ſecundi, tertiique, in ſerie *A*. Unde mox concluditur, ad inveniendam ſeriei *A*) ſummam ad quemvis numerum terminorum *n* nulla alia re opus eſſe, quam ut terminus generalis, locum *n* in ſerie ſummatrice *B*) occupans, definiatur; adeoque ſummationem Seriei *A*) ad Interpolationem τῆς *B*) deduci; quod primo quidem oſtendere animus erat.

Accipiendis jam differentiarum ordinibus in ſerie *B*), erit prima primarum $=\beta$; prima ſecundarum $=\gamma-\beta$; prima tertiarum $=\delta-2\gamma+\beta$; prima quartarum $=\varepsilon-3\delta+3\gamma-\beta$; prima quintarum $=\zeta-4\varepsilon+\beta\delta-4\gamma+\beta$, & ſic deinceps. Unde, per Theorema generale, erit terminus generalis ad locum *n* ſeriei *B*) pertinens; ſive $Q=\alpha+\frac{(n-1)}{1}\beta+$

$$\frac{(n-)(n-2)}{1.\quad 2}(\gamma-\beta)+\frac{(n-1)(n-2)(n-3)}{1.\quad 2.\quad 3}$$

$$(\delta-2\gamma+\beta)+\frac{(n-1)(n-2)(n-3)(n-4)}{1.\quad 2.\quad 3.\quad 4}$$

(ε —

$(\epsilon - 3\delta + 3\gamma - \beta)$ + &c. hacque ipſa formula exprimitur ſumma tot terminorum ſeriei A), quot ſunt unitates in *n*. Facile autem perſpicitur, regulam ad uſum paulo concinnius accommodari poſſe, ut nihil amplius opus ſit ſummatrice B), idque hunc in modum: Expoſita, ut prius, quantitatum ſerie A), cujus termino primus $= \alpha$, ſecundus $= \beta$; excluſo primo α, capiantur ſinguli differentiarum ordines a ſequentibus β, γ, δ, &c. ſitque prima primarum differentiarum ab his qualitatibus $= d'$, prima ſecundarum $= d''$, prima tertiarum $= d'''$, &c. numerus terminorum $= n$, ſumma a termino primo uſque ad *n*^tum^ incluſive, $= Q$: tunc erit $Q = \alpha + \frac{n-1}{1}\beta + \frac{(n-1)(n-2)}{1.\quad 2} d' + \frac{(n-1)(n-2)(n-3)}{1.\quad 2.\quad 3} d'' + \frac{(n-1)(\ldots\ldots)(n-4)}{1.\quad 2.\quad 3.\quad 4.} d''' + \&c.$ Unde generaliter inferre licet, omnis ſeriei ſummam ad quemvis numerorum terminum formula finita exprimi poſſe, modo termini ſeriei tandem deducant ad differentias alicujus ordinis conſtantes, ut ulteriores evaneſcant. Ultro quippe patet, formulam abrumpi, ſi d', vel d'', vel d''', &c, $= 0$.

Exempli loco, proponatur invenienda ſumma Cuborum a numeris naturalibus, ab 1 uſque ad *n*; nempe $1 + 8 + 27 + 64 + 125 + 216 \ldots\ldots + n^3$.hoc caſu $\alpha = 1$, $\beta = 8$; excluſa jam 1, ſumtisque ordine differentiis reliquorum terminorum, erit, $d' = 19$, $d'' = 18$, $d''' = 6$, $d^{\text{IV}} = 0$; hinc

$$Q = 1 + 8(n-1) + \frac{19(n-1)(n-2)}{1.\quad 1.} + \frac{18(n-1)(n-2)(n-3)}{1.\quad 3.\quad 3} + \frac{6(n-1)(n-2)(n-3)(n-4)}{1.\quad 2.\quad 3.\quad 4},$$

quæ formula contrahetur ad $\frac{1}{4}n^4 + \frac{1}{2}n^3 + \frac{1}{4}n^2$, qua proinde ſumma cuborum $1 + 8 + \ldots\ldots + n^3$ deſignatur.

Generalius inveniri poſſunt ſummæ omnium hujusmodi ſerierum: $a^q + (a+b)^q + (a+2b)^q + (a+4b)^q + (a+5b)^q + \ldots\ldots + (a+nb)^q$; ſemper enim pervenitur ad dif-

ad differentias constantes ordinis q, reliquis evanescentibus. Aliæ quidem methodi pro hisce summis potestatum apud Autores passim exstant, sed omnes facilitate longe inferiores hac, quam describimus. Hac occasione paucis indicare animus est, qua ratione series infinita pro $1 + 2^q + 3^q + 4^q + 5^q + \ldots + n^q$ ope ejusdem methodi inveniri possit, a solo q dependens. Quem in finem inspicienda est Tabula summæ potestatum particularium numerorum naturalium, a *Jac. Bernoullio* in Arte conjectandi *pag.* 97 constructa, quam huc transferre, cum liber omnium manibus teratur, nihil attinet. Ubi quidem statim percipitur, seriei quæsitæ formam fore $An^{q+1} + Bn^q + Cn^{q-1} - Dn^{q-3} + En^{q-5} - Fn^{q-7} +$ &c. atque A primo intuitu deprehenditur $= \frac{1}{q+1}$; $B = \frac{1}{2}$. Ad determinandos autem coefficientes reliquos, quærendi sunt successive termini generalis coefficientium in seriebus Tabulæ verticalibus. Ita, pro C inveniendus terminus seriei $\frac{1}{6}, \frac{1}{4}, \frac{1}{3}, \frac{5}{12}, \frac{1}{2}, \frac{7}{12}$, &c. quarum fractionum differentiæ primæ statim sunt constantes, quippe $= \frac{1}{12} = \frac{1}{3 \cdot 4}$; unde terminus generalis hujus seriei est $= \frac{x+1}{3 \cdot 4}$, denotante x numerum terminorum. Sed, quoniam fractionum series (ceu ex Tabula patet) incipit a potestate secunda, existente nimirum $q = 2$, liquet, esse $x + 1 = q$, atque adeo terminum generalem seriei $\frac{1}{6}, \frac{1}{4}$ &c. per q expressum, hoc est, valorem τȣ C in serie assumta esse $= \frac{q}{3 \cdot 4}$. Pro inveniendo D quærendus est terminus generalis coefficientium seriei sequentis in Tabula, nempe $\frac{1}{30}, \frac{1}{12}, \frac{1}{6}, \frac{7}{24}$, &c. quæ deducunt ad differentias constantes tertias, nempe omnes $= \frac{1}{2 \cdot 3 \cdot 4 \cdot 5}$; vel, si toties repetita in numeris fractis subtractio nimis molesta videatur,

tur, fractiones omnes ad communem denominatorem reducantur, qui erit $= 2.3.4.5.6$; numeratores autem respectivi erunt, $24, 60, 120, 210, 336, 504, 720$, &c. Sumtis jam ordine differentiis, erit $d' = 36$, $d'' = 24$, $d''' = 6$, $d^{IV} = 0$; est autem $a = 24$; denotante igitur x numero terminorum, erit $Q = 24 + 36(x-1) + 12(x-1)(x-2) + (x-1)(x-2)(x-3) = x^3 + 6x^2 + 11x + 6 = (x+1)(x+2)(x+3)$. Restituto jam communi fractionum denominatore, erit earum terminus generalis $= \frac{(x+1)(x+2)(x+3)}{2.\ 3.\ 4.\ 5.\ 6}$; Quoniam autem hæc series, monstrante Tabula, incipit ad potestatem quartam, ubi $q = 4$, liquet, esse $x + 3 = q$; unde idem terminus generalis est $\frac{q(q-1)(q-2)}{2.\ 3.\ 4.\ 5.\ 6} = D$. Pari ratione quærendus est valor τῦ E per terminum generalem seriei $\frac{1}{42}, \frac{1}{12}, \frac{2}{9}, \frac{1}{2}, 1, \frac{11}{6}, \frac{22}{7}, \frac{143}{28}$, &c. quæ instituto examine deducere invenitur ad differentias quintas inter se æquales: Typum operationis commodissimæ subjungo. Series est, denominatoribus fractionum in componentes suos dissolutis:

$$\frac{1}{6.7},\ \frac{1}{2.6},\ \frac{2}{9},\ \frac{1}{2},\ \frac{1}{1},\ \frac{11}{2.3},\ \frac{22}{7},\ \frac{143}{4.7},\ \&c.$$

$$\text{differ. } 1^{\text{mæ}}\ \frac{5}{2.6.7},\ \frac{15}{2.6.9},\ \frac{5}{2.9},\ \frac{1}{2},\ \frac{5}{2.3},\ \frac{55}{2.3.7},\ \frac{55}{4.7}\ \&c.$$

$$2^{\text{dæ}}\ \frac{60}{2.6.7.9},\ \frac{15}{2.6.9},\ \frac{4}{2.9},\ \frac{2}{2.3},\ \frac{20}{2.3.7},\ \frac{110}{2.3.4.7}\ \&c.$$

$$3^{\text{tiæ}}\ \frac{45}{2.6.7.9},\ \frac{9}{2.6.9},\ \frac{6}{2.3.9},\ \frac{6}{2.3.7},\ \frac{30}{2.3.4.7}\ \&c.$$

$$4^{\text{tæ}}\ \frac{18}{2.6.7.9},\ \frac{9}{2.3.6.9},\ \frac{12}{2.3.7.9},\ \frac{6}{2.3.4.7}\ \&c.$$

$$5^{\text{tæ}}\ \frac{1}{2.3.6.7},\ \frac{1}{2.3.6.7},\ \frac{1}{2.3.6.7}\ \&c.$$

Habe-

Habemus ergo $a = \frac{1}{6.7}$, $d' = \frac{5}{2.6.7}$, $d'' = \frac{5}{7.9}$, $d''' = \frac{5}{2.6.7}$, $d^{iv} = \frac{1}{6.7}$, $d^{v} = \frac{1}{2.3.6.7}$, $d^{vi} = 0$; unde $Q = \frac{1}{6.7} + \frac{5}{2.6.7}\frac{(x-1)}{1} + \frac{5}{7.9}\frac{(x-1)(x-2)}{1 \quad 2} + \frac{5}{2.6.7}\frac{(x-1)\dots(x-3)}{1. \quad 2. \quad 3} + \frac{1}{6.7}\frac{(x-1)\dots(x-4)}{1. \; 2. \; 3. \; 4} + \frac{1}{2.3.6.7}\frac{(x-1)\dots(x-5)}{1. \; 2. \; 3. \; 4. \; 5}$, id quod, calculum recte tractando deprehendetur

$$= \frac{9x^5 + 135x^4 + 765x^3 + 2025x^2 + 2466x + 1080}{2. \; 3. \; 4 \; 5. \; 2. \; 3. \; 6. \; 7. \; 9},$$

hoc est, quia divisor 9 singulos metitur coefficientes, $=$

$$\frac{x^5 + 15x^4 + 85x^3 + 225x^2 + 274x + 120}{2. \; 3. \; 4. \; 2. \; 3. \; 5. \; 6. \; 7} = \frac{(x+1)(x+2)(x+3)(x+4)(x+5)}{2. \; 3. \; 4. \; 5. \; 6. \; 7. \; 6}.$$

Jam vero, quoniam series, ostendente Tabula, incipit a potestate sexta, erit $x+5=q$; unde habebitur $Q = \frac{q(q-1)(q-2)(q-3)(q-4)}{2. \; 3. \; 4. \; 5. \; 6. \; 7. \; 6}$; & sic pro ceteris, ut vel tandem sit $1 + 2^q + 3^q + \dots + n^q =$

$$\frac{1}{q+1} n^{q+1} + \frac{1}{2} n^q + \frac{q}{2} \times \frac{1}{6} n^{q-1} - \frac{q(q-1)(q-2)}{2 \quad 3. \quad 4} \times \frac{1}{30} n^{q-3} + \frac{q(q-1)(q-2)(q-3)(q-4)}{2. \; 3. \; 4. \; 5. \; 6} + \frac{1}{42} n^{q-5} - \text{\&c.}$$

quam ipsam seriem exhibet *Bernoullius l. c.* quamvis methodum non exhibeat, illam a seriebus particularibus abstrahendi. Plura autem de usu seriei, atque natura numerorum $\frac{1}{6}$, $-\frac{1}{30}$, $+\frac{1}{42}$ &c. apud Virum laudatissimum invenias.

Sed revertamur ad summas serierum hac methodo inveniendas. Sit series quævis

A). $\alpha u + \beta u^2 + \gamma u^3 + \delta u^4 + \varepsilon u^5 +$ &c. in infin. in qua poteſtates ipſius u conſtituant progreſſionem geometricam in ratione $1 : u$, coefficientes autem $\alpha, \beta, \gamma, \delta$, ejus ſint naturæ, ut vel tandem deducant ad differentias alicujus ordinis conſtantes; dico, hujus quoque ſummam haberi poſſe.

Deducat enim ſeries coefficientium ad d^μ, hoc eſt, ad differentias ordinis μ, inter ſe æquales; ſitque numerus terminorum ſeriei quivis $= n$; erit itaque terminus ſeriei, cujus index eſt n, ſive $Q = u^n(\alpha + \frac{n-1}{1} d' + \frac{(n-1)(n-2)}{1.\ \ 2} d'' + \frac{(n-1)(n-2)(n-3)}{1.\ \ 2.\ \ 3} d''' + \ldots\ldots\ldots + \frac{(n-1)(\ldots\ldots)(n-\mu) d^\mu}{1\ \ 2\ldots\ldots\mu})$. Iam ſubſtituantur in hac formula ſucceſſivi τȣ̃ n valores, nempe 1, 2, 3, 4, &c. atque termini, exinde reſultantes, æquentur his, qui reſpondent in ſerie *A*); poſito nempe,

$n = 1$; eſt $Q = \alpha u = \alpha u$

$n = 2; \ldots Q = \alpha u^2 + d' u^2 = \beta u^2$

$n = 3; \ldots Q = \alpha u^3 + 2 d' u^3 + d'' u^3 = \gamma u^3$

$n = 4; \ldots Q = \alpha u^4 + 3 d' u^4 + 3 d'' u^4 + d''' u^4 = \delta u^4$

$n = 5; \ldots Q = \alpha u^5 + 4 d' u^5 + 6 d'' u^5 + 4 d''' u^5 + d^{IV} u^5 = \varepsilon u^5$

$n = 6; \ldots Q = \alpha u^6 + 5 d' u^6 + 10 d'' u^6 + 10 d''' u^6 + 5 d^{IV} u^6 + d_V u^6 = \zeta u^6$

$n = 7; \ldots Q = \alpha u^7 + 6 d' u^7 + 15 d'' u^7 + 20 d''' u^7 + 15 d^{IV} u^7 + 6 d_V u^7 + d^{VI} u^7 = \eta u^7$.

et ſic porro. Unde in oculos incurrit, eſſe ſeriem *A*) ſive $\alpha u + \beta u^2 + \gamma u^3 +$ &c. $= \alpha(u + u^2 + u^3 +$ &c.$) + d'(u^2 + 2u^3 + 3u^4 +$ &c.$+ d''(u^3 + 3u^4 + 6u^5 +$ &c.$) + d'''(u^4 + 4u^5 + 10u^6 +$ &c.$) + d^{IV}(u^5 + 5u^6 + 15u^7 +$ &c.$) +$ &c. uſque ad terminum, qui ducitur in d^μ. Jam vero conſtat, eſſe $u + u^2 + u^3 +$ &c. in inf. $= \frac{u}{1-u}$; $u^2 +$

$2u^3 +$

$2u^3 + 3u^4 +$ &c. $= \frac{u^2}{(1-u)^2}$; $u^3 + 3u^4 + 6u^5 +$ &c. $=$ $\frac{u^3}{(1-u)^3}$; $u^4 + 4u^5 + 10u^6 +$ &c. $= \frac{u^4}{(1-u)^4}$, & sic de ceteris; ad cujus demonstrationem conf. *Jac. Bernoull. de Ser. inf.* §. *38 seq.* vel admove Theorema Binomiale. Quare $\alpha u + \beta u^2 + \gamma u^3$ $\delta u^4 +$ &c. in infin. $= \frac{\alpha u}{1-u} + \frac{d' u^2}{(1-u)^2} + \frac{d'' u^3}{(1-u)^3} +$ $\frac{d''' u^4}{(1-u)^4} + \frac{d^{\text{iv}} u^5}{(1-u)^5} + \ldots\ldots + \frac{d^{\mu} u^{\mu+1}}{(1-u)^{\mu+1}}$; Quæ series necessario ad hunc ultimum terminum abrumpetur, cum $d^{\mu+1}$, $d^{\mu+2}$ &c. statuantur $= 0$. Hac quidem serie valor alterius A), in infinitum excurrentis, definitur. Si u minor sit unitate, series A) ad nihilum converget, ac proinde $\frac{\alpha u}{1-u}$ $+ \frac{d' u^2}{(1-u)^2} \ldots\ldots + \frac{d^{\mu} u^{\mu+1}}{(1-u)^{\mu+1}}$ erit æqualis summæ seriei A), idque sensu strictissimo; sin $u = 1$, singuli termini fiunt infinite magni, unde $\alpha + \beta + \gamma + \delta +$&c. in inf. $= \infty$, quod quidem per se patet. Si deniqne u major est unitate, series A.) adhuc magis erit divergens, adeoque $\frac{\alpha u}{1-u} + \frac{d' u^2}{(1-u)^2} +$ &c. erit æqualis summæ ejusdem, sensu laxiori, nempe hoc, ut termini $\frac{\alpha u}{1-u} +$ &c. in series infinitas explicati, atque ad se invicem additi, restituant ipsissimam A; qua quidem de re in sequentibus paulo plura.

Quæ de summa seriei A) diximus, facile patet, hunc quoque in modum ostendi posse: Sit $A = \alpha u + \beta u^2 + \gamma u^3$ $+ \delta u^4 +$ &c. Ponatur $u = \frac{z}{1+z}$; unde $\alpha u = \alpha z - \alpha z^2$ $+ \alpha z^3 - \alpha z^4 + \alpha z^5 -$ &c. $\beta u^2 = \frac{\beta z^2}{(1+z)^2} =$

$\beta z^2 - 2\beta z^3 + 3\beta z^4 - 4\beta z^5 +$ &c. $\gamma u^3 = \frac{\gamma z}{(1+z)^2}$ $= \gamma x^3 - 3\gamma z^4 + 6\gamma z^5 +$ &c. $\delta u^4 = \frac{\delta z^4}{(1+z)^4} = \delta z^4$ $- 4\delta z^5$ &c. quare $A = \alpha z + \beta - \alpha' z^2 + (\gamma - 2\beta + \alpha) z^3$ $+ (\delta - 3\gamma + 3\beta - \alpha) z^4 +$ &c. hoc eſt, monſtrante differentiarum Tabula, $A = \alpha z + d' z^2 + d'' z^3 + d''' z^4 +$ &c. ſed propter $u = \frac{z}{1+z}$ erit $z = \frac{u}{1-u}$; ergo $A = \frac{\alpha u}{1-u} + \frac{d' u^2}{(1-u)^2} + \frac{d'' u^3}{(1-u)^3} +$ &c. ut prius.

Porro non difficulter intelligitur, ſummam ſeriei A) non ſolum in infinitum, ſed & ad quemvis terminorum numerum n protractæ, haberi poſſe. Terminus, cujus index eſt n, ſit πu^n; ſequentes autem ρu^{n+1}, σu^{n+2}, τu^{n+3}, ϕu^{n+4}, &c. Ab his capiantur ſucceſſive differentiarum ordines, ſintque Δ', Δ'', Δ''', &c. primæ differentiarum primarum, ſecundarum, tertiarum, &c. dum perveniatur ad Δ^μ, ultra quam per hypotheſin nullæ dantur amplius. Tunc eadem, qua prius, ratione evincetur, fore $\rho u^{n+1} + \sigma u^{n+2} + \tau u^{n+3} + \phi u^{n+4}$ + &c. in infin. $= \frac{\rho u^{n+1}}{1-u^{n+1}} + \frac{\Delta' u^{2n+2}}{(1-u^{n+1})^2} + \frac{\Delta'' u^{3n+3}}{(1-u^{n+1})^3} + \frac{\Delta''' u^{4n+4}}{(1-u^{n+1})^4} + \ldots\ldots\ldots \frac{+\Delta^\mu u^{(n+1)\mu}}{(1-u^{n+1})^\mu}$. Quo enim jure eſt e. g. $\frac{u^2}{(1-u)^2} = u^2 + 2u^3 + 3u^4 +$ &c eodem quoque eſt $\frac{u^{2(n+1)}}{(1-u^{n+1})^2} = u^{2n+2} + 2u^{3n+3} + 3u^{4n+4} +$ &c. Subtracta jam poſteriore ſerie a prima, differentia earundem exhibebit ſummam terminorum ſeriei A) a primo uſque ad eum, cujus index eſt n. Poſſet calculus diduci & concinnari, quod autem facere anguſtia ſpatii prohibemur.

Fatendum eſt, præter ejusmodi ſeries, qualis eſt A, infinitas dari alias, quarum ſummæ ad quemvis terminorum numerum

merum, non hac quidem, ſed aliis methodis, formula finita exprimi poſſunt: Has inter eminent, quæ vulgo *Recurrentes* audiunt, atque hujus ſunt indolis, ut quivis earum terminus ad datum quendam præcedentium numerum, certam & invariabilem relationis legem teneat. Verum nihil hoc præſtantiæ methodi, quam expoſuimus, officit. Quicquid enim eſt incommodi, ejus compenſatur univerſalitate, qua ſeries omnes, quas concipere licet, comprehenduntur. Nil itaque miremur, ſi methodis particularibus ſæpe elegantia & brevitate cedat. Interim vero hac occaſione notáſſe juvabit, omnes ſeries, quæ ad differentias conſtantes deducunt, genere *Recurrentium* contineri. Habeat v. g. ſeries *A*, de qua hactenus diximus, differentias tertias inter ſe æquales; evaneſcent igitur quartæ; adeoque erit $\varepsilon - 4\delta + 6\gamma - 4\beta + \alpha = 0$, $\zeta - 4\varepsilon + 6\delta - 4\gamma + \beta = 0$, &c. ſive $\varepsilon = 4\delta - 6\gamma + 4\beta - \alpha$; $\zeta = 4\varepsilon - 6\delta + 4\gamma - \beta$; & ſic de ceteris. Patet igitur, terminum ε eadem lege referri ad præcedentes $\delta, \gamma, \beta, \alpha$, qua quidem ζ refertur ad totidem antegreſſos, $\varepsilon, \delta, \gamma, \beta$. Quare, ſi ſeries quædam habeat differentias ordinis μ conſtantes, erit eadem *Recurrens*, lege relationis deſumta ex coefficientibus binomii $1-a$ evecti ad poteſtatem $\mu+1$. Quin imo locum habebunt leges relationis ex unciis ipſius $(1-a)^{\mu+\pi}$ depromtæ, exiſtente $\pi > 1$; ſi enim differentiæ ordinis μ ſint æquales, nullæ erunt reliquæ omnium ordinum ſuperiorum $\mu+1$, $\mu+2$, $\mu+3$, &c.

Exinde pendet demonſtratio Theorematis cujusdam oppido elegantis, quod memini ante biennium mihi enarrare Cel. *Eulerum*, meque valde mirari. Ita autem habet: Quicunque ſint numeri rationales integri & poſitivi, μ & ν, modo $\mu > \nu$, erit omni caſu $a^\mu - \frac{\nu}{1}(a+b)^\mu + \frac{\nu.\nu-1}{1.\ 2}(a+2b)^\mu + \frac{\nu.\nu-1.\nu-2}{1.\ 2.\ 3}(a+3b)^\mu + \frac{\nu.\nu-1.\nu-2.\nu-3}{1.\ 2.\ 3.\ 4}(a+4b)^\mu -$ &c. $= 0$. Nam ſeries $a^\mu + (a+b)^\mu + (a+2b)^\mu +$ &c. eſt, ut ſupra monuimus, ejus indolis, ut habeat differentias ordinis μ inter ſe æquales, evaneſcentibus reliquis: unde etiam *Recurrens* erit, lege relationis deſumta ex unciis ipſius $(1-a)^{\mu+1}$; adeoque etiam ex unciis τῶν $(1-a)^{\mu+2}$, $(1-a)^{\mu+3}$ &c. & in gene-

genere ex unciis τῦ $(1-a)^{\nu}$, existente $\nu > \mu$. Quodsi igitur brevitatis gratia termini seriei a^{μ}, $(a+b)^{\mu}$, $(a+2b)^{\mu}$ &c. A, B, C, D, E, &c. erit $E - \frac{\nu}{1} D + \frac{\nu.\nu-1}{1.\ 2} C - \frac{\nu.\nu-1.\nu-2}{1.\ 2.\ 3} B + \frac{\nu.\nu-1.\nu-2.\nu-3}{1.\ 2.\ 3.\ 4} A -$ &c. $= 0$. Jam vero in serie unciarum binomii $(1-a)^{\nu}$, termini extremi, & qui ab extremis æqualiter distant, inter se æquantur: ita, si v. g. supponas, seriem ad $\frac{\nu.\nu-1.\nu-2.\nu-3}{1.\ 2.\ 3.\ 4}$ terminari, evanescentibus, qui sequuntur: erit hic ipse terminus $= 1$; $\frac{\nu.\nu-1.\nu-2}{1.\ 2.\ 3} = \frac{\nu}{1}$; $\frac{\nu.\nu-1}{1.\ 2} = \frac{\nu.\nu.-1}{1.\ 2}$ &c. adeoque $A - \frac{\nu}{1} B + \frac{\nu.\nu-1}{1.\ 2} C - \frac{\nu.\nu-1.\nu-2}{1.\ 2.\ 3} D + \frac{\nu.\nu-1.\nu-2.\nu-3}{1.\ 2.\ 3.\ 4} E -$ &c. $= 0$, sive $a^{\mu} - \frac{\nu}{1}(a+b)^{\mu} + \frac{\nu.\nu-1}{1.\ 2}(a+2b)^{\mu} - \frac{\nu.\nu-1.\nu-2}{1.\ 2.\ 3}(a+3b)^{\mu}$ + &c. $= 0$.

Quæ igitur huc usque diximus, ita comparata esse speramus, ut methodus interpolandi in apricum producta, atque ad tantam facilitatem redacta sit, ut ab iis, qui ad conscribendos Cursus mathematicos animum appellunt, Elementis in posterum inseri queat. Variæ adhuc observationes non levis momenti subjungendæ essent, quibus methodus adhuc perfici magis, ejusdemque incommodis occurri, præcipue vero usus in transmutandis seriebus lente convergentibus ostendi, potest. Sed cum hæc adeo paucis exponi non possint, ut in præsenti Schediasmate locum inveniant, eadem in tertium quoddam, alia occasione proditurum, rejicere satius putamus.

Errata in *Actis Anni 1745.* hæc sunt emendanda:

Pag. 122 lin. 33 leg. *y*; *pag. 137 lin. 24* l. $\pm$ *1*; *pag. 142 lin. 10* l. *nostri*; *pag. 144 lin. 9* in fine adscribe a^{q}; *pag. 649 lin. 8* in fine loco + scribe ×; *ibid. lin. 29* l. $\frac{fy}{r} \times \frac{1}{2}y$; *pag 651 lin. 4* terminos *Pdz* & *Nn* interstingue lineola; *pag. 657 lin. 21* l. *ac si sumtus fuisset Valor ipsius Z*; *lin. 23* leg. *Z.*

✲ ✲ ✲

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXLVI.

Pars II.

BARNABÆ BRISSONII, REGII IN GALLIA Consistorii quondam Consiliarii, & in supremo Senatu Parisiensi Præsidis, de Verborum, quæ ad Jus Civile pertinent, significatione Opus præstantissimum, in meliorem commodioremque ordinem redactum, innumeris mendis emaculatum, & post aliorum curas plurimis accessionibus observationibusque philologicis, criticis, juridicis, locupletatum. Prodit opera studioque JO. GOTTLIBII HEINECCII, Potentissimo Prussorum Regi a Consiliis sanctioribus, & Professoris P. O. præmissa Præfatione nova de interpretationis grammaticæ in Jure Civili fatis & vario usu, nec non hujus novæ editionis prærogativis, JUSTI HENNINGII BOEHMERI, JCti, & Acad. Frideric. Director.

Halæ Magdeburgicæ, impensis Orphanotrophei, 1745, fol. Alph. 16 plag. 7.

Postremus ille labor est, qui *Heineccium* nobis nulla manu aliena immutatum ostendit. Quanquam enim præstantissimum hoc Opus post annum demum a morte ipsius, quæ ante triennium, ultimo Augusti die, non sine conturbatione bonorum omnium, contigerat, in lucem commodo publico prolatum fuit; ea tamen Vir beatus adhuc usus est

felicitate, ut *primum* Operis *Tomum* non solum, bene se habens, sudare sub prelo, sed etiam, gravissimo fatalique morbo implicitus, ad finem perductum, viderit, cetera vero sua maximam partem manu descripta reliquerit, iis, quæ in schedis nondum rite disposita latebant, Clarissimi filii, *Jo. Chr. Gottlibii*, fidei atque studio commendatis. Ille etiam, dexterrimus paternarum virtutum æmulus, curam prætermisit nullam, nullis pepercit vigiliis, ut beati parentis satisfaceret voluntati, & famæ ejus, tot illustribus ingenii monumentis partæ, quovis modo prospiceret. Nec deerit sane, si quid judicio valemus, pro laudabili hoc conatu eruditæ civitatis plausus, tanto quidem majore jure exspectandus, quanto certius est, hanc *Brissoniani* Operis editionem inter priores omnes ita eminere, sicut inter ignes luna minores solet. Luculenter id cognoscimus ex eruditissima Præfatione illa, quam illustris Vir, & conjunctissimus B. *Heineccii* Collega, *Justus Henningius Bœhmerus*, magno instructus rerum apparatu, præmittere non recusavit. Cujus summam ne ignorent Lectores nostri, paucis, quantum fieri poterit, de ea nunc differendum est. Præcipue gravissimus Autor *de interpretationis grammaticæ fatis & usu vario in Jure Romano* agit, & initio dictum
§. 1. *Celsi* in *l. 17 D. de Legibus*: *Scire leges non hoc est, verba earum tenere, sed vim ac potestatem*, illustrat, miraturque, *Anton. Augustinum*, *Emend. & opin. Lib. II Cap. 1*, multa in Digestis Græco dicendi genere reperiri, probantem, hunc tamen *Celsi* locum, aperto Græcismo conspicuum, intactum penitus reli-
2. quisse. Hoc facto, inquirit potissimum in Grammaticæ originem, eamque ipsam interpretationem præcepta tradere dicit, secundum quæ tum verba, maxime scripta, in se, tum nexus eorum, recte intelligi, seu illa colligi notio & cogitatio potest, quam scribens sub ejusmodi notis atque signis commu-
3. nicare cum aliis voluit. Tum discrimen docetur *grammaticam* inter & *logicam* interpretationem legum, quæ scilicet non, ut illa, in verborum significatione subsistit, sed ex adæquata legum ratione principia format solida, ex his vero conclusiones legitime nectit, atque sic pleniorem ejus sensum eruit,

earun-

earundem licet verba eum exprimere haud videantur. Utram- §. 4.
que interpretationem, quod erudite evincitur, olim etiam
agnoverunt JCti & Imperatores, ac, diſtinctam licet inter ſe
quoad concipiendi modum, nexu tamen perpetuo combinan-
dam eſſe, crediderunt. Indiſtincte vero unionem hanc, in
recta ratione fundatam, paulo poſt XII Tab. leges, non tu- 5.
lit priſcum reipublicæ Romanæ forum, ſed prævaluit eo tem-
pore in plerisque cauſis interpretatio grammatica, unde non
potuit non Jurisprudentiæ facies paulo horridior, eaque ab omni
remota æquitate, videri. Erat profecto tunc temporis ſuper-
ſtitioſa verborum, quibus leges conceptæ, veneratio, diſpu-
tationibus forenſibus corroborata, quæ grammatica interpre-
tatio ſtricti juris mater fuit, ita dicti, quod nimis aſpere ver-
bis legum alligatum eſſet. Inde poſtmodum evenit, ut Præ-
tores, pro antiquo hoc jure civili, ex æquitate, derelicta
hactenus, emolliendo, omnes ingenii nervos intenderent, pro-
poſitisque contra illud edictis interpretationem logicam variis
artibus, & per indirectum, reducerent, ſummum hac ratio-
ne inter jus civile ac prætorium diſcrimen conſtituentes. Di- 6.
ci autem vix poteſt, quantopere Patricii grammaticam inter-
pretationem promoverint, cum, promulgatis XII Tab. Legi-
bus, actionum mox formulas componerent, easque certas eſſe
vellent ac ſolennes, ne populus has ipſas actiones pro arbi-
trio inſtitueret. Collegit, quæ ad eam rem conducere poſ-
ſunt, & in ordinem redegit, ſtupendæ diligentiæ vir, *Briſſo-
nius.* Quatuor tamen in ejus Opere *de Formulis Romanis*, Cel.
Bœhmeri judicio, deſiderantur. Primum enim certas ſolen-
nesque formulas cum aliis conſuetis dicendi in foro modis,
magis vero arbitrariis, commiſcuit, quæ ſane ob diverſos ju-
ris effectus ſeparari merito debuiſſent. Deinceps formularum
forenſium ſingnificationes haud adjecit, nec ſpeciatim deter-
minavit, ſed in nuda tantum collectione ſubſtitit. Porro,
quod formulæ determinatæ & ſolennes adeo ſollicite ad ſyl-
labam obſervandæ erant, ut facile cauſa caderet, qui vel in
ſyllaba erraret, nec formula præſcripta accurate uteretur,
effectus harum formularum civiles, & concluſiones, inde de-

ductæ, ſine quibus earum uſus nullus eſt, omnino tangendæ ab Autore fuiſſent. Denique majus Operi pretium acceſſiſſet, ſi ad perveſtigandam illorum carminum vim ac poteſtatem, adeoque ad interpretationem logicam, cum in gerendis rebus, tum in litibus ordinandis, reſpicere voluiſſet

§. 7. *Briſſonius.* Tandem, variis excogitatis mediis, interpretationi grammaticæ, quæ luminibus juris admodum offecerat, adjunctam quoque logicam eſſe, Ill. *Bœhmerus* oſtendit, quam primus, *Cicerone* ſocio, excoluit *Servius Sulpicius*, ita quidem, ut novam inchoaſſe periodum, & jus civile ſcientifica methodo tradidiſſe, pariterque hoc modo in artem deduxiſſe, videatur. Latius deinde hæc interpretatio logica per Imperatores, variis reſcriptis, proceſſit, & a *Conſtantini M.* tempore, ſublatis antiquarum formularum ſolennitatibus, magis

8. magisque in foro invaluit. Interim JCti veteres, bene gnari, quanta verborum ac formularum forenſium autoritas eſſet, grammaticæ interpretationis ſtudium non deſeruerunt, ſed potius, *Sulpicii* exemplo commoti, cum dialectica conjunxerunt. Teſtes hujus ſtudii ſunt *Atejus Capito*, & *M. Antiſtius Labeo*, qui cum prima fuerint ſectarum inter JCtos

9. capita, non dubium eſt, quin etiam ſucceſſores eorum in profundiorem verborum cognitionem penetrarint. Interpretatione tamen grammatica pariter atque logica feliciter reſtituta, multum perdidit Latinæ linguæ elegantia, cujus ſtudioſi admodum fuerant JCti veteres in ſcriptis ſuis. Iſthæc corruptio, translata ſede Romana Conſtantinopolin, contigiſſe potiſſimum videtur. Quamvis enim *Conſtantinus M.* ſerio voluerit, ut Latinæ linguæ uſus etiam in Græcia ſervaretur; ipſa tamen rerum documenta commonſtrant, priſcum hujus linguæ ac ſincerum nitorem ſenſim evanuiſſe, & ab Imperatoribus in legibus ſuis novum, idque barbarum, dicendi genus adhibitum eſſe, quo ipſo ingens grammaticæ interpretationi ob-

10. ſtaculum intervenit. Seculis quibusdam *Juſtinianum* ſubſequentibus non conſenuit quidem Romani Juris autoritas in foris Italiæ; at deſiderabantur tamen, qui jus illud interpretari, & vera ejus fundamenta docere, poſſent, donec gliſceret

ret hoc ſtudium Seculo XII, poſtquam illud novos nactum interpretes fuerat, qui adeo excitarunt infinitorum juvenum ſitim, ut, quaſi agmine facto, undecunque Bononiam advolarent. Iſti vero JCti cum omni cultiorum literarum præſidio carerent, grammatica etiam interpretatio quorundam cedere autoritati debebat, quæ tanta erat profecto, ut piaculi loco haberetur, ſi quis eorundem relinquere & improbare doctrinas vellet. Sed lætior af- §. 11.
fulſit lux circa Seculum XVI, quo humaniores artes reviviſcere, & ad vitam e ſepulchro reduci, cœperunt, quæ certe gloria *Andreæ Alciato*, ejusque ſociis, potiſſimum debetur, *Martini* ac *Bulgari* regnum graviter impugnantibus. Horum deinceps exemplo alii etiam, in Gallia cumprimis, incitati ſunt, ut grammaticæ interpretationis ope ad barbariem, horrendum illud monſtrum, ex Jurisprudentiæ finibus depellendam omnes ingenii nervos intenderent. Cui, quæſumus, ignoti ſunt *Cujacius*, *Budæus*, *Auguſtinus*, *Hottomanus*, *Duarenus*, *Donellus*, *Pancirollus*, *Briſſonius*, fratres *Pithœi*, aliique ſummi viri, quorum veſtigia mox Batavi, & poſt eos Germani etiam noſtri, conatu non infelici legerunt?
Quemadmodum autem grammaticæ interpretationis virtutes 12.
duæ ſunt, altera, ut verborum evidenter corruptorum integritas reſtituatur, & vera ſejungantur a falſis, altera, ut verborum obſcuritati, orationisque ambiguitati, lux clarior affundatur; ita etiam hi ipſi, qui elegantiores literas ad Juris Romani ſplendorem excoluerunt, in utroque capite ſolertiſſimi indagatores fuerunt, & ad hæc uſque tempora laudabiles fecerunt progreſſus. Ad primum quod attinet, arte critica opus eſt, quæ ipſa ne temerario adhibeatur auſu, Ill. *Bœhmerus* egregias ſuppeditat regulas, omnibus iis, qui in emendandis Juris Romani verbis occupati ſunt, de meliori com- 13.
mendandas. Si quis autem, emendatione feliciter peracta, verborum etiam ſenſum eruere genuinum voluerit, ille temporis illius, quo aliquid ſcriptum eſt, accurate intelligere linguam, Autoris ipſius propria Philoſophiæ, cui addictus fuit, principia cognita habere, rem ipſam, de qua agit, quamque

verbis exponit, intelligentia ac ratione comprehendere, ac denique varias vocum ſignificationes probe obſervare, debet. Quem ſane in finem non Lexica tantum generatim interpretationem grammaticam admodum juvant, ſed illi etiam viri ſpeciatim inſignem ſtudio juris præſtant operam, qui verborum juris ſyllogen ordine alphabetico perficiunt, variasque eorundem ſignificationes ex antiquitatibus, literisque humanioribus illuſtrant. Summam igitur laudem me-
§. 14. retur *Briſſonius*, quod ejusmodi laborem, moleſtiſſi-
15. mum omnino, in ſe ſuſceperit, quem licet poſt Autoris obitum novis inſtruere copiis auſi fuerint *Jo. Otto Tabor*, & *Jo. Chriſtianus Itterus*, parum tamen dextre hoc ceſſit negotium, ut Cel. *Bœhmerus* ſole meridiano clarius oſtendit. Aptior
16. huic operi nemo erat B. *Heineccio*, omnia quippe in promtu habenti, quæ gloriæ *Briſſoniani* nominis, & rei literariæ
17. inſervire commodis, poſſent. Leges, quas eruditiſſimus ille vir in tanto ſibi labore præſcripſerat, hæ ſunt: Primum operam dedit, ut confuſus literarum ordo tum in ipſa articulorum, quos vocant, ſerie, tum in ſingulis eorum membris atque ſectionibus, ſæpenumero perverſe poſitis, tolleretur. Deinceps vocabula illa, quæ propriam merebantur ſedem, & tamen extra eam vagabantur, diligentiſſime conquiſivit, &
18. convenientiori loco collocavit. Tum innumerabilibus fere vocibus ſignificationes, a *Briſſonio* omiſſas, addidit, earumque varietatem, ſi qua eſſet, ordinatius notavit, cujus rei tot propemodum exempla in ipſa Operis perluſtratione ſe exſerunt, quot ſunt articuli. Porro B. Editor diverſis verborum ſignificationibus, nulla ratione antea diſtinctis, ſed mole collectis indigeſta, ſignum adjecit idoneum, totque numeros, quot eſſent peculiares notiones; quo ſane effectum eſt, ut uno quaſi conſpectu quævis, quæ ad unam eandemque ſe-
19, 20. ctionem pertinent, facillimo negotio perluſtrari poſſint; frequentiſſime etiam leges allegandæ a *Briſſonio* neglectæ, nec Autores, quorum tamen verba in medium prolata, nominati, imo nonnunquam ſcriptorum veterum, vel legum, loca male adducta fuerant, cui pariter morbo mederi ſtuduit præſtantiſſimus

tissimus Editor. Hinc singulas pæne leges, quarum] ingens numerus est, omnesque, qui in partes vocantur, Autores antiquos, indefessa opera evolvit, maturoque perpendit judicio, ne quid irreperet forte, scriptorum legumve sensui minus apte respondens. Repetitiones autem, in *Brissoniano* Opere passim obvias, ad perpetuum nunc exilium damnavit. §. 21.
Ut iis etiam consuleretur, qui vel ignorant Græca, vel leviter tantum intelligunt, testimoniis Autorum Græcorum interpretationem Latinam esse comitem jussit, quæ, si meliores versiones deficerent, ab ipso *Heineccio* adornata fuit. 22, 23.
Denique, quod rei caput est, permultæ accesserunt in hac nova editione voces observationesque; quam operam non parum promoverunt *Bynkershœkii* scripta, & *Duckeri* Opusculum *de Latinitate veterum JCtorum*. Hasce additiones ne quis forte *Tabori*, vel *Ittero*, tribueret, primis nominis sui literis: *Hein.* & manus signo, quid ex suo profluxerit ingenio, comprobavit. 24.
Uno verbo, non tam ædificium antiquum refectum, quam novum prorsus, ruderibus antiquis quodammodo retentis, exstructum videtur. Quilibet igitur, cui humanior Jurisprudentia in deliciis est, terram *Heineccio* levem precabitur, vel ob solum hunc *Brissonianum Thesaurum* elegantissime pulcherrimeque ad lucem publicam reductum æternis laudibus dignissimo. Nos enim certo sumus persuasi, neminem facile in legendo Corpore Juris Romani, cujus sæpe textus unica vocula obscuros reddere solet, versari feliciter posse, nisi ad manum habuerit Opus illud, centum aliis longissime præferendum.

HISTORIA MONASTERII S. MICHAELIS DE Passiniano, sive Corpus historicum, diplomaticum, criticum, ab Adm. R. P. D. FIDELE SOLDANI, Monacho Congregationis Vallis umbrosæ, S. Th. Magistro, ac Eminentissimi Principis ALEXANDRI ALBANI, S. R. E. Cardin. regni & status Regis Sardiniæ Protect. Theologo, juxta chronologicam Abbatum Passinian. seriem elaboratum, in quo summorum Pontificum Consti-

Constitutiones, Imperatorum Regumque Diplomata, & Privilegia, huc usque inedita, eidem Cœnobio totique Vallumbrosano Ordini collata, recensentur. Cui etiam accedunt, & primo in lucem prodeunt, Monasteriorum quamplurimorum fundationes, jura, dotationes, pleraque alia memorabilia monumenta, aliorsum spectantia, lucubrationes Sanctorum Patrum, virorumque illustrium Ordinis ejusdem Acta. quæ in Archivis Vallumbrosanis asservantur. Tomus primus, ab anno 400 circiter usque ad annum 1040.

Lucæ, typis Salvatoris & Joannis Dominici Marescandoli, 1741, fol.

Alph. 3 plag. 14, cum Tab. geneal. 3.

Ediderunt hunc thesaurum Italiæ diplomaticæ Duumviri, promeritis in orbem eruditum inclytissimi *Andreas Borbonis*, Marchio montis S. *Mariæ*, & *Dominicus Maria Mannus*. Prior hunc ac consecutum *Tomum*, cupide quæsitum, suoque ære jam in vulgus ire jussum, Amplissimo & Excellentissimo Viro D. *Marco de Beauvau* S. R. I. Principi *de Craon* inscripsit ipse ac dicavit. Posterior indicavit scopum ac diligentiam eruditissimi Monachi, qui Diplomata illa vestigaverat, eruerat, collegeratque, immo ad trutinam Critices diplomaticæ severiorem revocaverat. Significavit idem, sibi MStum a D. Marchione *Andrea Borbonio del Monte* fuisse commendatum, ut formis publicis describeretur; sese opus pro viribus vindicasse a mendis, rerumque seriem distincta claraque methodo disposuisse Marte suo; illud ad annum 1040 secuisse, ut locum faceret Operi continuando, ac laborem perfecisse, cum sibi otio perfruendi data fuisset occasio. Cel. Marchio in Præfatione singulari ostendit, qua ratione MStum ad *Joannem Lamium*, Virum a nobis sæpius concelebratum, & ab hoc ad sese, pervenerit, & quanta repugnantia quidam Vallumbrosani socii editionem ejus impedire contenderint. Solet enim inertia ac invidia utilissimis præclarissi-

clarissimisque operibus moliendis obices opponere. Gratulamur Viris summis præstantissimisque, qui repagula illa haud curarunt, librumque, diligentia adamantina collectum, publicæ luci exposuerunt. Illustrant hunc *Tomum* tres Tabulæ genealogicæ, quarum tertia dominos *Spinellos* exhibet, ad nostram usque ætatem ex Seculo inde decimo recensitos. *Prima* Pag. 186.
suppeditat ad *pag. 58* Comites *Vallis Pesianæ* ac *Petroji*, quos a *Schiatta* & anno 884 Autor deduxit. *Secunda* lectori offert seriem quorundam Marchionum ex *Borboniis* Montis S. *Mariæ*, ad quos genus Ill. *Andreæ Borbonis* est referendum. Progeniem vero hanc perducit ad *Henricum*, seu *Rigonem*, Marchionis *Hugolini* filium, Castilionis Aretini dominum, A. 1212 florentem. *Passinianum* est vetus Hetruriæ oppidum, celebre, ac peramplum. Ex Vallumbrosanæ ibi Congregationis ruinis enatum fuit monasterium Benedictinum in ea regione, quæ *Vallis Pesæ* appellatur, eo quod ad occidentem a Pesa flumine irrigatur. *Libri sex* hoc *Tomo* continentur. *Primus Liber* offert fundationem Passinianensis monasterii, tum fictam, tum veram, tempus fundati Cœnobii Septimiani, fundationem monasterii Ripulensis, ejusque originem, & Abbates, atque reliquias sacras, fundationem D. *Petri* in palatiolo per *Walfredum*, ejusque Abbates, vicissitudines memora- 17.
tu dignas atque reliquias. *Libro secundo* exponitur de *Joanne*, primo Passinianensis Cœnobii Abbate, de primordiis monasterii S. *Salvatoris*, postea S. *Michaelis* de Fonte Thao- 28.
na, de ejusdem bonis, in Commendam concessis, de origine monasterii S. *Thomæ*, quod *Fontis benedicti* vocatur, atque ejus memorabilibus incrementis, atque de monasterii Ficidensis origine ac privilegiis. *Libro tertio* disseruit Rev. Autor de *Valperto*, Presbytero ac Abbate, de divo *Joanne Gual-* 52.
berto, nobilibusque familiis, quæ consanguinitatem ad eum referunt, de genealogiis illustrium aliquot veterumque familiarum, de fundatione Cœnobii Petroji, de nobilissimæ *Borboniæ* familiæ natalibus, propagatione, ac potentia, de D. *Joannis Gualberti* ortu ac ætate, de Abbatiæ Strumensis fundatione, de Comitum *Guidiorum* in Vallumbrosanum Ordinem 123.

 bene-

beneficiis, de monasterio Strumensi, aliisque Cœnobiis, illi subjectis, de monasterio S. *Hilarii*, vulgo S. *Ellero*, ac de
Pag. 145. Camaldulensis 40 Cœnobii fundatione. *Libro tertio* agitur de *Sizone*, tertio Abbate Passinianensi, ac de reductione *Joannis Gualberti* ad frugem bonam, de prodigiosæ imaginis Jesu Christi in cruce pendentis translatione, de dotatione
162. monasterii Castri Sirenæ per *Martinum*, Vallis umbrosæ Abbatem, nec non de *Spinellia* nobili familia. *Libro quinto* Rev. Autor disseruit de *Valperto*, Abbate Passinianensi quarto, de *Joannis Gualberti* rebus, momentum trahentibus,
193. de Abbatia *Crispini*, quæ Vallumbrosano Ordini concessa quidem fuit, sed postea tamen exemta, de monasterio Bifurci, *Rimualdo* ad reformandum tradito, de monasterio S. *Andrea de Candelis*, ac de alio monasterio, quod S. *Miniatis ad*
252. *Montem* prope Florentiam appellatur. Provehimur tandem ad *Libri sexti* summam. Materies in eo mirifice crescit. Exponitur enim hic de *Sizone II*, vel *Sigizone*, Abbate quinto,
254. ejusque regimine. Attigit Autor res *Lamberti*, Florentini antistitis, qui in solitudinem se contulit. Commentatus est de *Gerardo*, Episcopo Florentino. Exposuit de *Bonifacio* Magno, Etruriæ Marchione, ac de Soanensis Abbatiæ reformatione, de S. Patris *Joannis Gualberti* in monasterium Caluellense be-
264. neficiis, de exstructione Cœnobii *de Musceto*, ad *Anselmum* Comitem *de Petra mala* cognominatum referenda. Exposuit de S. *Salvii* monasterii origine ac privilegiis. Edisseruit fundationem monasterii S. *Pauli de Razzolo*. Expendit donationem, quam *Conradus* Imperator monasterio Vallis umbrosæ
274. impertivit. Sumsit occasionem commemorandi nonnihil de primo Fæsulanæ Ecclesiæ antistite. Addidit Diploma, quo *Conradus* Imperator monasterium S. *Joannis* Evangelistæ Parmense, ejusque jura, confirmavit. Perlustravit donatum locum, in quo monasterium Montis Scalarii erectum inveni-
284. tur. Adjunxit donationem, qua *Itta*, S. *Hilarii* Abbatissa, Vallumbrosanum Cœnobium nobilitavit. Haud omisit chartam, qua *Henricus III* Imperator bona ac jura monasterii S. *Petri* apud Montem Viridem confirmavit. Investigavit porro,

an

an idem *Henricus* perpetua stabilitate bona, quæ *Bonifacius* Pag. 290.
Marchio monasterio S. *Salvatoris de Fontana Thaonis* contulerat, confirmaverit. Tandem differuit de vita S. *Romuli*, & Homilia infra octavam ejusdem Sancti. Suffixus est *Tomo* In- 298.
dex, diligenter elaboratus. Hoc est *Tomi* hujus argumentum, loco promulsidis excipiendum. Lustrare nunc juvat nonnulla libri momenta, copiosius exposita. Originem Passinianensis monasterii ad *Zenobium*, Episcopum Florentinum, Autor refert, nec tamen repudiat *Sichelmum*, qui quingentis post annis illud pæne dirutum denuo exstruxerit. Abest a 3.
Florentia duobus duntaxat milliaribus monasterium Ripulense. Id Autor credit Passinianensi esse proximum antiquitate. Pro- 5.
fert, ut hoc demonstret, donationis chartam, A. 790 Ripulensibus datam, quam quidem edidit *Ughellus Italiæ sacræ Tomo III*, sed aliquot periodis truncatam. Ripulense monasterium, initio Seculi VIII conditum, Abbatissæ primum & virginibus sacris Benedictinis fuit dicatum, ac *Bartholomæo* sacrum, A. 1188 ad Vallumbrosanum Ordinem transiit, ac A. 1452 subtractum est facultati extraneorum, qui antea Abba- 8.
tem ejus denominabant, vel designare contendebant, nominatim Dominorum *de Castiglionchio*. Singula Diplomatibus chartisque Autor confirmat, fide dignis. Omnium mona- 13.
steriorum Ordinis Vallumbrosani Abbates exstiterunt perpetui fere per quatuor Secula. Anno autem 1469, nova congregatione in eo Ordine per P. D. *Blasium del Milanese* instituta, Abbates renuntiati sunt triennales, ac postmodum quadriennales. Solus Abbas Vallis umbrosæ perpetuus esse perseveravit usque ad annum 1540, quo *Joannes Spigliatus de Pupio* primus illius Cœnobii Abbas triennalis electus fuit. Abbas Ripulensis A. 1469 a *Paulo II* Pontifice summo declaratus fuit, unico anno recturus. *Sixtus IV* A. 1473 constitutionem hanc repetivit. 15.
Hodie Abbas Ripulensis est quadriennalis, ac per definitores Ordinis generales eligitur, atque in hoc monasterio Ripulensi sedes existit ordinaria Patris generalis. Quæ est ratio prærogativarum & exemtionum, quibus Ordinum Præsides perfruuntur. Monasterium S. *Petri* in Palatiolo, postea in

Pag. 17. Montem Viridem translatum, originem cepit anno circiter
763 a S. *Walfredo*, Patricio Pisano, ex vetustissima Comitum
Gherardeschæ familia orto. *Henricus II*, Rex Germaniæ &
21. Imperator, id confirmavit A. 1014. Bona, castra, & beneficia,
ejus enumeravit in literis bullatis *Alexander III* A. 1176.
Nunc illud tam celebre monasterium S. *Petri* dirutum jacet.
Rudera exstant in excelso colle, ab aliis interjecta planitie disjuncto,
ac duobus tantum milliaribus a Monte Viridi distant.
Cœnobium Montis Viridis junctum fuit A. 1423 per *Marti-*
25. *num V* Monasterio Vallis umbrosæ. *Hugonis*, Italiæ Regis,
32. *Aldæ* mariti, Diploma Autor ad A. 927 dedit, quod haud
secus ac *Henrici* Imp. A. 1015 datum, spectat ad monasterium
Fontanæ Thaonis, cujus bona dudum perpetuo in Commendam
data fuerunt nobili familiæ Florentinæ *de Pazzis.*
Monasterium S. Trinitatis in Alpibus inter annos 950 & 961
fundatum fuisse, patet ex Diplomate antiquo, quod Autor
35. suppeditavit. Illud mox in tantas opes viresque excrevit,
ut Abbas esset Princeps sacri Romani Imperii. Monachi ejus
Cœnobii A. 1424 sese gubernationi Abbatis Vallis umbrosæ
submiserant. Quæ cum Autor ostendisset, ipse paulo post
51. Comites *Petroji* vetustissimos genealogice recensuit. Castrum
vero Petrojum ad *Paganum*, *Hugonis* filium, pervenit, qui illud
A. 1103 Abbati Passinianensi dono concessit. A *Rufo*,
Pagani filio, descendunt quatuor familiæ Florentinæ, cognominati
de Azzinis, *de Miniatis*, *de Vivianis*, & *del Riccio*, seu
65. *de Lotteringhis*. *Bonifacii*, Marchionis Hetruriæ, nepotem,
Adelbertum Autor ostendit, filium fuisse *Bonifacii II;* hunc
enim *Gamurrinus Guidoni* successorem filiumque tribuerat.
71. Memorabile est *Caroli Magni* Diploma, in quo fit mentio *Viri
illustris Arimberti Principis baroniæ Borboniæ*, quem ipse
creavit *Marchionem & perpetuum Primarium, seu potius Vicarium
Imperialem civitatum Aretii & Tiferni.* *Gamurrinus*
contendit, *baroniam Borboniam* in rerum natura haud exstitisse.
73. Hunc refellit Noster, ac Diplomatis fidem tuetur. *Carolus*,
Marchio Tusciæ, ad A. 871 memoratur in Diplomate
77. *Ludovici* Imperatoris. *Carolus* creditur filium nactus *Uguccionem.*

nem. *Uguccioni* fuit filius cognominis, *Marchio de Colle* dictus. Hi & inde exorti ſatique libere adhuc dominantur in Montem S. *Mariæ*, Marzanam, Lipianum, Giorellum, Paternum, ac Sorbellum, caſtella. Pag. 93.

Ad *Widones*, Comites Seculi undecimi, illuſtrandos Autor permulta Diplomata produxit, poſtquam de S. *Joanne Gualthero* copioſe diſſeruiſſet. Ad nobiliſſimam familiam *Spinellorum*, e Biſarno originem trahentium, affert lectiſſima illuſtrandam, ſilva Diplomatum pro more pronuntiata ſua muniens. Genealogiam ejus pertexit ab *Azzone* uſque ad *Spinellum* A. 1290. 163. Inſtitutum *D. Joannis* majoris, Abbatis Vallis umbroſæ, ex toto cum lectore communicat 184, 187 *pag. 224 ſeq.* Complectitur illud liturgica per univerſum annum, & monaſticam vivendi rationem. ſeq. Qui hiſtorias Imperatorum diplomaticas moliuntur, in hoc apparatu paſſim inveniunt amnes ac fontes, e quibus ſitim reſtinguant. Nec recordamur, nobis in conſpectum veniſſe Hiſtoriam, de aliquo Cœnobio conſcriptam, in qua tot chartæ, literæ bullatæ, Acta publica, & Diplomata, fuerint producta, quibus ſingulæ propemodum ſententiæ extra controverſiam ſint collocatæ. Et hæc nos adducit ratio, ut Nobiliſſimos Editores perhonorifice rogemus ac obteſtemur, ne *Tomum alterum* nobis exhibere, publicaque luce donare, graventur.

SE OGGIDI' SCRIVENDO SI DEBBA USARE LA LINgua Italiana del buon Secolo, Dialoghi cinque.

id eſt,

AN OPORTEAT EOS, QUI NOSTRA ÆTATE ſcribunt, Italicum boni ſeculi ſermonem adhibere, Dialogi V.

Veronæ, ſumtibus Dionyſii Ramanzini, 1734, 4.

Plag. 13.

Elegantiſſimos hoſce Dialogos conſcripſit, & judicio popularium ſubmiſit, *Julius Cæſar Becelli*, Vir aliis ſcriptis cla-

 rus.

rus. Procemium Dialogis præmisit, quo exponit fructus & damna, quæ ex diversitate ingenii humani, diversissimoque ejus studio & judicio, emanant. Dialogi ipsi in eo versantur, ut expendat Autor utramque, per Italorum terras vagantem, opinionem, unam eorum, qui sermonem Italicum in dies locupletare, vocibus phrasibusque augere, ac sensim a classicæ ætatis norma discedere, malunt; alteram vero illorum, qui classicos affectantur Autores, atque eorum elegantiam in succum sanguinemque convertunt. Qui solide, ac lectione optimorum Autorum defuncti, in Italia scribunt, non possunt non aliis tramitem eundem suadere insistendum. Cum igitur in horum quoque numero Autor nomen profiteatur suum, & argumenta, in utramque partem collata, ponderet; nostrum non est, sigillatim de Dialogorum ar gmentis commentari.

OSSERVAZIONI CRITICHE INTORNO LA MODERNA Lingua Latina, &c.

id est,

OBSERVATIONES CRITICÆ IN LINGUAM Latinam hodiernam, Autore PAULO ZAMBALDIO, Nobili Feltrino.

Venetiis, apud Simonem Occhi, 1740, 8.

Plag. 18.

Joanni Antonio Crottæ Cl. Autor Opusculum hoc, more Dialogorum concinnatum, inscripsit. Scopus scripti in eo consistit, ut magistri, qui pueros Latinam docent linguam, discant sapere, nec tenerrimam ætatem in tricis grammaticis detineant, eamque ad vocabula lambenda, cultura judicii intacta & silvescente, adstringant per complures annos. Cui enim incomperta est illa stultitia, quæ præceptores haud paucos veluti scabies invasit, in eo occupata, ut pueri & adolescentes ab attingendis intuendisque scientiis arceantur? ut hi stilum vertere discant, antequam recte solideque cogitare, materiemque cogitandi, didicerunt? Nonne præstat, imbuere pueros

pueros ac adolescentes cognitione rerum, comprehensu facilium, Geographia, Chronologia, Historia & sacra, & profana, Arithmetica, Geometria, Logica, ac demum, hisce salutatis, elementis oratoriis? Undenam fastidiosum illud, & inæquale, & jejunis modulis adstrictum, scribendi genus exortum est, nisi ex præceptis stili, ante culturam judicii rerumque cognitionem inculcatis? Nonne ludimagistri plerumque adolescentes magis corrumpunt, ac judicii usu exuunt, quam provehunt & emendant? Poterat Latina addisci lingua magnam partem ex præceptorum quæstionibus, colloquiis, & docendi ratione, dummodo hi nollent docere linguam, qua ipsi nequeunt loqui. Si magistri cœperint adolescentes docere Grammaticam, 13 vel 14 annis pares, ac ante ætatem sermonibus sociatis Latinis illos ad notitiam linguæ Latinæ deduxerint, institutioni ipsi non potest non promtissimus adspirare successus. Cum vero homines semel formati sunt ad ea ediscenda, quæ nec norunt, nec intelligunt, ipsi difficulter eam proficiendi rationem, quæ omnem judicii usum interimit, posthæc omittent. Hæc & hisce similia Autor in Præfatione solidissima & diserte & libere edisseruit. Dialogo primo id egit, ut exagitaret homines, qui, scientiis neglectis, in terendis atque tergendis vocibus ac periodis pede *Ciceroniano* metiendis consenescunt. Invectus jam fuit *Erasmus* æque ac *Justus Lipsius* in delicatulos hosce verborum venatores. Tum vero ostendit, quanto intervallo distet illud loquendi genus, quo Itali inter sese colloquendo Latine utuntur, ab antiqua Romanorum dictione. Hinc ad Orthographiam & pronuntiationem literarum progreditur. Tandem adjungit discrimen, quo scientia nostra discrepet a veteri Latina, & quot quantaque instrumenta ac scientiæ scientiarumque vocabula post *Ciceronis* exequias invaluerint. In tractatione nunquam non ad illud *Horatianum* respexit:

- - ridiculum acri

Fortius ac melius magnas plerumque secat res.

Stilum dictitat alium esse *linguæ*, alium *seculi*, alium *Autoris*. Quid impedit, quo minus addamus *stilum argumenti?* Quis enim Pag. 237.

enim, Trigonometriæ tractandæ immorans, a vocabulis formulisque loquendi ac dicendi, semel invectis, abstinebit?

Im Jahre 1741 wöchentlich herausgegebener historischer Müntzbelustigung XIIIter Theil, ꝛc.

id est,

JO. DAVIDIS KOELERI, P. P. PARS XIII historicarum e Numis Deliciarum, A. 1741 singulis hebdomadibus editarum, in qua varii commemorabiles ac rariores Thaleri, & Metalliones, nec non alia singularia ex auro & argento Numismata multiplicis ætatis, æri incisa, describuntur, ac historice exponuntur. Præfationis loco edisseruntur Numismata Hannibalica & Kochiana.

Noribergæ, apud viduam B. Christophori Weigelii, senioris, Chalcographi, 1741, 4.
Alph. 2 plag. 18.

Consecrata est hæc Sylloge Illustrissimo *Ernesto de Steinberg*, Regis Britanniæ Magnæ a Consiliis intimis, Domino Bodenburgi, cujus stirps antiquissima meritisque florentissima jure quodam celebratur. *Ehrenreich Hannibal* Holmiæ A. 1678, 9 Apr. lucem adspexit, *Carlsteinii* discipulus, A. 1705 Hannoveræ cœpit agere formatorem figurarum, quæ numis solent imprimi. A. 1715 Clausthalienses numorum formas incidere jussus fuit. Debitum naturæ reddidit A. 1741, 13 Mart. Recenset Autor numos, ab ipso delineatos, quorum numerus ad 102 assurgit. Adjicit huic promulsidi descriptionem duorum rarissimorum Numismatum, A. 1699 percussorum, quibus nuptiæ *Josephi*, Regis Romani, ac *Benedictæ Henricæ Philippinæ* exponuntur. Hanc fuisse *Joannis Friderici*, Ducis Brunsuico-Luneburgici, filiam, quis est, qui ignorat? Deliciarum apparatum aperit Numisma *Caroli VII*, Regis Galliarum, A. 1457 circiter percussum, emendatæ rei militaris index. Expositio, adjuncta Metallioni, vindicat famam *Caroli* ab eorum, qui ipsi obtrectarunt, calumniis. Memoriam aliquot

aliquot Galliæ urbium maritimarum, A. 1693 & 1694 ab Anglis Batavisque igni afflictarum, conservat numus *Guilielmi* Pag. 9.

Sigismundo, Comiti Leiningensi, eique Comitatum Dagspurgensem hæreditarium adjunxisse, ipse ex *Alberico* Monacho ad A. 1225 it comprobatum, notans, vocem *Dagspurg* ibi a *Leibnitio*, monadibus mundique optimi ideæ intento, haud potuisse legi. Convertimus nos ad Numisma mnemonicum, quo memo-

enim, Trigonometriæ tractandæ immorans, a vocabulis formu- [illegible] dicendi, semel invectis, abstinebit?

Ducis Brunsuic[illegible] m, quis est, qui ignorat? Deliciarum app[illegible] issima *Caroli VII*, Regis Gal- liarum, A. 145[illegible] emendatæ rei militaris in- dex. Expositi[illegible] ni, vindicat famam *Caroli* ab eorum, qu[illegible] calumniis. Memoriam aliquot

aliquot Galliæ urbium maritimarum, A. 1693 & 1694 ab Anglis Batavisque igni afflictarum, conservat numus *Guilielmi*, Anglorum Regis, ea ætate cusus. *Gonsalvi Fernandez* Cordubensis victoriam, a Gallis ad Cerignolam A. 1503 reportatam, refert Numisma, quod illi succedit. Mira felicitate Cel. Autor incidit in primum Silesiorum Principum Thalerum, Principis Ducisque Lignicensium & Brigensium, *Friderici II*, memoriæ consecratum, & A. 1541 cusum, ac, postquam eum descripsit, exposuit de fœdere successorio *Friderici* hujus cum *Joachimo*, Electore Brandenburgico, per *Ferdinandum* Regem A. 1546, 18 Maji, Wratislaviæ rescisso. Historiam fraternitatis illius hæreditariæ ac ipsa fata hic legisse juvat. Expositionem numi, qui ad *Christianum*, Ducem Brunsuico-Luneburgensem, Episcopum Mindensem, est referendus, excipit Dissertatiuncula ad *Partem I Numophylacii Burckhardiani*. De primis Comitibus Diepholtanis Autor differit succincte. Metallionem, qui *Rabanum de Canstein*, Consiliarium Electoralem Brandeburgicum, refert, doctissima illustrat expositione. Ut Thalerum Episcopi Curiensis, *Josephi Mohrs*, A. 1628 cusum, luce perfundat, de statu Episcopatus Curiensis Diatribam adjicit commatis non quotidiani. Affert Thalerum, Vicariatus Saxonici indicem, A. 1740 cusum, ac Vicariatus hujus originem in Palatinatu Saxonico figit. Nec ipsius attentionem effugit rarissimum Numisma mnemonicum, quod equites Meclenburgicos A. 1718 bonis suis expulsos symbolice indicat. Sacramentum, subjectionis indicium, præstiterunt ordines Austriæ inferioris *Mariæ Theresiæ* A. 1740, 22 Nov. Solennitatem numumque, ejus indicem, exhibet Cel. Autor. Idem incidit auspicato in rariorem *Joannis Ludovici*, Comitis Leiningensis & Dagspurgensis, Thalerum. Hæredem Comitatus Dagspurgensis, *Gertrudem*, nupsisse *Sigismundo*, Comiti Leiningensi, eique Comitatum Dagspurgensem hæreditarium adjunxisse, ipse ex *Alberico* Monacho ad A. 1225 it comprobatum, notans, vocem *Dagspurg* ibi a *Leibnitio*, monadibus mundique optimi ideæ intento, haud potuisse legi. Convertimus nos ad Numisma mnemonicum, quo memo-

Margin: Pag. 9. — 17. — 33. — TAB. IV Fig. 1. — 40. — 46. — 73. — 81. — TAB. IV Fig. 2. — 113. — 137. — 153.

memoria *Hieronymi Wurmbrandt*, domini Stuppacensis, Consiliarii Cæsarei, celebratur, ad annum 1573 referendo. Periclitatur Vir præstantissimus vires in illustrissima *Wurmbrandiorum* progenie illustranda. Comitum, *de Windischgratz* appellatorum, genus ac ornamenta concelebrat ad *Leopoldi*
Pag. 169. *Victorini Joannis* Thalerum, A. 1732 percussum. Tum vero lectori exhibet Thalerum Vicariatus Bavarico-Palatini ad annum 1740, eumque illustrat historicis de hoc Vicariatu annotationibus atque transactione, A. 1724, 25 Maji, super hoc Vicariatu inter Domum utramque Electoralem inita.
179. Ad Numisma *Christinæ*, Romam Sueciæ præferentis, adjecit idem historicam de ea commoratione commemorationem,
185. tum jucundam lectu, tum candore excellentem. Duos Thaleros Abbatum Werdinensium rariores ad A. 1636 & 1698 lectori offert, atque ad eos illustrandos de origine & gloria Abbatiæ Werthinensis differit, nonnihil in *Coccejo* notans, qui territorium Cœnobii Werthinensis vocaverat compagem, e bo-
196. nis privatis rusticisque conflatam. Ad alios duos Thaleros Werdinenses illustrandos attulit vitam S. *Ludgeri*, ex *Alt-*
209. *frido* desumtam. Hinc produxit Thalerum Abbatissæ ac Principis Essendiensis, *Annæ Salomes*, ad A. 1672, ac Diploma *Altfridi* circumscriptionis convicit, reliquaque jura & privilegia
223. recensuit. Rei numariæ Polonicæ historiam illustraturus, Tympsium Polonicum anni 1665 exposuit. Omittimus numos aliquot Polonicos ac Thalerum pagi Helvetici Tugiensis, A. 1621 cusi, cui historia Tugii adjecta fuit. Procedit Autor
257. Cel. ad *Karlsteeni* Numisma, quo *Joannes Calvinus* exhibetur. Anonymus reprehendit *Calvini* ardorem in puniendo *Serveto*. Offert Numisma, quo Academici Pisani *Henricum Norisium* Cardinalem immortalitati consecrarunt, ac vitam *Norisii* ad-
265. dit. *Antonium Magliabechi* ex numo & adjuncta vita propius nosse, quem non delectet? In eundem censum venit
TAB. IV missilis numus ordinis medici Parisiensis, quo ad A. 1652 De-
Fig. 3. canus *Guido Patinus* offertur visendus. Tractatio de imaginibus *Jesu* curiosorum allicit lectorem. *Joannis III*,
337. Russorum Imperatoris, numus Rubel successu temporis evadet rarus.

rarus. Feliciter is per Cel. *Kælerum* conservatur, qui vitam Ducis *Ernesti Joannis Bironi* adjunxit, ac icona Comitis *Ostermanni.* Pag. 361.
Metallio, qui *Annam* Imperatricem ac victoriam Chocimensem, A. 1739, 7 Sept. ex Turcis reportatam, exhibet, præstantia artis effulget. Rarissimus est Ducatus *Isabellæ*, Regi- 377.
næ Hungarorum, ejusque filii, Regis *Joannis II*, ad A. 1559. Nec minus præstabilis est Cel. Autoris de Academia *Francica* expositio. *Christianum Wolfium*, numo expressum A. 1740, ab *Alethophilo* salibus perfrictum, repræsentat denique, ne posteritas *Holmannianum* ingenium ignoret. Sed singula cur referemus?

Joh. Friedrich Ungers Beyträge zur Mathesi forensi, &c. hoc est, *ELECTA MATHESEOS FORENSIS, VARIA, quæ in judiciis, cura reipublicæ, rebus cameralibus, ipsiusque vitæ communis negotiis, occurrunt, continentia; cum Præfatione JO. ANDR. SEGNERI, Med. Phil. Nat. & Math. Prof. Ord. in Academia Georgia Augusta. Partes II.*

Gœttingæ, apud Abr. Vandenhœk, 1743 & 1744, 4.
Alph. 2 plag. 13.

Laudandum est doctissimi Autoris institutum, quo tum Mathesin rebus forensibus atque œconomicis applicare, tum, quæ in variis vitæ humanæ negotiis ad calculos recte subducendos requirantur, curatius explicare suscipit. Licet enim hoc labore non facile scientiarum limites ampliores reddantur, cum omnia fere intra leves Arithmeticæ & Geometriæ elementaris usus subsistant, aut ad summum calculum aliquem literalem potius, quam algebraicam analysin, admittant; expedit tamen, ea notiora reddi, quæ, cum utplurimum a peritis mysteriorum instar premantur, non possunt, nisi magno cum dispendio, aut necessitate aliorum fidei penitus se permittendi, ignorari, decetque præterea, Jurium cultores præcipue,

 qui

qui solent in cameralibus similibusque negotiis adhiberi, monere, parum esse, ut quis memoriæ leges mandaverit, nisi in applicandis ad facta legibus, aut talibus expediendis, quibus normam nullam leges dare potuerunt, ex aliis cognitionis humanæ generibus auxilium petere queat. Primo itaque in Præfatione, operis initio præfixa, Celeb. *Segnerus* de interusurii computatione agit. Hæc, a divo *Leibnitio* in his *Actis A. 1683* tradita, quam diu ante in libellis arithmeticis sub interesse compositi nomine explicatam esse, obiter monemus, insignes nacta est & defensores, & adversarios. Horum plerique usurariam pravitatem opponunt, licet mirari subeat, quomodo possint viri, Jurisconsultorum elogio ornati, anatocismum, quem, ne debitor inops usurarum usuris solvendis nimium gravetur, vetuerunt leges, ad eos casus trahere, in quibus non egens debitor benignitatem creditoris implorat, sed creditor pecunia, olim sibi demum solvenda, citius, quam par est, frui gestit; neque agnoscere, omnes fructus, ex sorte justo prius percepta oriundos, in sortem imputari debere, cum illos jure meritoque sibi acquirere, poterat, qui prius, quam obstrictus erat, solvit. Id vero Cel. *Segnerus* recte monet, in genere dici non posse, quod injuste usurarum usuræ a *Leibnitio* computentur, licet possit id in casibus particularibus, qui legibus decidendi sint, iniquum existere; deinde, quomodo, usurarum usuras perpetuas computando, possit inveniri facili calculo, ad quantam magnitudinem data sors dato tempore excrescat, ostendit. Ipse *Ungeri* labor *Parte prima decem Sectiones* continet. Earum *prima*, interusurii computum, ab *Hofmanno in der Klugheit Haus zu halten* traditum, *Polakio* etiam in Mathesi forensi probatum, algebraica formula, (id omne est, quod *Ungerus* hic fecit,) explicat. Sit enim numerus indicans, quoties usura sorti insit, (puta 20 in usuris quincuncibus,) $=b$, & x quantitas loco datæ sortis anticipanda dato annorum numero m, erit ex hoc calculo $x + mx : b = a$ & $x = ab : (b + m)$, scilicet usura annua $x : b$ sortis x auget hanc sortem toties, donec summa usurarum cum sorte x fiat $= a$. Hoc vero calculo, justo plus accipere creditorem antici-

ticipantem, ex nostra sententia evidentissimum est. Utamur ipsius Clar. Autoris exemplo. Qui post 8 annos 6000 thaleros accipere debet, ex ejus sententia jam $4285\frac{5}{7}$ accipit. Nam annuæ usuræ ipsorum $4285\frac{5}{7}$ octies sumtæ efficiunt $1714\frac{2}{7}$, adeoque sorti primæ additæ summam 6000. Jam manifestum est, sortis $4285\frac{5}{7}$ usuram primo anno esse ultra 214. His 214, sub finem primi anni acceptis, creditor anticipans totis septem annis fruitur, quasi illarum usuræ annuæ nihil essent. Si nullos exinde fructus percipit, in arcam illos reponit, male certe patrisfamilias officio fungitur, quem pecuniam, in sortem imputatam, non otiosam relinquere decet. In sortem enim imputantur hi 214, & adeo pars sortis sunt. Si vero pars sortis sunt, & si accipiuntur septem annis ante, quam ulla sortis pars debebatur, sequitur, ut anticipentur septem annis. Quid igitur hoc est, creditorem 214 anticipare posse septem integris annis, deinde alios 214, usuras nempe ipsius 4285 anno II sex annis, & alios 214 quinque, & sic porro, nulla horum omnium compensatione debitori facta? At, si tantas sortis partes tot annis anticipare licét, illisque frui, cur non totam sortem? Decebat Jurisconsultos illos, qui anatocismi reum *Leibnitium* agunt, vulgati illius effati reminisci: idem juris esse in toto, ac in parte, neque tam male inter se cohærentia *Leibnitianis* præferre. Hæc addere libet non tam contra Cel. Autorem, qui in spernenda *Leibnitii* methodo autoritates aliorum, non rationes, allegat, sed contra illos, qui, tam futilibus argumentis usi, summi Viri asserta elevant. Jam Doctiss. *Ungerus*, cum videat, *Leibnitii* principia deducere ad formulam $ab^m:(b+1)^m = x$, monet, insignes fore difficultates regulæ ejus ad praxin deducendæ, etsi justa supponatur. Hic, ut non urgeamus, non facilitatem, sed justitiam, quæri, miramur, eum, qui de *Leibnitii* methodo judicium ferre sustinet, tabulas, ejus gratia concinnatas, ignorare, quales tum in *Actis loc. cit.* tum in compluribus, Anglorum præcipue & Batavorum, libellis arithmeticis, exstant, deinde non perpendere eum, quod illa, quam tantopere timet, ad potentias altiores evectio logarithmorum ope penitus evitari possit faciendo $lx = la + m(lb - l(b+1))$. Sed ad reliquas libelli

libelli *Sectiones* progredimur. Si pecunia, ex publicis reditibus redacta, certum in locum transmitti debeat, ſumtus ad transmiſſionem neceſſarii (*das Porto*) interdum inter illas expenſas ſimul computandi ſunt, quæ a reditibus ſubtrahantur exceſſu demum transmiſſo. V. g. ſi a 1 Maji 1741 ad 2 Maji 1742 exceſſus 12000 fuerit, in calculo expenſarum, quocum hi 12000 transmittuntur, ſumtus illorum transmittendorum ſimul annotari debent. Hic itaque quomodo computatio inſtituenda ſit, ſequens regula docebit: Sint x ſumtus transmiſſionis, a reditus accepti (*die Einnahme*), b expenſæ ſine ſumtibus transmiſſionis, m numerus indicans, quoties hi ſumtus in exceſſu redituum ſupra expenſas contineantur, erit exceſſus verus $= mx$, ſumma vere expenſa $b + x$, ergo $a - b - x = mx$ & $(a - b) : (m + 1) = x$. *Tertia Sectio* ſimilem fere caſum computat, ea ſaltem differentia, ut, præter ſumtus transmiſſionis, ratio habeatur quoque ejus, quod perditur, pecuniam minoris valoris interni cum pecunia, cujus major eſt bonitas interna, permutando, quod *agio* vulgo vocant. *Quarta* conſiderat, quantum ſummæ alicui libere (*franco*) transmittendæ adjici debeat, ut eam illibatam accipiat, cui transmittitur, ſi non poſſit ob jura diverſa rhedarum publicarum a transmittente in loco, ubi is degit, totum vecturæ pretium prænumerari. *Quinta Sectio* uſuras uſurarum computare docet. Hic ipſe Clar. Autor fatetur, dari caſus, ubi ei computationi anatociſmi macula inuri nequeat, v. g. ſi redituum publicorum adminiſtratori injunctum ſit, ut ſingulorum annorum reditus denuo in fœnus exponat. Hic ad formulam, ante a nobis indicatam, Autor rem reducit, logarithmorum etiam compendium adducens, ut adeo non videamus, cur, *Leibnitium* impugnans, de difficultate calculi hujus conqueratur. *Sexta Sectio* conſiderat, quomodo calculus ineundus ſit, ſi creditor ex pignore ſibi dato fructus perceperit. Caſus talis eſt. Poſſideat *Cajus* creditor in crediti ſecuritatem hypothecam, (ita loquitur Clar. *Ungerus*, minus accurate certe, cum pignus a creditore poſſideatur, hypotheca a debitore,) majores fructus ferentem, quam ſunt uſuræ, ex mutuo debitæ.

Hunc

Hunc excessum debebat *Cajus Sempronio* debitori singulis annis tradere, quo recepto, poterat *Sempronius* partem debiti solvere, adeoque ab usuris ejus partis præstandis se liberare. Id si *Cajus* non fecerit, re vera usurarum usuras percepit. Ponatur *Cajus* ex pignore *Sempronii* quotannis 80 reditus percipere, & patet, rem eo redire, ac si *Cajus* a *Sempronio* mutuum 1600 usuris quincuncibus stipulatione promissis accepisset. Si ergo *Cajus* eadem lege *Sempronio* 1000 mutuo dederit, potest *Cajus* fingi *Sempronii* debitor, & quidem sortis majoris 1600, cum rursus sit *Sempronius Caji* debitor sortis minoris 1000. Itaque calculum sic fingit Clar. Autor: Significent a, b, m, quæ ante A, summam majorem, quam creditor debitori debere fingitur, ut 1600 in casu nostro. Erit

Debitoris, qui pro creditore sortis majoris habetur
Sors, usuris usurarum computatis, $A.(b+1)^m : b^m$
Usuræ usurarum solæ $A(b+1)^m : b^m - A$
Creditoris sors cum usuris usurarum $a.(b+1)^m : b^m$
Usuræ usurarum solæ $a.(b+1)^m : {}^m - a$

Ergo id, quod a vero creditore extradi adhuc debet debitori,
$$A(b+1)^m : b^m - A - a.(b+1)^m : b^m + a$$
& quod ipsi facta compensatione ex sorte sua restat,
$$a - A.(b+1)^m : b^m + A + a.(b+1)^m : b^m - a =$$
$$A + a(b+1)^m : b^m - A.(b+1)^m : b^m = x,$$ seu si $A - a = q$
$$A - q.(b+1)^m : b^m = x.$$ Hæc ea de causa adduximus, quia attendenti facile patet, eo principio Clar. Autorem uti, ex quo *Leibnitianus* interusurii calculus manifeste consequatur. Ponere, creditorem debere usuras usurarum ejus, quod, ad debitorem spectans, apud se retinet, & tamen *Leibnitii* calculum rejicere, id est, principium confiteri, necessariam, quæ inde indivulso nexu pendet, consequentiam non agnoscere. Reliquæ hujus *Partis Sectiones* agunt de contractu vitalitio, de vasorum, quibus vinum, aut alia potulenta, servantur, cavitate metienda, & de quibusdam ad calculum impensarum ædificii alicujus ineundum necessariis. Alter libellus, quomodo, quæ vel a pluribus, vel pluribus conjunctim, debentur, juste dividi debeant, considerat (*von der Reparti-*

partitions- und Contributions - Rechnung) deinde, quas regulas calculus postulet, si termini, quibus solvi quid debebat, mutentur; post, alia quædam, inprimis addenda *Libro primo*, exhibet, in quibus, notamus, eum de interusurii calculo *Leibnitiano* melius sentire, quam in *priore* opusculi *Parte*. Ex his, quæ adduximus, facile erit perspectu, utilem omnino Clar. Autorem navasse operam, non novis quidem veritatibus inveniendis, sed usui tamen inventarum notissimarumque amplissimo ostendendo.

Uberzeugender Beweiß, daß die Christliche Religion die wahre sey, rc.

id est,

DE VERITATE RELIGIONIS CHRISTIANÆ solida tractatio, cum defensione ejusdem contra contemtores; Autore JO. ERNESTO SCHUBERTO.

Jenæ, ex bibliopolio Melchioriano, 1744, 4.

Alph. 3.

Diu multumque inter doctos & indoctos disputatum est homines, quænam doctrina ad beatas æternasque sedes viam monstraret, seu, quod vulgo dicitur, quænam religio sit vera. Non deficiunt libri, qui de hac re temporibus nostris, & superioribus etiam Seculis, fuerunt conscripti, quoniam numerus eorum, qui de religione Christiana dubitant, inde ab initio instauratæ doctrinæ salutaris, admodum magnus invenitur. Placuit vero singulis Autoribus singula attingere momenta rerum sanctiorum, &, crescente malitia, exquisitorum etiam virorum, qui quo veritate divina pugnarent, diligentia mirifice crevit. Autor noster inde rerum necessitatem urget, &, novas profanorum hominum artes nova postulare munimenta, recte judicat. Collaturus inde ad hanc piam causam symbolam, in præsenti *Libro primo* agit de Deo, quatenus cognitio ejusdem religionem juvat. Hic primo monstrat, quid Deus sit, & quæ sit ratio intellectus & voluntatis illius. Ex hoc demonstrat, Deum esse spiritum, simplici gaudere

gaudere essentia, justumque & sapientem esse. Circulos hic paulo turbatos videmus, quos tamen in ordinem redigere studet, dum de reliquis, huc pertinentibus, essentiæ divinæ facultatibus verba facere instituit. Voluntas divina ipsi est facultas, qua omnia appetit Deus quæ re vera bona existimantur. Minus vero coarctata ista sunt. Vult enim Deus punire peccatores, vult perdere, vult damnare, immorigeros, & tamen re vera *bona* hæc dici non possunt. Quando majus appetit bonum, vehementior est illa, quam in reliquis rebus, quæ verissimæ sunt, &, quando aliquid præ reliquis eligit, sine ulla dubitatione optimum illud esse oportet. Sed minus hæc sibi constant, dum ratiocinatio, morosa rerum comtemplatio, & electio denique optimorum, fines intellectus nostri quidem attingit, quod de Deo fas non est dicere; includit enim fines. Licet concedere velimus, quod Deus quoque reme- Pag. 6.
diis semper utatur facillimis, certissimis, & optimis; tamen inde non fluit, quod sola ista sint optima, cum infinita ejus sapientia & alias vias, quæ itidem essent optimæ, id quod nostrum non est dijudicare, ingredi posset. Reliqua incommoda, inde oriunda, jam silentio præterimus. Justitiam divinam 7.
nominat Cl. Autor illam proprietatem divinam, qua sapientia cum bonitate conjungitur, & leges sapientiæ pro norma agendi Deus habet. Hinc manifestare Deum justitiam, quando beneficia conferat aliis, quatenus finis quidam promoveatur; vel quando beneficia aliis eripiat, quatenus finis quidam, a Deo intentus, impediatur. Manca hæc omnia videntur, dum nec origo, sive fundamentum, justitiæ, nec vera ejus forma, plene traditur. Quando enim Deus homines secundum suam justitiam doloribus corporis animique punit, tunc adest aliquid, quod ad hanc ejus finitionem non quadrat. Vellemus præterea distinctius esse proposita illa, quæ de Deo hic præcipiuntur. His præmissis, argumenta pro existentia Dei profert, 9.
quid de singulis eorum quondam sit judicatum, monet, quæque uniuscujusque interna vis & pondus sit præcipuum, satis explicite monet. Nec omittit ea, quæ ab atheis rejiciuntur, 25.
destruere. Pluribus etiam secundum morem docendi consue-

tum de contingentia mundi, de mundo optimo, de ratione
sufficiente, aliisque, quæ plurimi tractant, hic agitur, ubi,
quæ moneri solent, & quidem recte, omittenda esse putamus.
Pag. 41. Unicum illud addamus, minus accurate *potentiam* describi,
quæ, ipso autore, ita se habet, quod constans sit nisus, fines
suos atque limites mutandi. Sed, qualis hæc sit mutatio, inde
intelligere non licet, quia nulla res finita fines mutare potest,
sed retinet eosdem, licet varie determinentur atque exerce-
antur. Nec semper adest nisus, ubi est potentia. Ad cer-
77. tum fortasse genus rerum hoc referri deberet. De origine
cultus peregrinorum & falsorum Deorum docte differit, &,
quæ sunt inter se distinguenda in hac quæstione, ex veritate
81. rerum tradit. Nec minus placent, quæ de *Zoroastre*, ejus-
demque doctrina, monentur, secundum quam non, duos Deos,
malum alterum, & alterum bonum, statuisse ipsum, creden-
dum sit, sed perfectionem tantum, & lucem, ipsi esse Deum,
tenebras vero res creatas, limitibus circumscriptas, ab eo no-
93. minari. Quæ de ratione denominandi mundi optimi addu-
cuntur, accuratius erunt expendenda, quia difficile nobis di-
ctu videtur, *Deum mundum deteriorem meliori prætulisse*, *si*,
rebus sic stantibus, *peccatum cum iis*, *quæ inde sequuntur*, *im-
pedivisset*, uti verba Autoris fluunt. Namque hoc est falsissi-
mum, quod Deus peccata non impediat, nisi causa moralis
97. peccati habeatur. Deinde minus commode inde colligitur,
Deum quam maxime proprietates suas permissione peccati
ostendisse atque amplificasse. Undenam, quæsumus, id constat;
vel qui asseri potest, mundum, in quo malum permittitur,
meliorem multo esse eo, in quo plane esset impeditum,
quia melius est medium, ut ita loquamur, ad promovendos fi-
nes divinos. Quando peccatum describitur per complexum
actionum spirituum, quibus manifestatio divinæ majestatis im-
pediatur, aut obscuretur, nimis alte hoc repetitum videtur, &
110. effectum magis, quam formam, peccati designat. Dubitamus
quoque, an cognitio naturalis convincere quos possit de im-
mortalitate animæ nostræ, & de vita post hanc futura. *Ca-
put secundum*, quid & quotuplex sit religio, inquirit, in quo
præ-

præclare dicta multa leguntur, de eo tantum dubitamus num Pag. 129.
convenientia cum divina revelatione criterium revelatæ religionis dici possit. Unum idemque sic dictum est, & circulus orationis commissus. In *tertia Sectione* demonstratur obligatio ad religionem profitendam, ubi quæstio quædam forte 151.
subnata affirmatur, quod errores in doctrina multo magis sint noxii, quam extrema impietas. Sed refellere in universum id facile possimus, si dicamus, multos errores intra pectora manere seclusos, plurimosque ita esse comparatos, ut non immediate ad impietatem animum propellant, quod tamen vitiorum turba efficit. Quodsi etiam accidat, ut error quidam improbitati januas aperiat, tunc, quod ipse Cl. Autor innuit, pravitas animi inprimis vires & radices agit ex voluntatis seditione, errores lubentissime alente, & veritatem opprimente. Religionis naturalis rationem expo- 173.
nit *Caput* subsequens *quartum*, in quo illud modo observandum venit, Autorem in se considerare religionem naturalem, non quatenus subjective existit, sed quatenus existere debebat. Excipit hanc tractationem *Caput quintum*, de necessi- 199.
tate religionis revelatæ, quam ex fine hominis ultimo demonstrat Cl. Vir, affirmando scilicet recte, homines sine veritate divinitus patefacta nec æterna supplicia effugere, nec in æternas sedes commigrare, potuisse. Postea *Caput sextum* de- 228.
scribit criteria divinæ revelationis; qua occasione non solum ea repetuntur, quæ ab aliis jam fuerunt confirmata, sed ea quoque, quæ obscurius interdum dicuntur, dilucidiora redduntur. Ex his ulterius docetur *Capite septimo*. religionem 246.
Christianam vere divinitus patefactam esse doctrinam, quod perspicuitate quadam consueta eleganter & solide etiam pertractavit. Reliqua pars libri occupata est in refellendo *Tin-* 331.
dalio, homine notissimo & pestilentissimo, cujus doctrinam primo loco Autor noster proponit, &, quam diligentissime fieri potuit, ex systemate, seu centonibus, ejus eruit. Deinde per partes quasi eundo singula retractat, & non sine gravissimis rerum argumentis, exulare ea a veritate, comprobat. Reliquorum hujus farinæ hominum ineptias hic repe-

tere noluit, quoniam satisfecisse sibi omnino videbatur in
Pag. 491. refellendo unico hoc *Tindaliano* opere. Ne tamen quid deesset huic labori, Appendicem subnectit obscuri cujusdam scriptoris, cui sub literis *A – X* latere libuit, cogitationes rationales de methodo mathematica in revelata doctrina profligaturus. Supersedere huic labori voluerat, sperans, fore, ut Cel. *Ahlwardus* in Meditationibus suis, Augustana super Confessione institutis, emetiretur hunc campum omnem. Cum vero, judice *Schuberto*, minus ille feliciter id laboris perfecerit, suarum partium esse putavit, melioribus auspiciis frivoli hujus ingenii numeros, calculo quasi subtracto, ad nihilum reducere. Ceterum laudanda est diligentia Cl. Autoris, quod tanta claritate opus suum exornare, & singulari perspicue scribendi genere nobis commendare, voluerit; quandoquidem rerum postulat necessitas, ut hujus doctrinæ libri ea conscribantur ratione, quo ab omnibus legi atque intelligi facile queant.

ILLUSTRISSIMI AC REVERENDISSIMI THEOPHANIS PROKOPOWICZ Miscelnea sacra, variis temporibus edita, nunc primum in unum collecta, publicoque exhibita. Accesserunt ejusdem Poemata quædam, quibus adjuncta sunt 1) Elegia Illustrissimi Metropolitæ Riazanensis Jaworskii jamjam morituri supra Bibliothecam suam; 2) MICHAELIS MALARDI etiam Poemata nonnulla; & 3) KRESLINGII Epistola ad Illustrissimum ac Rev. RAPHAELEM, Archiepiscopum Metropolitam Kijoviensem.

Wratislaviæ, cura Joannis Jacobi Kornii, 1744, 8.

Plag. $19\frac{1}{2}$.

Qui Historiam amant literariam, eis haud injucundum esse potest hoc Academiæ Kijoviensis monumentum, quæ, præsidio Augustissimæ Imperatricis *Elisabethæ* evecta, atque Professori-

fessoribus Doctoribusque publicis abundans, præter opinionem nostram in præsens sese effert, quantum lenta solent inter viburna cupressi. In ipso libri, quem in compendium mittimus, vestibulo exhibetur D. *Theophanis Prokopowicz Apologia fidei, in qua respondetur ad literas doctissimorum quorundam Lutheranorum*, & eas quidem, *quas* ipsi *ad Patrem Michaelemschi, Monachum Pieczariensem, Regiomonto dederunt, respondentes ad ejus literas compellatorias, quas ipse prius ad eos misit*, inscriptas *de vera fide orientalis Græco-Ruthenicæ Apostolicæ Ecclesiæ.* Monachus Pieczariensis respondendi provinciam suscepit loco alterius. Ipse de se sic prodidit Epistolæ Autor: *Si privatim de me, quid hominis sim, co-* Pag. 2.
gnoscere cupitis, scitote, me omnium veritatis studiosorum esse cunctissimum, nec, ut amem aliquem talem, habeo. Habeo opus, ut ipsum videam, satis est, si audiam, studere cum veritati. Literas ipse perlegit, a Regiomontanis Theologis ad R. Patris *Michaelis* Epistolam rescriptas. Hic enim illos, studio veritatis commotus, per literas compellaverat. Repetit summam epistolæ Regiomontanorum, ac eam transscribit. Spectat hæc summa ad caput doctrinæ, de ecclesia inscribi solitum, ut diluceat, Ecclesiam Lutheranam esse catholicæ, & 3, 4.
veræ, ejusque Apostolicæ, partem, Græcos e contrario a veritate primæ doctrinæ, a Jesu & Apostolis traditæ, hinc inde discrepare. Ægre fert Monachus eos, qui præ se tulerant ac confessi erant, Ecclesiam Græcam Ecclesiæ catholicæ partem haud esse. Negat & pernegat, Ecclesiam suam ullius erroris 6.
dogmatici esse ream. Ecclesiam ullam quaquaversum esse diffusam, negat. In imperio Russico nullos inveniri indigenas Anabaptistas, Calvinistas, Pontificiosque, contendit. Monarchicum ecclesiæ statum, qualem *Bellarminus* delineavit, horret. Unitatem ecclesiæ collocat in unitate sententiæ dogmatumque consensu, ac ad unicum caput Christum dominum aggregatione. Amplitudinem ecclesiæ inter notas veræ ecclesiæ adsciscere recusat. *Lucas* enim numerare potuit membra ecclesiæ primæ Christianæ, ejusque Hierosolymitanæ. Calamitates sæpe Ecclesiam Christi ad paucos redegerunt. 9.

Stupuit orbis, teſte *Auguſtino*, ſeſe totum brevi tempore red-
ditum eſſe Arianum. Laudat reſponſor *Gregorii* Orationes
contra Arianos, quippe qui eccleſiam multitudine profiten-
tium haud definivit. Deſiderat eccleſia vera ſui diffuſionem,
Pag. 13. licet ea nunquam effectui detur. Interrogat antagoniſtas, an
multitudo Græcorum Chriſtianorum inferior ſit Eccleſiæ Evan-
gelico-Lutheranæ ſodalibus. Recuſat Græcos comparare Do-
natiſtis. Eccleſiam Græcam eſſe catholicam, inde comproba-
re conatur, quod ipſa per omnia cum Evangelio & doctrina
Apoſtolorum, totaque antiqua Eccleſia, ad amuſſim conſpiret
& congruat. Solam eccleſiam Græcam pro vera & Apoſtolica
15. ac catholica reputat. De *Luthero* idem ſentit ac *Hieronymus*
17. de *Lactantio*. Objicit Lutheranis ſententiam de interitu, vel
occultatione, eccleſiæ, per ſeptem Secula infeliciter continuata.
Quærit deinde: Cujusnam, quæſo, Eccleſiæ pars eſt veſtra ec-
cleſia? Addit alia, ſubtiliter ſatis excogitata. Negat, veram
Chriſti eccleſiam conſtare ex pugnantibus inter ſe confeſſioni-
19. bus & ſectis. Signa genuinæ eccleſiæ conſiſtere in pura ver-
bi divini prædicatione, & legitima Sacramentorum adminiſtra-
tione, negat, eo quod *Manichæus* idem de ſuis prædicaturus
ſit. Diſputationem ingreditur de proceſſione Spiritus ſancti
a filio, miratus, qui evenire potuerit, ut Proteſtantes hoc
doctrinæ caput, dum omnia Pontificiorum dogmata ad mal-
21. leum & incudem revocaverint, omiſerint intactum. Monet,
M. Antonium de Dominis, quem *Magnum* vocat, ſtatuiſſe, do-
gma illud incertum eſſe. Laudat *Adamum Zernikowium*, ante
viginti annos ob inſtabilitatem illius dogmatis ad Græcos trans-
greſſum. Laudat ejus librum, quo monſtraverit, proceſſio-
nem illam a ſolo Patre arceſſendam. Argumenta deinde La-
tinorum revocat ad examen. Negat, miſſionem a filio &
proceſſionem eſſe unum idemque, cauſatus, filium miſſum
25. eſſe a Spiritu Sancto, *Luc. IV, 18*, nec tamen ab eo dici pro-
cedere. Si dixerimus, miſſionem illam eſſe *opus ad extra*, tum
reſpondet, filium hac ratione mitti a ſemet ipſo. Miſſionem
cum *Ambroſio* exponit de ſocietate & unitate naturæ, pro-
27. ceſſionem de origine. Laudat *Gregorium*, haud ſecus ſen-
tientem.

tientem. Spiritum ſanctum dici Spiritum filii, largitur. At monet, Patres primos id intellexiſſe de una eademque cum filio eſſentia, a quo quippe manifeſtatus rebusque creatis impertitus ſit. Enodare deinceps aggreditur argumenta complura, in eandem ſententiam propoſita. Addit, ſacras literas & primam eccleſiam per aliquot Secula ignoraſſe illam Spiritus ſancti a filio proceſſionem. A *Nicolao I* illud dogma deducit, qui Sorbonicos doctores ad illud defendendum excitaverit. Nondum vero oſtendit, Sorbonicos doctores jam tum exſtitiſſe. *Adami Zernicowii* librum Theologis Regiomontanis commendat. Subjungit Græcorum argumenta, reſponſionibus ſuis ad finem deductis. Conciliorum, legitime celebratorum, autoritatem extollit. Liturgiam Græcorum prædicat, quippe a *Jacobo* minori Apoſtolo compoſitam, a *Baſilio* autem, *Paulo*, & *Chryſoſtomo*, redditam breviorem. Liturgia *Chryſoſtomi* Kievienſibus in uſu eſt. Liturgia *Baſilii* ſemel quotannis celebratur. Illam *Jacobi* celebrari Hieroſolymis anno vertente in feſto *Jacobi* Apoſtoli, tradit, pollicens ſimul, ſe peculiari libro dogma de proceſſione Spiritus Sancti a filio novasque alias hæreſes, in quas Lutherani inciderint, eſſe confutaturum. Invocationem Sanctorum ſibi eripi non patitur, provocans ad *Jer. XV, 1*, ad *2 Macc. XV, 12*, ad *Apoc. VI, 10, XV, 7*, vel potius *VIII, 3*. Subdit: *Orant ergo pro nobis Sancti. cur igitur non implorandi ſunt, ut orent pro nobis?* Requirimus evidentiam conſecutionis, mandatum & promiſſum Dei luculentum. Prædicat *M. Antonium de Dominis*, idem ſecum ſentientem *VII, 12, n. 12.* Numerat Evangelicos inter hæreticos, ut pavones & accipitres avibus annumerantur. Traditiones, ſacris literis repugnantes, rejicit, reliquas, e. g. Deiparæ poſt partum virginitatem, non damnat. Confugit ideo ad *Baſilium de Spiritu ſancto Cap. 29*, ac ad *2 Theſſ. II, 15*. Diſcernit miracula a portentis ſatanæ & impoſtorum. Quatenus miracula ſint ſigna veræ eccleſiæ, definit. Miracula quædam Græcorum recentia recenſet. De Latinorum miraculis ſingulare opuſculum edere ipſi animus eſt. Quæ de igne Hieroſolymitano paſchali narrantur, in medio relinquit. Miram eccleſiæ Peczarienſis

Marginal page references: Pag. 45 (beside "& primam eccleſiam…"); 53 (beside "ſilio autem…"); 54 (beside "VI, 10, XV, 7…"); 55 (beside "Traditiones…"); 58 (beside "miracula ſint ſigna…"); 61 (beside "opuſculum edere…").

zarienfis erectionem e numero miraculorum delere detrectat. Provocat potius ad *Neftorem*, S. *Roxolanæ* præconem. Provocat ad *Neftoris* per tot Secula non corrupti offa. Addit illud: *Venite & videte. Venerat & admiratus erat vefter homo Joannes Herbinius, ut ipfe teftatur in libello de Cryptis Kijovienfibus.* Denegat Evangelicis nomen Chriftianorum, nifi illi oftenderint, fe per omnia parere & obfequi Chrifti Evan-
Pag. 63. gelio, aut nifi Græcæ aggregent fe ecclefiæ. Tandem Regiomontanos, eosque Germanicos, Theologos ad refponfionem invitat. Succedit Apologiæ uni altera. Excipit illam *Apologia facrarum reliquiarum Patrum Græcorum, qui poft fuum obitum in cryptis Kijovienfibus* quieverunt. Autori vifum eft inibi evincere, quod hæ reliquiæ divina, eaque fupernaturali, virtute dotem integritatis fortitæ fint, & incorruptæ ferventur.
67. Negat, eas arte naturali a putredine defendi. Prædicat, illa corpora tot Seculorum curfu nondum ullam noxam, ullum vitium, perpeffa effe. Diftribuit tractationem in *duo Capita. Priori* aggreditur argumenta phyfica, quæ Latini conftruxerunt, folvere ac deftruere; *pofteriori* diffolvit argumenta
96. hiftorica ac theologica. Succedit *Theophanis*, Archiepifcopi
123. Novogrodefiani, *Oratio gratulatoria ad Annam Imperatricem de commodis Monocratiæ & incommodis Ariftocratiæ.* Ejusdem fubjiciuntur Carmina aliquot Latina, haud infelici venæ tri-
161. buenda, Romanis Poetis claffìcis accommodatiffima. Succedit *Adductio Miniftri Anglicanæ Epifcopalis Ecclefiæ, Domini Michaelis Francifci Malardi, ad Orientalis Græco-Roffiacæ vere orthodoxæ Apoftolicæ Ecclefiæ profeffionem* per Rev. *Dominum Theophanem, Archiepifcopum Novogrodenfem*, 1733. Memorabilia funt capita, quæ *Theophanes* candidato Græcæ ecclefiæ per literas propofuit. Memorabilis æque eft *Malardi* co-
166. piofior refponfio. Ex hac enim intelligitur, quid profelytus ille in fingulis religionis Chriftianæ modulis formisque reliquis defideraverit. In Proteftantibus notat, quod ipfi Apocrypha V. T. & *Librum II Maccabæorum* recufant in ca-
170. nonem recipere facri Codicis, nec infantibus impertiunt Euchariftiam, nec fermentato utuntur pane in Euchariftia, infan-

infantes baptizandos guttis aliquot aquæ adſpergunt, reformatores dono miraculorum caruerunt, &c. Commendanda hæc eis epiſtola, qui interiora eccleſiæ Græco-Ruſſicæ capita diſpicere cupiunt. Omittimus Poemata aliquot Latina. Digniſſimum tamen legi eſt illud, quod *Stephanus Jaworskius*, Metropolita Razanenſis & Muræmenſis, paulo ante mortem, Bibliothecæ valedicturus, pepigerat. Initium Elegiæ eſt: *Ite, meis manibus geſtati ſæpe, libelli. Ite meus ſplendor, luxque decusque meum.* Memoranda eſt *Epiſtola Kreslingii ad Archiepiſcopum Kiovienſem Raphaelem*, Wittebergæ A. 1739, Cal. Febr. ſcripta, ad ſtatum eccleſiæ Græcæ hiſtoricum ſpectans, conjunctionisque eccleſiaſticæ deſiderio plena. In calce exhibentur *Theophanis Prokopowicz* Orationes Aſceticæ, Ruſſica lingua habitæ ac conſcriptæ. Dolemus, quod in ultima earum deficiant poſtrema. Gaudemus vero, quod tantum notitiæ de rebus ſtatuque & doctrina eccleſiæ Græco-Ruſſicæ in hoc libro lectoribus ſuppeditatur, licet nobis vitio nemo ducturus ſit, quod ne micam quidem judicii noſtri hic inſerere voluimus. Tradimus illam aliis lampada, ſatis habentes, ſi ſummam libri alii per nos habuerint propius cognitam & perſpectam.

Pag. 216. 224. 229.

LAUR. REINHARDI, S. S. THEOL. D. ET PROF. P. Eccleſiaſtæ in templo metropolitano Vinarienſi, Societ. Lat. Jen. & Teut. Gœtt. Collegæ, Introductio in hiſtoriam præcipuorum dogmatum Eccleſiæ Evangelicæ, per omnia N. T. Secula breviter commemoratam.

Jenæ, impenſis Georgii Michaelis Marggrafii, 1745, 4.

Plag. 7.

Dudum S. Rev. Autori in animo fuit, B. D. *Jo. Wilh. Baieri*, ſenioris, *Theologiam hiſtoricam* continuare. Perſuaſit vero ipſi poſtea D. *Jo. Balth. Bernholdus*, primarius Atolfinorum Theologus, ut proprio ipſe *Hiſtoriam*

 dogma-

dogmatum Marte conſcriberet. Hinc factum, ut Cel. Autor ceperit conſilium, eandem per partes publicandi. In præſens partem primam exhibuit, ſeu *Capita IV. Capite primo* oſtendit, originem Calicis ſacri, ejusque autoritatem divinam, numquam non in eccleſia Chriſtiana reverenter habitam, & adver-
Pag. 8. ſus Antiſcripturarios propugnatam. Antiſcripturarios diviſit in Philoſophos, Hiſtoricos, Criticos, Dogmaticos, *Joannem Tolandum*, *Jo. Laurentium Schmidium*, Schweinfurtenſem, qui malitia, impudentia, & cavillandi libidine, reli-
9. quos Scripturarum diviniorum hoſtes facile vicit in nova ſua Pentateuchi *Moſaici* translatione vernacula, ac *Jo. Chriſtianum Edelmannum*, a S. Rev. *Jo. Chriſt. Klemmio* aliquot Diſſertationibus Academicis Tubingæ refutatum, hominem nefarium, pervicacem, & plane impium, in hanc claſſem re-
10. bellium, Deoque adverſantium, retulit. Laudat Cl. *Car. Chriſt. Reſtelium*, qui antiquitatem, veritatem, ac divinitatem, librorum V. ac N. T. canonicorum firmis aſſeruit argumentis. *Sectione Capitis primi ſecunda*, integrum & verum eſſe canonem no-
12. ſtrum Sacræ Scripturæ, evicit. Laudat *Joannem Frickium*, qui in *Commentatione de Cura Eccleſiæ veteris circa Canonem Sacræ Scripturæ* ſolidiſſimis oſtendit rationibus, canonem N. T. non demum ab Eccleſia Seculi II, ſed ab ipſis Apoſtolis, eſſe repetendum *2 Petr. III, 15, 16, Apoc. XXII, 18, 19*, atque conſtitutum fuiſſe N. T. canonem in congregatione virorum Apoſtolicorum, præſide *Joanne*, & negotium moderante *Polycarpo*, qui ideo totius Orientis nomine ad *Anicetum*, Epiſcopum Romanum, fuerit ablegatus. *Capite ſecundo* Cel. Autor de
18. myſterio ſacroſanctæ Trinitatis, ſemper & ab initio in Eccleſia Chriſtiana probato, exponit, ac eorum merita, qui illud propugnarunt, ſuccincte veneratur. Attingit nonnihil de Symbolis, Apoſtolico, Nicæno, de Tritheitis, ac hominibus, Trinitatem vel oppugnantibus, vel minus dextre interpretatis. Petrobruiſianos & Bogomilos teſtibus veritatis an-
23. numerat. *Petrum Fayditium* Abbatem in Tritheitis ducit. Memoratu digna ſunt illa *pag. 26: In Germania Anonymus quidam A. 1737 in peſtilentiſſimo Tractatu philoſophico pluralitatem*

tem personarum in Deitate methodo Mathematicorum demonstrare voluit, & magnos excitavit motus, cujus libelli infaustam historiam malo silentio supprimere, quam divulgare. O tempora! o mores! At, si rem spectes, *Keckermannus* aliique idem tentarunt, veritatem hac ratione minus dextre propugnantes, quorum de cetero merita prædicantur. *Capite III* Autor accessit ad doctrinam, de Angelis Sanctisque non invocandis præcipientem. Si quis senserit, sanctos cœlites pro ecclesia Pag. 29.
militante Deum orare, ac beatos in cœlesti vita preces ad eum emittere pro relictis cognatis & amicis, quorum memoriam secum beati transtulerunt in statum meliorem, ejus opinionem Autor vocat *errorem turpissimum, opinionem perversam. Joannes Gerhardus* moderatiorem se in hoc argumento præbuit. 30.
Distinguimus merito quæstiones duas. Prior est, an cœlites pro viribus ecclesiæ militanti generatim faveant, & pro ea Deum orent, ac speciatim pro membris piis, in mundo paulo ante relictis. Posterior est, an Deus nobis præscripserit præceptum invocandi cœlites, ac ad eorum opem in necessitatibus nostris confugiendi. Illa non solum est tolerabilis, sed etiam plerisque Theologis probata; hanc negando & pernegando Protestantes excipiunt. *Capite VI* Autori visum fuit historiam dogmatis de peccato originali exponere. Ut reliqua 36.
etiam *Capita* adjungat, & hac ratione de re sacra bene mereri pergat, id vero est, quod maximopere ipsum rogamus.

Bedencken über Christian Wilhelm Christliebs kurtzen Auszug aus den Selichoth, oder Jüdischen Bußgebeten, 2c.

id est,

RESPONSUM IN CHRISTIANI WILHELMI CHRISTLIEBII compendiariam expositionem Judaicarum in Christum & Christianos obtrectationum, quæ in Judæorum precibus pœnitentialibus deprehendi traduntur, ex amore & veritate, cœtus Judaici in Germania cujusdam flagitatu, suppeditatum a D. *CHRISTIANO*

BENEDICTO MICHAELIS, Fridericianæ ad Salam Prof. Theol. & Ling. Orient. Prof. P. O.

Halæ Venedorum, 1745, 4.

Plag. 3.

Christianus Wilhelmus Christlieb Judaicæ religioni dixit vale; Christianam vero amplexus, edidit epitomen obtrectationum Judaicarum ex precibus Judæorum pœnitentialibus, quæ *Slichos* dicuntur, quibus honori Jesu Christi ac doctrinæ Christianæ illuditur, A. 1745, 4, 6 plag. Hoc scriptum Cel. Autori fuit exhibitum eo fine, ut sententiam super eo suam significaret per literas. *Slichoth* sunt preces Judæorum, quæ a Judæis recitantur diebus pœnitentialibus ac ineunte anno in synagogis, ac partem liturgiæ eorum explent. Editiones earum retensuit B. *Joannes Christophorus Wolffius* in *Bibliotheca Hebr. P. II pag. 1383-1386.* Adhibuit *Christlibius* editionem, Amstelodami A. 1712 evulgatam, cui annotationes nonnullæ sunt adjectæ. Judæi Halenses utuntur editione, Amstelodami A. 1706, 4, publicata. Credidit *Christlibius*, a Christiano magistratu usum precum illarum Judæis haud amplius permittendum esse. Suasit, ut Christiani doctores Judæorum preces evolvant, percurrant, & noxia loca deleant, & ut Christianus magistratus ea proscribat. Quæritur itaque, an Judæi in illis precibus Christo & ejus doctrinæ obtrectent, & an scopo ac destinationi ejus sit velificandum. *Christlibius* 15 loca allegavit. Respondet Noster, in eis locis secundum editionem, qua Judæi Halenses utuntur, memoriam Jesu, Mariæ, & Christianorum, haud inveniri. In editione vero, quam *Christlibius* excitavit, obtrectationes ejusmodi occurrunt a R. *Juspa* profectæ. Judæi permulti has nec probant, nec eis utuntur, eo quod ipsi inde calamitatibus sese exponere dubitant. Glossæ nonnullorum precibus ipsis haud imputandæ, quæ plerumque e verbis V. T. contractæ & generatim conceptæ sunt. Sunt loca, quæ *Christlibius* male vertit, & sinistre exposuit. Christiani nominatim in *Slichoth* haud roduntur. Videntur inibi nonnulla ad Pontificios, non ad

Evan-

Evangelicos, ſpectare. Romam videntur alicubi deſignare. Pag. 15.
Sed quid hoc ad Evangelicos? Paganos & Turcos queruntur, qui iter in Palæſtinam Judæis denegarunt. Quid hoc ad Evan- 17.
gelicos? Autor Reſponſi apprecatur tandem *Chriſtliebio* mentem in Judæos *Paulinam*, & pluſculum amoris in gentem ſuam. Quod enim tibi non vis fieri, alteri ne feceris.

ELEMENTA JURIS CAMBIALIS, COMMODA Auditoribus methodo adornata a JO. GOTTLIEB HEINECCIO, JCto & Anteceſſore.

Amſtelodami, apud Janſonio-Waesbergios, 1742, 8.
Plag. 4.

Qui ſæpius jam de republica literaria, maxime JCtorum inſigniter meritus eſt, *Jo. Ludovicus Uhlius*, clariſſimus nunc in Academia Viadrina Anteceſſor, iis nobili conſulere ſtudio pergit, qui in Themidos æque ac in Muſarum caſtris militant. Ecce enim, Lector, in lucem publicam profert Elementa Juris Cambialis, a magno quondam præceptore ſuo adornata, quæ ſane, quanquam poſthuma ſint, tantum tamen abeſt, ut in jejunorum opuſculorum rejici claſſem debeant, ut divinum illud *Heineccii* ingenium ſpirent, quo complures ſui ordinis homines longo poſt ſe intervallo reliquerat Vir memoriæ immortalis. Commode igitur prælectionibus Academicis hic inſervire libellus poteſt, cujus argumenta hæc ſunt: *Caput I de jure cambiali in genere* agit, *ejusque origine*; *Caput II de cambio generatim, variisque ejus generibus*, inſcriptum eſt; *Caput III* doctrinam *de contractibus cambialibus* complectitur; *Caput IV literas cambiales, earumque curſum*, exponit; *Capite V* producuntur *perſonæ cambiales*; quod ſequitur, *VI Caput partim obligationes, quæ naſcuntur ex literis cambialibus, partim modos, quibus eædem exſtingui ſolent*, eleganter recenſet; *Caput* denique *VII, de proceſſu cambiali*, in *quatuor* diviſum eſt *Sectiones*, & *de foro competente, actionisque libello*; *de citatione, & termino recognitionis; de*

 ſen-

sententia definitiva, & *de remediis contra sententias, quae alteri iniquiores videntur*, harum rerum cupidos utiliter instruit. Adjecta est ab Editore Consultissimo *Georgii Henrici Ayreri*, illustris Viri, Commentatio brevis *de cambialis instituti vestigiis apud Romanos*, olim separatim excusa, sed revisa nunc & aucta passim, a cujus lectione nemo sine voluptate summa recedet. Nos ceteroquin dolemus, variis, levioribus licet, typographi erroribus hunc esse maculatum libellum, cujus alias splendor externus non nisi gratus esse oculis potest.

BREVIARIUM ANTIQUITATUM ROMANArum Cellario-Freyerianum suppletum & recognitum.

Hafniae, impensis Ottonis Christophori Wentzelii, excudebat Andreas Hartvicus Godiche, 1743, 8.

Plag. 15¼.

Foetum isthunc posthumum, atque ob id ipsum truncum, ingenii *Cellariani*, saepius editum, &, quamvis potioribus partibus suis mutilum, perspicuae tamen brevitatis commendatione cupide petitum, supplevit, addito de sacris Romanorum Capite integro, atque aliis ad calcem libri nonnullis, Clariss. *Freyerus*. Attamen ita etiam velut sine capite prodibat ille libellus, cum prius scire debeam, qui aut unde Romani, quam quae ipsorum sacra fuerint atque instituta. Id cum Clar. *Jo. Petrus Ancherson*, cujus ad mentem haec disputamus, dum alii forte ad Historiam id ac Geographiam, aut Τοπογραφίαν, antiquam pertinere mallent, ne ἀκέφαλον esset corpus tam solidum ac succi plenum, curavit sedulo, scripta jam A. 1733 & publicata *Notitia Romae generali*, in supplementum Breviarii Antiquitatum *Cellario-Freyeriani*, in quo modum arctati operis non excessit, nisi *Sectione VI*, de portis urbis, in quantum recensu, licet imperfecto, immorari eum coegerat explicatio loci de hac re palmarii apud *Plinium Lib. III Cap. 5*, a nemine, ut ait, antea intellecti, atque adeo propemodum desperati. Hoc idem supplementum, non sine correctioni-

bus,

bus, licet perpaucis, atque additamentis necessariis, hic una comparet, atque adeo auctarium libri conficit. Romæ autem notitia ista *septem* constat *Sectionibus*. Harum *prima* est de cultu Romæ divino & nominibus. Roma scilicet honoribus divinis ab aliis primo, ut Smyrnæis, *M. Porcio* Consule, & Alabandensibus, *Licinio Cassio*que Consulibus, deinde & a suis, adorata, ipsiusque imago consecrata fuit, quam quidem varie exhibent numismata. Proprie autem Romæ nomen superstitionis ergo ignorabatur, ac forsitan erat Valentia. Romæ denominationem alii a רום, *exaltari*, unde רוּמָה, *elatio, Mich. II, 3*, alii a Syriaco רוּמָה, *hasta*, quæ Quiris antiquis, alii aliunde, plurimi tamen a sermone Græco, derivant. Originem hujus urbis, quam *secunda Sectio* pandit, quod ad incolas ante *Romulum* attinet, referre possumus ad Siculos indigenas & barbaros, qui, a sacrata, vere sacro, Aboriginum juventute pulsi, Sicaniæ insulæ, Siciliæ, nomen dederunt. Aborigines autem, seu Aberrigines, ab Oenotriis oriundi, vicatim passimque in montibus habitantes, receptis demum in jura civitatis Tyrrhenis Pelasgisque, castella in montibus munierunt. Posteros illorum, in montibus hærentes, quo greges melius pascerent, in unum corpus collegit *Romulus*, cum fratre *Remo*, ingenti multitudine adjecta, Trojanorum inprimis atque Albanorum, anno primo Olymp. septimæ ante Christum natum 750. Coloni tunc urbis recens conditæ fuerunt 3300, domus 1000. Post, asylo aperto, raptu Sabinarum, traductis in urbem ex Cœninatibus, Antemnatibus, Etruscis, Sabinis, *Romulus* peditum quadraginta sex millia, equitum propemodum mille, moriens reliquit. Ita vero pedetentim urbs incrementa cepit, majoribus intenta, de quibus, ut & de situ septem montium, *Sectio III* disputat. Romam nempe in Palatino colle quadratam statuit *Romulus*, Cœlium Etruscis habitandum tradiderat, qui post *Cælii Vibenni* obitum in Vicum Tuscum deducti. Inde *Cælium*, qui etiam *Querquetulanus* & *Augustus* dicitur, coactis Romam migrare Albanis, quo frequentius habitaretur, sedem regiæ cepit *Tullus Hostilius*. Capitolium insedit cum suis *Titus Tatius*, parte Sabinorum in

Sect. II pag. 5. 9.

Quiri-

Quirinali etiam collocata. Aventinum montem, Murcium, & Remurium, civibus Politorii, Tellenarum, & Ficanæ, ibi locatis, muro circumdedit *Ancus Martius.* Esquilinum atque Viminalem, seu Fagutalem, urbi adjecit *Servius Tullius.* Murum a *Servii Tullii* tempore non progressum esse ulterius, observat. *Dionysio Hal.* nec post ejus tempora insignis aliqua ante *Aurelium* Imperatorem accessio memoratur, qui muros quidem ampliavit, pomœrium vero non protulit. Prona indidem tra-
Pag. 14. ctatio *Sectionis IV* de magnitudine urbis. Nimirum, *Tulliani* muri si circuitum spectes, cujus adhuc vestigia restant, quæ oculis subjecit *Borrichius*, non ultra 10 milliaria Italica in circuitu extensum fuisse, professus est. Aureliani vero ad 14 milliaria pari pæne cum hodierno ambitu, neque, ut jactat *Vopiscus*, ad quinquaginta prope millia passuum, dilatatus fuit. Accuratius tamen loquendo magnitudo Romæ veteris incerta est ob muro inædificata immensa suburbia. Neque ex lustris conditis cujuslibet temporis magnitudinem urbis colligere licet, nisi priora illa respexeris, ante frequentiores colonias; nam in eis quoque censebantur cives Romani. Certior ex multitudine ædificiorum conjectura. Numerant Autores 46902 insularum, quæ secundum *Festum Pompejum* domus sunt, non communibus parietibus cum vicinis junctæ, ædium vero 2117, ut prætereamus templa 400, curias 30, urbium instar thermas 19, spectaculis dicata loca amplissima 17, horrea publi-
17. ca 327, fora 19, vicos 424. Tam ampla civitas, quam *Sectio V* docet, varia quoque indigebat divisione. Et quidem *Romulus* in tres tribus, in quatuor *Servius*, dividebat; quæ divisio maxime in sacris erat Romanorum recepta. Erant autem Suburbana, Esquilina, Collina, & Palatina, quas hoc ordine regiones dixere sacerdotes Argei, quorum sacraria in septem et viginti partes urbis, Capitolio Aventinoque exceptis, erant dispositæ, parœcias hodie diceres. A primis autem Romæ Christianæ antistibus in septem regiones, ratione sacrorum, urbs dividebatur. Sed notissima est *Augusti* divisio, qua urbs in 13 regiones describitur, quamque semper adhibent scriptores; quæ, solo numero excepto, non conveniunt cum divisione

visione Romæ hodiernæ. Ad portas quod attinet, *Sectione VI* consideratas, earum notitia perquam est difficilis. Clare & perspicue videtur *Plinius* veri nominis portas Romæ *Vespasianorum* tempore ad duodenarium numerum reducere. Si enim tempore *Procopii de Bello Goth. Lib. I Cap. 19 Aureliani* muri, adhuc superstitis, ejusdemque amplioris, quatuordecim tantum fuere portæ, non duplex erit numerus in antiquioribus admittendus. Constituit autem *Plinius* tres portarum classes. In prima collocat septem portas deperditas, in secunda duodecim veras, in tertia XVIII bis terve numerandas, hic & illic per urbem & suburbia sparsas. Cum enim primis maxime temporibus integri sæpius urbi accesserint montes, prioribus antea sic satis munitis, murusque Romanis sacer semper fuerit habitus, unde etiam portæ a portando, vomere scilicet, dicuntur; vero simile maxime est, muros veteres statim non fuisse disjectos, sed labi temporum & propriis fatis relictos, atque hinc vetera portarum monumenta & nomina fuisse retenta, cujus rei plura in majoribus urbibus etiamnum supersunt exempla. Septem portæ primæ classis sunt Mugonia, Romanula, Janualis, Mucionis, Saturnia, Tarpeja, Trigonia; duodecim secundæ Flumentana, Collina, vel Quirinalis, Viminalis inter aggeres, Collatina, seu Gallicana, Esquilina, Labicana, Cælimontana, Latina, Capena madida, Trigemina, Portuensis & Janiculensis, seu Aurelia antiqua. Hæ portæ principales ab *Aureliano* prolatæ sunt, adjectis duabus. Inter secundarias portas, a Tiberi & septentrione filum muri tegentibus, seu classis tertiæ, 18 sunt, Carmentalis, seu scelerata duplicis Jani, Stercoraria, Ratumena, Catularia, Salutaris, Nomentana, seu Figularis, Gabiusa, Ferentina, Sangualis, Querquetularia, Nævia, Rodusculana, Lavernalis, Piacularis, Fontinalis, Minucia, Navalis, & Mucia. Ubi autem collocandæ sint Triumphalis ac Mœcia *Plauti*, Noster omnino ignorat. Supersunt fata civitatis, *septima Sectione* dinumerata, quæ pessima fuerunt sub *Justiniano*, ubi Roma intra quindecim annorum spatium sexies capta est ac recepta; nec deinceps multo clementioribus fatis utebatur, donec a *Leone IV* Pontifice restitueretur, prolatis etiam pomœriis A. 896.

Pag. 19.

29.

Ad ipsum contextum quæ deinceps Cel. Editor passim annotavit, brevitatis ergo silentio præterimus.

JO. ADAMI FLESSÆ, REGII CONSIST. Assessoris, Gymnas. Acad. Direct. ac S. Theol. Prof. Fasciculus Commentationum varii argumenti, præcipue historici ac literarii.

Altonæ & Flensburgi, sumtu Kortiorum, 1744, 8.
Plag. $18\frac{1}{2}$.

Venerabilis harum Commentationum Autor specimen in illis edit sub initium novi muneris diligentiæ, qua illo se fecerit dignum. Insunt autem Fasciculo elaborationes undecim, nequaquam inelegantes. *Prima* sistit vitam *Georgii Friderici Caroli*, Marggravii Brandenburgici piæ memoriæ, no-
Pag. 1. mine publico Collegii *Christian-Ernestini* A. 1735 conscriptam. Cujus Principis majores, pueritia, itinera, nominatim Holsaticum, Gallicum duplex, Belgicum, Anglicum, Italicum, pericula in Italia, Baruthi, & in Rhodano, matrimonium & liberi, educatio liberorum, regimen, cura juventutis studiosæ reique sacræ, aliæ constitutiones, constantia, variis sese obstaculis opponentibus, ædificandi studium, atque obitus, breviter adumbrantur. *Altera*, scripta primum Baruthi A. 1727, inqui-
29. rit, num *Albertus I* Brandenburgicus ludis equestribus invictus fuerit. Initium faciunt, post nonnullas observationes de dubiis in historia, laudes *Alberti;* hinc sequuntur Autores, qui eum in ludis equestribus equo dejectum tradunt, & contra testimonium *Æneæ Sylvii* vocatur in partes, cujus etiam fides, postquam illa *Ge. Ruxneri* suspecta facta fuit, *Rentschneri*que suspicio confutata, defenditur, tandem, dubitari saltem posse, colligitur, &, si quid tale vel maxime factum, nihil tamen ideo *Alberti* de gloria decedere. Sequenti Dissertatione *Agnes* Augusta, *Henrici*
65. *III* mater, ab adulterii suspicione liberatur. Qua occasione tempora *Henrici* tristia causæque calamitatum ostenduntur. Hinc, insimulatam quidem esse adulterii, sed innocentem videri, Augustam, demonstratur. Id quo evincat Autor, quibus scriptoribus laudata, quibus vituperata, docet, deque testibus fert judicium, invidiam

invidiam *Agneti* gravem removet, rationes alias, ex quibus Augustæ innocentia pateat, adducit, narrationemque de *Henrico* antistite multis esse partibus suspectam, evincit. *Quartum* occupat locum ad vitam *Georgii Hornii*, Professoris Lugdunensis in Batavis, symbola collata, quam Commentationem Præside Autore A. 1738 propugnarat *Ludov. Joseph. Dærfflerus.* Pag. 79.
Habentur ibi de alio *Georgio Hornio* nonnulla, item de obscuritate vitæ *Georgii Hornii*, Kemmetani, deque scriptoribus, tangentibus eundem, cujus patria, parentes, majores, natalis, discrimina juvenilia, præceptores, consilium de Lugduno relinquendo, causa delirii mortisque inopinatæ, & alia, sistuntur. *Quinta* de iis agit Romanorum temporibus, quibus nec vitia sua, nec remedia, pati poterant, ad *Livii* Præfat. *Decad. I*, 103.
tractatque *Livii* Historici laudes & nævos, locum hunc ipsum memorabilem, ætatem *Livii* ac tempus scribendi, ætatem, in quam *Liviana* querela cadat, & qua respublica Romana ierit præceps, *Liviani* loci illustrationem, causas reipublicæ pessundatæ, priscæ mores, disciplinam collapsam, quæ remedia adhibita, curque parum profuerint, providentiam criminum ultricem, quæ & aliis exemplis, ex historia depromtis, corroboratur, eademque occasione *Casparis Peuceri* testimonium ex epistola, qua *Carionis* Chronicon *Augusto* Saxoni dedicavit, ejusque soceri *Phil. Melanchthonis* itidem ex Dedicatione tali consensus, affertur. Sequitur Apologia pro *Joachimo I* Brandenburgico, magicarum artium insimulato; ibidemque 125.
leguntur laus *Joachimi*, Principis Electoris, aliorum calculo firmata, nec nævis silentio præteritis, magiæ suspicio, & *Leutingeriana* narrationis epitome, cum ipsius dubitatione, divisione, veræque sententiæ exploratione; qua occasione inquiritur, num vere *Francisci* de Ordine sacro sodalis, qui Landsbergæ plurima flagitia patrasse dicitur, tot effecerit mira, curque multa dubia videantur, & evincitur, hominem istum nebulonem fuisse sceleratissimum, quo nec *Joachimus*, multo minus *Joannes*, filius, ministro sint usi; cujus rei, ac generatim innocentiæ utriusque, post tractationem de chartis *Joachimi* manuscriptis, rationes adduntur, generatimque, quid infamiæ præbuerit occasionem, edicitur, aliorumque exemplo confir-

 matur.

Pag. 155. matur. *Septimum* occupat locum memoria *Georgii Christophori Haslichii*, Baruthano Principi a consiliis sanctioribus qui fuit, cujus ad vitæ curriculum quæcunque inprimis notatu digniora
169. pertinent, enarrantur. Idem institutum est Commmentationis, hanc ipsam excipientis, monumentum quæ continet *Gottliebio Friderico Haslichio*, J. U. Candidato, consecratum, ubi & alia, splendidam illam familiam quæ spectant, continentur, atque officium, eorum, quos amamus, memoriam conservandi, asseri-
189. tur. *Nono* loco proponitur *Phil. Melanchthonis* testimonium, ut conjectura licet consequi, nondum editum, quo *Christophorum Evandrum*, Bonfideliensem, ornavit, nomine ordinis philosophici, cui tunc Decanus præerat *Philippus*, consignatum. Factus autem est *Christophorus* ille *Evander* celebris in patria atque alibi verbi divini præco, fuitque gener laudatissimi Theologi, *Nic. Medleri*, quem & magistrum, ut in testimonio est, antea coluerat. *Penultima* est Commentatio de Dictatibus
199. *Gregorii VII*, Pontificis Romani, quorum hunc esse Autorem, septem argumentis negatur, & a mancipio quodam curiæ Romanæ *Henrici V* circiter tempore fuisse compositos, ut jura & potestas & privilegia Pontificis Romani proponerentur in
209. nuce, per conjecturam evincitur. Postremum locum primo digna tenet Oratio, de studio ecclesiastico per injuriam e scholis passim exulante, qua munus docendi publicum in Gymnasio Altonano die 30 Maji A. 1741 auspicatus est Noster. Argumenta vero, quibus proposito satisfecit, sunt inprimis, quæ sequuntur: Si profanos scriptores lectitamus, quidni & Christianos? Si profanas antiquitates perdiscimus, quidni & Christianas? Si profanam humanitatem magni facimus, quidni & sacram? Si res patriæ terrestris curæ cordique habemus, quidni & cœtus divini patriæ cœlestis? Ut cetera argumenta, ab utilitate generatim, ratione judicii de statu cœtus divini, ratione veritatis, sanctitatis, disciplinæ, petita, taceamus; id saltem monentes, quod utilia multa hic explicata dederit Autor, atque etiam saluberrima consilia hujus ipsius studii excolendi singulatim ac distincte subjunxerit.

ENCHIRIDION, SIVE PRUDENTIA PRIVATA

ac ci-

ac civilis T. Pomponii Attici, M. & Q. Ciceronum, Cn. Julii Agricolæ, Imp. Cæs. Nervæ, Trajani, a Nepote, Ciceronibus, Tacito, Plinio, descripta. In usum prælectionum Academicarum recensuit JO. MATTH. GESNERUS.

Gœttingæ, apud Jo. Pet. Schmid, 1745, 8. Plag. 19.

Quæcunque ex manu ac penu Celeberrimi *Gesneri* accipimus, polita sunt, ornata, suoque modo perfecta, si vel levia imperitis, minimeque digna primi nominis eruditis, videantur. Eundem in ordinem referenda nobis hæc collectio videtur, sive institutum, sive selectum, sive denique Præfationem, spectemus. In hac, statim ab initio, strenuum se elegantiorum literarum vindicem profitetur, quippe quas & autoritatibus & argumentis defendit. Ad testimonia spectat, quod *Fabius I, 4, 6,* de Grammatica pronuntiat: *Interiora velut hujus sacri adeuntibus apparebit multa rerum subtilitas, quæ non modo acuere ingenia puerilia, sed exercere altissimam quoque eruditionem & scientiam, possit.* Profecto mirifice falluntur, qui, Philologos saltem nugis occupari, neque ad veram aliquid eruditionem conferre, arbitrantur. Quid ædificium sine fundamento? & annon rideretur, qui, quod istud haud ornatum, haud adeo conspicuum, est, flocci esse censendum, sibi persuaderet? Ejusdem generis sunt, qui de umbra scholarum, de minutiis Philologorum, loquuntur, imperiti. Sunt, fatemur, inter Philologos, qui, rebus relictis, consenescere in verbis, quique de ambiguis apicibus, tanquam pro aris ac focis, vel salute Græcorum, acerrime pugnant. Sed inter Theologos, Jureconsultos, Medicos, num omnino desunt in res se minimi momenti, nulliusque commodi, ingurgitantes? vel potius, num ordini est universo, num arti, tribuendum, artificum quorundam vitium? Ars non habet osorem, nisi ignorantem; neque talem facilem patronum accipiet. Non riderentur tanquam parva, sine quibus magna subsistere nequeunt, ni, velut illotis manibus, tot nomine magis, quam re, eruditi, altiora sacra tractanda susciperent. Megni fiunt, qui gemmis, lapidibus, conchis, herbis,

ſerpentibus, papilionibus, inſectorum generibus, colligendis, in loculos ſuos digerendis, oculo armato luſtrandis, perque amplificantia illa vitra minutiis conſiderandis, & ſexcentis id genus negotiis, ætatem impendunt; reliquis vel poſthabitis, vel modo delibatis: cur contemnitur, ſi quis alius otium ſuum vel oblectare, vel conſumere, velit in curioſiore verborum cujusque linguæ, veterum novorumque, inquiſitione? Hic etiam divinam ſapientiam, bonitatem, juſtitiam, admirari, novas veritates eruere, ſermonem, a brutis quo ſeparamur, nobile illud divini Numinis donum, emendare, vehicula ſcientiis admovere, ſcientias ipſas vel eminentiores juvare, poterimus. Hinc etiam ad publicam non parum utilitatem redibit, licet non omne ſtatim videre ac palpare valeamus omnes. At hoc non eſt honorum ac numorum acquirendorum cumulandorumque compendium. Generoſior erat humilibus iſtis *Fabius*, qui,*ne velim quidem*, ait, (*I, 2, 17,*) *lectorem dari mihi, quid ſtudia referant, computaturum.* Numque ſcimus, quid craſtinum ferat? Ut nihil pietate ac virtute lucroſius, quanquam multum abeſt a lucri cupiditate; ita omne ſtudium, in quacunque naturæ parte poſitum, primum ipſa exercitatione & mentis adverſione prodeſt, ſive ocyus illud, ſive ſerius, pateſiat. Verum enim vero ille demum cenſuram meretur æquiſſimam, ſi quis, cum formare juniores ad virtutem & ſcientiam juſſus ſit, non ſuum otium, ſed tempora, tantæ rei deſtinata, minoribus ejusmodi conſumat. Nihil is ſapientior erit homine, qui, mercatorem formare juſſus, per omnem numerorum primorum, perfectorum, cubicorum, fractorum, conſiderationem circumducat adoleſcentem, ceterorum vero, quibus ad rem quærendam ſervandamque mercatores utuntur, omnium rudem relinquat. Ipſa veterum ſcriptorum lectio, præter verborum cultum, rerum ſimul utilitatem ſtatim commendat, prudentiamque vivendi ſuffulcit. Adeo inde ab *Homeri* ætate propoſitum fuit bonæ notæ ſcriptoribus, facere lectores non verborum ſolum oratores, ſed & actores rerum, *Il. I, 443, Cic. de Orat. III Cap. 15*, quam quidem perfecti viri civilis imaginem recte appellat *Ariſtoteles de Rep. Lib. VIII.* Hoc idem fuit propoſitum indefeſſi *Geſneri*. Nihil habuit Roma libera ſubliquius Conſulatu, de cujus petendi atque adipiſcendi ratione

tione *Marcum* fratrem præclare monet *Q. Cicero:* Nihil gloriosius ac lucrosius Proconsulatu, de quo nemo melius præcipere potuit, quam ille vir, cujus Consulatus & Proconsulatus quædam vivi hominis esse consecratio videbatur, Romanorum disertissimus. Bellicas autem res attigit *Julius Agricola*, Britannorum ille domitor, ingenio, generi quem habuit, comsummatæ prudentiæ viri propositus. Fastigium denique humanæ magnitudinis tenuisse videntur Imperatores, in quibus optimi sibi nomen comparavit *Trajanus*, quem velut in tabella depingit *Plinius*. Atque eadem illa sunt scripta, quæ accuratissimis studiis atque emendatissime repetita uni velut obtutui subjicit. Ipse Præfationi additus correctorum index demonstrat, quam studiosus fuerit *Gesnerus* in contextu accuratissime & ad intelligendum convenientissime proponendo.

MEMORIAM SECULAREM FUNERIS ET SEpulcri D. Martini Lutheri recolere studet D. CAROLUS GOTTLOB HOFFMANNUS, S. Theol. Prof. Circ. Elect. Sax. Super. Gen.

Vitebergæ, impensis Jo. Joachimi Ahlfeldii, 1746, 4. Plag. 14.

Iniquum sane videtur, virorum de republica sacra inprimis meritorum memoriam negligere, & ingrati hominis, quod vitium omnium omnino est maximum, facinus id æque putatur, ac si quis benefactorum temere obliviscitur. Eo majoris criminis indicium putatur, quo majora exstant beneficiorum testimonia. Nefas hinc commisisset Academia Vitebergensis, si *Lutheri* memoriam renovare, & pie celebrare, noluisset, cum tanta in eam exstent pietatis illius monumenta, quanta laudibus ipsius vix satis digne celebrari possunt. Præter ea amplius quid necessitatem istius rei injungit, quoniam tanta calumniatorum turba obitum B. *Lutheri* placidissimum vituperare studet. Veritatis itaque manifestandæ causa S. Ven. Autor sibi proponit fideliter enarrandum, quicquid de pompa funebri, & omni honore sepulchrali, ex antiquitatis monumentis afferri potest, quo mendacia putidissima *Bellarmini, Cochlæi, Thyræi, Delrionis, Caroli Creutzii, Bozii, Bredembachii, Pazmanni*, quin imo errores *Maimburgii*

Pag. 3. 5. 13.

gii & *Fontani*, validius propugnari atque profligari queant. Adducuntur eum in finem singula singulorum mendacia, quæ de genere mortis *Lutheri*, & conditione corporis demortui, ab adversariis ficta fuerunt. Qua occasione etiam *P. Bælii* & *G. Arnol-*
Pag. 25. *di* iniqua censura & petulantia de morte *Lutheri*, & pompa ejus funebri, acutissime castigatur. Postea testimonia locupletissima *Thuani*, *Sleidani*, *Pauli Eberi*, *Joachimi Camerarii*, *Jonæ*, *Cœlii*, & *Aurifabri*, in rem præsentem afferuntur, qui *Lutherum* placide mortuum, & honorifice sepultum, ad unum omnes asserunt. Omnes res circumstantes ex industria hic repetuntur, ex quibus constat, *Lutherum*, Islebiæ defunctum, in lecto ferali fuisse col-
32. locatum; Principem Septemvirum Saxoniæ, autore *Justo Jona*, de exequiis *Lutheri* quæsitum; mandatum a Principe de fune-
37. re Vitembergam deducendo datum; *Lutherum* depictum, non quidem a *Cranachio*, sed ab Halensi quodam pictore, *Luca Fortennagel* dicto, cujus ἀρχέτυπον Lipsiæ in Academica Bibliotheca asservatum putatur, & nunc denuo æri incisum in fronte hujus libelli secularis apparet. Porro narrantur justa, *Luthero* in templo S. *Andreæ* Islebiæ habita, eademque die sequenti repetita, & tum demum in Academia Vitebergensi indicta, atque celebrata. Hic deductio funeris ex ordine describitur, & ordo
57. pompæ universæ funebris indicatur. Laudationem funebrem *Pomeranum* Germanice, & *Melanchthonem* parentationem Latine,
62. habuisse, monetur. Adduntur postea dubia quædam vexata de ætate B. *Lutheri*, annis, mensibus, & diebus, quæ censura quæ-
64. dam, *Junckero* afflicta, excipit. Tum longa & accurata quæstio instituitur de epitaphio *Lutheri*, ubi *Sennertus* leviter notatur, qui plane eadem ratione illud non descripsit, qua debebat. Denique hoc argumentnm, recensitis quibusdam de inviolato *Lutheri* sepulchro historicis circumstantiis, aliisque, quæ jam nota sunt, finitur. Appendix, huic scriptioni addita, complectitur *Phil. Melanchthonis* Orationem, in funere D. *Mart. Lutheri* recitatam; item *Bugenhagii* & *Justi Jonæ* laudationem funebrem, cum M. *Michaelis Cœlii* Oratione. Quæ omnia in memoriam nobis revocant, quanta *Lutheri* in nos etiam fuerint merita, quamque præclarum vitæ exitum habuerit, qui, etsi multis contumeliis adspergeretur, placidissimus tamen & omnibus bonis expetendus contigit.

✲ ✲ ✲

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno M DCC XLVI.

ΗΣΥΧΙΟΥ ΛΕΞΙΚΟΝ. *HESYCHII LEXICON, CUM Notis doctorum Virorum integris, vel editis antehac, nunc auctis & emendatis, HADR. JUNII, HENR. STEPHANI, JOS. SCALIGERI, CL. SALMASII, JAC. PALMERII, FRANC. GOYETI, GODOFR. SOPINGII, JO. FUNGERI, JO. COCCEJI, J. F. GRONOVII, JO. CASP. SUICERI, TAN. FABRI, CORN. SCHREVELII, ED. BERNARDI, &c. vel ineditis HENR. VALESII, DAN. HEINSII, PHIL. JAC. MAUSSACI, TH. BRUNONIS, IS. VOSSII, JO. VITI PERGERI, THOM. MUNKERI, MARC. MEIBOMII, JO. VERWEJI, inprimis KUSTERI, HEMSTERHUSII, JO. CHRISTIANI BIEL, &c. præter selectas JENSII, TRILLERI, D'ARNAUD, ABRESCH, &c. Ex autographis partim recensuit, partim nunc primum edidit, suasque animadversiones perpetuas adjecit, JOANNES ALBERTI, Theol. D. & Prof. Ord. in Acad. Lugd. Bat. cum ejusdem Prolegomenis & Apparatu Hesychiano.*

Tomus I.

Lugduni Batavorum, apud Sam. Luchtmans & filium, 1746, fol. Alph. 10 plag. 21.

Si ullus nobis liber Græcus restabat, qui lucem & expolitionem ab ingenio & doctrina Viri alicujus excellen-

tius in Græcis literis verſati deſideraret, & in quo quis emendando illuſtrandoque inprimis magnam gratiam inire ab harum literarum ſtudioſis, utilemque operam navare, poſſet, is profecto erat *Heſychianus*, qui Gloſſas Græcas interpretatur. Nam, cum in eo magni Græcæ eruditionis theſauri lateant, ſed ii ſub plurimarum corruptelarum & cujusdam propriæ Gloſſariis talibus obſcuritatis tenebris abditi ac retruſi, ut neque invenire quiſque bona illa, neque iis recte uti, poſſit; quomodo non optabile erat, ut aliquis corruptelis amovendis, & obſcuritate eruditionis lumine diſpellenda, aditum ad eos muniret, eorumque uſum monſtraret? Atque ea res fecit, ut multi inſignes Græca eruditione homines *Heſychium* expolire & illuſtrare inſtituerint; quorum tamen nemini licuit ad exitum conſilii & inſtituti pervenire. Quo magis bene de Græcis literis meritus eſt *Joannes Alberti*, V. C. cum illam exquiſitam Græcarum literarum ſcientiam, tot luculentis jam documentis probatam, ad *Heſychium* emendandum & illuſtrandum contulit, in eaque re multos annos hoc eventu conſumſit, ut jam *primam* ejus *Partem* feliciſſime excultam & exornatam habeamus, de qua nobis jam diligentius erit exponendum.

Operi univerſo præmiſſa ſunt luculenta *Prolegomena*. Ea in *quinque Capita* deſcripta ſunt. *Primum* de *Heſychio*, ejusque ætate, exponit; *alterum* de ejus editionibus; *tertium* de editione *Schreveliana*; *quartum* de editionibus promiſſis, & notis latentibus; *quintum* de hac ipſa editione & apparatu, quo inſtructus V. C. hanc editionem curavit. Ex his quædam decerpere non pigebit.

Heſychium quendam Autorem hujus Lexici fuiſſe, de eo quidem ſatis convenit; ſed, quis fuerit, quove tempore vixerit, haud facile pro certo dici poteſt. Atque id ipſum etiam quæritur, Chriſtianusne fuerit, nec ne; de qua tamen quæſtione maxima doctorum pars adhuc ita judicavit, ut eum haud dubie in Chriſtianis numerandum cenſerent, confiſi inprimis tot locis, e ſacro Codice petitis. Sed *Albertus* noſter ita contra illam ſententiam diſputat, ut nullum ejus defendendæ

dendæ locum relinquat. Maxime autem ei ſententiæ opponitur hoc, quod *Heſychius* in Præfatione, cum fontes, unde hauſerit, tam diligenter indicet, nullam omnino mentionem facit ſacrorum librorum, Patrum eccleſiæ, Lexicorumque eccleſiaſticorum, e quibus multa totidem verbis deſcripta in hoc Gloſſario reperiuntur, neque quidquam omnino dicit, unde vel leviſſima Chriſtianiſmi ſuſpicio poſſit exiſtere. Quodſi de Gloſſis ſacris in hoc Lexico frequenter obviis quæras, unde ſint; reſpondet, eas aſſutas eſſe *Heſychiano* operi, in eoque magnum *Bentlejum* adſtipulatorem habet, haud paulo gravem. Sed de hac re jam dixerat Vir Clariſſ. ante, cum in *Obſ. miſc. Vol. IV Tom. II pag. 263*, tum in Præfatione ad *Gloſſ. Nov. Teſt.* Quod autem ad ætatem *Heſychii* attinet, recte monet V. C. nihil certi de ea dici, niſi hoc unum, poſſe, eam eſſe poſteriorem ætate eorum, qui in Præfatione commemorantur. Nam ex ipſis Gloſſis nihil tuto colligi poteſt propterea, quod, cum tantopere interpolatus ſit *Heſychius*, ſatis certo dici non poteſt, quæ Gloſſæ ſint ab *Heſychio*, quæ non. Itaque fruſtra in ea re definienda Viri docti laborant.

Ceterum hujus Gloſſarii unum tantum exemplum MStum repertum eſt, quod nunc ſervatur Venetiis in Bibliotheca S. *Marci*, e qua prima nata eſt editio *Aldina* A. 1514 in fol. valde illa vitioſa; quam ſecuta eſt primo Florentina apud *Juntas*, curante *Francino* A. 1520, ad *Aldinam* fere expreſſa, deinde Hagenoenſis A. 1521, haud paulo ſuperioribus emendatior, ab ingenio & doctrina editoris, incertum eſt cujus. Commemoratur etiam Baſileenſis. Fruſtra. Secuta eſt longo intervallo *Schreveliana* Lugd. Bat. A. 1668 in 4, cum Notis doctorum virorum. Sed ea editio, etſi eleganti ſpecie eſt, tamen plurimos nævos habet. Nam contextus quidem e vitioſiſſima *Aldina*, neglecta Hagenoenſi, expreſſus eſt, omiſſis adeo per negligentiam verbis nonnullis. Accedunt vitia gravia orthographica, diſtinctionum, ſpirituum, & accentuum, perturbationes, particularum & vocum inſitiones, corruptelæ etiam e compendiis ſcribendi non intellectis. Sed multo plura in notis ſunt peccata. Nam multæ multorum notæ ſunt

mutilatæ, plures omissæ, quædam alienis verbis subjectæ, nonnullæ etiam ita confusæ, ut e pluribus una fieret, tum corruptæ plane, falsis Autoribus tributæ, multaque alia ejus generis sunt admissa, quæ imperitorum erroribus locum faciant. Ceterum tot peccatorum culpa fortasse non in *Schrevelio* residet, sed in iis, qui eam editionem, mortuo *Schrevelio*, curarunt. Post *Schrevelium*, ut alios promissores taceamus, de nova *Hesychii* editione paranda serio cogitavit *Jo. Verwey*, *Grævii* quondam discipulus, Græce doctissimus, ad eamque rem egregia subsidia habuit. Nam a *Nic. Heinsio* accepit exempla duo *Hesychii*, *Dan. Heinsii* notis plurimis referta. Habuit vero etiam notas *Henr. Valesii*, Commentarium avtographum *Palmerii*, notulas *Arcerii*, *Rulæi*, *Munkeri*, margini *Hesychiano* adscriptas. Sed morte præventus *Verwejus*, destinata perficere non potuit. Ceterum felici literarum fato accidit, ut *Verwejanus* apparatus in *Alberti*, V. C. manus veniret, eique consilium expoliendi *Hesychii* injiceret. Is & *H. Junii*, *Jos. Scaligeri*, *Palmerii*, *Sopingii*, & *Munkeri*, notas & emendationes, item *Heinsianas*, cum avtographis diligenter contulit, in ceteris *Schrevelii* & *Verweji* fidem secutus; & *Verwejanas* copias multis aliis conquirendis subsidiis auxit. Nam accepit primo Codicem, cum *Is. Vossii* notis, multas illis quidem bonas observationes continentibus, sed tamen etiam emendationes sæpe contortas, quales in aliis etiam *Vossianis* libris reperiuntur; deinde *Jo. Viti Pergeri* notas copiosas ineditas, nisi quod specimen earum in *Anecdotis Græcis* publicavit *J. C. Wolfius*, acceptas a *J. A. Fabricio*; cujus exemplum haud dubie descriptum est, sive excerptum, ut *Trillero*, V. C. videbatur, e Codice avtographo, quem habuit olim *Godofr. Olearius* nostras, a quo ad fratrem, ex hujus autem Bibliotheca ad *Menzium* nostrum, V. C. pervenit, qui eum cum *Trillero*, V. C. communicavit. Eæ notæ plurimum reconditæ doctrinæ continent. Ceterum recte Cl. *Albertus* in emendationibus εὐστοχίαν criticam desiderat. Eadem porro *Wolfii Anecdota* ei suppeditarunt notulas *Q. Septimii Flor. Christiani* & *Eduardi Bernardi*. Maximum autem præsidium accessit a *Ludolphi Kusteri*, exercitatissimi in hoc genere viri,

notis

notis elaboratis, & eo animo ſcriptis, ut ederentur, ſed in principio elementi Θ deſinentibus. Has notas accepit a *Sevino* & *Salierio*, Pariſienſibus; per quos etiam duo *Heſychii* Codices, alterum *Mauſſaci*, alterum *Sorberii*, nactus eſt. Ex utroque nonnulla decerpſit Cl. *Albertus*, ſed pauciora e poſteriori. His acceſſit Lexicon Græcum MStum e Bibliotheca regia Pariſienſi, illud ipſum, ut exiſtimat V. C. quod *Cangius* in *Gloſſ. Græc.* laudat nomine Cod. Reg. 2062, una cum variis, ad *Heſychium* pertinentibus, ſchedis, quibus omnibus rite ac dextre ad *Heſychium* expoliendum uſus eſt. Miſit etiam ſelectas in *Heſychium* obſervationes *Jo. Chriſtianus Biel*, Sacerdos Brunſuicenſis doctiſſimus, e S. Codicis locis maxime, & *Cyrilli* Lexico MSto Bremenſi. Ex aliis præterea Codicibus, notatis doctorum virorum manibus, ut *Vlitii*, *Cuperi*, *Meibomii*, *Relandi*, *Almeloveenii*, *Maſvicii*, quædam hauſit. Delibata etiam ſunt e Criticorum libris ſparſim ad emendandum illuſtrandumque *Heſychium* dicta, inprimis e ſcriptis *D'Arnaud*, *Abreſch*, omninoque Miſcellaneis Cel. *d'Orvillii* Obſervationibus, *Trilleri*, *Jenſii*, neque neglecta, quæ *Buherius*, *Hemſterhuſius*, *Weſſelingius*, *Valkenaerius*, *Wetſtenius*, *Reiſkius*, aliique, communicarunt. Atque etiam oblata quædam ſunt *Alberto*, quibus, ne in immenſum creſceret *Heſychius*, uti noluit; in quibus fuit etiam Codex, *Strunzii*, Prof. Viteb. manu notatus; quem nos ante paucos annos inſpeximus. Non eſt autem, quod inde quis multum adjumenti ad *Heſychium* exornandum ſperet. Nihil enim prope aliud egit *Strunzius*, quam ut ad quodque verbum loca Scriptorum Græcorum, ſed ſolis paginarum numeris, notaret, ubi idem verbum ipſe reperit, etſi alia, quam Gloſſæ *Heſychianæ* deſiderant, ſignificatione; deinde ea ipſa loca ita laudavit, ut reperiri non poſſint, niſi tu forte eandem habeas editionem, quam ipſe tum in manibus habuit; quæ qualis fuerit, ex ipſo libro nuſpiam intelligi poteſt. Itaque non potuimus intelligere, quid conſilii Vir doctus in eo labore ſecutus ſit.

Sed præter illum obſervationum apparatum plurimum uſus eſt Lexicis & Gloſſariis & Scholiaſtis Græcis antiquis, cum

editis, tum ineditis, quæ sæpe profecto MSti *Hesychiani* locum obtinent, propterea quod multa vel e communibus fontibus, vel ex *Hesychio*, ducta sunt, vel *Hesychius* ab ipsis sumsit. Inedita Lexica quatuor habuit, duo *Cyrilli* nomen præferentia, quæ nuper *J. A. Fabricii* fuerunt, post *Reimari*, V. C. liberalitate ad ipsum venere; tertium *Photii*, acceptum a *J. C. Wolfio*; quartum denique Lexicon *Homericum Apollonii* Sophistæ, quem ipse *Hesychius* in fontibus suis numerat; denique, præter specimina Glossariorum, passim edita, *Glossarium Græco-Latinum*, *Michaelis Apostolii*, Byzantini, manu scriptum.

Hæc qui consideret, facile, vel conjectura, intelligat, quanta lux accesserit *Hesychio* in hac *Albertina* editione, cum V. C. præter ingenium suum suamque doctrinam tot aliunde accepta præsidia ad eam exornandam contulerit. Prima igitur laus ei debetur elegantiæ ac diligentiæ, quod primo contextum *Hesychianum* curavit integrum & purum cum a manifestis ac certis corruptelis, tum a mutationibus, sola probabili aliqua conjectura nixis; deinde, quod in notis aliorum digerendis ratione ea usus est, quæ & ad brevitatem aptissima, & ad usum lectorum facillima, esset. Nam, quod contextui nullam Latinam versionem adjecit, non laboris fugiendi caussa fecit, sed ne laborem inanem susciperet. Laudanda deinde ac prædicanda venit sagacitas in fontibus corruptelarum, & locis Autorum Græcorum, ad quæ *Hesychianæ* Glossæ respiciunt, indagandis; felicitas porro in emendando, & infinita pæne lectionis antiquæ & novæ copia. Quodsi qua in re aut non satisfecit omnibus, aut lapsus esse V. C. videatur, hoc facilius id debebit ei condonari, quod in omni alio opere facilius est satisfacere, lapsusque vitare. In animo erat Viro Clariss. peculiarem tractationem de præstantia & usu Lexici *Hesychiani* Præfationi addere, regulasque, in *Hesychio* legendo & corrigendo observandas, in aliis deinde etiam Autoribus utiles futuras; sed, cum ista jam sparsim in notis dicta essent, & Præfatio jam satis longa videretur, hoc labore supersedere placuit. Addidit etiam in Apparatu, subjecto Præfationi, in quo varia, ad *Hesychium* pertinentia, reperiuntur,

J. A.

J. A. Ernesti, V. C. Prolusionem Academicam de vera indole & recto usu Glossariorum, inprimis *Hesychii*. Ac fortasse tempus locusque patietur, ut in *altero Tomo* comparere possit. In illo Apparatu exhibentur etiam, præter *Præfationes* omnium editionum, ineditam *Palmerii*, & primas lineas Præfationis ejus, quam *Dan. Heinsius* præpositurus erat suæ editioni, *Excerpta Epistolarum Suiceri*, *Wetstenii*, aliorumque, ad *Hesychii* editionem pertinentium, quam *Suicerus* parabat: cujus specimen Observationibus ejus sacris subjectum habemus; *R. Bentleji* Epistola inedita de Glossis sacris in *Hesychio* insititiis; *Sevini* & *Sallierii* ad *J. A. Fabricium* Epistola de nova *Hesychii* editione, a *Kustero* cœpta, a se autem absolvenda; *Bibliotheca Græca Fabriciana Lib. IV Caput 35*, & *Lib. V Caput 5*; *Thorschmidii* Diss. *de Hesychio illustri Christiano*, & tandem *Testimonia* de *Hesychii* Lexico.

Restabat, ut specimina notarum, primum editarum, *Albertinarum*que, de more nostro; proponerentur. Sed, ne nimis longi simus, alio loco, certe cum *alter Tomus* prodierit, larga manu dabimus. Unum hoc nunc addamus, Operi huic magnam commendationem accessisse a chartæ & typorum insigni elegantia ac nitore.

TRAITE' DE LA VERITE' DE LA RELIGION Chrétienne, &c.

id est,

TRACTATUS DE VERITATE RELIGIONIS Christianæ, excerptus ex Dissertationibus Latinis JO. ALPHONSI TURRETINI, Prof. Theol. & Hist. Eccles. Genevens.

Partes VI.

Genevæ, apud Gossium & socios, 1740 & 1745, 8 maj.

P. I-III Alph. 1, P. IV Alph. 1 plag. 2, P. V & VI Alph. 1.

Librum hic enarrandum suscipimus, qui dignus est, ut ab omnibus cujuscunque generis & conditionis hominibus lega-

legatur, quorum alii cognitionem suam, lecto hoc libro, certiorem reddi gaudebunt, alii suæ impietatis, & frivolæ de sacris rebus judicandi rationis, ita arguentur, ut simul, ad frugem redeundi, consilium capere possint. Autoris quidem nomen in prima libri fronte non apparet; at in Præfatione, *Parti tertiæ* præmissæ, *Jo. Vernetius*, Eloquentiæ & Historiæ Professor Publicus Genevensis, ita se Autorem hujus Commentationis profitetur, ut *Turretino* in eo scribendo primæ, ipsi secundæ, partes conveniant. In Gallicum sermonem convertit, quod ille Romano ore protulerat, ipsam tractationis formam commutavit, & insigniter *Turretini* laborem amplificavit, ut sic non immerito novum opus nominari possit. Variis lucubrationes suas *Partibus* distinxit, quarum *priores duæ* de *necessitate & cha-*
Pag. 3. *racteribus revelationis* agunt. In *primo primæ Partis Capite*, quod introductionis locum tuetur, rationem omnem libri sui conscribendi init, &, quæstionem sibi cum *Deistis* quam maxime instituendam esse, docet, qui quidem aliquam religionis speciem præ se ferre videntur, at ejus tantum, quæ in sola ratione est fundata, & omnem librorum sanctorum autoritatem, omnemque revelationem, plane negligit, causam interferendo, quod Christiani ille nomen mereatur, qui tantum ex ratione teneat, quantum ipsa de Deo, ejusque cultu, de legibus morum, & futura quadam vita, præcipiat. Quam periculosa vero hæc sit præceptio, dum vel atheismi crimen foveat, vel facile eo homines perducat, Autor noster exponit, &, quam necessaria sit revelatio divinitus facta, ad confirmandam rationis legem, eamque amplificandam & perficiendam, ita ostendit, ut constans revelationis autoritas permaneat. In universum etiam hic notat turpissimos errores, quos errarunt populi, qui lumine revelato fuerunt destituti, id quod
10. *Capite secundo* conficitur, ubi multa primo de simulacris Deorum, divino honore habitis a profanis gentibus, differit, deinde crudelissimum, nefandum, & sceleratum, recenset cultum, quem plurima pars hominum profanorum Diis hisce in ludis & festis quibusdam diebus habuit, ex quo factum est, ut doctrina morum corrumperetur, & futilis plane redderetur. Nec

objici

objici poteſt, quod *Muhametis* aſſeclæ, veritatem Chriſtianam non profitentes, tale quidpiam non admittant in cultu ſuo religioſo, lumen quaſi naturæ ſolum ſequentes, cum certiſſime conſtet, illum non Philoſophum, ſed Prophetam, ſe geſſiſſe, revelationesque divinas jactitaſſe, quas quidem maximam partem ex Judæorum & Chriſtianorum tabulis ſurripuit, quo autoritatem & ſidem, non humanam, quam minus ſufficientem putabat, ſed divinam, conciliaret doctrinis ſuis. Multo minus in cauſa eſſe poteſt diſſoluta quorundam Chriſtianorum vita, ut patefactionem divinam inutilem habeamus, cum nulla hic inter paganos & Chriſtianos inſtitui poſſit comparatio, utpote quorum præceptiones & doctrinæ ſunt veritati convenientes, licet vita ſingulorum non conſentiat, quod vel indicio eſt, quam neceſſaria ſit revelatio, cum ne ipſi quidem Chriſtiani a ſuperſtitione & pravis moribus alienum habeant animum, licet rationem a paganis erroribus purgarint. Nec Philoſophos profanos in hoc judicio eſſe abſolvendos, *tertium Caput* docet. Hi enim, licet plebis opiniones præconceptas exuerint, ſuas tamen, ut cujusque ſectæ ratio ferebat, nugas ſententiarum, vix ſatis ridendas, defendebant. Pergit hoc Noſter oſtendere ex præceptionibus *Pyrrhonicorum, Academicorum, Epicureorum, Peripateticorum*, aliorumque, quæ, facile cognoſcitur, quam vanæ falſæque fuerint. Si qui vero ex illis ſapientiores reliquis fuerint, eo tantum vires ingenii ſui conferebant, ut ſubtilius, quam par erat, de rebus excelſis diſputarent, de emendando cultu divino nihil cogitantes; tantum aberat, ut plebem, anili ſuperſtitione infectam, emendare, & ad rectiorem Deos colendi viam reducere, ſtuderent. Accedit huc ipſa quamplurimorum ex Philoſophis & Legislatoribus confeſſio, qui, rationis defectum ſentientes, aliunde auxilia, illum ſupplendi, neceſſaria expetenda eſſe putabant, id quod ex teſtimoniis *Democriti*, *Socratis*, *Tullii*, *Platonis*, *Lycurgi*, *Numæ*, & reliquorum, qui in *Capite quarto* nominantur, ſatis abundeque confirmatur, ut vel exinde neceſſitas revelationis cœleſtis appareat. Obverti tamen hic poſſe, Autor probe per-

Pag. 30. 34. 36. 47. 49. 59. 65.

ſpiciebat, quod hæc omnia in antiquos modo Philoſophos
Pag. 65. convenirent, a quibus hodierni doctores multis fortaſſe
paraſangis abeſſe, exiſtimari poſſent. Id ut refellat, in
Capite quinto hac ſuper re quæſtionem inſtituit, &, optima quæque ex Chriſtianorum præceptis deſumta eſſe, docet. Deinde etiam in *ſequenti Capite* vanitatem hujus aſſerti
76. indicat, quo perhibetur, recentiores Philoſophos Theologiam naturalem perfectiorem reddidiſſe, ita ut altiori divinaque luce amplius non opus ſit hominibus. Vitia hinc illius ſenten-
84. tiæ retegit, & diverſa ſubjungit argumenta, quæ confirmant, nudam Philoſophorum doctrinam quam minime ſufficere, ut via
85. felicitatis & ſalutis inde demonſtretur, cum, vel aliis omiſſis, multa eo pertineant, quæ omnes rationis fines excedunt, & ea, quæ illi proferunt, autoritate divina deſtituta, non niſi conſilia putari poſſint, quæ homines ſapientiores quidem,
91. ſed fallere non neſcii, ſuppeditarunt. Sub finem inde concludit Noſter, ad religionem ſtabiliendam autoritate divina opus eſſe, id quod etiam *Numa* & *Minos* intellexerant, & Deiſtarum doctrinam eſſe mancam atque mutilam, imo ita depravatam, ut ad omnem evertendam religionem vires ſuas conferre re-
97. cte cenſeatur. Pergimus ad *ſecundam* hujus Operis *Partem*, quæ de characteribus revelationis præcipit. Hic in *primo* ſtatim *Capite* Autor eam examinat quæſtionem, num revelatio univerſalis eſſe debeat, ratione temporis habita. Quidam enim adverſariorum urgent inprimis univerſalitatem revelationis, & certiſſimam ejus evidentiam. Prius Cl. Autor ita expedit, ut reſpondeat, revelationem originem mundi æquare, cum Deus primis hominibus, eorumque poſteris, ſubinde ſe revelaverit, &, licet ſequioribus tem-
103. poribus pedetentim tenebræ obductæ ſint naturali cognitioni, ſummum tamen Numen ſemper quosdam ſibi conſervaſſe adoratores, uſque dum recentioribus Seculis veritas divinitus pa-
105. tefacta per omnes terrarum fines propagata fuerit. Addit hic nonnullas conjecturas, ex Hebræorum ingenio, & gentilium conditione, petitas, ut doceat, qua de cauſa non citius hæc
111. revelatio facta ſit. Nec negandum eſt, plurima, quæ hic profe-

proferuntur, verisimilitudine quadam gaudere. Inde progressus ad *secundum Caput*, hic disquirit, num universalis debuerit esse revelatio, ratione personarum habita. Ante omnia hic monetur, ex historiis sacris, vel Graecis, Ægyptiis, Babyloniis, aliisque populis, non incognitis, & in fabulas redactis, abunde constare, revelationem non tam arctis contineri finibus, quam vulgo existimatur. Deinde docet Autor, sano sensu revelationem illam universalem dici, quae per se ita est comparata, ut in omnibus locis cognosci, omnesque homines sanctificare, queat. Id quod ex Christiana patet Pag. 116.
religione, quae Judaeos aeque ac Christianos ad sacra admittit sua, nec quidquam continet, quod non possit accipi & exerceri ab omnibus populis. Hinc vero patet, talem non urgeri debere revelationem, quae actu sit recepta & cognita ab omnibus populis orbis terrarum, quoniam res non solum externae, sed internae etiam, multos ab illa avocarunt. Denique 119.
fatetur Autor, hanc quaestionem, num revelatio divina plus, vel minus, inter gentes nota fuerit, plane esse accessoriam, nec ad fundamentum fidei pertinere. *Caput tertium* quaestionem de 124.
evidentia revelationis, quam volunt adversarii habere vim inexpugnabilem omnium animos convertendi, erudite expedit. Praestruitur hic, convictionem aliam ex sensibus, aliam ex ratiociniis, aliam ex testimoniis & autoritatibus, provenire, ex quibus concluditur, convenientissimum Deo visum fuisse, in doctrinis sacris talem nobis convictionem 132.
exhibere, quae fidem simul exigat, quo habeat, in quo nos exerceat & tentet. His peractis, in *Capite quarto* vera reve- 136.
lationis signa expenduntur; quorum primum est, quod doctrina divinitus accepta non repugnet rationi; alterum, quod sibi ipsa constare, nec secum pugnare, debeat; tertium, quod naturalem cognitionem perfectiorem reddat, in rebus potissimum illis, quae ad cultum divinum pertinent; quartum, ut suppeditet auxilia gratiae, quibus homini peccatori opus est; denique, ut autoritatem divinam, ex vaticiniis & miracu- 153.
lis depromtam, sibi conciliet. Perspecta itaque necessitate revelationis coelestis, disquirendum venit, multa quidem cir-

cumſpectione adhibita, ubi ea ſit invenienda. Longum fo-
ret, omnes omnium gentium hic evolvere libros religioſos;
Pag. 157. ſufficit, unicam & veram religionem inveſtigare, quo facto,
reliquas per ſe ruere, neceſſe eſt. Agit hinc Autor in *tertia Parte*
161. de veritate revelationis Judaicæ, & inprimis doctrinam de Deo
ita exponit, ut omnium aſſenſu dignus ſit, licet difficultates quæ-
dam hinc inde enaſcantur, quas ratio ſcribendi & intelligen-
di nectit, ubi tamen etiam notandum eſt, quod in iis parti-
168. bus, quæ attributa relativa, ut dicunt, Dei nobis patefa-
ciunt, quam clariſſima ſit doctrina revelata, cum plurimum
uniuscujusque noſtrum interſit, ea plane habere cognita at-
171. que perſpecta. Reliqua doctrinæ Judaicæ capita *ſequens* per-
ſequitur *Caput*, &, quod vera revelationis ſigna habuerint Judæi,
177. docet. Per partes deinde eundo, *Capite tertio* legem Moſai-
cam, & primo quidem loco, ſecundum diviſionem, vulgo
receptam, moralem examini ſubjecit, &, quam ſancta, inte-
gra, & perfecta, illa ſit, ſive rationem habeas officiorum, Deo
& aliis exhibendorum hominibus, ſive ad ſe ipſum quis il-
lam referat, amplius docetur, ubi etiam dubitatio, ex du-
187. riſſima Cananæorum exactione enata, docte reſolvitur. Præ-
ter hanc legem, alia etiam Judæis promulgabatur lex ſacra, de
cultu divino publico externo mores & cerimonias exponens.
Admodum ſcite de ea in *Capite quarto* diſſeritur, &, quæ cau-
ſa originis ejusdem, quæve ratio & uſus illius, quondam in
197. gente Judaica fuerit, clare demonſtratur. Præter re-
liqua comparatio, inter templum Judaicum & palatium quod-
202. dam regium inſtituta, apprime jucunda lectu eſt. Sub fi-
nem de civilibus legibus eorum, ſapientiſſime a Deo latis,
206. diſputatur. *Caput quintum* partem hiſtoriæ antiquioris, &
primam quidem librorum *Moſis*, exhibet, omni veneratione di-
gnam propter antiquitatem æque, ac propter gravitatem re-
rum, ibi enarratarum. Nihil hic deſiderari jure poſſe,
demonſtratur, dummodo attendas, quod *Moſis* inſtitutum
non permittat, integram hiſtoriam totius generis humani per-
208. ſcribere, ſed breviter modo ipſe enarrare voluerit, quæ
ab origine inde mundi conditi geſta fuerunt, & ad majores po-
puli

puli Judaici inprimis pertinent. Reliqua ad confirmandam
antiquitatem hujus libelli, & rationem illum explicandi, refe-
runtur, inter quæ enarratio de lucta *Jacobi* cum Deo occurrit, de Pag. 218.
qua ita ſtatuit Autor, quod literaliter nihil amplius illa ſibi
velit, quam quod homo quidam contra Dominum pugnarit,
& eum vicerit. Quæ omnia, vel typice, vel allegorice, expo-
ſita, hunc uſum nobis practicum exhibent, quod ſancti perſe-
verare debeant in precibus, nec deſiſtant, uſque dum Deum 227.
vincant. Sequens *Caput ſextum* hiſtoriam & miracula, quæ
in ſecundo libro *Moſaico* leguntur, ut & reliquam Pentateu-
chi partem, enarrat. Quatuor hic falſæ hypotheſes recenſen- 229.
tur, ut de antiquitate *Moſaica* certius aliquid conſtet. Vel
enim dicendum eſt, *Moſen* nunquam fuiſſe in rerum
natura, & fictum ejus nomen eſſe; vel impoſtorem fuiſ-
ſe, qui, præſtigiis uſus, populum Judaicum fefellerit; vel
ficta ipſius miracula populo non invito perpetrata eſſe,
quo ſcilicet ille in communionem gloriæ & honoris apud po-
ſteros veniret; vel cogitandum denique eſt, hanc hi-
ſtoriam multis temporibus poſt, quam hæc omnia evenerunt,
conſcripta fuiſſe, ubi figmenta plurima conſarcinare licuit.
Cum vero iſta omnia nullum plane locum in recenſenda hiſto-
ria *Moſaica* habeant, id quod Autor per hoc & *ſequens Caput* 246.
ſolide demonſtrat, & præterea nullus exceptioni locus de-
tur; recte inde colligitur, veriſſimam eſſe hiſtoriam *Moſaicam*.
Nec reliquos libros Veteris Teſtamenti aliquid contine- 261.
re, quod nos moretur, *Caput octavum* evincit, ſcite mo-
nente Autore, in eo libros hiſtoricos diſtingui a profa-
nis, quod in enarratione rerum geſtarum ſemper Dei rationem
habeant, ſive de populo, ſive de Rege, aliquid literarum 266.
monumentis conſignent. Præter ea tamen obſervandum hic
eſt, quod noſtra tempora & antiquiſſima Judæorum juxta æſti-
mari nequeant, quodque in ſingulis locis, ubi diverſitas quæ-
dam apparet, non niſi apparens ſit repugnantia, vel vitium
ſcribarum. Tale quidpiam vel ex *2 Paral. XXI* & *XXII*, & 270.
2 Reg. VIII, 26, de ætate *Achaſi* colligi poſſe, ſcribit Autor.
Eandem dignitatis gloriam tuentur Prophetæ V. T. qui, divino

flamine acti, nil, nisi verum, dicere ausi sunt, uti *Capite nono* declaratur. Confirmat hoc tum sinceritas & vitæ sanctimonia, summaque abstinentia, tum etiam rerum gravitas, quas prædixerunt, in quibus scilicet omnia sunt collocata,
Pag. 275. quæ divinitatem eorum inexpugnabilem reddunt. Ne vero quis confundat hæc vaticinia cum profanis oraculis, charactères veri vaticinii Noster proponit, quorum tres recenset: primo, quod fuerit ante eventum; deinde, quod evenerit in puncto temporis, & ea sub ratione, qua prædicta erat; denique, quod hujusmodi rebus occupatum fuerit, quas nemo mortalium prævidere & augurari ullo modo potuerit. Hujus rei exempla
284. quædam ex *Levitico* & *Jesaia* repetuntur & explanantur, quibus sub calcem autoritas *Danielis* vindicata adjicitur. *Ca-*
287. *put decimum* conclusiones, ex singulis rebus circumstantibus petitas, profert, & capita summa rerum connectendo dilucide ex prioribus confirmat, quod Judaica hæc revelatio sit vera.

Descendit nunc Autor ex hac Judaica antiquitate ad recentiora Christianorum tempora, hac ratione rebus nostris sanctioribus subveniri & consuli optime, arbitratus, si, præpositis illis, doctrina Christianorum, seu Novi Fœderis, ab omnibus dubitationibus liberetur, & veritas illius firmo constituatur talo. In *Parte* itaque *quarta*, ejusque fronte, asserit, duplici modo religionem quandam posse confirmari, dum vel internam, vel externam, faciem illius considerare velis. Prius per *Partem* hanc omnem conficere molitur, quæ ideo de excellentia & dignitate religionis Christianæ, in se ipsa consideratæ, inscribitur. Tunc demum autem interna Chri-
4. stianæ doctrinæ forma recte ostenditur, si excellentiam ejus tum quoad dogmata, & præceptiones, tum etiam quoad res promissas, contemplamur, quod strictim in *Capite primo* recensetur. His insistens vestigiis Autor, præsentem *Partem* in *tria membra* secat, quorum prius dogmata Evangelii, secun-
6. dum præcepta, tertium denique promissiones sanctioris doctrinæ, complectitur. *Capite secundo* primas lineas
9. omnium doctrinarum Christianarum, quas credere fas est, ducit, & inde excellentiam earum in universum confirmat,

dum

dum nil niſi ſublimia tractent, cum recta ratione ubique conveniant, nec ipſi repugnent; illa fideliter ſuppleant, quæ Pag. 10.
ratio conſequi non valet; optima quæque a gentilibus dicta longo intervallo poſt ſe relinquant, & denique perfectionem & claritatem ſuppeditent, quæ in Judaica adhuc deſiderabatur doctrina. Quo vero amplius quid de ſingulis his momentis
conſtet, Autor in *Capite tertio* illa diligenter ruminat, & dilu- 11.
cide exponit. *Caput quartum* inſtituit conſiderationem excellentiæ doctrinæ Chriſtianæ ſpecialiorem, & primo quidem ra-
tione veræ Dei cognitionis. Hic præclare oſtenditur, quam 18.
ſublimior graviorque idea ſit, de Deo concepta a Chriſtianis, quam illa, quam gentes profanæ ſibi de eo formarunt.
Quin imo cives veteris ſocietatis ſacræ rudiores quasdam, ad- 25.
huc relictas, in cultu divino externo, tot tantisque cerimoniis peracto, quaſi fovebant de Deo cogitationes, quas Chriſti doctrina omnes exulare jubet, in ſpiritu & veritate Deum
adorari jubens. Sub prioribus temporibus tanquam ultor, 27.
Dominus tremendus, Deus fortis & exercituum, erat metuendus; ſub his Evangelii diebus vero ut Pater, & Deus plenus tenerrimi amoris & intimæ commiſerationis, vult amari.
Caput quintum ea docet, quæ ex diſciplina Chriſtiana ad na- 29.
turam hominis, ejusque finem ultimum, pertinent. Hic præ-
rogativæ non ſolum naturæ humanæ evolvuntur, ſed etiam 34.
infirmitates ejus abunde reteguntur, &, quantis auxiliis gratiæ indigeat iſta, indicatur. Hinc progreditur ad ea Autor,
quæ ſolius revelationis ſunt,& myſteria dicuntur, quorum nulla, 38.
ut *Capite ſexto* docetur, rationi repugnant, dum vel *factis* conſtant, quorum veritas multis teſtimoniis probatur, vel *doctri-*
nis, quæ rationis quidem limites transſcendunt, neutiquam 40.
vero in contrarium eunt. Jam, cum omne genus humanum eſſet in deploranda conditione, perſona opus erat, quæ in priſtinum illud reduceret ſtatum, quod per Chriſtum fiebat, cujus adventus & divina hic demonſtratur natura, quæ, cum
humana arctiſſime conjuncta, licet myſterii ſit pleniſſima, 44.
nemo tamen tam ex Judæis, quam gentilibus, in eo aliquid reperiebat myſterio, quare non fides illi ſit habenda,

dum

dum prioribus id longe antea prædictum erat, posteriores vero,
subtiliori assueti arti ratiocinandi, nihil incredibile hic inveni-
re poterant, si ita volebant. His subjungitur in *Capite septi-
Pag. 47. *mo* mysterium trinitatis, cujus ratio ex sacris tabulis con-
firmatur, & deinde a calumniis adversariorum defendi-
tur. Exinde ad ea, unde digressus erat, redit Autor,
de humili Christi statu, ejusque calamitatibus, ita *Capi-
te octavo* sentiens, quod opinio sit præconcepta pueri-
62. lis, de doctrina viri cujusdam judicare ex istius externo
habitu. Multo minus misera vitæ conditio virtuti humanæ
64. aliquid detrahit, quin eam potius illustrat. Melius autem judi-
catur de viro, si fines nobiscum perpendamus, quos sibi conse-
quendos proposuit. Hæc si applicentur ad missionem Servatoris,
ejusque vitam, facile apparebit, illam cum vitæ ejus condi-
67. tione convenire, præsertim cum Christiana religio non
sit confundenda cum civili quadam externa societate, ejus-
70. que gubernatione. *Nonum Caput* mortem Christi ut sacrifi-
cium contemplatur peractum, ubi omnia præclare omnino di-
cta existimari debent, si ipsius mortis primo causam, deinde
76. rationem, & denique effectus consideres salutares. In *deci-
mo Capite* de gloria, ad quam evectus est Christus post per-
89. actam miseræ vitæ conditionem & mortem, disseritur. Denique
ex omnibus iis, quæ hactenus dixit, concludit Autor, hanc gra-
tiæ œconomiam nihil in se continere, quod homini non sit sa-
lutare, & quod non exacte respondeat ei, cujus ratio habe-
96. ri debet in revelatione cœlesti. Postrema hujus *membri Ca-
pita* de ultimis fidei Christianæ partibus agunt, de immortali-
tate scilicet animæ, de corporis resuscitatione, & denique de
100. fine hujus mundi & judicio novissimo, in quibus omnibus nec
solida doctrina, nec acuta objectionum confutatio, deside ra-
125. tur. Succedit nunc *membrum* hujus *Partis secundum*, quod
ad Christianam spectat doctrinam moralem. *Caput primum*
summas attingit præceptiones, ostendens deinde excellen-
128. tiam earum præ civilibus legibus. Ut vero hæc omnia cla-
rius patescant, ad quatuor inprimis momenta Autor respici
132. jubet, quorum primum est justitia & æquitas naturalis, quæ
per

per omnia cum recta ratione in Christianorum regulis vitæ con-
venit. Secundum, quod considerari meretur, est ratio utilitatis,
quæ ex iis ad omnem societatem, tum ad singulos etiam
cives, redit. Tertio tanta sunt efficacia & autoritate, ut nihil
supra addi queat, sive claritatem certitudinemque, sive rationes
commoventes & auxilia, quibus præcepta illa exerceri, & facile
servari, possunt, contemplemur. Quarto denique tanta sunt
perfectione, ut aliæ leges, seu doctrinæ, tale quid plane non
complectantur, quod in hac morali invenitur præceptione.
Hæc si recte demonstrentur, minime Autor noster dubitat, quin Pag. 133.
satis superque legibus Christianis character perfectionis attri-
bui queat. Laborem hinc in se illum suscepit, & in *Capite
secundo* de justitia & sanctitate præceptorum Evangelicorum
præcepit, ita, ut ex re ipsa primo hanc evinceret, deinde 140.
testimoniis externis, *Ammiani* scilicet *Marcellini*, *Juliani Apo-
statæ*, *Plinii*, & *Trajani*, eandem conformaret. Hac occasione 142.
in *Capite tertio* ostenditur, doctrinam morum Christianam
nec severam nimis, nec nimis remissam, esse, sed æquitati per
omnia consulere, ut nec morosos homines & difficiles reddat, 153.
nec leves, atque voluptatibus deditos. Succedit nunc *Ca-
pite quarto* demonstratio utilitatis doctrinæ morum Christia-
næ, & quidem quatenus hæc ad commoda spectat rei pu-
blicæ, in qua magistratus admittit civiles, &, ut cives ipsis
obedientiam præstent, serio mandat, hinc pacificos ex omni 159.
parte homines esse cupit, & prohibet, quo minus lites vel
religiosæ, vel civiles, ferantur, quibus quietus rerum publica-
rum status haud parum turbatur, quin & ea removenda sua- 162.
det, quibus officia tolluntur civilia, licet speciem religionis præ
se ferant. Quatenus vero lex eadem Evangelica singulis per- 125.
sonis utilitatis nomine se commendet, id in *Capite quinto* recen- 177.
setur, & per omnes virtutum partes, quæ in hunc censum referri
possunt, declaratur. *Caput sextum* modum, quo Evangelica uti- 188.
tur doctrina in promulgandis legibus, describit, ut & incitamen-
ta, & causas, ad vitam secundum illas leges dirigendam moventes,
quod argumentum per *sequens* quoque *Caput* continuatur, ita 199.
tamen, ut de remediis gratiæ inprimis ibi agatur, quibus exer-

citia pietatis juvantur. *Capitis octavi* ratio tendit eo, ut oſtendat
Pag. 210. Noſter, quantum emineat doctrina morum Chriſtiana præ
215. omnibus aliis vitæ morumque regulis. Iſtæ maxima ex parte
approbabant cultum alienorum Deorum, & alios deterrimos
abuſus, qui tunc temporis regnabant. Minus ſufficienter
tradebant doctrinam de officiis hominis, &, licet Philoſopho-
219. rum dicta meliora viderentur, ſuis tamen hi deſtituti erant fun-
224. damentis certis boniſque, quin imo doctrinam quam rariſſime
exemplis ſuis efficaciorem reddere ſtudebant. In *Capite nono*
231. comparatur doctrina juris naturæ cum doctrina morum Evan-
gelii, quæ nunc etiam æque neceſſaria & præclara, ac olim, æſti-
mari debet, licet illa noſtris temporibus magis magiſque excul-
ta fuerit. In fine hujus *Capitis* de Judaica & Muhamedana
morum doctrina, inter ſe collata, quædam adduntur, & excel-
239. lentia Chriſtianæ inde illuſtratur. *Tertium membrum*, de pro-
miſſionibus agens Evangelicis, in *primo Capite* in univerſum de
rebus in doctrina ſanctiore promiſſis præcipit, & ſimul ſpe-
252. ciatim commoda recenſet, quæ ex pietate Chriſtiana in hac
vita ad cultores ejus redundant, quo *ſecundum* etiam *Caput* eſt
263. referendum. In *tertio* deinde *Capite* præmia & remunera-
tiones enarrantur, quæ ad futuram ſpectant vitam, &, quos in
270. nobis iſtæ promiſſiones effectus producere debeant, per *ſequens*
Caput declaratur. Sub finem totius hujus *Partis* exhiben-
305. tur *Turretini* Theſes de religione, ex Latino ſermone in Gal-
licum converſæ.

Succedit nunc *Pars quinta* & *ſexta*, junctim editæ, & typis literarum continuis exaratæ, ubi in fronte tum Autores recenſentur, qui in libellis ſuis eadem opera, quam aggreditur Noſter, fuerant defuncti, tum etiam cauſæ graviſſimæ enarrantur, quibus inductus fuit ad continuandum hoc negotium. Sequamur nunc hunc ducem viæ, & iter ſuccincte emenſuri, primo Lectorem moneamus, quod *Pars quinta* clavem quaſi ſequentis teneat, & in hac omnia iſta præſtruantur, quæ ad confirmandam religionem Chriſtianam in medium proferri poſſunt, ſi rationem habeamus externorum teſtimoniorum. Revocandum nobis ſcilicet in memoriam hic eſt, quod in ſuperioribus jam declaravimus, Autoris conſilium

eo

eo ſpectare, ut primo ex internis rerum argumentis, deinde ex externa eorum facie, veritatem religionis Chriſtianæ demonſtraret. Hac itaque mente in *Capite primo* quatuor conſtituit genera dicendorum teſtimoniorum, quorum primum ex Pag. 2.
vita, conditione, moribus, & omnibus iis, quæ perſonarum nobis imaginem & characterem vivis quaſi coloribus depingunt, ſi ad Servatorem & Legatos ejus iſta applicentur, deſumitur. Alterum miracula, per Chriſtum & Apoſtolos divinitus edita, urget. Tertium ad vaticinia veterum nos revocat, quorum alia vates prædixerunt, alia Chriſtus ipſe de ſe & aſſeclis ſuis futuris edidit. Quartum occupant locum omnia, quæ de admirandis cœtus ſanctioris incrementis, progreſſu, & conſervatione, dici merentur. Ut vero ſciatur, genuina & probatæ fidei hæc argumenta eſſe, nunc confirmare aggreditur Noſter autoritatem monumentorum, ex quibus teſtimonia ſua repetiit. Quo conſilio *Capite ſecundo* decem ſuppeditantur criteria & ſigna evidentiſſima, ex 4.
quibus judicari poſſit, num monumenta quædam literarum hiſtorica fidem mereantur, nec ne. Non opus erit, ſingula hic enumerare monumenta, cum ex *ſequentibus Capitibus* facile conſtare poſſit, qualia illa fuerint, & quem præſtare uſum poſſint. *Caput* hinc *tertium* veram & indubitatam librorum Novi Fœderis oſtendit originem, &, fidem his nullo modo de- 14.
negari poſſe, hic evincitur, quod horum ſcriptores fuerint maxima ex parte teſtes oculati rerum, a ſe ſcriptarum, vel, ſi in rem præſentem non venerint, æquales tamen & coævi ſint; porro, quod maxima teſtium nubes, parvo intervallo ab illis Scripto- 19.
ribus diſſitorum, eandem fidem confirmet; tum etiam, quod ex Judaicis & profanis Autoribus, ſive cum Chriſtianis diſceptent, ſive ſimpliciter aliquid enarrent, veritas ſacrorum Hiſtoricorum appareat; quibus denique ad evehendam fidem eorum additur, quod lingua fuerint uſi ſatis adhuc nota, & ſcribendi 22.
genere admodum expedito. In *quarto Capite* incipit demonſtrare Autor, quod libri Novi Fœderis neutiquam ſubleſtæ fidei, aut ſuppoſititii, eſſe poſſint, ſed quod veram ſuam origi- 24.
nem illis ipſis Autoribus debeant, quorum nomina in fronte gerunt, id quod primo hic ex iis rebus, quæ continentur in

 eorum

Pag. 26. eorum libris, variis, iisdemque certissimis, modis eruitur. Con-
37. tinuatur hæc disputatio per *Caput quintum*, ita tamen, ut ex-
terna modo indicia hic prodantur, quæ multis mo-
46. dis rem propositam examinant atque corroborant. Inter
quæ præsertim Autor non omittit libros dubiæ quondam
autoritatis, *Epistolam* scilicet *ad Hebræos*, *secundam Petri*, item-
que *secundam* & *tertiam Joannis*, illam *Jacobi* & *Judæ*, ac vati-
ciniorum *Joannis* librum, suæ integritati & autoritati resti-
tuere. *Sextum Caput* Autoris confirmat satis ample, satis-
54. que erudite ac solide, quod libri Novi Fœderis non solum
suppostitii non sint, sed quod etiam non corrupti fuerint, aut
commutati in illis, quæ ad essentiam & naturam rerum,
64. in iis perscriptarum, pertinent. Licet etiam diversæ legen-
di rationes multæ a multis ineantur, istæ tamen non nisi men-
da sunt negligentiæ, quæ in describendis & typis exprimen-
68. dis libris quibuscunque obveniunt; nec tantæ sunt multitu-
dinis, quantam severe & morose admodum *Millius* consar-
cinavit. Confecto itaque hoc negotio, & dilucide sa-
tis demonstrato, quod Autores sacri fidem omnem me-
reantur, ex his nunc colligit Noster testimonia, pro pri-
mis religionis Christianæ conditoribus ibi reddita, ut rei
sacræ veritas inde sua constet. Dicata est huic la-
77. bori *Pars* sequens *sexta* integra, cujus *Caput pri-
mum* capita rerum recenset, quas explicandas sibi in to-
ta *Parte* sumsit Autor. Personas scilicet nobis proba-
80. tas ut reddat, quæ prima nostræ sanctioris doctrinæ initia, un-
de nata & generata sunt omnia, posuerunt, imaginem earum
describere molitur. Melius hoc ut intelligatur, confirma-
tur primo, quod nuntii fuerint, extra ordinem a Deo missi,
quorum officium est, ut genuinam prodant missionis sacræ
specialis testificationem, ut ea, quæ dicant, rationi proben-
tur, & ipsa vita demonstrentur, quin etiam, ut excelsum il-
82. lud & altum, quod admirentur auditores, haud dubia, sed certa,
habeat indicia, divinitus ipsis suppeditatum fuisse ac inspiratum.
Omnia hæc vero sacris competunt religionis nostræ autori-
86. bus, quod sequentia declarant testimonia; ergo inde recte col-
ligi-

ligitur, veram eorum esse doctrinam. Examinatur hoc fine in *Capite secundo* vita *Joannis* Baptistæ, antecessoris conditorum religionis Christianæ, ex qua, ejusdemque doctrina, divina ipsius missio judicari debet, sive sacra consulas testimonia, sive profana, inprimis *Josephi*, Autoris locupletissimi, qui *Lib.* Pag. 92.
XVIII Cap. 7 Antiq. Jud. easdem vitæ & doctrinæ *Joannea* lineas, quas *Matthæus* & reliqui vitæ Christi scriptores, ducit, licet causam mortis ipsius, sive quod non potuerit, sive quod noluerit, non satis accurate definiat. Explicatius 95.
nunc Autor tradit, quæ ad primos religionis nostræ autores pertinent, & in *Capite tertio* ante omnia confirmat, quod 97.
non humani fuerint doctores, quos posterorum fama evexit atque exaltavit; sed quod missio vere divina illis competat. Præmonetur hic, toto cœlo ab iis differre profanarum gentium decantatos doctores & præstigiatores, quales *Confucius* & *Apollonius Tyanæus* fuerunt, cum nostram causam voces cœlitus delapsæ, & ipsius Christi, & auditorum ejus, testimo- 102.
nia, confirment, quibus miracula, vires humanas excedentia, maximum addunt pondus. Taceamus, quod & profani scri- 110.
ptores mirifice celebrant summum Novi Test. conditorem. Quodsi vero objiciat aliquis, primos rerum sacrarum 114.
autores falso sibi divinam tribuisse originem, imaginationis quadam vi deceptos, vel quod artificiis usi, callide spectatoribus verba dederint; neutrum tamen de iis recte asseri posse, ex secundo Autoris argumento patet. Pertractat hoc Autor *Capite quarto*, *quinto*, & *sexto*, ubi injuste Christianæ doctrinæ indagatores infirmioris mentis & fatuitatis accusari, probat. Eo consilio varia Noster primo explicat genera 118.
mentis alienatæ & fanaticismo, seu enthusiasmo, infectæ; deinde vitam Christi examinat, &, quam longe ille ab omni 125.
mentis aberratione, & vana ejus illusione atque imaginatione, abfuerit, clare docet; id quod denique pari ratione de disci- 135.
pulis atque legatis Christi evincitur, in quorum moribus ne tantillum quidem invenias, quod hujus contumeliæ fontes reddere possit; ubi nec dubitationes, contra hanc sententiam suborituræ, omittuntur, sed accurate examinantur atque 154.

 remo-

Pag. 165. removentur. Tertia res, historiam circumstans, adeoque ad
signa externa pertinens, est eminens virtus, quam primi rei
Christianæ autores exercuerunt. Primario huc est revocan-
da pura & sancta vita Christi, quæ admirandos emisit radios,
175. & tam mirifice se conspiciendam omnibus præbuit, ut sum-
mos attigisse gradus videatur. Quod uti in *septimo Ca-
pite* est pertractatum; ita & discipulis & legatis eadem di-
179. ligentia idem virtutis fastigium in *octavo Capite* tribuitur, li-
cet in his infirmitates quædam & maculæ appareant, quæ qui-
dem gloriam virtutis eorum adeo non obscurant, ut illustrio-
rem magis reddere videantur, quando, ex vanis & rerum
186. humanarum cupidissimis hominibus alienissimos a terrestri læ-
titia & gloria effictos esse, intelligimus. Ex instituto hoc
ipsum persequitur Noster, & de singulis Apostolis & Autori-
195. bus sacris hoc evincere laborat. In *Capite nono* amplius, quæ
dicta hactenus fuerant, confirmantur, & objectionibus qui-
219. busdam ibi factum esse satis videmus, quas in *Capite decimo*
excipiunt quædam, ex his fluentes, considerationes, in qui-
bus declaratur, tantam virtutum copiam & eminentiam
viribus humanis solis vix posse attribui, sed divinæ po-
229. tius efficaciæ duci. *Caput undecimum* quartum defi-
nit rei confirmandæ argumentum, quod exinde produci-
tur, quia nulla fuerunt commoda externa, seu fortunarum
opes, in illustri loco positæ, penes primos hominis Christiani
autores, quibus sibi autoritatem conciliare potuerint, sive pa-
triam, sive personam, sive reliquam eorum conditionem, ad-
235. spicias, quo accedit, quod literarum quæ famam summorum
ingeniorum alunt, utplurimum expertes fuerint, si *Paulum* mo-
do excipere velis. Et, si etiam excipias, quod natura for-
246. te studiosi fuerint religionis novæ introducendæ, & con-
stituendæ, minime tamen, rebus sic comparatis, hoc con-
silium peracturi forent legati divinitus missi, quia omni
splendore, dignitate, & specie externa, destituti appare-
bant, quod cum reliquis huc pertinentibus argumen-
253. tis in *duodecimo Capite* expeditum legitur. *Decimum ter-
tium Caput* quintum evolvit momentum, quod ad finem
vitæ,

vitæ, & fata conditorum doctrinæ Christianæ reliqua, spectat, ubi contemplatione dignum, & suo ab instituto non alienum, Autor existimat, commemorare, quod ipsi in paupertate, miseria, calamitate, & vexationum omni genere, vixerint, & decesserint, secundum ea, quæ Christus sibi Pag. 262.
& auditoribus suis prædixerat. Nihilo tamen minus Christi doctrinam deserere cupiebant, et intima potius flagrabant cupiditate, vitam pro nomine Christiano perdendi, suosque socios ad sustinendas quascunque calamitates strenue excitandi. Ex his & reliquis quinque argumentis, in usum
suum collectis, demonstrat Autor, quam solide Christi & lega- 266.
torum ejus missio divina cognosci inde possit. Nervus denique argumentorum, quæ in hac *Parte* fuerunt adhibita, in
sequenti Capite indicatur, &, quam multa, minus cohæren- 274.
tia, admittenda sint, si contrariam quamcunque tuearis senten-
tiam, non quidem ample, sed accurate tamen, doce- 279.
tur. *Ultimum Caput* nos monet, autores nominis Christiani nullo modo cum reliquarum sectarum conditoribus comparandos esse, cum nihil plane in eorum actionibus & moribus occurrat, quod non ex humanis viribus sit explicandum; e contrario vero res a Christo & Apostolis gestæ, eorumque
vita, altiora & divina nos plane cogitare cogant, nisi in ænig- 292.
mata omnem historiam resolvere velimus. In illis fraudes & imposturæ aperte regnant, quæ ab his tam longe absunt, ut ne suspicari quidem hujusmodi quidpiam possimus. Hæc est facies Operis, nondum confecti quidem, ita tamen comparati, ut ingenium, doctrina, & acumen judicii singulare, hinc eluceat. Placuit Cl. Autori *duas* adhuc *Partes* nobis promittere, quibus, si Deo ita videatur, totum Opus absolvet.

COMMENTARII ACADEMIÆ SCIENTIARUM Imperialis Petropolitanæ, ad annos 1732 & 1733.

Tomus VI.

Petropoli, typis Academiæ, 1738, 4 maj.
Alph. 2 plag. 4, Tab. æn. 22.

Quan-

Quanta voluptate, quantoque plausu, ab omnibus, sive mathematica, sive physica, sive critica, scientia imbutis, huc usque excepta fuerint, quæ illustris Academia Petropolitana ad harum scientiarum incrementum edidit, *Volumina*, id satis inter omnes constare arbitramur. Nullum vero dubium est, quin & hic, qui ejusdem illustrissimæ Academiæ opera ante aliquot annos prodiit, *sextus Tomus Commentariorum*, eundem, quem præcedentes, applausum & mereatur, & sibi sit conciliaturus. De quo certo persuasi, non est, quod multi simus in hoc Opere laudando; quin id potius nobis datum esse negotii putamus, ut, quot ad incrementa scientiarum augenda præclare excogitatas veritates hoc *Volumen* complectatur, indicemus, easque, quantum id cum argumenti, tum instituti nostri, ratio permittet, Lectoribus nostris ante oculos ponamus. Quæ hoc *Tomo* continentur, æque ac in præcedentibus, in tres classes, *Mathematicam*, *Physicam*, & *Historicam*, *Criticamque*, divisa sunt, quibus adjectæ sunt Observationes eclipsium Satellitum Jovis, in Imperiali observatorio Petropolitano a Cel. *De l'Isle* & Cel. *Heinsio* per integrum annum 1738 institutæ. In classe *Mathematica* 1) habetur *Observatio solstitii æstivi, facta anno 1730 Petropoli a Georgio Wolffg. Krafftio.* Cœli serenitas, quæ per aliquot septimanas solem ab omni nube liberum ostenderat, invitabat Cel. *Krafftium* ad hanc Observationem, quæ res magni momenti magnæque difficultatis esse solet. Usus est Quadrante ad observandas altitudines Solis, in Anglia fabricato, cujus radius est duorum pedum Parisiensium cum $2\frac{1}{4}$ poll. cujus limbus, orichalco obductus, singula minuta prima exhibet, & de cujus fide variis examinibus sese certiorem reddiderat. Altitudines Solis meridianas collegit per methodum suam, quam in horum *Commentariorum Tomo IV* proposuit, cui etiam hac in scriptione nonnihil addit, quod ad considerationem declinationis pertinet. Ad horologium dirigendum meridiem observavit singulari ac ingeniosa ratione, quæ digna est, ut hic ipsius Autoris verbis exponatur. *Cum assuetus*, inquit, *essem illi methodo, qua Cl.* De l'Isle *meridiem observare solet exactissime*

actissime, ope meridianæ alicujus capillaris, quam imago Solis, in conclave obscuratum per foramen immissa, percurrit; facile judicavi, exactiorem viam vix inveniri posse. Sed denegabant mihi circumstantiæ ejusmodi conclave, in quo, fenestris clausis, noctem efficere possem. Igitur cura mentem subiit, an fortasse in Museo, a sole illuminato, idem efficere liceat, salva rei exactitudine. Quapropter in hunc finem parieti lapideo fenestræ illius conclavis, in quo observare datur, infixi horizontaliter cylindrum orichalcinum cavum, cujus apertura æquat 7 lineas pedis Parisini, cui aperturæ immisi cylindrum alium solidum, in priori cavitate horizontaliter volubilem, semper tamen firmum, qui in extremitate sua annulum affixum gerit, cui vitrum politum commode inseri potest. Ex pluribus vitris selegi tale, quod imaginem Solis exceptam in distantiam 5, vel 6, pedum projiceret, distinctam, & utroque limbo exactissime terminatam; effeci autem, ut cylindrus hic mobilis gyrari posset in immobili, ut varias altitudines Solis meridianas sequi semper possem, & imago, inde procreata, quovis anni tempore in charta perpendiculariter objecta rotunda exacte appareret. Porro huic Machinæ opposui capillum tenuissimum, verticaliter extensum, in distantia trium pedum, superius atque inferius firmatum; quibus omnibus non sine voluptate obtinui, ut imaginis solaris appulsum ad umbram hujus capilli in dimidio quoque minuto secundo horologii propinqui notare potuerim, etiam in conclavi non obscurato, sed a sole illuminato. Refractionum tabulam usurpavit eam, quam Cel. *Cassinius* in *Comment. Acad. Paris. A. 1714* publicavit. Hoc igitur apparatu determinatis tribus altitudinibus Solis meridianis, proxime se invicem secutis, primo secundum methodum *Hallejanam*, deinceps & per eam, quam B. *Mayerus* in *Tomo II* horum *Commentariorum* docuit; in tempus verum solstitii inquisivit, ejusque momentum invenit die 10 Junii st. v. h. 9 m. 20 post meridiem. Idem Cel. *Krafftius* 2) *de Ungulis cylindrorum varii generis* commentatur. Ungulam appellat solidum, ortum ex sectione cylindri cujuscunque, ad axem ejus oblique facta, & inchoata in alterutra ejusdem cylindri basi. Cylindri vero nomen omni solido tribuit, quod motu figuræ planæ curvilineæ ad ductum alicujus rectæ semper parallelo

genitum concipi poteſt; etiamſi hoc in loco non niſi de cylindris rectis diſpiciat. Ungulas conſtituit duplices: quasdam ungulas per axem, alias per ordinatatam, vocans; quoniam planum ſecans aut per axem figuræ, quæ baſis eſt cylindri, aut per aliquam ejus ordinatam, duci poteſt. Et has diverſiſſimas eſſe oſtendit; quanquam ad id animum non attenderint, qui ante eum de ungulis nonnulla tradiderunt, *Gregorius a S. Vincentio*, *Robervallius*, *Walliſius*. Primum autem examinat ſoliditatem & ſuperficiem ungularum, quæ ex cylindris conicarum ſectionum oriuntur; deinde tranſit ad cylindros aliarum curvarum, videlicet Ciſſoidis, Cycloidis, & curvæ cujusdam, quæ a Cel. *Jo. Bernoullio* in *Actis* noſtris *A. 1695 pag 550* per æquationem $x^2 dx + y^2 dx = a^2 dy$ definitur. 3) Cel. *Eulerus ſolutionem ſingularis caſus circa Tavtochroniſmum* exhibet. Cum enim diligentius in tavtochronas pro fluidis inquiſiviſſet; univerſalem detexit methodum, Problemata hujusmodi omnia ſolvendi, quæ ipſum & ad hujus Problematis ſolutionem deduxit: Datæ curvæ in dato puncto adjungere curvam ejus proprietatis, ut omnes deſcenſus gravis, alicubi in curva adjuncta incipientes, uſque ad imum datæ curvæ punctum, fiant temporibus æqualibus. Solutionem hujus Problematis ex computatione aliquot caſuum ſpecialium, qui ſub eodem continentur, ſingulari artificio analytico derivavit. Sequitur 4) *Jacobi Hermanni* Diſſertatio *de Superficiebus, ad æquationes locales revocatis, variisque earum affectionibus.* Quoniam *Hermannus* intellexit, Geometras huc uſque parum cogitaſſe de aliis ſuperficiebus, quam planis, aut his, quæ revolutione figuræ curvilineæ circa lineam quandam generantur; hoc ſibi negotium ſumſit, ut ad defectum Geometriæ hac in parte ſupplendum viam pararet. Æquationes locales ad ſuperficies, tres indeterminatæ, paucis caſibus exceptis, ingrediuntur. Nam concipe ſuperficiem quamcunque,plano horizontali inſiſtentem, & in hoc plano duc rectam utcunque, in qua fixum punctum tibi pro lubitu eligas, deinde ex puncto quodam ſuperficiei demitte rectam plano horizontali normalem, & a puncto, in quo hæc ordinata plano occurrit, age ad rectam illam, in plano hori-

horizontali primo ductam, (quam Autor *directricem* vocat,) perpendicularem; habebis ergo tres rectas variabiles & indeterminatas, quarum prima est ordinata perpendicularis in planum, secunda perpendicularis in directricem, tertia pars directricis abscissa, inter punctum fixum & secundam, quæ in plano ducta erat, rectam. Per hasce tres indeterminatas cujusvis puncti in superficie locus determinatur, ipsæque adeo æquationem localem ad superficiem ingrediuntur. Tales autem æquationes locales qua ratione sint tractandæ, Autor aliquot exemplis commonstrat. Assumtis his æquationibus: I. $az + by + cx - e^2 = 0$; II. $z^2 - ax - by = 0$; III. $z^2 - xy = 0$; IV. $z^2 - ax^2 - bxy - cy^2 - ex - fy = 0$; V. $az^2 + byz + cy^2 - exz + fx^2 + gz - bx$; VI. $u^2 - y^2 - x^2 = 0$; docet positionem superficiei & naturam eruere, maximam applicatam illius determinare, plana tangentia per data in superficie puncta ducere, &, quod huic consequens est, perpendicularem superficiei in dato puncto excitare, &c. Prima harum æquationum ostenditur esse locus ad planum, cujus positio determinabitur, si binæ trium indeterminatarum, successive positæ, fuerint nihilo æquales. Constructioni hujus æquationis Autor totius Trigonometriæ sphæricæ tanquam compendium subjungit; dum sine ullo ad sphæram respectu ope pyramidis trigonæ, cujus vertex in centro sphæræ intelligitur, & cujus latera in basi ad arcus trianguli sphærici certo modo referuntur, omnes circa triangula sphærica quæstiones insigni cum facilitate & brevitate trigonometrice solvere docet. Secunda æquatio invenitur esse ad superficiem cunei parabolico-cylindrici; si singulæ indeterminatæ ponantur successive æquales nihilo. Tertia est ad conum. Quarta ad superficiem alicujus Conoidis, cujus basis exponitur æquatione $cy^2 + bxy + ax^2 + fy + gx = 0$, quæ pro diverso habitu coefficientum ad singulas sectiones conicas spectat. Quinta est locus ad superficiem Conoidis, & subinde etiam coni, elliptici. Septima denique, in qua u notat quantitatem, ex tertia indeterminata z et constantibus utlibet compositam, non solum ad omnis generis solida rotunda spectat, quæ revolutione figurarum curvilinearum circa axem, ex cen-

tro circuli, in plano horizontali descripti, ad idem planum normaliter excitatum oriuntur; sed etiam ad omnis generis solida conoidea basi obliqua, si modo axis ad horizontem inclinatus sit, & ordinatæ superficiei ad eundem axem sint parallelæ. Quo autem usum theoriæ superficierum, ad æquationes locales revocatarum, ad Problematum difficiliorum solutiones Autor ostenderet; adducere ipsi placuit solutionem Problematis, quod *Cartesii* ævo Geometrarum exercuit industriam: Datis positione & magnitudine sectione quavis conica, parabola nempe, aut ellipsi, aut hyperbola, & puncto extra planum ejus, invenire positionem & magnitudinem circuli, qui basis est coni, ex quo data figura secari potuerit. *Cartesius* primus hoc Problema solvit in *Epist. 75 Part. 3*, ita, ut illud in tres casus distingueret. Citatur etiam ab Autore Marchionis *Hospitalii* solutio ejusdem, quam in *Tractatu de Sectionibus conicis* dedit. Uterque vero longe aliam viam, ac Autor noster, in solutione hujus Problematis iniit, quippe cujus solutio haud procul petita, & ita universalis, est, ut ad omnes sectiones conicas levi mutatione applicari queat æquatio, quæ circuli diametrum, & ejus ad horizontem inclinationem, determinat. Quoniam æquationes, quas Autor maxima ex parte pro lubitu assumserat, non nisi superficies planas, cylindricas, conicas, & conoideas, exhibuerant; specimen methodi suæ etiam circa alias superficies, quæ ad ista genera nequeunt referri, daturus, brevem theoriam Conocunei illius addit, de quo *Wallisius* ad calcem *Algebræ* suæ integrum Tractatum edidit, atque æquationem localem ad ejus superficiem, una cum præcipuis affectionibus hujus solidi, indicat. Sub finem hujus Dissertationis *Hermannus* methodum proponit, inter data duo puncta superficiei cujuscunque curvæ lineam brevissimam ducendi, quæ huic principio innititur: Si primo data puncta intelligantur valde vicina, eam lineam fore brevissimam, quæ sic per illa transeat, ut simul occurrat rectæ, ex medio puncto lineolæ rectæ, data puncta jungentis, in superficiem curvam perpendiculari. Ex hoc principio derivatur, ope generalis æquationis

nis differentialis ſuperficiei, æquatio differentialis ad curvam per data puncta ducendam; quæ hic quidem eſt differentialis ſecundi gradus, quam poſſe tamen ad primum gradum in caſibus particularibus reduci, facile apparet. Sed *Hermannus* hic filum ſuum abrumpit, ipſique ſuccedit 5) Cel. *Eulerus*, qui *Methodum generalem ſummandi progreſſiones* orditur. Olim expoſuimus methodum, innumeras progreſſiones ſummandi, quam Cel. Vir in præcedente *Tomo* horum *Commentariorum* propoſuerat. Synthetica illa erat, utpote quæ, aſſumtis generalibus formulis, ſeries exhibebat, quarum ſummæ illis formulis exprimebantur. Quam autem hic nobiſcum communicat methodum, analytica ea eſt, atque ex ipſius ſeriei natura terminum ſummatorium educit. Latiſſime quidem patet, ſed ad omnes tamen progreſſiones in hac Diſſertatione non extenditur. Eas ſaltem reſpicit, (quanquam & harum numerus ſatis ingens eſt,) quæ terminum generalem habent hujus formæ: $\frac{AP}{BQ} x^{n\alpha+\beta}$, ubi *n* æquale eſt numero indicanti, quotus ordine ſit progreſſionis quilibet terminus; *A* & *B* terminos ordinis *n* quarumcunque progreſſionum algebraicarum, vel etiam producta ex terminis homologis plurium progreſſionum, deſignant; *P* vero factum eſt ex $\gamma n+\delta$ terminis progreſſionis cujusque algebraicæ, & *Q* ſimile factum ex $\varepsilon n+\zeta$ terminis etiam cujuscunque algebraicæ progreſſionis. In expoſitione autem hujus methodi Autor viam maxime naturalem iniit, & a ſimpliciſſimis initium faciens, ad magis compoſita progreſſus eſt. Poſtquam nimirum methodi ſuæ generalis certitudinem in iis progreſſionibus declaravit, quarum ſummæ dudum in Geometrarum poteſtate fuere; docet ſummam, aut prorſus algebraicam, aut a curvæ cujusdam quadratura pendentem, invenire primo pro illis progreſſionibus, quarum ſinguli termini ſunt hujus formæ: $Ax^{n\alpha+\beta}$, ſecundo pro illis, quorum termini ſunt ut $\frac{x^{n\alpha+\beta}}{B}$, tertio pro il-

is, quarum termini ſunt ut $\frac{A}{B}x^{n\alpha+\beta}$, quarto ad illas progreſſiones progreditur, pro quibus valet $Px^{n\alpha+\beta}$, quinto, pro quibus $\frac{x^{n\alpha+\beta}}{Q}$, ſexto, pro quibus $\frac{P}{Q}x^{n\alpha+\beta}$, ſeptimo, pro quibus eſt $\frac{A}{Q}x^{n\alpha+\beta}$. Nam, quanquam hæc methodus ſummatoria hac ſemper lege procedit, ut progreſſio propoſita certis operationibus aut ad aliam ſimpliciorem, aut iterum ad ſe ipſam, reducatur, tamen ad ſingulos caſus, modo enumeratos, diverſa paulum ratione applicari debet. Ut igitur hujus methodi aliquam ideam, pro inſtituti noſtri ratione, formemus, applicationem ejusdem ad aliquot enumeratorum caſuum breviter exponere lubet. Et primo quidem ad illam progreſſionum claſſem nos convertimus, cujus termini generaliter exponuntur per $Ax^{n\alpha+\beta}$. Sit progreſſio ſummanda $ax^{\alpha}+(a+b)x^{\alpha+\beta}+(a+2b)x^{\alpha+2\beta}+\text{-----}+(a+(n-1)b)x^{\alpha+(n-1)\beta}$, ubi n æqualis eſt numero terminorum progreſſionis ſummandorum. Dicatur ſumma eorum s. Ergo inter s & propoſitam progreſſionem æquatio oritur, quæ multiplicetur per $px^{\pi}dx$; & prodit $psx^{\pi}dx= pax^{\alpha+\pi}dx+p(a+b)x^{\alpha+\beta+\pi}dx+\ldots\ldots+p(a+(n-1)b)x^{\alpha+(n-1)\beta+\pi}dx$. Ut deinceps terminorum coefficientes tollantur, ponatur nunc $p(a+(n-1)b) =\alpha+(n-1)\beta+\pi+1$, &, cum p & π ab n pendere non poſſint, ponendum $pa-1=\alpha+\pi$, & $(n-1)pb= (n-1)\beta$, ex quibus æquationibus valores aſſumtarum p & π determinentur, qui deinde in ſuperiorem æquationem inducantur. Æquatio ſic transformata integretur: & erit

$$\frac{\beta}{b}\int x^{\frac{\alpha\beta-\alpha b-b}{b}}s\,dx=x^{\frac{a\beta}{b}}+x^{\frac{(a+b)\beta}{b}}+\ldots\ldots$$
$+x$

$+ x^{(a+(n-1)b)\frac{\beta}{b}} = (x^{\frac{a\beta}{b}} - x^{\frac{a\beta+nb\beta}{b}} : (1 - x^{\beta})$. Hæc æquatio differentiata dabit s. Si coefficientes poteſtatum ipſius x pluribus factoribus conſtant, e. g. ſi progreſſionis propoſitæ terminus ordine n, eſt $(na+b)(nc+e)x^{\alpha+(n-1)\beta}$: operatio, modo explicata, toties eſt inſtituenda, quot adſunt factores; & ultima æquatio integralis totidem continebit ſigna integralia. Si fuerit progreſſionis ſummandæ terminus generalis $\frac{x^{\alpha+(n-1)\beta}}{an+b}$, quæ ergo in ſecunda claſſium, ſupra enumeratarum, continetur: operatio a priori in hoc tantum differt, ut hic differentiatione abſolvi debeat, quod ibi integralibus ſumendis perficiebatur, ideoque æquatio inter s & propoſitam progreſſionem non per $px^{\pi}dx$, ſed per px^{π}, multiplicetur. Si denominatores terminorum talium progreſſionum fuerint producti ex pluribus factoribus; idem notandum eſt, quod modo in caſu ſimili indicavimus; præterea autem hoc, quod, ſi factores illi fuerint æquales, expreſſionem termini ſummatorii quantitates logarithmicæ ingredientur. Ex prima & ſecunda claſſe oritur tertia, pro termino generali habens $\frac{A}{B}x^{n\alpha+\beta}$. Tales progreſſiones Autor etiam reducit ad progreſſiones geometricas, tollendo numeratorem A ope integrationis, & denominatorem B ope differentiationis, quemadmodum in prima & ſecunda claſſe ſeorſim id peragere docuerat. Omnes autem progreſſiones, hiſce claſſibus annumerandæ, aut algebraice ſummabiles ſunt, aut a logarithmis, ſive realibus, ſive imaginariis, pendent; neque ullam aliam quadraturam hujusmodi progreſſiones exprimere poſſunt. Sequitur nunc aliud progreſſionum genus, quarum termini generales algebraice exprimi nequeunt, ſed ad ſeries pertinent, quas Autor hypergeometricas vocat. Hujusmodi ſeriem hic Autor proponit hanc: $(\alpha+\beta)x + (\alpha+\beta)(2\alpha+\beta)x^2 + \ldots$

$+ (\alpha+\beta)$

$+(\alpha+\beta)(2\alpha+\beta)----(n\alpha+\beta)x^n$, pro qua valet forma $Px^{n\alpha+\beta}$. Summæ ejusmodi progreſſionum ita ſunt inveſtigandæ: Sit terminus ſummatorius propoſitæ ſeriei s; multiplicetur æquatio inter s & illam ſeriem per $px^{\pi}dx$, & fiat integratio; ponatur deinde $p=\frac{1}{\alpha}$ & $\pi=\frac{\beta}{\alpha}-1$, & æquatio ſic transformata dividatur per $x^{\frac{\beta}{\alpha}+1}$. His factis progreſſio propoſita reducta erit iterum ad ſe ipſam, ſed ultimo termino truncatam. Prodit enim $\frac{\int x^{\frac{\beta}{\alpha}-1}s\,dx}{\alpha x^{\frac{\beta}{\alpha}+1}}-1=(\alpha+\beta)x$

$+\ldots.+(\alpha+\beta)----(\alpha(n-1)+\beta)x^{n-1}=s-Ax^n$ (dicto A coefficiente ultimi termini propoſitæ ſeriei). Ex qua æquatione, ad legitimum ordinem redacta, & iterum differentiata, valor ipſius s erutus dabit terminum ſummatorium. Qui methodum hujusmodi ſeries ſummandi cum methodo, quam pro prima claſſe expoſuimus, comparabit, is facile intelliget, quæ ſimilitudo utramque methodum intercedat. Quare id ſaltem indicaſſe ſufficiat, quod methodus ſummatoria pro quinta & ſexta illarum claſſium, quas ſupra conſtituimus, methodo pro ſecunda & tertia pariter ſimilis ſit. Denique, ſi progreſſionis termini ſunt hujus formæ: $\frac{A}{Q}x^{n\alpha+\beta}$, ut ſi datur ſeries hæc $x+\frac{3x^2}{1.2}+\frac{5x^3}{1.2.3}+\ldots.+\frac{(2n-1)x^n}{1.2.3\ldots n}$, cujus ſumma s quæratur: primo coefficientes algebraici differentiatione & integratione debent tolli, ut ſupra factum eſt; & ſic proveniet $\frac{1}{2}x^{\frac{1}{2}}\int x^{\frac{3}{2}}s\,dx=x+\frac{x^2}{1.2}+\frac{x^3}{1.2.3}+\ldots.+\frac{x^n}{1.2.3\ldots n}$.

$\frac{x^n}{1.2.3\ldots n}$. Nunc differentietur hæc æquatio, & licebit eruere valorem ipsius s. Erit autem, facta differentiatione

$$\frac{\int x^{-\frac{3}{2}} s\,dx}{4x^{\frac{1}{2}}} + \frac{s}{2x} = 1 + \tfrac{1}{2} x^{\frac{1}{2}} \int x^{-\frac{3}{2}} \int dx - \frac{x^n}{1.2.3\ldots n},$$ seu

posito $1.2.3\ldots n = A$, erit $(1-2x)\int x^{\frac{3}{2}} s\,dx = 4x^{\frac{1}{2}} - 2sx^{-\frac{1}{2}} - \frac{4}{A}x^{n+\frac{1}{2}}$, quæ æquatio ipsius s valorem suppeditabit. Progredimur nunc ad 6) Schediasma, quod *Goldbachium* Autorem habet, & *de Criteriis quibusdam æquationum, quarum nulla radix rationalis est*, inscribitur. Non omni quidem methodo huc usque caruimus, utrum æquatio data, etiamsi ea quartam dimensionem excedat, radicem rationalem admittat, dijudicandi; at vero, cum hæc methodus, quæ divisionem æquationis per divisores ultimi termini, quem absolutum vocant, cum quantitate incognita junctos, tentare jubet, sæpe longe operosissima sit, de faciliori methodo sollicitus Autor, deprehendit, innumeris casibus fieri posse, ut, quamvis magni & quantitatibus indeterminatis permixti sint coefficientes & terminus absolutus, tamen, æquationem datam radice rationali omnino carere, ex natura, coefficientium & termini absoluti uno quasi momento appareat. Nimirum, quoties cunque demonstrari potest, terminum absolutum α æquationis hujus formæ $x^n = \alpha + \beta x + \gamma x^2 +$ &c. talem esse, ut additus ad $\beta x + \gamma x^2 +$ &c. producere nequeat numerum potestatis n, toties demonstratum erit, æquationem illam radicem rationalem non admittere. Quod innumeris modis accidere potest. Nam, omnes numeros, præter binarium, ita comparatos esse, Autor affirmat, ut, si alii numeri certarum potestatum per eosdem dividantur, non nisi certi aliqui residui maneant; sin alius residuus præter illos sit, tuto affirmari posse, numerum sic divisum radicem rationalem ejusdem dignitatis non habere. E. g. omnes numeri quadrati, per 3 divisi,

visi, aut nihil, aut unitatem, relinquunt. Erunt enim omnes hujus formæ: $(3m-1)^2, (3m-2)^2, (3m)^2$. Simili ratione evincitur, omnem numerum tertiæ, quintæ, aut cujusvis imparis, potestatis, per 4 divisum, aut 0, aut 1, aut 3, relinquere. Quibus consequens est, nullum numerum hujus formæ $3p+2$ esse quadratum, vel, posito signo Ξ pro æquatione impossibili, fore $x^2 \Xi 3p+2$; nullum numerum, qui per 4 divisus relinquat 2, habere radicem rationalem dignitatis $2q+1$, vel $x^{2q+1} \Xi 4p+2$. Iisdem vestigiis insistens Autor, porro notat, semper fore $x^2 \Xi 4p+\alpha$ (si α fuerit $=2$, vel 3,) $x^2 \Xi 5p+\alpha$ (si $\alpha=2$, vel 3,) $x^4 \Xi 5p+\alpha$ (si $\alpha=2$, vel 3, vel 4,) $x^2 \Xi 7p+\alpha$ (si $\alpha=3$, 5, vel 6,) $x^3 \Xi 7p+\alpha$ (si $\alpha=2, 3, 4, 5$,) $x^{2q+2} \Xi 8p+\alpha$, & $x^{6q-3} \Xi 9p+\alpha$ (si $\alpha=2, 3, 4, 5, 6$, vel 7,) &c. Atque eodem modo pro reliquis divisoribus eruendi sunt numeri residui, indicantes, numerum divisum nullam rationalem radicem habere. Nunc, quoniam pro p substitui potest quævis series finita hujus formæ $\beta x+\gamma x^2+$ &c. patet etiam hujus methodi ad numericas æquationes applicatio. Sit v. g. æquatio data $x^{2n}=3ax^m+3bx+3c+2$. Quoniam antea ostensum est, nullum numerum quadratum, per 3 divisum, relinquere 2, quod tamen fieret in hac æquatione, si possibilis esset; statim apparet, neque x^n, neque x, (quoniam n & x numeri integri esse ponuntur,) numerum rationalem esse. Et hæc methodus ad omnes illos casus pertinet, in quibus æquatio in duas partes ita potest dispesci, ut altera sit quantitatis cujusdam exacta potestas, altera vero, per aliquem numerum divisa, tale residuum det, quod non conveniat potestati prioris partis, si æquatio possibilis sit. Sic, æquationem $x^{10}=7x^6+x^5+7cx-6$ nullam habere radicem rationalem, Autor inde ostendit, quod, addendo utrobique $6x^5+9$, æquatio ita transformari potest, ut prior pars quantitatem secundæ dignitatis contineat, altera vero, per 7 divisa, 3 relinquat.

linquat. Denique addit Autor hoc theorema generale: Si fuerint e & m numeri unitate majores, p autem numerus primus, & X ſeries finita, ex poteſtatibus literæ x & coefficientibus compoſita; ſemper erit $x^e = p^m X + p$ æquatio impoſſibilis. Sequuntur 7) *Euleri Obſervationes de Theoremate quodam Fermatiano, aliisque ad numeros primos ſpectantibus.* Cum Cel. Autor deprehendiſſet, *Fermatium* erraſſe, dum hoc theorema conderet, omnes numeros a binario quadratice in ſe ductos, & unitate auctos, eſſe numeros primos, id quod ſtatim de triceſima ſecunda poteſtate binarii affirmari nequit, quippe quæ per 641 dividi poteſt; & idem, Cel. *Wolfium,* intellexiſſet, in *Elementis Analyſeos* numeros 511 & 2047 falſo pro primis reputaſſe, quorum illum 7, hunc 23 & 89, metiuntur; in affectiones numerorum diligentius inquiſivit, & ſic in theoremata quædam incidit, quæ tanto majoris æſtimanda putat, quod aut demonſtrari prorſus nequeant, aut ex ejusmodi propoſitionibus ſequantur, quæ demonſtrari non poſſint. Tale eſt hoc theorema: Numerus $a^n - b^n$ ſemper poteſt dividi per $n+1$; ſi $n+1$ fuerit numerus primus, atque a & b non metiatur; de quo, licet demonſtrationem dare nequeat Autor, tamen certiſſimum ſe profitetur. Huic adjungit ſequentia: Si fuerit n numerus primus; omnis potentia exponentis $n-1$, vel $n^{m-1}(n-1)$ per n, vel n^m reſpective diviſa aut 0, aut 1, relinquit: Si m, n, p, &c. ſint numeri primi inæquales, ſitque A minimus communis dividuus eorum, at unitate minutorum; omnis potentia exponentis A per mnp &c. diviſa, aut 0, aut 1, relinquit, niſi ipſe numerus, cujus A exponens poteſtatis eſt, per m, n, vel p, dividi poſſit: Denotante $2n+1$ numerum primum, poterit 3^n+1 dividi per $2n+1$, ſi ſit $n=6p+2$, vel $6p+3$, & 3^n-1 dividi per $2n+1$ poterit, ſi $n=6p$, vel $6p-1$: Numerus 3^n+2^n vel 6^n+1 poteſt dividi per $2n+1$, ſi ſit $n=12p+3$, vel $12p+5$, vel

 $12p+6$,

$12p+6$, vel $12p+8$; at 3^n-2^n, vel 6^n-1, possunt per $2n+1$ dividi, si sit $n=12p$, vel $12p+2$, vel $12p+9$, vel $12p+11$. Cel. *Dan. Bernoulli* tradit 8) *Theoremata de Oscillationibus corporum, filo flexili connexorum, & catenæ, verticaliter suspensæ.* De his cogitandi ansam ipsi dedit aliquando catena, verticaliter suspensa, & motibus oscillatoriis agitata. Videnti enim, illam motibus valde irregularibus jactari, primo mentem subiit cogitatio, ad quamnam curvam catena esset inflectenda, ut, omnibus ejus partibus simul moveri incipientibus, hæ quoque in situm lineæ verticalis, per punctum suspensionis transeuntis, una pervenirent. Hoc enim modo oscillationes æquabiles fore, & earum tempora definiri posse, intellexit. Mox vero sentiens, difficilem esse determinatu hanc curvam, nisi disquisitionis initium fiat a casibus simplicissimis, orsus est hanc theoriam a corporibus duobus, filo flexili in data distantia cohærentibus, postea ad tria, quatuor, &c. tandem ad quotcunque corpora, & qualescunque distantias progressus est, & naturam oscillationum catenæ perfecte flexilis, cum numerum corporum infinitum faceret, vidit. In solutione novis usus est principiis, quapropter theoremata experimentis confirmare ipsi visum est, ne de eorum veritate dubium esse posset. Sed theorematum, quæ hic cum corollariis eorum proponit, demonstrationes in aliam occasionem servat. 9) Occurrit *Problematis isoperimetrici, in latissimo sensu accepti, solutio generalis;* qua Dissertatione Cel. *Eulerus* acumen, quo pollet, universalia in singularibus perspiciendi, & difficillimorum Problematum solutiones facili methodo adornandi scientiam, egregio specimine comprobat. Vidit enim, methodum, qua in Problematibus isoperimetricis solvendis celebres Geometræ, *Jac.* & *Jo. Bernoullii*, *Taylorus*, & *Hermannus*, usi sunt, ut inter omnes curvas ejusdem longitudinis eam, quæ datam maximi minimive proprietatem haberet, invenirent, facile posse ad eas etiam quæstiones extendi, quæ ex omnibus curvis, communi quacunque proprietate præditis, illam, cui alia quædam proprietas in maximo minimove

gradu

gradu competat, requirunt. Præterea perpendens secum Problemata de curvis celerrimi descensus & minimæ resistentiæ, intellexit non id solum, quod hæc Problemata sub hac quæstione generali comprehendantur: Inter omnes curvas eam invenire, quæ datam proprietatem in maximo minimove habeat gradu; sed hoc quoque respexit, hanc quæstionem sub illa, ut species sub genere, contineri. Exemplo sit Problema de curvis brachystochronis, quod e numero illorum est Problematum, quæ curvas maximi, vel minimi, proprietate præditas requirunt. Et primo quidem, si inter omnes omnino curvas brachystochrona requiratur, una tantum, cyclois, invenietur. At, si deinde inter omnes curvas ejusdem longitudinis brachystochronam quæras, innumeras invenire licebit. Quare, cum prima quæstio pertineat ad eam horum Problematum classem, quæ ex omnibus curvis eam quærit, quæ datam proprietatem *A* in maximo, vel minimo, gradu contineat; altera autem quæstio ad eam classem, in qua ex omnibus curvis, proprietate *A* æqualiter præditis, ea determinanda est, quæ proprietatem *B* maximo minimove gradu habeat; concludit *Eulerus*, primam classem horum Problematum in secunda, tanquam generaliori & latius patente, contineri. Postea deprehendit, dari progressum & tanquam scalam classium horum Problematum, in qua sequens classis continuo amplior est præcedente, & quidem eo amplior, seu generalior, (quod mirum videri poterat,) quo magis curvarum propositarum numerus restringitur. Sic duabus classibus, modo expositis, adjungit tertiam, quæ universaliter sic se habeat: Ex omnibus curvis, & proprietate *A*, & proprietate *B*, æqualiter præditis, eam determinare, quæ proprietatem aliam quamcunque *C* maximo, vel minimo, gradu contineat; & quartam classem: Ex omnibus curvis, proprietatibus cujusvis *A*, *B*, *C*, singulis æqualiter, præditis, eam invenire, quæ proprietatem *D* maximam minimamve habeat. Patet progressus; & præterea notandum est, sub *A*, *B*, *C*, quasvis proprietates intelligi, ac posse eas inter se utcunque permutari. Proprietas vero maximi, vel minimi, quam curva, in his Problematibus quæsita, habere debet, intelligenda est, ut nulla intra eosdem terminos detur curva, præter quæsitam, quæ præ-

ſcriptas habeat qualitates, & tam magno, vel tam parvo, gradu propoſitam proprietatem contineat. Quare, cum etiam elementis curvæ competere debeat proprietas, cuilibet portioni curvæ competens, Geometræ, qui ſupra memorata Problemata ſolverunt, ſemper in elementis curvæ perquiſitiones ſuas inſtituerunt, & ad Problemata quidem primæ claſſis ſolvenda duo ſaltem elementa curvæ contigua conſiderarunt. Sed, ad Problemata ſecundæ claſſis tria, ad Problemata tertiæ quatuor elementa, & ſic deinceps, conſideranda eſſe, Autor deprehendit. Quo autem facilius intelligeretur, qua methodo in ſingulis claſſibus utendum eſſet, duas etiam priores claſſes, quamvis ſatis jam tractatas, perſecutus eſt; ſed methodo, quæ multo latius patet vulgari, ac ad ſequentes claſſes facilius applicari poteſt. Deinde ad altiorem claſſem adſcendit, & omnem methodum, Problemata illarum claſſium ſolvendi, generali ratione ac mira facilitate exponit. Ad calculum vero, qui in ſuperioribus claſſibus continuo prolixior fit, facilitandum, proprietates, quæ curvis poſſunt competere, in tabulas refert, atque illis proprietatibus eas affectiones adjungit, ex quibus levi opera æquatio ad curvam quæſitam deducitur. In 10) Diſſertatione Cl. *Krafft de Lunulis quadrabilibus, e variarum curvarum combinatione ortis*, commentatur. Quoniam præter Cl. *Wolfium*, qui in *Actis* noſtris *A. 1715* lunulas cyclico-parabolicas contemplatus eſt, omnes fere Geometras de iis tantum lunulis tractaſſe intellexit Cl. Autor, quæ arcubus circulorum terminentur; & infinitæ tamen dantur curvæ, quæ lunulas quadrabiles habent; earum nonnullas hoc ſcripto examinare conſtituit. Refert autem inter lunulas non tantum ea bilinea, quæ utrinque clauſa ſunt, ſed & illa, quæ verſus alteram partem ſunt aperta. Tales igitur lunulas quadrabiles inveſtigaturus, duplici methodo utitur: prima, ut duarum curvarum, ex communi polo deſcriptarum, data una quærat alterius curvæ naturam, quæ cum illa ſpatium lunare quadrabile comprehendat; ſecunda, ut, data curva non quadrabili, determinet aliam, itidem non quadrabilem, ejus tamen naturæ, ut differentia arearum utriusque curvæ quadraturam admittat. Finem huic Schediaſmati imponit analytica

lytica ſolutione Problematis, olim a Cl. *Goldbachio* propoſiti, & a Cl. *Daniele Bernoulli* in *Exercitationibus mathematicis*, A. 1724 editis, ſynthetice reſoluti, quod ita ſe habet: In duabus lunulis, ex circulis inæqualibus, ſe invicem interſecantibus, ortis, reſecare utrinque æqualibus rectis partes æquales. 11) *Eulerus ſpecimen* exhibet *conſtructionis æquationum differentialium ſine indeterminatarum ſeparatione*, in quo elegantem minimeque uſitatum oſtendit modum, æquationem $dy + \frac{y^2 dx}{x} = \frac{x dx}{xx - 1}$ ope rectificationis ellipſeos conſtruendi. Eſt autem hæc æquatio ita comparata, ut nec ex ipſa conſtructione perſpici queat, qua ratione ejus indeterminatæ ſeparari poſſint. Quod præter omnem ſuam opinionem accidere fatetur, quia ſemper ſic exiſtimavit, nullam dari poſſe æquationem differentialem, quæ conſtrui poſſit, & ſeparationem tamen admittat nullam. Idem in 12) Diſſertatione *de Solutione Problematum Diophanteorum per numeros integros* agit, & methodos oſtendit, quibus in iſtis Problematibus, ſi unus ſaltem numerus integer, quæſtioni ſatisfaciens, divinatione fuerit repertus, infiniti integri deinceps ex illo inveniri poſſunt. Pergimus ad Cel. *Hermanni* Schediaſma 13) *de Quadratura curvarum algebraicarum, quarum æquationes locales coordinatas ſibi invicem permixtas involvunt.* In quo oſtenditur, primo, quomodo curvarum trinomiarum, quæ hujusmodi æquationes habent $y^m = ax^n + bx^e y^r$, quadratura ſemper reduci poſſit ad quadraturas curvarum aliarum, quarum areæ per quantitates, unicam tantum indeterminatam involventes, dentur. Methodus generalis, qua hoc efficitur, pluribus exemplis ab Autore illuſtratur, quæ tum a curvis abſolute quadrabilibus, tum a talibus, quarum quadratura a quadratura circuli, vel hyperbolæ, pendet, petuntur. Indicatur etiam hujus methodi uſus in inveniendo centro gravitatis & oſcillationis hujus generis curvarum. Secundo ad curvas quadrinomias hujus formæ $y^m = ax^n + bx^p y^q + cx^r y^s$, *Hermannus*

nus progreditur, & in his etiam curvis, præsupposita tamen certa inter exponentes terminorum relatione, arearum elementa ad quantitates reducere docet, quæ non nisi unam indeterminatam, cum elemento ipsius & constantibus, complectantur. Postea exhibetur 15) ejusdem Autoris *Supplementum ad Schedam, in Mense Augusto Actorum Eruditorum A. 1719 circa Problema, a Tayloro Mathematicis non Anglis propositum, editam.* Occasionem, schedam illam *Actis* nostris inserendi, B. *Hermanno* dederat *Taylori* provocatio, ut Mathematici, extra Angliam degentes, in construenda formula $\frac{\zeta^{\frac{\delta}{\lambda}\eta - 1} d\zeta}{e + f\zeta^{\eta} + g\zeta^{2\eta}}$ vires suas experirentur. Hujus constructionem non solum Cel. *Jo. Bernoulli Mense Junio A. 1719 Actorum* elegantissima Dissertatione docuit; sed etiam *Hermannus*, cum quo Ill. *Montmortius* formulam *Taylorianam* communicavera,t ibidem *Mense Augusto* explicavit methodum, ejusmodi fractiones reducendi; quam Cel. *Gabr. Manfredi* deinceps novis incrementis adauxit in *Tomo II Supplem. Diarii Veneti.* At vero, cum A. 1722 in lucem prodiisset *Rogeri Cotesii Harmonia Mensurarum*, innotuit demum, Problema illud *Taylorianum* non *Taylorum*, sed *Cotesium*, habuisse Autorem, quippe cujus opus maxima ex parte circa constructiones ejusmodi formarum versatur. Hæ constructiones superstructæ ibi reperiuntur egregio theoremati de Circuli in partes æquales divisione, cujus tamen demonstrationem *Cotesius* ipse ibidem non suppeditavit. *Hermannus*, cumprimum in *Actis* hisce theorema illud expositum vidisset, de demonstratione ejus sollicitus esse cœperat, sed, postquam aliquoties frustra eam tentasset, & post aliquod tempus demonstrationem ejusdem, ab Anonymo ad calcem Operum *Cotesii* propositam vidisset, de theoremate hoc demonstrando cogitare plane desierat. Multo tempore interjecto incidit in Cel. *Moivræi Miscellanea analytica de seriebus & quadraturis*, in quo perpulchro opere demonstrationem theorematis *Cotesiani*, & methodum fractiones construen-

das

das ad formas ſimpliciores reducendi, ex Lemmate deductas vidit ſequenti: Si in circulo, cujus radius eſt 1, ſint duo arcus *A* & *X*, quorum coſinus ſint *l* & *x*; ſitque $x + \sqrt{(xx-1)} = (l + \sqrt{(ll-1)})^{\frac{1}{n}}$: erit arcus *A* ad arcum *X*, ut *n* ad 1. At vero fatetur *Hermannus*, ſibi poſt lectionem utlibet attentam corollariorum, uſum Lemmatis illius illuſtrantium, ſemper aliquem ſcrupulum remanſiſſe, qui impedierit, quo minus credere poſſet, ſe acutiſſimi Autoris mentem recte percepiſſe. Qua re permotus, in animum induxit, hoc Lemma ſua ipſius demonſtratione munire, deinde illud ad theorema *Coteſianum* demonſtrandum, alia tamen via, quam qua Autor ille inceſſit, applicare, & hoc ipſo methodum ſuam, jam A. 1719 in hiſce *Actis* expoſitam, occaſione inventorum Cel. *Moivræi* extendere. Hæc ea ſunt, quæ Lector in hoc Schediaſmate deprehendere poterit. Ultima duo Schediaſmata Claſſis *mathematicæ* toties jam laudati *Euleri* nomen etiam præ ſe ferunt. Et penultimum quidem exhibet nobis eximii hujus Analyſtæ *Conjectationem de formis radicum æquationum cujusque ordinis.* Æquationis quadraticæ, in qua ſecundus terminus deeſt, radix *x* ſemper habebit hanc formam $\sqrt{A}$, poſita *A* radice æquationis unius dimenſionis $z^2 = a$. Æquationis cubicæ, ſublato ſecundo ejus termino, radix *x* ſemper habebit hanc formam $\sqrt[3]{A} + \sqrt[3]{B}$, exiſtentibus *A* & *B* radicibus æquationis quadraticæ cujusdam $z^2 = \alpha z - \beta$. Similiter demonſtrat Autor, radicem *x* æquationis biquadraticæ, cujus terminus ſecundus deficit, ſemper induere poſſe hanc formam, ut ſit $= \sqrt[4]{A} + \sqrt[4]{B} + \sqrt[4]{C}$, denotantibus *A*, *B*, *C*, radices æquationis cujusdam cubicæ $z^3 = \alpha z^2 - \beta z + \gamma$. Exinde conjicit *Eulerus*, in ſuperioribus quoque æquationibus rem ita fore, & v. g. æquationis quinti gradus, termino ſecundo deficiente, radicem *x* dari poſſe hanc $\sqrt[5]{A} + \sqrt[5]{B} + \sqrt[5]{C} + \sqrt[5]{D}$, ita ut *A*, *B*, *C*, *D*, ſint alicujus æquationis

 biqua-

biquadraticæ $z^4 = \alpha z^3 - \beta z^2 + \gamma z - \delta$ radices, in genere autem pro æquatione $x^n = a x^{n-2} + b x^{n-3} + c x^{n-4} +$ &c. resolvenda fore aliquam æquationem (quam *resolventem* vocat) uno gradu depressiorem, $z^{n-1} = a z^{n-2} - \beta z^{n-3} + \gamma z^{n-4} -$ &c. cujus cognitis radicibus omnibus A, B, C, D, &c. numero $n-1$, fit $x = \sqrt[n]{A} + \sqrt[n]{B} + \sqrt[n]{C} + \sqrt[n]{D} +$ &c. Hujusmodi quidem æquationes resolventes pro omnibus quadradicis, cubicis, & biquadraticis, æquationibus, quarum secundus terminus deficit, Cel. Autor hoc loco assignat; verum pro altioris ordinis æquationibus illas resolventes æquationes generatim definire nondum potest; quod si fieri posset, cujusvis æquationis radices, progrediendo ad æquationes ordine continuo inferiores, tandem assignari possent. Ne cui tamen prorsus temeraria videatur hæc conjectura, monendus hic nobis est Lector, posse Autorem æquationem resolventem illis casibus semper exhibere, in quibus æquatio resolvenda, cujusvis ea sit dimensionis, ita comparata est, ut in æquatione resolvente omnes termini, præter tres altissimos, evanescant; cujusmodi æquationes sunt eæ ipsæ, quas Cl. *Moivræus* in *Transactionibus Philosophicis N. 309* pertractavit. Hoc ubi Cel. Autor specimine quodam comprobavit, docet methodum, omnes æquationes *reciprocas*, quas dicit, id est, illas, quæ, radicis reciproco in locum ipsius radicis substituto, formam non mutant, resolvendi; & sub finem hujus Dissertationis modum exponit, quo ex assumtis æquationibus *resolventibus* ipsæ *resolvendæ* erui debeant. Ultima Dissertatione ostendit methodum directam, propositæ æquationis differentialis constructionem inveniendi, eamque in constructione æquationis $ax^n dx = dy + y^2 dx$ declarat. Equidem, ex quo tempore Clar. Comes *Riccati* hanc formulam Geometris examinandam proposuit, nemo adhuc ejus constructionem, nisi pro certis literæ n valoribus, dedit; Cel. tamen *Eulerus* hoc loco exponit universalem & omni-

omnibus numeris abſolutam ejusdem conſtructionem, quæ innumeris etiam modis variari poteſt. Quare non dubitat eam præſtantiam methodo huic ſuæ adſcribere, ut ad omnes æquationes differentiales conſtruendas, in quibus aliæ methodi fruſtra ſunt adhibitæ, viam ſit commonſtratura. Sed, ut hujus methodi indolem oculis Lectoris exponamus, neque ipſius methodi concinnitas, neque limites nobis præſcripti, permittunt. Quæ ad *Claſſem Phyſicam* pertinent proxime nos occupabunt.

METHODUS INVENIENDI PRO CURVIS, quæ radios, ex dato puncto emanantes, poſt binas reflexiones in idem colligunt, æquationes inter radium primum incidentem & perpendiculum in tangentem, Autore ABR. GOTTHELF KÆSTNERO,

Lipſ. Math. P. P. E.

Sit z longitudo radii incidentis a puncto radiante, ſeu CM, in *Fig. 2 Tab. II Actor. Erud. Aprilis* hujus *Anni*, p perpendiculum in tangentem ad M, R ſumma ex CM et radio reflexo usque ad cauſticæ punctum reſpondens, t quantitas certa, quæ pro N abit in $-t$, T ejus aliqua functio par, & dantur æquationes hæ:

I) $R =$ Conſt. $+ 2Tt + 2\int(dT:t)$

II) $z = pp : \sqrt{(pp - TT)}$ III) $2Tt = R - 2\sqrt{(pp - TT)}$.

Sumta ergo T functione quacunque pari ipſius t, datur R ex I, & hinc z & p dantur per t & ejus functiones, atque, eliminatis quantitatibns a t pendentibus, datur æquatio inter z & p. *Ex.* Sit $T = c : \sqrt{(1 + t^2)}$ fit $R =$ Conſt. $+ 2tc : \sqrt{(1 + t^2)} - 2tc : \sqrt{(1 + t^2)} =$ Conſt. Jam ex *II* & *III* conjunctis eſt $\sqrt{(pp - TT)} = p^2 : z$ & $2p^2 : z = R - 2Tt$, ſeu eliminato T, $2p^2 : z = R - 2ct : \sqrt{(1 + t2)}$. Rurſus ex *III* eſt $4pp = (R - 2Tt)^2 + TT$, unde eliminato T habetur $\frac{RR - 4p^2 + 4c^2}{4Rc} = \frac{t}{\sqrt{(1 + t^2)}}$. Ergo $\frac{2p^2}{z}$

$= R$

$= R - 2c. \frac{RR - 4pp + 4cc}{4Rc}$, unde deducitur, $4p^2 = (RR - 4cc)z : (R - z)$ Æquatio ad Sectionem conicam, ut decet.

AN ENQUIRY INTO THE EXILITY OF THE VESSELS in a human Body &c.

id eſt,

DISQUISITIO EXIGUITATIS VASORUM HUmani corporis, in qua animalis identitas explicatur, & cum nullo individuo totius generis communicari poſſe oſtenditur, per CLIFTONUM, WINTRINGHAMUM, Jun. Regiæ Societatis Socium.

Londini, apud Thomam Osborne, 1743, 8 maj.

Plag. 3.

Incrementum corporis humani a primis ſtaminibus uſque ad convenientem magnitudinem ſingularia prorſus & admiranda conſideranti exhibet phænomena. Singula vaſa corporis in minutiſſimo animalculo delineata eſſe, pauci negabunt. Fluidum enim per ſe, niſi vaſis definitis vehatur, partes evolvere, vel ſiſtere, nequit, quod & in vegetabilibus ſatis clare perſpicitur, quæ non in parte abſciſſa, ſed in remotiori alia, ramum novum producunt, & in animalium inprimis generatione obſervatum fuit, non cauſas tantum externas, ſed ipſam diſpoſitionem organorum, evolutionem partium, motu præſtandam, ſiſtere. Nutritionem non tantum in diſtenſione, ſed & in appoſitione, partium minimarum conſiſtere, cognitum eſt, ſimulque perſpicitur, denſitatem & robur augeri, ſi perpendimus, & ligna, in glutinoſis liquoribus cocta, denſiora fieri, licet externe nihil apponatur; ex quo partes extraneas accedentes incrementum efficere, & inde laxitatem & rigiditatem corporum morboſorum dijudicari debere. Partes vero corporis animalis accedentes & nutritiæ ad ſenſum nihil conferunt, ſed tantum eam denſitatem inducunt,

ducunt, qua animal omnibus motibus externis, machinam destruentibus, resistere valet. His præmissis, Cl. Autor ex observationibus, cum microscopio institutis, exiguitatem vasculorum in corpore adulto assumit, & inde ad minima animalculi spermatici concludit. Hæc vero numeris suis iterum repetere superfluum ducimus, sed tantum exiguitatem partium in corpore humano, ut omnia creatoris opera, admiramur, & conclusiones, inde formandas, addimus. Multi quidem assumunt, corporis particulas semper mutari, & novas, prioribus similes, introduci; sed hoc tantum de accessoriis assumendum est, quoniam stamina in origine præsentia, quibus accessoriæ particulæ interpositæ fuerunt, semper durant, & sensationis fundamenta sunt. Inde vero non concludendum est, hæc prima stamina nullo modo mutari, sed debilitas facultatum animi, & defectus vigoris in corpore ipso, quæ in senio observantur, mutationem aliqualem satis declarant. Dubitari quidem posset, an non materia accedens & nutriens, corpori certo modo adhærens, apta quoque sit ad sensationes cum animo communicandas; sed pars quædam læsa cum secessu substantiæ propriæ corporis in partibus iterum restitutis, non adeo libere sentit, & sensationes promovet. Et ipsa humorum indoles a primis staminibus animalis diversimode afficitur; eodem enim victu nutrita animalia diversam carnem obtinent Ex his aliisque phænomenis Cl. Autor concludit, primariam differentiam corporum animalium diversæ structuræ staminum in origine præsentium adscribendam esse, & hoc quidem non tantum ratione externi habitus, sed etiam ratione fluidorum & carnis inde nutritæ, quod identitatem corporum animalium nulli communicandam efficit. Idem in vegetabilibus declaratur; sed inde non prorsus negatur, diversum victum corpora mutare, licet certissimum sit, animalia ejusdem generis diverso victu nutrita. Per diversam itaque modificationem similis materiæ, autor naturæ non solum diversam carnem hominis, animalium quadrupedum, avium, & piscium, sed indefinitas ferme differentias in diversis generi-

ribus produxit. Inde ſcitur, cur alia animalia calore majore indigeant, alia in frigore conſerventur, cur humores unius animalis morbo poſtilentiali afficiantur, cur in aliis diverſi generis nulla mutatio fiat, cur ideoſyncraſia ſit in individuo unius generis, cur hæc vel prorſus non, vel difficulter, mutetur.

CHRISTIANI WILHELMI KÆSTNERI, Phil. & Med. D. Bibliotheca medica.

Tomi II.

Jenæ, ſumtu C. H. Cunonis, 1746, 8.
Alph. 2 plag. $2\frac{1}{2}$.

Cujus duos, ad Hiſtoriam Medicinæ pertinentes, libros *A. 1732 pag. 465*, & *A. 1741 pag. 419*, recenſuimus laudavimusque, ejus nunc exhibemus *Bibliothecam medicam*, eum in modum confectam, ut libros hujus generis, ab aliis emiſſos, magno poſt ſe relinquat intervallo. Non eſt enim merus nomenclator, variarumque editionum index, ſed judicia ſimul profert præſtantiſſimorum Medicorum de plerorumque librorum pretio. Diviſit autem Clariſſimus Autor hoc Opus *duos* in *Tomos;* quorum prioris *Caput primum* exhibet ſcriptores Hiſtoriæ medicæ, tum generales, tum ſpeciales, Biographos item, Bibliothecographos, Lexicographos, & Methodographos; *ſecundum* ſcriptores rei medicæ claſſicos, tum Græcos, tum Latinos, tum denique Arabes; *tertium* novatores & reformatores ſcientiæ medicæ, conciliatores item & ſcepticos medicos; *quartum* ſcriptores Inſtitutionum & Compendiorum medicinalium; *quintum* conditores ſyſtematum medicorum; *ſextum* ſcriptores errorum & controverſiarum medicarum, ſcriptores item Epiſtolarum, Problematum, variarum lectionum, & miſcellaneorum medicinalium; *ſeptimum* collectiones

nes, five fyllogas, medicinales, tum generales, tum fpeciales. *Pofterioris Tomi primum Caput* eft de fcriptoribus anatomicis, *fecundum* de phyfiologicis, *tertium* de pathologicis, *quartum* de femiologicis, *quintum* de fcriptoribus materiæ medicæ, *fextum* de therapevticis, *feptimum* de pharmacevticis, tum *Galenicis*, tum chemicis, *octavum* de chirurgicis, *nonum*, quod eft poftremum, de diæteticis. In *primo* omnium *Capite pag. 5* ait, fe illo in *Capite* ob oculos habuiffe illum *Elenchum Medicorum*, quem *Bibliothecæ* fuæ *Græcæ* inferuit *Fabricius*, fed tum ejus errores, quorum aliquot hic indicat, correxiffe, tum eum auxiffe, & juftum redegiffe in ordinem. In *Capitis primi Sectione prima* fcriptores Hiftoriæ medicæ literariæ univerfalis recenfens, obfervat, primum *Conringium* ejus exhibuiffe fpecimen, e quo appareat, eum, fi totus huic labori vacaffet, editurum fuiffe omnibus partibus perfectam eruditionis medicæ hiftoriam. Hinc *Dan. Clerici*, *Freindii*, *Schulzii*, & *Cliftoni*, labores eximie laudat, ceterorum fcripta hujus generis contemnit. Quam ipfemet una cum *Stollio* elaboravit, editam A. 1731 *Hiftoriam Medicinæ*, aliorum permittit judicio. Conftat autem jam, non mediocri eam exceptam fuiffe laude; qua etiam digniffima eft ejus *Epitome Hiftoriæ Medicinæ*, Germanico fermone A. 1743 in lucem in 8 emiffa Halæ, & unum implens alphabetum. In *fecundæ Sectionis §. IV* docet, multos habere nævos magnosque *Gœlikii Hiftoriam Anatomiæ. Paragr. XIX* commemorans *Conringii* & *Borrichii* de veterum Ægyptiorum fcientia medica litem, illius judicium fibi præplacere, non diffimulat. *Par. XX* propterea admiratur *Reimmanni Hiftoriam medicæ artis Germanorum*, quod Theologus, qui munere fcholaftico & ecclefiaftico a prima fere juventute functus fuerit, ejusmodi opus elaborarit, cui fcribendo e centum Doctoribus Medicinæ vix unus aptus foret. In *Sectionis tertiæ*, in qua fcriptores vitarum Medicorum fingulari induftria congre-

gre-

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno MDCCXLVI.

TITI PETRONII ARBITRI SATYRICON, QUÆ supersunt, cum integris doctorum Virorum Commentariis & Notis, curante PETRO BURMANNO, cujus accedunt Curæ secundæ. Editio altera.

Tomi II.

Amstelædami, apud Jansonio-Waesbergios, 1743, 4 maj. Alph. 9 plag. 3.

Nova hæc *Petronii*, Latinissimi scriptoris, editio, quæ Celeberrimi quondam *Burmanni* curis secundis adaucta jam prodiit, melior partim priore est, quæ Trajecti A. 1709 viderat lucem, sed & partim deterior. Id qua ratione intelligendum sit, dicemus. Post obitum *Petri Burmanni*, cum filium pie defuncti doctissimum, *Casparem*, rogasset *Waesbergius*, bibliopola, ne, qui huc usque desiderabatur, *Petronius*, & cujus novæ editioni parandæ vivens adhuc *Burmannus* aliquot ipse primis in foliis ultimas manus admoverat, diutius premeretur, sed cura corrigendi atque avtographum *Burmannianum* Viro ceterum docto, *Jo. Jac. Reiskio*, committeretur; ille editoris in se, non correctoris, suscepit vicem, suoque ex arbitratu ac ingenio multas, a priore *Petronio Burmanniano* discrepàntes, lectiones in contextum invexit; præterea ipse, in Arabicis forte, quam in humanioribus literis, versatior, pro suo lubitu hinc inde, in Notis, in con-

textu, varia male correxit, mutavit, inseruit, idque tam fecit præcipiti consilio, ut, libro nondum evulgato, multæ ipsi conjecturæ, quas modo adoptarat, jam displicuerint, & ut lectorem in Indice, vel male a se aliquid mutatum esse, vel se de admissa mutatione nunc dubitare, sæpius monuerit. Indicem enim Lectionum earum adjecerat, quas a priore *Petronio* discrepantes, vel manu scriptis Codicibus, nescimus quibus, jubentibus, vel doctorum hominum suasu, in hanc secundam introduxerat. Male igitur, ut debebat, illa res cum bibliopolam, tum longe maxime hæredem *Burmanni*, habuit, qui & peculiari adjecta scheda Correctoris hujus, qui Editoris sibi personam male sumserat, audaciam severe castigavit, & adjecit indicem satis grandem, quatuor spissis constantem plagulis, & literis minutissimis expressum, partim mutationum, ab illo in contextum adscitarum, partim mendorum, a quibus editio non omnino liberata est, typographicorum, quorum alia ex ignorantia, alia ex negligentia, alia denique ex malo commissa animo esse, arbitratur, partim etiam annotationum, quibus *Reiskius* editionem commaculaverat. Atque hæc sane ita comparata sunt omnia, ut, nisi variis aliis additionibus, quæ in priori non exstiterunt, hæc commendaretur editio, nec præferri illi posset, & paucissimos nactura emtores sit. Ita vero in ea, præter omnes omnium Notas, Commentarios, Lectiones, Emendationes, Præfationes, & Dissertationes, in *Petronium* editas, Promtuarium etiam purissimarum omnium vocum *Arbitri* amplissimum, quæ omnia inserta quoque priori editioni fuerant, (de qua in *Actis* nostris *A. 1710 Mens. Septembr. pag. 381* expositum,) conspiciuntur omissæ *Dupeyratii* eruditissimæ Notæ, Parisiis A. 1687 impressæ, ex quarum tamen numero expunctæ sunt, quas inde excerptas *Erhardus* Commentario suo intexuit. Exhibentur præterea *Bourdelotii* & *Reinesii* Animadversiones, quarum posteriores B. *Burmannus* ex Bibliotheca *Creniana* sibi comparavit. Ipse Celeberrimus Vir Curas suas secundas addidit, quæ non Notis quidem constant auctioribus, quam Collationibus potius Codicum vario-

rio-

riorum, Editionumque, quas post primam editionem instituit. Tales fuere Codex *Colbertinus*, quem, cum A. 1717 Parisiis esset, consuluit, Codex Leidensis, ad cujus oram magnus *Scaliger* varia adscripsit, Codex *Vossianus*, & editio *Tornæsiana*, quam opera *Petri Vlamingii* ex Bibliotheca Ampliss. *Witzii* utendam nactus est. Ad ejus marginem Vir quidam doctus, qui Anonymi nomine in hac editione venit, varia, & inprimis collationem Codicis *Memmiani*, adscripsit. Ibidem insuper *Dousæ*, *Scriverii*, & aliorum, manus apparebant, quæ omnia cum erudito orbe, in hac secunda editione, primum communicata sunt. Eadem hac editione olim etiam *Hadrianidem* & *Boschium* fuisse usos, Doctissimus *Casp. Burmannus*, ex illis constare, admonuit, quæ *Boschius* ad *Cap. XIV pag. 71* annotavit. Quæ quidem omnia sunt ejusmodi, ut novæ huic editioni magnam præ illa priori prærogativam jure suo atque merito concedant. Ceterum non permittit ratio instituti, Notas copiose excerpere, quarum pleræque elegantissimæ sunt, cum, si vel multa etiam illarum adduceremus specimina, infinita tamen relinquenda adhuc maneant; inprimis cum ejusmodi quid in talibus scriptis & difficillimum sit, & fieri omnino non debeat, Optandum autem majorem in modum fuisset, ut scribendis ille satiricis Præfationibus, quibus literiones traducebat, illustris & doctissimus *Burmannus* tam diu supervixerit, ut novam saltem editioni Præfationem relinquere potuisset. Ut graviter depexum, puerisque deridendum petulantibus, exposuisset *Chrestomathiæ Petronio-Burmannianæ* Autorem Anonymum, nisi more potius magnæ feræ minutorum latratus canum securus exaudivisset!

HISTOIRE GENERALE DE LA MARINE, &c.

id est,

HISTORIA REI MARITIMÆ, EJUSQUE NAvalis, generatim descripta, originem ejus apud universos terræ populos, illius progressus varios, ejus statum

præsentem, ac expeditiones maritimas, veteres æque ac recentiores, exhibens.

Tomus I.

Parisiis, apud Petrum Prault & Antonium Boudet, 1744, 4.

Alph. 3 plag. 10½.

Res ardua est, *Plinio* teste, vetustis novitatem dare, novis autoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis lucem. Arduum sane opus suscepit Autor elaborandum. In eo tamen nihilo minus fuit felix, quod vetustis novitatem, ac novis autoritatem, universæ tractationi gratiam, dedit. Repsit ille per monumenta ætatum omnium, ut telam, quam ortus est, digne pertexeret, aliisque redderet approbatam. Complectitur hic *Tomus Libros viginti. Primo* exposuit Autor de navigatione primorum telluris incolarum. *Secundo* de primarum monarchiarum navigatione disseruit. *Tertio* exposuit de Græcorum navigatione. *Quarto* navigationes Græcorum percensuit. *Quinto* egit de successorum *Alexandri Magni* navigatione. *Sexto* de re Pœnorum nautica Commentarium exhibuit. *Septimo* de Romanorum navigationibus exposuit. *Octavo* de eis differit inde a bello Punico tertio usque ad *Augusti* imperium. *Nono* tractavit rem Romanorum nauticam, imperante *Augusto* florentem. *Decimo* dixit de re Romanorum navali a *Tiberii* inde ætate usque ad *Constantinum M. Undecimo* ad peritiam rei nauticæ, qualis ea ad *Justinianum* usque primum exstitit, sese convertit. *Duodecimo* rem Imperatorum Orientis navalem edisseruit. Eidem tractationi *Librum XIII* impendit. *Decimo quarto* complexus est de re Turcarum navali ad *Muhammedem II* usque notitiam. *Decimo quinto* inde ad *Selimum II* fuit progressus. Tum vero *Liber decimus sextus* ad *Mustapham* usque, & *septimus decimus* ad ætatem usque imperii Turcici præsentem decurrit. *Libro decimo octavo* de navigationibus expeditionum cruciatarum disseruit Autor. *Undevicesimo* rem

rem Venetorum nauticam, ac *vicesimo* Genuensium, dispexit.
Operæ pretium fuerit, librum ipsum legisse. In nebulis pri-
sci orbis dispellendis Autor haud morosam ostendit diligen-
tiam. Certiora sunt ea, quæ de Seculis, propius ab ætate
nostra remotis, e penu copiosa depromsit. Judicio plerum-
que usus est pragmatico, ut lectorem redderet prudentio-
rem. Testimonia sctiptorum ipsa haud exhibuit ex gentis
suæ instituto, plerisque ad minimum ibi placente. Ea tamen
ob oculos habuit continenter. *Javanem* credit Græciam oc-
cupasse, ac insulas, utrobique adjectas. Ab *Ascenaso*, *Japheti* Pag. 2.
nepote, putat, dictum fuisse *pontum Euxinum*. Tharsis, ex
ipsius judicio, in literis sacris *mare* denotat, sicubi de re na-
vali est sermo. Sedem Chittimo tribuit Cyprum insulam.
Audax Japeti genus prima vice truci pelago commisisse ra-
tem, *Horatius* est autor. An remigium piscium aviumque 3.
ansam dederit hominibus inveniendæ artis navalis, recusat de-
finire. Sidonii, Sebulonitæ, Tyrii, navigarunt jam ante *Sa-
lomonem*. *Moses* jam de arte navigandi, tanquam de re satis
cognita, disseruit ἐν παρέδῳ. *Salomo* primus Regum Judai- 3.
corum commercium navale instruxit. Variant eruditi de re-
gionibus Ophir & Tarschisch. Credit Noster, locum *Asion-
geber* ad sinum maris Arabici esse figendum. Largitur tamen,
Nechum, Ægypti Regem, instruxisse primum commercia in ma-
ri Arabico navalia. Recenset ipse varias Autorum sententias.
Ipse tandem *Ophir* exponit de India, ac Tarschisch ipsi est 9.
America, arbitrato, Tharsin in sacris literis esse mare medi-
terraneum. *Meliten Pauli* putat esse Maltam. Ægyptii diu 10.
horrebant mare, rati, Typhona in eo fuisse submersum, na- 11.
vigatores esse homines impios, Typhona infestum esse navi-
gantibus. Ipsi tandem, Tyriorum exemplo excitati, animum
ad æquor Oceani fatigandum sese converterunt. *Osiris* per-
hibetur Indiam subegisse orientalem. *Sesostris* dicitur mari
Arabico navibus longis egressus. *Danaus*, frater ejus, cri- 12.
mine rebellionis invisus Ægyptiis, Argos, Peloponnesi oppi-
dum, fugit nave arrepta. *Psammetichus* neglectam rem nava-
lem instauravit. *Nechus*, ex eo genitus, negotium id ipsum

 urgere

Pag. 15. urgere & continuare ſuarum duxit eſſe partium. *Apries* Si-
donа urbem terra marique obſedit. *Amaſis*, ejus ſucceſſor
& percuſſor, Cyprum occupavit, a *Polycrate*, Sami tyranno,
adjutus. Phœnicum gloriam navalem ignorat nemo unus.
Ezechiel Tyro prædixit cladem, navigationi inimicam. *Sam.*
Bochartus, colonias Phœnicum exquiſiturus, ſæpe in conjectu-
17. rarum male fidarum ſcopulos incidit. Cyprus certe ac pleræque
maris mediterranei inſulæ a Tyriis fuerunt occupatæ. *Her-*
cules ad Gades uſque dicitur progreſſus. Ipſos in Tra-
probanen uſque Indicam transfretaſſe, Noſter arbitra-
18. tur. Hæc ad ejus *Librum primum* ſpectant. *Semirami-*
dis juſſo naves tribuit. *Nebucadnezari* fuiſſe claſſem ad lit-
20. tus Phœnices, ſibi perſuadet. *Cyrus* immortuus eſt deſtina-
tioni Carthaginem expugnandi, non niſi terra belligerans.
Cambyſes, claſſe Tyriorum ſublevatus, Peluſium Ægypti ce-
24. pit. *Darius Hyſtaſpides* claſſem in mari Ægeo tenuit. Ipſe
27. ac *Xerxes* ponte commiſerunt Boſporum Thracicum. Prior,
a Scythis male habitus, claſſem maximam adornavit. Pugna
Marathonia infeliciter defunctus, Græcos excitavit ad claſſes
37. majores comparandas. *Xerxis* claſſis fuit maxima, eique Græci
oppoſuerunt ſatis magnam. Omittimus utrorumque concer-
tiones. Celebratur jam Argonautarum expeditio navalis, *Pe-*
*lias*que, Rex Theſſaliæ, qui per eam *Jaſonem* ivit perditum.
56. Trojam Græci petierunt navibus expugnandam. *Ulyſſes* per
mare huc illuc dicitur, navi vectus, iter feciſſe, vel oberraſſe.
Troja everſa, Græci variæ gentis in Siciliam & Italiam navi-
60. bus tranſierunt. Phocæenſes longas primi ſuſceperunt navi-
gationes, ac in Iberiam uſque trajecerunt. Athenis laudi
ducitur potentia navalis. Megarenſes navalem peritiam cal-
luerunt. Lacedæmonii eam gloriam Athenienſibus invide-
64. runt, ipſi haud minus rei maritimæ ſtudioſi. Utrique & in-
ter ſeſe & cum Perſis mari conflixerunt. Corcyræi claſſem haud
73. unam inſtruxere, ac Dyrrhachium ceperunt. Gloriam Lacedæ-
moniorum navalem prædicant veteres, iique fide pleni, ſcripto-
res. Hæc eſt ſumma ſpecialior *Librorum trium*, qui ceteros præce-
dunt. In rebus Perſarum ac Græcorum recenſendis mire Autor
excel-

excellit. Nec eandem diligentiam desideravimus in reliquis *Libris*, quorum argumenta singula ad fidem scriptorum probatissimorum sunt exacta, ac ita compaginata, ut e prioribus continuo pateſcat vinculum, quo posteriora ex eis fluunt ac deducuntur.

DELLE OPERE DEL SIGNOR STEFANO BENEDETTO PALLAVICINI.

id est,

OPERA STEPHANI BENEDICTI PALLAVICINI.

Tomi IV.

Venetiis, apud Joannem Baptistam Pasquali, 1744, 8.

Tom. I plag. 20, Tom. II plag. 19, Tom. III plag 15, Tom. IV plag. 12½.

Ill. *Francisco Algarottio* orbis eruditus hanc debet Operum *Pallavicini* editionem. Libuit Viro Perillustri inscribere hanc editionem splendidam Regi Augustissimo *Augusto III*, Domino nostro Indulgentissimo, cujus effigiem in modum protomes *Tomo primo* præfixit. Præmittitur *Tomo* eidem vita *Pallavicini*, ejusque effigies blanda ac liberalis. Subjicitur vitæ Epitaphium. Tum vero succedit id, quod *Tomo primo* magis est proprium, Præfatio scilicet *Pallavicini* ad suam versuum *Horatii* metaphrasin poeticam Hetruscam, vita *Horatii*, Italice scripta, & Odæ *Horatii*, in Italicum conversæ, ad Carmen usque seculare. Hæc *Tomi primi* est summa. Epitaphium, quod illustris Dresda spectandum præbet, differt ab eo, quod *Algarottius* excogitavit. En illud:

Stephanus Benedictus Pallavicini
e lacu Benaco
claris parentibus ortus. Patavii natus
hic jacet
a secretis & a consiliis
Aug. III Reg. Polon. Sax. Elect. &
in aula Christiane vivendo
virtutum genere omnium

ita

ita se laudavit, ut piaculum sit
in ævo viventem laudare,
Historicus, Poeta, Philosophus,
puritatem Livii, Horatii robur,
Senecæ gravitatem, assecutus,
notus doctrina, candidus fide,
integer amicitia,
concessit naturæ XVII Kal. Majas
Anno salutis MDCCXLII.

In lucem susceptus fuit *Pallavicinus* A. 1672, 21 Mart. Patavii, patre *Carolo Pallavicino*, cive Salodii honestissimo, ac *Julia Rossi*, cive Patavina. Salodii educatus formatusque, ac Philosophia practica literisque humanioribus per 12 annos egregie imbutus, concessit cum patre in Germaniam. Hic in aula regia Dresdensi præfectum Collegii musici, quod *Capellam* vocant, egit, obiitque A. 1688. Favit pupillo aula Augustissima, Poetæ jam mensuram impleturo. Defuncto Electore *Joanne Georgio III*, officia sua aulæ Electoris Palatini *Joannis Guilielmi* præstitit poetica. Evectus fuit ibidem, quod addimus, ad nomen Consiliarii Cameralis. Romæ eum Academia Arcadum circa id temporis Societati suæ adscripsit. Addimus, ipsum quoque Academiæ Salodiensi, cujus sodales *Unanimi* vocantur, aggregatum fuisse. Electore Palatino defuncto, Dresdam *Pallavicinus* repetivit, dignitate Viri a secretis Regis, ac Poetæ aulici, ornandus. Laudarunt Arcades puritatem stili *Pallaviciniani*, Odis *Horatianis*, Italice factis, accommodati, in Tragœdia *l'Achille sposo.* Libet cum aliis communicare rationem, qua *Pallavicinus* inductus, sese ad *Horatium* versibus Hetruscis exprimendum convertit. Ansam instituto nobilissimo subministravit *Academia Phrygum*, quam Illustriss. Comes *de Wakerbart*, militiæ Saxonicæ Mareschallus, scientiarum artiumque patronus, in palatio suo honorificentissime instituerat. Viri eruditissimi, Dresdenses ac Lipsienses, in eam suscepti, singulis hebdomadibus semel indidem convenerunt. Ad initiandam hanc Academiam proposita fuit metaphrasis *Odæ Horatianæ III Libri II: Æquam memento*

mento rebus in arduis. Interpretationem poeticam, eamque Hetruſcam, elaboravit Noſter id temporis, quo numeroſa eruditorum induſtria & Germanice & Gallice idem tentabat. Applauſerunt ei tunc illi, qui de ingeniis ac poetico hoc conatu poterant judicare. Ex eo Noſter cum *Horatio* ſingularem familiaritatem contraxit. Edita eſt ejus translatio *Horatii* Italica hic Lipſiæ A. 1736, quantum ad librum Carminum attinet. Tum vero Rex Auguſtiſſimus juſſit *Pallavicinum* porro Satiras *Horatii*, Epiſtolas, libellum de arte poetica, ad eundem modulum interpretari. Tranſtulit *Pallavicinus* præterea non pauca alia in linguam Hetruſcam, quorum pars in hanc ipſam editionem Operum coaluit. Comitatus fuit idem Comitem, *di Lagnaſco* dictum, cujus a ſecretis fuit in duabus legationibus, Romam & Vindobonam ſuſceptis. Acceſſiones honorum A. 1738 idem ſenſit benignas. Conſiliarium enim legationis eum Rex Potentiſſimus renuntiavit, ab Ill. Comite *Wakerbartio* rationes indivulſas habiturum. Comitatus eſt idem Principem juventutis regium in Italiam, ibique applauſus ac puncta Italorum ad unum omnium tulit, quantum ad metaphraſin ejus *Horatianam* attinebat. Redux Dreſdam, vitam haud ita multo poſt cum morte cummutavit. Perill. *Algarottius* deſcriptionem animi virtutumque hiſce adjecit talem, quæ *Pallavicini* Manibus eſt admodum honorifica. Regi Auguſtiſſimo viſum fuit in lucem edi Opera *Pallavicini*. Illuſtriſſ. Comes *de Brühl* juſſu Regis clementiſſimo id operæ Perilluſtri tradidit *Algarottio*, Viro quippe ſpeciminibus ingenii præſtantiſſimis claro, ac Italicæ Poeſeos peritia admodum illuſtri. Dolemus, verba *Horatii* Latina haud ſimul e regione translationis Hetruſcæ apparere. Vidimus ſchedam, cui aliquis hæc inſcripſerat: *Dovevaſi anche a queſto volume unire il teſto Latino, dovendoſi ragionevolmente preſumere, che tal foſſe la mente dell' Autore, che lo volle al ſuo canzionere nel 1736. L' è moſtrata poca avvedutezza in far imprimere, non diceſi molte parole vſcene, ma molti interi verſi, che devevano eſſere ſolamente puntati. Nè ſcuſa, che così ſi trovino nel MS. non paſſando queſto nelle mani di ogni uno, come queſti maltrattati volumi. Finalmento con libertà da non tollerarſi ſi à in molti luoghi corretta la*

versione, giacchè in vece delle espressioni dell' Autore, si sono impresse quelle del criticante. Nonnunquam Editor aliquid omisit. Sermonem, cujus est initium: *O tu che giaci a capo dell' Esquilie*, præcessit olim Epistola ad *Paulum Zolli*, qui Autori, ut susciperet hanc translationem, suasor fuerat. Hanc hic desideramus *Tomo II.* Desideramus etiam plura. Oden primam Libri primi *Pallavicinus* sic inchoavit canens:

D' Atavi Re degna progenie, e mio
Dolce sostegno, Mecenate, e pregio,
Per l' olimpica lizza è chi coperto
Andar gode di polvere, e schivata
Colle fervide rote aver la meta
E lo solleva al ciel la nobil palma.

Tomo secundo Ill *Franciscus Algarotti* præmisit formulam dedicationis, *Ignatio Guarini*, Societatis Jesu Sodali, consecratam, ac judicium, critice in Epistolas ac Satiras, a *Pallavicino* translatas, conformatum. Notat inibi tria in *Pallavicini* metaphrasi: 1) enarrationem aliquot *Horatii* locorum, 2) nævos quosdam, translationi affricatos, 3) studium nonnunquam recedendi a norma verborum & rituum *Horatianorum*, quibus consuetudinem recentiorem substituerit *Pallavicinus*, e. g. Vestalibus virgines velo sacro ornatas, ritui litandi Diis Manibus sacrificium pro mortuis missaticum, collegio augurum conventum purpuratorum curiæ Romanæ, &c. Addidit *Pallavicinus* Satiræ: *Non quia Mecænas* &c. in fine hæc:

A pranso sobrio più d'un Eremita.

Horatius Epistolam XV Libri primi ita inchoavit: *Quæ sit hiems Veliæ, quod cælum, Vala, Salerni, Quorum hominum regio, & qualis via? Nam mihi Bajas Musa supervacuas Antonius; & tamen illis Me facit invisum, gelida cum perluor unda Per medium frigus.* In fine metaphraseos subjecit *Pallavicinus* hæc:

In somma d' ogni cosa per minuto
Il tuo Flacco informar non ti dispiaccia,
Ond' io ritorni qua con una faccia
Da Padre Abate lucido e paffuto.

Ut

Ut vero *Horatius*, ne legi intelligique recusaret, figuras elocutionis stilumque ad genium ætatis suæ inflexit; sic *Pallavicinus* ab Italis ætatis nostræ volebat legi ac intelligi. Debuit igitur hic genium Italici seculi præsentis sequi. Ut Perill. *Algarottius* tria illa animadversionum capita redderet illustriora, intexuit ipse nonnihil comparationum, ex inficetis aliorum factis depromtarum, ac critico examini subjecit ex *Pallavicino* exempla. Ostendit se hic ubique ingenio & doctrina magnum; sed mallemus tamen, monstrasset Vir egregius ea, quæ eminent ac excellunt in poesi *Pallaviciniana*, quæ sunt imitatione aliorum digna, & quæ cretam, non obelum, merentur, vel videntur mereri. Per nævorum contemplationem raro emendatur genus humanum. Sin vero reliquis laudatissimum perfectionis iter ostenderis, ac præiveris alacriter; magno beneficio tibi genus devinxeris humanum, quod exemplis pravis, licet ad fugiendum propositis, præter consilium & destinationem, clanculum abripitur, bonis vero exemplis recta ad honoris templum lustrandum excitatur, licet vias, alio ferentes, ignoret. At suffecerit, hæc ad *Tomos* priores *duos* indicasse. *Tertio* & *quarto Tomo* nil habetur porro *Horatianum*. *Tertius* complectitur varia. Scenam aperit liber *Joannis Lockii de Educatione*, ex *Costi* metaphrasi Gallica prosa in versus Hetruscos transfusus, Sequitur tractationem hanc *Euripidis Hecuba*, versu consimili elaborata. *Tomus quartus* complectitur Odam, *Augusto III*, in solium regni Poloniarum evecto, sacram; hymnum, vel carmen, in *Mariam Josepham*, Reginam Poloniæ augustissimam; Carmen in Natalitium diem Serenissimi Principis Saxoniæ, in spem Electoratus Regnique geniti; Carmen in mortem *Augusti II*, Regis Poloniarum invictissimi; Dithyrambum, cui est inscriptio: *Vindemia Pilnicensis*; Eclogam, cui titulus est *Timandra*; Odam, quæ
Principi juventutis Hispanico adventum in Italiam gratulata Pag. 67.
fuit; Dialogum musicum, felicissimo natalitio festo Serenissimæ
Reginæ decantatum; Dialogum consimilem, quo Autor nuptias 74.
Joannis Adami Baronis *Efferensis* ac *Mariæ Annæ* Baronissæ *de
Spée*, prosecutus fuit; Carmen in inventos terræ fœtus nigros 85.
in Misniæ collibus. Fœtus illos subterraneos Itali vocant *tartufi*.
Sequitur Carmen, decantatum ad tumbam Servatoris die Ve-

neris sancto, Dresdæ in regia æde sacra erectam. Excipiunt
Pag. 95. hasce dapes fercula haud viliora. Legi dignum est Carmen,
nomini anniversario Baronissæ *Eugenii Lœwenthalensis* consecra-
105. tum, cum alio, *Clementis XII*, Pontificis Romani, honoribus di-
127. cato. Non est, quod in reliquis Carminum breviorum ti-
tulis recensendis simus longi. Quis enim negat, Euterpen
tibias *Pallavicini* moderatum esse? Quis nescit, Polyhymniam
137. ejus barbiton tetendisse? Quis ignorat, carminum, quæ de-
dit, congeriem amicis verique amatoribus nunquam non vi-
sam fuisse opus a novem Musis cælatum? Non est igitur dubi-
tandum, Perillustri *Algarottio*, pulcherrima hæc ingenii *Pallavi-
ciniani* monumenta ad seros posteros transmittenti, & sui inge-
nii salibus, tanquam dulcissimo condimento, conspergenti, tan-
tum esse gratiæ habendum, quantum, qui sibi maximo quoque
beneficio orbem eruditum obstringit, mereri omnium judicio
existimatur.

HENRICI DE COCCEJI, REG. MAJEST. Pruss. quondam a Consil. Secret. & in illustri Viadrina Antecess. primarii, Grotius illustratus, seu Commentarii ad Hugonis Grotii de Jure Belli & Pacis Libros tres, in quibus Jus Naturæ & Gentium, item Juris publici præcipua, explicantur. Adduntur Annotata Autoris, ex postrema ejus ante obitum cura. In Commentario id præcipue agitur, ut Grotius ex ipso Grotio illustretur, defectus circa principia Grotiana notentur, & vera Juris Naturæ principia, inprimis quatenus ad interpretationem Juris Romani pertinent, proponuntur. Accedunt Observationes S. d. C. H. F.

Tomus II.

Wratislaviæ, sumtibus Jo. Jac. Kornii, 1746, fol.
Alph. 7 plag. 15.

Postulat officii nostri ratio, ut pauca differamus de *altero* præstantissimi Operis *Tomo*, qui nuper, gaudentibus bonis omnibus, in lucem exiit. De instituto Ill. Commentatoris jam diximus in his *Novis Actis A. 1744 Mens. Majo pag.*

pag. 268 seq. cum *Tomum primum* recenseremus, quo Lectores nostros merito ablegamus, hoc solum monentes, in Commentario id præcipue agi, ut Juris Romani principia generalia Juri naturæ convenientia demonstrentur, quod a multis in dubium vocatum, a nemine antea fuerat ostensum. Debemus vero beneficium hoc *Henrico de Cocceji*, Antecessori Viadrino adhuc post fata celeberrimo, ejusque Filio Illustrissimo, *Samueli* Lib. Bar. *de Cocceji*, Reg. Majest. Pruss. Ministro Status & Bell. intimo, cujus observationes, paterno Commentario adjectæ, operis pretium mirifice augent. Continet hic *Tomus* reliqua *Capita Libri II Grotii de Jure Belli & Pacis*, a *septimo* ad finem, siquidem priora *sex* jam *Tomo I* continebantur. Egerat in *Libro II Grotius* de objecto juris secundo, jure nimirum rerum, cujus occasione in Commentario ostenditur, 1) divisionem rerum in communes, publicas juris gentium, & universitatis, quam JCti Romani in Digestorum libris proponunt, in Jure naturæ esse fundatam: 2) originem dominiorum recte a JCtis Romanis ex occupatione rerum nullius derivari, adeoque falsam esse *Grotii* opinionem de primæva rerum communione; 3) quasdam esse res natura tales, quæ in dominio esse non possint, e. g. aerem, aquam profluentem, mare, cet. 4) inter effectus dominii alienationem quoque rerum esse numerandam, quæ tamen ad imperia aliave jura publica injuste extendatur; 5) *Grotium* immerito huc trahere successiones, tanquam alienationis species, cum potius ambæ, si liberorum successionem excipias, ex Jure civili descendant; qua occasione momentosa materia de successione in imperia, regna, & principatus, *Lib. II Cap. 3, 4, 5, 6, 7,* pertractatur. *Capite octavo,* modos acquirendi omnes, qui in Digestis *Tit. de acquir. rer. domin.* enarrantur, ex jure gentium primævo esse derivandos, monstratur, cum contra *Grotius*, illos partim ex jure naturæ pro certo rerum statu, partim ex jure gentium arctiori, partim denique ex jure civili, arcessendos, non dubitet. Patet hinc, merito modis acquirendi naturalibus Jure Romano accenseri 1) occupationem rerum, quæ nullius sunt, (*Lib. II Cap. 8 §. 1, 2, 3 seq.*) 2) rerum domino carentium, (*§. 6*) 3) acquisitiones per thesaurum, (*§. 7*) 4) per fluvialia incrementa, nimirum per alluvionem, alveum desertum, insulam,

cet, (§. *8-17*) per ventrem, (§. *18*) 6) per ſpecificationem, commixtionem, & confuſionem, (§. *19 ſeq.*) 7) per acceſſionem, (§. *21*) & quæ 8) fiunt jure ſoli & ædificii, (§. *22 ſeq.*) & quæ 9) per traditionem (§. *25*). Nec minus in Commentario demonſtratur, Jure Romano optimo jure aſſeri, 10) piſces quidem in piſcinis, non vero in ſtagnis, occupatos eſſe cenſendos; item 11) feras in vivariis, non vero in ſilvis, etſi circumſeptis, captas videri, (*d. Cap. 8 §. 2*) 12) incrementa fluvialia cedere poſſeſſori fundi in agris arcifiniis, non in agris limitatis, (*d. Cap. 8* §. *16*) 13) dominium acquiri per derelictionem alvei, non per inundationem, etſi graviorem, (*ibid.* §. *9, 10*, & *13*,) 14) non vero naturaliter ſine traditione (*ibid.* §. *25*). *Capite nono* modos, quibus dominia finiuntur, enarratos videas, inprimis quando imperia deſinant. Demonſtratur hic inter alia ex Hiſtoria & principiis Juris contra *Grotium*, re vera deſiiſſe imperium Romanorum, translatumque belli jure in Reges Germanorum (*d. Cap. 9* §. *fin.*). *Capite decimo* effectus dominii ratione aliorum hominum, horumque obligationes erga eum, qui dominium rei alicujus habet, monſtrantur; qua occaſione principia generalia omnis naturalis traduntur obligationis, (*pag. 76 ſeq.*) variique Juris noſtri textus ex naturæ ratione explicantur (*Cap. 10* §. *2*). *Caput undecimum*, de obligatione perſonæ agens, ex legibus naturalibus deducitur, convenientiaque Juris Romani cum Jure naturæ in plurimis monſtratur capitibus (*Cap. 11* §. *1 pag. 97 ſeq.*). Differentia inter pacta nuda & contractus novo demonſtratur modo (*pag. 109*), ubi totam Juris Romani de errore doctrinam rationi naturæ conſentaneam, pacta præterea, vi, metu, dolo, ex cauſa vitioſa, cum prædone perfido, tyrannoque, inita, Jure naturæ valida eſſe, (§. *7, 8, 9*,) denique ſine acceptatione nullam obligationem oriri ex pacto, (§. *12-17*) deducitur, ſimulque elegans quæſtio, an mandatum morte finiatur, & an in hæredes tranſeat, rationibus naturæ deciditur. *Capite duodecimo* in Commentario oſtenditur, doctrinam Juris Romani de jure pœnitendi in contractibus cum Jure naturæ convenire, (*pag. 185 ſeq.*) itemque de præſtatione caſus, ſpeciatim in contractu commodati, (*pag. 185*) in pignore, (*pag. 186 ſeq.*) in venditione, (*pag. 193 ſeq.*) in locatione conductione, (*pag. 201*) eidem eſſe conſentaneam; de-

nique

nique effatum JCtorum, quod contrahentibus naturaliter se invicem circumvenire liceat, non esse æquitati naurali contrarium (*pag. 218*). *Caput decimum tertium* doctrinam de jurejurando proponit, ubi, vera ejus principia, ex ratione deducta, cum iis, quæ Jus Romanum hac de re habet, ex asse convenire, (*pag. 122*) monstratur. Inprimis Ill. Commentator demonstravit, assertum Juris Romani, quod jusjurandum, errore, vi, vel dolo, elicitum, sit obligatorium, verum esse, idque exemplo Gibeonitarum illustravit (*pag. 231*); itemque illum æque obligari, qui per creaturas juret, (*pag. 243*) ubi simul (*pag. 237*) formula: *corban esto*, nova ratione, itemque verba Christi: *Sermo vester sive asserat aliquid, sive neget*, &c. (*pag. 257*) explicantur. *Capite decimo quarto* de contractibus Regum agitur & Principum; ubi statim ab initio ostenditur, distinguendum omnino, utrum Rex ut Rex, an vero ut privatus, contrahat, hujusque distinctionis usus insignis per omnia Juris objecta (*pag. 266 seq.*) demonstratur, addita quæstionis decisione, quo usque successor antecessoris facta præstare teneatur (§. *14 seq.*). *Caput decimum quintum* magni momenti materiam de fœderibus (§. *1 - 15*) tractat, eorumque differentiam a sponsionibus (§. *16 seq.*) ostendit. *Caput decimum sextum* de interpretatione pactorum, contractuum, fœderum, si verba dubie sint posita, agit. Cum vero regulæ, a *Grotio* traditæ, neutiquam sufficere videantur (*pag. 333 seq.*); adæquatæ & breviores, in recta fundatæ ratione, proponuntur. Deductis ita ex Jure naturali obligationibus, quæ ex contractu oriuntur, *Capite decimo septimo* sequuntur obligationes aliæ, & quidem quæ ex delicto oriuntur; ubi ex naturali Jure iterum demonstratur, eum, qui facto suo illicito alii damnum dedit, ad id reparandum esse obligatum; (*pag. 379*) quando vero damnum datum videatur, ibidem ostenditur. Ex quo facile apparet, humani aliquid passum esse magnum *Grotium*, dum opinetur, nec quasi contractus, nec quasi delicta, fundamentum in Jure naturæ invenire, verum descendere ex civili Romanorum Jure, cum omnino obligationes istæ ex priori jure veniant, ceu ostensum in *Commentario ad* §. *1 lit. e.* Et speciatim, tum quod ad condictiones, tum quod ad actionem, qua adversus nautas, caupones, stabula-

bularios, experimur ad restitutionem damni, ab aliis dati, quorum opera sunt usi (*pag. 385* & *pag. 394 lit. u*). Insequentibus *Capitibus decimo octavo* & *nono Grotius* duo negotia inter obligationes personæ retulit, quæ non ex Jure naturæ, sed gentium, venire putat, obligationem *erga legatos* & *erga mortuos.* Ill. Commentator contra ostendit, sanctitatem legatorum omnino ex jure naturæ esse, hac tamen restrictione, ut hæc inviolabilitas neque ad eorum contractus, neque delicta, extendatur (*Cap. 18*). Quod ad obligationem sepeliendi mortuos attinet, eam non ex jure gentium voluntario, sed ex legibus venire civilibus, probatur; ubi simul ratio redditur, cur Romani juxta ac Græci, necessitatem sepeliendi mortuos ex naturæ jure venire, putarint, erronea nempe opinione decepti, Manes non prius quieta frui sede, quam cadaver fuerit vel igne absumtum, vel humatum (*Cap. 19*). Sequitur jam *Capite vigesimo* puniendi jus, quia is, qui delictum commisit, non solum damnum datum resarcire tenetur, de quo *Capite 17* actum, verum etiam simul ad pœnam est obligatus. Ill. Commentator, rejectis *Grotii* principiis, quasi cuilibet homini jus puniendi alterum lædentem competat, quod vero gentium consensu, institutisque civitatibus, *fuerit mutatum*, longe alia proponit *pag. 447 seq.* ex quibus tota hæc doctrina deduci commode potest. Speciatim ostenditur, pœnam in talione consistere, eam vero non ita crude, ut vulgo, sumi debere, cum legislator per eam nihil aliud, quam æstimationem juxta proportionem delicti, intelligat (*pag. 447 seq.*). Inde deducit, talionem, vel æstimationem, in homicidio, vel adulterio, non aliter fieri posse, quam pœna mortis (*pag. 456*). Qua occasione variæ quæstiones maximi momenti deciduntur: e. g. num summa potestas aliam punire possit variis ex causis (§. *44 seq.*). *Capite vigesimo primo* quæritur, an & quatenus quis ob delictum alienum possit puniri, & quidem *a*) subditus ob delictum domini, *b*) dominus ob delictum subditorum, *c*) liberi ob delicta parentum, *d*) parentes ob delicta liberorum, *e*) hæres ex delicto defuncti. Ubi in Commentario luculente est ostensum, omnibus his casibus Jus Romanum cum naturali ex asse convenire. *Capite vigesimo secundo* causæ belli minus justificæ recensentur; *Capite* vero

sequenti

ſequenti officia belligerantium erga ſe invicem, ſi cauſæ belli dubiæ. Maximi quoque momenti eſt *Caput vigeſimum quartum*, ubi rationibus graviſſimis demonſtratur, quamvis adſint cauſæ belli juſtificæ, tamen non facile bellum eſſe alteri inferendum; & *vigeſimum quintum*, quod caſus varios enarrat, quibus & pro alio juſte bellare licet. Agmen denique claudit *Caput vigeſimum ſextum*, quo diſquiritur, an & quando ſubdito bellum gerere liceat. Brevitas chartæ nos prohibuit, quo minus ex dignitate materiarum pertractatarum plura hic adjiceremus, uberiusque exponeremus; attamen ex his per lancem ſaturam dictis ſatis Lector perſpiciet, non ſine damno carere *Grotio* hoc *illuſtrato* poſſe omnium ſcientiarum homines, non eos ſolum, qui jura publica populorum tractant. Optandum proinde, ut ultimus *Tomus*, qui *tertium Grotii Librum* illuſtrabit, propediem in dias luminis auras prodeat, cui perficiendo Illuſtriſſimo Autori & Editori vegetam ſenectutem, vires corporis firmiſſimas, otium denique jucundum, ex animo precamur.

COMMENTATIO JURIS PUBLICI DE JUSTIS Repreſſaliarum limitibus, tum a gentibus, tum a Statibus S. I. R. G. obſervandis, ex ipſis legibus, Actis publicis, & Diplomatibus, eruta a LUDOVICO MARTINO KAHLIO, D. & P. P. O.

Gottingæ, impenſis J. P. Schmidii, 1746, 4.

Plag. 12½.

Qui inter publici privatique Juris doctores familiam ducunt, de juſtis repreſſaliarum limitibus præceptiones adeo perturbatas tradunt, ut erroribus quaſi conſeneſcere videantur. Alii Imperii Germanici jura ex Romanorum veterum ſcitis eruere ſatagunt, ſoli Imperatori adſcribentes repreſſalias laxandi poteſtatem; alii, penes Status noſtros jus iſtud eſſe in omnibus cauſis, quibus jura gentium illas indulgent, arbitrantur; alii & conſenſionem Cæſaris & Statuum ſemper ad eas requirunt; alii, retorſiones, arreſta, pignorationes, ac diffida-

fidationes, unum idemque significare, autumant; alii aliis se addicunt opinionum portentis; ad unum denique omnes, inter se distinctas maxime jurium species, tum publicorum, tum privatorum, hic confundunt. Sed Cel. Autor noster, contra fallaces istas sententias præmuniens lectores, & suum cuique assignans, justos limites, hoc est, causas modosque, in repressaliis observandos, tam a gentibus, quam a Statibus Imperii Romano-Germanici, fide nisus ipsarum legum, Actorum publicorum, Diplomatum, & literarum marcæ, eruit in sua Commentatione. Ut igitur paulo curatius definiamus, quæ in hoc libro consignata sint literis placita, summatim hæc edisserere liceat. *Repressaliæ* generatim vocantur bellum minus solenne, quo personæ, aut res, exteræ civitatis, autoritate Principis, resarciendi damni causa, detinentur. Speciatim vero repressalias dicimus detentionem personæ, aut bonorum, propter debitum alienum, denegatæ, vel protractæ, justitiæ causa, concessam. Quia vero repressaliæ duplicis generis sunt, ac modo suscipiuntur contra hostem, modo contra eos, qui nos non læserunt, sed tamen vinculo quodam morali implicati sunt cum adversariis nostris, de singularum justitia, solidis ratiociniis præstructis, disputat Cel. Autor, verasque earum causas, tum juri naturali, tum positivo, convenienter congruenterque, adumbrat. Dubia etiam, hac in re, Romani & Canonici Juris rite expedit; denique vero, doctrina de injustis repressaliis prolata in medium, & quæstione decisa, an litem debitori vero creare is queat, qui repressalias pro debitore vero passus est, dispicit Noster, an repressaliis statim tentare eos liceat, qui jus nostrum qualicunque modo perturbarunt. Rationes nimirum subducit sequentem in modum: Ob læsionem quamvis bellum capessere licet, si naturæ jus sequimur; ergo repressaliis quoque tentare eos possumus, qui injuria nos lacerarunt ulla. Cum vero sine necessitate non facile ad bellum, vel repressalias, eamus, si justitiæ internæ, seu humanitatis & prudentiæ, officia accomodare velimus ad res nostras; quilibet perspicere poterit, mitiores defendendi modos interdum anteferendos esse. Quam ob rem

rem etiam ex legibus Germanorum, & multis Diplomatibus, hic excitatis, collectas videmus probationes, æque ac privilegia Cæsarum, qui civitatibus nonnullis repressaliarum jus, sub conditionibus quibusdam, concessere. Prono ex istis fontibus fluit alveo, interpellationem, apud judicem competentem factam, jure gentium non esse semper repressaliis præmittendam, nec remedia leniora esse necessaria; licet moribus id sit passim constitutum, conventionibusque stabilitum, ut rei plerumque sint prius evocandi & admonendi, vel Principes horum, ut molestiis levent læsum. Imperium enim Germanicum si consideramus, *Ordinat. Camer. P. II Tit. 1 & 8* id declarat luculenter. Attamen bene multæ gentes, per conventiones potestatem repressalias persequendi restringentes, maximum fructum ferunt rebus publicis. Hinc præconium facit Autor eorum, quæ in pace inter *Carolum II*, Magnæ Britanniæ Regem, & Ordines fœderati Belgii; Bredæ A. 1667 die 31 Jul. Artic. 31 sancita sunt, & pacis, inter *Henricum VII*, Regem Angliæ, & *Philippum*, Archiducem Austriæ, A. 1495 die 24 Febr. Londini initæ, *n. 28* & *29*, nec non in *Traité de Paix, fait à Utrecht le 26 Juin 1714 entre S. M. Catholique & les Etats Generaux des Provinces unies*, *Art. 1 §. 5*, ut & pacis, inter *Carolum V* & *Mariam*, Reginam Scotiæ, confectæ die 15 Dec. A. 1550. Huc refert etiam pacem, inter *Philippum III*, Hispaniæ Regem, Archiducem *Albertum*, & *Isabellam*, ex una parte, & Angliæ Regem, *Jacobum I*, ex altera parte, sancitam A. 1604 *Art. 6*, neque minus *Trattado entre Philippe IV Reg. Catolico de Espanna, y las civdades Anseaticas, Art. 30*, & *Traité de Navigation & de commerce fait entre Charles VI, Empereur des Romains, & Philippe V, Roi d'Espagne, signé à Vienne le 1 Mai 1725, Art. 41.* His ita constitutis, Noster contra receptam doctorum sententiam, connexa ratione, hæc exponit: Belli jus levissimis producitur læsionibus, (id quod §. 17 demonstravit,) ergo has etiam repressaliis depellere possumus, si juris stricti notionem ponimus apud animum. Errore igitur ducuntur, qui ad justas repressalias requirunt injurias graves. Non negamus quidem, ex

l. 4 D. de in integrum restitutionibus colligendum esse, injustas fieri repressalias, quæ ob modicum instituuntur damnum, sed civiles hæ rationes ad integras, inquit Cel. *Kahlius*, gentes, seu eas, penes quas jus belli est, aqplicari nequeunt. Nihilo minus laudat, qui conventionibus libertatem, hac in re etiam, circumscribunt, populos, e. c. Hispanorum & Belgarum pactum, die 9 April. A. 1609 promulgatum, & pacem, inter Ordines Belgii fœderati generales & Episcopum Monasteriensem die 18 April. A. 1666 confectam, ac docet, Status Imperii Germanici etiam repressalias tantum decernere debere ob momenti maximi causas. Præterea disquirit Autor, an penes Status S. I. R. G. & homines privatos jus sit suscipiendi repressalias. Hinc utitur hac fere argumentandi ratione: Repressaliarum jus ex naturali libertate & æqualitate hominum pendet; (§. 5) igitur ii sine summi magistratus consensione hoc non pollent, qui civitatis legibus adstringuntur; itaque omnino annumerantur regalibus repressaliæ juribus, æque ac jus belli; ergo inter cives S. I. R. G. eatenus locum non habent repressaliæ, quatenus judicia summa in eo vigent, & de litibus motis rite dispicitur. Attamen Electoribus, Principibus, ac Statibus Imperii, & consuetudo, & consensus Statuum, beneque multæ rationes, deinceps enarrandæ, speciatim vero eorum superioritas territorialis, jus assignant, parandi repressalias, quemadmodum jure belli, fœderum, aliisque, utuntur, (quæ omnia luce meridiana clarioribus Noster evicit probationibus,) nec non olim gestæ sunt in Germania, teste *Lehmanno* in *Chron. Spir. Lib. V Cap. 98.* Sunt quidem summa Imperii tribunalia, quæ regulariter dirimunt causas Statuum, & mandata sine clausula plerumque contra Status promulgant, qui laxant repressalias; inde tamen non fluit, remediorum juris extraordinariorum, quibus repressalias merito annumeramus, Status Imperii non esse compotes. Vid. *R. I. de an. 1555 §. Demnach aber.* Fingamus enim, adversarium potentem non parere judicio Cæsareo, vel executionem alias ob causas non institui posse, vel damnum irreparabile oriri, nisi adhibeantur repressaliæ, vel a tribunalibus Imperii denegatam esse justitiam;

nemo

nemo erit tam injuſtus exiſtimator, ut iniquum pronet Statum Imperii, hanc ob rationem ſuſcipientem repreſſalias contra alium Statum, qui illata damna reparare noluit. Sane imperii nulla conſtitutio reſiſtit ei, nec naturæ ſe tuendi jura infringit idem Status. Quapropter hæc addit Autor: Approbo, id eo magis fieri oportere, cum adeo ſubjecti infimæ ſortis ſine Principis conſenſione ire ad arma interdum poſſint. Neſcio igitur, quomodo ex manibus Principum imperii extrajudicialis poteſtas omnis debeat extorqueri. Conf. illuſtrantes hanc argumentationem *l. 1 §. 27 D. de Vi & de vi armata*, arg. *l. 5 C. In quib. cauſ. in integr. reſtit. neceſſ. non eſt.* Cum vero ſcriptæ leges promulgatæ refragari videantur Autoris noſtri ſententiæ, inde a *pag. 33* uſque ad *pag. 42* dubitationes obmotæ eximuntur, ratiociniis tam validis, ut ne ullum quidem lectores dubium amplius fatigare queat. Præterea enucleate condocet, Statuum repreſſalias ſpeciatim in cauſis fractæ pacis publicæ ſtabilitas eſſe in *der Handhabung des Friedens, Rechtens, und der Ordnung zu Worms*, edit. A. 1495, §. 2, neque minus in *der Erklærung des Landfriedens zu Augſpurg*, A. 1500 promulgata, & in *dem Landfrieden zu Augſpurg*, A. 1548 ſancita. Id ipſum etiam jus repreſſaliarum, ad quas Status deſcendere poſſe, oſtendit, ſpeciatim datum eſſe in cauſis teloniorum, *Capitulatio Franciſci I Art. 8 § 16* declarat. Præcipue vero provocat ad Weſtphalicam pacem, admittentem Status ad repreſſalias inſtruendas in cauſis religionis, & in caſibus, quibus pacis ejus leges ab aliquo violari contingat, niſi venerit res ad pactionem amicam, vel via juris intra triennium offenſio fuerit lenita (*Artic. 17 §. 5 & 6*). Quo jure vallati, Elector Brandenburgicus A. 1648 Palatino Neoburgico, ac Boruſſorum Rex, *Fridericus Wilhelmus*, Palatino Neoburgico Electori, intulerunt repreſſalias, ut & Brunſuicenſis Elector Evangelicis Hildeſiæ, ob religionem læſis, præſto fuit jure iſto repreſſaliarum A. 1711. Hanc igitur defenſionem Statuum nemo ſine temeritate reſpuet, & pro nihilo putabit, ſi in ſimilibus cauſis jus ſuum Principes noſtri vindicant, vel tuentur repreſſaliis. Sunt quidem, qui, con-

conſenſum Imperatoris repreſſalias communire debere, exiſtimant; hos autem falli opinione, probat Noſter, cum Status imperii, ſine autoritate Cæſaris, jus belli non raro exerceant, repreſſaliæ autem ſpecies belli ſint, nec leges Imperii præfiniant, conſenſionem Imperatoris repreſſalias molienti Principi eſſe ſemper neceſſariam. Si vero in Germania adverſus exteros Principes Imperii totius nomine decernuntur repreſſaliæ, ad eas requiri Cæſaris conſenſum, ex actis Comitiorum Auguſtanorum, A. 1582 habitorum, nec non ex Comitiis Ratisbonenſibus, A. 1595 celebratis, colligit Cel. *Kahlius.* Pari modo dilucide exponit, Statuum Imperii jus, bella cum exteris rebus publicis pariter ac repreſſalias gerendi; quoniam contra easdem jure experiri minus poſſunt Status noſtri. Generatim his ita adornatis, animum advertit ad repreſſaliarum cauſas, easque tam ex publici, quam privati, Juris fontibus, ac præcipue ex Receſſibus Imperii, non elicit ſolum, ſed & conventionibus Germanorum, Gallorum, Hiſpanorum, Britannorum, Suecorum, Luſitanorum, Danorum, Batavorum, Venetorum, aliarumque gentium, ita illuſtrat, ut juſtitiæ denegatæ & protractæ limites definitos videat lector, ac ſolide ſtabilitos. Se quoque utilitate ſingulari commendant diſquiſitiones Autoris noſtri de diviſione repreſſaliarum in perſonales, reales, & mixtas, de indole & natura cujuslibet generis, nec non de diſcrimine, quod inter generales & ſpeciales repreſſalias intercedit; quæ omnia ab aliis leviter, a Noſtro autem fuſe & apte, diſputata ſunt. In quibus explanandis id operam potiſſimum dedit, ut his quoque limites juſtos aſſignaret, ac moribus tum veterum, tum hodierna conſuetudine, firmaret doctrinas ſuas corroboraretque. Quamobrem ad regulas reducit cuncta univerſales, nec non ſingulis ſuas ſubjungit exceptiones, prout vel terra, vel mari, inter Europæi orbis nationes, vel jure provinciali, vigent repreſſaliæ. Quemadmodum vero ex Diplomatum ingenti multitudine hauſit Noſter, quæ curate ſemper excitavit, pagina cuilibet collectioni Actorum publicorum adjecta; ita etiam varia interſperſit, quæ in Germania noſtra nullibi fere reperiun-

periuntur. Huc referimus merito ſententias Ducis *de New-caſtle* & Comitis *Sandwichii*, repreſſaliarum cauſa in ſummo Britannorum Senatu, quem Parlamentum appellitant, haud ita pridem propoſitas, neque minus literas Marcarum, ab Hiſpanorum, Britannorum, Suecorum, aliorumque, Regibus nuper promulgatas; porro Admiralitatum officia in repreſſaliis applicandis; excurſionum maritimarum leges, & alia, quæ ſane lectoribus non ingrata erunt, cum ſicco pede præterire ea ſoleant reliqui ſcriptores. Sed hæc, in ſummarium redacta, per ſpecies ſi exequi vellemus, liber, non epitome, exiret. Hoc unum modo, officio ſuo cumulate feciſſe ſatis Autorem noſtrum, addamus.

CONTINUATA VOLUMINIS SEXTI COMMENTariorum Petropolitanorum Recenſio.

Conf. *Nova Acta* hujus *Anni Menſ. Octobr. pag. 597 ſeq.*

In *Claſſe Phyſica* habentur: 1) *G. D. de mutilatis brachiis in puero, cujus Tomo III Commentariorum facta eſt mentio, Diſſertatio anatomico-phyſica.* Eruditiſſimus Autor id ſibi agendum ſumit, ut cauſam pravæ infantum conformationis a matribus conjiciat in embryones ipſos. Quare, quamvis Anatomen contra ſe loquentem habiturus erat, ſupponit, fœtus humanos, poſtquam in utero eſſe cœperunt, nullum cum matribus alere nexum, nec tantum aliquot a conceptione diebus libere huc illuc ferri, ſed & omni geſtationis tempore ſibi relinqui ſolis, placentam, utero adhærere, firmandi fœtus gratia, nec immergi utero placentæ vaſa, ſed his atque utero, chorii intercedere laminam, quo clarum eſſe poſſit, circuitum ſanguinis inter matrem & fœtum haberi nullum. Interea tamen largitur, aliquid ex uteri emiſſariis effundi, quod nutrimenti loco eſſe poſſit. Eſſe embryonem in matre, prout vermes ſunt in inteſtinis, quibus & homini nulla propterea vaſa communia interſint. Provocat ad ova piſcium & volatilium, & ad viviparorum etiam piſcium fœtus, qui uteris neutiquam alligati cernuntur. Quare, cum nihil ſit, quod fœtui atque matri intercedat, nihil etiam terrorem

matrum

matrum ad pravam fœtuum conformationem conferre evincit. Accuſatur ipſe embryo, cujus liquor nerveus parciſſimus, imo fere nullus, eſſe dicitur; quapropter etiam naſcentes nihil capiant mente, nulla re turbentur, nullo ſtrepitu a ſomno avertantur, omnis generis liquores perinde lingant. Habere etiam viſus eſt aliam rationem, inæqualem ſanguinis a corde ad cerebrum projectionem in fœtu; quare fieri haud raro ſoleat, ut male nutrita fœtuum membra flacceſcant, aut alio modo immutentur. Favet ſyſtemati caſus: Gemelli, uno nixu editi, inæquali ſucceſſu naſcebantur, primigenus utroque brachio mutilus, a primo proximus omnibus partibus perfectus, & læte valens. Nocitura erat utrique, ſi tamen nocuiſſet, phantaſia materna; quare, quæ nocuit, cauſam fœtui infuiſſe decet. Additur mutili partus anatome. Quicquid muſculorum ſcapulæ ineſſe, aut in capite humeri figi, decet, adfuit. Os ipſum brachii capite tenus perfectum, cetera nullum. Non leve argumentum & illud viſum eſt, matrem huic errori nullam dediſſe occaſionem, eo quod mutilus infans, ſuo morbo afflictus, thorace & pericardio ſerum ſanguine tinctum & pus contineret. Adduntur quædam de folliculis membranaceis articulorum, quales etiam in inteſtino recto glandularum nomine obſervari ſolent. Hanc ſequitur 2) *de Cordibus villoſis* Diſſertatio *Jo. Weitbrechti.* Tribus vicibus id evenit Eruditiſſ. Autori, cadavera ſecanti, ut cor detegeret cruſta lardoſa tectum, & villis obſitum talis materiæ, qualis eſt polyporum. Pericardiis circumfuit iſtud velum, adſpectu prorſus mirabile, non ex pinguedine forte textum, ſed ſeroſæ originis, dum ſanguinis fluida pars tranſpiratione in pilis ſimilem compagem excrevit. Tale velum alibi ſub coſtis, interque inteſtinorum gyros, deprehenderat. Concreſcere ſerum ſanguinis in cruſtam, novum non eſt. Sanguini pleuriticorum, aut alio morbo inflammatorio laborantium, vena ſecta, ejusmodi cruſta inflammatoria innatare ſolet; quare ex pericardii vaſculis ſanguiferis talem effloruiſſe halitum, ſolidiore forma concreſcentem, nemo facile mirabitur. Hinc legimus 3) ejusdem *Jo. Weitbrechtii de Circulo Sanguinis Cogitationes phyſiologicas.* Poſtquam ab *Harvæo* detectus, a *Pequeto* novis experi-

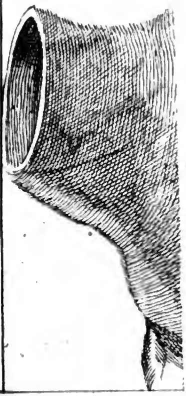
perimentis obfirmatus fuit ſanguinis circuitus, feliciſſima ingenia in eo deſudarunt, ut ſanguinis projectionem, cordis robur, duplicis vaſis ſanguiferi actionem, motuum cordis & vaſorum moras & ſynchroniſmum, acute deſcriberent, nec in alia quacunque phyſiologici argumenti materia ſubtilius philoſophati ſunt eruditi, quam in hac, quæ vitæ rationes deſcribit. Eruditiſſ. Autor, *Graveſandii* principiis innixus, de itu redituque ſanguinis recte meditatus eſt. Deſcribit valvularum in arteriis, pulmonali & aorta, actionem, qua, quod projectum eſt, relabi in eum, unde digreſſum fuit, locum nequit. Non autem, quæ uno ictu cordis proſiliit columna ſanguinis, omnibus ſtatim arteriis diſpergitur, ſed ſubſiſtit primo ante diviſionem aortæ in ramos, deinde, ſuccedente pulſu, novaque pellente columna, ramos ſubit partim, partim trunco progreditur, donec, fluctu pellente fluctum, ſanguis in minima vaſa arterioſa propellatur. Quando cor in diaſtole verſatur, interea non minus ſanguis progreditur. Urgetur enim ab elaſticis arteriarum parietibus in anguſtiora ſenſim & anguſtiora ſpatia, ſicque tandem e minimis arteriolis transit in minima venularum primordia, non forte ſyſtoles tempore, ſed in utroque cordis ſtatu, quo denique efficitur, ut ſanguis in ſpatia ſenſim ſenſimque ampliora deferatur, & tantum illius in dextrum delabatur ventriculum, quantum ſiniſter projecit. Videtur Cel. Autor auriculis nullam largiri actionem, ſed easdem pro venarum habere appendice; negat, intra easdem colligi ſanguinem, earum virtute premi, ſed ſaltem per easdem defluere; provocat ad utriusque auriculæ menſuram inæqualem, ſi tamen inæqualis eſt: nam ſinus venæ pulmonicæ parvitatem ſiniſtræ auriculæ abunde compenſat; provocat ad utriusque ventriculi columnam ſanguineam, quarum hac ad pulmones, illa ad corpus, æqualibus momentis projicitur, hinc auriculas, cum inæqualis ſint capacitatis, ſanguinem æqualium capacitate ventriculorum metiri haud poſſe arguit. Digna eſt, quam totam in ſuccum convertas, Commentatio. Excipit hanc 4) *J. G. D. de Aortæ & ſpinæ dorſalis mira corruptione Diſ-*

ne Dissertatio. Anevrismata arteriarum cum carie ossium, quibus accumbunt, conjunctissima esse, experientia loquitur. Habent enim id arteriæ, ut vel osseis concludantur canalibus, vel ossibus pressius accumbant, fulcimentum inde habituræ. Maxime autem aorta, descendens vertebris dorsi earundemque ligamentis, mediante habitu pleuræ celluloso, quem mediastinum posticum haud male dixeris, alligatur, dum copiosissimæ abinde per substantiam vertebrarum spongiosam subeunt arteriæ. Quare, ubi aorta in anevrisma elevatur, id spinæ evenit, quod aliis ossibus anevrismati vicinis, quo a destillante per tunicas arteriæ humore acri destruantur; neque enim aliter caries anevrismatis effectus esse potest; quapropter & in hoc, quod nitidissimum est & oppido rarum exemplo, anevrismati, sensim sensimque ad pugni magnitudinem excrescenti, attribuitur, quod vertebræ a tertia ad sextam essent exesæ & corruptæ, dum aorta sese factis intra vertebram singulam sinubus accommodaverat, non aliter ac truncus arboris, muro presse accumbens, (utitur enim hac similitudine,) scrobibus muri sese accommodat, & convenientia iisdem tubera cortice molitur. Intra tunicas aortæ, majorem in modum distentas, tophaceæ materiæ vis collecta fuit, ita, ut manu compressum anevrisma mire crepitaret. A quatuordecim enim, quæ naturalis plerumque est linearum mensura, ad sex pollicum cum dimidio diametrum aorta excreverat. TAB. V Fig 1. 2.

In *Classe tertia*, continente *Historica*, & *Critica*, exstat 1) *Dissertatio de Literatura Mangiurica*, Autore *Theophilo Siegfr. Bayero*. Antiquiores Geographi totam septentrionalem Asiam, & quicquid fere terrarum inter Volgam fluvium, Caspium mare, Indiam, Sinas, denique Russiam, interjectum fuit, magnam Tartariam vocarunt, ut altera esset minor, in Chersoneso Taurica. Nondum satis ab hoc errore cavent eruditi; etsi jam melius, quam olim, possint, cum intra hos paucos annos tantum de his regionibus & populis editum fuerit, quantum antea multis Seculis non fuit exploratum. Jam & Mangiuros rectius novimus, quos olim Missionarii in Sinis Tartaros Orientales nuncupare solebant;

& Mun-

TAB. V

& Mungalos, qui ab iisdem dicebantur Tartari occidentales. Mangiuri a Mungalis ſermone vehementer diſcrepant; vultu cognationem ab ſtirpe ultima produnt. At *Dürben Oelöbt*, ſeu *Dürben Oeröbt*, qui vulgo a nobis Calmucci appellantur, non modo in vultu, verum etiam in lingua, cum Mungalis conveniunt. Linguæ ea fere eſt diverſitas, quæ ſermonis in ſuperiori inferiorique Germania. Sed ſcriptura omnibus his populis eadem eſt, tantummodo quod pro ratione linguæ cujusque literæ nonnullæ vel omiſſæ, vel adjectæ ad numerum, fuerunt, aut quod in literarum ductibus ſuo quisque populus ingenio indulſit. Sic quædam etiam diverſitas reperitur inter literas penicillo ſcriptas, & typis excuſas. Illæ enim liberioribus ductibus vagantur. Typorum uſum Sini videntur cum his populis communicaſſe; eodem enim modo totas in aſſeribus exſculpunt imprimuntque paginas. Ante aliquot tamen annos *Joannes Renatus*, Holmienſis, apud *Contaiſcham*, Principem populi *Songar*, (quos Calmuccos Orientales vocare ſolemus,) typographiam more Europæorum inſtruxit literis ſtanneis, quæ aptari poſſint in voces & lineas. Sed ipſa in Japania harum literarum veſtigia ex ſpeciminibus *Kæmpferianis* deprehenduntur. Mungali primi omnium has literas a Syris, vel Jacobitis, vel Neſtorianis, acceperunt, quorum ad eam rem ope *Gingiſcanus* uſus fuit. Primum quidem ex ſcripturæ Syriacæ ratione, in Mangiurica, Mungalica, & Calmuccica, lingua retinetur, ut lineæ literarum a ſumma pagina exarentur deorſum uſque ad imum paginæ pedem. Hoc ſcribendi genus *Dionyſii* Thracis Scholiaſta & *Euſtathius* Theſſalonicenſis χαμαίφορον dixerunt, quo vocabulo, ut aptiſſimo, lubenter utimur. Ita igitur, inquit Autor, ſcribunt, ut Sini, modo tamen alio. Nam Sini lineas illas ſuas a dextera exordiuntur; Mangiuri item, ut Syri, a ſiniſtra. Cum vero hi populi ſchedas ſuas legunt, ſolent nonnunquam iterum ad morem Syrorum eas vertere, ut, quæ χαμαιφόρως ſcripta fuerunt, ea legant a dextera verſus ſiniſtram. Idcirco Sinicum ſcripturæ genus magis proprie

 eſt

est κιονηδὸν, ut *Dionysianus* Scholiasta eloquitur. Literæ Mangiuricæ, Mungalicæ, & Calmuccicæ, sic sunt factæ, ut ad celeritatem scibendi magis etiam accommodatæ sint, quam Syriacæ. Nam unaquæque vox sine interruptione una in linea tanquam perpetuo tractu cohæret. *Altera* Dissertatio est ejusdem *Bayeri de Russorum prima expeditione Constantinopolitana*. Expeditio hæc antiquissimorum Russorum incidit in annum a Christo nato 863, vel 866, quo illi, ducentis lintribus Hierum ingressi, per commoditatem stationis excursiones faciebant, & multa cum strage Christianorum desæviebant, ut *Symeon Logotheta* & *Leo Grammaticus* testantur. Sed hæc curatius explicat *Nicetas David Paphlago* in Vita *Ignatii* Patriarchæ, cujus verba, cum scrupulus, de tempore a *Niceta* injectus, a nobis supra exemtus sit, huc apponemus:

Κατ᾽ ἐκεῖνον γὰρ τὸν καιρὸν τὸ μιαιφονώτατον τῶν Σκυθῶν ἔθνος, οἱ λεγόμενοι Ῥῶς, διὰ τοῦ Εὐξείνου, πόντου προσκεχωρηκότες, τῷ Στενῷ, καὶ πάντα μὲν χωρία, πάντα δὲ μοναστήρια διηρπακότες ἔτι δὴ καὶ τὸν τοῦ Βυζαντίου περιοικίδων κατέδραμον νησίων σκεύη, μὲν πάντα ληϊζόμενοι καὶ χρήματα, ἀνθρώπους δὲ τοὺς ἁλόντας πάντας ἀποκτείνοντες. Πρὸς οἷς καὶ τῶν τοῦ Πατριάρχου μοναστηρίων βαρβαρικῷ καταδραμόντες ὁρμήματι καὶ θυμῷ, πᾶσαν μὲν τὴν εὑρεθεῖσαν κτῆσιν ἀφείλοντο, εἴκοσι δὲ καὶ δύο τῶν γνησιμωτέρων αὐτοῦ κεκρατηκότες οἰκετῶν, ἐφ᾽ ἑνὶ τροχαντῆρι πλοίου τοὺς πάντας ἀξίναις κατεμέλισαν.

Ea tempestate Scytharum gens crudelissima, Rossi dicti, ab Euxino Ponto digressi in Stenum & omnes regiones, omnia monasteria prædis agendis pervagati, etiam per insulas circa Byzantium excurrerunt, supellectilem omnem deprædantes & argentum, homines autem, quos ceperant, necantes: præterea Patriarchæ, monasteria barbarico furore & impetu incursantes, omni supellectili, quam invenerant, direpta, viginti atque duos ex fidissimis ejus captos uno in navigii trochantere securibus percusserunt universos.

Καὶ

Καὶ γὰρ ὐ μόνον τὸ ἔθνος τῦτο, τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν τῆς προτέρας ἀσεβείας ἠλλάξατο, ἀλλάγε δὴ καὶ τὸ παρὰ πολλοῖς πολλάκις θρυλλέμενον καὶ εἰς ὠμότητα καὶ μιαιφονίαν πάντας δευτέρυς παττόμενον τῦτο δὴ τὸ καλέμενον τὸ Ῥῶς, οἱ δὴ καὶ κατὰ τῆς Ῥωμαικῆς ἀρχῆς τὺς περὶ αὐτῶν δυλωσάμενοι, κἀκῆθεν ὑπέρογκα φρονηματισθέντες χεῖρας ἀντῆραν. ἀλλ' ὅμως νῦν καὶ ὗτοι τὴν τῶν Χριςιανῶν καθαρὰν καὶ ἀκίβδηλον θρησκείαν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἀθέυ δόξης, ἐν ᾗ κατείχοντο πρότερον, ἀντηλλάξαντο, ἐν ὑπηκόων αὐτὺς καὶ προξένων τάξει ἀντὶ τῆς πρὸ μικρῦ καθ' ἡμῶν λεηλασίας, καὶ τῦ μεγάλυ τολμήματος ἀγαπητῶς ἐγκαταςήσαντες. Καὶ ἐπὶ τοσῦτον αὐτὺς ὁ τῆς πίςεως πόθος καὶ ζῆλος ἀνέφλεξεν (Παῦλος πάλιν βοᾷ. εὐλογητὸς ὁ Θεὸς εἰς τὺς αἰῶνας) ὥςε καὶ ἐπίσκοπον καὶ ποιμένα, δέξασθαι, καὶ τὰ τῶν Χριςιανῶν θρησκεύματα διὰ πολλῆς σπυδῆς καὶ ἐπιμελείας ἀσπάζεσθαι. Τύτων ὖν ὕτω τῇ τῦ φιλανθρώπυ Θεῦ χάριτι, τῦ πάντας ἀνθρώπυς θέλοντος σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, τῶν παλαιῶν αὐτοῖς δοξασμάτων

At non ſolum gens iſta fidem in Chriſtum cum priſtina impietate commutavit, verum etiam populus apud multos ſæpe ſermonibus & fama celebratus, & tum ob ſanguinis humani ſitim omnes alios populos poſt ſe relinquens, Roſſi, inquam, qui poſtquam vicinas in circuitu gentes ſub jugum miſerunt, atque ob eam cauſam ſuperbia elati, magnifice de ſe ſentientes, contra Romanum imperium manus ſuſtulerunt, nunc tamen & ipſi Chriſtianorum puram & incorruptam religionem cum pagana & impia ſuperſtitione, qua antea tenebantur, commutarunt, atque veluti obſequentes amicosque ſeſe gerunt, cum paulo ante nos latrociniis ſuis exagitarunt, magnumque facinus aggreſſi ſunt. Et adeo eos fidei deſiderium amorque incendit, (*Paulus* hic iterum exclamat: Benedictus ſit Deus in ſecula,) ut etiam & Epiſcopum & paſtorem ſuſceperint, cultusque Chriſtianos multis ſtudiis & magna cura complectantur. Hi cum eum in modum gratia miſericordis Dei, qui omnes homines ſervari vult, & ad co-

μετατιθεμένων καὶ τὴν εἰλικρινὴν τῶν Χριςιανῶν πίςιν ἐκείνων ἀλλασσομένων ἐι διαναςάιη καὶ ἡ ὑμετέρα ἀδελφότης συμπροθυμηθῆναι καὶ συνκατεργάσασθαι ἐις τὴν ἐκκοπὴν καὶ καῦσιν τῶν παραφυάδων ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριςῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν πεποιθότες ἐσμὲν αὐτοῦ, ἐπὶ πλέον ἔτι μᾶλλον ὅτι τὸ ποίμνιον, αὐξηθήσεται καὶ πληρωθήσεται τὸ εἰρημένον, ὅτι ἐιδήσουσί με πάντες ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν.

gnitionem veritatis pervenire, priſcos ſuos errores depoſuerunt, & eorum in locum ſinceram Chriſtianorum fidem ſuſceperunt, ſi veſtra fraternitas ſimul ſeſe excitet ad rem communi ſtudio juvandam, excidendosque & exurendos ſtolones, in Domino Jeſu Chriſto vero Deo noſtro, confidimus, fore, ut grex ejus longe adhuc magis creſcat, & ut impleatur, quod dictum eſt: Cognoſcent me omnes inde a parvo ad magnum.

Eruditiſſimæ ſunt commentationes, quibus hoc monumentum & declaratur, & illuſtratur.

DE APPARENTIIS ANNULI SATURNI Commentatio, Autore GODOFREDO HEINSIO, *in Acad. Lipſienſi Mathem. P. P. O. & Acad. Imper. Scient. Petropolitanæ Membro honorario.*

Lipſiæ, apud Jo. Chriſt. Langenhemium, 1744, 4.
Plag. 11, Tab. æn. 3.

Inter miranda Syſtematis noſtri planetarii phænomena, quæ nobis teleſcopiorum ope recentioribus temporibus apparuerunt, Annulum, quo Saturnus cingitur, forma ſingulari, atque apparentiarum viciſſitudine, inprimis ſeſe commendare, conſtat. Hinc eſt, quod plurimæ a celeberrimis recentioribus Aſtronomis, *Hugenio*, *Hevelio*, *Hockio*, *Flamſteedio*, *Caſſino*, *Maraldo*, aliisque, circa eum inſtitutæ ſint obſervationes, quibus figura ejus, poſitio, varietates lucis, atque umbræ in Saturnum projectæ, aliaque, ad cogitionem ejus, præſertim phyſicam, pertinentia, ſunt determinata. Incitare poterant hæc Aſtronomos, ut de omnibus his apparentiis ad leges certas reducen-

ducendis, atque theoriæ geometricæ, ſicut alia phænomena cœleſtia, ſubjiciendis, cogitarent; ſed profecto dictu mirum, egregiam adeo materiam ita neglectam jacuiſſe, ut non niſi generalia quædam circa ſeriem apparentiarum *Hugenio* & *Gregorio* determinata exſtent, ſolusque Cel. *Maraldus* in *Comm. Ac. Pariſ. A. 1715 & 1716* ex obſervationibus poſitionem lineæ nodorum aſſignare conatus fuerit. Hoc igitur opus feliciſſime executus eſt Cel. *Heinſius*, Matheſeos apud nos Profeſſor meritiſſimus, qui cum jam aliis ſpeciminibus, quantum in Aſtronomia valeat, oſtenderit, inutile exiſtimamus, judicare, quid æqui harum rerum judices de theoria, in præſenti Tractatu tradita, ſibi promittere debeant.

Præmittit primum Cel. Autor fundamenti loco ſuppoſita quædam, quibus tota hæc theoria innititur. Qua ratione annulus Saturnum cingat, & cum eo moveatur, ſatis conſtat. Dimenſionem ejus aſſumit ſecundum *Hugenium* talem, ut ſemidiameter annuli ſit ad ſemidiametrum Saturni $= 9:4$; ejusque latitudo æqualis intervallo inter marginem interiorem, ipſamque Saturni ſuperficiem. Inclinationem conſtantem plani ejus ad Saturni orbitam ſtatuit cum *Maraldo* $= 30°$, lineamque nodorum iſtius plani & orbitæ initio A. 1744 per 20°. 8′ ♍ & ♓ tranſeuntem. Exinde, ponendo cum *Caſſino* nodum orbitæ Saturni & Eclipticæ adſcendentem ad init. A. 1744 in 21°. 55′. ♋, & inclinationem ad Eclipticam $= 2°. 30′. 36″$, prodeunt nodi annuli & Eclipticæ in 16°. 36′. 30″ ♍ & ♓, & inclinatio ad Eclipticam $= 31°. 23′. 17″$. Ex his elementis facile patet, inveniri poſſe poſitionem plani annuli reſpectu Eclipticæ pro quovis loco Saturni in ſua orbita, ita ut hujus orbitæ rationem haberi opus non ſit; dum nempe in plano Eclipticæ definitur recta (lineæ nodorum parallela), in qua ſecatur a plano annuli, per quam & centrum Saturni ductum planum poſitionem annuli determinat.

His poſitis, pergit Cel. Autor ad explicandas apparentias, quæ, pro varia poſitione cum annuli, tum terræ, debent conſequi. Quod primo ad planum annuli attinet, habet annulus vel eum ſitum, ut interſectio illius cum Ecliptica alicubi

terram

terram in orbita sua attendat, quo fiet, ut ante, quam terra illam lineam attigerit, una annuli superficies, postea autem altera, conspiciatur; vel intersectio illa cadit ita, ut terra, durante motu annuo, ad eam non pertingat, unde semper unam tantum annuli superficiem adspiciet. Exinde etiam pendet apparentia annuli ipsius, respectu figuræ, quam quidem patet fore linearem, (ob crassitiem annuli non sensibilem,) si terra in intersectionem illam perveniat, ellipticam autem, si extra illam ubicunque versetur, ita ut pro minori, vel majori, Ellipseos dilatatione Saturnus vel brachiis, vel ansis, instructus conspiciatur. Porro alia apparentiæ vicissitudo oritur ab illuminatione annuli a Sole. Si enim intersectio plani annuli & Eclipticæ cadat in ipsam lineam nodorum, utraque ejus superficies tantum ab uno Solis hemisphærio illustratur, idque valde oblique, marginis autem crassities est insensibilis, unde, ubicunque terra statuatur, annulus plane videri nequit. Dein, recedente annulo a nodo adscendente, borealis superficies illuminari incipit, australis autem prorsus in tenebris versatur, donec in nodo descendente contrarium incipiat. Attamen, etsi annulus jam a nodo aliquantum remotus sit, tamen per aliquot dies non conspicitur; unde colligere licet, requiri certam Solis elevationem supra planum annuli, ut in conspectum prodire possit, quam Cel. Autor *terminum sufficientis illuminationis* appellat. Denique, combinando has conditiones illuminationis cum motu terræ, alia adhuc apparentiarum series emergit. Quodsi enim terra attendat alicubi intersectionem illam plani annuli cum Ecliptica, brachia continuo minuentur, & paulo ante hoc tempus conspectum effugient; unde patet, certam requiri elevationem oculi super plano annuli, ut brachia, sufficientem luminis copiam reflectendo, fiant sensibilia, quæ *terminus sufficientis elevationis oculi* a Cel. Autore dicitur; tunc igitur Saturnus phasin rotundam adsciscet, eamque retinebit, etiamsi terra rectam illam prætergressa sit, cum superficies annuli obscura tunc & obversa saltem fasciam obscuram in Saturni disco repræsentet, donec secunda vice per rectam illam transierit

Terra,

Terra, atque post aliquod tempus brachia iterum appareant, & per reliquum tempus, quatuordecim circiter annorum, perpetuo conspiciantur.

En præcipua phænomena annuli Saturni, quæ sub certis conditionibus, quas exposuimus, consequi debent. Cum vero Astronomi sit, non solum generatim conditiones phænomenorum indicare, sed & inprimis calculo eas definire atque prædicere; hoc in sequentibus aggreditur Cel. Autor. Qua in re ad duo potissimum capita respicit; dum vel Saturnus in ea orbitæ parte versatur, ut annulus aliquando disparere possit, vel in ea, ut semper appareat. Quod itaque ad prius attinet, primo docet definire tempus, quo planum annuli per centrum Solis transit, quodque patet idem esse cum tempore, quo Saturnus in alterutro nodo annuli & orbitæ e Sole videtur; unde, ad anomaliam veram nodi adscendentis $= 8^{s}. 21^{\circ}. 2'$, facile ex Tab. Astron. per interpolationem inveniri potest. Ita e. g. prodeunt transitus 1744 d. 15 Jul. 1760 d. 5 Maji, 1773 d. 30 Dec. &c. Dein accedit ad Problema alterum, quo appulsus Terræ ad planum annuli definiendus est. Hoc Problema facile expediri potest, si inclinatio orbitæ Saturni ad Eclipticam negligatur, & hic in plano Eclipticæ moveri supponatur; nulla enim re opus esset, quam ut ex Ephemeridibus excerperetur longitudo Saturni geocentrica, quæ sit eadem cum loco nodi orbitæ & annuli. Cum vero rigor astronomicus talia fingere haud permittat, inprimis si observationes annuli adhibendæ sint ad ejus theoriam perficiendam; in sequentibus accuratius disquirit Cel. Autor de inveniendis locis in orbitis Terræ & Saturni, quibus secatur utraque a plano annuli producto; quæ *loca harmonica* appellat. Ante omnia igitur formulam generalem condit, qua relatio mutua inter duo ista loca definitur, qualescunque sint orbitæ, quæ nempe continet æquationem inter angulos cum lineis nodorum & distantias a Sole; dein eam applicat ad varias orbitarum hypotheses. Primo itaque sumit orbitas circulares & Soli concentricas, quo casu fit solutio valde simplex; ex eaque prodeunt limites, intra quos Saturnus a nodo remotus esse debet, ut planum annuli orbitam Terræ

fecare, feu annulus difparere, poffit, utrinque $= 6^{\circ}. 16'$. cui angulo ad utramque partem fumto refpondet motus medius Saturni unius anni & 9 dierum. Dein, pofita orbita Saturni vera, & Terræ orbita circulari excentrica, rem aggreditur; denique idem expedire docet pofita Terræ orbita vera elliptica; ita ut pro quovis loco Saturni in orbita affumto reperiri poffit locus Terræ harmonicus. Comparatis inter fe hypothefibus iftis, circularis concentrica multum a veritate aberrare tunc inprimis deprehenditur, cum Saturnus prope limites poffibilitatis difparitionis annuli hæret. Ceterum ex poftrema hypothefi prodeunt hi limites, intra quos Saturnus a nodo diftare debet, feu anomaliæ veræ; pro nodo defcendente $2 . 14^{\circ}. 44'$ & $27^{\circ}. 12'$, pro adfcendente $8^{s}. 14^{\circ}. 45'$ & $27^{\circ}. 26'$. Exhibetur etiam fpeciminis loco Tabula, in qua pro variis anomaliis Saturni prope nodum adfcendentem, quæ ultra $30'$ a fe invicem non diftant, ex Tab. *Caffini* computatæ funt, anomaliæ Terræ harmonicæ. Inventis itaque locis Saturni & Terræ harmonicis, reftat, ut determinetur tempus, quo, Saturno in loco quodam exiftente, Terra fimul in locum harmonicum perveniat, quoque tranfitus Terræ per planum annuli productum contingit; quod quomodo ope Tabularum aftronomicarum, adhibendo methodum interpolandi, expediri poffit, perfpicue docetur.

Quamvis autem inventa fint hoc modo momenta, quibus planum annuli vel per Solem, vel per Terram, tranfit; tamen ex fuperioribus patet, difparentiam annuli contingere jam ante & adhuc poft utrumque tempus; unde opus eft, invenire fufficientem elevationem tam Solis, quam Terræ, fuper plano annuli. Primo igitur docet Cel. Autor, pro quavis Saturni elongatione a nodo annuli invenire elevationem Solis fuper plano annuli, & vice verfa. Terminum fufficientis illuminationis invenit *Maraldus* $= 8'$, unde prodit elongatio Saturni a nodo $= 16'$, cui refpondet motus medius 8 dierum fere, quibus hac ex caufa difparere poteft annulus ante, vel poft, tranfitum plani per centrum Solis. Oftendit autem Cel. Autor, fieri non poffe, ut in eodem tranfitu tam difparitio, quam apparitio, annuli e Terra confpiciatur, ac exinde nodus annuli

annuli, & elongatio Saturni ab eo, in termino ſufficientis illuminationis, per obſervationes definiantur. Ex cognita elevatione Solis ſuper plano annuli facile etiam determinatur apparentia annuli ex Sole. Quod nunc ſecundo ad elevationem Terræ ſuper plano annuli attinet, eam pariter pro data elongatione Saturni geocentrica a nodo annuli & Eclipticæ inveniendi modus docetur; unde & pendet determinatio ellipſeos, quam annulus referet. Ut autem reperiatur ea elevatio, quæ terminum ſufficientis elevationis oculi (ut ſupra diximus) conſtituit, ad obſervationes recurrere neceſſe eſt. De qua cum huc usque nondum certe inter Aſtronomos conſtiterit, eaque vulgo unius gradus & amplius ſit credita; ejus exacta determinatio primum Cel. Autori noſtro debetur. Is enim, cum ſub finem A. 1743 ejusmodi apparentiam futuram prædixiſſet, hac de re obſervationes, quoties licuit, Petropoli inſtituit, uſus tubo *Gregoriano* optimæ notæ, ſpeculo 37 pollicum inſtructo, & objecta 110 vicibus augente. Igitur d. 8 Dec., quo Terra erat annuli plano proxima, & $34\frac{1}{2}'$ ſuper eo elevata, brachia adhuc conſpexit, ſed tam exigua, ut non niſi tenuiſſimarum linearum ſpeciem præ ſe ferrent, & ob debilitatem luminis difficulter conſpicua eſſent. Cum autem propinquitas Lunæ apud Saturnum tempore obſervationis brachia paulo debiliora effeciſſe videri poſſet; terminum ſufficientis elevationis oculi vero quam proxime $= 30'$ ſtatuere non dubitat Cel. Autor. Hunc porro terminum etiam adhibere docet ad nodos annuli & Eclipticæ, ex obſervata apparitione, vel diſparitione, quadam annuli circa congreſſum cum Terra, & cognita inclinatione ejus ad Eclipticam, definiendos; quæ quidem methodus exactior eſt ea, qua Aſtronomi vulgo utuntur, quæque obſervatione annuli circa tranſitum plani per Solem nititur. Ex cognito nunc tempore congreſſus plani annuli cum Terra facile invenietur, adhibita interpolatione, tempus, quo Terra ad terminum ſufficientis elevationis pertingit, ſeu momentum diſparitionis, vel apparitionis, annuli. Atque ſic omnia abſoluta ſunt, quæ ad hujus phænomeni exactam cogitationem deſiderari poſſunt; quem in finem adjecta adhuc eſt methodus ſchema conſtruendi, cujus ope ordo phænomeno-

 rum

rum apparitionis & disparitionis perspicue ante oculos ponitur.

Quæ in præcedentibus de apparentia annuli exhibita, atque ad eum inprimis casum applicata fuerunt, quo annulus disparere potest, ea generatim locum habent, in quacunque orbitæ parte Saturnus versetur. His igitur addit tantum Cel. Autor considerationem umbræ, quam & pars annuli anterior in discum Saturni, & globus Saturni in partem annuli posteriorem, projiciunt. Utramque patet pendere ex apparentia tam e Sole, quam e Terra, easque definiendi modus docetur, & Tabulæ hunc in finem necessariæ adjiciuntur. Ex his omnibus tandem consequitur solutio completa Problematis: Ad datum tempus apparentiam Saturni cum annulo & umbris e Terra prædicere; quo ipso huic theoriæ finis imponitur. Adjecit adhuc quædam de crassitie annuli, quam *Hugenius* aliique statuunt sensibilem, eo quod in transitu plani ejus tam per Solem, quam per Terram, fascia obscura in disco Saturni appareat; ita tamen comparatam, ut lumen debilius, quam reliquæ annuli superficies, reflectat. Sed monet Noster, nulla esse argumenta, quæ hanc hypothesin suadeant, quin potius præstet, crassitiem illam statuere insensibilem. Nam in transitu per Solem superficies obscura annuli, in transitu vero per Terram umbra annuli, in discum Saturni projecta, hanc fasciam nigram producere possunt. Utrumque cessaret, si planum annuli tam per Solem, quam per Terram, simul transiret; qui ergo casus hac de re decidere posset, etsi fatendum sit, eum esse adeo rarum, ut vix sperari possit. Sic itaque brevem ideam effinximus Tractatus hujus, in quo unum ex elegantissimis Astronomiæ capitibus perspicue & solide dilucidatur, quod & ita comparatum est, ut theoria de eo tradita ad aliud etiam phænomenon cœleste, nimirum ad apparentias orbitarum Satellitum Jovis & Saturni, paucis mutatis, facile applicari possit. Hoc autem maxime in votis habemus, habebuntque omnes, qui scientiis favent, ut Cel. Autor egregios ingenii sui fructus orbi literario porro impertiri, iisque scientias, inprimis Astronomiam, ornare atque locupletare, pergat.

JOAN-

JOANNIS RUDOLPHI KIESLINGII, S. S. Theol. D. & Prof. P. O. in Academia Lipsiensi, Exercitationes theologico-historicæ, quibus D. JO. CHRYS. TROMBELLII, Ab. Bon. Diss. duæ, VII & VIII, Tomi II Partis prioris de cultu reliquiarum, modeste diluuntur.

Lipsiæ, ex officina Clanneri, 1746, 4.

Alph. 1 plag. 19.

Ut pergeret Venerabilis Autor in stadio, quod fuerat ingressus, feliciter decurrendo, cum orbe literario *tertium* nuper communicavit *Volumen* Exercitationum Anti-*Trombellianarum*, quibus speciosa, incerta, & ludicra, cœtus Pontificii de cultu reliquiarum argumenta produntur. Omnem hujus rei rationem in sola superstitione, & plus quam servili obsequio, quod Pontificis Romani & monachorum illi præstant mandatis, consistere putat, cujus religionis specie, mirum est, summos etiam Principes, & viros alioqui doctos ac sapientes, adeo se capi passos, ut nullo modo ad rectiorem viam reduci possint. Ut vero sobria de reliquiis, earumque variis generibus, tradatur sententia, in Exercitatione Pag. 3. statim *prima* ex *Dominico Macro Melitensi* nominis explicat rationem, ubi scriptum legitur, quod reliquia significet id, quod remanet, detracta majori parte; hinc, quia principalior & nobilior hominis pars anima habetur, ideo corpus humanum reliquia dicitur, utpote quod humi remanet & relinquitur. Ampliori quidem Pontificii reliquiarum nomen complectuntur denominatione, dum non solum ad corporis exuvias illud adhibent, sed ad eas quoque res transferunt, quæ ad cultum atque amictum corporis pertinent. Ex eo nunc diversa reliquiarum genera existunt. Corporis reliquias primo tractaverat Rev. Abbas Bononiensis, atque de vero iis statuendo pretio ex Smyrnensis cœtus collectione ossium *Polycarpi* certi quidpiam afferre studuerat; quam tamen caussam haud satis bene egit, quandoquidem nihil aliud Epistolæ Smyrnensium verba sibi volunt, quam quod ossa *Polycarpi*,

lycarpi, ut decet Christianos, deposita fuerint in sepulcro.
Pag. 5. Pari ratione ceteræ confutantur fabellæ, quæ de sanguine *Stephani* Protomartyris circumferuntur, ut nullam plane sibi, quod ad originem primam cultus reliquiarum, an-
10. tiquitatem Christianorum puriorem consentientem habeat Vener. *Trombellus*. *Secunda* Exercitatio de corporis humani exuviis pio cultu non mactandis præcipit, ubi reliquiæ *Joannis* Baptistæ, cujus quidem constat a discipulis integrum corpus elatum, & terræ man-
14. datum, fuisse, a Pontificiis ostendi solitæ, modeste ridentur. Præterea demonstratur, nullas plane corporis partes superstites cultu adorationis debere affici, cum non solum profanis gentibus hæc consuetudo debeatur, sed ipse Christus doceat, per caput jurare non licere; atque adeo multo minus partem capitis, ut dentes & crines, adorare liceat, siquidem juramentum ad genus quoddam adorationis & cultus sacri referendum sit. Porro nec mandatum, nec promissum, ha-
19. bemus divinum, quod pro reliquiarum cultu militet. *Subsequens* Commentatio in varia reliquiarum prodigia, fontium ortus, sanguinis & lactis fluxus, ossiumque fragrantiam, quæ ex aliquorum Sanctorum cadaveribus per summum miraculum post multa etiam Secula effluxisse a *Trombellio* perhibetur, accurate inquirit, ubi male intellecta antiquitatis monumenta autoritati suæ restituuntur, vel causæ hujus rei naturales in medium afferuntur. Exempli loco adducimus *Basilii* testimonium, quo de fonte ad sepulcrum S. *Julittæ* aliquid præcipitur, ubi dextre Autor noster de baptisterio hunc fontem explicandum censet, duabus præcipue
22. causis permotus, quarum altera a loco, quem indicat *Basilius*, altera vero a Christianorum consuetudine, baptisteria circa sepulcra Sanctorum collocandi, desumta est. Deinde etiam commode monetur, ex fonte ad sepulcrum *Julittæ* nullam sanctitatem reliquiarum consequi, & *Basilium*, *Chrysostomum*, *Gregorium Nazianzenum* & *Nyssenum*, aliosque veteres Autores, quando laudes Martyrum extollant, oratorum id more facere. *Gregorii Turonensis* locus de corporis

poris S. *Andreæ* miraculoſo unguento, ex ipſius judicio *Du-* Pag. 28.
pinii, plane rejicitur, nec aliter de reliquis prodigiis exi-
ſtimatur, quæ ſuis Autoribus relinquuntur. Copioſius idem
argumentum in *ſequenti* pertractatur Exercitatione, quæ mi- 30.
racula reliquiarum *divina*, & illarum prodigia *naturalia*
& *artificialia*, ſeu *fictitia*, recte diſtincteque exhibet. Mira-
cula in hoc genere divina nulla fere habemus comperta, ſi
ab *Eliſæi* recedas oſſibus, in vitam hominem mortuum le-
viſſimo contactu revocantibus. Hujus vero generis prodi-
gia non ſunt in reliquiis Pontificiorum, ut facile omnes,
qui præjudicatis opinionibus vacui ſunt, intelligunt. Ex ipſa
miraculorum vera ratione hæc ab Autore refelluntur, & in- 38.
gens miraculorum hujusmodi fictitiorum turba recenſetur.
Non dubitat ad profanorum hominum origines hæc prodi-
giorum figmenta redigere, quæ ipſi acutiores Philoſophi de-
ridebant, licet non impedirent, quo minus hæc rei publicæ 45.
ſuſtentacula conſtarent. Idem in cauſa eſſe, cur miracula ſua
publice privatimque venditent, in cœtu Pontificiorum, aſſeritur.
Auri ſcilicet ſacra fames monachorum, & reipublicæ eccleſiaſti-
cæ turbandæ ſtudium, alunt hæc prodigiorum monſtra. *Sexta* Ex-
ercitatio cultum, veſtibus Apoſtolorum & Sanctorum miraculoſis 47.
delatum, improbat, & dictum *Act. XX, 12*, ab omni macula vindi-
cat, oſtendendo, res miraculoſas, per *Pauli* ſudaria geſtas, poten-
tiæ divinæ ſoli tribui, & ſpe miracula patrandi, quam Chriſtus
Apoſtolis dederat, reliquias deſtitui, nec conſequentiam inde
formari poſſe, quod eadem, quæ *Pauli* ſudariis, aliorum
Sanctorum reliquiis effici miracula debeant. In eodem cam- 77.
po emetiendo contra Adverſarium diſputat Autor noſter do-
ctiſſimus de imbecillitate hominum, quondam tactu veſtium
ſanatorum, quam tolerabat Chriſtus, & diſcipulorum ejus co-
hors. Non acceſſiſſe huic rei juſſum divinum, Autor oſtendit,
hoc etiam addens, non contactum veſtium, ſed fidem atque fi-
duciam ſanandorum, ſalutis cauſam fuiſſe, quod vel illuſtre
hæmorrhouſæ exemplum *Matth. VIII, 22*, doceat. Quanquam &
hoc urgeri poſſet, quod frigidum videatur, in hoc diſceptan-
di genere a rebus, quæ minime referendæ ſunt in numerum
reliquiarum, cujusmodi veſtimenta ſanctorum viventium
erant,

erant, ad reliquias argumentari. Hinc progreditur Noster ad superstitiosam supellectilis, qua usi dicuntur Sancti, venerationem
Pag. 63. explodendam, quæ non magis convenire cum sana ratione videtur, quam si quis literas & tabulas sanctiores lapideas & chartaceas adorandas sibi sumeret. Omnis enim, quæ his sacrarum literarum documentis debetur, veneratio non ex externo, sed interno, profluit argumento. In hac palæstra Canon XIV Concilii Carthaginiensis, quem mirifice in rem suam *Trombellius* detorserat, ingenue explicatur, ut nullus dubitationi locus sit, quin hominum superstitionem ille compescuerit. Quod ad *Augustini* testimonium de cœca muliere, ope florum ad ca-
69. tacumbas *Stephani* sanata, attinet, illud sine causæ suæ dispendio admittit Autor, ita tamen, ut moneat, Arianorum rabiem, tunc temporis piorum veritatis testium, male ab ipsis habitorum, miraculis Deum vindicasse, nec tamen ideo vilissimum quodpiam instrumentum, quo Deo usus fuit ad summa
71. patranda facinora, adorandum & colendum esse. *Octava* Exercitatio Hebræos ab omni reliquiarum cultu religioso absolvit, quos in partes suas trahere Rev. Abbas voluit, ut firmissimum inde rerum suarum firmamentum nancisceretur. Digressus hic instituitur ad orandam causam *Stephani Act. VII, 16*, qui distributive dixit, Patriarcharum quosdam Sichemum, alios Hebronem, esse transportatos, duplicemque asseritur fuisse emtionem sepulcralem, ab *Abrahamo* alteram, alteram a *Jacobo*, confectam. Quod vero ad deportationem istam omnem spectat, nihil hic Pontificii habent, quo cultum suum juvent, cum inter omnes constet, exuvias Patriarcharum monumentis ipsorum, ex hæreditate paterna relictis, fuisse inditas. Quod vero a glorioso animarum, a corpore separatarum, statu ad reliquiarum cultum concludant Pontificii, in eo parum hos accurate agere, evincitur, & quædam ex Constitutio-
80. nibus Apostolicis diluuntur dubitationes. *Eliæ* pallium, quo palliat *Trombellius* errores suos, nulla patravit miracula ex se, sed Deus *Eliæ*, qui ab *Elisæo* ardenter invocabatur. Sub calcem hujus disceptationis ex fimo *Jobi*, & *Chrysostomi* auro, reliquiarum cultus exulare jubetur. In *subsequenti* Commentatione de reliquiarum translatione, & superstitione inde oriun-

oriunda, agitur, ubi *Augustini* primo, contra Donatistas dispu- Pag. 86.
tantis, autoritas vindicatur, qui in mutilato a *Trombellio* loco minime omnium de reliquiis, sed de baptismo parvulorum, sermonem fecit, deque eo ita argumentatus fuerat: Quod universa tenet ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non, nisi autoritate Apostolica, traditum 89.
rectissime creditur. Hic argumentandi nervus quam parum cum Rev. Abbatis scopis solutis atque relictis consentiat, reliqua confirmant Autoris nostri testimonia, ex quibus etiam apparet, S. *Ignatium* ab Antiochenis ex consuetudine civili, apud Græcos & Latinos usitata, honoratum, & illius ossa a Roma- 91.
nis in memoriam tanti doctoris ad suas sedes evocata; solennem vero reliquiarum deportationem temporibus *Constantini M.* in superstitionem abiisse, *Fleurius* jam dudum demonstravit. *Decima* Exercitatio Protestantium argumenta, reliquiarum cultui opposita, adversus Pontificiorum ratiunculas confirmat. Affirmatur hic, veteres Christianos sanctorum corpo- 96.
rum translationibus non indulsisse, magnamque committi immunitatem in hac corporum effossione, deportatione, imminutione, & dispersione, ubi eleganter Poetæ verba possunt applicari: *Effodiuntur opes, irritamenta malorum.* Sed, ne quid habeat, quod recte Abbas excipiat, in Exercitatione *subsequenti* rationes, ad muniendam reliquiarum translationem allatæ, enervantur. Primum argumentum ab honore & pietate erga Deum petierat Rev. Abbas, quod quam invalidum sit, S. Ven. Autor ex eo declarat, quia exinde sequitur, actiones nostras, 99.
voluntati divinæ non conformes, nihilo minus esse pias & probas. Secundo loco, amorem in sanctos hoc postulare, Præsul Bononiensis monuerat, quin & emolumenta, ex reliquiis exspectanda domi militiæque, hunc cultum exigere, nobis persuasum iverat, quæ tamen omnia in hac & *sequenti* Commentatione curate recensentur, & penitus evertuntur. Singularem quoque *Chrysostomi* locum, quo pessime *Trombellius* ad confirmandum, dæmonas ope reliquiarum fugari posse, usus fuerat, Noster hic optime vindicavit. Coronidis loco dilemma 106.
additur, contra Adversarium Ven. constructum, quod hujus est sententiæ: Reliquiæ Sanctorum habent facultatem, miracula faciendi, vel ex se ipsis, vel ex aliis. Ex se ipsæ hanc pote- 112.

 statem

statem non habent, quia est divinum opus; nec a Deo, qui nullo in loco Scripturæ S. hanc virtutem reliquiis Sanctorum promisit, & cui soli hoc munus competit. Ergo firmissime concluditur,
Pag. 114. quod nulla hujusmodi facultate gaudeant. *Decima tertia* Exercitatio rejicit *Trombellii* sententiam de reliquiis Sanctorum, apud Pontificios rerum publicarum & urbium pignoribus & præsidiis, ubi origo hujus rei turpissimæ ex profanarum gentium scitis religiosis recte adstruitur, & *Chrysostomi* atque *Theodoreti*, sine sorte non malo editæ, commentationes de reliquiis Sanctorum levitatis accusantur, licet id tantum egerint isti Patres, ut caverent, ne humilem & levem profana plebs de Mar-
117. tyribus foveret opinionem. Tunc parum solida Rev. Abbatis argumenta enervantur, quæ ex interitu urbis Hierosolymitanæ & Constantinopolitanæ, ob neglectum Sanctorum cultum facto, collegerat. Hinc in *sequenti* Exercitatione Pontificii, novam, per reliquias animum sanctificandi, & peccata delendi, rationem docentes, refutantur. In ea quoque hæresi promovenda
120. & confirmanda totus est *Trombellius*, contendens, nos & membra nostra, quin & res inanimes, loca scilicet & templa, sanctificari per reliquias. Ut vero falsissimum est, peccata per reliquias tolli; ita vitio vertendum Rev. Abbati, quod, latebras quærendo, a vera sanctificationis notione recesserit, & per illam incitamentum ad sanctitatis studium intelligat, quia nempe, conspectis Sanctorum reliquiis, ad eorum exempla sequenda exstimulemur. Non ita recte judicari, Noster copiose & accurate docet, habilitatem reliquiis concessam nullam esse, sive
124. mediatam, sive immediatam, sive naturalem, sive supernaturalem, sive activam, sive passivam, philosophice & theologice evincens. Post ea legimus Commentationem, ex Historia sacra repetitam, in qua Concilii Nicæni secundi Canon de altaribus Sanctorum reliquiis adaugendis infirmatur, & Conciliorum autoritas, in rebus fidei decidendis, dijudicatur; quam disquisitio peculiaris
130. excipit, in qua bina testimonia divina a frivola missarum, super Martyrum cadavera celebratarum, sententia vindicantur. Erudite hic confirmatur, locum *Act. II, 42*, agere de sacra Cœna, secun-
135. dum Christi institutum ab Apostolis celebrata, in altero autem, *Joannis* scilicet testimonio, *Apoc. VI, 9*, animas, sub altari visas, id tantum innuere, quod pie defuncti Martyres, post exitum e vita

vita feliciſſimum, in Chriſti vivant commercio, ibique tutiſſi- Pag. 140.
ma fruantur quiete. Et quid tum? Animæ Sanctorum fuerunt
viſæ ſub altari, ergo ipſorum reliquiæ ibidem ſunt reponen-
dæ? Nonne duæ ſunt hominum partes, quarum diverſa eſt con-
ditio poſt exutam mortalitatem? *Poſtremæ* Exercitationes *duæ*
hujus *Partis* de ædiculis Pontificiorum ſuperſtitioſis, & vaniſ- 144.
ſima, reliquias appenſas geſtandi, conſuetudine, agunt, remque 149.
omnem, ut ex profanis moribus aſſumtam, ac doctrinæ puriori
contrariam, damnandam eſſe, præcipiunt. Pergit nunc Autor ad
refellendam *Trombellii* Diſſertationem VIII. In *altera* igitur hu-
jus *Voluminis Sectione ſeptendecim* Autoris noſtri Exercita-
tiones leguntur, ex ordine, ſecundum ſeriem Capitum, Rev.
Abbatis ſententias pertractantes. *Prima Joſiæ* in Prophetarum
reliquias commendat pietatem, quas non eruendas e monu- 152.
mentis, ſed in his conſervandas, conſultum duxit, repugnans
Pontificiis, qui terræ mandatas quisquilias & ſordes rapiunt, &
ſecum circumferunt. Nec ſtatuendum eſt, *Joſiam* immanitatem
in reliquias commiſiſſe, comburendo oſſa ſacerdotum in altari,
quandoquidem id factum eſt ad polluendum altare Betheliticum,
quod nulla re magis, ex ſcitis Hebræorum, defœdatur, quam ci-
neribus & rebus humandis. Elegans dein ſiſtitur Exerci- 155.
tatio *ſecunda*, in qua in cauſas inquiritur, ob quas de- 158.
mortuum *Moſis* corpus Iſraelitarum oculis eſt ereptum. Sub
initio vero, multum habere veriſimilitudinis Cel. *Heuman-
ni* ſententiam, oſtenditur, qua brevi poſt mortem *Moſes*
in vitam revocatus, & in æternas beatorum ſedes allectus a Deo,
dicitur. Sed quæſtio de ſepulcro *Moſis* occultato hic eſt ex-
pedita inprimis. Vulgaris & trita opinio præmittitur, qua ſta-
tuitur, ob metuendum exinde divinum cultum corpus *Moſis*
Iſraelitarum oculis fuiſſe ſubtractum. Recte autem Ven. Autor
obſervat, Hebræos tam inauditum facinus nunquam fuiſſe com-
miſſuros, ſiquidem nec de alio Patriarchali corpore, in Palæſti-
nam ſubvecto, tale quod atrociſſimum crimen conſtaret. Id in-
primis in cauſa erat, ne Iſraelitæ contra mandatum divinum
corpus *Moſis* in ſanctam ſecum deportarent terram, quam nec 160.
vivus, nec mortuus, *Moſes* ingredi debebat. Hinc etiam factum,
ut in campeſtribus terræ Moabiticæ agris ſepulturæ traderetur.
Porro aliena ſepultura *Moſi* ob levitatem ſuam erat perferen-

da, quæ ex moribus Hebræorum non exiguæ ducebatur ignominiæ. Qua judicata causa, *Trombellii* ruit ratio, de sepultis *Mosaicis* reliquiis allata. *Subsequens* Disputatio instituitur in *Trombellium*, ut Pharisaica religio, in exstruendis Sanctorum mo-
Pag. 163. numentis apud Pontificios rediviva, demonstretur. Quia Pharisæi sepulcra Prophetarum exornabant, exinde colligit Rev. Abbas, veneratione digna esse corpora mortuorum Sanctorum, cum tamen nihil aliud exinde colligi queat, quam quod tristissimum hoc rerum a majoribus gestarum sit testimonium, isque honor sit civilis, non adoratio religiosa. Hac tamen via Pontificiis Pharisaicam & adscititiam sanctitatem, insatiabilem avaritiam, & truculentum erga veritatis propugnatores animum, Autor objicere aggreditur. Fictam atque imaginariam
168. cathedræ *Jacobi* venerationem, a *Trombellio* ex *Eusebio*
171. productam, apprime discussit Noster in *quarta* Exercitatione, demonstrando, nihil aliud sibi velle hunc Autorem, quam docere, superstitem fuisse sellam *Jacobi*, & tanquam antiquitatis monumentum monstrari. *Cyrilli Hierosolymitani* autoritas, qua insitam reliquiis virtutem statuere videtur, in *sequenti* Exercitatione profertur, & bene monetur, quod, si genuina sint verba, insolenter usurpata inveniantur, *ita tamen*, ut per *ἐγκειται δύναμις passivam* intelligat *Cyrillus* facultatem, qua caro nostra capax sit recipiendæ virtutis divinæ, ex qua spes resurrectionis carnis nostræ, ab hæreticis oppugnata, sed a *Cyrillo* in *Catechesi* propugnata, eluceat. Post hæc
179. in *sexta* Exercitatione S. *Antonii* de mandando terræ cor-
182. pore suo demortuo desiderium, a *Trombellio* male in partes suas raptum, scite vindicatur. *Septima* & *octava* Disceptatio
186. confirmat argumentum Protestantium, a cultu serpentis ænei depromtum, symbolicam Dei venerationem rejicit, & alias, con-
190. tra Pontificios allatas, argumentationes munit. Prætermittere hic non possumus, quod Ven. Autor noster suspicetur, incolas tribus Judæ, a bestiis *2 Reg. XVII, 26*, post exordium decem tribuum divexatas, hunc serpentem exstruxisse in similitudinem *Mosaici*, ut calamitatem ferinam
195. averruncarent a suis limitibus. *Nona* Commentatio ridiculum asino, Christi vectori, cultum a Pontificiis tributum, exponit, &, quantum dignitati Christi adversetur, filium Dei sub pullo asinino coli, demon-
199. strat. *Decima* Exercitatio argumenta, a vanitate & superstitione contra cultum reliquiarum deducta, novis argumentis munit. *Subsequens duodecima* autem, lubricum esse Episcopi Romani judicium in dignoscendis

ſcendis reliquiis, oſtendit, atque ex lepidiſſimis narrationibus demonſtrat, quam ſæpe error fuerit commiſſus, ut Sanctorum rejectorum ordo triplex, *excanonizatorum* ſcilicet, *prohibitorum*, & *expunctorum*, conſtitui poſſet. In *duodecima* Commentatione Sanctorum reliquiis denegatur Pag. 211.
incrementum, ſeu multiplicatio, ad quam palliandam tres *Trombellius* adduxerat cauſas, quæ hic refelluntur, uti in *ſequenti* diſputatiuncula 216.
quatuor rationes, quibus ritus aliquis ſe nobis probare fertur, ſcilicet antiquitas, continuatio, univerſalitas, & cauſæ præſtantes, ob quas introductus is eſt, diligenter examinantur, & falſitatis vanitatisque arguuntur. *Decima quarta* Exercitatio ſuperſtitioſam reliquiarum circumductionem, quam proceſſionem Pontificii vocitant, improbat, ita, ut nec in veterum Chriſtianorum moribus, qui nihil horum præter illuſtres exequias, & ſplendidas corporum ad humandum translationes, habuerunt inſtitutum, nec in Hebræorum ritibus, qui nullam, niſi quæ in feſto tabernaculorum agebatur, proceſſionem norant, Pontificiorum illi plane diſſimilem, ſed in ſacris profanarum gentium, origines ejus rei inveniri queant. In *ſequenti* Commentatione 231.
varia ſuperſtitionis genera recenſentur, quæ in religioſis oſculis, in reliquiis Sanctorum figendis, occurrunt, & profana ejus rei incrementa enarrantur. In poſtremis *duabus* Exercitationibus ſuffitus, Sanctorum reliquiis delatus, improbatur, & cultus earum relativus rejicitur. Te- 233.
ſtimonia antiqua, ex *Conſtitutionibus Apoſtolicis, Tertulliano*, & *Arnobio*, excitata, & a *Trombellio* depravata, optime reſtituuntur, ut unicuique appareat, primævos Chriſtianos thura atque aromata ad idolorum cultum non emiſſe, ſed horum uſum præparandis & condiendis defunctorum corporibus reſervaſſe, qui pie & honeſte fiebat; nihil vero cogitaſſe de reliquiis, ſuffitu & thure colendis, quod commode tamen fieri poſſe, *Trombellius* exiſtimet, quia nec Deo in N. T. amplius thura 238.
offerenda placeant, nec verendum ſit, ne in thurificatorum notam in- 238.
curramus, quod veteres Chriſtiani in exercendo hoc genere cultus externi metuebant. Quam imbecillis denique, ultimo loco vindicata, de cultu reliquiarum relativo, ſit ſententia, qua non reliquiæ, ſed Sancti invocati & adorati dicuntur, multis S. Ven. Autor declarat, atque ſic huic *Volumini*, quod omnibus laudibus eſt mactandum, finem imponit. Optamus, ut brevi totum abſolvat opus, cujus unicum adhuc *Volumen* exſpectatur, prioribus illis eleganti, quod ſperamus, tractandi ratione ſimillimum futurum.

CHRISTIANI L. B. DE WOLFF UBERIOR DECLARATIO Moniti de libro, qui anno ſuperiori Hagæ Comitum, ſub titulo: La Decouverte de la verité & le Monde detrompé à l'egard de la Philoſophie & de la Religion, *prodiit, inſerti Actis Anni ſuperioris Menſe Sept. P. I pag. 523 ſeq.*

Cum anno ſuperiori in Novellis Hagienſibus mihi attribueretur approbatio libri, quem nunquam videram, immo nec vidi in hunc uſque diem; poſtquam impreſſus fuit, ſtatim publicum monendum eſſe

 duxi,

duxi, falsum esse, quod librum tum approbaverim, qui neque MStus, neque impressus, mihi unquam fuit exhibitus, ut meam de eo sententiam dicerem. Narravi præterea, qua commendatione subscriptionem a me impetraverit Autor, cum mihi exhiberet catalogum, cui nomen suum dederant, præter multos Principes ac primariæ dignitatis Viros, eruditi complures. Quoniam vero librum nondum conscripserat Autor, qui tantummodo Philosophiæ mentionem faciebat, de religione autem prorsus silebat; ideo nullum quoque subscriptionis pretium determinabat, nec, ubi liber prodiit, desideravit, ut subscriptioni satisfieret. Enimvero, dum hisce diebus ad me perfertur *Tomi XXXVI Pars secunda* Diarii Gallici, quod Amstelodami sub titulo: *Bibliotheque raisonnée* editur, & in quo *pag. 368* & seq. liber iste recensetur; non modo vidi, in titulo ad approbationem meam provocari, verum etiam *pag. 384* hinc inferri, quod is sub auspiciis meis prodierit. Quoniam hanc diffamationem ferre non debeo; ad tuendam famam meam monitum anni superioris uberius declarandum esse duxi. Quodsi Autor librum suum judicio meo subjecisset ante, quam eundem prelo commisisset: quod utique facere debebat, si a me approbatum dicere vellet; ipsum statim titulum improbassem, cum ne per somnium quidem in mentem meam venire possit insulsa opinio, quasi nemo adhuc viderit veritatem, nihilque a mente mea magis alienum sit, quam in numerum impostorum referre eos, qui, a vero aberrantes, errores quosdam defendunt. Immo, cum vitam in eo consumam, ut veritates etiam dudum agnitas in systema redigam, quo distinctius explicatæ, ac vi demonstrationis inter se connexæ, intimius perspiciantur, supremum inter impostores locum mihi vindicarem, *si saltem titulum libri* approbarem. Ecquis vero fuerit, qui tantam mihi insaniam tribuere ausit? Sed, misso titulo, veniamus ad contenta, prouti in Diario narrantur; librum enim ipsum, quemadmodum dixi, nec vidi, nec videre aveo, cum tempus mihi pretiosius sit, quam ut pessime id collocem. Autor contumeliis nefandis lacerat Philosophos atque Theologos, se ipsum supra omnes extollens. De negotiis publicis, præsertim huius temporis, sibi judicium sumit, &, se Politicos omnes longo intervallo post se relinquere, profitetur. Omne acerbitatis suæ virus evomit adversus *Cartesium* ac inprimis *Newtonum*, quorum notiones de creatione mundi & motu planetarum, nec non de lumine & coloribus, impugnat. Pessime traducit, quicquid de existentia Dei, & natura & attributis ipsius, nec non de natura & immortalitate animæ, tradiderunt Philosophi ac Theologi, nec præter Theologos alios dari Diabolos, contendit. Negat, dari istiusmodi Paradisum, seu locum beatorum, tale infernum, quale Theologi docent. Negat efficaciam Sacramentorum, meritum ac divinitatem Christi, & mysterium Trinitatis, naturæ, rationi, sacræ Scripturæ, & experientiæ, contrariam pronuntiat. Blasphemam vocat distinctionem ejus, quod est supra & quod est contra rationem, ac, indicium malæ causæ eandem esse, dicit. Nec minus rejicit omnia miracula, etiam a Christo patrata, saltem quatenus ab ho-

ab hominibus patrata feruntur. *Leibnitii* argumentum pro existentia Dei, ab existentia mundi petitum, puram principii petitionem vocat. Immo ipsa Scriptura sacra nullius apud ipsum autoritatis est, quam de natura rerum non aliter loqui asserit, quam secundum ideas, quas sibi vulgus fingit. Prophetas impostores & blasphematores vocare non erubescit. Doctrinam quidem Apostolorum esse bonam, sed eos per falsa miracula imposuisse populo, ut fidem ei conciliarent, & adversus insultus Judæorum se munirent. Nolumus plura in medium proferre, cum ex iis, quæ attulimus, abunde pateat, quanta sit hominis insania, quam impotens animus. Ecquis vero sibi persuadere poterit, qui vel obiter libros meos inspexit, me talia approbare, quæ e diametro repugnant doctrinis meis, ac meo scribendi mori? Ego nunquam probavi, nec etiamnum probo, ut alium refutaturus, vel impugnaturus, verbis in alterum injuriis utatur. In refutatione abstinendum esse a verbis, demonstro §. *1056*. Logicæ, quæ contumeliam, vel injuriam, redolent, inprimis ubi refutandum erroris convincere studes, & commendo omnium maxime, ut quis veritatem demonstret, cum eo ipso contraria sententia sit refutata, §. *1035* Logicæ. Immo eadem jam docui ac inculcavi in Logica, Germanice conscripta ante annos triginta quatuor, quæ, in sermonem Batavum una cum ceteris scriptis Germanicis, idiomate patrio ante complures annos a me editis, translata, Amstelodami edita fuit. Hanc etiam rationem reddo, cur de refutandis erroribus in scriptis meis parum sim sollicitus, sed omnes potius ingenii nervos eo intendam, ut veritas in aprico collocetur, *Not.* §. *cit.* In *Parte sexta Juris naturæ* §. *595* demonstro, non licere per contemtum aliorum ad nominis gloriam contendere, §. *906*, refutatorem a conviciis abstinere debere, nec libertatem philosophandi, seu sentiendi, tollere obligationem eruditorum ac hominum omnium promiscue, §. *911*. Eruditum etiam, qua eruditum, obligari ad exemplum bonum aliis præbendum, §. *882*, &, nisi faciat, gravius peccare aliis, § *883*. Neminem eruditorum alterius famæ ac laudi, sive meritæ, sive immeritæ, detrahere debere, §. *893*, ut alia taceam. Qui scripta mea perlegerit, is diffiteri non poterit, me neminem nominatim perstringere, sed aliorum famæ omni modo parcere. Multo minus autem reperiet, quod virorum, quorum eximia in scientiam sunt merita, famam lacessere studeam. Quamvis non omnia mihi probentur, quæ a *Cartesio* dicta sunt, eum tamen maximi facio, &, me multa eidem debere, lubens profiteor. Testem appello Epistolam dedicatoriam ad *Tomum secundum* Theologiæ naturalis, in quo Systema Theologiæ naturalis ex notione entis perfectissimi deduxi, emendatis iis, quæ circa demonstrationem *Cartesii* de existentia Dei desiderarunt eruditi, ut taceam loca alia, in scriptis meis obvia, ubi de *Cartesii* meritis dicendi occasio erat. Quanti faciam *Newtonum*, non ignotum esse potest iis, qui scripta mea legerunt. Nec sine indignatione lego, si quis meritis ejus summis detrahere ausit. Ad exempla *Cartesii*, *Newtoni*, & *Leibnitii*, provocare soleo, eruditis modestiam commendaturus. Immo Scholasticos laudo, quod rationibus inter se certent, non conviciis, nec eorum ac *Aristotelis* contem-

tum æquo animo fero. Quam æquum me iis præbeam, abunde docent exempla definitionum obscurarum, quas in Ontologia dederunt, ad distinctas, quas in earum locum substitui, reductarum. Cognitionis naturæ mathematicæ, quam *Newtonus* in eximio opere Principiorum Philosophiæ naturalis Mathematicorum insigniter promovit, specimen maxime illustre agnosco ea, quæ de Systemate mundi tradidit. Vid. *Notam* ad §. *16 Disc. prælim. Logic. præmiss.* Theoriam de luminis heterogeneitate & coloribus ipse defendo in Physica, etsi in explicandis coloribus fixis corporum paulo aliter procedam. Theoriam de fluxu & refluxu maris ibidem ceteris hypothesibus præfero. Longe aliter igitur de iis judico, quam perversæ mentis *Hatzfeldus.* In *Parte prima Theologiæ naturalis* ipsemet existentiam Dei ex contingente existentia mundi demonstro. Distinctionem eorum, quæ sunt supra, & eorum, quæ sunt contra rationem, probo §. *454 Part. I Theol. nat.* nec impossibilia esse, quæ sunt supra rationem, §. *456* evinco. Et hinc §. *462* deduco, mysteria non contradicere principiis rationis, ac, in revelatione divina mysteria contineri debere, ostendo §. *463.* Quomodo Deus facultatem patrandi miracula homini, vel angelo, concedere possit, intelligibili modo explico §. *472.* Quæ de Deo & attributis divinis ex principiis rationis demonstro, ea cum Scriptura sacra convenire, ubivis evinco, ut ex consensu rationis cum Scriptura tanto evidentius pateat hujus veritas. Non admitto, Scripturam loqui ad captum vulgi, multo minus eam loqui secundum ideas, quas sibi vulgus fingit; sed in eadem Deo tribui membra corporis humani in significatu quodam generali, qui attributo cuidam divino & usui illius membri communis est, §. *103* demonstro. In *Parte* autem *secunda Theologiæ naturalis prolixe admodum declaro,* quomodo Deo sensus, imaginatio, & affectus, per eminentiam tribuantur. Quam profundus sit Scripturæ sensus, & quomodo indagari possit, aliquot speciminibus probo in *Horis subsecivis Marburgensibus.* Etsi multa scripserim, nihil tamen in iis deprehendetur, quod faveat profanitati: quæ etiam ratio est, ut Inquisitores, cum Opera mea philosophica Veronæ recuderentur, in censura, singulis Voluminibus præfixa, attestati sint, nihil in iis contineri, quod sit contra fidem Catholicam. Immo non ignoro, Theologos haud paucos confiteri, ex scriptis meis firmissima præsidia peti posse adversus eos, qui religionem revelatam impugnant. Quam æquum me præbeam Theologis, si sententia quædam philosophica sententiæ Theologorum repugnare videtur, vel ex eo judicari potest, quod de *Galilæo,* ob defensum Systema terræ motæ a Curia Romana damnato, annotavi ad §. *165* citati antea Discursus, & de instituto Patrum Religiosorum quoad communionem bonorum *Not.* §. *31 Part. II Jur. nat.* De factis vero Regum ac Principum & Ministrorum, quorum consiliis utuntur, nunquam mihi judicium sumsi, nec unquam sumam, quippe qui a dogmatis ad exempla, præsertim hujus temporis, nunquam descendo. Hactenus dicta qui perpendit, is facile agnoscet, quo jure *Hatzfeldus* affirmare possit, me librum ipsius insulsum, in alios maxime injurium, atque impium, approbasse, & num fidem ullam mereatur, qui asserit, eum sub auspiciis meis prodiisse.

✡ ✡ ✡

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno MDCCXLVI.

HISTOIRE GENERALE DES AUTEURS SACRE'S ET Ecclesiastiques, &c.

id est,

HISTORIA GENERALIS AUTORUM SACRORUM & ecclesiasticorum, complectens illorum vitas, catalogum, examen criticum, judicia, chronologiam, analysin, & recensionem diversarum editionum, operum ipsorum, &c. Autore R. P. REMIGIO CEILLERIO, Benedictino.

Tomus XII.

Parisiis, apud Paulum du Mesnil, 1744, 4 maj.
Alph. 4 plag. 4½.

Recensionem operum *Augustini*, in *superiori Volumine* cœptam, Rever. *Ceillerius* in præsenti pertexit, subjiciens notitiam Conciliorum, illa tempestate habitorum. *Articulo I* enarrantur libri, comprehensi *Tomo X*. Agitur ergo *Par. 1* de libris *de meritis pecatorum, illorumque remissione*, sive *de baptismo infantum*. Inscripsit hos *Marcellino*, ut dubia, a Pelagianis mota, solveret. In recentioribus editionibus titulus est: *de Baptismo infantum*, quoniam hic certissimum est indicium peccati congeniti. *Paragr. 2* sermo est de libro *de spiritu & litera*. Occupatur hic *Augustinus* in explicatione loci *1 Cor. III, 6: Litera occidit, spiritus autem* &c. ut dubia, a *Marcellino* occasione prioris libri objecta, expediret. Scriptus videtur A. 412. *Par. 3* differitur de libro *de natura & gratia contra*

tra Pelagium. Compoſuit hunc inductus precibus *Timaſii* & *Jacobi*, qui quondam diſcipuli *Pelagii* fuerant, & illius laqueis ſe expedire præoptabant. *Par. 4* de libro *de perfectione juſtitiæ hominis* ſingularia proferuntur. Non tam eſt liber, quam Epiſtola. *Poſſidius* in catalogo pro legitimo *Auguſtini* fœtu agnoſcit, ſub cujus etiam nomine citatur a *Fulgentio* & *Proſpero*. Prodiit circa finem A. 415. *Par. 5* inſcriptus eſt *de libris de actis Pelagii*. Errores Pelagiani in Concilio *Hierloſoymitano* & *Dioſpolitano* examinati & condemnati erant. In illis quæ geſta erant, literis conſignata acceperat *Auguſtinus* vel a *Joanne* Hieroſolymitano, vel *Innocentio*, Romano Epiſcopo, ſuper quibus ſententiam ſuam expromſit ſub finem A. 416, vel initium A. 417. *Par. 6* eſt de libris *de gratia Jeſu Chriſti & de peccato originali*. Hæreſi Pelagiana cum autoribus ſuis Romæ per *Innocentium* & *Zoſimum* condemnata, libros hos divulgavit A. 418. *Par. 7* exponit de libris *de matrimonio & concupiſcentia*. *Pelagius* ac *Cæleſtinus Auguſtinum*, peccatum originale propugnantem, criminati erant, ac ſi matrimonium condemnaret. Docet igitur, matrimonium eſſe bonum, & concupiſcentiam vetitam per illud non excitari, ſed potius reprimi. *Par. 8 de IV Libris* agit *de anima*, deque illius *origine*. Directi ſunt adverſus *Victorem*, qui contra *Auguſtinum* de animæ ortu quædam monuerat, adhæc errorum aliquot Pelagianorum & aliorum ſe ſuſpectum reddiderat. Hunc igitur in præſenti libello ſub finem A. 419, vel initium A. 420, eſt aggreſſus. *Par. 9* perſequitur *IV Libros ad Bonifacium contra Pelagianos*. Pelagiani binas Epiſtolas Romam miſerant, ut ibi factionem ſuam confirmarent. Has Pontifex per *Alypium* ad *Auguſtinum* perferendas curaverat, ut de illis judicium ferret. Quare hic, ut vim hoſtium veritatis infringeret, & rectius ſentientes ab erroribus præcaveret, libros hos circa A. 420 *Bonifacio* deſtinavit. *Par. 10* deſtinatus eſt *VI Libris contra Julianum*. *Julianus* hic ob non vulgares animi dotes ac doctrinam ad dignitatem eccleſiaſticam evectus erat; ſed illa, ubi factioni Pelagianæ acceſſerat, & a vitæ ſanctimonia deflexerat, excidit. Hic libellis aliquot *Auguſtinum* laceſſiverat, qui ejus vafritiem ac vanitatem circa A. 421 depexam dedit. *Par. 11* de libro *de gratia & libero* *arbi-*

arbitrio varia nos docet. Ad *Valentinum* & alios religiosos in monasterio Adrumetino circa A. 426 & 427 est datus, ut lites, super utroque argumento exortæ, componerentur. *Par.* 12 agitur de libro *de correctione & gratia.* Hic superiorem proxime excepit, ubi cognoverat Autor, illius beneficio lites sopitas esse. Nimirum, quoniam religiosorum unus objectionem contra illum formaverat, hæc in novo hoc libro enodatur. *Par.* 13 de libris *de prædestinatione sanctorum, & dono perseverantiæ*, exponitur. Huic doctrinæ ex Massiliensibus nonnulli dubia obmoverant, quæ e medio tolluntur. *Par.* 14 de opere imperfecto *contra Julianum* nos docet Autor. Hic VIII Libris multa cum superbia *Augustinum* & *Alypium* perstrinxerat, quorum quinque *Alypius* Roma ad Hipponensem demiserat, rogitans eum, ut eosdem refelleret. Antistes, videns hominis levitatem & inanes verborum strepitus, initio vix a se impetrare potuerat, ut in eosdem calamum stringeret, sed veritus, ne minus exercitati, illos legentes, in errorem inducerentur, in illis refutandis ad finem usque vitæ se occupavit. Appellatur opus imperfectum, quoniam reliqui Libri ad ipsum delati non sunt. *Par.* 16 *de operibus ipsius perditis* inscriptus est. *Augustinus* ipse in *Retractationum libris*, pariterque *Possidius*, horum librorum mentionem faciunt, qui non amplius supersunt. *Par.* 17 ordine exponit Autor sententiam *Augustini* de præcipuis Christianæ religionis dogmatibus. Nimirum per omnia ipsius opera divagatur, &, quid de gravissimis & momentosissimis capitibus religionis senserit, propriis ejusdem verbis, Gallice redditis, declarat. *Par.* 18 sistit *judicium de scriptis Augustini, & diversas illorum editiones* enumerat. Ut sanum de illis judicium ferri possit, in suas classes dividenda esse censet Autor. In libris, quos contra Philosophos paganos consignavit, mirabilem quandam præstantiam animadverti judicat, sive quis castimoniam & stili elegantiam, sive ratiociniorum & cogitationum pondus, sive evidentiam solutionum, quibus difficultates luculentius longe, quam ante ipsum a quoquam est factum, expedit, respiciat. Libri, quos de vera composuit religione, singularem illius prorsus amorem ingenerant, & aversionem ab omnibus fictis, quas de-

debellat, religionibus. Ex Epiſtolis elucet egregium ingenium, vaſta ſcientiarum amplitudo, eloquentia nativa, prudentia conſummata, zelus vivus & ardens pro eccleſiæ ſalute, amor veritatis conſtans, ſolida pietas, propenſio in omnes, modeſtia, qua nemini facile cedat. Commentarii ejus in Scripturam S. eo tendunt, ut illius rectus ſenſus eruatur, & lector ad pietatem incendatur. Exiſtimatio ipſius in hoc doctrinæ ſacræ genere erat tanta, ut præcipui illius temporis Epiſcopi ab eo difficiliorum locorum illuſtrationem ſibi expeterent. Ab ipſis Conciliis *Numidiæ* & *Carthaginienſi* mandabatur ei, ut integrum Commentarium in S. Scripturam conficeret. In explicatione V. T. ad allegorias ſæpe quidem delabitur, ſed fit illud, ubi ſenſum literalem ante declaraverat, vel ſenſus literalis ita clarus eſt, ut explicatione non indigeat, vel ubi illum alibi explanavit, vel is non ita facile indagari poterat. Scripta ipſius moralia optimis præceptis, quibus virtutis ſtudium, & peccati fuga, inculcatur, ſunt referta. Doctrinam de gratia, licet ſpinoſis quæſtionibus ſit obſita, eum tamen in modum tractavit, ut veritatis ſtudioſo ſe facile commendet. Hinc ad recenſionem editionum omnium operum *Auguſtini*, tum ſingularium, tum integrorum, ſe recipit. Integrorum Operum *prima editio* eſt *illa*, quam paravit *Jo. Amerbachius*, qui, quicquid ſciptorum *Auguſtini* in Bibliothecis Italiæ, Galliæ, & Germaniæ, conquirere potuit, ſollicite collegit. Illa, IX diſtincta Voluminibus, prodiit Baſileæ ab A. 1504 ad 1506, in qua tamen quædam ſcriptorum *Auguſtini* deſiderantur. Integriorem dedit *Eraſmus*, quæ ex officina *Frobenii* Baſileæ A. 1529 luci eſt data. Integerrima & præſtantiſſima eſt illa, quam procurarunt Sodales Benedictini Congregationis S. *Mauri*, adornatam ad Codices MStos omnes, quotquot haberi potuerunt, & omnes antiquas editiones, lectionibus variantibus ſecundum certos canones criticos ad examen revocatis. Prodiit Pariſiis apud *Fr. Maguetum* ab A. 1677 ad 1700 XI Tomis. Ipſa illa repetita eſt Antverpiæ, vel potius Amſtelodami, A. 1700, eadem forma, totidemque *Tomis*. In *decimo* habetur analyſis libri *de correctione & gratia*,

gratia, qui ab *Antonio Arnaldo* juſſu *Harlæi* omiſſus erat. Additus eſt *Tomus XII*, cui titulus: *Appendix Operum S. Auguſtini. Jo. Clericus* in Notis paſſim non optime de *Auguſtino* ſenſerat; quare in ipſum *Robertus Jenkius* & *Ludovicus Antonius Muratorius* ſtricturas duxerunt. Sequitur jam in Opere *Cellieriano* Caput *de Conciliis*, cujus *Artic. 1 de Conciliis Carthaginienſi*, *Milevitano*, & quod in urbe *Ptolomaide* eſt habitum, commemorat. Moris erat in Africa, quovis anno Concilium aliquod generale ex omnibus provinciis convocare, ſed A. 401 duo congregabantur, alterum d. 16 Jun. alterum d. 13 Sept. In priori actum eſt de ſupplendo defectu miniſtrorum eccleſiæ, abolendo profanorum Deorum cultu in Africa, maxime in locis ad maritimam oram ſitis, de eccleſiis judicio civili eximendis, feſtis diebus paganis interdicendis. In poſteriori ſtatutum eſt, Donatiſtas in poſterum majori cum manſuetudine tractari debere, quo, illa allecti, ad eccleſiæ conſortium redirent. Concilium *Milevitanum* celebratum eſt A. 402 d. 27 Aug. in quo ſancitum eſt, ut Epiſcopi omnes & deputati præſentes, concordiæ teſtandæ ergo, confirmarent Canones Conciliorum Hipponenſis & Carthaginienſis, quos etiam ſua manu ſubſignarunt. A. 403 d. 25 Aug. aliud *Carthagine* eſt indictum, in quo decretum fuit, Donatiſtas in eccleſiæ ſocietatem recipiendos, ſi quidem redire non abnuerent; propterea ſcriptum eſt magiſtratibus, ut id Donatiſtarum antiſtitibus ſignificarent, quo una cum Catholicis in unum coirent, & de modo reconciliationis agerent. In Conciliis *Carthaginienſibus* A. 404 & 405 pariter deliberatum eſt, qua ratione pax eccleſiæ, ſublata diſſenſione Donatiſtica, reſtitui queat. In illis, quæ inde ab A. 407 ad 410 ſunt convocata, non memorabile quid eſt geſtum. *Ptolemaidenſe* non tam Concilium, quam conventus Epiſcopi & Presbyterorum ſuorum, fuit. *Andronico*, Præfecto Pentapolitano, A. 411 ſacris eſt interdictum, quod tyrannidem exercuiſſet, multisque criminibus contra Deum & homines ſe obſtrinxiſſet. *Articulus II* de *Concilio Romano ſub Papa Innocentio I & Concilio Cirtenſi* exponit. In Concilio *Romano*, habito A. 401 ſedente *Innocentio*, varii Canones ſunt conditi, qui exhibentur. *Cirtenſe* A. 418 in cauſa Donatiſta-

rum, quibuscum de rebus, religionem spectantibus, differuerunt, est institutum. *Articulus III* de *Concilio Bracarensi* differit. In Collectione Conciliorum *Labbeana* conspiciuntur acta Concilii *Bracarensis*, A. 411, uti fertur, convocati, quæ ipsa repetit *Harduinus*, sed addit observationem aliquam *Jo. Baptistæ Perezii*, Canonici Toletani, illa νοθείας postulantis, quod ipsum etiam est judicium *Aguirrii*, ecclesiæ Romanæ purpurati, quorum sententiæ calculum addit Noster, post Seculum demum XII protrusa esse. *Artic. IV* de *Conciliis contra Pelagianos* agit. *Pelagius* & *Cælestinus*, quod ante clanculum fecerant, nunc publice doctrinam de gratia & labe congenita aggrediebantur, & speciatim hic omni contentione nitebatur, quo Presbyter ordinaretur. *Aurelius* igitur Episcopus, a quibusdam veræ doctrinæ studiosis exstimulatus, adversus ipsum Concilium coegit, in quo comparere est jussus. In illo quæ actitata sunt, ad nos non integra pervenerunt. *Augustinus* & *Mercator* partem tantum aliquam scripto sunt complexi. *Hierosolymitanum* A. 414 sub finem Junii initium suum habuit, indictum a *Joanne* Episcopo, in quo causa *Pelagii* in examen missa, & sententia *Augustini* contra illum confirmata est. Eadem de causa Concilia *Diospolitanum* A. 415 d. 20 Dec. *Carthaginiense* A. 416 mense Jun. *Milevitanum* eodem anno circa mensem Septembrem, *Carthaginiensia* A. 417 d. 12 Mart. & A. 418 d. 1 Maji, sunt celebrata. Tandem *Artic. VI Concilium Carthaginiense in causa Apiarii* describit. *Apiarius*, Presbyter Siccensis, ob vitam male actam loco erat motus per *Urbanum* Episcopum; quare ille ad judicium Pontificis Romani *Zosimi* provocavit, qui legatos tres in Africam misit, ut causa *Apiarii* cognosceretur. Actum igitur in hoc Concilio de eo est, num provocationes ad sedem Romanam locum habere possint. Ipsa hæc causa est continuata *Carthagine* in Concilio, cogregato A. 419 d. 25 Maji, cum interea temporis *Zosimus* viventium numero exemtus esset, & legati, ipso mortuo, in Africa remansissent. Annexa est fini *Voluminis* hujus Epistola, ad *Ceillerum* directa, de sensu verborum *Augustini Confess. Lib. X Cap. 31: Ebrietas longe est a me: misereberis, ne appropinquet mibi. Crapula autem nonnunquam surrepit*

servo

servo tuo: misereberis, ut longe fiat a me. Index materiarum *Volumen* claudit.

DELLA INFALLIBILITA' E DELL' AUTORITA' DEL Romano Pontefice sopra i Concili Ecumenici, ristretto di un' Opera sopra lo stesso argumento di F. G. A. ORSI, dell' Ord. de' Pred. S. D. S. C. D. I.

id est,

EX REV. P. ORSII LIBRIS DE INFALLIBILITATE & autoritate Pontificis Romani supra Concilia Oecumenica Epitome.

Tomi II.

Romæ, e typographeo Pagliarinorum, 1741, 8.

Tom. I plag. 17, Tom. II plag. 14.

Scopus libri in eo versatur, ut repellantur argumenta librorum, qui, Alpibus superatis, Italiam pervagantur. Hi enim in causa sunt, ut reverentiam Itali in dies imminuant, quam Pontifici Romano majores ipsorum præstiterunt. Scripti apparent *libri illi* Italico sermone. Rev. Autor ipsis tribuit perspicuitatem, elegantiam, brevitatem, ac facultatem & vim in animos hominum irrependi. Eam ob rationem ipse ex Opere suo majori Latino hoc compendiosum opus, ut libellis illis obdat pessulum, exstruxit. Appellantur hi vulgo *Pretensioni Oltramontane:* Constitutum jam fuerat Editori *Observationum literariarum* Veronensium, epitomen ejusmodi condere. Nec tamen ejus recensione ac consilio contentus esse videtur Autor, qui Præfationem adornavit. Præmisit idem indicem scriptorum *Orsii Tomo primo.* Uterque vero *Tomus* complectitur *Libros VII* ac breviaria duo. *Libro primo* exponitur de Romanorum Pontificum autoritate in controversiis decidendis, quæ agitatæ sunt in Conciliis ecclesiæ œcumenicis. *Secundo* differitur de privilegio, errorem excludente. Id superstruitur autoritati, qua Pontifices ferun- Tom. I pag. 194.

feruntur confirmasse Concilia œcumenica, ac opinioni illi, quæ dictitat, necessarium esse in orbe Christiano fontem quendam
Pag. 244. & originem ecclesiasticæ jurisdictionis. Additur id etiam *Libro III*, controversias hene multas a Pontificibus Romanis sine ullis Conciliis œcumenicis fuisse diremtas. Hæc est *Tomi prioris* summa. *Posterior* continet *Libros* reliquos. *Quarto* demonstratum ivit Epitomator, Pontificem Romanum esse ex-
Tom. II tra erroris aleam collocatum, eo quod Christus de ecclesia
pag. 3. sic tradidit: *Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Non omittit id *Pauli* de ecclesia testimonium, quo hæc vo-
5. catur columna & firmamentum veritatis. Ipse credit, *Petro*, id est, Romanis Pontificibus, ecclesiam Christianam veluti fundamento esse superstructam, siquidem *Petrus*, prouti testantur non pauci, ex constantia & firmitate fidei reportavit no-
6. men *Petri*. Testes inter illos laudantur *Ambrosius*, S. *Leo*, S. *Prosper*, S. *Eucherius*, S. *Petrus Chrysologus*, S. *Cyrillus Alexandrinus*, *Hincmarus Rhemensis*. Sunt, qui *Petrum* vocarunt lapidem fundamenti ecclesiæ. Inter hos refert Autor *Hilarium*, *Basilium*, *Epiphanium*, *Hieronymum*, *Leonem*, *Cy-*
7. *rillum*, aliosque. Hos vero fuisse peræque infallibiles, ipse haud contendit. Nec rationem habet diversitatis opinionum, quæ in Patrum scriptis dominatur. At id ipsum non erat destinationi ipsius proprium. In eo enim occupatus est, ut *Orsii* expositionem copiosam in compendium contrahat. *Li-*
93. *bro quinto* expenduntur decreta Concilii Pisani, ac decreta sessionis quartæ ac quintæ Constantiensis edisseruntur, ac eorum sententiæ occurritur, qui potestatem Pontificiam Concilio-
168. rum Oecumenicorum potestati submittunt. *Libro sexto* docetur, pondus nullum additamentis decretorum Synodi Constantiensis ac Basileensis inesse, sententiamque, illis adversantem, inniti decretis *Eugenii IV*, Synodi Florentinæ, ac quintæ La-
250. teranensis. *Liber septimus* exhibet formam monarchiæ ecclesiasticæ, ac succinctam tractationem de Romani Pontificis supra decreta & Canones ecclesiæ autoritate. In calce
283. operis præsto sunt duæ compendiosæ expositiones, quibus & infallibilitas Pontificis Romani, & ejus in Concilia Oecumenica

nica poteſtas, pertractatur per modum ſuccinctæ repetitionis. Congruit compendium cum Opere *Orſii* majore. Stilus eſt brevitate, perſpicuitate, & elegantia, commendabilis. De argumento libri, ac rationibus, inibi expoſitis, jam non eſt, quod copioſe moneamus.

THEOLOGIA PRIMORUM CHRISTIANORUM dogmatica, ex monumentis Patrum eccleſiaſticis collecta, Autore JOANNE CHRISTOPHORO HARENBERGIO.

Brunſuici, 1746, 4.
Plag. 12.

Solent ſæpius de eo Chriſtiani eſſe ſolliciti, quænam fuerit doctrina, quæ dogmata, eccleſiæ primæ, ac a laboribus Apoſtolorum adhuc calentis. Eandem ſollicitudinem S. Rev. Autor, Eccleſiæ Scheningenſis prope Brunſuicum Præpoſitus, ad hanc tractationem attulit. In limine ſtatim, quid notionis de eccleſia primi Chriſtiani foverint, expromſit. De libris canonicis ſacris, quot & quales in eccleſia prima exſtiterunt, ita commentatus fuit, ut fide *Melitonis*, *Origenis*, *Hieronymi*, *Euſebii*, *Ruffini*, *Innocentii I*, Concilii Laodiceni, *Auguſtini*, & aliorum, nitatur; ut, illud *Joannis* de tribus in cœlo teſtibus *1 Jo. V, 7*, genuinum eſſe, oſtendat; ut doceat, eos, qui ævo Apoſtolico ac ætate ſubſecuta libris Chriſtianorum ſacris vel fidem detrahere, vel eos truncare, vel eis novos libros ſupponere, pretium operæ fore exiſtimaverint, aut civitatis Chriſtianæ fuiſſe expertes, aut ab hac faſtiditos & ejectos, Pag. 12.
omnes vero ad unum de origine & fide librorum utriusque Inſtrumenti divinorum judices fuiſſe ineptos. Oſtendit idem porro, quo ſtudio olim Apoſtoli ſcripta ſua contra omnem fraudem præmuniverint, qua fide cœtus ſacri avthenticas A- 15.
poſtolorum literas cuſtodiverint, & qua diligentia cœtus civitatis Chriſtianæ continuo omnia ad amuſſim Codicis ſacri exegerint. *Stephanus Baluzius* in *Notis ad Agobardi Opera pag. 9* dilucide: *Itaque ſic perſuaſum erat, nullius momenti eſſe regulas eccleſiaſticas, niſi conſonarent ſanctis Scripturis. Quo*

 fiebat,

*fiebat, ut, quoties Romani Pontifices ad Synodos mitterent Epi-
stolas in causa fidei, Episcopi congregati examinarent, an Epi-
stolæ illæ congruerent sacris Scripturis.* Ad has suos remise-
runt *Polycarpus*, *Clemens Romanus*, *Ignatius*, *Clemens Ale-
xandrinus*, universi Patres primi. De *Hellenistis* breviter dis-
Pag. 17. serit. De origine translationis V. Test., a LXX adornatæ, par-
ce exponit. Lectionem Codicis sacri Christianis singulis pa-
tuisse, docet. Affert illam P. *Georgii Ambianatis*, Minoritæ
19. Capucini, Parisiis apud suos Theologi, qui *Tertullianum* Pa-
risiis A. 1646 fol. edidit, querelam, quæ legitur in *Notis* ibi
ad *Scorpiacum Cap. 12 pag. 456 Tom. I: Nunc vix etiam in sa-
cris Scripturæ audiuntur. Vix decurtata unius Capituli verba
delibantur.* Addit, *Gregorium VII* & *Innocentium III* fuisse
primos, qui noluerint, sacras literas in vernaculo sermone
legi ab universis Christianis. *Menardum* tamen A. 1479 alios-
que ea ætate commendasse omnibus sacri Codicis lectionem,
monet. Exponit originem nævorum exegeticorum, quibus
21. Patrum nonnullorum scripta laborant. Laudat tamen medul-
lam fidei Patrum, eorum merita, constantiam, & vitam divi-
24. nam. Quid *traditionum* nomine ipsi designaverint, indicat.
Adjungit ceteris studium Patrum, in orthodoxia conservan-
da collocatum. Differit de compendiosis libellis, quibus
26. nomen διδαχῆς Ἀποστόλων, διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων, ad-
hæsit. De Symbolo Apostolico exponit succincte. *Emanue-
lis a Schelstrate disciplinam arcani* sub judicium vocat. Laudat
30. autorem *Testamentorum XII Patriarcharum*, ratus, e scri-
ptis hæreticorum & Sibyllinis oraculis micas doctrinæ Chri-
stianæ passim elucere. Recenset Patres trium Seculorum
32. priorum, quorum adhuc exstant monumenta. *Origenis* de
Deo trino fidem prædicat, secutus indubie testimonium
Socratis H. E. VI, 13, & *Georgii Bulli* in *Defensione fidei Nicenæ
pag. 127.* Indicat testimonia Pontificiorum, Reformatorum,
35. ac nostratium Theologorum, de nævis ac nonnullis erratis
Patrum, ad summa fidei capita haud referendis. Quanto
studio Christiani doctores sectarum omnium ad pronuntiata
37. primorum Christianorum confugere soleant, significat. Ex-
ponit

ponit horum sententiam de Deo uno ac trino, de utraque Christi natura, de humanitatis Christi statu utroque, de ejus ad inferos descensu, de divinitate Spiritus sancti, de gratiæ Dei ac redemtionis Christi universalitate, de inaudita olim inter *latriam*, *duliam*, & *hyperduliam*, distinctione. Ostendit Pag. 51.
idem, cultum imaginum a Christianis primis fuisse alienum, ortum quippe a Carpocratianis & Gnosticis. Nonnihil inte- 53.
xit de statua Hæmorrhousæ Paneadensi, quam putat *Hadrianum* Imperatorem exhibuisse. Imaginem Christi hominis in conventibus Christianorum Seculo IV ineunte jam exstitisse, largitur, inductus testimonio *Lactantii*, ac suffragio *Stephani Baluzii*. Crucis signum Seculo jam II in eis adhibitum esse 54.
citra ullum cultum adorationis, vel honoris, comprobat ex *Tertulliani Apologet. Cap. 16*, *Minucio Felice Cap. 12 §. 5*, & Autore *ad Nationes I, 12*, qui obtrectationem exterorum repulerint. Ostendit, *Mariam* Deiparam ad finem usque Seculi XII creditam fuisse in peccati insiti labe & conceptam & natam, testem laudans *Antonium Lampridium de Superstitione vitanda Cap. 24 pag. 181 seq.* qui librum suum Mediolani ac Venetiis A. 1740, 4, evulgavit. Angelis primos Christianos nullum cultum exhibuisse religiosum, docet ex *Origene contra Celsum Lib. I pag. 10, Lib. V pag. 239, Lib. VIII pag. 386, Eusebio Præp. Evang. VII, 15*, ac *Demonstr. Evang. Lib. III pag. 106 seq.* Cultum illum ab hæreticis esse profectum, ttradit ex *Tertulliano de Præscript. hæret. Cap. 33, Epiphanio Hær. 21 Sect.* 55.
4, Augustino de Hær. 39, ac *Prædestinato de Hæres. Lib. I Hær. 39.* Reliquiis Martyrum primos Christianos nullum detulisse cultum religiosum, docet. Id ipsum copiose demonstravit *Christ. Kortholtus* in *Pagano obtrectatore Cap. 8 §. 2 pag. 369 seq.* Noster de peccato originis, ejusque autoribus, de baptismo infantum & adultorum, de confirmatione baptismali, de sacra Cœna, de figura panis consecrandi ac calicis, de unico Christi sacrificio, de arca eleemosynaria, de oblatione corporis 69.
Christi repræsentativa, de invocatione Spiritus sancti eucharistica, de conventibus Christianorum, de eucharistia parvulorum, de templis, ac de ecclesia, ex mente primorum Christiano-

Pag. 77. ſtianorum, differit. Inſerit nonnihil de origine diœceſeos eccleſiarum, Archiepiſcorum, plebis poteſtate in eccleſia, de conjugio Clericorum, de electione Epiſcoporum & Presbyterorum, de judice controverſiarum theologicarum, de ſucceſſione & doctrinali & perſonali, ac de modo agendi contra
86. hæreticos uſque ad *Auguſtinum*. Laudat *Lactantii* pro-
91. nuntiatum de præſtantia & viribus religionis Chriſtianæ flex-
93. anima & vorticordia. Prædicat innocentiam & amorem mutuum primorum Chriſtianorum. Subjungit tandem pauca de priſci orbis theogoniis, ac *Sanchoniathonis* fide, cujus apud *Euſebium* exſtat Phœnicia vetus theogonia. Collegii Carolini Brunſuicenſis uſibus Cel. Autor hanc ſuam Commentationem ita conſecravit, ut ejus florem & incrementa proſperrima ſummis laudibus evehat & extollat.

APOLOGIA PER LA VITA DI S. FILIPPO NERI, &c.
id eſt,

APOLOGIA CAJETANI VULPII, PRESBYTERI Patavini, pro vita S. Philippi Nerii, ſcripta per P. P. ANTONIUM GALLONIUM & PETRUM JACOBUM BACCIUM, Congreg. Orator. contra inſultus & accuſationes cujusdam Academici Inthronati.

Patavii, apud Joſephum Cominum, 1740, 8.

Plag. 4.

Academico cuidam viſum erat in libro, *degli ſtudi delle Donne* (*de ſtudiis fœminarum*) inſcripto, liberius ſentire de vita *Philippi Nerii*, a Duumviris, Congregationis Oratorii ſodalibus, conſcripta. Tradunt conſortes hujus ſocietatis, *Phi-*
6. *lippum Nerium* ſcripſiſſe regulas Congregationis Oratorii. Inthronatus originem harum ad *Philippi* diſcipulum, P. *Petrum Conſolinium*, retulit, qui eas A. 1612, annis 17 poſt *Nerii* obitum, literis conſignarit. Haud refragatur Noſter, ratus, *Conſolinium* regulas dilataſſe ac ſcripſiſſe, quas vivus *Nerius* ſuis injunxerit obſervandas. Inthronatus ægre fert, in *Galloniana*

loniana ac *Bacciana Nerii* vita legi, hunc reliquisse hæredibus Pag. 9.
non nisi horologium, quinquaginta Scutatorum pretio æquale.
Addiderat idem nonnihil, initiis Congregationis adversum, 16.
quod per ipsas *Nerii* literas, A. 1581, 15 Jul. scriptas, labefactatur. Putarat idem, *Nerium* frustra appellatum fuisse a
Duumviris *fundatorem archifraternitatis S. Trinitatis Convalescentium & Peregrinorum.* Opponit Antagonistæ Rev. *Vulpius* literas *Urbani VIII* bullatas, ac P. *Dominicum Sonzonium, Nerii* biographum, *Cap. 33.* Inthronato visum fuerat, heroicam *Nerii* paupertatem oppugnare, ac meminisse horologii, de quo diximus. Noster contra respondet ad objectiones singulas, laudatque *Gallonii* vitam S. *Philippi Nerii*, Romæ A. 1600, 19.
4, editam, ejusdemque librum *de Cruciatibus Martyrum.* 37.
Italico sermone prodiit posterior liber A. 1591, 4, Romæ, sub titulo: *Trattato degli strumenti e delle varie maniere di Martirio usate da' Gentili contra i Cristiani, descritte e intagliate in rame da* Antonio Tempesta, *opera di* Antonio Gallonio, *Romano.* Postea, scilicet A. 1594, 4, idem liber veste Latina indutus apparuit sub hoc indice: *De S. S. Martyrum Cruciatibus* Antonii Gallonii, *Rom. Congregationis Oratorii Presbyteri, liber, quo potissimum instrumenta & modi, quibus iidem Christi Martyres olim torquebantur, accuratissime tabellis expressi describuntur.* Romæ, 1594, 4. Scripsit idem ediditque Ro-
mæ A. 1591, 4, libellum, cui est inscriptio: *Istoria delle sante* 38.
Vergini Romane, con varie Annotazioni, e con alcune Vite brevi de' Santi parenti loro; e de' gloriosi Martiri Papia e Mauro, soldati Romani. Præerat *Gallonius* tanc virginum nonnullarum sacrarum vitæ dirigendæ ad nutum *Philippi Nerii*, quas exemplis illis exhortari, & ad virtutem animare, conabatur. Exstat ejusdem *Gallonii* liber, ibidem A. 1604, 4, editus, cui hic præfixus est titulus: *Apologeticus liber* Antonii Gallonii, *Congregationis Oratorii Presbyteri, pro assertis in Annal. Eccles. de Monachatu S. Gregorii Papæ adversus D. Constantinum Bellottum, Monachum Cassinatem. Cui accedit Responsio de iisdem ad alium ejusdem Ordinis Monachum.* Scripsit idem vitam *Philippi Nerii*, Florentini, qui primus Congregationem Oratorii

torii Romæ fundavit, defuncti A. 1595, 8 Cal. Jun. postquam Card. *Cæsarem Baronium* & *Thomam Bozium*, Eugubinum, educaverat, ac ad historiam materiemque ecclesiasticam scri-
Pag. 39. bendam olim inflammarat. Vitæ illi subscripserunt in signum veritatis ac approbationis sex curiæ Romanæ Patres purpurati, & quatuor ad id delegati viri docti. Moguntiæ liber prodiit A. 1602, 8, ac Neapoli A. 1608, 8. Inseruerunt eum *Actis Sanctorum Bollandianis* Jesuitæ *Tom. VI Mensis Maji pag. 463.* Est in manibus *Baccii* vitæ *Nerianæ* editio, cui inscriptio
43. hæc fuit præfixa: *Vita del B. Filippo Neri, Fiorentino, fondatore della Congregazione dell' Oratorio, raccolta da' Processi fatti per la sua Canonizzazione, da Pietro Jacomo Bacci, Aretino, Prete della medesima Congregazione.* In Roma, 1622, 4. *Vulpius*, ut ad eam redeamus, apologiam *Nerii*, ejusque encomiastarum, ea mente scripsit, a qua ipse testatur vitium omne
56. prorsus absfuisse. Ipse sic fere sub finem tractationis: *In primo luogo io confesso coram Deo & sancto Philippo Nerio d' aver intrapresa questa picciola, e qualunque ella siasi fatiga ed Apologia, non coacte, cioè non eccitato o stimolato da alcuno, sed spontanee secundum Deum, cioè per puro zelo dell' onor di Dio, e del suo gran Santo Filippo Neri, di cui mi glorio d' essere stato fin da fanciullo distinto veneratore.* Quousque Inthronati argumenta vel firma, vel hebetia, sint, vel etiam a Pl. Rev. Antagonista pro viribus debilitata, id in præsens nolumus definire, ne alterutri præter morem nostrum videamur molesti.

Historischer Münzbelustigungen XIVter Theil, &c.
id est,
HISTORICARUM IN NUMIS DELICIARUM Pars XIV, A. 1742 per hebdomades singulas evulgatarum a JOANNE DAVIDE KOELERO.

Noribergæ, impensis B. Christophori Weigelii, senioris, chalcographi viduæ, 1742, 4.
Alph. 2 plag. 19.

Crescit

Crescit eundo opus, approbatione publica suoque Autore dignum. Exhibentur hic denuo LXIII Numi ætatis variæ, quibus splendorem conciliat Commentarius adjectus. Præfationis vicem sustinet continuata plenioris Thalerorum descriptionis recensio. Arduum sane argumentum Cel. Vir aggressus fuit, dum Unciales, seu Thaleros, jussu & jure Comitum & Baronum Imperii Romano-Germanici percussos, ordine suscepit enumerandos. Præstitit tamen id, quod pollicitatus fuerat, fidemque liberavit. Inprimis monuit, jus cudendi numum Comitibus illis Dominisque nobilibus tribuendum haud esse ex status immediati amplitudine, sed profluere potius ex Imperatorum indulgentia. Regale illud jus Comites Mansfeldici, Schwarzburgici, ortique ex eis Blanckenburgici, Hennebergici, Kevernburgenses, Orlamundani, Schauenburgici, Stolbergenses, Lobdeburgenses, Arnshaugienses, Dominique Salzenses, jam Seculo XII & XIII adhibuerunt, id quod ex bracteatis eorum numis luculente intelligitur. *Jo. Christianus Lünigius* in *Thesauro Juris Comitum & Baronum Romano-Germanici Imperii* hoc jus ne attigit quidem. Nondum constat, quinam Comites Nobilesque Domini fuerint primi, quibus id juris Imperatores impertierunt. Nullum certe huc usque privilegium Imperatorium fuit productum, quod illo *Friderici II* privilegio excellit antiquitate, quo *Henricus* senior & junior, Domini & Advocati *de Plauen*, ab illo ad portum Naonis A. 1232 fuerunt illustrati. Id enim indulget eis jus illud, *ut quærere & fodere aurum & argentum aliaque metalla, & aureos, grossos, & denarios, monetare, possint.* In recensendis Thaleris Autor ordinem alphabeticum secutus fuit, nominatim designans Batenburgicorum Dominorum Thaleros, Comitum Bentheimensium, & Bergensium, seu Herenbergensium, nec non eos, qui a Dominis Brederodensibus cusi fuerunt. Adjicit hisce Cel. Vir recensionem Thalerorum, qui referendi sunt ad Barones *de Burchmilchling* & *Wilhelmsdorf*, ad Comites Dietrichsteinenses prosapiæ Weichselstadiensis, ad Barones *de Ehrenfels*, & ad Comites Erpacenses, quorum unicus ad A. 1623 exstat Thalerus. Porro ad liberorum *de*

Fugger

Fugger Baronum Thaleros progreditur Autor enumerandos. Meminit deinde Thaleros Comitum Fürstenbergicorum, Comitum *de Glaz*, Comitum *de Gronsfeld*, qui ex familia *Bronchorstiorum* prodierunt, *Fraunbergerorum*, Comitum *in Hag*, quorum genus A. 1567 intercidit, Comitum *Hanoviensium* progeniei utriusque & Münzenbergicæ & Lichtenbergicæ, A. 1736 in *Joanne Reinhardo II* exstinctorum, Comitum *de Hatzfeld* familiæ tum Wildenbergicæ, tum Gleichensis, Comitum *de Helffenstein*, A. 1627 demortuorum, Comitum *de Hohenlohe*, Comitum *de Honstein*, Comitum *de Horn* & *Frisiæ* Orientalis. Juvat recoluisse memoriam Thalerorum, quos *Maria*, hæres Jeverensis, percutiendos curavit. Recensuimus hanc Uncialium classem, ut cum Cel. Autore eos, qui eam augere & illustrare norunt, ad lucem historiæ affundendam excitemus. Indici præmissa est Numismatum biga. Prius Metallionem exhibet, quo *Anna*, Imperatrix Russiæ, in antica sese offert; ejusque natalis, imperii auspicium, ac obitus, qui A. 1740, 17 Oct. contigit, in postica apparet. Adjicitur ei typus Numismatis, *Joannem Hugonem de Orsbeck*, Electorem Trevirensem, repræsentantis. Hæc ad Præfationem. Ut propius ad tractationem Deliciarum accedamus, res ipsa postulat. Scenam aperit Thalerus *Francisci II*, Ducis Saxo-Lauenburgici, emortualis, ad A. 1619. Lauenburgicas terras *Henrici Leonis* fuisse patrimonium, easque *Bernhardum*, Comi-
Pag. 7. tem Anhaltinum, injussu Imperatoris invasisse, Cel. Vir ibi ostendit. Thalerus alter, isque rarior, est *Gastonis*, Ducis Aurelianensis, qua Principis Dombensis. Quæ de Principatu Dombensi adjunguntur, lectori sunt admodum jucunda.
17. *Christiani III*, Regis Daniæ, Numisma symbolicum refert annum 1541, ac Symbolum Regium in antica: *Unica spes mea Christus.* Quarto loco apparet ectypon semuncialis *Annæ Mariæ Ludovicæ*, Principis supremæ Dombarum, ad A. 1673.
33. Ipsa exstitit domus Burboniæ Montpensierensis hæres extrema. Quintum occupat locum Ducatus mnemonicus *Eberhardi Ludovici*, Ducis Wirtebergensis, ad A. 1723, testis sacramenti, a Comitatus Montisbellicardensis incolis recepti. Quid Comes

Comes *de Sponeck* & Baro *de Speranza* in contrarium fuerint moliti per Galliarum Regem, copiose satis edifferuit Autor.

41.

com[illegible] mutationem, qu[illegible]
fulgur A. 1676, 28 Jul. in numeris horologii externis e[illegible]
cit. Juvat legisse, fulgure ferrum in argentum, & argent[illegible]
in aurum, fuisse conversum. Provocat, expositis ejusmodi pr[illegible]
digiis, ad Philosophiam *Wolfianam*, cui insultat per sales, acet[illegible]
tinctos. Exhibet inde tres Hungaricos numos: numum
rariorem argenteum *Ludovici*, Regis Hungarorum, primi; nu-

Fugger Baronum Thaleros progreditur Autor enumerandos. Meminit deinde Thaleros Comitum Fürſtenbergicorum, Co-

P:

41, ac Symbolum ... mea

Quarto loco apparet ectypon ſemuncialis *Annæ* *udovicæ*, Principis ſupremæ Dombarum, ad A. 1673. ...ſtitit domus Burboniæ Montpenſierenſis hæres extre-...intum occupat locum Ducatus mnemonicus *Eberhar-* *ici*, Ducis Wirtebergenſis, ad A. 1723, teſtis ſacra-... Comitatus Montisbellicardenſis incolis recepti. Quid

Comes

Comes *de Sponeck* & Baro *de Speranza* in contrarium fuerint
moliti per Galliarum Regem, copiose satis edisseruit Autor.
Sexto idem repræsentat ornatissimum *Ferdinandi III* Imperato- Pag. 41.
ris Thalerum, A. 1657 percussum. Monet pauca de Thale-
ris Imperatorum recte seligendis ac locandis, & ultima vitæ
Ferdinandi illius adjungit. *Septimo* exhibet *Caroli XI*, Regis 49.
Suecorum, Numisma, quo Comitia, Holmiæ A. 1682 celebrata,
memorantur. *Octavo* offert Numisma, quo *Isaacus Newtonus* illu-
stratur, A. 1726 percussum. In antica eminet imago cubi-
talis simulacri, sinistram exhibens spectandam, & repræsentans
Isaacum hunc capite operto & capillo brevi. In postica ap-
paret Philosophia instar fœminæ, cujus caput est alatum, ac dex-
tra tabulam porrigit, cui corporum cœlestium ordo inscri-
ptus. Addidit pro more Autor descriptioni numi vitam *Newtoni*,
ac in ea faculas maculasque ejusdem libere exposuit. *Nono* offert 65.
se Numisma, *Mariæ II*, Reginæ Angliæ, A. 1694 defunctæ, in-
dex. *Decimus* Numus est mnemonicus, repræsentans ad A.
1738 *Fridericum Magnum*, Comitem Solmensem Laubacen-
sem, A. 1738, 17 Aug. defunctum. Rarior est Numus *un-* 81.
decimus, qui *Edmundum Godfrey*, pacis judicem Londinen-
sem, A. 1678 interemtum, exhibet. *Duodecimus* est symbo- 89.
lum pacis, quam A. 1693 *Christianus V*, Rex Daniæ, cum Se-
renissima Domo Brunsuico-Luneburgica munitionis Raceburgi
causa fecit. Numus 13 exhibet *Fridericum IV*, Danorum 97.
Regem, A. 1713 Suecicas copias ad Tonningam ad exilia du-
centem. Thalerus *Jacobi Ernesti*, Comitis Lichtensteinensis,
Episcopi Olomucensis, ad A. 1740 percussus, qui memore-
tur, haud est indignus. Illustravit eum Cel. Autor inter alia 105.
de Lichtensteinensium genere & Episcopis Olomucensibus
commemoratione. Numus 15 ostendit mutationem, quam
fulgur A. 1676, 28 Jul. in numeris horologii externis effe-
cit. Juvat legisse, fulgure ferrum in argentum, & argentum 113.
in aurum, fuisse conversum. Provocat, expositis ejusmodi pro-
digiis, ad Philosophiam *Wolfianam*, cui insultat per sales, aceto 120.
tinctos. Exhibet inde tres Hungaricos numos: numum TAB. VI
rariorem argenteum *Ludovici*, Regis Hungarorum, primi; nu- Fig. 1, 2, 3.

mum rariorem ejusmodi filiæ ejus, *Mariæ*, ibidem Reginæ; & *Mariæ Theresiæ* Ducatum Hungaricum, ad A. 1741. Operæ pretium fuerit, significasse, Autorem hic respondisse M. *Carolo Andreæ Belio*, qui in Commentatione historico-critica satis docte edisseruerat, *Mariam*, Hungariæ Reginam, eamque *Ludovici primi* filiam, a proceribus regni in inauguratione haud appellatam fuisse *Regem*. Nihil nos immiscentes huic controversiæ, quæ ab utraque parte fortiter validisque armis fuit disceptata, id saltem fatemur, Cel. *Kølerum* sincere & eleganter litem suam perorasse, ac in locis *Turocii*, *Lucii*, *Raphayni de Caresinis*, & *Antonii Bonfinii*, exponendis interpretem egisse pariter æquum ac diligentem. Numum, in quo ipsa vocatur *Regina*, non *Rex*, cusum fuisse, cum ipsa
Pag. 132. *Maria* jam *Sigismundo* nupsisset, ac hic in solio consedisset. Eadem distinctione adhibita, ad argumentum, e Diplomatibus desumtum, respondet. Avemus audire ea & perspicere, quæ Clariss. *Belius*, multum & ipse ingenio doctrina valens, ad sententiam suam vindicandam sit in medium allaturus. Provocat nos ad alia præclarus Metallio, qui exhibet *Fridericum Henricum*,
137. Principem Arausicanum, ejusque conjugem, *Amaliam*, e Comitibus Solmensibus ortam, cujus accedit genealogia. *Undevigesimo* loco apparet Numus diversi metalli, isque unilateralis, qui insignia societatis psychosophicæ, quam D. *Joannes Joachimus Becherus* molitus fuit, repræsentat, ac in causa est, ut Autor vitam & maculas *Becheri* instabilis ac vagi di-
158. ligentia haud exigua addiderit. Succedit rarior Numus ar-
TAB. VI genteus, ad *Andream Dandalum*, Ducem Venetiarum, suis ab
Fig. 4. A. 1343 usque ad 1354 præsidentem, referendus. Pietatis nos admonet Thalerus Ducis Brunsuico-Luneburgici, *Augusti*, quo extremum natalem A. 1666 memoriæ commen-
162. davit, adjecto symbolo: *Alles mit Bedacht.* Commentatur ad eum Autor de ejus per *Joannem Saubertum* juniorem versione V. T. Teutonica, A. 1665 cœpta, & usque ad *1 Sam. XVII, 12*, continuata. Vidimus olim apud *Joannem Andream Schmidium* Helmstadii exemplar consimile, eousque perductum. Cessavit ob mortem *Augusti* institutum, cujus usum

merito

merito prædicat Autor, idque a judiciis malignis defendit pro more, hoc eſt, ingenue ſolideque. At vocat nos Numus, qui *Jacobum II*, Angliæ Regem, A. 1685 diademate ornatum ſiſtit. Pag. 169.
Excipit eum Thalerus rarior Comitis Sinzendorfenſis, *Georgii Ludovici*, A. 1676 percuſſus. Non minus raritate commendabilis eſt Numus aureus Comitis Palatini Sulzbacenſis, *Chriſtiani Auguſti*, ad A. 1665. 183.
Pulchritudine enitet Numiſma, quod A. 1679 percuſſum eſt & Poetæ Batavici, *Jodoci van den Vondel*, memoriam ad poſteros transmittit. 193.
Electori Bavariæ, *Maximiliano*, Numus ſequens ad A. 1640 ſacer eſt, Monachii ad majorem munitionem perducti teſtis. 209.
Succedit Numus, qui mortem *Caroli XII*, Suecorum Regis, exhibet, ac Moeda *Alphonſi VI*, Regis Luſitanorum infelicis. Suecos A. 1679 ex Boruſſia celeriter repulſos, indicat Numiſma mnemonicum Electoris Brandenburgici, *Friderici Wilhelmi Magni*. 225.
Numiſma Ducis Wirtembergici, *Eberhardi Ludovici*, exhibet in poſtica imperiale vexillum, ab oppugnatione & caſtro Grüningen cognominatum. 233.
Adjicit ei Autor judicium de lite ſuper illo agitata, ac de ſcripto *Weinlandi*. Numiſma ſequens ſpectat ad *Placidum de Droſte*, Abbatem Fuldenſem, ac A. 1688. 241.
Illuſtrat id Autor commentatione de ejus genere ac jure, Abbatibus Fuldenſibus a *Carolo VI* conceſſo, jure ſcilicet coronandi Imperatricem, ſeu Reginam Romanorum. Progredimur ad hebdomada *32*. 249.
Suppeditat ipſa Thalerum ſepulchralem, quo conſulitur memoriæ *Friderici*, Ducis Slesvico-Holſati, A. 1702 in pugna Cliſcovienſi occiſi. Adjungit Numo ex *Samuelis Reimari* concione funebri nonnihil, eloquentia ſalſiori imbutum. 257.
Numiſma Principum Anhaltenſium, quod illi ſuccedit, ſpectat ad A. 1569, viſendosque offert fratres tres, *Joannem Georgium*, & *Joachimum*, ac in poſtica *Joannis* filios, *Joachimum Erneſtum* & *Bernhardum*. Rariſſimus eſt Thalerus TAB. VI
urbis Luneburgi, qui juris venandi eſſe index dicitur, quod Fig. 5.
A. 1562 arctiori limite fuit determinatum. 265.
Haud pigebit lectorem legiſſe diatribam, huic numo adjectam. Lucernam ipſa olet, & cedro eſt digna. Numus *35* repræſentat 273.

Carolum Wilhelmum Fridericum, Marchionem Onoldisbacensem, A. 1741 Comitatus Sayn portione Altenkirchensi locupletatum. Operæ pretium fuerit, lectitasse adjunctam de gente Saynensi commemorationem, idque, quod illi innexum est,
Pag. 284. jus successionis, Sereniss. Marchioni assertum. Numus *36* est Ducatus Wirciburgicus, annis 1724 sequentibusve ad 1729 cusus; cui accedit expositio de potestate Episcoporum Herbipolensium Ducali, ac titulo *Ducis Franconiæ*, quem inde ex Seculo XV Episcopi adhibere consueverunt, & qui ultra Episcopi terras haud procedit. Si singula majoris momenti monumenta, quibus hæc Sylloge XIV effulget, persequi, lectoremque docere, tentaremus; non possemus, quin paginarum singularum huc referremus compendiosam enarrationem. Eamque ob causam hic moram injicimus calamo nostro, & eos, quorum in-
385 seq. terest, ad Cel. Autoris Delicias candide meritoque remittimus, postquam significavimus, historiam *Ludovici XIV* numismaticam, annisque adstrictam, a Cel. Viro solerter & studiose hic fuisse adornatam.

JOANNIS MARTINI CHLADENII LOGICA SAcra, sive Introductio in Theologiam systematicam.

Coburgi, in officina Ottoniana, 1745, 8.
Alph. 1 plag. 17.

Ea nunc temporis est indoles, ut necessum sit, singulas non solum doctrinæ Christianæ majores partes, sed minutissimos quoque articulos, tanta sollicitudine comprobare, quantam ætas nostra, a credulitate procul sejuncta, requirit. Elapsis jamjam Seculis fere ubique locorum alia ratione ad populum, alia ad eruditos, de dogmatibus theologicis antistites disseruerunt. Eo fine collecta fuerunt Systemata theologica, ut ii, qui ad dubitandum proniores, aut in sententias contrarias essent procliviores, a veritate non recederent, sed potius interventu acroamatici ac subtilioris, suoque ingenio accommodatioris, doctrinarum generis ab erroribus aut arcerentur, aut revocarentur. Quorum hominum cum ingens ac varia

varia fuerit multitudo, ac nova veluti ſeges ſeculis ſingulis, immo in dies, ſuccreverit; moles ſyſtematum, ſenſim paulatimque aucta, novam adjecit eis, qui ad dignitatem doctoris adſpirant, curam, eamque geminam, unam in eis, quæ per majores prudentiſſime ſunt conſtituta, recte intelligendis ac vindicandis poſitam, alteram in capitibus illis, ad poſteros citra corruptelas propagandis, ac neceſſario incremento auctis, tradendis excubantem. Curæ autem huic ſatisfaciet nemo, niſi præſidiis doctrinæ Logicæ ſatis inſtructus. Philoſophis quibusdam id referimus acceptum, quod doctrinæ Logicæ ab impedimentis ſupervacuis liberatæ, ac novis inventis, partim neceſſariis, partim ad veritatem dijudicandam aptis, auctæ ſunt ac locupletatæ. Progreſſi poſtea fuerunt alii ad methodum mathematicam, ſeu potius logicam, Theologiæ ipſi revelatæ inferendam. Qui graviſſimum tantæ rei perficiendæ onus ſubierunt, ceterique, qui *uſum Philoſophiæ, in Theologia* ſe prodentem, deſcripſerunt, id ſumſere pro certo ac explorato, doctrinas logicas, quibus huc uſque fruimur, ſufficere non ſolum ſyſtemati philoſophico, ſed etiam theologico, & conſtituendo, & explicando. Noſter vero dudum ſuſpicatus fuit, diverſam eſſe ſyſtematis, tum philoſophici, tum theologici, rationem; neque ea, quæ in hoc traduntur, omnia ad eas notionum & propoſitionum ſpecies referri poſſe, quas Philoſophi, in ſui ſyſtematis uſum, hactenus tradiderunt. Meminit ipſe primo, in ſacris literis reperiri ſententias, myſteriis imbutas, ac ſupra rationis regionem collocatas. Deinde, illud ſyſtemati theologico proprium eſſe, animadvertit, quod in hoc ſingula dogmata ad certa Codicis ſacri teſtimonia, tanquam ad ſuum principium, referantur. Quid de hoc demonſtrationis genere in logicis doctrinis vulgo auditur? Et quid porro? In ſyſtemate Philoſophico veritates non niſi univerſales traduntur. Sacer autem Codex quamplurimas continet hiſtoricas veritates, e. g. hiſtoriam Servatoris noſtri, prævaricationes & angelorum & hominum, extremum judicium. Ad ea, quæ oblique ſunt hiſtorica, ſpectant adhortationes, preces, promiſſiones,

 minæ,

minæ, aliā. Accedit, quod de *propositionibus, voluntatem significantibus*, non magis usquam præcipiunt Logici. Quis vero ignorat, sententiis hujus generis sacrum Codicem esse refertissimum? Huc refer leges, mandata, precationes, vota, suspiria, similia. Vellicant tandem animum notiones *analogiæ fidei, testimoniorum, locorum classicorum, sedis doctrinæ, puritatis*, ac *simplicitatis*, quæ inest *doctrinæ*. Hæc singula studiosius collegit, digessit, ac invicem copulavit Autor. Rem varie tentanti contigit, ut in illa D. *Martini Chemnitii* incideret hypomnemata, quæ huic libello adjunxit. Veneratus illico fuit hunc viæ ducem, magis tamen in tractationis progressu, quam ingressu. Hæc *Logicæ* hujus *sacra* est origo. Usus in eo consistit, ut sententiæ ac conclusiones theologicæ hodie vix facile empæctis, vel Philosophiæ ostentatoribus, aliisque hominibus, nisi recte e principiis ac debite comprobatæ sint, approbentur: neu quis credat, ea, quæ ad vulgarem probationum formulam revocari non possunt, omnem omnino idoneam admittere probationem. Impugnantur veritates divinitus revelatæ multo nunc, quam olim, subtilioribus instrumentis machinisque, quarum impetum, nisi genere doctrinarum simili pugnes, vix queas declinare. Solent enim, qui acerrimo religionem Christianam invadunt infestantque studio, speciosum rationis titulum sibi obtendere ac arrogare. Solent iidem vehementer conqueri, quod ipsis videtur vis rationi inferenda esse, ut, quod ad credendum propositum est, id credere, sibique persuadere, queant. Ipsi inprimis in historia hærent gestorum, quæ in sacris literis sunt præscripta. Igitur ab ea parte revelationis cum ratione fingunt pugnam, ubi rationis & Philosophiæ præceptum exstat fere nullum. Impossibilia modo sibi obtrudi clamitant, ubi, qui res ejusmodi, qualem evenisse legunt, fieri possit, e locis suis communibus intelligere ac penetrare animo non possunt. Verendum sane est, ne brevi, qui in pectore minimum fidei gerit, is cummaxime ratione vulgo reputetur instructus. Suum igitur duxit Cl. Autor, cladem, ab hisce rationis nudæ pullis coetui sanctiori imminentem, arcere, ac pro viri-

viribus exterminare. Eo fine annisus est, ut iis, quæ a præjudicatis opinionibus pendent, obicem obderet, ac certiora substitueret falsis ac imaginariis nugivendulorum decretis. Decerpsimus hæc ex Præfatione, ne quis lectorem urgeret scrupulus, anquirentem, quare & quem in finem, quibusque initiis, Autor librum hunc composuerit. Liber ipse complectitur *Prolegomena*, ac *Capita novem*, præterea veram de historia notionem, theoriam sensus interni, theoriam sententiarum, ac paralipomena ad theoriam conclusionum & probationum. In Prolegomenis edisseruntur limites Logicæ philosophicæ, habitus veritatum theologicarum ad Logicam Philosophorum, eaque veritatibus theologicis haud sufficiens, systematique theologico sustinendo impar, *discrimen Logicæ philosophicæ ac sacræ*, synonymum Logicæ sacræ, hujusque usus, historia, scholion, ac significatio, qua docemur, Logicam sacram esse Hermenevticæ sacræ partem. *Capiti primo* de *notionibus theologicis* inscriptio fuit præfixa. *Capite secundo* de *vocibus theologicis* exponitur. *Tertium* in recensendis *propositionibus theologicis* versatur. *Quarto definitiones theologicæ* declarantur. *Quinto* de *conclusionibus theologicis* disseritur. *Sextum* de *veritate theologica*, *fide*, *&* *erroribus in Theologia*, inscriptum est. *Septimo* de *locis theologicis* exponitur. *Octavo* de *systemate theologico* agitur. *Nonum* recenset *usum & utilitatem Philosophiæ in Theologia systematica*. Ordo tractandi ubique est naturalis, sibi constans, & perspicue expressus. Delibabimus, ut exstet specimen, Capitis, *de locis theologicis* inscripti, summam. Definit locum theologicum Autor per *tra-*
ctationem continuam earum veritatum theologicarum, quæ ad Pag. 392.
unam spectant notionem theologicam. In loco theologico veritates ordine naturali tradendas esse, in quo ea præcedunt, quæ ad sequentia faciunt intelligenda, monet. Requirit, ut utilitatem publicam complectatur locorum ejusmodi tracta-
tio. Hos, docet, non solum dogmata, quæ omni tempore 395.
in ecclesia inculcari debent, sed varias quoque hominum opiniones,

niones, errorumque descriptiones ac refutationes, complecti. Notio theologica, eaque vel mediata, vel immediata, quomodo sit instruenda, fusius exponit. Sedem doctrinæ defi-
Pag. 402. nit. *Notiones vicarias* ex controversiis originem trahere, monet, docens præterea, nullam fere esse notionem theologicam, quæ, una cum conclusionibus suis, non sit aliquando variis modis aut multiplici errore, aut fictionibus, inquinata. Unde colligit, cuilibet loco theologico esse duas partes, unam dogmaticam, & alteram polemicam. Addit, in dogmatibus
406. res a formulis esse distinguendas. In rationibus immediatis formulas sacri Codicis esse retinendas, significat, largitus, formulas conclusionum theologicarum & notionum mediatarum
409. ab arbitrio hominum pendere. Ostendit porro, quando & ubi forma propositionum logicarum sit necessaria. Docet idem, omnino interesse, ut loci theologici, propositiones theologicas forma logica exhibentes, exstent. Explicat mu-
417. tationes partis dogmaticæ & polemicæ loci theologici. *Forma doctrinæ*, hoc judice, continet mutabiles cujusque doctrinæ determinationes, ac denotat modo formam singulorum dogmatum, modo formam loci theologici, modo formam corporis doctrinæ. Formam doctrinæ dari, ostendit. Formulæ dogmatis duas attribuit partes, primo formulam, deinde probationis genus. *Substantiam dogmatum* opponit formæ eorundem. Docet artem invenien-
421. di principium dogmatis. Propositiones mysticas ad formam doctrinæ pertinere, easque probari non posse, monet. Ostendit earum periculum, & cum simplicitate fidei disconvenientiam. *G. Arnoldi* commendationem, Theologiæ mysticæ faventem, repellit & exterminat. Monstrat modum, quo *termini metaphysici* propositiones immediatas ingrediun-
428. tur, immo mediatas. A mysteriis exponendis procul esse jubet terminos metaphysicos, eo quod periculum est, ne hinc notiones ambiguæ nascantur. Id, quod in dogmate, mutatis licet formulis probationisque modis, idem semper manet,
436. *fundamentum dogmatis* cum *Chemnitio* appellat. Formam doctri-

doctrinæ ob præſtantiam collaudat, licet concedat, eam per errores mutari. Damna Theologiæ ſcholaſticæ & myſticæ enarrat. Gradum ordinis, in ſyſtemate theologico enitentem, exponit & format. Syſtematum theologicorum uſum ad concordiam eccleſiæ obſervandam pro- Pag. 461.
deſſe cenſet. Momenta ea, quæ Theologum reddunt ſyſtematicum, recenſet. Enumerat ſyſtematis polemici partes & artes, quibus in eo eſt opus. Inprimis & commendat rationis culturam, regulasque præſcribit morales. *Philoſophia* ex 469.
ejus judicio eſt veritatum univerſalium, per rationem nobis cognitarum, ſeries. Uſui hujus in Theologia indicato ſucce- 477.
dunt *Martini Chemnitii de uſu & utilitate locorum theologicorum Hypomnemata*, quibus Cl. *Chladenius* ſuas addidit illuſtrationes. *Hermæ Paſtorem* genuinum intercidiſſe, *Chemnitii* eſt 495.
ſententia. Formam doctrinæ, defunctis *Auguſtino* ac *Cyrillo*, nimis eſſe mutatam, *Chemnitius* queritur. *Joannis Damaſceni* libris *de orthodoxa fide* jam paleas eſſe admixtas, indicat. *Bandini Summam* intercidiſſe, negamus, qui eam manibus terimus, rati, *Petrum Lombardum* inde multa mutuatum. 505.
Niſi fallimur, ex hiſce ſpeciminibus, quantum bonæ frugis huic inſit libro, jam intelligitur ſatis ſuperque.

J. T. WALZII ADDITAMENTUM AD SCHEdiaſma, in Novis Actis Anni præſentis Menſ. Sept. P. I pag. 506 ſeq. exhibitum.

Cum ante paucos dies *Septembrem Actorum* nactus, in eodem Continuationem Schediaſmatis mei *de Methodo interpolandi* curſim relegerem, deprehendi, me *pag. 524* ἀβλεψίαν quandam feſtinando commiſiſſe, quam continuo reparare viſum eſt, ne alios forſan in errorem inducat; quo facto, pauculas adhuc obſervationes, ad hanc ipſam materiam ſpectantes, ſubjungere licebit.

Error poſitus eſt in invenienda ſumma ſeriei *A*) *pag. 522* ad quemvis terminorum numerum *n*, poſt verba: *Tunc eadem, qua prius, ratione evincetur* &c. Nam in ſerie terminorum ϱu^{n+1}, σu^{n+2}, τu^{n+3} &c. termini geometrice progreſſionales u^{n+1}, u^{n+2}, u^{n+3} &c. non hujus ſunt indolis ac in ſerie *A*) cum

 u^{n+2},

u^{n+2}, u^{n+3}, &c. non ſint ſucceſſivæ poteſtates termini primi u^{n+1}; ad quod, aliis tunc occupatiſſimus, & ad finem properans, non ſatis attenderam.

Expediet itaque, rem paulo generalius concipere: Si nempe loco ſeriei *pag.* 522 ponamus hanc: *A*) $\alpha u^{\theta} + \beta u^{\theta+\eta} + \gamma u^{\theta+2\eta} + \delta u^{\theta+3\eta}$ + &c. in infin. in qua coefficientes deducant ad differentias conſtantes ordinis μ, erit ejusdem terminus generalis, ad locum n pertinens, $u^{\theta+(n-1)\eta}\left(\alpha + \frac{n-1}{1} d' + \frac{(n-1)(n-2)}{1.\quad 2} d'' + \ldots + \frac{(n-1)(\ldots)(n-\mu)}{1.\quad 2.\ldots\ldots\mu} d^{\mu}\right)$. Jam, inſiſtendo plane veſtigiis ratiocinii, *l. c.* expoſiti, hujus ſeriei in infinitum continuatæ ſumma invenietur $= \frac{\alpha u^{\theta}}{1-u^{\eta}} + \frac{d' u^{\theta+\eta}}{(1-u^{\eta})^{2}} + \frac{d'' u^{\theta+2\eta}}{(1-u^{\eta})^{3}} + \ldots + \frac{d^{\mu} u^{\theta+\mu\eta}}{(1-u^{\eta})^{\mu+1}}$; hæcque in ſuperiorem illam transmutabitur, ponendo $\theta = \eta = 1$. Quodſi jam invenienda ſit ſumma hujus ſeriei *A*) ad datum terminorum numerum n, ſit terminus, cujus index eſt n, æqualis huic, $\pi u^{\theta+(n-1)\eta}$; ſequentes itaque erunt, $\varrho u^{\theta+n\eta}$, $\sigma u^{\theta+(n+1)\eta}$, $\tau u^{\theta+(n+2)\eta}$, &c. eorumque ſumma $= u^{n\eta}(\varrho u^{\theta} + \sigma u^{\theta+\eta} + \tau u^{\theta+2\eta}$ + &c.) quæ ſupponitur in infinitum continuari Jam a coefficientibus ϱ, σ, τ, &c. capiantur ſucceſſivi differentiarum ordines, ſitque Δ' prima primarum, Δ'' prima ſecundarum, Δ''' prima tertiarum, &c. dum perveniatur ad Δ^{μ}, quæ eſt prima ordinis μ, ultra quam per hypotheſin nullæ dantur amplius: tunc eadem ratione, qua prius, evincetur, fore $\varrho u^{\theta} + \sigma u^{\theta+\eta} + \tau u^{\theta+2\eta}$ + &c. in infin. $= \frac{\varrho u^{\theta}}{1-u^{\eta}} + \frac{\Delta' u^{\theta+\eta}}{(1-u^{\eta})^{2}} + \frac{\Delta'' u^{\theta+2\eta}}{(1-u^{\eta})^{3}} + \ldots + \frac{\Delta^{\mu} u^{\theta+\mu\eta}}{(1-u^{\eta})^{\mu+1}}$. Cujus ſinguli termini ſi ducantur in $u^{n\eta}$, prodibit ſumma

ſumma omnium terminorum in infinitum, ab eo, qui ordine eſt n. Quæ ſi a ſumma totius ſeriei A) ſubtrahatur, differentia exhibebit ſummam tot terminorum ejus, quot ſunt unitates in n. Sit hæc ſumma $= S$: erit itaque $S = \frac{\alpha u^{\theta}}{1-u^{\eta}} + \frac{d' u^{\theta+\eta}}{(1-u^{\eta})^2} + \frac{d'' u^{\theta+2\eta}}{(1-u^{\eta})^3} + \ldots + \frac{d^{\mu} u^{\theta+\mu\eta}}{(1-u^{\eta})^{\mu+1}} - u^{n\eta}\left(\frac{\varrho u^{\theta}}{1-u^{\eta}} + \frac{\Delta' u^{\theta+\eta}}{(1-u^{\eta})^2} + \frac{\Delta'' u^{\theta+2\eta}}{(1-u^{\eta})^3} + \ldots + \frac{\Delta^{\mu} u^{\theta+\mu\eta}}{(1-u^{\eta})^{\mu+1}}\right)$. Supra autem jam innuimus, calculum diduci & concinnari poſſe: id quod paucis, quia hic opportunum eſt, oſtendere libet. Nimirum ϱ, Δ, Δ'', Δ''', &c. exprimere oportet; quia vero eſt $\pi = \alpha + \frac{n-1}{1} d' + \frac{(n-1)(n-2)}{1.\ 2} d'' + \&c.. + \frac{(n-1)(\ldots)(n-\mu) d^{\mu}}{1.\ \ldots\ldots\ \mu}$, liquet, poſito $n+1$ loco n, provenire $\varrho = \alpha + \frac{n}{1} d' + \frac{n(n-1)}{1.\ 2} d'' + \ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu+1) d^{\mu}}{1.\ 2\ \ldots\ldots\ \mu}$. Pari ratione Δ, Δ''.&c. dabuntur per d, d'', &c. Cum vero ſeries α, β, γ, δ, ε, &c. per hypotheſin habeat differentias conſtantes ordinis μ, illico perſpicitur, de ſingulis differentiarum non ſecus eſſe pronuntiandum. Series itaque differentiarum primarum habebit differentias conſtantes ordinis $\mu-1$; ſeries ſecundarum deducet ad differentias æquales ordinis $\mu-2$, atque ita de ceteris. Porro notandum, ſi numerus terminorum ſeriei α, β, γ, δ, ε, &c. ſit $= n$, ſeriem differentiarum primarum conſtare terminis numero $n-1$; ſecundarum, numero $n-2$; tertiarum, numero $n-3$, & ſic porro. Hinc in ſerie differentiarum primarum, cujus terminus primus eſt d', index loci τȣ Δ' erit $= n+1$; pariter in ſerie ſecundarum, cujus agmen ducit d'', index τȣ $\Delta'' = n+1$, & ſic deinceps in omnibus reliquis. Nam e. g. Δ'' tum demum locum habet, cum ponitur τ, terminus nempe, cujus index eſt $n+3$: igitur, cum numerus terminorum in ſerie ſecundarum binario deficiat a numero terminorum ſeriei primitivæ, α, β, γ, &c. palam eſt, indicem ipſius Δ'' eſſe $= n+1$, pariter

ac omnium ſubſequentium, de quibus ſimile judicium valet. His intellectis, erit, per Theorema generale, $\Delta' = d' + \frac{n}{1} d'' + \frac{n(n-1)}{1.\ 2} d''' + \frac{n(n-1)(n-2)}{1.\ 2.\ 3} d^{\text{iv}} + \ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu)\, d^{\mu}}{1.\ 2.\ \ldots\ldots\ldots (\mu-1)}$;

$$\Delta'' = d'' + \frac{n}{1} d''' + \frac{n(n-1)}{1.\ 2} d^{\text{iv}} + \ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu-1)\, d^{\mu}}{1.\ 2.\ \ldots\ldots (\mu-2)};$$

$$\Delta''' = d''' + \frac{n}{1} d^{\text{iv}} + \ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu-2)\, d^{\mu}}{1.\ 2.\ \ldots\ldots (\mu-3)},$$ & ſic

porro; tandemque $\Delta^{\mu} = d^{\mu}$ per hypotheſin. Quibus valoribus ſubſtitutis, erit ſumma ſeriei in infinitum continuatæ, & incipientis a termino, cujus locus deſignatur per $n+1$, æqualis

$$\frac{u^{\theta+n\eta}}{1-u^{\eta}}\left(\alpha + \frac{n}{1} d' + \frac{n(n-1)}{1.\ 2} d'' + \frac{n(n-1)(n-2)}{1.\ 2.\ 3} d''' + \ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu+1)\, d^{\mu}}{1.\ 2.\ \ldots\ldots \mu}\right) + \frac{u^{\theta+(n+1)\eta}}{(1-u^{\eta})^2}\left(d' + \frac{n}{1} d'' + \frac{n(n-1)}{1.\ 2} d''' + \ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu)\, d^{\mu}}{1.\ 2.\ \ldots\ldots (\mu-1)}\right) + \frac{u^{\theta+(n+2)\eta}}{(1-u^{\eta})^3}\left(d'' + \frac{n}{1} d''' + \ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu-1)\, d^{\mu}}{1.\ 2.\ \ldots\ldots (\mu-2)}\right) + \frac{u^{\theta+(n+3)\eta}}{(1-u^{\eta})^4}\left(d''' + \ldots + \frac{n(n-1)(\ldots)(n-\mu-2)\, d^{\mu}}{1.\ 2\ \ldots\ldots\ldots \mu-3}\right) + \ldots + \frac{u^{\theta+(\mu+n)\eta}}{(1-u^{\eta})^{\mu+1}} d^{\mu}.$$

Hæc ſeries in priorem mutatur, ſi ponas $n=0$; tunc enim emergit ſumma omnium terminorum, a primo ad infinitum, nempe $\frac{\alpha u^{\theta}}{1-u^{\eta}} + \frac{d' u^{\theta+\eta}}{(1-u^{\eta})^2} +$ &c. ad quam principio pervenimus. Ordinatis autem terminis juxta α, d', d'', d''', &c. emerget forma ſeriei commodior, nempe $u^{n\eta}$

$\Bigg(\frac{\alpha u^{\theta}}{1-u^{\eta}}$

$$\left(\frac{\alpha u^{\theta}}{1-u^{n}} + d'\left(\frac{n u^{\theta}}{1-u^{n}} + \frac{u^{\theta+n}}{(1-u^{n})^{2}}\right) + d''\left(\frac{n(n-1)u^{\theta}}{1.\,2\,(1-u^{n})} + \frac{n u^{\theta+n}}{(1-u^{n})^{2}} + \frac{u^{\theta+2n}}{(1-u^{n})^{3}}\right) + d'''\left(\frac{n(n-1)\,(n-2)\,u^{\theta}}{1.\;2.\;3\,(1-u^{n})} + \frac{n(n-1)u^{\theta+n}}{1.\;2\,(1-u^{n})^{2}} + \frac{n u^{\theta+2n}}{(1-u^{n})^{3}} + \frac{u^{\theta+3n}}{(1-u^{n})^{4}}\right) + \&c. + d^{\mu}\left(\frac{n(n-1)(\ldots.)(n-\mu+1)u^{\theta}}{1.\;2\,\ldots\ldots\ldots\,\mu\,(1-u^{n})} + \frac{n(n-1)(\ldots.)(n-\mu)u^{\theta+n}}{1.\;2\,\ldots\ldots(\mu-1)(1-u^{n})^{2}} + \ldots\ldots\ldots + \frac{u^{\theta+\mu n}}{(1-u^{n})^{\mu+1}}.\right)$$

Fiat jam n numerus infinitus, & ſtatuatur u unitate minor: tunc omnes hi termini in nihilum abibunt, adeoque ſumma omnium terminorum poſt infiniteſimum erit $=0$, id quod indicio eſt, ſeriem, in infinitum licet extenſam, magnitudinis tamen finitæ eſſe. Quo autem minus exercitati ſatis perſpiciant, ſi $n=\infty$, omnes terminos deſtructum iri: animadvertendum eſt, eo caſu eſſe v. g. $n(n-1)(n-2)=\infty(\infty-1)(\infty-2)=\infty^{3}$, & ſic de reliquis, cum ſit $\infty \pm q=\infty$, ſignificante q numerum finitum quemcunque. Poteſtas autem infinita fractionis $\frac{q}{q+1}$ ſive $\left(\frac{q}{q+1}\right)^{\infty}$ perinere ad ordinem $\frac{1}{\infty^{\infty}}$, adeoque valor ejusdem in infiniteſimo infinite parvorum ordine collocabitur. Cum itaque u^{nn}, hoc eſt, quantitas ordinis $\frac{1}{\infty^{\infty}}$ in ſingulos ſeriei terminos ducatur, atque coefficientes $n(n-1)(n-2)(\ldots.)$ &c. ad ſummum efficere poſſint quantitatem ordinis ∞^{μ}, exiſtente μ numero finito: facile intelligitur, maximum ſeriei terminum fore $\frac{1}{\infty^{\infty-\mu}}$, hoc eſt re vera $=0$, unde multo magis ceteri evaneſcent. Hæc igitur ſeries, ſi a priori $\frac{\alpha u^{\theta}}{1-u^{n}} + \frac{d' u^{\theta+n}}{(1-u^{n})^{2}}$ + &c. dematur, exhibebit S, hoc eſt, ſummam ſeriei A) a principio uſque ad terminum (incluſive), cujus index eſt n. Quam vero formam va-

 lor

lor ipſius S habiturus ſit, facillime in oculos incurrit, ut, plura hac de re exponere, non ſit neceſſe.

Cum ſeries $A)\ \alpha u^{\theta} + \beta u^{\theta+\eta} + \gamma u^{\theta+2\eta} +$ &c. ſummationem indefinitam admittat; hæc quoque ſummabilis erit, $B)\ \alpha u^{\theta} + \beta(u^{\theta} + u^{\theta+\eta}) + \gamma(u^{\theta} + u^{\theta+\eta} + u^{\theta+2\eta}) + \delta(u^{\theta} + u^{\theta+\eta} + u^{\theta+2\eta} + u^{\theta+3\eta}) +$ &c. in inf. Nam poteſt hæc diſpeſci in partiales

$C \ldots.\ \alpha u^{\theta} + \beta u^{\theta+\eta} + \gamma u^{\theta+2\eta} + \delta u^{\theta+3\eta} +$ &c.

$D \ldots\ \beta u^{\theta} + \gamma u^{\theta+\eta} + \delta u^{\theta+2\eta} + \varepsilon u^{\theta+3\eta} +$ &c.

$E \ldots\ \gamma u^{\theta} + \delta u^{\theta+\eta} + \varepsilon u^{\theta+2\eta} + \zeta u^{\theta+3\eta} +$ &c. quarum quælibet ſimilis eſt ipſi A; vel etiam ſummæ ſerierum verticalium immediatæ poſſunt ex Theoremate generali elici, cum α, β, γ, &c. tandem ad differentias conſtantes deducere ponantur.

Pariter erui poterit ſumma ſeriei $F)\ \alpha u^{\theta} + \beta(u^{\theta} + 2u^{\theta+\eta}) + \gamma(u^{\theta} + 2u^{\theta+\eta} + 3u^{\theta+2\eta}) + \delta(u^{\theta} + 2u^{\theta+\eta} + 3u^{\theta+2} + 4u^{\theta+3\eta}) +$ &c. nec non hujus, $G)\ \alpha u^{\theta} + \beta(u^{\theta} + 3u^{\theta+\eta}) + \gamma(u^{\theta} + 3u^{\theta+\eta} + 6u^{\theta+2\eta}) + \delta(u^{\theta} + 3u^{\theta+\eta} + 6u^{\theta+3\eta} + 10u^{\theta+3\eta}) +$ &c. Atque generaliter, ſumma hujus, $H)\ \alpha a u^{\theta} + \beta(a u^{\theta} + b u^{\theta+\eta}) + \gamma(a u^{\theta} + b u^{\theta+\eta} + a u^{\theta+2\eta}) + \delta(a u^{\theta} + b u^{\theta+\eta} + c u^{\theta+2\eta} + d u^{\theta+3\eta}) +$ &c. modo a, b, c, d, &c. iterum ſint ejus indolis, ut differentias alicujus ordinis pariant æquales. Namque H poteſt diſcerpi in

$I \ldots.\ \alpha a u^{\theta} + \beta b u^{\theta+\eta} + \gamma c u^{\theta+2\eta} + \delta d u^{\theta+3\eta} +$ &c.

$K \ldots.\ \beta a u^{\theta} + \gamma b u^{\theta+\eta} + \delta c u^{\theta+2\eta} + \varepsilon d u^{\theta+3\eta} +$ &c.

$L \ldots..\ \gamma a u^{\theta} + \delta b u^{\theta+\eta} + \varepsilon c u^{\theta+2\eta} + \zeta d u^{\theta+3\eta} +$ &c.

quæ ſingulæ ſunt ſimiles ſeriei A); vel etiam ſumma ſerierum verticalium ſtatim ex Theoremate generali elicitur.

Poteſt etiam ſeries α, β, γ, δ, &c. combinata ſupponi ordinatim

natim cum pluribus geometricis progressionibus; e. g. detur series $\alpha u + \beta(u^2 + x) + \gamma(u^3 + x^2 + z) + \delta(u^4 + x^3 + z^2 + t) +$ &c. ubi ad inveniendam summam nulla alia re opus est, quam dissolutione seriei in suas componentes, $\alpha u + \beta u^2 + \gamma u^3 + \delta u^4 +$ &c. $+ \beta x + \gamma x^2 + \delta x^3 +$ &c. $+ \gamma z + \delta z^2 +$ &c. $+ \delta t +$ &c. quae singulae similes sunt ipsi *A*.)

Ex his igitur omnibus de praestantia Methodi *Newtonianae* judicare proclive est, cujus quippe opera summae omnium serierum, quae tandem ad differentias alicujus ordinis constantes deducunt, eruere licet. Hujus autem naturae sunt omnes omnino series *Algebraicae*, quarum termini generales designantur formula catholica: $a + by + cyy + dy^3 + ey^4 + \ldots + gy^m$, denotante y numerum terminorum. Quod cum satis quidem videatur clarum; eorum tamen in gratiam, qui in hac facultate minus provecti sunt, hunc in modum poterit demonstrari. Exponatur namque y successive per 1, 2, 3, 4, ... m, & termini exinde geniti dicantur ordine $A, B, C, D, \ldots Q$; erunt igitur hi aequales seriebus verticalibus ordinatim subscriptis:

(A)	(B)	(C)	(D)	(Q)
$+a$	$+a$	$+a$	$+a$	$+a$
$+b$	$+2b$	$+3b$	$+4b$	$+yb$
$+c$	$+4c$	$+9c$	$+16c$	$+yyc$
$+d$	$+8d$	$+27d$	$+64d$	$+y^3d$
$+e$	$+16e$	$+81e$	$+256e$	$+y^4e$
$+$..	$+$..	$+$...	$+$.........	$+$....
$+g$	$+2^mg$	$+3^mg$	$+4^mg$	$+y^me$

Unde perspicuum esse, seriem $A + B + C + D + \ldots + Q$ conflari ex seriebus horizontalibus ordine adscriptis. Earum vero quaelibet habet Coefficientes figuratos, prima quippe seriem monadum, secunda lateralium, tertia quadratorum, quarta cuborum, ultima denique seriem $1 + 2^m + 3^m + 4^m +$ &c. Omnes autem deducunt ad differentias constantes, & ultima quidem ad has, quarum ordo est m; quare etiam series $A + B + C + D + \ldots + Q$ ad easdem deducet, atque summa ejus per hanc methodum omnino dabitur.

Quoniam igitur in serie Algebraica, cujus terminus generalis

lis est $a + by + cyy + \ldots + gy^m$, differentiæ ordinis m sunt inter se æquales: sequentes, ordine $m+1, m+2$, &c. omnes in nihilum abibunt; quod quidem *pag.* 525 paucis jam notavimus. Sit jam $m+1=q$, atque designent Q, P, O, N, M, &c. terminos seriei ordine retrogrado sumtos; eritque

$$Q - qP + \frac{q(q-1)}{1.\;2}O - \frac{q(q-1)(q-2)}{1.\;2.\;3}N + \frac{q(q-1)(q-2)(q-3)}{1.\;2.\;3.\;4}$$

M — &c. $=0$. Numerus autem terminorum excerptorum semper est $=q+1$, sive $=m+2$, cum ex Tabula differentiarum patescat, ad formandas differentias ordinis q requiri terminos $q+1$. Atque hæc est proprietas serierum Algebraicarum plane insignis, in quam primus, ni fallimur, incidit Cel. *Moivræus*, eamque postea quoque protulit Cel. *Dan. Bernoullius* in *Tomo III Comment. Petrop.* longe alia methodo usus. Superiores vero relationis scalas omnes locum habere, ex unciis ipsius $(1-a)^{q+\pi}$ desumtas, (posito nempe $\pi =$ numero integro affirmativo, & > 1,) supra itidem monuimus. Hæc igitur sufficiant, dum promissis, sub finem prioris Commentationis datis, alia occasione steterimus. *Errata* quædam, in priori Commentatione admissa, L. B. ita corrigat, rogamus. *Pag. 71 lin.* 30 leg. *per bosce campos*; *pag. 81 lin. 25* l. *ordinatæ*; *p. 87 lin. 29* l. $\alpha A + \beta B$ *maximum vel minimum*; *pag. 506 lin. 12* l. *Act. Erud. A. 1741*; *pag. 508 lin. 18* l. *eliciendas*; *pag. 511 lin. 4* l. $k-2l$; *pag. 515 lin. 5* l. $\frac{n-1}{1}$ &c; *pag. 515 lin. 4* l. $4(n-1) + \frac{6(n-1)(n-2)}{1.\;2}$; *pag. 516 lin. 14* l. 5150; *pag. 517 lin. 32* l. $n-1$; *pag. 518 lin. 9* l. *quantitatibus*; *lin. 33* in divisore l. 1.2; *lin. 34* in divisore l. 1.2; *pag. 519 lin. 15* l. *generales*; *pag. 521 lin. 14* loco $+$ scribe $\times$; *pag. 525 lin. 30* l. $(\alpha + 3b)^\mu$; *pag. 526 lin. 3* l. *vocentur, A, B, &c.*

ANTIQUITATUM GRÆCARUM, PRÆCIPUE Atticarum, descriptio brevis.

Lugduni Batavorum, apud Ger. Corts, 1740, 8 maj.

Plag. 9.

Concinnum hoc Opusculum Autor doctissimus divisit in *Partes quatuor*, quarum *prima* de religione Græcorum

Pag. 5. agit. Præmittit *Caput I* de situ Græciæ, Atticæ, & Athenarum. Græcia dicta est Ἑλλάς, & populi Ἕλληνες, ab *Hellene* quodam; antea

antea vero Γραικοὶ, a Γραίκῳ, *Thessali* filio, a Romanis Græci, licet hoc nomen in *Homero* non reperiatur. *Atticam* olim Ἰωνίαν dici ab *Ione*, qui Ebræis *Javan* est, filius *Japhethi*, existimat; unde ea in sacris literis *Javan*. Ejus urbs primaria fuit Athenæ, Musarum sedes, a Rege *Amphictyone* ita appellata, & *Minervæ* consecrata, quam Athenienses Ἄστυ vocarunt. *Cap.* Pag. 6.
II Dios memorat, qui pro variis terrarum orbis partibus cœlestes, terrestres, inferi, fuerunt habiti. Inter cœlestes, seu Deos majores, erant *Jupiter*, *Neptunus*, *Apollo*, *Minerva*, *Ceres*, *Vulcanus*, *Juno*, *Mars*, *Mercurius*, *Diana*, *Venus*, *Vesta*, quibus certa munia, ut *Jovi* cœlum, *Apollini* scientiarum inventionem, attribuerunt. Eorum numerum recentiori ætate augebant homines, inter Deos relati, Ἥρωες & Δαίμονες dicti. Ignotos etiam Athenienses coluerunt, quibus aras, βωμὺς ἀνωνύμυς, exstruxerunt. *Cap. III* occurrunt lo- 9.
ca sacra, hoc est, agri, Diis consecrati, luci, templa. Hæc, ad morem Ægyptiorum, in locis aditioribus, aut in montibus, extra urbes exstruxerunt, orientem solem versus, foribus apertis, quorum locus sanctior ἄδυτον, penetrale, vocabatur. Præter *Dianæ*, *Junonis*, *Neptuni*, *Cereris*, *Castoris*, & *Pollucis*, nobilissimum erat Ἀρτεμίσιον Ephesi. Templorum ornamenta erant *simulacra*, communi nomine ἀγάλματα, rudia primum, ex ligno & lapidibus; deinde politiora ex ferro, ære, ebore, argento, auro, quæ, diebus festis ex templi adytis educta, carpentis, ἀπήναις, per celebriora urbis loca ferebantur. Dii tutelares & urbium præsides catenis erant revincti, ne in obsidionibus ad hostes exirent. Erant *donaria*, ἀναθήματα, varii generis, coronæ, vestes, vasa ferrea, in quibus præcipua τρίποδες, arma, & spolia, ab ho- 12.
stibus capta. *Cap. IV* recenset sacrorum præfectos, inter quos erant sacerdotes, ἱερεῖς, & summus, ἀρχιερεύς. Eorum ministri erant viri & fœminæ, sorte ex nobilissimis civibus electæ, virgines inprimis, *Minervæ*, *Cereris*, *Cybeles*, *Veneris*, sacerdotes. Vestitus erat ex bysso & lino, & coronas gerebant in capite. Sacerdotia evaserunt aliquando gentilitia. *Cap. V* 14.
enarrat cultum sacrum, qui peragebatur precibus. Qui precabatur, ori admovebat manum, quam deinde ad Deum protendebat, quem adorabat; quod proprie προσκυνεῖν, Latine

adorare, diceretur. Sacrificia continet *Caput VI*, quorum antiquissima erant odoramenta, θύος, unde Latinum thus, oblationes ex primitiis frugum, deinde mactationes, θυσίαι animalium integrorum, purorum, opimorum, dictæ, bovis injugis & quinquennis, pecudum bimarum, quas Latini bidentes vocant, ut suis, ovis, capri, galli, anseris. Sacrificium ex sue, hirco, & ariete, dicebatur τριττύς: solenne ex centum animalibus ἑκατόμβη. Victima *Jovis* erat bos quinquennis; *Neptuni* taurus niger, aries, & verres, *Minervæ* juvenca & ovis; Deorum inferorum vacca sterilis & nigra, itemque ovis nigra; *Æsculapii* capra & gallus. Ritus sacrificandi animalia *Cap. VII* continetur. Victima, sertis, vel coronis, ornata, nonnunquam cornubus inauratis, aqua pura adspergebatur, mola salsa, Græcis οὐλαὶ & ὁμοχύται, ejus capiti imponebatur, pili, e fronte inter cornua evulsi, in ignem super aram injiciebantur. Quo facto, caput victimæ securi percutiebatur a ministro sacrorum, & cultro, Gr. μάχαιρα & σφαγὶς dicto, jugulabatur. Victimæ, superis Diis factæ, jugulum superius vertebatur, caput retro; inferis, caput pronum in terram flectebatur. Sanguis excipiebatur vase, quod σφαγεῖον dicebatur. Dissecatione facta, coxæ, ad cremandum paratæ, farre conspergebantur, & aræ, Gr. βωμός, impositæ, igne ex lignis aridis & scissis adolebantur, & interdum vinum infundebatur. Sacrificia sequuntur

Pag. 19. *Cap. VIII* lustrationes, Gr. καθαρμοὶ & ἁγνισμοί. Fiebant hæ ante rem sacram templa ingressuris, ante sacrificium, sacris initiandis, vota & preces facturis. Postea, qui se actionibus pollutos existimabant, lustrabantur post cædem commissam, post actum venereum, post funus, quo se polluerant. In lustrationibus utebantur aqua, igne, ovis, &c. *Caput*

20. *IX* continet oracula & divinationes. Oracula Gr. χρησμοὶ dicuntur ἀπὸ τοῦ χρᾶν. Χρᾶν dicebatur Deus, qui responsa dabat rogantibus. Hæc oracula consulebantur non omnibus, sed statis, diebus a viris principibus ac opulentis in rebus gravioris momenti, cum respublica esset constituenda, leges ferendæ, bellum hostibus indicendum, aut pax sancienda, eisque consulentes dona & sacrificia offerebant, quibus multum dignitatis ac reverentiæ accedebat. Ad quæstionem, an responsa oraculorum imposturæ sacerdotum & sacrificulorum fuerint, respondet:

det: Totum hoc opus oraculorum fuisse callidorum hominum inventum & commentum, & omnia ibi per fraudes esse peracta, vix credibile est; subfuisse tamen sæpius fraudem & dolum hominum, pariter certissimum est. *Jupiter* & *Apollo* præfuerunt oraculis. Alibi per interpretes responsa dabantur; alibi a Diis ipsis sive viva voce, sive per somnia, sive per sortes. De oraculo Dodonæo *Cap. X* agit, quod ab urbe Dodona nomen habet, ubi non procul quercetum erat, *Jovi* sacrum, & una quercus aliis altior, in qua columbæ duæ sedentes responsa dederunt consulentibus. Fabulam hanc esse, quisque videt, cui viri vates occasionem dederunt, qui ex quercu respondebant; unde *quercus fatidica*. Oraculum Delphicum *Cap. XI* ab urbe Delphis dictum, & omnium erat ditissimum ex donis oblatis. Hinc proverbium: Χρήματα Ἀφήτορος. Locus, ubi oracula dabantur, Pythium vocabatur, sacerdos Pythia. Quod nonnulli tradiderint, gregem caprarum huic oraculo dedisse originem, recenset, & de tripode annotat, non esse vocem originis Ebrææ, sed Græcæ, &, quæ responsa inde ferebantur, vera habebantur; unde proverbium: ἐκ τρίποδος, Quando hoc oraculum cessaverit, non definitur. Oraculum Trophonii *Cap. XII* nomen habet a *Trophonio*, & opera *Saonis* cujusdam inclaruit. Sedes ejus in antro, in quod ritu quodam descendebant, & futura partim ex visis, partim ex auditis, cognoscebant. Reduces inde facti erant attoniti; unde illud: ἐκ Τροφωνίου μεμαντέυται, qui a sacrificulis in cellam boni genii ad se refocillandos ducebantur. Alia Græciæ oracula *Cap. XIII* memorat, Amphiarai, quod *Crœsus* consuluit, & per somnia responsa dedit, cujus fons & aqua, inde profluens, sacra; porro Apollinis Delii, Branchidarum, &c. *Cap. XIV* sequuntur divinationes ex avium cantu & volatu; ex somniis; per sacrificia; per eorum ignem; per fumum; per vinum; per sortes; per versus; per virgas. Magicæ erant per mortuos; per aquas; per gallum gallinaceum; per cribrum. Aliud vaticinandi genus attingit Autor, quo dæmones loqui existimabantur per hominum ventres & pectora. *Cap. XV* agit de ominibus. *Ex se ipsis* erant παλμοὶ, palpitationes cordis, vel oculorum; βόμος, tinnitus aurium; πταρμὸς, sternutatio. *Ex rebus externis*, accidentia præter morem. *Ex*

Pag. 21. 22. 24. 27. 28. 29. 31.

verbis, quæ boni, aut mali, erant ominis. *Cap. XVI* agit de
Pag. festis diebus, aut in honorem Deorum, aut in memoriam de-
32-38. functorum, bene de patria meritorum. Præcipua festa erant
Ἀδώνια, in honorem *Veneris* & *Adonidis*. Ἀνθεστήρια, in *Bacchi* honorem; Ἀπατέρια, in honorem *Bacchi* ob convivia, ob *Jovis* & *Minervæ* rem sacram, ob liberorum tonsionem, antequam eorum nomina referebantur in tabulas publicas. Βραυρώνεια, quibus adolescentulæ, decem circiter annorum, indutæ flava veste *Dianæ* consecrabantur. Δαφνηφόρια in honorem *Apollinis* celebrabantur a Bœotiis. Ramus oleaginus circumferebatur, in quo sol, luna, stellæ, adumbrabantur. Διονύσια in honorem *Bacchi* celebrabantur Athenis tempore veris; rure autumno. Ἐλευσίνια singulis quinque annis agebantur; majora in honorem *Cereris*; minora in honorem *Proserpinæ*, & durabant quinque annos, quo temporis spatio non erat fas, ullum apprehendere, aut libellum supplicem offerre. Θεσμοφόρια *Cereri* legiferæ erant sacra, in quibus mulieres, legum libros in capite gerentes, Eleusinem petebant, jejunabant sexto die, demissum animum significaturæ. Ὀσχοφόρια a ramis ferendis. Παναθήναια in honorem *Minervæ* majora quinto quoque anno fiebant certaminibus, scilicet equestri, gymnico & musico, magna cum pompa; minora minori in eisdem certaminibus, quorum victori præmio dabatur vas, oleo repletum, itemque corona ex oleis. *Caput XVII* continet ludos, quorum exercitia erant cursus, discus,
39. saltus, pugilatus, lucta. Cursus erat quadruplex, στάδιον, δίαυλος, δόλιχος, ὁπλίτης. In stadio prior terminus carceres, posterior meta, dicebatur. De posteriori cursore, qui priorem consequi volebat, usurpabatur διώκειν: qui priorem consequebatur, dicebatur καταλαμβάνειν. Qui primus perveniebat ad metam, ei a præfectis ludorum dabatur βραβεῖον, præmium, quod coronæ erant, vel ex oleastro, vel ex pinu, vel ex malo, vel ex apio; qui remanebat, de eo dicebatur ὑστερεῖν, ὑστερεῖσθαι, & καταλείπεσθαι. Discus *Cap. XVIII* dicitur ab antiquo δίσκειν, pro δίκειν, jacere, quia in ae-
41. rem, ope loramenti, projiciebatur, victorque habebatur, qui longius eum ejaculabatur. Lacedæmonii ejus inveniendi autores habentur. Erat autem lamina rotunda, tres, aut qua-

quatuor, digitos crassa, gravis aut lapide, aut ære, aut ferro. Saltus sequitur *Cap. XIX*, qui fiebat aut manibus vacuis, aut pondera plumbea tenentibus, vel supra caput, vel supra humeros. Pag. 42. Terminus a quo dicebatur βατὴρ, limen; ad quem τὰ ἐσκαμμένα. Unde proverbium de *hominibus, modum excedentibus*, πηδᾶν ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα. Mensura, sive regula, dicebatur κανών. *Cap. XX* docet pugillatum, qui primum fiebat pugnis, deinde cæstu, qui erat lorum ex corio bubulo, 42. constans massa plumbea, ærea, ferrea, & brachiis alligabatur. Artis erat maximæ, adversarii vitare ictum corporis flexione, nec in aerem verberare. Plagæ in facie dicebantur ὑπώπια, & is, qui in pugna inferior discedebat, victori manus submittebat, aut humi jacens victum se profitebatur. Lucta *Cap. XXI* a πάλλειν, *movere*, quia in ea est motus perpetuus, cujus autor *Theseus* perhibetur. Qui adversa- 43. rium ter prostraverat, victor erat; victus voce, aut digito, id significabat. *Cap. XXII* recenset quatuor ludos solennes, & primo Olympicos. Hi habebantur in honorem *Jovis* Olympii 45. ad Olympiam, Elidis oppidum, quovis quinquennio, & per quinque dies celebrabantur. Ἀλύται, sive Elei (lictores), ordinem servabant, & is, qui præerat, Ἀλυτάρχης dicebatur. Certaminibus etiam mulieres intererant, & præmia reportabant. Præter certamina corporis erant etiam ingenii, eloquentiæ nimirum & poeseos. Præmium constabat corona ex oleastro, statua victori ponebatur in loco *Jovis*, & quadrigis in mœnia invehebatur. Ludi Pythii sequuntur *Cap. XXIII*, ab urbe Πυθώ dicti, qui primum anno nono, deinde quinto, 47. ab Amphictyonibus celebrabantur cithara & saltatione. Præmium certaminis musici erat ex auro & argento; gymnici sertum, vel corona. Nemei ludi *Cap. XXIV* habent nomen ab oppido Nemea, tertio quoque anno acti. Certamina erant 49. gymnica & equestria; præmium corona ex olea, deinde ex apio viridi. *Cap. XXVI* agit de tempore, quod in annum, menses, dies, dividebatur. Athenienses inchoabant annum 51. veterem post hibernum solstitium; novum a novilunio, solstitium æstivum sequente. Menses habebant duodecim, & eorum quemque in tres decadas dividebant. Ipsa hic nomina dierum recensentur. *Partis secundæ*, de civilibus, *Caput I* il- 54.

 lustrat

lustrat regium imperium, cujus reverentia fere divina fuit. Insigne regiæ majestatis constabat ex ramo arboris, cui clavi aliquando aurei infigebantur. Supra conspiciebatur aquila
Pag. 55. ad exemplum *Jovis*. *Cap: II* agit de Atheniensium rep. sub Regibus. Primus eorum erat *Cecrops*, Ægyptius, a quo fit initium Historiæ & Chronologiæ; ultimus *Codrus*, qui bello
56. Doriensi se devovit pro salute rei publicæ. *Cap. III* memorat Archontes perpetuos numero XIII., quorum primus *Medon*, ultimus *Alcmæon*. Principatus duravit 315 annos. Hos secuti sunt decennales, inter quos primus fuit *Charops;* ultimus *Eryxias*. Post eos erant IX *Archontes*, annuum gerentes imperium, qui nominibus & muneribus differebant. Primus, a quo anni in fastis, curabat sacra Bacchanalia, lites propinquorum dirimebat, pupillis constituebat tutores. Secundus sacra Eleusinia curabat, & causas cognoscebat. Tertius, Polemarchus, *Dianæ* & *Martis* sacra, itemque bellum, curabat, & inter peregrinos jus dicebat. Sex reliqui Thesmothetæ leges vindicabant, & causas cognoscebant. Ob discordiam enatam fiebat *Draconi* potestas, leges θεσμὸς scribendi, quæ
60. quia nimis severæ erant, populus ad *Solonem* confugit. *Cap. IV* considerat statum sub *Solone*, qui fuit democratia. Is modum faciliorem æris solvendi alieni invenit, & populum in 4
61. tribus divisit; deinde in 4 classes, ac senatum induxit. *Cap. V* enarrat statum Atheniensium sub *Pisistratro* & ejus filiis, ac tyrannis cum *Hippia*, quem populus ejecerat, finem habuit.
62. *Cap. VI* eundem sistit sub *Clisthene*, qui ex decem tribubus senatum fecit 500, cui præsidebant Prytanes, qui potestatatem habebant, senatum & concionem indicendi, dimittendi, res ad senatum deferendi. Eorum caput vocabatur ἐπιστάτης. De ejectis e collegio erat vox ἐκφυλλοφορῆσαι. *Cap.*
64. *VII* exponitur status sub 400 viris & 30 tyrannis. Illi, tyrannidem affectantes, expellebantur; his idem accedebat. Post eos erant Decemviri, qui, crudelitate usi, movebantur, & populus curabat rem publicam. Status popularis Athena-
65. rum *Cap. VIII* post mortem *Alexandri M.* ab *Antipatro* fuit immutatus, & ejus successor *Cassander* præfecit Atheniensibus *Demetrium Phalereum*, virum benificum, qui, quoniam eorum libertati minus favebat, ejectus est, quam *Demetrius*

Polio-

Poliorcetes restituit, eamque retinuerunt usque ad bellum *Mithridaticum*. *Cap. XI* inquirit in statum Athenarum sub Romanis, quæ ab *Sylla* deformatam libertatem recuperarunt, & ab *Adriano* beneficiis jurium ac legum, a *Valeriano* mœnium instaurandorum, ornatæ sunt. Deinde a Gothis sub *Gallieno* misere afflictæ, A. R. S. 1455 in Turcarum potestatem venerunt, & nominantur *Satina*. *Cap. X* agit de concione apud Athenienses, quæ potestatem habebat judicandi de actis senatus, leges ferendi, creandi magistratus, bellum decernendi, cui præsidebant procdri, epistata, & prytanes. Ordinariæ conciones singulis mensibus, extraordinariæ interventu rei gravioris, habebantur, in quibus si quis erat segnis, is a ministris publicis accusabatur, qui funem, rubro colore tinctum, per forum extendebant, quo qui erant tincti, mulctabantur. Senatusconsulta, a populo per χειροτονίαν comprobata, vocabantur ψηφίσματα. *Cap. XI* sistit tribunalia, & quidem Areopagum, hoc est, *Martis* collem, in cujus cacumine erat tribunal, coram quo λίθος ἀναιδείας & λίθος ὕβρεως conspiciebantur. In altero stabat reus; in altero actor. Non procul inde erant duæ columnæ legum & templum ὕβρεως καὶ ἀναιδείας. Senatus curiæ vocabatur Ἀρειόπαγος, & ejus membra Ἀρειοπαγῖται, qui graviora delicta morte, leviora mulcta, puniebant. Judices ad pronuntiandam sententiam in tenebris utebantur calculis. Albi asolvebant; nigri, qui perforati erant, condemnabant. In urnam æneam, ἐλέε dictam, conjiciebantur albi; in ligneam, dictam θανάτε, nigri conjiciebantur. Si pares erant, alius a præcone in urnam ἐλέε inferebatur, calculus *Minervæ* nominatus. *Cap. XII* recenset judicium Ephetarum. Hi judices, numero 51, ætate 50 annorum, nomen habent ἀπὸ τε ἐφιέναι, a *provocando*, nempe a minoribus judiciis ad hoc. *Draco* inde Argivos ejecit, & constituit tantum Athenienses. *Solon* graviores causas retulit ad judicium Areopagiticum. Judicabant potissimum de cæde inconsulta. *Cap. XIII* sistit judicium Heliasticum, quod sub dio & radiis solis habebatur, unde judices ἡλιασαί. Actor accusatum vocabat in jus per κλητῆρα, & actionem, libello inscriptam, tradebat. Reus poterat judicium a se declinare, aut in aliud tempus differre, vel per παραγραφὴν, vel ὑπομοσίαν,

Pag. 66. 67. 69. 73. 74.

μεσίαν,, vel ἀντιγραφὴν, vel ἀντίληξιν. Ambo deponebant
pecuniam, & jubebantur ad clepsydram dicere. Judices per
calculos dabant suffragia, & judicabant. Capitis damnatus
tradebatur undecim viris; mulctatus exactoribus. Qui litem
æstimatam solvere non poterat, in vincula conjiciebatur.
Pag. 76. Merces judicum pro singulis caussis erat τριώβολον. *Cap. XIV*
agit de judiciis & actionibus forensibus. Judicia publica κα-
τηγορίαι, privata δίκαι, vocabantur. Utriusque species &
77. genera recensentur. *Cap. XV* enarrat supplicia & pœnas
apud Athenienses, quarum 1) ἀτιμία, infamia; 2) δουλεία,
servitus; 3) στίγματα, notæ, servorum fugitivorum manibus,
aut fronti, inustæ; 4) στήλη, pœna, facinorosi columnæ inscri-
pta; 5) δεσμὸς, pœna vinculorum, quæ diversi erat generis;
6) φυγὴ, exilium, cui certus locus non assignabatur; 7) ὀστρα-
κισμὸς, ostracismus, a testula ὄστρακον, qua civis potens, per-
niciosus judicatus, decem annos ab urbe abesse jubebatur. Pa-
tria exulum bona proscribebantur & publicabantur; non au-
79. tem ostracismo. *Cap. XVI* capitis supplicia denotat, in qui-
bus erat ξίφος, gladii supplicium, λιθοβολία, lapidatio, κα-
τακρημνισμὸς, præcipitatio de rupe, καταποντισμὸς, demer-
sio, φάρμακον, venenum, βάραθρον, dejectio in locum pro-
fundum, τυμπανισμὸς, verberatio ad necem, βρόχος, la-
queus, seu suspensio, πῦρ, ignis, seu combustio. *Pars ter-*
81. *tia* perlustrat res militares, & quidem *Cap. I* militiam terrestrem.
Pedites erant ὁπλῖται, gravis armaturæ, ψιλοὶ levis, & πελ-
τασαὶ, peltam gerentes. Curribus vecti, ex curru magis,
quam ex equo, pugnabant, quorum erant duo, ἡνίοχος, seu au-
riga, παραιβάτης, qui cursum moderabatur, quo tendebat.
Equo uti, portentum habebatur. Ejus virtus probabatur so-
nitu tintinnabuli, unde κωδωνίζειν, probare, qui cum militia
esset attritus, figura τροχὸς, etiam τρυσίππιον, dicta, notaba-
tur; unde proverbium ἐπιβάλλειν τρυσίππιον, hoc est, *excusa-
tum habere.* Equites habebant varia nomina pro varietate ar-
maturæ, qui duodeviginti annos nati nomina militiæ dabant,
& ejus sacramento obstricti accipiebant scutum & hastam, fa-
ciebant stipendium usque ad annum 60. Eorum manibus
stigmata erant inusta. Militabant antiquitus ære suo, deinde
stipendio, quod non idem erat. Arma militiæ *Cap. II* erant
trium

trium generum. Ad corpus tegendum erat galea, lorica, cingulum, ocrea, clypeus, vel ſcutum. Ad arma, quæ nocebant, pertinebat haſta & lancea, enſis, bipennis & ſecuris, arcus, jaculum, funda. Ad machinas oppugnandæ urbis referebantur ſcalæ, aries, lignum 100, vel 120, pedum, laminis ferreis munitum, ἑλεπολὶς, unde lapides & miſſilia emittebantur, teſtudo, agger, turres e ligno mobiles, crates vimineæ ad capita tegenda, catapeltæ ad ſagittas ejaculandas.
Præfecti exercituum *Cap. III* primo erant Reges, ſummi du- Pag. 90.
ces, deinde, cum imperium eſſet penes populum, Prætores, ad numerum X tribuum, decem, quibus addebatur undecimus, πολέμαρχος. Habebant etiam decem ταξιάρχυς ad ordinem militarem inſtruendum, & pertinebant ad pedites, quemadmodum ad equites ἵππαρχοι & Φύλαρχοι. Ad partes exercitus, qui omnis dicebatur στρατία, referebantur, ut *Capite IV* 91.
memoratur, frons, latera, vel alæ, poſtrema acies, πεμπὰς quinque militum, λόγος 24, vel 25, militum, aliquando 16 τάξις 100, vel 120 militum Φάλαγξ, certus ordo aciei, vel juſta acies, cuneus, literam Δ referens, forfex, literæ V formam repræſentans, laterculus, turris, laterculus inverſus, πλαίσιον, acies figuræ oblongæ. Ad juſſus præfectorum fiebant converſiones militum dextrorſum a fronte ad tergum; ſiniſtrorſum a tergo ad frontem. *Cap. V* agit de ſi- 93.
gnis in exercitu. Symbolum, ore prolatum, vocabatur σύνθημα, teſſera; ſub oculos cadens παρασύνθημα erat nutus capitis, plauſus manuum, inclinatio haſtæ. Συμεῖα erant vexilla, antiquioribus πῦρ faces ardentes, quas qui mittebant, πυρφόροι dicebantur. Deinde adhibebant conchas, poſtea tubas. Ad claſſicum canendum adhibebant fiſtulam, tubam. Clamor primi impetus dicebatur ἀλαλαγμός. *Cap. VI* conſideratur præda militaris, 94.
quæ ſi pertinebat ad homines, fiebant mancipia, cum ſe redimere non poſſent; ſi ad res, erant veſtes, arma, ſigna. Imperator ſibi ſumebat optimum; eximium quid dabat bellicoſis; reliqua ex æquo inter milites dividebantur. Ante vero, quam diviſio prædæ fiebat, primitiæ ejus Diis conſecrabantur.
Præmia ſequuntur *Cap. VII* & pœnæ. Virtus præfectorum 95.
& gregariorum militum ornabatur honorum gradibus, fune-

bribus orationibus post fata, coronis, columnis, & arma virorum fortium in arce collocabantur. Vulnerati Athenis alebantur, & liberi occisorum, qui robustiores facti, in spectaculis πανοπλία & προεδρία donabantur. Pœna transfugarum erat capitis supplicium. Qui militare nolebant, aut ordines deserebant, in foro triduum sedebant veste induti muliebri,
Pag. 96. arcebantur a templis & concionibus. Militia navalis *Cap. VIII* complectebatur naves onerarias forma rotunda, bellicas ab ordinibus remorum dictas. Navis pars ima vocabatur carina, τρόπις & στείρη, media μεσόκοιλα, anterior πρώρα, posterior πρύμνα, οὐρά. In prora insigne navis. Malus navis, ἱστός. Funes nautici erant navis armamenta, quibus speciales & certi accedebant. Gubernator, κυβερνήτης, in puppi sublimis sede-
99. bat. *Cap. IX* occurrunt nautæ, liberi a remigando, aut vela curabant, aut faciebant imperata alia. Remiges erant aut
100. supremi, aut medii, aut infimi. *Cap. X* agit de præfectis classium, quorum alii nautis, alii classiariis militibus, præerant. *Pars quarta*
101. docet res domesticas, in quibus *Cap. I* nuptiæ primum locum obtinent, a quibus qui abhorrebat, male audiebat, & quibusdam in locis mulctabatur. *Cecrops* autor fuit matrimonii legitimi, quod certa ætate utriusque sexus & parentum voluntate inibatur. Peregrino non licebat civem Atticam ducere, nec peregrinæ civi nubere Attico. Polygamia tempore necessitatis non erat prohibita. Sponsus sponsæ, fidei loco & amoris, dabat munus, ἀῤῥαβὼν: sponsa sponso dotem, quæ, soluto matrimonio, sponsæ reddebatur. *Solon* dotes sustulit
103. ex matrimonio. *Cap. II* describit ritus nuptiarum. Sponsus sponsam ducebat in ædes suas; vehebantur vehiculo, & amicus assidens dicebatur παράνυμφος & πάροχος. Præcedebant faces gestantes, tibicines, & citharœdi, & inter vehendum canebatur canticum; in ædibus se oblectabant ὑμεναίῳ & saltatione. Ante epulum, γάμος, sacrificia peragebantur. Convivæ se lavabant, & mutabant vestes. Sponsi & sponsæ vestes erant tinctæ & ornatæ, capita coronis ornata ex herbis & floribus. Sponsi domus janua pistillo erat ornata, puella cribrum, sponsa vas figulinum hordeo plenum, ferebat. In convivio comparebat puer, qui præter glandes sportam cum panibus gestabat, canens: ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. Post con-

convivium ducebantur in thalamum, in quo lectus genialis erat ſtratus, & una comedebant malum cydonium. Cornicis gravi cantu ſuper tecto disjunctio fieri poterat. Sponſa ſe abluebat aqua calida prius, quam ſponſus zonam ſponſæ ſolvebat. Divortium ſequitur *Cap. III.* Si vir dimittebat uxorem, Pag. 105.
dicebatur ἀποπέμπειν, nec reddebat dotem; ſin uxor a viro diſcedebat, vocabatur id ἀπολείπειν. Ipſa ſcribebat injuriarum libellum, & prius appellare debebat *Archontem. Cap. IV* 106.
agit de adulteriis. Adulter, in ipſo facto deprehenſus, lege *Solonis* interfici poterat. Uxorem, in adulterio deprehenſam, qui retinebat, ἄτιμος habebatur. Divites adulterii pœnam apud Athenienſes redimebant pecunia, μοιχάγρια dicta; pauperes pœnam turpem ſubibant, quæ ῥαφανίδωσις & παρατιλμὸς dicebatur. *Cap. V* recenſet liberorum nativitatem & 107.
educationem. Domus puerperæ, quæ maſculum in lucem edebat, olea coronabatur; quæ fœmellam, lana, apud Athenienſes. Infans recens natus abluebatur aqua calida; apud Spartanos vino. Lotos faſciis involvebant, oleo ungebant, involutos collocabant in vannis, in clypeis apud Spartanos, quos ſi educare nolebant, exponebant in ciſtula, apponentes aliquando annulos, monilia, gemmas, quæ ſingula γνωρίσματα dicebantur. Apud Spartanos expoſitio infantum erat prohibita. Apud Lacedæmonios partus diſtorti abjiciebantur in locum, Ἀποθέτας dictum. Apud Athenienſes infantes tabulis publicis inſcribebantur. Cum infante quinque dierum circa focum curſus fiebat. Puerpera dona accipiebat a propinquis. Decimo die infans nomine inſigniebatur, & convivium habebatur. Quadrageſimus dies feſtus erat puerperarum. Matres, etiam primi ordinis, infantes ſuo lacte nutriebant, quo deficiente, nutrix adhibebatur. Hic differentiam facit Autor inter τροφὸν & τιτθήν. Mammam præbere θηλάζειν vocabatur. Moroſioribus & ejulantibus infantibus ſpongia melle tincta dabatur. Nonnunquam adhibebant manducum, ſive terriculamentum, μορμολύκειον. Puellarum adoleſcentium opera erat lanificium, cui apud illuſtriores accedebant muſica ac literæ. Pueri in familiis ſplendidis tradebantur pædagogis domeſticis. Imbuebantur apud Græcos, exceptis Lacedæmoniis, literis, palæſtra, muſica, non-

 nulli

Pag. 110. nulli etiam pingendi arte. *Cap. VI* perpendit literas. Erat γραμματικὴ ars recte legendi & scribendi. Accedebat Φιλολογία, hoc est, doctrina historiarum, poeseos. Præterea Philosophia adjungebatur. Hinc Gymnasia & Scholæ publicæ. Athenis Aca-
111. demiæ, Lyceum,& κυνοσαργές. Alia aliis in locis. *Cap.VII* occurrit Musica, cujus soni erant septem secundum septem planetas; præcipui erant quatuor, Phrygius, modus religiosus,Lydius, querulus; Doricus, bellicosus, Ionicus,floridus; quibus aliqui addunt Æolicum, simplicem. Ad bellum excitans ὄρθιος dictus est. Ceterum Musica constabat sono oris, vel instrumentis; quæ erant ἔμπνευστα, spiritu inflabantur; ἔντατα, chordis & fidibus. *Cap.*
112. *VIII* agit de cithara, qua cantabant res gestas heroum, & amores. Fides antiquitus constabant lino; deinde chordis ex intestinis ovium. Chordæ olim erant tres, τρίχορδος, perfectior cithara septem chordarum ἑπτάχορδος,quas pulsabant plectro, aut solis
113. digitis. *Cap.IX* tibiæ usus erat in sacris Deorum, festis diebus,ludis, conviviis, funeribus, & luctu. Eæ constabant ossibus cervorum, hinnulorum, asinorum, elephantis, arundine, buxo, & loto. Sonus earum erat gravis. Fistula, σύριγξ, sono erat tenui ac sub-
114. tili. *Cap. X* artem pingendi recenset, quæ primo rudis, ut pictores animalibus adscriberent: hic est bos, equus, arbor; *postea* cultior, in numerum artium liberalium referebatur, cui ingenui Græcorum pueri operam navabant. Picturæ delineatio vocabatur ὑποτύπωσις, ὑπογραφή, σκιαγραφία: perfectio εἰκών. Instrumenta erant pulpitum,quo innitebantur tabulæ,ampullæ,sive
115. arculæ, pigmentorum, cera, colores, flores. *Cap. II* memorat cibos, quorum præcipuus erat panis, ἄρτος, sub cinere, vel in furno, coctus; μάζα genus cibi, vel panis vulgaris, ex aqua, farina, sale, addito interdum oleo; ἄλφιτον, polenta; θρῖον ex oriza, caseo, ovis, melle, & involvebatur foliis ficulneis: μυττωτὸν, intritum, ex tritis caseo, allio, ovis. Habebant varia placentarum genera. Carne animalium vescebantur assis, raro elixis. Lacedæmoniorum adolescentes itidem vescebantur carne; viri & seniores jure nigro; pauperes locustis & extremis foliorum partibus. Pisces, anguillæ coctæ cum betis, habebantur in deliciis, comedebant salsamentum, τάριχος, cervices & ventres piscium. Salis usus erat in omni genere. Bellaria

ria in menſis ſecundis erant poma, amygdala, nuces, ficus, perſicæ. *Cap. XII* oſtendit potum, qui erat aqua, cui accedebat vinum, quo viri, mulieres, virgines, utebantur. Id aſſervabant Pag. 117.
in vaſis fictilibus, eratque laudatiſſimum *μαρεώτης*, de quo *Homerus.* Miſcebant vinum aqua, luxus cauſa, unguento mixtum bibebant, deinde ex poculis, quæ erant fictilia, lignea, vitrea, ænea, aurea, & argentea; alia a forma, alia a materia, alia aliunde, nomen ſortiebantur. Ebrietatis vitium erat probro. *Cap. XIII*
tempus notat cibum capiendi, & conviviorum genera. Mane 119.
ſumebant *ἄριςον*, meridie fuit *δεῖπνον*, veſperi *δόρπον*. Facta nominum commutatione, *ἄριςον* dicebatur prandium, *δόρπος*, merenda, *δεῖπνον*, cœna. Convivia ſolenniora erant *ἔρανος* e ſymbolis convivarum, *γάμος*, epulum nuptiarum, *εἰλαπίνη* ob aliam cauſam. Ritus conviviorum exponuntur *Cap. XIV*, inter quos
erat ad menſas aſſidere, deinde in lectis accumbere. Menſæ, *τράπεζαι*, erant quadratæ. Ad eas in lectis terni cubabant. Primus 120.
ad lecti caput, ſecundus vertebat occiput ad umbilicum primi, interjecto pulvino, & pedes porrigebat ad dorſum tertii, & ſic deinceps tertius. Convivarum numerus erat tres, vel quinque, poſtea novem, & plures. Accumbentibus dabatur portio carnum; unde illud convivium *δαίς*. Vinum a pueris in pocula fundebatur, quorum primum Jovi, alterum Heroibus, ſive Semideis, tertium Jovi *Σωτῆρι*, ſacrabatur. Tandem finiebatur convivium poculo *ἀγαθȣ̃ δαίμονος*, h. e. *Bacchi*, vini autoris. Cantica & ſaltationes adhibebantur, quibus peractis, erat itio domum, Gr. *γίνεσθαι ἐκ δείπνȣ*, vel *ἀναλύειν ἐκ συμποσίȣ*. Ve-
ſtitus Græcorum ſequitur *Cap. XV.* Viri antiquitus nudo ca- 122.
pite incedebant, deinde pileis; mulieres tegebant caput, idque ornabant Athenienſes aureis cicadis, ad indicandum, ſe eſſe *αὐτόχθονες* ex antiquis & nobilibus. Luxurioſæ fœminæ in capite gerebant faſciam altiorem, *ςεφάνην ὑψηλήν*. Ex auribus
dependebant inaures, ornabant cervicem monili. *Cap. XVI* 123.
agit de tegumentis corporis, inter quæ tunica erat, viris & fœminis uſitata. Opulentæ mulieres habebant partem tunicæ ab humeris uſque ad manus non conſutam, ſed fibulis aureis & argenteis adſtrictam, etiam *ἔγκυκλον χιτώνιον*. Exterior virorum veſtis erat pallium, ut toga apud Romanos. Læna, *χλαῖνα*,

 erat

erat vestis, qua se a frigore defendebant. Penulam, φαινόλην & φαιλ ·νην, vestem fere rotundam, sine manicis, habebant frigoris & pluviæ causa. Λῆδος & ληδάριον vestis erat, utrique sexui communis. Lacerna constabat pellibus caprinis. Τρίβων & τριβώνιον pallium erat Philosophorum, & hominum tenuioris sortis. Επωμὶς, vestis mulieris brevior, humeris injecta. Πέπλος erat exterior, uti etiam ζῶςρον. Ετολὴ, vestis oblonga, talaris. Κατωνάκη, vestis servilis, etiam aliorum, unicam habens manicam ad usum faciliorem tunicæ & pallii. Βαίτη & διφθόρα, vestis pastoralis ex pellibus; ejus amiculum puellarum & servorum vocabatur ἐγκόμβωμα. Χλαμὺς, vestis militaris super tunicam, loricam, cet. Χλανὶς, vestis tenuis. Συμμετρία, vestis talaris: θέριςρον, vel θερίςριον, vestis æstiva. Στρέφιον, zona teres, seu fascia mamillaris. Ψέλλιον, armilla, brachiorum & manuum

Pag. 125. ornamenta in mulieribus. Tegumenta pedum *Cap. XVII* vocantur ὑποδήματα, culceamenta, seu soleæ, quæ loris, seu funiculis, pedum plantis subligabantur. Communia viris & fœminis dicebantur διάβαθρα. Σάνδαλα, sive σα δάλια, heroinis propria, habebant fœminæ locupletes, & luxui deditæ. Calcei domesti i vocabantur βλαῦται: κονίποδες erant tenues: περιβαρίδες erant ingenuarum & nobilium. Κρηπίδες, unde crepidæ, erant quibusdam militare gestamen. Αρβύλαι genus calceamenti non operosi. Περσικαὶ mulierum & meretricum calcei, coloris albi; rubri erant calcei Laconici ἀμυκλαίδες. Rusticorum, καρβατίναι, comicorum ἐμβάται, tragicorum ἐμβάδες, κόθορνοι, utrique pedi conformes. De ritu in moribundis, funeris, & sepulturæ,

126. *Cap. XVIII.* Mori θέσκειν & ἀποθνήσκειν proprie dicitur. Hoc mali ominis verbum emolliebant aliis, cum de mortuis dicebant, eos dormire, discedere, vixisse, fuisse, passos quid esse. Unus ex capillis moribundi resectus Diis inferis dicabatur, indicio, eum esse morti devotum. Ad *Mercurium*, animarum ducem ad inferos, fundebant preces, quæ ἐξιτήριον εὐχαὶ dicebantur. Propinqui adstantes moribundo ultimum vale dicebant, verba ex ejus ore excipiebant. Dum moriebatur, æra pulsabantur ad cacodæmonem avertendum, ne animam in tar-

127. tara auferret. Ritus erga mortuos ante exequias *Cap. XIX* describuntur. Quando exspiraverat, oculi, os, claudebantur, & facies velamento

lamento tegebatur, membra rite collocabantur, & cadaver aqua calida ablutum ungebatur, veste involvebatur, pretiosiori ornabatur, quæ plerumque erat albo colore, sertis item & corollis. Cadaver in aditu ædium ita collocabatur, quod προτίθεσθαι vocabant, ut pedes versus januam essent directi. Obolus, δανάκη, in os defuncti dabatur, qui esset naulus *Charonti* debitus, pro transvectione animæ, etiam placenta melle condita, ad Cerberum mitigandum. Omnes hi ritus verbo συγκομίζειν & συγκομιδὴ dicebantur. Ante ædium fores vas erat aqua plenum, qua polluti contactu cadaveris se abluebant. Ante solis Pag. 129.
ortum, ut *Cap. XX* narratur, Athenienses efferebant funus, quod ἐκφέρειν & ἐκκομίζειν dicitur; sed alii Græci de die, non de noctu, licet tædæ accenderentur. Juvenes sepeliebantur, albescente cœlo. Cadaver primum sine feretro, deinde ei impositum, a vespillonibus efferebatur. Scutum imponebatur funeribus virorum, in militia insignium, inprimis apud Lacedæmonios. Funus comitabantur amici, propinqui, viri, & fœminæ. Quibus- 130.
dam locis propinqui tantum & cognati; ex lege *Solonis* mulieribus non licuit, nondum 60 annos natis. Luctus *Cap. XXI* explanatur. Lugentes domi in locis solitariis se continebant, ab epulis alieni, lugubri veste ex panno crassiori nigri coloris induti, humi se in pulvere & luto volvebant, præsertim, qui gravius lugebant, cineres in caput spargebant, comam vellebant, tondebant, cum esset promissa; pectus manibus feriebant, genasque solebant lacerare. Capite velato in publicum, urgente necessitate, prodibant, vox lugubris erat ἓ, ἓ. Apud Romanos erant præficæ, apud Græcos ἔξαρχοι θρήνων, qui cantu lugubri præeuntes aliis tristitiam ciebant. Dum funus procedebat, cantus dicebantur ὀλοφυρμοὶ, dum cremabatur, 131.
ἰάλεμοι, ad tumulum λινοὶ & αἴλινοι. Tibiæ adhibebantur tristitiæ causa. *Cap. XXII* memorat sepulturam, & cadaverum combustionem. Olim cadavera sepeliebantur. *Hercules* autor fertur moris, corpora comburendi, qui deinde in omni Græcia invaluit. Lignorum congeries dicebatur πυρὰ, in quam animalia diversa, unguenta, & odores, injiciebantur, vestes mortuorum, arma militum. Dum rogus ardebat, amici libabant, & manes invocabant; cujus ignem,

vino

vino infuso, exstinguebant. Cineres & ossa propinqui legebant, quæ vino abluta oleo condiebantur, & in urnis cum
135. cineribus ponebantur, quæ ligneæ erant, lapideæ, argenteæ, aureæ. De monumentis & sepulcris *Cap. XXIII* refert Autor doctissimus, quod ea fuerint extra urbes, juxta vias publicas, ne cives, contactu cadaverum, polluerentur, aut eis fœtor noceret. Intra urbem si quis conspicuo humabatur loco, id erat beneficium, quo viri de republica meriti afficiebantur. *Lycurgus* circa templum condendi mortuos veniam concessit Lacedæmoniis. Sepulcra vulgaria erant cavernæ, ὑπόγαια, postea monumenta ex lapidibus in honorem virorum illustrium. Quæ tantum ex terra fiebant, χώματα vocabantur. Ornamenta erant columnæ lapideæ, quibus Epigrammata inscribebantur, imagines in memoriam defunctorum. Aliquando exstruebantut monumenta honoraria, κενοτάφια & κενήρια, in quibus nec cadaver, nec ossa, nec cineres. Aliis honoribus, qui fiebant defunctis, *Cap. XXIV* finitur egregium hoc opusculum. Ad hos referebantur ludi funebres, post exequias convivium in ædibus propinqui, περίδειπνον, νεκρόδειπνον, & τάφος, dictum. Quod de mensa decidebat, deferebatur ad sepulcrum, quo manes vescerentur. Inter epulas antiquitus non erat confabulatio, *sed postea* sermo fiebat de laudibus defuncti. De homine nequam emanavit in vulgus proverbium: ȣ̓κ ἐπαινεθείης, ȣ̓δ' ἐν περιδείπνῳ. In antris subterraneis lampades ardebant. Tumulus conspersus amaranto, rosa, myrto, præcipue apio. Unde proverbium de eo, qui *ægrotabat sine spe salutis*, δεῖσθαι σελίνȣ. Sacrificia ex nigris ovibus, nigris juvencis & sterilibus, quarum primi pili dicabantur, Gr. ἀπαρχαί. Libaminibus, quæ erant ex sanguine, aqua, vino, lacte, melle inprimis, mortis symbolo, manes placari existimabantur. In sepulcrum pueri puer aquam effundebat; in virginis, virgo; in mariti, mulier, quæ ἐγχυτρίστριαι dicebatur. Manibus hæc sacra fiebant nono die, &, post sepulturam, tricesimo, eaque iterabantur quotannis. Hæc officia, defunctis præstita, nominabantur apud Græcos ὅσια, δίκαια, νομιζόμενα, ut apud Romanos justa. Honore funeris carebant apud Athenienses patriæ proditores, & sacrilegi.

✡ ✡ ✡

INDEX AUTORUM,

quorum Libri, aut Inventa, hoc Volumine recensentur.

I. *Libri Theologici, & ad Historiam ecclesiasticam spectantes.*

 bitu

II. *Libri Juridici.*

III. *Libri Medici & Physici.*

IV. *Libri Mathematici.*

V. *Libri Historici, Geographici, &c.*

VI. *Libri Miscellanei.*

Ano-

Gru-

Quirini

INDEX
RERUM NOTABILIUM.

A

Apo-

Capel-

Curvæ

Entis

Fulberti

Homero

Muta-

Patriar-

Rede-

Scul-

Tumo-

Errores operarum hi sunt emendandi: *Pag. 136 lin. 18* pro $\int p \frac{dz}{p^2+1}$ leg. $p\int \frac{dz}{p^2+1}$; *pag. 145 lin. ult.* pro *Creverias* leg. *Creverius*; *pag. 157 lin. 12* pro *1171* leg. *1671*; *pag. 181 lin. 24* pro *Murc.* leg. *Marc.*; *pag. 571 lin. ult.* pro *Megni* leg. *Magni.*